D. R. POPESCU

ÎMPĂRATUL NORILOR

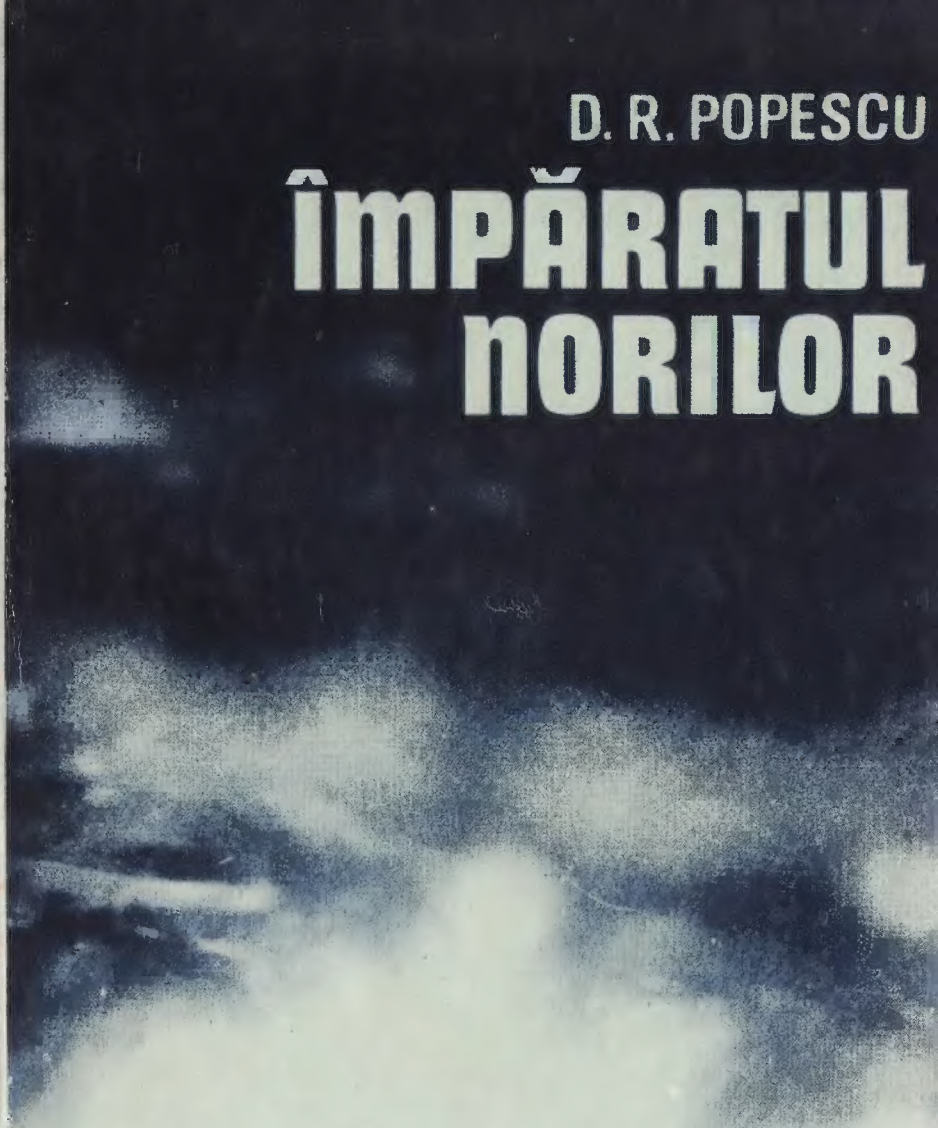

Editura Eminescu

Coperta : *Teodor Șalar*

1976

București, Piața Scînteii 1

D. R. POPESCU

ÎMPĂRATUL NORILOR

ROMAN

EDITURA EMINESCU

1

Pînă unde, pînă unde ? Pînă unde voi ajunge nu m-am întrebat. Meticulos, am căutat să descopăr cine era de vină în furtul de la Viișoara, fără să-i dau importanța cuvenită furtului sau celor implicați în el, sau dîndu-i și dîndu-le importanța cuvenită, profesională, de meserie. Puteam să mă opresc cînd dosarele aveau o jumătate de metru înălțime puse unul peste altul, era suficient, era destul, era clar. Dar am continuat cu entuziasm (și cu entuziasm !) ce începusem, să aflu pînă la capăt adevărul, tot adevărul, și cînd am terminat și-am tras linia și-am început să adun sumele m-am îngrozit : sumele acestea, acum, de bani, în bani, acum traduse în bani aceste fapte și devenite sume, cifre, cifrele acestea însumate cereau, asta era legea, negru pe alb cereau, se încadrau în pedeapsa capitală : sumele îi duceau la moarte pe cei doi nenorociți, acum nenorociți de borfași de la magazinul din Viișoara, acum borfași, pînă mai ieri domnul Mircea și domnul Aburel, domnul Aburel, în particular și tovarășul Aburel în adunări, minunatul nostru tovarăș Aburel, în ședințe, deputatul nostru de comună, om cinstit, pînă ieri cinstit, împreună cu prietenul și ajutorul său domnul Mircea, tovarășul Mircea, pînă ieri deci domni și tovarăși și vii, pînă ieri : de azi, sumele, cifrele, banii îi treceau la alt capitol : la morți, puteau primi pedeapsa cu moartea. Sigur, pedeapsa cu moartea dată de legi, de legi, nu de mine, aveam o acoperire, (simțeam nevoia unei

acoperiri legale, nu eu le luam viața, nu eu îi trimiteam în altă lume, fapta lor și legea ce pedepsea întinderea lor de mînă și nesocotința), aveam un alibi : de ce să nu fi răspuns ei de ce făcuseră ? Eu doar am constatat, putea fi și altcineva în locul meu, în cazul lor, ca și în alte cazuri, legea era lege : da, da, dar eu îi trimiteam spre această lege pe domnul Mircea și pe dragul de el domnul Aburel, om cinstit și tovarăș de încredere, om de bază, minunat, care dădea o mînă de ajutor și la recensămîntul oilor, și al vacilor, care nu se sfia uneori să critice absența de la cor a tovarășei profesoare de geografie ce făcea naveta zilnic în Cîmpuleț. Eu n-aveam nimic cu ei, mie personal nu-mi făcuseră nimic, nu era vorba de vreo răzbunare, eu doar trăsesem linia și făcusem o simplă operație, cea mai simplă în aritmetică, adunarea, atîta făcusem, o adunare, o simplă adunare de cifre și ieșise ceva la care nu mă gîndisem, ieșise pedeapsa... Aveam eu dreptul să le iau viața, le dădusem eu ceva, viață, o bere, bună ziua, nu le dădusem nimic, aveam eu dreptul să le iau totul, și nu numai lor, dar în primul rînd lor, lor totul, și alor lor tații, frații, fiii, cumnații, domnii, căci Mircea și Aburel erau și tați, și frați, și domni, și fii, și cumnați, și tovarăși care-și plăteau la zi cotizațiile, cum spuneau referințele, și cîntau în corul comunei, cum scriau rapoartele, și depozițiile, oameni minunați, de-ai noștri, crescuți aici, modești, verificați, uneori, desigur, cu unele lipsuri, ca oamenii, mai o bere, mai o altă bere, dar cine nu are lipsuri și nu bea bere, e cineva care nu bea bere ? Să-l întreb pe judecător, domnule, tovarășe, amice, le dai pedeapsa capitală ? — cum să-l întreb, nu mi-ar fi spus, nu e logic, nu e moral, nu e în lege să pun o asemenea întrebare, el nu mi-ar fi dat un răspuns, de unde știa el dinainte ce pedeapsă o să dea, nu știa, chiar de aflase faptele, sumele, nu știa... și apoi, de afla cineva, he, he... Eu eram pus, eram plătit, nu nu în numele meu căutasem toate dedesubturile de la Viișoara, nu numai în numele meu, în nici un caz în primul rînd în numele meu, jurasem, făcusem o facultate, eram un om cinstit... Bine, bine, dar moartea era moarte, facultatea e facultate, cinstea cinste, adevărul adevăr, dar era clar că domnii Mircea și Aburel, fără nici un he, he... Dacă le dă pedeapsa maximă, îmi dau demisia : ei și ? Pe cine te su-

peri ? A, nu pe ei, pe cei doi, nici pe amicul meu, prietenul meu din facultate, acum judecător, pe nimeni, poate pe mine, dar pe mine de ce ? Păi... E bine să te întrebi pînă unde, pînă unde ? Unde vei ajunge și ce va ieși... Ce rost, are vreun rost, doamne... Și atunci, dacă pentru niște borfași mărunți... Dar cu Moise, cu Moise ? În ultimul timp, se îmbăta cu votcă și rămînea pe scaun neclintit și dus pe gînduri ca un înțelept, și cine-l vedea și nu-l cunoștea și nu-i știa nici febra sa de cal (rezistența sa de animal pe care alcoolul nu-l poate ataca decît la picioare, paralizîndu-le, dar în nici un caz mai sus de genunchi, de-acolo în sus rămînea bărbat) credea că se gîndește la ceva neapărat din trecut, atît era de absent la cine intra și ieșea din cîrciumă sau din restaurante, neapărat la ceva cunoscut, din trecut, foarte cunoscut, încît nu era necesar decît să urmărească acel ceva ca pe un film, totul curgînd fără surprize — era deci, părea deci scufundat ca într-o apă în acel trecut, despărțit de lume prin tăcerea sa densă, izolat de chelneri și de clienți, prin această densă dar invizibilă materie... care era de fapt viața lui, cu întîmplările ei și în care se privea, se scufunda ca într-o apă ce-l copleșea și în care căuta ce numai el știa... Și de fapt nu era chiar așa, votca îi amorțea picioarele, e drept, dar din cînd în cînd el pleca la toaletă calm, ca să nu-și piardă deprinderea de a merge, poate, dar mai sigur ca să se controleze în ce stare se află, și cum e privit... Și se spăla în cabină pe față cu batista muiată în apă în trecerea prin fața chiuvetei, niciodată nu da cu apă pe obraz în fața celor aflați acolo pentru treburile lor de oameni, apa putea să-i cadă pe haină, pe cămașă, să-l stropească pe pantaloni, nu era bine, batista era ideală, îl refrișa, îl scăpa de transpirația de pe frunte.... Se pieptăna doar în fața oglinzii, îndelung, trecea pieptenele prin șuvoiul de apă rece de la robinet... Și revenea la masă ca dintr-un voiaj, sobru, proaspăt, cerea o votcă ridicînd degetul mare al dreptei, și chelnerița, care-l cunoștea, știa ce așteaptă și-i aducea un pahar mare cu suc de roșii și puțini știau, adică nimeni, că votca era în suc. Era al dracului, și cînd venea să se îmbete nu voia să fie știut, și cînd era știut schimba cîrciuma. Ioana și Tolceag, adică familia Tolceag, proaspăta

familie Tolceag, l-au cunoscut într-o seară la „Cireșica", nu erau mese libere, au venit la el și și-au cerut voie... e cumva liber ? A, nu, poftiți... Erau cu Dobrin, nașul lor, ieșiseră la o bere, Dobrin intrase mai tîrziu în local, rămăsese să-și cumpere țigări pînă ei vedeau dacă e bere, dacă sînt locuri... „A, da, îmi pare bine, să vă cunoașteți, finii mei, dînsul e"... Cei proaspăt căsătoriți nu știau cine e, fuseseră repartizați aici... Berea era foarte rece... „Eu n-o să beau, sînt răgușită", zisese ea... „Atunci, un coniac ?" întrebase chelnerița. „Nu". „Un pepsi ?" întrebase chelnerița. „Nu". „Luați un suc de roșii, adă-i ce beau eu, Carolino", zisese Moise. Ioana chicotise, hi, hi, sucul de roșii nu face bine la stomac, parc-așa a auzit, mai ales seara... „Ei, vă luați după medici, doamnă ?" „A, nu, hi, hi, însă..." Și băuse din sucul de roșii cu sete, cu nici o precauție, băuse ca și cum altceva n-ar fi putut fi în pahar decît suc de roșii... Și fața ei, mai degrabă ochii ei avuseseră o scurtă, foarte scurtă licărire, ceva nu era în regulă, sucul nu era suc, doar suc, dar n-avea rost să zică ceva, în fond ce să zică, acceptase să bea ce consuma și el, un suc, ce consuma el, un fel de suc, desigur cu votcă, și nu cu puțină... Nu zisese că e altceva decît suc, pusese paharul pe masă calm și-și aprinsese o țigară, nu-l privise pe Moise în ochi, și nici el nu-i căutase pricina... Dobrin și Tolceag goleau a treia sticlă cu bere rece, plini de ah-uri, seara de vară era moleșitoare, sufocantă, pe străzi asfaltul încă mai ardea, mirosul de gudron se simțea și în grădina de vară înconjurată de tei idilici. Și tăcerea ei fusese ca un pact, parcă atît așteptase și Moise, ca ea să păstreze secretul acestui suc de roșii, între ei ca o glumă exista ceva neștiut de Tolceag și de Dobrin. Și dacă ea ar fi spus că era votcă în suc era tot o glumă, el, Moise, n-ar fi avut nimic de pierdut, din contră, ar fi fost ca un banc bun, nu, n-ar fi pierdut nimic, da, nimic n-ar fi pierdut de le împărtășea ea (hi, hi, e votcă, hi, hi) ce se afla în suc, dar nici n-ar fi cîștigat nimic... Sigur, ce putea să obțină, nimic, nu se gîndea la nimic deosebit, doar la ce de fapt și obținuse, că aveau un mic secret, numai ei doi, ca o glumă, nu, vezi, nu făcuse de fapt nici un rău, să zici că intenționase să extindă și la altul un rău, votca nu era un rău, chiar un rău, și el nu voise neapărat ca ea să bea ce consuma

și el... Din întîmplare îi propusese, și-o altă întîmplare fusese că ei veniseră la bere chiar la „Cireșica", și-o altă întîmplare că nu găsiseră locuri la alte mese. Și așa, din întîmplare în întîmplare, ea ajunsese amanta lui, cum se mai întîmplă. Nu era nici o tragedie, nimeni nu știa, nu se întîlneau văzuți de lume decît la „Cireșica", unde Tolceag bea bere cu Dobrin și ei doi suc de roșii. Singura care a înțeles că sînt amanți (deși n-avea nici o probă, nu-i văzuse intrînd sau ieșind din vreo casă și nu-i auzise vorbindu-și nimic) fusese chelnerița, Carolina. Ea mi-a zis : dracul e în fiecare, de la naștere, dormea în ea însetat de votcă, nu Moise e de vină, el doar a făcut o încercare, cum ai aprinde un chibrit într-o cameră, fără să te gîndești că ia foc cumva casa, nu iau foc casele la toate chibritele care se aprind în ele, dar uneori mai iau... Era un drac în carnea ei, așa că de el a învățat-o cu votca, a fost posibil fiindcă și ea a vrut, nu neapărat votcă a vrut, dar prin sucul acela a ajuns acolo unde poate nici față de ea n-a recunoscut că vrea să ajungă, și-a recunoscut decît după ce ajunsese... Căci n-a reușit Moise și pe altele să le învețe să bea ce bea el, deși poate o mai fi încercat, nu știu, a zis Carolina. Și acest pahar cu suc de roșii a fost ca o rugină, ca acea pelagră care acopere fierul cu un strat de culoare roșie și apoi îl roade pînă la rădăcină și-l face în timp ca pe niște tărîțe, îl oxidează și-l macină și-l dezintegrează tot atît de fără cruțare ca o moarte. Și de-abia aici s-ar putea zice că sufletul ăsta negru și rău al lui Moise s-a întins peste casa lui Tolceag și-a măcinat-o : dar ar fi totuși prea caraghios să tragi dintr-un amantlîc o concluzie atît de neiertătoare și de patetică. Obiceiul său de-a bea suc de roșii cu votcă, neștiut de nimeni decît de chelnerița Carolina, s-a extins, l-a mai băut deci și Ioana, dar poți face oare dintr-un suc un semn al răului cînd de fapt și un amantlîc este un fel de dragoste, dacă nu chiar dragostea cea mai dragoste ? Așa că aș dori să crezi că povestindu-ți această întîmplare nu m-am gîndit la Ioana, nici la ce-a fost între ea și Moise, treaba lor : nu cazul, ci felul de a fi al acestui ins m-a interesat. Completa lui detașare de cei din grădina de vară, filmul acela ce se derula în sinea lui, tăcerea ce-l încon-

jura... Și de fapt nu era așa, el nu privea în trecut, nu-și făcea probleme, el trăise în prezent, atent să nu-i picure apă pe veston la toaletă, în prezent savurîndu-și nu numai votca neștiută de nimeni, ci și această teribilă încredere, da, încredere că nu știe nimeni ce bea, că nu-l știe și nu-l cunoaște nimeni... Și dă-mi voie să cred că nu numai în prezent, nu, doamne ferește ; cînd a văzut scurta, foarte scurta licărire din ochii Ioanei Tolceag, a trăit de fapt (sînt sigur, absolut sigur), nu *în acea* clipă, a acelei scurte licăriri, el a trăit clipa unei alte licăriri, din viitor, a sîngelui împreunat, a altui secret decît al sucului de roșii.

2

Îl vezi pe Moise predîndu-se, obosit, sau convins că nu mai are nici o șansă, ori devenit altul, modificat din fir în păr, ieșit din boala de care suferea, însănătoșit fiindcă s-a sculat într-o dimineață înaintea soarelui și într-o cămașă albă s-a dus la moara lui Adolfică (cea veche, cu apă) fără să scoată o vorbă cu cineva și nevăzut de nimeni : și cu stropii de pe roata de lemn s-a spălat de la creștet pînă în călcîie ? S-a vindecat el dîndu-se cu apă rară pe trup, s-a curățat el ? Ia mai dă-l dracului, nu e el nebunul ăla din poveste care s-a lăsat mîncat de un tigru, ca să-i potolească animalului foamea... Anișoara să nu facă din el un apostol al celor care nu știu ce e violența și se lasă ca Budha înghițiți de fiare. Un rahatofag, Manoilescu, de pune preț pe gura unei muieri sterpe și uită că femeile gîndesc mai bine cînd stau pe orizontală (vezi înțelepciunile doctorului Cristoloveanu) și nu cînd ne-nvață cum să defilăm de ziua pădurarilor, cînd începe și luna pădurii... Anișoara a crescut la casă cu mulți golumbi, le-a mers bine ăstora, de-aia ca fată n-a avut ea noroc... A-ncercat pe urmă să-și facă singură rost și de noroc, că Gălătioan era atît de fermecat că putea să-mpartă și noroc de voia !... Fiecare casă are norocul și adevărul ei, fiecare zi, și fiecare ceas... Dar care e adevărul adevărat cine poate spune ? Ăla care stă peste toate ceasurile și zilele și casele care e ? Și Moise care Moise este el cel adevărat ? Ăla de pe vremea morii cu vapor a

lui Adolfică, cînd îi lăcrimau cepele de-l auzea pe văru arătînd cum se ară pămîntul și cum nu dorm dușmanii toată noaptea și umblă cu chibritele pe la șura de paie ? Ori ăsta de s-a pus cu niște bătrîni pensionari să colecteze duminica haine vechi (și apoi să le sorteze și să le destrame și să le-mpartă pe culori, cîrpele din lînă să devină fire de lînă, cele de bumbac s-ajungă măcar să folosească la șters mașinile la Autoservice și strungurile aflate în reparație) ? ! Colectați deșeuri, nimic nu se pierde, totul se transformă ! Ca să ajungă aici, l-a făcut în fața pensionarilor praf pe Guguștiuc : el n-a știut că văru era... Și bătrînii băcani și vînzători de cuie și de lumînări la țăranii din împrejurimi au lăcrimat : el le-a spus adevărul, atunci așa o fi : și de-a fost așa, e bine și ce zice acum : valorificarea deșeurilor, măi fraților, este o acțiune serioasă... Făcea cu ei ședințe duminică dimineața, un fel de ședințe : se așezau pe banca de la poartă a fostului bragagiu Alexandru Ipsilante, ca în Pătîrlagele, legănîndu-și picioarele, și discutau meciurile de fotbal din acea zi... Lecția politică Moise nu și-o spunea drept, cu : tovarăși, vom... Nu, zicea : măi fraților, ce-ar fi să tragem o raită înainte de biserică pe la vecini să mai colectăm ceva hîrtie și cîrpe ?... Și orgoliul lor îi punea la treabă : erau doar singurii în Cîmpuleț care... Era o pace între ei și-o dorință de a munci !... Și totul venise de la Moise : el știuse spurcîndu-l pe văru să-i umfle de elan. Adevăratul Moise ăsta era pentru ei, cel care-l zobise pe văru și odată cu el pusese la punct și acele prejudecăți tiranice de care oamenii se mai lasă influențați (în loc să acționeze pe loc !) : și așa sînt de influențați, că nici nu-și dau bine seama de unde și pînă unde... Ca să vezi un om cine este, trebuie să-l compari cu altul, un adevăr cu altul, o zi cu alta... Nici toate curcubeele nu sînt la fel, dar oamenii ? De într-un curcubeu e mult roșu, o să fie toamna buțile pline cu vin, cînd curcubeul e mult în albastru, va fi lipsă lungă de ploaie, secetă neagră și moarte multă. Cînd a venit pe lume Alexandru Ipsilante, știa el de la bunică-sa, bragagioaica :

a fost un curcubeu aproape verde, și ce mîndrețe de grîu a umplut atunci pămîntul ! „Stai, domnule, zice Manoilescu, Moise nu e Ipsilante : el adună cîrpe nu fiindcă-i curg balele din gură, nu, cu el nu se petrece o dramă ? în el a murit Guguștiuc, în el niște zile s-au ruinat (hopa ! zice doctorul Cristoloveanu), s-au prăbușit niște adevăruri". „Băi, să fie al dracului, așa o fi : n-a suportat Moise chestia asta cu Guguștiuc și s-a ruinat pe dinăuntru, zice Cristoloveanu, adevărul e ca banul, te lasă pe dric cînd se devalorizează, fluierînd la vînt... Pa și pusi, mă duc la meciul de fotbal, acolo nu mai are ce să se devalorizeze, sînt liniștit, n-o să fac infarct și nici n-o să adun cîrpe". Rahatometrul ăsta de Manoilescu toate crede că le măsoară și le află buba și ceasul rău... Dar Moise chiar așa să fi ajuns el, o rablă ca bragagiul de Ipsilante, ăsta la care îi cade din cinci în cinci metri proteza de cît nu tace ca o moară stricată ?... Ei, sigur, sigur, toate se măsoară, omul cu centimetrul, ziua cu ceasul... Și tragi linia și aduni, sau scazi, și gata limonada ! Și înainte de-a avea ceas, a rămas ziua nemăsurată ? Atunci, cînd n-ai știut cu ce să măsori timpul, a rămas el ?... Bun, la un ceas i se-nvîrt acele de două ori, și e o zi. Ai măsurătoarea, fratele meu... Cu asta i-a făcut praf Moise : că i-a învățat să vină la ore fixe la adunat de prețuri ponosite și... Și să meargă și la biserică la ora fixă, și la meci... Ceasul e ceas, el îți spune adevărul : asta e ora exactă, ora douăsprezece... La unsprezece și cincizeci și cinci — buletin hidrologic : cotele apelor Dunării... Dar înainte, înainte nu era un ceas natural, n-avea omul pămîntul ca să socotească cum e cu ziua și noaptea și cu timpul, cu anii ? Nu se rotește pămîntul în fiecare zi o dată ? Nu era pămîntul de sub picioarele lui care se rotea și care era chiar timpul, era, nu ?... Ce, bragagioaica lui Ipsilante nu știa cîți ani are, de n-avea ceas la mînă, cînd l-a văzut pe Ipsilante în noaptea aceea coborînd pe scări de luminări din cerul frumos înveșmîntat pînă-n pămînt în lumină, cu luna scrisă-n piept și cu luceferi doi scriși în umeri, avea nevoie de ceas

grecoaica dracului ca să-l simtă pe ciobanul de Căcărează (i-a dat numele ei, pe urmă) c-o face muiere ?... Adică oamenii nu știau să... și nimic, nimic, de nu venea Moise cu ceapa lui de la mînă ?

3

Lilica nu-și mai amintește cum s-au certat ei atunci după ședința de la întreprinderea unde era secretara directorului Dima... Cine a strigat întîi ? Fusese o ședință obișnuită de plan cu angajamente luate peste plan, cu cifre... Pe ea o durea gîtul, o gripă leșinată, fără temperatură, o ținea de cîteva zile moleșită... Bătuse la mașină discursul șefului, același de anul trecut, doar cu cîteva cifre schimbate... Nu-l ascultase : privise microfonul de metal cum strălucea indiferent, în bătaia becurilor ce luminau tribuna și masa prezidiului. Dima transpira și se *ștergea ștergea* mereu cu batista pe chelie, mic și bondoc, Dima Preda, gras prea de timpuriu pentru vîrsta lui... și indiferența microfonului era fără margini, fără nici o stavilă treceau prin mătăraia lui metalică toate vorbele repezi și uneori încălecate... orice trecea prin aer, orice gînd, orice zgomot... Și el, nemișcat, strălucitor, ca o ureche cu gît asculta ce i se spune și vorbea în toate colțurile sălii mai tare tot ce auzea, în aceeași secundă făcea două lucruri, nu ca Brînzaș care era un instrument mai neperfecționat... Calagherovici a luat și el cuvîntul și s-a legat de cei care bat apa în piuă și se ascund după vorbe și sînt depășiți de sarcini și se laudă că muncesc și se bat în piept c-au mai primit încă atîția membri de partid, ca și cum aceștia n-ar fi avut nici un merit c-au intrat în partid... Ea nu-și aduce aminte la cine se referea, o dureau și urechile și de febră nu putea și nici nu ținea să fie atentă la orice... de era ceva ce-i scăpa și voia să-l afle seara n-avea decît să-l întrebe pe Calagherovici... Nu numărul membrilor de partid, calitatea membrilor de partid, reluase el un gînd spus mai înainte... Dar pe ea o fascina și paharul de apă pus pe tribună lîngă microfon, temperatura îi făcea sete... Iarăși luase Dima cuvîntul... bolborosea ceva, gesticula... numai apa era lim-

pede, și liniștea paharului era desăvîrșită, nepăsătoare... indiferent strălucea și el așteptînd pe cineva să-și spele gura de vorbele uscate din gură... Și chiar că Dima, ca și cum ar fi auzit-o, a luat apa din pahar și și-a dres vocea... N-am fost controlați, n-am făcut, e o lipsă, zicea el... Dar unde e responsabilitatea personală ? Punctualitatea în urmărirea și rezolvarea sarcinilor de plan unde este ? a întrebat Calagherovici parcă... Poate de-aici a izbucnit cearta... Ședința propriu-zis se încheiase, Dima se dusese la tribună să-și ia hîrtiile pe care le uitase acolo și rămăsese acolo în fața sălii goale și răspundea la întrebările celor ce se ridicaseră din prezidiu, dar mai rămăseseră pe scenă în spatele cortinei... „De ce nu-i trageți la răspundere ? întrebase Gălătioan, de ce țineți în aparatul de partid oameni degradați ?“ „Dar ce fac, de ce sînt degradați ? întrebase Calagherovici... nu știu să muncească, dar asta e altceva...“ „Dați-i afară“, zisese Gălătioan, și Lilica se mai trezise din amorțeala și indiferența cu care urmărise toată ședința, din buzunarul din stînga scenei, despărțit de scenă de un zid franjurat, ca să se poată vedea cei ce vorbeau... sala era pentru spectacole, nu doar pentru ședințe... în acest buzunar se aflau cei de la lumini și pompierul și magnetofoanele pentru muzica programelor de brigadă sau pentru înregistrarea lor... De-aici începea de fapt și magazia pentru decoruri, era chiar holul prin care se intra în ea... Stema întreprinderii proaspăt vopsită sta atîrnată pe cortina de catifea și magazionierii nu îndrăzneau să intre cu scara pe scenă și s-o dea jos... „Oameni degradați“, continua să zică Gălătioan, și Dima se ștergea spășit cu batista lui cît un prosop pe creștetul capului lucios ca o bilă... „Tovarășul Calagherovici a zis să nu-i mai dăm afară din partid, pe unii i-am primit doar de trei luni... Vin și dorm în schimb sau...“ Și ea a fost atunci mai atentă și l-a auzit pe bărbatul ei spunînd că o sancțiune trebuie să fie privită ca o măsură educativă și ea cu timpul trebuie să fie ridicată, fie la cererea respectivului, fie a organelor în drept... Da, de aici putea să izbucnească scandalul : Gălătioan a zis că aici nu e satul Pătîrlagele și că el e sătul de povestea asta... „Dunărințu își merită sancțiunea și să nu mai discutăm, e și Moise aici care știe mai bine...“ „Eu ce să zic ? întrebase Moise, eu

sînt mic...“ „Nimeni nu e mic, nimeni nu e mare, dar adevărul acesta este... și chiar azi am să merg în Pătîrlagele să mai discut o dată cu Dunărințu“, a zis Calagherovici, și Dima a respirat ușurat : certîndu-se, ei îl uitaseră pe el și pe-ale lui cu desăvîrșire. Au ieșit bosumflați, și inșii ce așteptau să facă ordine și curățenie au intrat pe scenă și-au luat pînza roșie de pe masă și-au împăturit-o, și-au dus scaunele din prezidiu în magazie, microfonul a fost deșurubat din chingile lui și dus pe o tavă (pe tava pe care se afla și paharul cu apă), dus ca pe un cap pus și dus pe o tavă... Moise nu recunoaște acum c-ar fi vrut cineva atunci să-i ridice sancțiunea lui Horia ; toți erau o apă și-un pămînt, pe-o părere, vrea să zică ; și vina, de este, e a tuturor, vrea să zică el — și așa a și zis cînd Lilica l-a întrebat dacă-și mai aduce aminte de ședința de la clubul... Nu, nu-și aduce aminte, la atîtea ședințe a luat parte că nu le mai poate pe toate ține minte : și cum să-și amintească chiar de aia de care nici ea nu-și amintește precis cum a fost... de-a avut gripă și-a durut-o capul, poate a visat, poate nici n-a avut loc... Ba da, zice ea, îmi amintesc cum strălucea microfonul... și cum în magazie scaunele au au fost puse unele peste altele, cu picioarele în sus, ca la restaurant, noaptea după ora închiderii, cînd se dă cu mătura... și tribuna cum a fost culcată lîngă lada cu costumele formației de jocuri populare... și microfonul pus pe un dulap, lîngă pălăriile cu pene de păun uriașe ale dansatorilor ce făceau pe oșenii... Nu-mi amintesc, o ține Moise pe-a lui, și Lilica n-are alte argumente care să-l facă pe el să-și reîmprospăteze memoria, oamenii de-atunci s-au împrăștiat sau nu mai sînt, Dima e la Tulcea, pălăriile și penele de păun s-au ponosit și dansatorii de azi sînt tineri și le place muzica modernă, scaunele au fost schimbate, catifeaua dată la deșeuri, nici un amănunt nu mai există să-i poată trezi lui Moise amintirea acelei zile, de cumva dorește să vrea... Lilica însă știe precis c-a fost așa... ei s-au mai ciondănit și pe coridor, chiar în fața ei ce venise să-i spună lui Calagherovici să-și ia cojocul de pleca în Pătîrlagele cu gazz-ul acela vechi, să nu-l prindă și pe el răceala... „Nu mă prinde“, a zis el. „Deci, totuși te duci ?“ a întrebat Gălătioan. „Mă duc, mă duc singur, de nu vrei să mergi cu mine... că Moise mi-a zis de ieri că

nu vine...“ De ce-a reținut Lilica această zi legată de Horia ? În orice caz, nu pentru Horia... I-a și spus lui Moise : „Atunci am simțit că vorbele lui Calagherovici despre Horia nu mă interesau, deși ele nu-i erau spuse lui Gălătioan, ci mie... Tu știai, Moise, că mă aflu în buzunarul (cum i se spune) scenei, cu alte secretare și cu electricienii și mașiniștii, ne și văzusem nas în nas înainte în biroul lui Dima, știai că sînt acolo... și făcusei așa fel ca la spartul ședinței să vină vorba de sancționați și de Horia... nu pentru Horia, și nici ca să-l mai ambiționezi pe Calagherovici să mai dea o tură prin Pătîrlagele și să se convingă încă o dată la întoarcere că nu poate schimba nimic... nu, nici să-i arăți că e neputincios, știai că în fața lui Gălătioan nu mai putea schimba nimic, Gălătioan nu mai era singur și de el se temeau mulți și mai cu temei... Vorbele lui despre Dunărințu (care nu mă interesa) îmi erau spuse mie, așa dorisei tu... m-a cuprins chiar frigul, nu din cauza răcelii, ci înțelegînd cît ești de-al dracului : cum l-ai pus pe el să-mi spună mie din partea ta că n-o să fie acasă în după-masa aceea... Cu gura lui el mă anunța că eu sînt liberă și că eu deci n-am de ce mă teme dacă venea la mine Moise, adică tu... Tu veneai să mă descoși despre el și să încerci să mă mîngîi cu vorba și cu palmele... să mă duci spre pat, să stăm... Făcusei din el poștașul tău, cel care îți ușura întîlnirea cu mine ca să-l înșelăm pe el... el, deci, încrezătorul și fanaticul meu Calagherovici, care era în stare să se urce într-o mașină hodorogită, cum s-a și urcat... el nu putea să se gîndească o singură secundă că devenise mijlocitor într-o poveste cu trei persoane, un mijlocitor într-un (cum îi spun avocații) adulter unde cel cu coarne ca în filmele tîmpite era chiar el... Și eu cum de te-am primit la mine chiar în acea după-amiază ? Cum te-am primit și mai tîrziu, cînd el nu mai era și totul se împuțise și-aș fi putut măcar atunci să te dau afară, căci nu mai aveam ce pierde (dar probabil, ce cîștiga)... te-am primit nici pentru cîștig, în acea după-amiază ce-mi puteai tu oferi ? Bani ? Liniștea lui ?... Știai că lui nimic nu-i mai putea fi de folos, ci numai să-l înfunzi mai adînc și mai ca după toate regulile... Te-am primit atunci cu o oarecare sfială. Dar mai tîrziu, după ce

Cala... imediat ce mi-ai bătut la ușă *și* ți-am cedat numai-decît, cu mult înainte de-a ne întinde în pat... asta a mai întîrziat din spaima ta, că n-o să ai destulă bărbăție, ori o să te ard cu vitriol... ori ai întîrziat ca să mă mai fierbi în oală seacă, plăcîndu-ți să mă privești de departe cum își privește pisica prin casă leneș șoarecele lăsat liber de sub gheara ei pufoasă... Sînt o femeie destul de tîmpită și de mîndră, se vede : cînd mi-ai zis, pe bicicletă, c-o să-mi spui ceva m-am și topit. Știam că n-ai nimic să-mi spui. Dar vorbele tale spuse în șoaptă ca flăcăiandrii, de pe bicicletă, m-au prostit, m-au măgulit, mi-au muiat picioarele... uite cine sînt eu, mi-am zis, și-am uitat cine fusesem și cine fusese Calagherovici, uite, mi-am zis : sînt și eu... N-am înțeles precis ce, oricum cineva grozav dacă pentru ochișorii mei dulci și pentru năsucul meu și pentru gîtul și șoldul meu un om ca Moise, al doilea ins după Gălătioan ca putere, nu ca funcție, își încetinește bicicleta... Eram poate grozav de încîntată că pentru mine, Moise, tu ai săvîrșit o măgărie fără margini dîndu-l pe Calagherovici pe mîna lui Gălătioan !... Un ins așa moțat ca tine, Moise, a săvîrșit o fărădelege pentru buzele mele dulci. O, să nu crezi c-am căzut fleașcă și-am „depus“ armele din lașitate... că n-am mai putut rezista ?... Nici vorbă, mai mult decît că el nu mai era, ce puteai și ce puteați să-i faceți ? Nu că n-am mai putut îndura bătaia ta la cap... doar în fața fabricii de cuie mi-ai spus prima oară mai pe șleau, deși destul de pe ocolite, ce vrei, atît de pe ocolite încît chiar puteam să mă prefac că nu înțeleg... Și de n-aș mai fi putut rezista măgăriilor tale de tot felul (de care te știam în stare), țara era mare, puteam șterge putina... Și nici nu se poate zice c-am cîntărit această situație de-am zis da, în gînd, dar tot da... Nu, din mîndrie... Mîndria m-a ținut pe loc, nu m-a lăsat nici să fug în altă parte, nici să fac un act necugetat, eu am rămas ce-am fost, nici dincolo de mine, nici dincoace, cu nici un pas... Și-așa am întemeiat în timp această casă... Și ne bucurăm de ea ! Sîntem amîndoi frumoși, curați și, cum zice Don Iliuță, invulnerabili“. Deci, să revenim : Lilica, fără să vrea, a reținut cu destulă precizie și un fapt ce n-o interesa : că Dunărințu a fost sancționat și umilit înainte de a i se pierde urma (și, poate, zic eu, cu bună-știință, ca să se

dea vina tot pe el pentru dispariția lui : că numai un ins plin de greșeli și sancționat n-a avut tăria să se îndrepte și a fugit cine știe unde, poate în alt colț de țară, poate peste graniță, dovedind și prin asta că e vinovat) și că au existat inși care i-au luat apărarea, deși apoi și ei... Moise nu recunoaște nici față de ea acea zi cînd Calagherovici s-ar fi dus spre Pătîrlagele să-l întîlnească pe Dunărințu... și astfel nu recunoaște nici c-a fost la ea în acea zi. Sau a fost ? se-ntreabă. Poate, au trecut atîția ani... Cu acest poate el își găsește o scuză : dar cine-și găsește motiv să se scuze înseamnă că încearcă să-și diminueze răspunderea ce-a avut-o, sau o are. Moise e un mare vulpoi și un mare întorcător de vorbe pe dos și un mare teoretician și un mare avocățel a ce vrea el să facă : și ca orice mare clănțău ocolește tot ce nu vrea să întîlnească în cale, și ca orice mare vulpoi nu-și urmărește decît teoria arhicunoscută că lui îi vine greață cînd vede o orătanie, și ca orice mare ticălos el ocolește prin vorbe orice faptă și orice zi legată de un om sau de o întîmplare ce-a schimbat un om în alt om ori în nimic ; dar în nebunia lui de a fi cît mai precis în ce vrea să dovedească sau să nege el uită ceva cu desăvîrșire, uită să spună tocmai ce s-a petrecut cu adevărat și tocmai acest ceva pe care-l tace îl contrazice cu desăvîrșire tocmai prin tăcerea sa : fiindcă Dunărințu nu mai este, iar el stă într-o casă cu Lilica : și cele două lucruri oricum le-ai răsuci tot se leagă între ele prin acea zi cînd s-a vorbit despre sancțiuni, zi de care Lilica își amintește și el zice că nu... Însă acea zi se aseamănă atît de mult cu ceea ce este el încît pare a fi făcută de el din propria lui fantezie, pentru propria lui plăcere, o zi creată de el pentru el...

4

„Cum sufletul se risipește într-o mare de lumină... viața de dincolo de dincolo e oarbă pentru noi, dincolo de nori ce se află ? Pentru inși ca Francisc, lumea aceasta nevăzută nu e mută. Dar ce facem cu fetițele care în parc au găsit un șarpe și s-au jucat cu el ? Semăna cu cel știrb de la circ pe care și-l

încolăcea în jurul gîtului indianul venit în turnee... era același, ori ele nu știau că șarpele are venin în gură ? Și în fața părinților au povestit ele surîzînd, ca pe un lucru normal, cum le privea șarpele cu niște ochi frumoși, blînzi, și cum ele l-au mai căutat și a doua zi lîngă chioșcul unde cînta vara duminica uneori fanfara militară tangouri și l-au găsit pripindu-se la soare în iarbă și fiecare a vrut să-l ia acasă și cum el tot le luneca din palme și nu se lăsa dus... Erau ele hipnotizate, de aveau vedenii ? Greu de spus, nu și-ar mai fi amintit, trezite, cum arăta șarpele... Sau aerul era atît de plin de vedenii și de fantome (și de povești cu vampiri și cu șerpi) care sug sîngele făcînd pe mironosițele că nimeni nu mai știa cum să evite această hărmălaie de năzbîtii ? Cine avea interesul să nu înlăture minciunile cu fetele ce făceau plajă lîngă chioșc, pe malul lacului din mijlocul parcului, și se jucau cu vietatea sprințară ce le trecea peste mijloc și peste brațe și cu care ele se încingeau peste mijloc și peste piept ca și cu o curea, și-o puneau la gît ca pe un colier viu, ea strălucind în soare cu solzii ei mărunți și mișcîndu-și limba roșie ca o flacără ?... Ori fetele își băteau joc de părinți și de toată zarva cu vampiri inventînd un șarpe ? Tot ce este nevăzut și de alții ori e o glumă, ori e un simbol, ca orice lucru trecător, degeaba au căutat și alții șarpele cu sape și ciomege în mîini pe malul lacului, el nu s-a mai arătat... Dar noaptea singuri sau în doi oamenii n-au mai trecut nici spre casă, nici la plimbare pe lîngă chioșc. Nu credeau, dar spaima intrase în ei. E de reținut acest mic amănunt, cum o prostie, ceva imposibil, ne umple fără voia noastră de groază. Dacă nu cumva siguranța noastră că fetele ori erau cuprinse de isterie, de nu glumeau, e un semn al acrelii ce se așază cu anii în noi și nu mai putem înțelege că există o vîrstă cînd totul e frumos, și jivinele cu sînge rece și venin în limbă, cînd inima arde, generoasă, și totul este colorat ca vara și cerul e albastru și înalt și cînd și niște fantome, ale imaginației, desigur, cum le numim mai tîrziu, sînt pline de viață, imaginația fiind în floare în acele clipe cînd totul e plin de fericire pe pămînt și vrem să cucerim această lume de oameni fermecători și de animale gata de joacă prin parc

ca niște jucării vii și de păsări toate cîntătoare... Nu înțelegem că există niște ani plini de rai, cum le spune Sevastița, pentru că i-am pierdut și acuma știm, nu mai sîntem la începuturi, cînd nu știam... De ce fetele acestea să nu fie altceva decît niște proaste sau isterice atunci cînd în naivitatea lor delicioasă, idealistă, hai ! vorbesc la grădina zoologică printre gratii cu maimuțele, ca Anita, și cu elefanții, sau își spun numele unei găini, ca Traian ?... Ce zice curcanul ? a întrebat Traian la Crivina, a, nu Traian, Cristi, dar e același lucru, căci amîndoi au pus, la ani diferiți, aceleași întrebări... „Ce spune ?“ „Te-ntreabă cum te cheamă, i-a răspuns Nuța, de unde ești, a completat Gicu, răspunde-i, l-a îndemnat Pop...“ Și el a răspuns : „Mă cheamă Cristi. Dar pe tine ?“ Vedeți, Cristi a găsit, ca și Traian, găinile și curcile egale cu el și a vorbit cu păsările curții ca și cu niște copii, căci și ele se plimbau pe bătătură și le era foame și beau apă ca și el.

5

„Ei, Manoilescule, cum ai dormit ? Prost, se vede pe ochii tăi, ai și pielea vînătă, ca de țigan... Ești tu dat cu smoală și slab ca un șarpe, arăți a baragladină trăită în secetă, cu urzici, dar cînd nu dormi ești de-a dreptul oribil. Ce mai e nou, n-ai mai descoperit nici un vampir, nici un bandit care suge sîngele poporului, nici un criminal pe post de profesor universitar ?“ „Ce-s glumele astea acre așa de dimineață ?“ „Vorbesc serios, nu ești tu omul care cunoști totul mai înainte cu o secundă decît alții ?“ „Ai aflat că te-am înjurat ?“ „A, nu, nu e o înjurătură, e o părere de-a ta, de ce-ți consideri părerea înjurătură ?“ „E drept, dar așa se zice cînd te pronunți mai critic despre un coleg, că-l înjuri și că urmărești cine știe ce, să-i iei locul“. „În cazul meu, nu e cazul, nu sînt prea sus, poate vrei să mă elimini și să-ți aduci vreun prietenaș...“ „Nu depinde de mine, dragă... Hai, vrei să ne-mpăcăm ?“ „Păi, ne-am certat, Manoilescule ? Tu ai zis că eu sînt caraghios tot răscolind în lăturile satului Pătîrlagele, eu nu ți-am răspuns, deci nu ne-am certat și n-are rost să ne-mpăcăm... Și cred că

n-o să ne-mpăcăm niciodată, tu crezi altceva decît cred eu în multe, tu o să te mai împaci cu cine te-ai mai împăcat și-ai fost prieten... Eu mă ocup de murdării, n-am cazuri excepționale și nici nu mă interesează... Hai, serios, ce se mai aude în oraș de vampirul care omoară copii și femei și le suge sîngele ?“ „Este clar c-au fost cîteva crime inexplicabile în ultima vreme, la rînd, care...“ „Foarte clar“. „Și care să fie cauzele ?“ „Vîntul...“ „Ei, e ușor de făcut bancuri. Ieri, bunăoară...“ „Ce s-a mai întîmplat ?“ „A dispărut fata lui Moise“. „S-o fi dus la bunicu-său... Și altceva ? Nici un traficant de droguri n-a apărut ? Ascultă, răspunde-mi la altceva, e imposibil să nu cunoști și asta, de ce se refac, odată amputate, piciorul racului, membrele salamandrei și capul melcului ? Despre rac să nu-mi vorbești ca de un regres victorios care merge înainte, sînt sătul de retrograzi care cad în picioare și urcă, nu numai merg înainte, și de oportuniști care fac pe radicalii în dreapta, și în stînga scuipă pe la colțuri cînd nu sînt văzuți, și invers, să nu-mi sufli o iotă nici despre gene și cromozomi și despre acel evreu genial ce le-a descoperit, nu-mi trebuie nici un citat, după care să te ascunzi, spune-mi părerea ta, greșită, neștiințifică, neexactă, sau exactă, hai, ce crezi ?“ „E ceva la care nu m-am gîndit, eu sînt un spirit mai terestru, reacționez la ce văd, la ce se-ntîmplă, la ce se aude, în imediat adică, eu mă ocup de fleacuri (uite, ca să-ți fac plăcere !), de ce trece, de ce este efemer, n-am antene mai profunde, și nici răbdare să călăresc ani de zile un caz, eu sînt mai superficial, după cum vezi...“ „Hai, măi, nu fă pe modestul, nu crezi o iotă în ce spui, ești și ipocrit. Ai vrea să te contrazic și să spun că te ocupi de lucruri temeinice și nu ești o moară de vînt, un fluturaș, ei bine, n-o să-ți fac plăcerea asta, o să fiu de-acord cu ce-ai spus tu înainte, că ești un...“ „Un ce ?“ „Ești idiot, ai uitat ce-ai spus și despre tine ?“ „Mă faci idiot de-adevăratelea, sau glumești ?“ „Chiar te interesează ? Vezi, măi, limbricule, nu știi să deosebești gluma de... Și mai faci pe curajosul, zici că eu spun glume proaste, idioate, dar tu tot ce faci nu e o zilnică, de ani de zile, o lungă prostie ? Ai intrat aici ca să faci bani, nu ? Nu-mi umbla cu chitara pe la conștiință... Părinții tăi

ce-au fost pe la Sibiu ! ? Chiar țărani săraci ? Dar neamurile, legionari, liberali, c-am uitat, taică-tău sau unchiu-tău la ce partid era un fel de grangur ? Vezi că pot fi și eu ?... Adică îți pot spune și eu adevărul despre tine și ai tăi, pe care-l cunoști... De ce te superi ? Ți-l spun ție, să știi că-l știu... Nu-l spun altora, fiindcă sper că se știe și n-am în fire nimic de-mpărțit cu tine din cauza lor ; nu doar ei, și poate ei foarte puțin sînt vinovați că tu ești un linge blide care faci pe curajosul cînd ești la adăpost... Eu îți spun ție, te superi ? De ce taci ? Dacă eu sînt murdar că mă ocup de murdăriile celor omorîți prin Pătîrlagele și care unii sînt sînge de-al meu, tu ai intrat aici ca să aperi pe cine ? Ce e curat ? A, nu fac pe insul care și-a amintit chiar în această dimineață de lupta de clasă, dar nici tu nu-mi fă pe prigonitul... Și încă ceva : nu mă mai înjura cînd nu sînt de față, că tot n-o să te cred curajos, asta e curajul cîinelui care latră și fuge. Latri ca să mă sperii eu și să nu te plesnesc. Nu te iau de izmene, iartă-mi vorba proastă, că n-am timp pentru tine". „Ești furios ?" „Eu ? De-aș fi, te-aș lua în serios". „Și eu ce sînt, salamandră, sau ce, am cap de melc ?" „Asta-i înțeles tu din întrebarea mea ?" „Ce altceva ?" „Mai bine spune-mi ce s-a mai întîmplat ieri ? Fata lui Moise a dispărut... Altceva ?" „E important cum și cînd a..." „Spune". „Mama ei, Lilica, zice că Anita se înțelesese cu prietena ei Marcu Nuți să-i facă o vizită după-masă... Ieri a fost patru ianuarie. N-a putut merge la Nuți, n-a lăsat-o maică-sa... În consecință, este verosimil ca îndată ce victima a avut ocazia să scape de supravegherea mamei sale, ea să meargă în strada Einstein nr. 5, unde locuia prietena ei..." „De ce-i zici victimă ?" „Pentru că a dispărut în drumul dintre casa ei și numărul cinci din Einstein". „Altceva ?" „Altceva nu știu despre fată". „Las-o, altceva ce s-a mai întîmplat ieri ?" „Un nebun a scăpat de la clinică..." „Crezi că-i el vinovatul ?" „Povestesc ce s-a-ntîmplat ieri". „Tu cînd povestești ceva, pui în relație cele povestite, deja construiești ipoteze, adevăruri, te cunosc..." „Atunci nu-ți mai spun nimic". „Foarte bine. Ce-ai visat de arăți așa prost ?" „N-am dormit bine". „Din cauza vîntului, he, he... Și ce-ai visat ?" „Am visat cerul... Era înalt, albastru și plin de mașini *Fiat* și de pișcoturi, de mobilă stil și carne

de porc în galantare, de usturoi, în funii, și papagali verzi, și muzicuțe, și grîne, mormane întregi, și fete stînd în fotolii picior peste picior, și clopoței de argint, și dolari și ruble și mărci și franci și struguri, cerul era plin cu de toate bunătățile, ca un supermagazin universal..." „Și nu pica nimic ?" „Nimic, nici o pară mălăiață, Dumnezeu era plin cu de toate în cer și eu priveam holbat și speram să-mi cadă ceva, și nimic..." „Și cînd te-ai trezit, cerul era plin de nori, gol..." „A, nu, era senin, chiar m-am dus la fereastră și l-am privit să mă conving dacă e același cerul din vis cu cerul de-afară, era același, leit, dar nu se mai vedeau cele... Și doar îmi erau promise mie..." „L-ai visat și pe Dumnezeu ?" „Da". „Formidabil, eu niciodată nu l-am visat pe Dumnezeu".

6

„Ghenadie, măi Nole, am fost aseară la circ, am un cunoscut mai vechi care e dresor de fiare. Se pricepe și la hipnoză, scoate și flăcări pe nas, lucrează la trapez, merge pe sîrmă cu picioarele în sus, călărește, e un circar complet aproape. Îl cunoști. A învățat pe rînd diverse probe și în ultimii ani s-a apucat de dresură de tigri, lei și pantere, zice că spre bătrînețe încerci să rezolvi astfel ce nu mai poți face cu propriile tale mîini și picioare. Decît să cînte la zece instrumente, ori să scoată fluturi din gură, preferă dobitoacele... De mulți ani crește un tigru, doarme și cu el în cameră și punctul lui principal din program e cu Satan, cum l-a botezat, în glumă, firește... Pentru afiș sună atrăgător, nu ? Sala era plină și din păcate am impresia că numărul de dresură nu prea i-a reușit, deși pentru el veniseră o mulțime de copii. Satan era nervos, mîrîia, dormea pe el, absent la ce se-ntîmpla cu leii și panterele și cînd era chemat la ordine căsca o gură înfiorătoare și scotea nu mîrîituri, pardon, răgete... Lumea aplauda, normal, orice accident într-un program de circ, dacă se sfîrșește totul cu bine, pare calculat... L-am întrebat pe Francisc după spectacol dacă tigrul său preferat nu e bolnav. Nu e, mi-a răspuns, e obosit de atîtea trambalări din-

tr-o localitate în alta și din cauza vremii. E un timp ciudat în acest început de ianuarie, nici iarnă nu e cum trebuie, aerul e obositor și pentru spectatori, dar ei nu-și dau seama, dau buzna la casă după bilete să scape întîi de-o stare neplăcută de migrene, și apoi să se distreze... E un timp minunat pentru contabilii circului. De ce sînt nervoși tigrii mei ? Toți sînt la fel de nervoși, însă numai pe Satan se observă mai mult, dovadă c-ai băgat de seamă și din tribună, ca profan... O să rîzi, totul e din cauza vîntului, din cauza aerului plin cu părticele electrizate. Întreabă-i pe specialiști, cum i-am consultat și eu, observînd că leii și fiarele mele sînt mai nervoase cînd e vremea în schimbare, și-o să-ți răspundă că e firesc totul, grupurile de particule ce poartă anormal sarcini electrice și care vagabondează în loc să stea cuminți hotărăsc asupra dispoziției noastre, și și a fiarelor, care tot ființe sînt, doar puțin mai nedomesticite ca noi și puțin mai fără frîne... Tragem în piept aerul ăsta electrizat și uneori ne simțim mai bine, depinde de sarcina plus sau minus cu care e plin, alteori mai obosiți, enervați, greoi în gîndire, buni de duși la circ să ne destindem și să rîdem de niște fiare care și ele sînt obosite și nervoase. Tigrul avea nervii răvășiți, asta e... Dar sînt zile cînd toate fiarele astea sînt fericite, un vînt cald parcă le bagă în rai..." „Doctorul Cristoloveanu, cu care am fost la circ, mi-a confirmat că Francisc avea dreptate... Și nebunii lui sînt mai zăpăciți cînd e vreme rea... Mi-a ținut o întreagă teorie pe care am reținut-o special pentru tine : nu te mai enerva pentru orice fleac, c-a dispărut o fată, că s-au ciocnit două camioane, că un bețivan în gară a aruncat în tavan douăzeci de sticle de bere, mai uită-te și la aer... he, he, vezi, o moleculă de aer trebuie să fie neutră din punct de vedere electric, notează-ți, dar milioane de ciocniri infime ce se-ntîmplă mereu dau aceste particule... Ferește-te de infarct, se moare de inimă, mor mai mulți inși pe vreme proastă, Nole, și agresivitatea celor rămași în viață crește simțitor... Nu te mai enerva pentru douăzeci de sticle de bere și pentru bătaia vînzătorilor de flori din piața Mihai Viteazul, aerul e încărcat... Vezi, și visul tău a fost oribil pînă la urmă, să vezi atîta belșug în aer și chiar pe Dumnezeu să-l zărești printre acele minunate

mărfuri și pînă la urmă să nu-ți cadă și ție o fărîmătură din cer e jalnic, înseamnă că o neînțelegere cosmică a făcut să plece în altă parte acele bunătăți... De-ar fi așa, ai crede în sfinți, și nu crezi, așa că dă și sfîrșitul prost al visului pe masele de aer electrizate... Dă măcar vina pe aer, fii inteligent, ca Francisc, găsește o scuză nereușitei... Și bătăii florarilor, și dispariției fetei... Crezi că eu l-am crezut pe circar ? În nepriceperea mea, tigrul era uzat, stors, și oricum ar fi bătut vîntul tot nesupus și adormit ar fi rămas. Dar poate mă înșel, n-ar fi prima oară. Hai mai bine să bem o bere, cred că ne-am ciorovăit din cauza timpului, nu vezi ce negru e aerul afară, ca noaptea..."

7

„Francisc, ai îmbătrînit", „Nu cred, domnule Dunărințu". „Îți spun eu, nu te mai recunosc". „Nu v-a plăcut programul la circ ?" „Foarte mult". „Tigrul a fost cam nervos". „Nu s-a observat". „Atunci de ce nu mă mai recunoașteți ?" „Fiindcă eu te-am chemat aici, n-ai venit tu, n-ai bănuit că am nevoie de tine". „Chiar aveți ?" „Altădată ai venit nechemat, acum cîțiva ani, și mi-ai povestit ce se va-ntîmpla lîngă podul de peste Amireș". „Și-am avut dreptate ?" „S-a-ntîmplat ce-ai zis". „Nu cred, nu v-a convins nici întîmplarea petrecută exact cum am zis eu că ea chiar s-a petrecut... Fiindcă n-ați luat nici o măsură. M-ați luat de caraghios. Sau de complice al lor. Că ei mi-au spus ce-o să se-ntîmple, ca să rîdă de dumneata... Sau c-am tras cu urechea. Am învățat să nu mă mai bag unde nu-mi fierbe oala". „Exact ce spun eu : pentru asta nu te mai recunosc : nu mai ai încredere în prezicerile sau intențiile dumitale. Sper că atunci te-am dezamăgit : ce-ai presupus, că mă voi amesteca drastic, n-a ieșit... Am șovăit ! Te-am dezamăgit, recunosc. Acum însă am nevoie de dumneata : ce zici de dispariția fetei lui Moise ?" „Eu ?" „Nu mai e nimeni lîngă noi". „Tocmai de-aceea întreb : ce zic eu, ori vă interesează ce zic alții ?" „Dumneata". „Eu tac". „Deci ai îmbătrînit, nu

știi nimic și nici nu mai ai curajul să riști și să-ți dai..." „Nu, cu presupusul s-a terminat, tac". „Și dacă te rog să m-ajuți ?" „Încep să rîd". „Rîzi și ajută-mă". „Rîd și nu mișc un fir de praf : nu crezi în mine, eu nu sînt bun decît să fac tigrii să urle trecînd cu gura căscată printr-un cerc de foc, sînt un dresor..." „Atunci de ce te-am chemat de te cred doar un îmblînzitor de fiare și-un scamator ?" „Nu știu, nu bănuiesc..." „Asta e : nu bănuiești, ai îmbătrînit". „Că sînt mai cărunt nu mă enervează și mîndria mea nu suferă, degeaba, din orgoliu n-o să vă ajut cu nimic". „Fiindcă nu poți". „Fiindcă nici nu vreau să pot, atîta cît m-or mai duce puterile". „Să-ți văd palma, Francisc". „Poftim, n-o să citiți nimic în ea". „Nu mă pricep". „Nu". „Ai uitat ce mi-ai spus acum cîțiva ani, că liniile vieții se schimbă în palmă cu trecerea vremii, odată cu caracterul omului. Ale tale văd că nu s-au schimbat de-atunci, le-am memorat bine, m-au chiar obsedat... Crezi că eu m-am schimbat, nu vrei să-mi ghicești în palmă ?" „Nu". „Ești supărat pe mine că nu te-am crezut ?" „N-aș putea spune atît de hotărît că n-am fost crezut. E altceva cînd cineva, chiar de crede, nu mișcă un deget ! N-ați vrut să greșiți, ori poate un circar n-avea niște argumente atît de concrete..." „De ce nu-mi privești palma, sînt foarte curios, zău, m-am schimbat ? Eu nu-mi dau seama". „N-am nevoie să-ți privesc liniile din palmă, îți văd, domnule Dunărințu, fața, pentru mine e destul... Cum e ea, cutată, curată ? Mîna și fața spun exact caracterul omului..." „Da ?" „Vreți un exemplu ? Nole, cum îi ziceți lui Ghenadie, prietenului sau colaboratorului... După cîte-am auzit despre el, trebuie să aibă fața ovală și ochii negri..." „Și dac-ai auzit numai minciuni ?" „Atunci tot cam așa e să fie, zău, nimic nu te poate apropia mai tare de adevăr ca o minciună... E aici ? Aș dori să-l văd". „Poate l-ai văzut la circ, ți-a spus cineva, ori ai dedus, și-acuma îmi vinzi gogoși că-i cu ochi negri... Și cine ți-a vorbit de el nu putea să-ți spună și ce ochi și ce urechi are ?" „E o mică neînțelegere, domnule Dunărințu. Eu nu vreau să vă conving pe dumneavoastră că am dreptate, eu vreau să mă conving pe mine. De ce mă

jigniți ? Aici doar ne asemănăm, nu doriți să vă convingeți singur că aveți dreptate în ce-l privește pe Moise ?" „În ce-l privește ce ? Pe Moise ? Ce ?" „A, nu cu Anita". „Poate ai dreptate, lasă, nu te-am chemat să ne ciorovăim, vreau să-mi dai o mînă de ajutor". „Și ce să fac ? Dumneata, din curiozitate, ca Moise, te apropii de mine și prin mine de ocultism, nu din credință. Dar poate chiar asta dorești : să vezi cum și de ce s-a împrietenit Moise cu mine ? Nole o să te ia de neserios de aude că vrei să afli de la mine, prin hipnoză, telepatie, prin orice scamatorie, he, he, ceva despre Anita..." „Nole n-are de unde să afle". „S-ar putea să-i spun eu, ca să mă laud, nu dumneata". „Ai vreun interes să mă vezi caraghiosul lui, ori vrei să-l pui la încercare ?" „Bine, am să încerc... Am un mediu bun... Prin hipnoză o să..." „Prin orice". „Înțeleg, cu pot să fac orice șarlatanie și să-i spun că-i hipnoză, ori altcum, numai să dau de Anita". „Eu cred că n-o să mă minți". „Ar trebui să mai cred și eu că vorba aia credeți. Poveștile mele o să le luați ca pe o bîrfă în plus, nu credeți c-aș avea niște viziuni reale, ele sînt niște iluziuni, basme, Francisc iluzionistul, adică eu, vede ce vrea să vadă sau îi e frică să vadă, nu ce s-a petrecut de fapt cu Anita, este ?... Bine, eu sînt mulțumit și cu-atît, alții nici nu stau de vorbă cu mine și din escroc nenorocit nu mă scot. La hipnotism mă pricep, se știe, și se admite că se și poate... Dacă procuratura, ori miliția dau o aprobare, fac". „Fă. Pe Ghenadie îl cunoști de ani de zile, de ce umbli cu... ?" „Așa, să văd de nu se uită..."

8

„Cît e azi, domnule Francisc ?" „Opt ianuarie, doamnă, sărut mîna". „Ce bine că v-ați obținut autorizația pentru circ, vă mai plimbați prin țară, vedeți lume... E plictisitor să ai o meserie care te ține zilnic în același loc, pe același scaun". „Nici cu dentistica nu mă plîngeam..." „Nu zic, aveați clientelă, și-acuma vă caută lumea, nu știu toți că sînteți cu circul, dar eu nu mă gîndesc la bani, bani poți să faci și tăind lemne, însă ai altă libertate cînd călătorești..." „Bănuiesc că-n tinerețe v-ar fi plăcut să fiți artistă...", „Nu de tea-

tru, tot de circ, da... Mi-au plăcut caii, panterele... Vise care-au rămas niște vise, la dumneata e altceva... Dentist poate fi oricine. E bine că nu v-ați schimbat buletinul și locuiți tot în casă cu noi, ne mai lăudăm și noi cu dumneata, măcar așa mai sîntem cineva... Nu rîde, cînd se-ntîmplă atîtea, nu e puțin lucru să ai pe cineva care la o adică te poate scăpa de ?...“ „Eu nu vă pot scăpa de nimic, scumpă doamnă Vilma“. „Ba da, ba da, eu întotdeauna rîd cu hohote la numerele dumneavoastră vesele și plîng la cele... o, știți să-ntoarceți sufletul omului pe toate fețele, sînteți...“ „Sînteți foarte drăguță, scumpă doamnă Vilma, însă așa e meseria noastră“. „Nu-i adevărat, și circarii sînt ca și... ca și artiștii, unii, meseriași, alții artiști, da ! Sînteți un artist, dragă domnule Francisc“. „Sînteți foarte amabilă, scumpă doamnă...“ „Spun numai adevărul, eu nu fac complimente. Am fost la toate circurile care-au trecut prin oraș. Nu se compară ! Și aveți atîtea daruri ! Nu mint, la o adică ne puteți ajuta, da. Cîte preziceri am auzit c-ați făcut și s-au adeverit ! Mi-e frică să vin la dumneata, dar tot am să-ți calc odată pragul, să știu de ce să mă feresc !... Viața unei femei ca mine poate fi prezisă, cum și altora le-ai prezis-o, pînă la adînci... Și de știu ce m-așteaptă, să le ocolesc măcar pe cele rele, să mă bucur de... Am să vin, odată, așa, pe neașteptate, dar nu acuma, acuma mi-e frică... Așa sînt eu, fricoasă. Dar o să-mi iau inima-n dinți... Uite, Lilica tovarășului Moise, o cunoașteți — cine n-o cunoaște de cînd cu Anita ? dar și mai dinainte ! —, dacă venea să-i ghiciți în palmă, sau în cărți, sau cum știți, nu-i preziceați să aibă grijă de fată ? I-am spus că nici acuma n-ar fi tîrziu să vă roage să...“ „M-au rugat și alții...“ „De la miliție ? De la procuratură ? Moise ? Lilica ? Bine, nu-mi puteți spune“. „Ba da, pot“. „Nu, nu-i nevoie, cred...“ „Scumpă doamnă Vilma, nu mă bag decît cu autorizație, eu sînt un circar, un escroc...“ „Dar sînteți un dentist respectabil și un...“ „Nu ca dentist, ca circar m-au rugat să... E un șiretlic la mijloc : criminalul să afle că eu o să-l descopăr prin... mă pricep la spiritism, la hipnoză, unii m-au văzut în arenă făcînd tot felul de drăcii... o să se sperie vinovatul și-o să se predea, ei nu cred, cei care m-au rugat...“ „Dar eu cred, domnule Francisc, pe cuvîn-

tul meu de onoare ! Și-am să-i spun și Lilicăi să vă roage, e fata ei“. „Cu o condiție, să obțină aprobare...“ „Sigur, sigur, dragă domnule...“ „Numai pentru dumneata îîî...“ „O, dragă domnule Francisc, oo ! ce !...“ „Fiindcă dumneata crezi în mine...“ „O, domnule, eu !...“ „Pentru asta îți mai fac o mărturisire : ai auzit de gerovital ? E ceva ce se vinde și în Italia (bătrînii trec suta de ani, caii cîștigă curse) pe dolari grei, dar totuși nu este elixirul vieții ! Le dă vigoare la boșorogi, dar nu-i vindecă de bătrînețe, și nici de moarte, nu, nu... Elixirul vieții numai eu l-am descoperit, uite, îți spun, scumpă doamnă Vilma, fiindcă mă crezi...“ „O, eu !...“ „Pot să-ți spun, așa, în mare, și din ce-i făcut, n-o să mă spui... și rețeta, în grame, în mic, numai eu...“ „Tac ca peștele“. „E din vin de Blaj, de la Crăciunel, sau de la Jidvei, plus niște... asta e adevărul, spermă de iepuri, purcei, animale mai mari etc., nu fac tot pomelnicul... plus suc de...“ „Suc de fructe !“ „De plante, de multe plante, scumpă... Ei, alta în locul dumitale m-ar crede nebun !“ „Eu, domnule...“ „Știu, de-aceea și zic : alta. Sau ar zice că vreau să-mi bat joc de ea, că o cred o proastă, o vacă încălțată, și s-ar supăra“. „O !...“ „Dumneata nu te superi, crezi, și sînt sigur că de n-ai fi căsătorită m-ai iubi... Nu, nu, mie-mi place să spun ce cred !“ „Cîte femei nu te-or fi iubind în secret, zău, ce, e puțin lucru să ?... Cine te mai face azi să visezi, să ?...“ „Cine-ți mai spune atîtea gogorițe ca mine, ha, ha, da ?“ „Domnule Moise, n-o să mă poți jigni, eu“... „Știu, noi ne-am mai întîlnit, scumpă doamnă, în Franța...“ „Dumneata ai fost în timpul războiului pe-acolo, eu nu... și nici pe urmă...“ „Ne-am întîlnit în Franța acum cîteva sute de ani, dar nu-ți mai amintești. Erai regină, Vilma !“ „He, he, acuma chiar că rîd, vezi, și pentru asta meriți să te iubească muierile, că le minți frumos... Acum-ai început să glumești ! Și cine mai glumește azi cu nevastă-sa ? Sau cu o femeie ? Nimeni n-are pic de fantezie, fiindcă n-au timp, bieții bărbați... Iată-mă și regină ! Bată-te norocul, domnule Francisc, nimeni nu mi-a spus o gugumănie mai mare care să mă distreze mîța și să-mi facă atîta plăcere încît să...“ „Vilma, nu glumesc ! Erai regină ! Aveai alt nume, nu contează... Dar regină-regină ! Ți-am spus la un prînz — ce lume,

ce cai, ce cîini ! — că am o vîrstă !... mă rog, nici nu-mi mai amintesc cîți împărați și regi am văzut și că eu am trăit datorită elixirului meu... Și tu ai rîs. Atunci ai rîs ! Ha, ha, ha, omul care nu poate muri, ha, ha ! Și m-ai trimis la ghilotină, ca să te convingi, și eu ți-am spus c-o să ne mai întîlnim noi !... Ghilotina a căzut peste gîtul meu, cranț !, dar eu tot am mai avut timp ca să-ți strig : o să ne mai întîlnim noi în secolul următor în Anglia, unde o să descopăr vaporul, și în Franța, unde o să descopăr avionul ! Cranț ! M-am dus în Anglia, și tu, după o vreme, ai murit otrăvită și-ai devenit broască țestoasă... De ce nu rîzi ? Sînt documente care vorbesc despre venirea mea în Anglia... De ce nu rîzi ?“ „Ești foarte drăguț, domnule Francisc. Dacă ne-ar auzi cineva, ar rîde și-ar zice : uite cum își fac curte doi guguștiuci cam scărmănați de pene !“ „Dar dumneata, dragă, nu zici așa, de ți-aș face curte, mi-ai răspunde într-un fel, chiar cu două palme... Nu rîzi, ce spun eu e adevărul, eu n-am murit niciodată, n-am nici vîrstă (din această cauză !), sînt mai mult decît un om obișnuit, mereu tînăr, un — de ce nu ? — chiar ! hm ! hm ! un supraom este, un drac, un înger, cineva care te iubește cum poate fi, spune ?...“ „O, domnule Francisc, eu am și copii..“ „Vilma, dacă nu... înțelegi ? Dacă nu... n-o să mai fie timp mulți ani... O să trec printr-o mare încercare... nu, n-o să mă trimiți tot tu la ghilotină, nici nu mai există... deși cu femeile nimeni nu e sigur... Crede-mă, Vilma, o să dispar din România, și chiar din Europa pînă la sfîrșitul secolului, și chiar mai mult... Mă voi duce în munții din Mexic să mă odihnesc un secol, mai mult, o mie de ani !“ „Ooo, Francisc !...“ „Parol, Vilma...“

9

„Eu sînt un om al datelor precise : în patru ianuarie, pe la orele șase, Lilica, avînd nevoie de zahăr și cornuri, a trimis-o pe fiica ei la magazinul alimentar din piața Mihai Viteazul... i-a dat bani corespunzători și pentru că paltonașul fetei n-avea buzunare, Lilica a băgat banii în portmoneul ei,

unde mai existau și cîteva piese metalice. Acest portmoneu Anita l-a avut pentru prima oară cu ea. La magazin erau cumpărători destui și a trecut o bucată de vreme pînă i-a venit ei rîndul să ia zahărul. A deșertat portmoneul pe tejghea, și vînzătorul Sandor Ludovic, care o cunoștea, a servit-o cu zahăr tos. Era ora de închidere cînd ea a ieșit în stradă. În drum spre casă, fata s-a abătut pe la prietenele ei din strada „Einstein“, Marcu și Leșeanu... Dar la familia Leșeanu nu era nimeni acasă, tatăl se găsea la un prieten în atelier, mama, la căminul de zi după fetiță. O altă locatară din imobil, Adorian Irina, bucătăreasă la securitate, era de serviciu. În „Einstein“ 3, nimeni n-a întîlnit-o pe Anita, deși e sigur că aici s-a dus, s-o întîlnească pe Nuți, cum se înțeleseseră. Nuți plecase la circ, la spectacolul de la ora opt, văzînd că Anita nu mai vine. Se vorbiseră să meargă și la circ, dar nu stabiliseră ziua, și Nuți, avînd bani și fiind singură acasă, plecase cu familia unei alte prietene. Aici i se pierde, repet, urma... Ce s-a-ntîmplat ?“ „Nu știu, Nole. Astă-vară, pe litoral, într-o duminică, apa era în depărtare albastră, plină de valuri, uruia, femei în rochii de țară vindeau în găleți porumbi fierți, albi, sărați, steagul albastru al salvamariștilor ce oprea intrarea în mare filfiia, zbuciumîndu-se în catarg, jucam unii șah sub umbrele, citeau „Sportul“ și beau bere, un gurist dintr-o formație de muzică ușoară se plimba șchiopătînd pe faleză, cu cîrjă, de zor, în sus și în jos, să fie arătat cu degetul, în dreapta cu un burtos de la tobă, plin de el, ca un cîine sătul, în halat de baie pînă în pămînt și fără slip, în stînga cu un limbric specialist în trompetă și ghitară, toți trei fericiți că există o cîrjă care-i punea în valoare, că o gleznă bolnavă e ca un miracol ce atrage atenția celor întinși pe nisip și plictisiți de atîta vînt și de atîta soare, ca și cum i-ar fi condamnat cineva să se prăjească pe malul mării de pe-ntinsul litoral, cum zice cîntecul... Lipit de cearșaf, sub o umbrelă, un blond, probabil finlandez, oricum un nordic, citea biblia și privea rar marea și în jurul său o ceată de puradei cu părul alb scărmănau nisipul clădind castele, în turnuri cu pene de pescăruși, un neamț se

odihnea în cap, mișcîndu-și lent în foarfecă picioarele, guristul cînd uita că e privit uita să-și tragă și piciorul, pășind normal, unii surîdeau că-și clădise cariera pe asemenea succese ce-l scoteau în valoare, cînd o gleznă dată ruptă, cînd o tuse măgărească... L-am văzut și pe insul cu care călătorisem în tren, mînca discret caise și aduna într-un buzunar de pantalon sîmburii, îmi plăcea cum economisea și ziarele, împăturîndu-le în opt, poate să le ducă acasă, așa cum avusese grijă în compartiment după ce băuse o sticlă de Borsec să n-o arunce pe fereastră, s-o bage în servietă, la fund... Păstra, agonisea ziare citite, sticle goale, poate pentru a le umple din nou, mai știu eu, cu vin, trebuia să se apropie în viitor de noi și o criză a sticlelor goale... Țiriac, cu un cîine urias care mușca lătrînd valurile, se plimba singur, un campion obosit, doar cu o javră superbă... Pierduse un meci în cupa Davis în Italia și toți îl priveau jenați, ca pe un bătrîn iremediabil pierdut și care nu se retrage, și noi (hm ! acest noi !), noi pierdem din cauza lui... un bătrîn ciung de piciorul drept venea în cîrjă de fier pînă lîngă apă și se lăsa bătut de valuri pînă la brîu. Și-n acest timp soarele nu contenea să ardă calm și iarba se vălurea de vînt, verde, și frunzele copacilor de pe faleză se legănau, nisipul amorțise de căldură, nu era arșiță, aerul era sărat și proaspăt ca dimineața, marea își schimba culorile sub vînt și totul era atît de fermecător că aveam impresia că sînt foarte aproape de rai. Nu sînt băscălios ca Don Iliuță să spun că raiul e mișto fără oameni, era o stare atunci plină de voie bună, era sîmbătă, dormisem bine noaptea, somnul de vineri spre sîmbătă, mă înnegrisem în cele zece zile de plajă, absorbisem lumină destulă. Nu departe de țărm, două vase grecești, mi se pare, stăteau înfipte într-o insulă de nisip acoperită de apă, submarină, de vrei, două vapoare eșuate, abandonate, înalte si goale ca două mănăstiri de rugină plutind pe valuri. Cineva spunea că spre iarnă, cînd marea se învinețește de frig și pleacă turiștii, catargele vapoarelor părăsite se umplu de păsări și din sălile de mașini, goale, se aude o muzică dulce de bal... Puștii din împrejurimi au cărat în bărci fotoliile din saloane și chiar

că pot să pară în fantezia lor niște vase gata de bal, deși mi-ar fi plăcut mai mult să nu fi luat nici candelabrele și ele să ardă, și pe fotolii plușate să aștepte să fie invitate la vals domnițe bronzate venite din Grecia sau cele fecioare pierite în valuri în cele războaie de demult. Era un istoric chior cu noi, din Timișoara, care vedea în vasele ce înfruntaseră mări și oceane două sicrie ce-aveau să zacă ani în șir împotmolite în nisipul unde intraseră oarbe, noaptea, cînd marinarii turtiți de alcool, pe furtună, siguri de ei... Traian se juca cu vorbele, — să-i ridici nivelul, Cristi, lui Mălinel, să-l ridice de nivel ! — Cristi se juca prin nisip c-o unguroaică, unul cu, deci, cuvintele, altul nu cu vorbele, Michi juca șah, Silaghi, ochelaristul, prinsese în unghiță o anghilă lungă de-un metru, uimind copiii cu vietatea aceasta ca un șarpe de mare ce se învîrtea acum într-o gălețică plină cu apă... Discutam, rîdeam, dădeam copiii în leagăn, jucam table, și nici unul de pe plajă, absolut nici unul, nu l-am observat pe studentul acela de la Cluj cînd a venit pe plajă și și-a dat jos cămașa galbenă, cu un trandafir roșu pe piept, pantalonii scurți, de doc, cînd și-a întins prosopul pe nisip și și-a luat ceasul de la mînă și l-a așezat sub pantaloni... Și doar avea și un aparat de radio portativ, cînta pe București I cînd l-a acoperit, pe prosop, cu cămașa, să nu-l umple nisipul... Cum era studentul, înalt, brunet, avea părul lung și o scoică la gît legată cu o ață ? Nimeni nu-și aduce aminte, nici eu, deși poate l-am văzut, doar hainele nu și le-a lăsat departe de noi, la doi pași, chiar pe locul de lîngă leagăne și scara ce urca spre faleză... Ce discutam noi cînd o fi sosit el, poate despre vapoarele rămase în larg, poate despre puiul de rechin pe care Traian îl băgase într-un borcan cu spirt să-l ducă la școală pentru ora de naturale, poate despre clorofilă, desigur despre această cheie chimică a vieții care absoarbe prin pigmenții ei verzi energia luminoasă, raza de soare și-o transformă în energie chimică și apoi, ei, da, apoi această energie descompune apa în hidrogen și oxigen și așa mai departe, pînă la glucoză, substanța organică, ei, da, despre clorofilă și despre proprietățile ei și despre ce-i datorăm ei, plante-

lor verzi, viața pe pămînt și forma ei actuală... Atunci, poate chiar cînd vorbeam despre fotosinteză, studentul de la Cluj și-a aruncat pe nisip pălăria de paie, mexicană... Nu l-am observat, venise Geo cu știrea că în septembrie pleacă sigur în America la o specializare... sau tot despre veriga ce leagă soarele și toate manifestările noastre de pe pămînt, clorofila, cea care produce totul, da, probabil că în acel moment ne explica deșteptul de Barcan cum se întîmplă totul, cum molecula de clorofilă dintr-o moleculă stabilă, oarecum inertă, inactivă trece în alta cu totul instabilă, pur și simplu în stare de excitație, și asta ar fi cheia vieții, starea de excitație a verdelui, probabil aici eram cînd el, studentul, și-a mai privit o dată ceasul, mai avea două ore pînă la tren, și-a intrat în apă... Toți ne-am văzut de ale noastre, ne-am chemat pe nume cînd am plecat la masă, ne-am dat întîlnire pe a doua zi, am mai privit o dată nisipul pe care-am fost întinși, nu, n-am uitat nici un papuc, nici o jucărie, companionul meu din accelerat și-a luat ziarele... Și pe plajă n-au mai rămas pînă la urmă decît niște haine și un prosop și un aparat portativ „Select“ cîntînd muzică ușoară pe București I. Și în buzunarul de la pantaloni, un bilet de tren, clasa a II-a, pînă la Cluj. Dar cine-și uitase acolo boarfele, un bețiv ? Plecase ăsta cu vreo nemțoaică s-o învețe românește și uitase de haine, ori era sigur că n-o să i le ia nimeni ? Ei, nu, el a intrat în apă și un val l-a izbit, sau un contraval, cum explica a doua zi marinarul bătrîn ce era responsabil la bufetul ce vindea fleici și mici și bere, un contraval l-a plesnit în ceafă ca o ghiulea și l-a amețit... Dar cum arăta ? Trecuse pe-aici și nu-l știa nimeni, nu-l văzuse nimeni, și-așa a și murit, nevăzut de nimeni, ca și cum ar fi fost un nimic, sau ca și cum nici n-ar fi fost... Dar de ce nu-l scotea apa la mal ? Fiindcă de-și înghițise limba și nu intrase apă în el... sau de-l băgase la fund... sau valurile îl duseseră în larg... abia peste patruzeci și patru de ore, ehei ! L-au scos a treia zi, fusese împins în bolovanii din dig... L-au pus pe-o targă, plin de sînge, umflat, semăna cu un pește, ba nu, mai mult cu un delfin... L-au acoperit c-o prelată să nu fie văzut și nu l-am văzut, poate era chiar un *delfin* mort

ce-au pus în mașina salvării... Și pentru ce mai intrase în mare ? Să se răcorească, simțise nevoia să se răcorească, nevoia de puțină plăcere, să se bălăcească, nu o oră, pleca trenul, și plătise scump plăcerea asta, nevoia asta neghioabă de nițică frumusețe, cum zicea istoricul din Timișoara, chiorul... Și pe urmă am tot discutat, uite, domnule, cum mor oamenii, încă bine că l-au scos valurile, altfel n-avea nici mormînt, îl mîncau peștii și nu rămînea din el decît un schelet, uite, un schelet alb pe care l-ar fi găsit copiii într-o dimineață pe plajă, printre pescărușI...“

10 „Te-am înțeles, Tică, în viermuiala de pe plajă fiecare și-a văzut de-ale lui și nu l-a observat pe student, iar atunci cînd s-au observat hainele lui pe nisip fiecare s-a uitat dacă n-a pierdut ceva, un tranzistor, un prosop, și cînd s-a răspîndit vestea că s-a înecat cineva, voi v-ați mai uitat o dată unul la altul, v-ați numărat poate în gînd și-ați fost liniștiți, nu era dintr-ai voștri. Pe urmă ați fost mulțumiți c-ați vorbit despre clujean, datoria voastră era împlinită, îl compătimeați. Cum mor oamenii, domnule, v-ați zis, azi e și mîine nu e, cum se duc, ca frunzele, ați zis și-ați mai băut o citronadă rece, așa mă lași să cred. Și cum e în larg vaporul grec înțepenit, mort, ca o biserică de rugină, în valuri, sau ca o biserică ruginită, cum mor obiectele, domnule, văzînd cu ochii... Și-ați privit marea superbă, ea care e leagănul atîtor vieți, în care colcăie stavrizii și calcanii și guvizii și caii de mare, algele verzi, meduzele albastre ca niște umbrele fantastice, și rozalii, crabii și scoicile, marea ca o burtă lichidă și maternă în care simultan înviază și pier milioane de viețuitoare, moale, uriașă, fecundă, nebună și blîndă, ca o femeie, albastră, sărată, vie, locul unde toate se-mpletesc, existența și neexistența peștilor, unde toate sînt posibile, vapoare plutind sau dormind în adîncuri, ca în basme... Toate-s bune și frumoase, te-am înțeles, n-o să oprim noi din loc nici vîntul, nici marea să-și plimbe apele în sus și

în jos, o să mai moară puști înecați, avînd și noi o vină și neavînd, sînt întîmplări și întîmplări, nu de toate sîntem responsabili în egală măsură... Dar ce facem cu Anita ? Într-un tîrg e mai ușor să dispară o puștoaică nevăzută de nimeni ? Da. Și tot da aș răspunde și de mi-ai mai spune, ca înainte, c-ar fi putut pleca la bunici sau că s-ar putea reîntoarce azi... Am fi niște caraghioși de ne-am alarma de orice întîmplare obișnuită... Pe vampiri și sadici să nu dăm vina, ca să nu rîdă și curcile. De-o mie de ori, da. Un singur lucru mă neliniștește. C-a început să se înfiripeze o versiune, o explicație... În drumul ei spre casă de la alimentara, fata a fost izbită de un camion și cum în strada pustie de frig nu... șoferul a luat-o în cabină... Sau de era o mașină mică, alături de el... Poate, la început, cu gîndul s-o ducă la spital, poate, și de-l vedea cineva, îi spunea c-o transportă la urgență... A avut prezență de spirit și curaj, a luat-o cu el și-a plecat... și pe drum, dîndu-și seama că ea e moartă, n-a mai mers la spital, nu-l zărise nimeni, știa doar precis... Și-a aruncat peste ea paltonul ce-l avea cu el în mașină și-a ieșit din oraș și... Iată o explicație sigură la întrebarea : cum de-a dispărut ea atît de repede ? Și șoferul o va abandona undeva spre munte, sau într-o apă curgătoare, nevăzut, și zăpada va șterge urmele pînă la primăvară, apa o va îngheța și-o va ține între niște rădăcini, sloi pînă vor scădea gerurile... Mă neliniștește această variantă ce-a început să circule... Ori cineva a observat ceva și nu vrea să se amestece, ori chiar șoferul în cauză a trăncănit ceva, ca și cum și-ar fi spus și el părerea, ca să fie văzuți mai mulți șoferi și suspectîndu-i pe toți să nu poată fi prins nici unul, mai ales de cel în cauză nu era din localitate... Sau totul s-a petrecut altfel, și vinovatul ca să se sustragă de la o eventuală urmărire, a scornit povestea cu șoferul, să deruteze cercetările, să îndrepte bănuielile împotriva altor persoane și mașini, unele reale, altele fictive, căci, am uitat să-ți spun, se vorbește de o mașină de București cu număr mic, de un camion din Craiova, de un „Moskvici“ de Cluj, de Cîrpătean Alexandru, de la autobaza din Turnuvechi, de

Roșu Gheorghe, șoferul fabricii de marmeladă din Cîmpuleț, de unul Nicola Pamfil, necunoscut, de un oarecare Ignat, de-un italian brunet... Italianul putea s-o ducă pînă spre granița“.

11

„Fiind un ins cu picioarele pe pămînt, mă bazez pe probe concrete. N-am puterea maestrului Emyro de a citi trecutul și viitorul în palmă și poate că greșesc cînd trag un semn de egalitate între toți cei care se găsesc ori s-au aflat într-o legătură oarecare cu familia lui Moise, depinzînd de el, urîndu-l, blagloslovindu-l : toți îmi sînt egali, sentimentele lor toate sînt egale acum pentru mine, și dușmănia și dragostea, toți îmi sînt suspecți... Altfel n-o să dau de capătul firului“. „Și pe mine mă iei la număr, și pe Francisc, și pe Sevastița, pe toți care l-am cunoscut mai demult sau mai în ultima vreme... E un avantaj, dar te poți și pierde, Ghenadie, lărgind cercul...“ „Nu-mi pot permite să înlătur nici cea mai neînsemnată suspiciune, hă, hă, știu că ți-e drag acest cuvînt... De merg prea departe pe drumul meu, în loc să descopăr ceva despre Anita, risc să găsesc viața goală și ternă, plină de posibili bandiți și criminali. Mă înșel eu chiar din plecare ? Greșeala acestui efort fizic, și psihic, de ce nu, o să mă ruineze și n-o să descopăr nimic ? Eu am făcut sport de mic, efortul mă întărește. Nu e o muncă forțată în ce m-am băgat, e un sport și deosebirea între ele e fundamentală, în sport îți impui voluntar efortul ce-l faci. Nu-ți convine nici cuvîntul sport, ei, n-am altul și eu sînt un meseriaș care nu se ferește de cele mai banale probe, de bîrfe, de scrisori anonime, de telefoane binevoitoare, un bon pentru zahăr, de partea tehnică a unui furt, a unei crime și nu mă gîndesc că analizînd prea meschin și exact condițiile unei întîmplări tragice împing prea jos existența noastră și pierd posibilitatea de a găsi un sens vieții... Că unul a săvîrșit o crimă, cu Anita, călcînd-o cu mașina, și a ascuns-o ca să nu plătească și să nu se știe și să fie el liber și fericit, treaba lui dacă această

fericire este sensul vieții lui și pentru ea ar face orice, mă lasă rece ! Așa orice monstruozitate își găsește o acoperire rozalie, dar eu nu sînt Dumnezeu să mă ocup de sufletele păcătoșilor, eu le cercetez faptele și judecătorii n-au decît să decidă... După dispariția Anitei, s-a aflat de scrisorile primite de tatăl ei, prea-l bombardau cu anonime care mai de care mai prăpăstioase. Unele el le-a predat singur, însă era mai bine să nici nu-i mai ajungă sub ochi toate murdăriile unor inși pretinși binevoitori. Iată acest plic din 9 ianuarie, e de culoare portocalie, să reținem culorile... Pe un sfert de coală de hîrtie sînt scrise, numără-le și tu, opt rînduri, cu creionul... Literele sînt intenționat stîlcite, să pară un troglodit... Citește, îl înștiințează pe Moise că Anita trăiește, că el a răpit-o din răzbunare... Moise i-a distrus părinții și i-a lăsat o soră să moară, zice bunul nostru anonim și termină promițînd că în curînd fata va fi trimisă acasă. Poți să-l crezi ? Poți. A săvîrșit Moise în lunga sa ?... O mai fi făcut, nu-i un sfînt. Nu-i cere bani, e chiar ticălos, spune că trăiește Anita, ca să-l fiarbă. Și să ne liniștească pe noi, să așteptăm liniștiți, să treacă timpul și orice urme să se ducă dracului. El vrea să-l deruteze pe Moise, să-l facă să se teamă că și el pe pielea lui ar putea plăti în viitor... Însă nu e atît de prost să nu creadă că Moise nu ne-ar arăta și nouă epistolele, deci, într-un fel, el e interesat să aflăm noi ce-i cu fata, nu Moise, fiindcă noi avem mai multe posibilități de a-l găsi". „Nu uita, Ghenadie, că ideea ca scrisorile să fie citite mi se pare că e a mea". „Ce urmărești tu nu-i ce urmăresc și eu, să găsim vinovatul ?" „Ba da, însă am impresia că fiecare îl căutăm în altă parte". „Eu îți mărturisesc tot ce gîndesc, tu de ce taci ?" „Fiindcă eu n-am nici o idee precisă, ca tine". „Și care ar fi a mea ?" „Că un individ a omorît-o pe fata lui Moise, și noi trebuie să găsim un ins..." „Să-l găsim pe acest ins". „Mă rog, să lămurim cît mai repede cazul, ca să nu se creadă despre noi că sîntem niște neghiobi". „E un simplu orgoliu ?" „A, nu, și o mulțumire absolut reală, că orice nedreptate e răzbunată etc. etc. Îmi place de tine că știi ce vrei". „Omul ni se pare că e singurul animal care știe ce vrea, nu-i vina mea... Și singurul animal care-și cunoaște odraslele și-și recunoaște părinții și

nu-i uită, fapt ce și urangutanii — sau care sînt cele mai inteligente moime ? — ignoră cu desăvîrșire... Să nu mă contrazici, e o teză verificată. Și nici tu nu-i uiți pe ai tăi, te-nțeleg, altfel ai fi un maimuțoi bun de băgat în trupa lui Francisc la circ. Știu ce vreau, ca și tine, chit că nu mergem poate în aceeași direcție. Eu cred că Anita e moartă și că dobitocul care a comis această crimă nu e un dobitoc care să nu știe că și el va muri și, ca să nu crape, caută disperat, aș zice, să-i acopere urmele... Vrea să supraviețuiască... A, o să-mi dai exemplul lui Alexandrescu Stratulat, care e în stare să-l vîndă și pe taicăsău ca să trăiască bine și că și-a dat pe cîțiva lei și pe prietenul care în pușcărie lua bătaie în locul lui, fiind mai vînos, da vina pe el ca să-i mai cruțe oasele lui Sănducu... E și Stratulat, ca orice om, singurul animal care știe că va muri. Și nu voia să dea ortul popii, mai bine-l înfunda și pe prietenul care cu o clipă înainte îl salvase de la moarte. Iată o altă scrisoare, din 12 ianuarie, către miliție, are șapte rînduri și e scrisă cu cerneală... Binevoitorul scriptor atrage atenția, fii atent la limbaj, organelor de miliție că el a văzut — însă nu precizează ziua — o persoană de talie potrivită, cu haine și pălărie neagră, ducînd o fetișcană de mînă spre piața Mihai Viteazul, apoi plimbîndu-se de mai multe ori între sinagoga din strada Horia și cea din Mihai Viteazul. Oameni de talie potrivită, îmbrăcați în negru, sînt destui, caută-i, frate ! E același ins care scrie ? Eu sper că da. Aici lasă dumnealui să se înțeleagă că omul negru, vampirul, e singurul vinovat, și că fata nu mai trăiește. Indirect, recunoaște moartea ei". „Manoilescule, realistule, indiferent dacă insul scrie cu creionul sau cu cerneală aceste anonime, el e mai mult decît un vampir, scuză-mă, e o bestie, e un animal. dar nu orice fel de animal, ăsta nu crede că va muri vreodată. Elefanții, chiar de în capul lor de-o tonă, sau cît cîntărește, nu știu că vor muri vreodată, cunosc un elefant cînd e întins lat pe pămînt că e mort, recunosc moartea lui și îl respectă și-l jelesc în felul lor dîndu-i tîrcoale și acoperindu-l cu crengi de copac, făcîndu-i adică un mormînt, un semn unde să se știe că a pierit unul de-al lor... Vita asta care știe alfa-

betul nu are nici obrazul elefantului, nu-i pasă unde e moarta. Sau știe și nu vrea să spună, care e tot un soi de nepăsare față de ea... și de frică a lui, da... Ăsta nu-i un șofer care a văzut pentru prima oară moartea intrînd în cineva și s-a speriat, ăsta e o bestie... Ăsta a căzut, nu de-acuma, și căderea lui e fără întoarcere, mai greșește omul, se mai ridică, iar se dă peste cap, dar există o limită, a omului, îi zic eu, pe care n-o poți trece...“ „Îți știu părerea, acuma o să mi-l dai de exemplu pe Moise. el e dincolo de ea, și nu ești dincolo decît de ești o bestie... Iată, dacă înțeleg bine, Moise și-a găsit nașul, nu e singur... Să fie Stratulat, sau cine, ca să supraviețuiască oricum, a devenit un animal ?“ „Nu știu...“ „Nu știi insul, doar felul dobitocului...“ „O să rîzi, Ghenadie, eu nu-l consider o bestie, nici măcar atîta... ăsta face orice, e drept, ca Moise, asta e părerea mea, n-o ascund, dar din păcate ăștia supraviețuiesc... Și-a pierdut orice urmă de inocență, nici nu-i mai tremură mîna cînd scrie el o anonimă dînd vina pe un om în negru, nu e un om doar denaturat, o bestie, e mult mai puțin decît un elefant, decît orice animal, e un obiect oarecare, cu ochi, nas și gură, un lucru care merge pe două picioare și știe să scrie și să citească. O să zici că ura față de Moise mă face să-l văd și pe acesta nu prea în roz ? Sînt într-adevăr neliniștit, dar nu din ură, ci pentru că n-am de unde să-l iau, nici o speranță... Tu ești un optimist, foarte bine, dar nici optimismul acesta fără margini nu e bun, e o amăgire... Lasă, găsim noi, zici tu. Eu mă simt ca astă vară, pe malul mării... Seara, a plouat și am jucat șah în holul hotelului cu Nicanor și m-am gîndit ce se întîmpla dacă tatăl său s-ar fi petrecut din lume în război, ori s-ar fi întîmplat să dispară ca tatăl meu într-o noapte ? Nicanor nu și-ar mai fi adus aminte de doctorul Dănilă și de toată copilăria lui, ea n-ar mai fi existat, nefiind nici el, și n-ar fi existat nici ce-a văzut el lîngă Dunăre, cîinii, din plop... Așa că tatăl său chiar de nu s-a amestecat în politică atunci, tot s-a *amestecat*, făcîndu-l pe Nicanor, memoria asta a acelui tîmp... Noi însă am fost pe plajă și n-am știut nimic de studentul din Cluj. N-avem noi să ne reproșăm nimic niciodată ? Ploaia a zuruit toată noaptea pe acoperiș, se îndoiau sub vînt

crengile sălciilor de sub fereastră, apa a curs în pămînt, pînă s-au ivit zorile și a răsărit soarele n-am pus geană pe geană, poate și vinul de Murfatlar era de vină, roșu dulceag, pinot-gris, adus de la stațiune de Văran... Ziua a început să crească parcă ieșită din mare, norii s-au subțiat și s-au dus, ultimele picături s-au prelins pe geam, totul era atît de trecător, într-adevăr ca o ploaie de vară. Ne-am băut ceaiul, cu unt și gem de căpșune, ne-am luat cearșafurile și pălăriile și ne-am îndreptat spre plajă, pescărușii țipau în aerul curat, tranzistoarele anunțau sumarul presei și un meci amical de fotbal la Brașov cu o echipă din Siria, camionete cu calupi de gheață treceau liniștite spre chioșcurile de răcoritoare, totul era ca și-n alte zile, la fel, și cum să te legi de ceva obișnuit și trecător, cum să eternizezi, ca să zic așa, ceva trecător și să nu uiți ?... Nicanor, atunci, copil, n-a uitat cîinii lătrînd lîngă apă. Acum, noi, spre prînz, cînd studentul a fost pus pe targă ca un delfin... Și mă simțeam la fel de neputincios ca în fața unei *amintiri*, nu mai puteam îndrepta nimic și n-aveam nici o vină... Și acum mă simt tot așa, gesticulăm, ne certăm, ne învîrtim unul în jurul altuia, dăm din mîini, în gol totul, ca niște mori de vînt care macină vînt, adică nimic... Atunci, pe plajă, tot bîrăind și gesticulînd, am simțit că nu eram altceva decît niște mori de vînt pe malul mării“.

12

„Ce-mi place mie la tine, Ghenadie, Manoilescule, este precizia detaliilor. Să luăm scrisoarea numărul trei, din 2 martie : plic albastru, treizeci și șase de rînduri. Simți o plăcere divină să cîntărești și să numeri și să găsești o fericire continuă în niște rînduri ce zic că Anita a fost răpită de niște hoți care au coborît dintr-un automobil, așa cum în Prisăceaua niște bandiți de ciobani au omorît în bătaie o femeie și și-au luat tălpășița cu o basculă... Îți însușești deducțiile altora, precizia detaliilor te îmbată, te face ca pe orice lovit de alcool ca să speri în alte detalii și mai grăitoare. Și scrisoarea din 8 martie, a patra, tot în plic albastru,

pe o jumătate de coală de hîrtie, de douăzeci și trei de rînduri, te entuziasmează : binevoitorul zice că insul care a făcut depesajul victimei nu poate fi căutat decît printre chirurgi, medici care au făcut autopsii destule, studenți din ultimii ani de medicină, măcelari... Profesiunea banditului din mașină se conturează : cineva ce lucrează în spitale. Și încă un amănunt după care se poate porni la descoperirea criminalului : insul a vrut să se răzbune pe Moise lăsînd geamantanul cu trunchiul fetei, ca o provocare, aproape în poarta miliției și aproape în poarta lui Moise. A ține cont de date e foarte bine, însă uneori e un fel de a nu înțelege nimic. Încrederea ta continuă în amănunte e o himeră. Ele se pot înmulți la infinit, ca metastazele canceroase, fără să dai de capătul bolii... Și în fond slăbiciunea ta e că nu te întrebi : ce dorești ? Un criminal, cu orice preț, am impresia. Se pare că, mai mult, nici nu-ți pasă cine este ! Esențial este că tu toată viața ai crezut și mai crezi în probe, în obiecte, în detalii. Iluzia și stupizenia ta sînt fermecătoare, pentru că ele arată că tu nu te cunoști încă pe tine. Ești îndrăgostit de fleacuri, ești într-adevăr tînăr ! Omul nostru cu epistolele este însă un vulpoi bătrîn, știe că în cazuri complicate, ca al Anitei, orice fleac poate fi luat drept o pistă spre adevăr, și se distrează dîndu-ne o mie de căi false... E un ins plin de siguranța de sine, care se distrează ca mîța cu șoarecele, e cinic cu noi... Aici e și cheia lui : se află în vîrful curbei, înțelegi ? Trebuia să coboare... Ne și urmărește, poate, ca într-o oglindă : ce forță are geniul său în ochii noștri ? Poate ne spune chiar adevărul, sperînd să nu-l credem, bazîndu-se pe mediocritatea noastră... Nu, nu proști, niște meseriași mediocri ce pot fi duși de nas, asta sîntem. Se crede cu mult deasupra noastră și-și ține propriul său adevăr, despre sine și despre ce face, deasupra a orice : se știe un ins perfect, imposibil să greșească ! Pe cîtă vreme tu n-ai descoperit nici un criminal cu adevărat, ambițiile tale nu s-au realizat nici una, nici măcar pe-un hoț de găini n-ai pus mîna, n-ai cunoscut nici o glorie, decît în speranță... Pe altul l-ai putea impresiona spunîndu-i cîte rînduri are o anonimă, ce creion a folosit... Cu fleacuri n-o să prinzi nici măcar o cioară, n-o să schimbi nimic, nicăieri, cu alte cuvinte vei fi mereu un necîștigător... Pe asta se bazează și cel pe care-l căutăm, că sîntem mediocri și fraieri, niște fluieră vînt. Și el ne flutură pe la nas bazaconii, vînt, nimicuri... Am citit ieri în „România liberă“ că la Geneva a fost constituită o societate care-și propune să construiască niște instalații în stare să producă și să stocheze energia vîntului. Prima morișcă amenajată ar fi un fel de urmașă a vechilor mori de vînt. Între palete, un generator de curent, simplu, zic specialiștii elvețieni și sînt de părere că departe de a fi o luptă cu morile de vînt aceste instalații vor face și vor drege... Societatea morilor de vînt, mișto zis, vorba lui Cristoloveanu, ieri, la cafea, cînd mi-a pus ziarul sub nas. Sîntem noi, mă întreb, niște mori de vînt, cum am simțit astă-vară pe malul mării, cînd cu studentul din Cluj, măcinăm noi vînt ? Binevoitorul epistolar este necruțător, zice da ! El se ia pe el drept model de perfecțiune, și cum maimuțele n-au loc în cer, nu pot ajunge pînă acolo, nici noi, eu și tu, să zicem... Tu te ocupi de nimicuri, de culoarea plicurilor, vrei să extinzi cu orice preț tot ce se știe în legătură cu dispariția Anitei, cauți cît mai mult adevăr, și în fleacuri, ai nevoie de cît mai mult adevăr și crezi că întotdeauna adevărul duce la o mare descoperire, e o iluzie, desigur, și printr-o minciună auzită, pe o cale ocolită poți ajunge, sînt atîtea exemple, la liman, dar așa ești tu, te îmbărbătează o veste despre o mașină plină de bandiți, o și vezi pe fata lui Moise răpită ca în filme de niște inși mascați, să se răzbune pe porcăriile tatălui ei, scotocești, asculți orice vorbă, ai, ca să te pronunți, nevoie de cît mai multă certitudine, nu te mulțumești cu ce se știe, lumea e prea strîmtă, prea mică, vrei să nu mai fie nici un văl, nici un dubiu, așa ești, și el te cunoaște, doar nu pentru mine trimite scrisori... Ei, aici zic eu că nu te cunoaște cu adevărat ! Te disprețuiește ! A, nu pentru că în zicale cine seamănă vînt culege furtună !... Fiindcă vrei mai mult decît să dai de el, mania ta pentru amănunte e, zic eu, o dorință de a deschide, și cu niște fleacuri, toate porțile lumii cunoscute, e o sete, zic eu. Tu ai nevoie de o forță care să te împingă mai departe,

cauți, iei în serios și un banc cu un ins cu pălărie neagră... El, he, he, el e consecvent cu sine însuși : se vede grozav ! E singurul principiu în care crede orbește. Și se vede și din consecvența cu care taie la minciuni în scrisori că e consecvent cu acest... Aici zic eu că e în vîrful curbei și c-o să coboare, așa împodobit de propria lui frumusețe... El zice că știe totul, aici e pericolul ! Se bazează pe ce știe, pe ce-a mai făcut, pe ce i-a mers întotdeauna strună ! Se repetă și în scrisori, și în toate... Nu mai e atent la fleacuri, le disprețuiește, zice că numai un catîr mediocru — o fi și asemenea catîri ! — ca tine, poate să-și mai piardă timpul cu ele. Dar tu vrei să afli mai mult decît ce se știe, să lărgești, aș zice eu ca prostul, lumea cunoscută și pentru asta ai nevoie de probe, de adevăr. Tu te poți înșela, nu-i vorbă, dar gîndești, construiești, poate, mori de vînt, totuși niște mori. A, da, morile astea nu fac doi bani, zice el și se simte deasupra tuturor lucrurilor pe care le cîntărește în bani. După capul meu prost, cei care cumpără și vînd sînt niște burghezi, ei au siguranța că paralele pot orice. Eu, nu prea avînd franci, i-am disprețuit... Dar poate că de-i voi avea, mă voi schimba, ca Moise. Ieri m-am întîlnit cu Moise, a oprit mașina să mă ducă pînă acasă. Am șovăit o clipă, n-aveam chef. El a surîs : hai, nu te duc în pădure să-ți rup oasele ! Rîdea, cum vezi, de poveștile cu bandiți din scrisori... Și totuși, lîngă el, m-am întrebat : ce-aș face de-ar lua-o spre ieșirea din Cîmpuleț ? Aș țipa, l-aș lovi, m-aș teme ? Ar putea avea un cuțit, un revolver, un complice ? Ori și-ar bate joc de mine ? Oare acestui om i-a fost vreodată frică de mine ? Nu, mi-am zis. M-a disprețuit cum te disprețuiește și pe tine cel cu scrisorile, a surîs mereu... „La ce te gîndești ? m-a întrebat. N-o să recunoști, și nici nu mă interesează, fiecare cu ale lui... Uită-te la mine, Tică, sînt un ins făcut, am casă, o nevastă, pensia e destulă, mă descurc bine, mașina mă plimbă pe unde vreau, sînt, hi, hi, un burghez ? Am și necazuri, cu fata, dar o să apară ea... Sînt mulțumit ? mă întrebi. Am ajuns spre sfîrșitul vieții și descopăr că sînt aproape un burghez... Un prost ar zice că acum, ca să plătesc cine știe ce vină pentru care n-am plătit, aș fi în stare să fac o boacănă, chiar un

omor, ca să fiu prins, să fiu găsit vinovat... Ei, nu sînt chiar un burghez, îmi mai lipsește un singur amănunt, un mic capital...“ „Așa că nu ești pe deplin mulțumit“, am rîs eu. „Nici vorbă, tu ești mai fericit ca mine, nu dai doi chiori pe franci, ca mine, dar ce satisfacții îți dă duminica fotbalul ?... E grozav să te poți bucura două ore de...“ „Și de-o prostie de joc cu bășica“, i-am zis văzînd că mă aprecia, în sfîrșit ! El a surîs și a stopat mașina lîngă berăria „Crinul“ și m-a bătut pe umeri. „Lasă, ești mare ! a zis, cine poate măcar două ore să ?...“ a mai zis și-a ambalat motorul și-a plecat recunoscînd că-i sînt superior în ceva. Și-abia azi am înțeles că mă aprecia pentru duminicile cu fotbal pe care el le disprețuia : și spectatorii, și jucătorii sînt niște cretini, îmi zisese mai demult, și uitasem. Un om ca Moise, sigur de el, e tipul care-ar fi putut scrie scrisorile, o să mă-ntrebi ? Pînă la un punct, da. Nu mă crezi, din două motive : că-l urăsc și că-i vorba de fie-sa. Nu, motivul e altul : Moise nu mai e atît de sigur de el. Am uitat să-ți spun : chiar cînd m-a poftit în mașină și eu am ezitat o clipă, mi-a zis : „nu mă mai considera un dușman, o fiară, un lup, un drac-lac, nu poți lupta ani și zile în șir cu un dușman fioros fără să sfîrșești să semeni cu el ! A, nu la mutră, cu toate că, sper c-ai observat, bărbații ce stau mai mult timp însurați numai c-o muiere și mănîncă din aceeași oală și dorm în același pat ajung că seamănă cu ele la mutră și la glas și la mustăți, he, he... Eu mă gîndesc la alt pericol : că te asemeni cu dușmanul tău la fel de-a gîndi !... Tot vrînd să-nțelegi ce-i bubuie prin cap, îți trec și ție aceiași gărgăuni... Și atunci o să mai ai tăria să mă bănuiești de tot felul de scîrboșenii ? Dacă eu mă ascund și de mine și-mi găsesc tot felul de scuze, sînt eu altceva decît o cîrpă ? Dar tu, de ai, cum crezi, tot felul de probe, ești altceva dacă tot te ferești să pui punctul pe i și-ți găsești scuze ? Noi doi, spune, dacă de atîta timp ne tot ascundem de lume și mai ales ne ascundem de noi în propriile noastre bile, în conștiințele noastre, he, he, atunci ne mai respectăm noi pe noi înșine, spune, nu sîntem amîndoi niște obiele de plutonier major ?“

13 „Lilico, să nu rîzi de mine sau să mă spui cuiva să mă creadă bună de băgat în cămașa de forță. M-a apucat așa ca o beție și m-am dus cu el în mașină pînă la voi în sat la un prieten de al lui nimuric, fără picioare... Am minții acasă că sînt chemată la comitetul sindical pe Turnuvechi să călcăm niște drapele, mai multe femei, pînă spre dimineață, și bărbatu-meu m-a crezut, și m-ar fi crezut și că plecam în lună, nu l-am mai minții, înțelegi ? !... Acuma, după ce s-au întîmplat atîtea și mă simt stăpînă pe ce spun, mă trec răcori de groază gîndindu-mă ce-am văzut. Nu-s aiureli, ori el suflase peste mine vreo otravă, ori îmi pusese la motel (unde ne-am oprit să bem o bere) cine știe ce prafuri în pahar fără să văd ? E iute la degete, ca orice scamator, poate, eu n-am observat... M-am gîndit să-l fac să încerce să afle ce-i cu Anita și n-a vrut, și-am zis că poate nu poate nimic, și el a rîs și-a zis să merg cu el să-mi arate ce poate — și m-am dus, ce era să pățesc ? Să-mi fi pierdut minții și nimic să nu fi fost adevărat din ce s-a-ntîmplat astă-noapte ? Mi-a zis pe drum : „Vrei să vorbești cu maică-ta ?“ „He, he, am rîs eu, e oale și ulcele, sărmana.“ „Vezi, mi-a zis, ăi bătrîni ai tăi, și ai ăstora din sat (ajunseserăm) credeau să sufletul e nemuritor, iar tu cînd îți spun de maică-ta, behăi ca o oaie, nu te supăra, dragă Vilma, nu-ți pasă, nu crezi ca ei... Dar mă poți întreba : cine mai crede ? Nimeni, Azi nu se tem băieții de nimic, nici de moarte, ea e un flecușteț acolo pe la sfîrșitul vieții. Dar străbunii tăi credeau, Vilma, mi-a zis el și mi-a pus mîna ușor pe după mijloc, și tu zici ca toți bagabonții că sufletul moare, dar siguranța asta nu te face mai tare, n-ai un curaj mai mare în fața morții și nici în ziua aceea n-o să ai, pentru că nu te-ngrozești de iad, ca ei, Vilma, nu ți-e frică de judecata de apoi și de talgerele ei, n-ai credință... Ca vagabonzii ăștia de pe stradă care fac orice, fură și omoară și nu se tem de nimic, că nu se tem de moarte, zic c-o scot ei la capăt, ori nu-i prinde, ori vine o amnistie, nu se gîndesc că și de nu ești prins asupra unui fapt, tu știi că l-ai făcut și că există o judecată în cer... Cerul e plin de sateliți, zic și rîd ca tine, dar mai sînt și stele, Vilma, și cine e vagabond prin viață și dincolo, în moarte, tot așa o să fie... Și cu Anita, că vrei să-mi afli

părerea... Vinovatul s-a împăcat cu ce-a făcut, el e împăcat demult cu moartea și asta e foarte simplu, nu se mai gîndește la ea... Ha, ha, o să behăi tu ca o oaie, scuză-mă, și-o să mă-ntrebi : bine, ha, ha, dar atunci cum poate el prețui viața, care e și ea ?... Simplu, dragă Vilma, el știe că va muri și nu se gîndește că are vreo scăpare — cum, să nu vrei să mori ? — el știe, și cum nu dă nimic pe moarte, nu dă nici pe... Și cu Anita va fi greu să-l prindă“. „Eu sînt prietenă bună cu Lilica, i-am zis, de te rog, n-o ajuți să ?“... A tăcut, Lilico, poate vrea să-l rogi chiar tu : și eu după ce-am văzut apoi în casa ăluia fără picioare zic să-ncerci, n-ai nimic de pierdut... S-a făcut un fel de ceață în odaie și mogîldeața cu labe ca de gîscă a început să horcăie și să se bolboaie și să cadă într-un fel de somn cu zbateri, cum face puiul cînd nu e tăiat bine la gît, și patul pe care stăteam se clătina, pîrăind din încheieturi și pe sub ușă și prin îmbucăturile ramelor de la ferestre a curs înăuntru un fum albicios care s-a ridicat pînă în tavan și-a început să se întărească în aer și să devină colo o mînă de muiere, dincolo un cap de cîine, pe sub pat niște lupi mici... și pe urmă iarăși să se amestece și să fie un abur albicios și dens, ca într-un vapor... S-a ridicat masa legănîndu-se și s-a dus într-un colț și ușa s-a deschis singură și din cuiul din perete unde atîrna cu gîtul în jos o vioară am văzut o mînă cum ia arcușul și-l trece peste corzile întinse și-am auzit o romanță („Smaranda, ești cea mai frumoasă“) care-i plăcea mamei s-o pună duminica la patefon cînd venea de la biserică... Lilico, în jurul omuletului așezat pe un scaun năvăleau un fel de vapori care n-aveau decît culoare, în nări nu-i simțeam umezi, și luau fel de fel de chipuri, pîn-au ajuns din mai multe încercări să fie două mîini care-au mutat cana de pe sobă și mi-au trecut degetele prin păr și m-au mîngîiat pe umeri... și o mînă mi-a întins o floare și eu n-am știut dacă s-o iau sau nu, erau mîini de dincolo, și floarea, o garoafă albă, era tot de dincolo... și mama mi-a apărut în față surîzînd, cu garoafa întinsă spre mine, și m-a-ntrebat : „Vilma, ce mai faci ?“ Și eu nu i-am răspuns, tremuram... Și Francisc mi-a zis : „Răspunde, tu, ce ai ?“ „E Vilma“, i-a spus mamei care era îmbrăcată într-o rochie albă, de mătase, cu un voal

pe cap, ca miresele, cu brațele goale. „Întreab-o ce vrei, m-a îndemnat Francisc, ea poate să-ți spună orice, ea poate vedea viitorul, adică ce nu există, ce încă nu este, întreab-o...“ Și eu tot n-am avut curajul, ea aluneca prin odaie ca o ceață... Mi-a zis : „Vilma, timpul e rău, trebuie să plec...“ Și a început întîi să se ducă spre ușa care se închisese și într-o clipită a dispărut pe sub pragul ușii, cu picioarele înainte... Afară nu era cea mai bună vreme ca fantomele să ia formă, să se materializeze, mi-a zis Francisc, strîngîndu-mă peste mijloc, la el în poală, ca să nu fiu speriată...“

14

„Lilico, noi ne întîlnim aproape în fiecare zi și ce discutăm ? Ia-mi un pachet de unt, e pește proaspăt, a nins la Sinaia, o pereche de cizme nu strică, vrei niște ciorapi supraelastici, sînt niște ciuperci chinezești în conserve... Ne uităm la vitrine, cumpărăm oțet, săpun, hîrtie igienică. Ne cunoaștem noi oare ? Dar ce știu eu despre mine ? Sînt căsătorită, cu copii, ei și ? Anișoara îmi zice că mulți inși sînt în luptă cu ei înșiși, da, și că e bine să învăț taina de a birui în fiecare zi păcatul... Știe ea, și de unde, că eu am fost la tine în sat într-o seară, sau noapte, cu Francisc ? O să am eu puterea mai departe de a rămîne cu ai mei, nu știu, aș vrea să nu mă fac de rîs în fața lor, și a lui Dumnezeu, cum a zis Don Iliuță, rîzînd, aș vrea, dar am eu puterea de a împlini ce doresc ? Nu m-am gîndit la nimic rău cu Francisc, am vrut să aflu ceva despre Anita, dar ce-am sperat nu s-a împlinit, am văzut doar niște umbre de ceață, și pe maică-mea, și poate că tot ce n-am vrut să fac am făcut, și cine să mă mai înțeleagă dacă nici eu nu văd de ce-am ajuns aici ? În mine multe nu sînt cum trebuie, și ce să fac altceva decît să mă întreb ca în cartea sfîntă cum m-a îndemnat Anișoara. „Cine mă va izbăvi de acest trup de moarte ?“ Chiar vreau eu să fiu izbăvită astfel ? Pot eu cu puterile mele, numai cu ele, să fiu fericită ? Vezi, mă întreb despre ce nu ne întrebăm, doar sîntem obișnuiți să ne descurcăm... Eh, ca să fii fericit, zice

bărbatu-meu, e de ajuns să te gîndești la fericire. El acuma este încîntat că l-a luat Moise cu el să țină conferințe pe unde-apucă, și cu diapozitive, despre importanța gunoaielor, a descoperit și el, după ce-a lucrat ani de zile la drumuri și șosele, că de se ard toate gozurile orașului și sînt amestecate cu un fel de nămol iese o zgură grozavă din care se poate cu ciment face mai ales pe la țară kilometri de... Eu zic că e nebun, că-mi spune și la supa de chimen și la ardei umpluți și la orice-i pun pe masă de mîncare că vrea să construiască o uzină, cu Moise al său, de ars gunoaie : și din focul ăsta să scoată curent electric și să lumineze satele. Iar din ce nu ard și nu intră la drumuri, să facă pămînt de flori, de crescut în el lalele, garoafe... Lalele, lalele văd eu în capul lui, și-i mai pun două sarmale în farfurie, măcar să aibă burta plină cînd bate cîmpii, dar el e fericit : și poate există și o asemenea formă de a te simți fericit... Uite-l pe Francisc, vine, roagă-l, de ce să nu-l rogi, dacă el hipnotizînd pe cineva poate să afle ce-i cu Anita, sau Anița, sau Anica ?... Bună, domnule Francisc... Pe prietena mea o cunoști, ar vrea să te roage... tu poți hipnotiza... și...“ „Stimate doamne, ce pot eu la circ nu e același lucru cu... N-am voie, zău. Decît dacă-mi dă voie procuratura“. „Prietena mea o să...“ „Să nu mi-o luați în nume de rău... altfel ar veni lumea la mine ca la Maglavid... Eu sînt pățit, nu vreau să mă cert cu legea. Mă scuzați că sînt grăbit și nu pot rămîne cu dumneavoastră mai mult, am un tigru cam nervos și înainte de spectacolul de la opt mai vreau... Să n-o luați ca un pretext ieftin, sau... Sărut mîinile“. „La revedere, domnule Francisc“. Lilico, trebuie să vorbești neapărat cu văru-tău, sau ce-ți este Alfred ?... El e prieten cu... Mai bine dă-i un telefon lui Alfred, acuma, acuma...“

15

„Alfred, te numești Dorin Bubă, și-ai boxat pînă nu demult la „Metalul“ Reșița. Ești neam cu Moise și prieten cu Francisc și-ai fost rugat de...“ „De Lilica... S-a găsit și un mediu, Adorian Ion, ce alte amănunte mai doriți ?“ „Ai asistat la ședința de hip-

notism ?“ „Spuneți așa, pe nume. Sigur. Francisc mi s-a lăudat că rezolvă marea cu sarea și că altă dată el... Pe scurt, n-a fost mare brînză. Adorian, ca o babă, tot zicea că n-are rost să-și piardă vremea, n-o să descopere nimic cu el, dar cînd a fost hipnotizat a belit niște ochi și s-a așezat picior peste picior pe un scaun ca un lord și-a răspuns punct cu punct la întrebările lui Moise... Unde e fata ? Răspuns : cînd a plecat de la magazin cu zahărul s-a întîlnit cu un necunoscut... Întrebare : ce față avea insul ? Răspuns : nu știu... Întrebare : și unde a dus-o ? Răspuns : în strada Dubălarilor... La alte întrebări n-a mai răspuns deloc și Francisc l-a trezit și-am plecat toți pe strada cu pricina să ne arate în care casă a văzut-o pe Anita... Nu ne-a arătat nici o casă, era ca tîmpit, nu-și mai amintea nimic.“ „Cine-a mai fost cu dumneavoastră ?“ „Iuliu, impresarul lui Francisc, care tot mustăcea că e imposibil așa s-o găsească pe Anita. M-a tras de mînecă să beau o bere și să nu ne pierdem vremea pe Dubălari. N-am intrat la băutură, mă interesa trăsnaia ce-i trecuse prin cap Vilmei, cu hipnotismul. Apoi m-am plimbat pe muntele Plopilor cu Anișoara Caramalis. Vilma era în doliu, dar pentru Anita, deși mințea că i-a murit o verișoară la Tulcea de gălbenare.“ „Altceva ?“ „N-am boxat pentru Reșița, mă confundați.“ „Altceva ?“ „Numai la primară se întreabă la ore așa ! Vă grăbiți undeva ? Nu credeți în hipnoză, în ce vă spun ? Atunci de ce mă întrebați ? Să mă cunoașteți ? Într-adevăr, în buletin sînt trecut Dorin Bubă, dar toți prietenii îmi zic Alfred, sper că nu vă deranjează... M-a uimit nu hipnotizarea lui Adorian, sînt obișnuit... ci doliul Vilmei. Cine mai ține azi doliu măcar după un soț ? Cîteva zile în negru, în rochie plătită scump la croitor... Sînt croitor, domnule, și aflați că de dame, și că prețurile aici sînt cele mai piperate, și bacșișurile, nu lucrezi în serie, după modele, după tipare, faci unicate... Nu mă impresionează moartea, să scad prețurile, la cele cu picioare le fac minijup, un doliu în mini e foarte elegant și se poartă mai ales la plimbare, în public, la întruniri... Am auzit c-a dispărut Anita și-am venit cu

materialele mele în geamantan, la morți de nu sînt chemat mă prezint singur. Lilica n-a vrut s-audă de doliu, Vilma e azi în negru... Diferența dintre ele este că Vilma se gîndește mai mult la moarte, nu știu de ce, o să aflu... Revistele de specialitate arată numai croiul, nu crîcnesc o iotă despre faptul că majoritatea femeilor preferă un ciorap negru și o îmbrăcăminte mai închisă, avută în șifonier... Cu bărbații e dezastru, cu o mică tresă la rever sînt... Dispariția doliului să fie, cum zice Anișoara, o evoluție a atitudinii față de moarte ? Eu sînt un practician, trăiesc din foarfecă, nu din vorbe și nu știu să răspund nici întrebărilor dumitale despre...“ „După cum observi, nu te-am mai întrebat nimic.“ „Ați preferat să o iau razna cu croitoria, pentru ce ? Doliul este un obicei strămoșesc, domnule, de sute de ani, și dacă el este caraghios pentru unii, astăzi, sau lipsit de importanță, pe dumneata ar trebui să te preocupe cauzele... Mai demult moartea era în centrul vieții, numai de ea se discuta și nu s-ar fi întîmplat ca acum cînd după ce-a dispărut Anita părinții ei să mai creadă că e în viață... te rog să mă crezi că încăpățînarea lor de a nu umbla în negru nu e o renunțare, că ea n-ar mai fi în viață, nu e nici o siguranță, că așa, nelăsîndu-se copleșiți, ea o să scape, bandiții o să se dea bătuți... Îmi sînt neamuri, sînt meschini, un costum negru dă mai multă eleganță și durerea pare mai mare.“ „De ce crezi că Moise nu vrea să pară îndurerat ?“ „Pentru că nici nu este. În satul meu, cînd mi-au murit bunicii, amîndoi în aceeași zi, i-am dus la groapă cu car, eu sînt de la munte și cimitirul era în mijlocul satului, lîngă biserică... Acuma fiecare șir de case de pe-un coclaur a devenit sat cu școală și magazin universal și bufet, și cimitirul a rămas la margine, departe... S-a dus spre marginea satului, cu moartea din el cu tot, parcă s-a îndepărtat, cine mai are timp să dea duminica măcar prin el ? Că doar nu fuge, el te așteaptă. Pînă atunci să-ți vezi de treburi, este ? Vezi, muntele ăla unde-i îngropam pe-ăi plecați dintre noi era un fel de buric neîmpădurit și poate nu creșteau acolo decît iarbă și flori fiindcă sufletele morților aveau

nevoie de lumină, mai ales noaptea... Și noi priveam cum apunea soarele seara după cimitir, după muntele ăsta, parc-ar fi intrat în pămînt să-i încălzească pe... un buric de pămînt, dimineața plin de rouă, de nori de ceață, ce zic ? un buric al pămîntului, nu de pămînt... acolo era centrul pămîntului, și al cerului, al lumii, și sufletele morților erau atrase acolo ca de un magnet și cei îngropați în locuri străine erau la șapte ani scoși cu popă din morminte și aduse oasele aici unde veniseră ei... Dar cine mai crede acum în sufletele morților ? Vilma, de cîteva zile, din cauza lui Francisc, și altcineva ?... dumneata crezi ?..." „E important să-ți răspund ?" „Nu. Dumneata ai nevoie de răspunsurile mele, nu eu de ale dumitale. Pot să vă spun la revedere ?" „Da. Ce te-am întrebat, ai tăcut, în schimb mi-ai împuiat capul cu..." „Vă rog să mă scuzați... Eu speram că vă preocupă cimitirele..." „Nu". „Nici pe mine, dar uneori noaptea dacă mă culc beat bine mă trezesc fără aer și beau apă și deschid fereastra și mă întreb de-o să crăp cumva în somn unde-o să mă înmormînteze, la mine în sat, sau ?... C-am plecat de mult de-acasă... Treaz, nu mă preocupă... Și nu știu de ce beat mă preocupă. Ca și o altă chestiune : unde o fi fost îngropat primul om, Adam ? Cu el a început lumea morților, nu numai a viilor, unde i-o fi mormîntul ? M-aș duce să-l văd. Nu știți unde este ?" „Nu". „Mie mi-a spus Sevastița că e îngropat la poarta pămîntului, unde începe lumea morților, dar unde e poarta asta nu mi-a spus. Lîngă un munte, mi se pare, și cînd sînt beat noaptea am impresia că muntele ăsta e ăla de la noi de-acasă și m-apucă groaza că acolo o fi venit Adam pe lume și-acolo o fi și plecat din lume și noi nu știm nimic... Ai vreo idee dumneata ?" „Nu". „L-am întrebat și pe doctorul Emilian Pamfilos, nu știe nici el, deși e specialist în boli nervoase și i-ar fi putut spune cineva dintre cei veniți pe la el... Văd că sînteți nervos, vreți să plec ?" „Am niște treabă". „De ce nu spuneți, și eu am, și, dealtfel, eu n-am ținut să vă văd, trebuie să cos încă șapte rochii negre, mîine trebuie să moară cineva în Cîmpuleț, și cum se știe că sînt aici n-aș vrea să mă găsească descoperit și fără marfă gata !..."

16 „Vindem de sărbători ilustrate, perfect, ele se umplu cu urări de sănătate și de fericire și cei care semnează simt că și-au făcut datoria față de prietenul lor, de frate, de soră, de tată, soție etc. Cîțiva lei. Timbrul e imprimat pe anvelopă. Doar umezind cu limba cleiul plicului rezolvi totul. De întîi noiembrie i-am văzut pe Enescu și Lepăduș gîfîind sub coroane de flori spre cimitir, e ziua morților la catolici, se aprind lumînări lîngă cruci și pe morminte. Dar eu nu înțeleg de ce se vînd lumînări și ilustrate cu ouă colorate și cu gingașe ramuri de brad ninse, cine crede, cel care vinde sau ăla de cumpără ? Nici unul. Cu o ipocrizie pioasă, la sfîrșit de an și la început de ianuarie, se celebrează o sărbătoare religioasă care de fapt a ajuns un pretext pentru a vinde și a cumpăra, totul e de vînzare, cum zice Sergiu Patraulea, de la prăjituri în sus și în jos totul e de consumat. Acasă ți se spune, de mic : astăzi se va naște Cristos, și nimeni nu crede, e un obicei, se taie porcul, se fac sarmale... S-a pierdut sensul vieții, și cine-l caută și cum ? Și cum va fi el găsit ? Tot analizînd condițiile existenței noastre rezolvăm ceva ? Moise zice că nu, asta e ultima lui vorbă. Tai și porcul, faci și cozonaci, de paști tai mielul, îți scoți vinul din butoiul rămas pînă atunci nedesfundat, ei și ? Are și el un : ei și ? Putem să zicem că fericirea noastră și sensul vieții sînt date de niște porci și miei și de niște bunuri ce pot fi produse, productibile adică ? Sau ne sînt date nouă de la început, ca păsărilor ?... Tot calculăm cît dă un hectar cu vie, cu porumb, cu ceapă, cînd plouă, tot ne întrebăm adică despre ce poate pămîntul și cerul, despre posibilitățile ce le are natura, și lumea, căci ne mai și strîmbăm de nu e în vitrină ce ne lipsește, un nenorocit de tembelizor, un chilot, o pîine de secară, o lanternă... Ei, ce-i cu societatea, ce are, ce ne dă, cît poate pămîntul să ne ducă în spinare ne întrebăm, iar despre existența noastră ori uităm să zicem ceva, ori dăm vina pe bine și pe rău, pe fatalitate, pe destin... Și cumpărăm ipocriți ilustrate și lumînări și sărbătorim în cîntece și cu pupături venirea anului nou, ziua femeii, a copilului, a pompierilor, a pădurarilor, a nașterii lui Cristos, tot felul de zile care sînt ale altora și nu

ale noastre și în care nu credem deși le considerăm ale noastre. Anișoara zice că va reveni Cristos, e și ea pe urmele Petrei. Moise i-a spus că de va învia din morți Isus va fi dus pe muntele Plopilor la motel și vor turna pe el vin spumos și roșu și-l vor răstigni în vîrful cabanei, în timp ce pe terasă orchestra va zice la saxofoane și tobe și chitare un ritm îndrăcit, și-i vor rupe degetele și-i vor tăia nasul și buzele, ca să le colecționeze și să le schimbe pe timbre scumpe din Venezuela și Zair și toți vor fi fericiți dansînd în jurul lui și jumulindu-l în cap de tot părul, pentru amintiri, toți vor fi fericiți bînd vin spumos și spunînd bancuri cu el și cu Bulă, fiindcă toți vor ști că ei sînt deja iertați și că el de-aceea a și venit ca să le ierte greșelile lor. Eu n-am rîs ca Anișoara de povestea cu motelul, l-am luat în serios pe Moise, nu glumea, el redusese orice distanță istorică ce ne desparte de Cristos : era posibil ca el să învieze și atunci era la fel de posibil ca să și moară din nou și unde putea el sfîrși mai convingător pentru noi decît la motel, care e crucea crucilor, cea mai cruce, nu ? Cine a omorît-o pe Anita, de s-a-ntîmplat așa, doamne ferește, nu e decît un fanatic religios, un baptist, un tremurici, un sectar care e convins c-a făcut un bine, c-a salvat-o scăpînd-o de viața asta, și el e fericit de ce-a făcut ! Așa crede Moise, dar eu zic că și asta e o ipocrizie, dacă insul nu e nebun, fiindcă el și-a luat un drept fără să-și ceară permisiunea cuiva, chiar a lui Dumnezeu... A vorbit el cu Dumnezeu ? Poate, zice Moise, poate el aude glasul domnului spunîndu-i ce să facă, și nu face altceva decît ce i se *cere :* e un rob !“ „A, povestea asta, Moise, cu bieții robi, o cunosc, și tu ai fost un rob, și acuma...“ Ei da, acuma nu se mai simte rob, și ori îl doare, ori îl înnebunește de vrea să fie și el el ! „De ce vrea acest ins, fanatic, Moise, ca Anita să nu mai fie ? De ce vrea să aibă dreptul de viață și de moarte asupra altora ? Ca să dispui ca un boier de-o oaie sau de-o capră, e o boală îngrozitoare... Înseamnă că nu respecți nici oaia, nici capra, nici viața altora. Dar mă întreb, ca proasta, fanaticul ăsta la care îi e dragă moartea nu trebuie el căsăpit cît mai repede ca să putem și noi, tîmpiții, la care ne e drag să trăim, să nu ne fie frică să mîncăm dovleac copt,

ludoaie, și să facem ce vrem cu zilele și nopțile noastre ? Dumnealui îi e greață că sîntem ipocriți și cumpărăm lumînări și ilustrate și că sărbătorile noastre și zilele noastre sînt ipocrite și că meritățm ca vite ce sîntem, fără credințe și convingeri, sau cu ele false, să ne curețe, să ne salveze, ca pe oi. Dar de ce vrea el cu de-a sila să ne facă fericiți, cu ce drept ?...“

17 Într-o dimineață gazda la care de cîțiva ani locuia Anișoara s-a înapoiat acasă de la piață după un ocol pe la marginea Cîmpulețului, unde se țineau tîrgurile de vite și bîlciurile, și cutremurată și-a luat în brațe singura găină ce-o avea și s-a închis în cămărița ei și a plîns pînă seara, cînd din nou s-a dus pînă lîngă locul zis Valea plopilor. Cînd s-a întîlnit cu Anișoara, avea ochii uzi de lacrimi. „Ce s-a-ntîmplat ?“ „Am văzut !“ a zis bătrîna și-a început să-i dea boabe de porumb găinii botezată Marga și să surîdă : și de-abia atunci Anișoara a înțeles că ea plînsese toată ziua de fericire. „Ce, mătușă ?“ „Muntele“, a răspuns bătrîna, care nu-i era neam. Ajunsese la o vîrstă cînd dintr-o clipă în alta putea să-l vadă și pe Dumnezeu, însă acum i s-a părut Anișoarei că se-ntîmplase ceva mai grav decît moartea bătrînei, ce-ar fi scutit-o de reumatisme și de dureri de cap și de singurătatea ei desăvîrșită : baba înnebunise de fericire : și fericirea ei se baza pe o eroare : că văzuse un munte ! Unde să vezi un munte în Valea plopilor, mlăștinoasă și plină de țînțari și de sălcii și plute și gunoaie și plopi ? „Ce munte, mătușă ?“ „În Valea plopilor a început să crească un munte“. Deci, el acum se ridica și ea îl văzuse prima, Dumnezeu dăduse ochilor ei puterea de a zări măreția acelei dimineți înalte și ieșite din comun cînd începuse un munte, el, Dumnezeu, și cînd doar ea fusese hărăzită (datorită curatei sale vieți și părăsirii în care o lăsaseră rude apropiate și îndepărtate și prieteni și cunoscuți) să fie martora sfintei zile cînd creatorul ceresc hotărîse o nouă naștere a lumii și un nou început, cu un nou munte, al Plopilor din valea fostă pînă atunci mocirloasă și duhnind

vara a nămol putrezit. Ea văzuse o taină dumnezeiască dezlegîndu-se sub privirile ei mirate și îngenunchease în singurătatea dimineții și a cîmpiei ce încă mai putea acru a tot ce Cîmpuleţul își deșerta aici, zilnic, gunoaie și lături și closete desfundate. Visase noaptea, dormind la picioare cu singura ei prietenă, Marga, că în zori va trebui să treacă prin piață și să nu cumpere nimic și înaintea gunoierilor și a camioanelor lor hodorogite și a căruțelor lor încărcate de toate scursorile Cîmpuleţului să îngenuncheze pe iarbă și să privească spre soare-răsare ca să vadă un lucru extraordinar ! Și că zărise printre lacrimi de bucurie această dorință a domnului întruchipîndu-se... Și Anișoarei, ascultînd-o cum bîiguie în hohote de plîns plin de fericire, i se făcuse pielea de găină, în ochii bătrînei nu licărea acel mister al creației pe care-l văzuse dimineața și nici extraordinara bucurie că ea, ea, fusese aleasa lui Dumnezeu ca să vadă clipa de început a nașterii muntelui, începuturile muntelui Plopilor, în ochii ei înlăcrimați în locul înfioratei clipe ce o trăise văzînd ivindu-se din mîluri la ruperea nopții o nouă zămislire în mersul și vrerea creației domnului, în locul acestui mister Anișoara vedea lăcrimînd nebunia și se-ngrozea... Baba strîngea la piept găina și o mîngîia și zicea că apoi a văzut un cer nou și un pămînt nou, pentru că cerul dintîi și pămîntul dintîi pieriseră, și marea nu mai era... și a văzut coborîndu-se din cer de la Dumnezeu cetatea sfîntă, noul Ierusalim, gătită ca o mireasă împodobită pentru bărbatul ei. Baba plîngea cu Marga în brațe că fusese ființa aleasă de Cel de sus nu doar ca martoră a acelui mister, ci și, mai ales, ca ea să-l facă altora cunoscut... Că el va șterge orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi, și nici tînguire și durere, pentru că lucrurile dintîi au trecut. Cel ce ședea pe scaunul de domnie a zis : Iată, eu fac toate lucrurile noi. Eu sînt Alfa și Omega, Începutul și Sfîrșitul. Celui ce îi este sete îi voi da să bea fără plată din izvorul apei vieții... Dar cît despre fricoși, necredincioși, scîrboși, ucigași, curvari, vrăjitori, închinători la idoli și toți mincinoșii, partea lor este în iadul care arde cu foc și cu pucioasă, adică moartea a doua... Și baba spunea cum a stat chiar pe vîrful acelui munte și cum a simțit ridicîndu-se mun-

tele cu ea. Pămîntul acela ce se înalța și pe care se afla fiind chiar buricul pămîntului, ho, ho, rîdea în ea Anișoara auzind-o... Baba simțise va să zică sub tălpi centrul lumii, locul de unde își începuse lucrarea... creația... Doamne ferește ! Și îngerul a măsurat orașul, după măsura oamenilor săi, căci cu măsura aceasta măsura îngerul. În cetate n-am văzut nici un templu, vorbea ea cu găina, pentru că Cel Atotputernic, ca și Mielul sînt Templul ei... Cine era acest miel, acest atotputernic, acest templu ? Doamne, mătușă, o să te ducă la Turnuvechi la central ! Dar gazda îi vorbea găinii ca și cum ar fi vorbit lumii întregi : „Cetatea n-are trebuință nici de soare, nici de lună, ca s-o lumineze ; căci o luminează slava lui Dumnezeu, și făclia ei este Mielul... Nimic întinat nu va intra în ea, nimeni care trăiește în spurcăciune și în minciună...“ Orașul sfînt, orașul sacru, centrul lumii, prăpastii în capul bătrînei ce simțise sub tălpi vîrful muntelui... locul sfînt unde întîi și-ntîi gunoaiele Cîmpuleţului și apele mocirloase și tot haosul atîtor revărsări de pîrîuri fuseseră împrăștiate și alungate și osîndite pe veci să nu mai poată înghiți și atinge palma de pămînt pe care ea stătuse cu tălpile ei preaslăvite, buricul pămîntului pe care — ho, ho, cum dracu de nu-și dusese și găina cu ea ? — i-ar fi stat mai bine... „Mătușă, de ce n-ai luat-o și pe Marga cu dumneata azi-dimineață ?“ „Fiindcă nu mi-a spus în vis s-o iau“, a răspuns ea fără măcar o vagă bănuială că Anișoara s-ar fi îndoit de visul ei. Atît de fericită era că fusese pe munte (locul ce e și pragul tărîmului celălalt și de unde văzuse și ce este dincolo și ce este adică viitorul care o aștepta și pe ea), încît ironia Anișoarei n-avusese și nici n-avea cum s-o înțeleagă decît ca pe o smerită și sfioasă mirare că nu fusese și acolo în brațele ei Marga, fiindcă și ea trebuia să fie sfîntă dacă stăpîna ei era. Drace, își zisese Anișoara, cum îl cheamă baba pe nume pe Dumnezeu și cum îl amestecă în plimbările ei prin rogozul și papura mocirlei de la marginea Cîmpuleţului ca să se liniștească și să fie fericită și să nu-și vadă lacrimile ca pe un semn al nebuniei. „Unde sînt eu, e și Marga, și unde este ea și va fi, voi fi și eu“, a zis bătrîna strîngînd la piept găina, mîndră că în singurătatea în care o lăsa-

seră neamurile și prietenii să se sfîrșească din viață Dumnezeu n-o părăsise : și ea chiar de se va stinge nevăzută de nimeni, așa cum se șterge o umbră cînd dă soarele, în luminile raiului se va duce să se odihnească, acolo unde e și locul Margăi, lumina sfîntă îi va șterge umbra și numele de pe pămînt și din calendare... O luase razna, rămăsese cu Dumnezeu, dar o părăsiseră (în afara neamurilor și mai mult decît ar fi putut ele vreodată s-o lase singură) mințile și era îngrozitor să vezi o ruină, o femeie care nici măcar la trup femeie nu mai era, împuținată și descrescută și strîmbă de șale și cu păr alb crescîndu-i în bărbie și pe obraji ca la morți... o ruină fericită că n-o uitase Dumnezeu și el mai rămăsese în sufletul ei... Era așa de fericită că avea febră, îi ardeau mîinile și fața i se roșise... Și nici la spital n-ar fi luat-o, ce să mai faci cu o nebună bătrînă și pașnică, nimic, nimic... Această mare credință (care era o nebunie pentru Anișoara) o îndepărtase pe Anișoara dintr-o dată de acel fior ce-l mai păstra în suflet din copilărie și a doua zi în zori plecase să-l caute pe șoferul ce-i spusese într-o noapte venind de la Turnuvechi că munca e Dumnezeul omului, ceea ce însemna, acum înțelegea ea ce șoferul nu știa să spună exact, că munca era substanța însăși a omului și că numai în ea, și prin lupta ca ea să devină liberă, poți fi liber și să găsești în tine liniștea și... Dar îl căutase o săptămînă pe șofer și nu-l găsise și nici de urmă nu-i dăduse și asta o îndîrjise și mai tare să creadă în ce-i spusese el și nicidecum în Dumnezeu sau măcar în ce făcuse împreună cu el în noaptea cînd ajunseseră la gazda ei, nu, nu, fiindcă și nopțile trec, și iubirile trec și nu lasă nimic, din împreunarea sîngelui nu rămîne întotdeauna altceva decît că se rezolvă o problemă pe care fără aceasta și numai cu sîngele din tine n-ai avea cum s-o scoți la capăt... decît, doamne ferește, prin cine știe ce rușinoase și nici acelea sănătoase zăpăceli... Încă mai credea atunci că se născuse într-o zi mare și va fi un om mare și mai purta în sîn sau în tivul fustei o coajă dintr-un pom în care se prinsese un roi de albine (ca fetele ce vor să fie duse în horă de mînă de băieți), să aibă noroc în dragoste : și încă n-avea mustăți negre sub nas să înfricoșeze puștanii și să înțeleagă totuși

că urîțenia ei îi atrăgea pe bărbați ca un magnet, fiindcă se știau dinainte de-a intra cu ea în vorbă învingători, dinainte ea lipsindu-i de tulburarea și nesiguranța ce-o stîrnește acel grav defect ce-i ține pe unii la distanță sau îi îndepărtează și care este frumusețea moștenită de la părinți și pentru care n-ai nici un merit... După o săptămînă l-a întîlnit pe șofer într-o seară, fusese prin sate cu șeful său, un om ce muncea de dimineața pînă seara. „Ce muncește ?“ „Vorbește cu oamenii, le arată cum...“ „Și cum să facă copii cum le arată ?“ rîsese ea. „Nu știu, că eu stau în mașină“, zisese el și plecaseră spre Cîmpuleț, el fiind liber pînă a doua zi dimineața. Ea lucra la fabrica de marmeladă și nu visa că va face seralul și va ajunge profesoară, visa doar bărbați cîntînd în cor, așa cum gazda ei îl visa pe Dumnezeu. Cînd a deschis poarta casei, a simțit un miros de cîine mort și a auzit prin vecini lătrături : și răsucind cheia în broască, încă n-a înțeles ce încăierau potăile și numai cînd a intrat în camera gazdei și-a văzut-o pe Marga clocind la picioarele ei a înțeles neliniștea javrelor : baba era moartă sub pătură și neagră, și cu siguranță se sfîrșise în noaptea cînd ea plecase, spre ziuă, să-l caute pe șofer, da, atunci, căci ținea în mînă firele de iarbă ce le adusese (cu pămîntul din rădăcinile lor) de pe muntele Plopilor... Murise în noaptea aceea, fericită, desigur surîzînd, deși moartea putrezise carnea și nu se mai vedea pe fața ei nici un surîs, însă e drept că și nici o durere. Poate se văzuse trecînd peste muntele Plopilor dincolo, unde se duc sufletele, în lumea morților. Marga între timp ouase și se pusese la clocit să scoată pui, neștiind, ca orice găină, că ouăle fără cocoș sînt sterpe. Nici un vecin nu se-ntrebase ce-o fi cu bătrîna, și nici ce o fi cu ea, cu Anișoara : deci și ea *ar* fi putut muri la fel, în aceeași singurătate. Baba nu știa ce și Anișoara a aflat mai tîrziu de la profesorul Haralamb, și ea fiind deja dascăl la școala hortiviticolă, că pentru asirieni a muri înseamnă a se agăța de munți ; baba nu știa acest lucru și Anișoara și-a adus aminte de ea într-o seară cînd la Sinaia în excursie Haralamb le-a arătat elevilor cum apune soarele între munți și le-a spus că pentru multe popoare munții sînt locuri sacre, cum este și la noi, după

el, Țebea, deși pe hartă nu e însemnat, și cum la evreî este muntele Sinai... și cum drumul acesta spre munte ar însemna drumul spre paradis... și cum... E drept că între un nebun și alt nebun nu e nici o diferență, și-a zis Anișoara, totuși i s-a părut ciudat ce povestea Haralamb : să nu fi crezut el ce povestise ea în cancelarie despre cum înnebunise gazda ei de pe vremea cînd lucra la fabrica de marmeladă și să se fi luat el după gurile rele care ziceau că găina de foame îi ciugulise bătrînei ochii și-i mîncase două săptămîni viermii ieșiți pe gură și prin nări, două săptămîni, nu una... și că Anișoara o lăsase moartă și plecase tiptil ca să nu fie la pomană și la cimitir și că-și găsise un șofer, ca să aibă un martor... Nu, n-o omorîse ca să ajungă ea singură chiriașă, nu era Anișoara atît de proastă, cum le-ar fi convenit altora să fie. Baba murise de bătrînețe.

18

Anișoara l-a cunoscut pe Gălătioan prin acest șofer șugubăț cu care la două zile după înmormîntarea babei a mîncat seara găina (friptă la grătar pe cărbuni de gloduri, în bucătărie) cu mujdei de usturoi si vin roșu adus într-o damigeană de el din Pătîrlagele. Nu un sentiment sau o convingere i-a făcut să se întîlnească, ci o întîmplare : șoferul a povestit cum a mîncat o găină sfîntă (despre care, după ce i-au rămas oasele în farfurie, a aflat că fusese a unei babe ce-l visase pe Dumnezeu cu ea în brațe) și cum n-a visat nimic sfînt în acea noapte, poate din cauza vinului cam acrișor, sau a fetișcanei păroase prin părțile cu păr și pe de lîngă, cu care a împărțit pasărea sfîntă și care l-a gîdilat pînă dimineața de-a rîs să se spargă... Fetișcana, de la țară, lucrînd la fabrica de marmeladă din Cîmpuleț, învățase nu știu de la cine că în primul rînd ca să ajungi orășeancă trebuie să-ți cumperi pijama, sau să-ți coși ; și avea una și și-o punea în bucătărie și cînd stingea lumina murea de rîs pînă-i dezlega brăcinarul, fiindcă n-avea elastic, ea și-o făcuse cu mîna ei, ca pe-o izmană. Dimineața el se trezise pe-ntuneric și plecase s-ajungă devreme la Turnu-

vechi. Și-o lăsase dormind aburită acoperită cu cearșaful pînă-n gît... Și de-abia pe la amiază, după ce băuse o bere și intrase într-un closet public și încercînd în grabă... și negăsind.., îl apucase rîsul : și bărbații ce stăteau în rînd, unul în spatele altuia (era și zi de tîrg), l-au privit cu mirare... Uite, domnule, unde te poate apuca nebunia ! Rîdea cu hohote... Și noaptea s-a dus din nou la Cîmpuleț și i-a bătut ei în geam și cînd a intrat înăuntru Anișoara rîdea : era pe ea cu izmenele lui. Cînd spre dimineață hotărîseră să adoarmă, pe întuneric, în loc de pijama ea găsise la picioarele patului... În sfîrșit, Gălătioan se amuzase de această întîmplare : și șoferul, ca să-i facă o plăcere și mai mare, i-o prezentase în Cîmpuleț pe Anișoara într-o duminică, să-i povestească și lui despre găina babei și să vadă și el că Anișcara exista și nu era o minciună.

19

.,Vezi, Țică nu crede că tăcerea e suficientă pentru a îndepărta un pericol și nici nu se mulțumește cu explicații date în pripă una după alta ca să fie și totul să se termine odată și să se uite... El zice că tot ce s-a-ntîmplat cu taică-său își are rădăcinile în niște întîmplări mai vechi și spre aceste întîmplări și spre acest trecut se duce el și stăruie să cunoască totul bine, ca să poată înțelege ceva. Și astfel se-ndepărtează parcă de Horia, ascultînd și cum Anișoara locuia la o babă și cum lui Gălătioan îi plăceau păstrăvii fripți în ziar, fleacuri ce au și ele niște rădăcini din care pînă la urmă nu mai poți pricepe într-adevăr nimic dacă uiți ce cauți, sau de obosești și te-apucă lehamitea... El caută mereu acel adînc misterios care înghite nu numai ca un rîu morții supți de el (și de vîrtejul ivit în el acolo unde s-a prăbușit un mal, ori s-au adunat din ruperi de ploi ape mari și vijelioase), ci și amintirea acelor inși și a acelor zile. Povestea cu Anișoara care dormea în izmenele șoferului pentru un tîmpit e o anecdotă tîmpită, dar pentru Țică e mai mult decît atît, fiindcă el știe că și pentru Gălătioan e mai mult decît atît : Gălătioan a zis primul (cînd ea a

cerut să muncească în orice muncă o să-i dea el) că scîrba ei de moartea pe care o văzuse neagră pe fața babei și ura ei față de Dumnezeul inexistent cu care bătrîna murise în vis fericită erau într-adevăr niște motive ce puteau s-o rupă de felul ei de-a gîndi de pînă atunci, dar nu erau suficiente ca s-o apropie de revoluție, cum ea a pretins mai tîrziu, uitînd și de șofer și de izmenele lui... și Gălătioan, primul, descoperise că marea ei calitate și singura pentru care te puteai baza pe ea era nesinceritatea ei față de sine însăși. Căci Anișoara inventase apoi mitinguri la care-l înjurase pe proprietarul fabricii de marmeladă și chiar pe rege. În acest trecut vag și tulbure trebuia coborît, crede Tică, pentru a deslușI nu doar misterul unor fapte (care oricum nu mai pot fi îndreptate, cum e moartea lui taică-său, moartea nu numai a lui, a oricui neputînd fi îndreptată), cît mai ales cum de s-au întîmplat ele și care e misterul acelor cauze... Dar Gălătioan, care înțelege ce vrea Tică, vine și spune că are impresia că această căutare a lui l-a dus mai departe decît a vrut el la început să ajungă și unde e mai periculos în primul rînd pentru el și credința lui : căci a ajuns să vadă în acele începuturi tulburi de după război germenele zăpăcelii lui Guguștiuc care l-a distrus pe Horia... Lucru periculos, zice Gălătioan, fiindcă el confundă niște greșeli cu o revoluție. Dar noi nu trebuie să ne cutremurăm de murdăriile lui Gălătioan, ele fac parte din felul său de a fi și ele arată și acum un fel de a gîndi de-atunci, de-a găsi în ce nu este și-n ce-i convine lui să fie grave greșeli politice, intolerabile, ce trebuie stîrpite ! Oare Tică nu mai crede în revoluție și în comunism dacă spune că în acele zile de ceață (cînd Anișoara putea să se culce cu un șofer care era Francisc și peste noapte să ajungă că nu-l mai cunoaște — cu martori, Calagherovici și Lilica, într-o cîrciumă —, ca peste altă noapte să spună c-a fost agent de siguranță și...) Guguștiuc era un ins care a făcut pui vii, ca orice animal ce naște pui vii și-i alăptează... puii vii ce înseamnă, un șir de întîmplări, un fenomen ciudat ?... da, da, dintr-un bărbat să se nască alți bărbați cu firea și apucăturile sale, un fenomen ciudat s-a ivit din acele cețuri, ca din toate diminețile cețoase, cînd soarele

e jos și fără putere, îndepărtat parcă, un fenomen care nu era totuși inevitabil, soarele putînd răzbi oricînd printre nori, nu inevitabil, dar totuși, zice Tică, posibil, asta zice, că era posibil..."

20

„Ana Peleș era o actriță destul de cunoscută, și mai este și azi, cînd, deși anii se văd, ea continuă să poarte ciorapi treisferturi și minijupă și basc alb, ca o elevă : nu vrea să îmbătrînească, preferă să fie caraghioasă. „De ce nu te-ai măritat, am întrebat-o, doar atîția inși ți-au făcut curte ?" „O, domnule, mi-a răspuns, ei toți au vrut numai să, nu să se și mărite cu mine. Așa e soarta mea, sînt păguboasă, n-am noroc să îmi iau de bărbat nici un doctoraș : m-a curtat unul, era mediocru, dar l-aș fi luat și-așa. M-a părăsit și el. Eu nu sînt ca Francisc, el face curte la o mie de femei și le părăsește pe toate, nu vrea să se însoare cu nici una." De la Ana Peleș mi-a venit următoarea idee : de ce se însoară Francisc ? El e un geniu (crede Moise), e ca o lavă arzătoare, se pricepe la toate, e într-o continuă risipă de energie : de ce dintr-o dată acuma el ezită și nu mai știe nimic și se-npotmolește într-o căsnicie ? Ce s-a rupt în el dacă din bogăția de daruri cu care e înzestrat el n-a mai găsit o altă soluție să trăiască decît pe cea mai la îndemîna oricui, căsnicia, calea cea mai prudentă și mai egoistă ? Să căutăm puțin în trecutul lui cel mai apropiat cauzele, mi-am zis. În 8 ianuarie, fiind chemat la miliție să spună de știe întîmplător ceva despre Anita, el, înapoindu-se acasă, se gîndește să pună la cale o ședință de hipnotism ca să îndrume cercetările pe o cale greșită. Găsește și-o proastă, pe Vilma, pe care o știa prietenă cu Lilica, și căreia îi îndrugă că miliția i-a cerut ajutorul : ca prin hipnotism să descopere criminalul. Asta și crede și-o anunță pe Lilica, și iată-l rugat de mama Anitei să hipnotizeze pe cineva... El refuză, e rugat și de Alfred și se găsește un mediu, Adorian Ion... De reținut un amănunt : față de nici unul dintre aceștia el n-a zis că e inutilă o astfel de ședință. El se îndrăgostește de Vilma în

acest timp, de-ai putea crede că pentru ea a organizat toată mascarada cu hipnotismul, ea îl adorá, dar din legătura lor nu va ieşi nimic decît o aventură, Francisc nu vrea să se angajeze în mai mult, nu se angajează, ca şi altă dată, şi o părăseşte după şedinţa în care Adorian a fost hipnotizat şi-a zis că Anita a fost luată de un necunoscut şi dusă pe strada Dubălarilor. Francisc e un maestru al autopublicităţii, un fel de Casius Clay, şi a găsit şi în dispariţia Anitei un moment de autoreclamă, mi-am zis. Şi-a spus că e clipa cea mai oportună care să-i favorizeze cariera, să-l cunoască şi mai bine lumea şi să vină la circ să-l vadă în numere de dresură, ori acasă, ca la un dentist ce ia cu mîna durerea de măsele — drept pentru care l-a hipnotizat pe Adorian. El şi-a găsit acum şi amanta cea mai potrivită, pe Vilma, fostă campioană la 110 metri garduri, idolul mulţimii, regina Cîmpuleţului, singura femeie din împrejurimi care reuşise să-şi aibă tipărit numele în *Sportul popular*. Francisc este rasa de om care-şi concentrează toate forţele pentru a izbîndi în ce-şi propune : de mic, la Deva, şi-a propus să fie artist de circ, şi-a ajuns prestidigitator şi dresor de fiare sălbatice. Acum voia să-şi recupereze gloria cam şifonată după întîmplările din timpul războiului. Anita era un pretext excelent, mi-am zis, şi strategia lui cu hipnotismul trebuia să-i reuşească : el trebuia să recucerească atenţia lumii, ceea ce s-a şi întîmplat : Cîmpuleţul a vuit că un necunoscut a răpit-o pe fata lui Moise etc... Degeaba impresarul circului, Teică Flaviu, şi Adorian Ion au zis că încercările de a descoperi prin hipnotism ceva nu pot duce nicăieri, sînt nişte bazaconii, nu i-a luat nimeni în serios ; ba mai mult, s-a zis că au fost învăţaţi să zică aşa ca să nu mai vină şi alţii şi să-l roage pe Francisc să descopere cine ştie ce... Cu cît ziceau ei mai mult nu, cu atît era şi mai crezut Francisc. El e un ins invincibil, mi-am zis. Toate femeile pe care le-a avut n-au dorit decît să se mărite cu el, fiindcă e frumos, inteligent, are bani destui. Şi cu Vilma s-a întîmplat la fel, ea a rămas fascinată mai ales de drumul lor pînă în satul Lilicăi şi de noaptea petrecută acolo la un prieten de-al lui Francisc : între viaţă şi moarte părea să nu existe pentru el o diferenţă, el ştia

să ridice existenţa pînă la nivelul morţii, îngrozîndu-te şi fermecîndu-te cînd totul reintra în normal. Povestea cu fantoma în rochie vaporoasă a mamei ei şi cu propunerea ce i-a făcut-o Vilmei să ia împreună verde de Paris şi să moară nu era decît un joc, sinuciderea lor ar fi fost un fel de joc absolut. Era o nebunie care lui îi stătea bine, mi-am zis, e grozav să trăieşti ştiind că eşti ţicnit, şi aflînd şi Vilma că e ţicnit, ştiind amîndoi că e îngrozitor să-ţi pierzi minţile, însă ştiind la fel că altfel ar fi rămas nişte vecini normali care şi-ar fi dat respectuos zilnic bună ziua şi n-ar fi trăit bucuria acelei nopţi fermecătoare din casa omului ce semăna cu o cîrtiţă. Şi atunci de ce n-a rămas mai departe cu Vilma ? Fiindcă n-a rămas mai departe cu nici o altă femeie şi fiindcă el părea condamnat sau se condamnase singur să treacă mereu pe lîngă marea dragoste ca pe lîngă o mare în care niciodată nu intri. O asemenea viaţă era un eşec, şi tot cinismul lui cu Vilma şi cu altele era un fel de nebunie. Dar Francisc era un simplu nebun ? m-am întrebat. Să fi fost şi Moise fascinat de un nebun ? Era prea simplu. I-am cerut părerea profesorului Emilian Pamfilos de la Clinica neuro-psihiatrică din Turnuvechi : îl cunoştea, nu era nebun. Atunci de ce-l hipnotizase pe Adorian ? S-o cucerească pe Vilma ? Era cucerită. Pentru autoreclamă ? Bun, şi pentru mai ce ? Şi ce raport există, domnule profesor, între întrebările puse de hipnotizator şi răspunsurile date de mediu ? Răspunsul medicului m-a uluit : între întrebările puse şi răspunsuri este o legătură foarte strînsă, echivalînd, a subliniat el, echivalînd cu un dialog al hipnotizorului cu sine însuşi. Ce înseamnă asta ? mi-am zis. Înseamnă că Francisc a ştiut de la început, aşa cum au ştiut şi Teică şi Adorian, nişte inşi mai reduşi la minte, că iniţiativa sa, hipnotizarea lui Adorian, nu poate duce la descoperirea celor întîmplate cu Anita ! Şi dacă Francisc totuşi a ştiut asta şi a mai şi spus, şi a mai şi propus să se încerce prin hipnotism să se descopere crima, ei, da, atunci e clar, mi-am zis, e foarte clar : el a făcut asta cu scopul foarte clar, şi singurul, de a zăpăci cercetările, de a le deruta şi pune pe urme false. De ce, m-am întrebat, ce interes avea ? Numai pentru autoreclamă ? Din nepăsare, din cinism ? Din fantezie ? Iubirile lui una după alta cu tot

felul de tipese i-au menținut tinerețea și vigoarea și geniul, căci era genial și găsea mereu alte cărări să nu se scufunde în tot felul de rahaturi ce năvăleau peste el, dar totuși aceste legături fericite, cum a fost și cea cu Vilma, l-au făcut să fie mulțumit, să se ofilească plin de plăceri, să se obișnuiască cu ele, să se, aș zice, îmburghezească. Se acrise, își pierduse orice inocență de voise să încurce urmele dispariției Anitei ? Sau era el cel vinovat de dispariția ei ? Era o întrebare la care trebuia să dau un răspuns. În asemenea situație, se poate ivi un pericol mortal : ca să *nu pierzi* și să te consideri tîmpit că ți-a trecut prin cap o asemenea întrebare, începi să fabrici un răspuns impecabil, clădit bine, din temelii, și orice fantezie să capete o realitate, orice irealitate să se transforme într-o certitudine... M-au ajutat anonimele. L-am strîns nițel cu ușa și-a recunoscut că prima a scris-o cu mîna stîngă ca să încetinească cercetările și să-l liniștească pe Moise că nu e moartă fata, ci doar răpită de cineva ce-i era dușman. Și care ins nu putea fi el. Despre a doua anonimă a mărturisit că a scris-o sperînd să se facă legătura între ce era scris în ea și cele spuse de Adorian în timpul somnului hipnotic : persoana era la fel îmbrăcată, cu pălărie neagră și... da, răpitorul trebuia să fie... și să se răzbune pe Moise... el a fost văzut între cele două sinagogi, în negru... El a dat amănunte și cum le-a scris, la a treia aplecînd literele spre stînga... Prima, cu mîna stîngă ; celelalte, cu dreapta... I-am zis : le poți reface ? Mi-a răspuns : da. I-am dat plicuri de diferite culori și mărimi, căptușite, simple, coale de hîrtie de diferite calități, liniate, neliniate, trei tocuri cu tot felul de peniță, creioane chimice, negre, stilouri. Pentru fiecare scrisoare a ales coli și plicuri asemănătoare, o carte poștală... Și textele sînt la fel cu cele din anonime, cu toate că le-a refăcut numai din memorie. Poți să spui că trebuia să descopăr un criminal, un dușman, ca altădată Moise, ca să am cu ce mă lăuda acum și să primesc felicitări și să mi se strîngă mîna și să fiu trecut pentru primă excepțională și pus în capul listei cînd va veni timpul și prilejul unei decorații. Dacă dispăruse Anita, era imposibil să nu existe un criminal, așa cum Moise

găsea cîte un bandit cînd nu știa să rezolve o problemă... De nu e pîine vinovat nu e cine n-a semănat, ci cine a scris o scrisoare că nu e pîine în Pătîrlagele, îmi amintesc... Greșeam ? Dar de unde știuse el să-mi reproducă aproape exact anonimele și să aleagă colile și plicurile ?...“ „Simplu, Ghenadie, pentru reconstituirea anonimelor, i s-a arătat cum să scrie, mi-a spus, cu ce caractere să scrie, pe ce hîrtie... Și textul l-a refăcut în urma întrebărilor ce i s-au pus... și că i s-au dictat frînturi... pe care el le-a completat, ieșind cam ce trebuie, esența unei anonime...“ „A, pardon, oricît de sugestive ar fi întrebările, e imposibil să-l faci pe cineva să întrebuințeze aceleași expresii în scrisorile originale și în cele reconstituite...“ „Dar de-i sugerezi și expresiile ?“ „Bun, dar atunci cum de-a făcut aceleași greșeli gramaticale ? Genialisimul nostru Francisc cam pocește gramatica... Scrie ca un cunoscut publicist mi-au, ca pisica : miau ! El le-a scris, ca să se pună în afara pericolului de a fi descoperit... Și încă ceva : cunoștea cum s-a făcut depesajul, el... fiindcă în scrisoarea a patra atrage atenția că fata a rămas virgină. Amănuntul cu lipsa violului nu-l puteau cunoaște decît cei cîțiva anchetatori și expertul medico-judiciar, precum și autorul omorului ! Cum Francisc nu e nici anchetator și nici nu are altă calitate care să-i permită să cunoască acest amănunt comunicat prin a patra scrisoare, înseamnă că el a luat cunoștință de el în calitate de autor al omorului. Se spune despre mine că sînt un ins insensibil și că principala mea calitate e lipsa de încredere în omul de care mă ocup. E adevărat, mi-am zis, nu mă topesc în fața unuia care varsă lacrimi de crocodil și jură pe maică-sa că în viața lui n-a tăiat nici măcar o găină, sînt crud, dacă înseamnă cruzime să-l obligi pe ins prin probe pe care chiar el ți le oferă să-și mărturisească fapta... Capacitatea mea profesională ar fi insensibilitatea mea și neomenia mea, recunosc : cu Francisc am fost plin de cruzime cînd i-am arătat că el a semnalat amănuntul cu virginitatea prin grija sa grozavă de a da cercetărilor o direcție care să le îndepărteze de el ? Poate am fost prea pe șleau, dar

ăsta e adevărul : Francisc știa că omorul a pornit de la actul sexual neobișnuit pe care l-a avut cu ea și pentru a nu ajunge ancheta la această pistă a căutat să abată atenția din această direcție, da, ca să se excludă factorul, da, factorul, așa-i zice cel mai bine, sexual, să se elimine definitiv... Căci altfel, fie pornind de la femeile cu care el... fie de la fetele... fie de la obiceiurile lui... de la felul lui de dragoste, se putea ajunge la el și la felurile lui de a iubi, se putea ajunge la el, cum am ajuns eu, total întîmplător, pornind de la ce-a zis Ana Peleș, că pe ea mulți au curtat-o și n-au luat-o de nevastă, iar Francisc pe multe le-a zăpăcit și nu le-a luat... Francisc a fost o singură dată logodit, la Aiud, mi-a mărturisit... Să-mi fie rușine că eu duc la capăt ce alții nu sînt în stare, ce alții abandonează ? Adevărul e insensibil, ca și minciuna, de nu știi care e capătul și de unde... Francisc a răspîndit zvonurile cu accidentul de mașină și cu atîtea... Avea interesul, se simțea vinovat, și scrisorile și toate aceste... toate formează probe indirecte împotriva lui... Sînt sigur că am dreptate și singura mea neșansă ar fi ca succesul acesta... să mă trădeze... Dacă el cînd eu am vrut să-l pun să reconstituie scrisorile mi-a ghicit gîndurile ?... Dacă are un cap atît de neobișnuit și se pricepe să asculte gîndurile aschimodiei din satul Lilicăi, și aschimodia pe ale lui... atunci s-ar putea ca eu... el să fi citit în mine ce citeam eu în acele anonime și totul să fie o enormă farsă și eu un caraghios. E singura mea îndoială. Eu îl cred pe Francisc un om normal, ca pe mine, seamănă cu noi, mănîncă pîine și struguri și bea bere etc. Dar mă tem nu că el mi-ar fi superior, ca un Dumnezeu, ci ce fel de Dumnezeu e ? Sînt puteri și puteri, dumnezei și dumnezei, cel al grecilor avea figură umană, dar pe la mexicani un dumnezeu e fără cap, decapitat, și cu o fustă din șerpi, impenetrabil, ceva ce omul nu va putea fi niciodată, și are imaginea, și se aseamănă cu necunoscutul... De dumnezeii ăștia fără cap, de puterea asta decapitată, de Francisc cel necunoscut mă îngrozesc".

21 „Francisc are patru țîțe. Sub cele două normale, încă două, E o greșeală a cromozomilor săi, sau un semn ancestral, o rămășiță ? O rămășiță a ce ? Că omul avea patru țîțe, sau șase, pe piept, ca o scroafă, cînd era patruped ? Ar fi fost atunci Francisc femeie, cel mult, ce să caute la un bărbat semnele sexului slab ? Francisc nu doar că se simte bărbat în toată puterea cuvîntului, dar mai și susține că în alte vieți el n-a fost niciodată femeie și a purtat tot numele de Francisc. El este cel care a fost în Franța (mi se pare mie) Francisc I, bolnavul cu dureri intestinale ce-a chemat la curtea sa, cu oi cu tot, un cioban turc, ce deținea secretul unui medicament miraculos : iaurtul. A fost într-o vreme sfînt, tot Francisc, ca apoi într-o epocă mai modernă, cînd pornografia era în floare și nici o morală nu mai putea stăpîni orgiile trupului, să încerce, în acest haos unde nimic nu mai avea nici o valoare, să facă din sex o valoare. O asemenea credință, că el trăiește continuu, sub numele de Francisc, desființează timpul, el nu mai duce spre moarte, nu mai duce spre nimic, nu se mișcă, deci nu există, sau există doar ca să se poată schimba un decor, un împărat cu un circar, un rege cu un ascet. Rămîne doar spațiul, o țară, altă țară, alt oraș, alt tîrg unde să poată viețui la nesfîrșit omul, sub alte înfățișări, trecînd prin moarte doar de formă, ca printr-un somn de unde să revină și mai plin de vigoare și de viață. Desființînd timpul, el nu lasă nici o nădejde lui Moise, bunăoară, și nimănui c-ar putea scăpa de propriile fapte murind."

22 „Un cîine mi-a murit în lanț într-o iarnă, înghețat bocnă, în picioare, lîngă poartă, rezemat cumva de gard, nins, cu ochii ușor deschiși, sticloși, de credeai că doarme în picioare, învelit în zăpadă pînă la brîu. Îl cumpărasem de la un țigan și nu se putea nimeni străin atinge de el, hîrăia, mîrîia. Ai Rițiii dorm pe zăpadă, își fac culcuș cu labele, ca alții în paie. A murit un cîine, și totuși nu-i ceva neobișnuit, ce moarte a avut el, și unde, care-ar fi, cum ar zice Don Iliuță, cali-

tatea morții lui, ce calitate are ea să răspundem, cum am răspunde, ar trebui, de ne-ar întreba, ce calitate are vinul, sau mirosul fînului, sau mirosul zăpezii, dimineața, în prima zi cînd cade pe pămînt, și ce calitate are acea dimineață și pămîntul acela ce ajunge alb peste noapte... Vezi, toate se strică, și pămîntul se strică de-l calci în picioare, în roți, în fiare de pluguri, ajunge praf, praf și pulbere ca oasele morților, și de cîți morți au intrat în el ar putea fi pe dinăuntru ca un butoi plin cu praf, nu de pușcă, ci bleg, mort, fără nici o calitate, lut, nisip, stricat, uzat ; și de se uzează și pămîntul, de îngheață și un cîine, în lanț, stricat și el de ger, uzat ca o cîrpă, omul nu poate, el nu e tot din apă făcut, în el nu poate îngheța apa și să rămînă țeapăn ? Poate, dar cum și unde, și ce calitate are... Pe Anica, de-o lepăda moartă în cîmp, sau vie, era iarnă, ianuarie... Dar să nu ne ducem cu gîndul acolo, ca să nu ne îndepărtăm de adevărul în care... Cum stătea ea cînd a leșinat, ce calitate a avut moartea ei, să ne-ntrebăm, și pentru ce și pentru cine și care a fost cauza că instinctul ei de conservare, cînd a simțit că n-are aer și se înăbușă, n-a tresărit, a rămas amorțită, cînd doar un simplu reflex o scotea din pericol, cum a fost ? Ei, nu în genunchi, față în față, e foarte greu să mori față-n față cu cineva, vizavi, e mult mai ușor de ești apăsat nevăzînd înaintea ochilor... Și de-l vezi în ochi cum moare, și pe un cîine, nu mai cercetezi cauza și ce vină ai tu. Să respectăm morții, adică să-i uităm, nu, nu sînt de acord, cu toate că moartea Aniței pare să devină un fel de spectacol, toată lumea își dă cu părerea despre ea ca și cum ar fi vorba de un meci de fotbal sau de un program de revistă de la București, nu mai e o moarte banală, a oricui, a ei, nu-i mai nici aparține, e a tîrgului, e proprietatea tuturor, e proprietate colectivă... Tot felul de presupuneri, de experți, de nechemați care n-au văzut nici cum moare un cîine, bucuroși, profesioniști, domnule, numai ea e în afacerea asta o nepricepută și o amatoare. Și parcă te și îndeamnă, mori, domnule, n-ai nici o teamă, noi descoperim adevărul, noi te îngropăm cu cai mascați, n-ai nici o grijă, facem noi restul. Nu în laborator, ci în cabinet s-au petrecut toate cele, ca și cum de-ar fi adevărat acest adevăr ar mai avea

acum vreo importanță pentru Anica. Și pentru noi ce rost are ? Pe pat, fără pat, ei și ? Ce suferă biata Anișoara că el a fost în sens invers și nu în picioare și nici măcar dedesupt, ce plînge ea bîndu-și cafeaua cu frișcă și pudrîndu-și ridurile, ce, oftează din rărunchi, ca și cum moartea fetei n-a avut alt rost decît s-o întristeze pe ea... Mai și zice : moartea ei e prețul păcatului — dar al cui păcat, al ei, al lui Moise, al lui Adam, al Evei, al tuturor ? Atunci de ce nu și păcatul Anișoarei Caramalis, Anișoaro, dragă ? „Fiindcă, Don Iliuță, i-a zis ea, asta dovedește că e o părere, o iluzie că putem pe pămînt aduce raiul, n-ajungem niciodată pînă acolo, e o utopie, oricît ne-am strofoca, oricît ne-am emancipa, pînă și noi, femeile, nu există o emancipare, așa de mare, așa de mare, așa de... văzuși, cu Anita fu ca și cum nici n-ar fi fost". „Nu mai plînge, Anișoaro, nu te mai strofoca atîta, de ce vrei tu să te emancipezi așa de tare și să suferi așa de tare, vezi-ți de biscuiții tăi, lasă-i pe morți în pace, ei să se plîngă unul pe altul, lasă morții să-și îngroape morții, și nu mai căuta cum a murit Anica, lasă-l dracului de adevăr, crezi că dacă Francisc a spus că era atunci îmbrăcată în paltonaș (care nu avea buzunare) și în loc de furou purta maiou înseamnă că el nu putea să le afle decît săvîrșind crima ?... Și c-a venit la el cu zahăr tos și că el n-ar fi avut de unde să afle că ea a cumpărat zahăr decît văzîndu-l la ea... și după crimă, zahărul a rămas la el în cabinet... și un portmoneu în care a găsit cîțiva bani de metal... Trebuie să fie cineva tîmpit să mai scormonească într-un portmoneu după ce a ucis, și să mai și țină minte, toate sînt cusute cu ață albă de Manoilescu, să-i iasă pasiența, și că nimeni n-a știut de portmoneu decît vînzătorul de la Alimentara și Lilica... Totul e perfect, și că Francisc a adus singur vorba de portmoneu, și nici un alt martor înaintea lui nu și-a amintit că Anica l-ar fi avut ea... și că deci nimeni n-ar fi putut să-i dicteze lui, cum spune acum... Mai ales că l-a și desenat. Și cine putea să-i dicteze cum să-l facă de nu l-ar fi ținut el în mînă ? Ea a fost la el cu zahărul și apoi, apoi n-a mai fost văzută de nimeni. Toți vorbesc de moartea ei, o dau ca sigură și nu le pasă... Toate sînt văzute invers, întîi moartea și pe urmă viața.... Viața e

moarte și moartea e viață, ar zice Sevastița, dar ea tace despre Anica : ea se bagă cînd are ceva de zis cum aș zice eu despre calitatea acelei morți, la ce-a fost bună ea ? Și cui ? Și la calitatea, aici e aici, a vieții, ca la Horia, ce-a însemnat ea atunci și mai tîrziu ? Pentru el și pentru cei de-atunci și mai ales pentru cei ce nu l-au uitat ? Și de ce n-au putut, și unii și alții, să-i uite ? Mă gîndesc la cîinele ăla, ce-a apărat el, curtea, nu ? Pe stăpîn, bătătura, deci și ce era înăuntru : și pe el, și hrana lui, și lanțul lui ce-l ținea *legat* lîngă poartă să nu plece peste gard în drum și să-l radă cineva cu un ciomag sau o sapă peste ceafă. Și mă întreb : dacă fata asta n-a mai vrut să trăiască, din cine știe ce scîrbă, sau n-a mai putut, din cine știe ce blestem, de ce să n-o lăsăm în pace, ea nu e Horia să suporte să se lege de el și să nu doarmă din cauza lui atîția, e o fetișcană... O să se așeze zilele, unele peste altele, o să vină și timpul să aflăm, de n-o fi prea tîrziu pentru noi, o să... Sevastița oricum o să afle, de nu știe încă, ea odată pune geană peste geană și trece în somn dincolo și vede ce noi sîntem orbi și vorbește... Și cu un cîine s-a întîlnit, dar cu un om, cu cîinele meu luat de la țigani : și l-a întrebat ce-i cu el, și el a răspuns că bine. Auzi, domnule : bine ! Cică : de cînd tot voia el să moară. Cică : în lanț să moară, nu dezlegat. Ce-i aia dezlegat, să sară gardurile liber ? Pentru o cățea și-o bucată de mămăligă ? Din om în om fugit, din colț în colț dind, mai bine să mă bată cu biciul stăpînul și să nu-mi dea apă și oase și să crăp de ger, mai bine așa, zicea afurisitul, decît să facă pe deșteptul și pe liberul și pe stăpînul pe el ! Eu am rămas uluit de ce-i spusese cîinele ăsta Sevastiței, doar fusese al meu și nu bănuisem ce-i trece prin cap... nu bănuim, domnule, ce le trece prin cap, la ai noștri, și nici nouă, întotdeauna. Lătra afurisitul cînd voiam să-l dezleg de lanț, și se gudura cînd îl legam la loc, îi luceau ochii, prefera afurisitul să-l bat cu biciușca de mînca puii de rață ce nimereau pe lîngă el decît să-i gușoaie nepriponit, eu eram un rege pentru el, cu ciomag, mîncare, un Despot-vodă în Pătîrlagele, și el era afurisitul mai fericit așa, cu fericirea lui de cîine, decît să zburde într-o falsă lipsă de lanț, ca legat de un lanț mai lung și

nevăzut, semănînd cu o fantomă, de s-ar putea spune că un lanț poate fi o fantomă... ei, el știa să urască lipsa lanțului, să fie liber prin grădini de verze și mărar, peste gunoaie de grajd scoase de sub vaci și viței și boi, mirosind iute și fumegînd iute, știa să urască libertatea lui de cîine, calitatea ei, și el știa mai bine ce face, el avea și dreptul, nu-i ea decît o fantomă care-i urmărește de la naștere pînă la moarte ? Din părinți în părinți ? De demult, chemîndu-i să scape și să moară pentru ea și murind ei degeaba și ea refuzînd tot timpul să apară adevărată și vie ca o adevărată libertate a cîinilor... lucru, după cîte știu, imposibil, căci n-o să admitem noi, stăpînii lor, să ne muște ei de izmene... Doar n-o să vină un Cristos al cîinilor, nu, Anișoaro ? El e doar pentru noi, oamenii. Sfîrșitul lui Sărsănăilă este Isus, și el e pentru noi, nu ? Cea mai mare înțelepciune a lui Dumnezeu este să ne facă tot timpul să credem că el va veni, dar un cîine în ce să creadă ? și Anița în ce să creadă ? De Dumnezeu acasă n-a învățat decît că nu există. Să creadă în taică-său ? Pînă în ce zi ? Cea mai mare șiretenie a lui Moise este să te convingă să-l crezi un neisprăvit și un om și rău, dar și prost. Aici e aici : cum este ? Vezi, despre el nu putem da un răspuns precis, și trăiește, și despre Anica sîntem siguri cum a fost și cum a murit."

23

„Liliac, de ce crezi tu că Manoilescu are dreptate ? El e ochiul lui Dumnezeu să știe totul, nu e, nici în icoane pe pereți nu mai afli ochiul lui Dumnezeu, pe Dumnezeu, ultimele, sau cele pe care le-am văzut eu recent, sînt desenate mai simplu, o cruce, Maria, pruncul, o acțiune adică... De ce să se adune în capul lui Manoilescu tot adevărul ? Și cum și l-a însușit el ? Ce vezi cu ochii tăi e cel mai sigur, simțul văzului e numit și simțul inteligenței, de la greci, mi se pare. Văzînd ceva, vezi mai bine și un adevăr, și-o să rîzi, dar așa este : vederea, ca și fotosinteza plantelor, este o problemă de pigmenți. Deci și adevărul despre Anica ține de, ha, ha, pigmenții lui Manoilescu doar ? Toni Elisabeta a fost, zice

Nole, Ghenadie adică, la teatrul de revistă din Deva în 3 ianuarie și venind spre casă după spectacol de mînă cu soțul ei (personal), i s-a desprins coroana dentară pusă de Francisc pe unul dintre dinți și din cauza răcelii dintele cu pricina a început s-o doară. În aceeași zi, dimineața, se întîlnise la piața de vechituri cu Francisc și el i-a spus să nu vină la tratament decît marți, 5, după-masă, căci el luni va fi plecat... Dar Toni Elisabeta, luni, din cauza strașnicei dureri de dinți, l-a trimis pe bărbatu-său să vadă de nu-l găsește totuși acasă pe Francisc. L-a găsit, și Francisc i-a spus să-i dea ceai cu mușețel. Dar Elisabeta, știind că dentistul e acasă, n-a mai așteptat pînă în 5 după-amiază și s-a dus la el dimineața, durerea de dinți... A bătut la ușă, el n-a răspuns, ea n-a mai avut răbdare să fie invitată să intre, și-a deschis ușa. Francisc aproape a strigat să fie lăsat în pace, face curățenie... Neîntrebat, zice Nole să reținem, și eu reții, Francisc a zis că e deranj în cameră fiindcă proprietarul s-a certat cu el și i-a luat o masă din cameră... Dar Toni Elisabeta știa că masa aceea lipsea din luna decembrie... Iată că Nole se bazează pe ce-au văzut alții, și bine face... Văzul, pigmenții cu care vedem... sînt o mare cucerire a vieții.... Înregistrăm, stocăm fapte, bun... Se descoperă o crimă plecînd de la o durere de dinți. Pe mine mă preocupă clorofila, acest mister, acest pigment... Ea captează de mii de ani și stochează energia luminoasă a soarelui sub forma unor substanțe energetice, glucide, amidon... Tot ca niște capcane de lumină se prezintă și pigmenții din ochiul maestrului Nole, ca și ai noștri, de fapt... Ei codifică energia luminoasă în impulsuri nervoase care permit, ei, da, reprezentarea corectă a realității... fără de care nu te poți orienta și nu te poți deplasa și... Dar adevărul unei fapte, dragă Liliac... Pînă și pămîntul e instabil, reține, ar zice Nole, și-a accelerat viteza în jurul axei sale cu o milionime de secundă, cel puțin anul acesta, anul viitor cine mai știe ce va fi ?... Pămîntul, imaginea regularității, a rotației maiestuoase în jurul propriei sale axe... Și atunci să ne bazăm pe-o durere de dinți ? Cînd te dor dinții sau ești obosit, zice Traian Popescu, poți să vezi orice, noaptea poți să faci dintr-un mărăcine mișcat de vînt un om mișcat de vînt, luat de vînt... Și totuși Franc-

cisc a tratat-o pe Elisabeta, a pus-o pe scaun... și ea n-a reținut decît că scuipătoarea dentară nu era la locul ei și el a adus-o de-afară, din curte, unde a stat cam vreo cinci minute... Patul era complet desfăcut, plin cu cîrpe făcute ghem și îmbîcsite de murdărie. Pe jos, urme de pași cu noroi, de picior bărbătesc... După cum se observă, pe ea n-au mai durut-o deloc dinții dacă a înregistrat fiecare... În laborator, pe scaune, rufe și haine, aruncate... Și ascunsă după perdea, o muiere, cu care Francisc a șușotit cînd a revenit. Și Toni Elisabeta, Veta, și-a dat seama că în cabinet se întîmplase un lucru cu totul neobișnuit și cînd a auzit de uciderea Aniței și-a zis că așa ceva s-ar fi putut întîmpla la Francisc. Să repetăm : vine cineva la tine să-i faci un bine, să-l scapi de-o durere, de măsele, să zicem, el se bolboaie peste tot și peste un timp cînd se zvonește că... el te și găsește vinovat. Asta e dreptul lui, să te bănuiască. Dar de ce trebuie noi să ne luăm după toate bănuielile și anonimele și ?... Noi sîntem neserioși, nu ei, nu ? Ai dracului pigmenți, cum reții ei toate murdăriile și cum le confundă cu adevărul și cum nu redau ei o reprezentare corectă a realității... Vezi, unul zice una, altul zice alta, vorbele trec de colo colo și pînă la urmă nu se mai știe cine le-a spus și de ce și fiecare își scoate din ele adevărul pe care-l vrea și i se potrivește". „Bine, Tică, dar de-i așa, de ce să uităm ceva ?... S-ar putea să trecem chiar peste ce e principal. Nole zice că Elisabeta, după ce-a aflat de dispariția Aniței și s-a întîlnit din nou, de data asta la circ, cu Francisc, el i-a spus că..." „L-a întrebat ea ?" „Nu reții precis, și n-are importanță, i-a spus că Moise e un ins cîinos și cu mulți dușmani mai noi și mai vechi și că în timpul războiului un prieten de-al lui, evreu..." „Cunosc povestea : evreul i-a încredințat lui Moise la Oradea pe cei doi copii ai săi, să-i îngrijească, și averea, s-o aibă în pază dacă el va fi prigonit... Și Moise a omorît copiii și cînd s-a întors evreul din lagăr i-a spus că cele două fetițe au murit în bombardament la Timișoara, cînd el le ducea spre casă... Și evreul i-a jurat răzbunare : și poate el a omorît-o pe Anița, sau cineva plătit de el... Nu cred, Liliac". „Te interesează, vorba lui Ghenadie. Dar e posibil. Moise a fost înainte de război învățător

o vreme lîngă Oradea-Mare şi-acolo şi el recunoaşte c-a intrat în legătură cu nişte inşi, el zice membri de partid... Cînd Ardealul a fost luat de honvezi...“ „Nu cred să fi omorît el două fetiţe ca să le ia aurul şi averea, gîndindu-se că tatăl lor n-o să mai scape viu... Putea să le ia banii şi fără să le omoare, putea să le piardă în tren, de nu voia să-l întrebe cineva de ce are grijă de două evreice, putea...“ „E drept, Tică, nici eu nu cred că le-a omorît, ba nici nu cred că a existat evreul din Oradea, aici nu-i vorba de Moise, ci de Francisc : el a inventat povestea cu fetiţele evreului ca să facă posibilă o răzbunare a... şi la el să nu se gîndească nimeni...“ „Aşa crede Nole, nu tu“. „Şi eu, Tică“. „Atunci şi tu eşti un prost. Ba nu, tu vrei să mă prosteşti pe mine. Îţi însuşeşti tot ce spune Nole, de ce ?“ „Pentru că are probe. Moise zice că plecat la Deva în 24 decembrie pentru sărbătorile de iarnă s-a reîntors cu Dorina acasă în 4 ianuarie, fiindcă seara avea program la circ. De unde s-ar deduce că în momentul crimei ei se aflau în tren. Dar vecinii zic c-au venit în 2 ianuarie şi Elisabeta i-a întîlnit la talcioc în 3 ianuarie. Data venirii acasă e probată, nu ? Doi : ei zic că şi Elisabeta şi alţii au găsit dezordine în cabinet fiindcă reparaseră soba... Soba scotea fum, şi Francisc cu Dorina au curăţat-o în seara de 2 (au recunoscut şi ei sosirea în 2 ianuarie, zicînd doar că nu-şi amintiseră exact), dar nu complet, şi în dimineaţa de 3 au lipit capacul de teracotă. Irina confirmă : l-a văzut pregătind pămînt pentru lipitul cărămizilor. Deci, de nu terminau curăţirea, nu lipeau capacul la loc. Atunci cum de l-a văzut Adalbert în 5 curăţind soba ? Tot de funingine, la un interval aşa de scurt ? Nu mai degrabă fiindcă arsese hainele fetei în sobă şi voia ca la o eventuală percheziţie să nu se afle în ea resturi nearse complet ? Sau ca să nu se poată stabili că cenuşa provine din textile arse ? Nole are dreptate !“ „Asta mă şi zăpăceşte pe mine, că are prea multă dreptate ! Mie-mi place să cred că are dreptate despre un lucru numai cel care a făcut acel lucru, ori Nole are vreun amestec în povestea cu Aniţa ?“ „Vrei să-ţi răspund ?“ „Nu. Şi ce-ai putea la o adică să-mi răspunzi ?“ „Eu ? Dacă nu mă-ntrebi, nu-ţi răspund“. „Şi

de te-aş întreba, n-ai avea ce să-mi răspunzi. Ai ţine-o una şi bună : Nole are dreptate că Francisc... Păcatul e că tu ai dreptate, şi Francisc cînd zice nu, şi Anişoara... Crezi că există un singur adevăr despre Aniţa, cel al lui Ghenadie zis şi Nole ? Aş putea spune că pe el îl interesează Elisabeta, Francisc, Irina, Moise... Şi pe mine mă interesează aceşti oameni, dar şi puterea lor de-a face ceva, puterea... Şi ca să şi-o ducă la împlinire, fiecare are adevărul său, minciuna sa, de-aceea zic că şi în ce-o priveşte pe Aniţa sînt mai multe adevăruri şi bineînţeles mai multe minciuni. Tristeţea este nu că ele sînt, ci fiindcă între ele nu există nici un punct de contact. Între Moise şi tine nu există nici o legătură, zic eu, decît că uneori respiraţi acelaşi aer de mergeţi în acelaşi autobuz. Anişoara nu poate dormi în ultima vreme fiindcă zice ea că nu ştie precis ce sex au îngerii. Nu trebuie să rîdem de orice nelinişte şi s-o dăm în seama doctoraşilor, şi eu aş putea spune că sînt neliniştit de sexul lui Dumnezeu, care e puterea, nu ? Mă tot uit la Moise : ce sex are el ? Prin puterea sa şi prin nebunia sa el este un bărbat, dar prin slăbiciunile pe care am început să i le descopăr şi pe care deci le are el este o muiere. Şi aşa e şi Dumnezeu, puterea asta teribilă cu care numim pe cineva foarte tare... Şi nici lui nu i-am găsit nici în biblie şi nicăieri ce hram poartă, e el şi una şi alta ? Ce e şi în ce constă puterea lui ? Fiindcă în ce-l priveşte pe Sărsăilă, cu el lucrurile sînt clare, cunoaştem ce posedă între craci dumnealui. Pentru orice găsim probe, dar ele sînt chiar adevărul, cele spuse de Elisabeta, cu dureri de dinţi, ori sînt chiar adevărul, cele spuse de savanţi că micile formaţiuni de gheaţă şi de zăpadă din nordul Mării Polare ar putea fi la originea acelor neregularităţi ale rotaţiei pămîntului ? Dracu mai ştie ! Poate, sigur e doar ce are Sărsăilă. Dar el n-are nici o putere, la nimic nu-i bun şi cui îi mai este frică de el ? Pentru mine e mult mai interesant Moise, care are o mie de feţe şi pe care nu-l cunoşti cînd spune adevărul şi cînd minte. Uită-te mai bine la faţa lui : e ca un sfinx.“

24

„Manoilescule, te-ai întrebat ce efect au descoperirile tale pentru Moise și Lilica ? Crezi că e ușor de suportat pentru niște părinți să le aduci la cunoștință că asasinul este înhățat și că după ce în seara de 16 ianuarie Vasile Chiș a găsit într-un geamantan sub zăpadă pe strada Bălcescu trunchiul fetei nici Dumnezeu nu-l mai poate scăpa de la glonț pe vinovat ?... Ce cîștigă ei din această victorie a justiției ? Dreptatea, o să spui. După ce Chiș a depus valiza, nimeni, sau foarte puțini au văzut ce este în ea, așa că observația ta este minunată că în ianuarie, cînd Francisc i-a spus Elisabetei Pintilie că membrele Aniței au pățit ce-a pățit și capul ei... e clar că el nu putea spune decît dacă a văzut ce-a văzut și Chiș, și cum nu putea să vadă odată cu Chiș în ianuarie și nici după ce-a văzut el, totul rămînînd secret, nu-i mai rămîne altă posibilitate decît să fi văzut înainte de Chiș ce-a văzut Chiș... Și că tot ce-a văzut Chiș se făcuse în spălătoria care era și cămară de lemne, n-avea de unde să știe Chiș, el n-a fost niciodată acolo... Pe betonul de-acolo se depusese un strat oarecare de pămînt, de rumeguș de fierăstrău... Și Chiș n-a observat că se lipiseră de ce-a văzut el pămînt de-acolo, și nici nu trebuia să observe, el a rămas uluit deschizînd geamantanul în care crezuse că va descoperi cine știe ce avere și pe care ca un hoț îl tîrîse pînă acasă din strada Bălcescu... Pămîntul din spălătoria-cămară de lemne cu cel nevăzut de Chiș era același, spui tu, Ghenadie, și-ai vrea ca Moise și Lilica să se și bucure. Și mai ai și mărturia Elisabetei Toni, că a văzut urme de noroi în camera lui Francisc în dimineața cînd o dureau dinții, și ai la îndemînă și buletinul meteorologic, care spune că în noaptea de patru spre cinci ianuarie, și în cinci, ziua, temperatura aerului a fost scăzută, fiind cuprinsă între minus 11 grade și minus 23 grade : ceea ce înseamnă că noroiul din cămara lui Francisc nu putea veni din spălătoria de la subsol ce folosea și drept cămară de lemne : e deci o probă care... O să-i bucure pe Moise și pe Lilica ? Ei s-au luat cum s-au luat, după ce n-a mai fost Calagherovici, sau totul a început înainte, cînd mai era Calagherovici, a fost o nebunie poate a lui, că puterea lui e atît de grozavă că o poate stăpîni și pe ea, nu numai pe alții, a fost o neînfrînare a ei, o spaimă și o curiozitate...

Și apoi a venit podul de peste Amireș, acea noapte tulbure, și apoi Anița, din dragostea lor sau din spaima unuia de celălalt... Rîdeau fiind împreună cînd mîncau ceapă și nu era nimic de rîs, din senin se înjurau de mamă, era între ei mereu o pace plină de furtună, o veselie chinuită, o apropiere deznădăjduită care-i ducea în pat ca pe niște descreierați, o moarte vie care le umplea zilele... Și cînd se obișnuiseră și cu asta, poate pentru Anița, a venit luna ianuarie și groaza pe care zilnic o priveau în ochi uitîndu-se unul la altul și cu care se obișnuiseră, repet, a răbufnit din nou... Și descoperirile tale ce-o să le aducă ? Ea, născînd, după ce-și plimbase burta prin lume (privită chiorîș și unii surîzînd chiar în urma ei), nu copilul ce creștea în ea, ci ziua în care ea ajunsese să-l aibă, gîndul ei de-a-l avea, carnea ei surdă la ce se-ntîmplase cu Calagherovici și blestemată de-l alesese chiar pe Moise, ea, născînd deci, își înțelesese firea și sîngele ce bătea în ea ca un clopot, ca un clopot ciudat într-o sfîntă mare, lin și cald și violent și îndepărtat, ca și cum ea n-ar fi fost cea care-l purta în pîntece și cea care-l făcuse să fie, — ea, aducînd-o pe lume pe Anița, descoperise care e datul ei pe lume, numirea ei și menirea ei, să nu mai plîngă cînd ei o înjură pe la colțuri și flăcăiandrii îi mînjesc poarta cu păcură și scîrnăvii și-i aruncă pe fereastră noaptea băligi tari de cal, să nu mai se certe cînd în magazinul de confecții o calcă pe picioare bărbați necunoscuți și la „alimentara“ femeile o lovesc cu șoldurile în treacăt și la înghesuială ca pe o ciumă de care nu e bine să te atingi cu mîinile, ci numai s-o spurci cu gura și s-o îndepărtezi cum poți, să nu mai țipe la această lume mută și înverșunată împotriva ei și dușmănoasă pînă la a-i da foc la casă, ca într-o noapte să piară și ea și Moise în flăcări, goi cum erau, ca niște șobolani fripți, să nu se mai bată cu ei și nici să nu-i mai bănuiască deloc c-au vrut s-o aprindă. a fost o întîmplare, cineva o fi aruncat din nepăsare o țigară, să-i lase pe toți în plata domnului și să-i pună în genunchi și pe ei și timpul care curgea peste ea, fără cuvinte și fără nici o luptă, văzîndu-și de burta ei care creștea și de omul ce prindea puteri în ea, pentru că ea așa îi învingea, aducînd viață, ea așa le închidea gura plină de bale, prin puterea cărnii ei de a aduce pe pămînt un copil,

asta era datoria ei și ce avea ea de făcut acum ca să învingă timpul, bătrînețea și ura... Și tu ce-i aduci ? Un geamantan, o probă precum că..." „Și ce vină am eu? Uite, o să-i mai dau încă o probă : se numește Nașul. Așa i se spune lui Turea Simion. Cu vreo două veri înainte, Francisc a venit la el să-l întrebe cum ar putea încasa niște parale de la niște pacienți ce nu-l plătiseră. Turea, ca avocat, i-a spus cum. Apoi Francisc a zis că mai are o chestiune de discutat. Ce ? Scrie un roman. Și ce legătură are asta cu el, cu nașul ? E vorba de o problemă juridică, pe care el, ca nespecialist, nu știe cum s-o ducă la capăt. Despre ce-i vorba ? Personajul principal e un pervers îndrăgostit de o fetiță. Nabokov, ar fi putut spune Turea, dar n-a spus, nici nu știa de el și nici nu-i apăruse acel roman... și nici n-aveau vreo legătură de esență, acolo e vorba de o cu totul altă pasiune și o altă... Dă-i mai departe, a zis Turea, tăios cum e și nepăsător, rece ca o lege, adică obiectiv, profesional... Ei, într-o zi, fiind această fetiță la domiciliul personajului central, acesta profită de ocazie și... fetița leșină. Văzînd aceasta, eroul îi arde niște palme, o stropește cu apă dintr-o cană, vrea s-o readucă la viață prin mijloacele clasice, deci cele obișnuite. Eroina se trezește și vrea să plece acasă, dar eroul e plin de vitalitate și din nou face ce-a mai făcut și eroina nu mai are aer și din acest motiv sucombă. Francisc l-a întrebat pe Turea : ei, cum ar putea eroul său să nu fie socotit criminal ? Și-n loc să-l aștepte pe specialist să se pronunțe, tot el răspunde : sînt două ipoteze, a zis, ori să îngroape victima, operație care e greu de dus la capăt, destul de greu, ori eroina să fie abandonată, pe părți, în diferite locuri, la intervale de timp... Între cele spuse de Francisc lui Turea în acea vară și cele declarate de el cînd a recunoscut... este o foarte mare asemănare." „Asta dacă nu ținem seamă de ce spune el acum că a fost forțat prin... și i s-a dictat de Manoilescu ce să scrie, și el doar a semnat..." „E normal să nege, trebuie să se agațe și el de ceva... Dar dacă ținem seama de faptul că nașul Turea Simion nu a spus nimănui pînă în 21 august ce i-a zis Francisc în acea vară despre cartea la care lucra, înseamnă că nici un anchetator și nimeni și nici măcar

Ghenadie Manoilescu, pe care el nu-l înghite, n-ar fi putut și de-ar fi voit să-i dicteze ce să semneze în declarațiile sale, nu ar fi știut cum să prezinte faptele care urmau să le pună în contul lui... Deci nici eu n-am avut de unde să-i dictez asemenea monstruozități care să fie atît de asemănătoare cu cele declarate de el lui Turea. Și este aproape o imposibilitate ca două persoane, eu, pe de o parte, și Francisc, pe de altă parte, să aibă o imaginație identică : Francisc să-și imagineze un roman exact la fel cum eu, peste ani... Și eu să-i impun să recunoască verde cum a ucis-o pe Anița, fără să știu o iotă din romanul lui... Așa că nu e nici măcar o coincidență bizară între cele... e o singură explicație, că și o faptă și alta, și povestirea și crima, le-a făcut aceeași persoană... Eroul principal al romanului este și personajul central al crimei și declarațiile date de el, chiar de zice că i s-au dictat, sînt expresia, ca să zic așa, a propriilor sale gînduri. Așa că nu mai are nici o șansă..." „Dar nici Lilica și Moise, și eu de ei îți vorbeam. Probele tale sînt îngrozitoare, parcă înadins nu vrei să mai aibă vreo altă soluție... Nu vrei să-i lași nici măcar o clipă să uite acest adevăr... Și ei se obișnuiseră împreună să uite... Se împăcaseră cumva unul cu altul, după luările de păr legate de Calagherovici și de atîtea altele, se obișnuiseră să mănînce din aceeași oală și la aceeași masă și cînd te obișnuiești cu ceva, cu cineva, uiți, da, uiți, reține, uiți adevărul care la început te-a împiedicat să trăiești cu acel cineva, uiți scîrba, uiți totul... Și tu vrei să-i trezești din acea uitare, ca și cum nu te-ar interesa vinovăția lui Francisc, ci propria lor vinovăție, care devenise jalnică și monstruoasă pentru tine fiindcă ei se obișnuiseră cu ea."

25

„Să revenim la ce a spus nașul Turea : că Francisc lucra la o carte. Toată lumea scrie o carte, fiecare jură că viața lui e un roman, n-ar fi o năzbîtie să se fi apucat și el să însăileze ceva într-un caiet. Dar cercetînd hîrtiile de pe la el din casă, cît și cele de la Deva și Vulcan, nu s-a aflat nici o

însemnare despre o asemenea temă. Să fi ars el propriul său roman, să se afle în altă parte ?... Posibil, cum e și posibil că nici nu l-a scris vreodată. L-a gîndit, sau și-a pus întrebarea : ce-ar face în cazul cînd o victimă de-a sa ar muri, cum s-ar scăpa de ea ? Însă această întrebare poate să și-o pună și altcineva, nu numai el. Anita nu putea fi în diverse alte împrejurări victima altcuiva ? Să revenim la nașul Turea : să-l credem că Francisc i-a declarat că scria un roman despre o fetiță care moare și... Neaflîndu-se manuscrisul, nu înseamnă că nu l-a scris, sau nu l-a gîndit... Totuși, nici o singură frază din însemnările lui și din scrisorile lui nu arată că l-a preocupat o asemenea poveste. Acum el spune că tot ce-a zis despre cum a omorît-o pe Anita este de fapt subiectul unui roman la care el lucrează de ani de zile și că tot timpul n-a avut încredere că o să i-l publice cineva și că s-a gîndit că n-o să i-l tipărească pentru că o să-l găsească de necrezut, și uite că a greșit : toată lumea e gata să creadă orice aberație, dacă le convine și dacă astfel ies dintr-o dandana și pot să doarmă liniștiți : a greșit deci el neavînd încredere în posibilitatea inșilor de a înghiți gogoși, orice fel de gogoși, orice fel de povești și de idei și de lucruri împotriva firii, a greșit și-i pare rău, ce spune el e crezut, ba și argumentat de experți, științific, ba și atît de bine argumentat încît el de la un moment dat are impresia că el a inventat această gogoriță nu ca să-i convingă pe alții, ci ca alții să-l convingă pe el științific că e nu doar posibil ce-a povestit el, ci e chiar adevărul gol goluț și că e neadevărată afirmația lui că a lucrat la un roman, nu există foi scrise care să probeze cît de cît că e vorba de o fantezie, nu, domnule... Și eu zic atunci, contrar părerii tuturor, că nu e o fantezie ce declară el despre Anița : dacă e totuși o fantezie ? Ce interes ar avea el mereu să afirme și să nege, ca să ne zăpăcească și mai tare, că a comis o asemenea monstruozitate ? Dar dacă el, mă întreb, nu înseamnă că am dreptate, știe sau bănuiește cine este vinovatul și vrea să-i demonstreze lui, nu nouă, lui, acestui ins care se ascunde și-i convine că nu e descoperit și-i place să fie altul luat de păr în locul lui și pus să plătească din gros, căci va fi

vorba de o pedeapsă grea, exemplară, să nu-i mai vină nimănui ideea de a comite o asemenea monstruozitate — deci, dacă vrea să-i arate acestui ins că e posibil ca altcineva să plătească în locul lui și să existe prin această pedeapsă o probă clară că vinovatul poate să-și bea liniștit dimineața laptele sau ceaiul pînă în ziua balenelor și a caracatițelor, pînă la sfîrșitul sfîrșitului lumii, adevărul murind odată cu moartea celui pus să plătească din gros cu zilele lui și cu viața lui, și minciuna luîndu-i locul atît de adevărat ca un adevăr adevărat... sau povestește această sîngeroasă întîmplare ca acel ins să se cutremure de indignare că lumea poate să creadă o aberație și să vină și să-și declare vina sa și prin asta să se limpezească povestea cu Anita și mai ales să se limpezească el în sinea sa și să se ierte el singur, condamnîndu-se întîi el singur, recunoscînd, și apoi plătind, să-l ierte și Dumnezeu și cine-o vrea... Vrea el să provoace în acest ins o zguduire, să-l trezească, e cam riscant de zis, și dacă nu se întîmplă cutremurul acesta artificial, venit din afară, dacă conștiința acelui om e moartă și nu mai poate nici o scînteie s-o aprindă, sau dacă pur și simplu acea conștiință doarme și din somnul ei cald și dulce nu vrea să se trezească și nici acel ins care doarme și el pe propria sa conștiință nu ?... Atunci fantezia lui Francisc e ca o sinucidere, n-are nici un efect, ba are altul, nescontat, împotriva lui... are el siguranța că pînă la urmă adevărul oricum va învinge ?... Ar fi prea frumos, dar mie-mi place acest idilism al circarului, e ceva care pe el îl ține în picioare și-i dă forța să se ocupe de fleacuri : de-o viață, de cînd se știe, trecînd prin tîrguri și sate și făcînd oamenii să caște gura și să se mire și să fie copii mereu și să creadă în basme și năzdrăvănii și în acel idealism propriu circarilor, că maimuțele scot bani pe urechi și iepurii dansează polca și caii vorbesc și ce e roșu e și alb și portocaliu și că totul e posibil, și adevărul să triumfe, și șarpele să stea în coadă, și că viața e astfel fermecătoare, și numai noi trebuie să ne trezim și... Oamenii serioși trag tare, cum se spune, să-și ia o diplomă, și să-și asigure o pensie fericită, ei nu se uită la fleacuri și nu cred în săbiile care intră pe gît pînă se pierd și nici în acele trecute prin palmă sau scoase din gură prin obraz și nici

în porumbeii ieşiţi din nimic, dintr-o pălărie goală, totul e o şmecherie care... Ei trăiesc fericiţi în apartamentele lor cu apă caldă şi cu sonerie şi în birourile lor cu ceşti de cafea şi sticle cu ţuică şi vin prin sertare şi din raiul lor nici un şarpe nu-i tulbură şi nu-i scoate şi uite-aşa trec şi se petrec fără să-şi cunoască cu adevărat nici vecinii de scară sau de curte cu care o ţin în certuri sau în beţii sau în vînzări şi cumpărări de mobilă şi de mere şi de haine vechi sau rămase scurte sau greu de încheiat peste burtă, fără să-şi cunoască nici rudele de la Vaslui sau din Pomîrlanii din Vale, binele de a privi măcar o cazma înfiptă în pămînt, binele şi răul, liniştiţi se culcă ei şi se trezesc şi nu se uită la ei decît în oglindă : şi degeaba se spală pe dinţi şi merg pe două picioare sau cu bicicleta, ei tot în somn merg atîta vreme cît sub talpa casei lor şi a lor şarpele casei pe care dorm rămîne şi el o poveste şi o şmecherie şi o fantezie, un nimic. Francisc, care n-a clădit nici măcar o casă şi n-a sădit un pom şi numai de fleacuri s-a ţinut şi de nimicuri şi de panglici scoase pe nas, crede, în naivitatea lui, că nebunia cu Anita o să-l facă cel puţin pe adevăratul făptaş să-şi spună că uite, domnule, mai există nebuni care sînt gata să ia asupra lor chiar o josnicie a altuia, a lui, dacă el n-are curajul să şi-o ia, şi să fie pedepsit pentru această josnicie, ca *josnicia* să nu rămînă nepedepsită ! Al dracului circar — şi-ai fi zis că nu e nici frumos, şi nici un semn de prietenie, sau de milă să iei ca al tău o monstruozitate, căci ar fi ca şi cum ai vrea să acoperi un monstru, tu făcînd pe mîntuitorul care se duce pe Golgota pentru păcatele altora, a, nu, el... nu dintr-o prietenie mămăligoasă, nu... el vrea să fie ordine şi toate să stea la locul lor, ca perele în păr, ca iarba şi ciupercile în pădure, cum le-a făcut *dintîi* pămîntul, fiindcă altfel se scufundă toată şandramaua, picioarele stau în locul mîinilor şi capul în locul şezutului şi asta e o perversiune mult mai îngrozitoare... şi fără leac... Aici văd eu cheia romanului de care-a pomenit Turea şi nu în ce zice Turea că ar fi vorba de un bătrîn şi de o poveste de dragoste dubioasă şi de o crimă plină de sînge. Cînd se pervertesc nu numai simţurile, care după unii sînt din născare deviate... cînd gîndurile, sentimentele, şi cele de dreptate, nu numai de

dragoste şi amor, cum se zice în romanţe, de libertate şi de... Cine e bătrînul, un libidinos oribil, sau unul pentru care dragostea nu mai e ceva firesc şi în firea lucrurilor... e ceva în dezordine, nelalocul său în bătrînul ăsta care ucide pînă la urmă ca să nu se afle un adevăr, fundamental, că pentru el toate adevărurile sînt pervertite şi perversiunea lui... mă-nţelegi ? Pentru mine totul e cu atît mai complicat cu cît probele de laborator şi analizele medicale spun tot mai clar că fata a fost ucisă din teama criminalului de a nu fi descoperite raporturile sale sexuale perverse şi că tot din această teamă, ca să nu fie urmărit şi găsit, el a trecut mai departe, monstrul, fratele său geamăn din el a sărit şi l-a îndemnat să taie gîtul şi... Pentru mine e şi mai încîlcit totul cînd povestea lui Francisc că Aniţa întîi a leşinat şi pe urmă el a ucis-o se adevereşte de către experţi... Tilegan Ioan, de la Institutul medico-farmaceutic din Turnuvechi, şi care a făcut şi autopsia, confirmă că e posibil ce zice Francisc... Cînd sînt atinse acele regiuni reflexogene, se produce o stare de lipotimie şi-n această stare exanghinarea a fost practic totală... Şi prin tăierea venelor jugulare şi a carotidei, exanghinarea este posibilă, zice medicul Tilegan, coagularea nu se poate face, ca şi la vasele cu calibru mic... Deci, afirmaţia lui Francisc e confirmată de ştiinţă ca posibilă... deci s-a şi produs în realitate. Atunci se mai poate vorbi de fantezie ? Şi încă ceva : toate precizările Tilegan le-a făcut în 6 noiembrie, dar începînd din 20 iunie, deci la un timp foarte îndepărtat de data cînd Francisc le-a spus... Şi asta exclude orice posibilitate de a presupune că tot ce-a scris în declaraţii Francisc cînd a recunoscut faptele sînt dictate de anchetatori, de X, de Y, de Manoilescu... Ele sînt numai şi numai gîndurile lui. Dar întrucît sînt confirmate de probele aduse de Tilegan, ele sînt expresiunea, cum zice Manoilescu, adevărului material în cauză !... Mai poţi să crezi în fantezie ? Sau să te îndoieşti de adevărul... Am mai văzut şi... Cînd ai numai certitudini, nu eşti neapărat un dogmatic, poţi să fii chiar un tîmpit. Există şi cretini care cînd nu înţeleg ceva sau nu vor să iasă din raiul lor cu etaje şi sertăraşe pe care şi l-au construit singuri zic că nu se poate să fie aşa, că e o bi-

zarerie... Ei sînt ca acei cățeluși care-și ling singuri și plini de fericire botul virgin și cînd plouă încep să mîrîie și-și închipuie în hărnicia lor că nu plouă și nici n-ar putea să plouă și nici n-ar fi nevoie cîtă vreme ei n-au nevoie și se simt ca în ceruri, plini de bucurie și cu ochii beliți de dulceața furnicăturilor din ei, nu plouă și nu poate fi așa ceva adevărat, își zic și mîrîie pe nas. Manoilescu e încîntat că l-a pus cu botul pe labe pe Francisc și că adevărul nu poate fi altul decît cel constatat de el și de experții în care el are încredere și mîrîie de te îndoiești cîtuși de puțin de acest adevăr — și de fapt are și de ce, căci se gîndește că te îndoiești de el, de mintea lui și de profesionalitatea lui. Asta mă face să zic că el nu ține atît la adevărul despre Francisc, cît la adevărul despre el, la valoarea lui... Îi dă țigări străine lui Francisc și discută foarte amical cu el și-l îmbărbătează, că o să scape mai ieftin, și aproape îi plînge de milă că n-o să scape chiar atît de ieftin, cu toate că și-a recunoscut fapta : ai putea spune că ține la el, și și ține, și că-l chiar iubește, ca pe un biet rătăcit, dar de fapt el iubește în Francisc părerea pe care o are el despre Francisc. Ce e perversiunea și cine e acel bărbat care ucide ? pare să ne întrebe Francisc în acel roman pe care nu l-a scris niciodată și pe care poate nici nu-l va scrie, ceea ce n-o să-i scadă cu nimic din valoare...“

26

„În 16 ianuarie, cînd s-a găsit valiza, m-am întrebat a cui este și cine a pus în ea ce exista în ea și cine a abandonat-o în strada Bălcescu. Le-am întrebat pe vînzătoarele de la magazinele cu geamantane dacă nu-și aduc aminte de vreun cumpărător... Și Țușcaș Irina a spus cum a vîndut unui ins o valiză cu o pată de rugină pe broască și cînd i-am arătat-o a zis că deși nu mai are nici o pată și pare alta nu e decît cea cumpărată de insul ce avea și-o sfoară în buzunar... Am dus-o pe străzi să-l recunoască de-l întîlnim pe... Nimic. I-am arătat zeci de fotografii de pungași, tot nimic.“

27

„Pe Francisc cu încă patru deținuți în haine vărgate și bărbieriți proaspăt i-am pus față în față cu Țușcaș Irina, confruntarea să fie cît mai obiectivă, să aleagă ea, de avea ce alege, cine e cumpărătorul valizei... L-a arătat pe Francisc și a zis că purtase atunci o scurtă și că i s-a părut mai înalt... Totuși, după față și voce era el...“ „Totuși, Francisc neagă că a cumpărat această valiză și zice că el într-adevăr a cumpărat una, dar în luna noiembrie, cînd a venit din Vulcan să o ia pe Dorina și să se căsătorească. Probabil că Țușcaș Irina l-a recunoscut la confruntare deoarece a cumpărat de la ea valiza în noiembrie... ea însă confundă datele și din eroare zice că el a cumpărat-o în ianuarie“. „Francisc și Dorina sînt în contrazicere unul cu altul cînd vorbesc despre această a doua cumpărare... El afirmă c-a luat valiza, împreună cu soția sa, din „Libertății“, iar ea zice c-au luat o singură valiză, din strada „Doja“, tot în luna noiembrie. Dar Francisc n-are dreptate : verificîndu-se, s-a stabilit că Țușcaș Irina în noiembrie nu mai lucra la magazinul din fața bisericii din Piața Libertății, acolo a funcționat doar pînă în 12 mai. Deci, în noiembrie n-a putut să-l servească pe Francisc în magazinul de lîngă agenția de bilete pentru avioane. Iar Poruțiu Emil, vînzător la magazinul „Universal“ din strada Doja, își amintește că în toamnă Francisc cu soția au cumpărat o valiză de la el... Francisc și Dorina zic c-au avut nevoie de-un geamantan ca să-și împacheteze lucrurile cînd o să plece la Vulcan să se căsătorească. Acestea le confirmă și Poruțiu : și lui i-au spus că vor să se însoare și au nevoie de-o valiză încăpătoare pentru haine... Astea dovedesc că Francisc a cumpărat două valize, una în ianuarie din Piața Libertății, pe care a lăsat-o în strada Bălcescu, și alta în noiembrie, de la Universalul de pe strada Doja, ca să-și transporte rufăria la Vulcan și...“

28

„Presimțea Francisc cu nasul lui de cîine că nu mai este nici o speranță să iasă din plasa aceasta de fapte în care a intrat ?... și spune totul ca să se termine cît mai curînd bîlciul și să i se dea

fiecăruia ce i se cuvine ? Ori a obosit ? Ori nu-i mai place jocul periculos în care s-a înfundat, și spune cît mai multe prostii ca să se vadă că e o glumă sinistră ? N-are nevoie nici să mai fie întrebat, răspunde înainte de a fi întrebat, simte sau presimte ce vor de la el. Și nu se sfiește să mărturisească pe șleau nici cum a cumpărat valiza împreună cu Dorina de la magazinul „O.C.L. Produse industriale Nr. 32“ din Cîmpuleț ca să abandoneze trunchiul în ea și ca să nu-i fie recunoscută valiza sa știută de mulți (doar umbla prin trenuri și autogări cu ea după el, burdușită de haine)... Presimte că judecata e inevitabilă, dar parcă nici nu-i pasă de ea, zice c-a ales un magazin mai frecventat, să treacă nebăgat în seamă. Dorina a rămas afară lîngă vitrină și el intrînd a cerut o valiză... Vînzătoarea i-a dat una ce avea la o broască o pată de rugină. „Dați alta, a zis el.“ „Rugina se poate șterge“, a zis ea. „Vreau alta“, Și cînd Țușcaș Irina s-a urcat pe o scară după altă valiză, el a scos din buzunar o sfoară și-a măsurat lungimea celei pătate... Vînzătoarea a văzut și s-a mirat nu că n-o alege pe cea nou coborîtă din raft și că cere bon pe cea cu puțină rugină, ci că-i rămăsese un capăt de sfoară atîrnînd din buzunar... Ea cu gîndul la cum o să plece el pe stradă cu ața după el a greșit cu cîțiva bani în plus prețul pe bon și el i-a atras atenția să modifice cifrele, dar calm i-a zis, fără ceartă... În această valiză, în 16 ianuarie, a băgat el ce-a dezgropat din grajdul caprei viitorilor săi socri, zice senin ca și cum judecarea acestui fapt, precum și a celor dinaintea lui, precum și-a celor ce-au urmat pînă în momentul abandonării valizei în strada Bălcescu, seara, pe timp ploios, lîngă scările liceului de fete, n-ar avea nici o importanță, judecata neputînd să-i facă nici un rău și nici un bine, ea trebuind doar să fie.“

29

„Și-am făcut într-o duminică după-masă o plimbare cu personalul pînă la Săndulești la cariera de piatră. În compartimentul nostru nu mai era nimeni, de sărbători trenul acesta cu vagoane mărunte umblă aproape gol din Cîmpuleț spre Buna și mai

departe. La tranzistorul lui Gălătioan se transmitea din țară meciuri de fotbal, la Iași, „Politehnica“ învingea, în ultimul minut, pe Armata Tîrgu-Mureș, clujenii... Calea ferată trece și peste o parte din muntele Plopilor și probabil Moise era curios să vadă împrejurimile de pe acest munte artificial, cabana în construcție unde Gălătioan îl și vedea șef, brazii ce fuseseră plantați, parcul zoologic pentru pionieri și școlari. Muntele crescuse din te miri ce, din pămîntul cu minereu de fier trecut prin concasoare și stații de spălare la Căpăuș și îndreptat aici prin țevi, amestecat cu apă, din gunoaie și deșeuri aduse din Cîmpuleț cu camioane ani la rînd, din zgură și din ce transportau căcănarii în căruțele lor speciale după ce desfundau latrinele din străzile de periferie unde nu era canalizare, din nisipul purtat de vînt de la Dunăre și poate dintr-o nebăgată în seamă frămîntare a adîncurilor acestor locuri... poate că un vulcan stins cîndva își amintise de gloria sa dispărută și începuse să-și miște adormitele sale puteri, poate că un nou vulcan se năștea (sub mlaștina ce fusese pînă atunci acolo) din moment ce aproape văzînd cu ochii și de necrezut muntele creștea spre cer, parcă totuși plecînd din străfunduri și nu înălțîndu-se doar din cauza mocirlei aduse de la stația de filtrare de la Căpăuș și a nisipurilor venite pe vînt... Eu mi-am adus aminte de gazda mea care înainte de a muri a visat munți înălțîndu-se și ea stînd în vîrful... chiar în vîrful unuia, cu tălpile goale în bătaia vîntului și cu fruntea ajungînd în lumea din cer, unde-a și ajuns în noaptea următoare... Visase munți plini de brazi și de verdeață vara și iarna ninși, albi ; și-mi citise din Apocalipsa lui Ioan cum a văzut un cer nou și un pămînt nou... „Și mi-a arătat un rîu cu apa vieții, limpede ca cristalul, care ieșea din scaunul de domnie al lui Dumnezeu și al Mielului. În mijlocul pieții cetății, și pe cele două maluri ale rîului, era pomul vieții, rodind douăsprezece feluri de rod, și în fiecare lună ; și frunzele pomului slujesc la vindecarea Neamurilor“. „Moise al nostru e trist, a zis Gălătioan, el nu simte mirosul muntelui... Este supărat c-au fost caftiți dinamoviștii la Timișoara ?“ „Să nu mă pui la hoteluri“, a zis Moise. „Lumea și-așa te știe director în Pătîrlagele și-o să-ți zică așa și cînd nu vei mai fi în învățămînt... Ce,

crezi că în altă muncă e mai rău ca la clasă ?“ Moise privea pe fereastra vagonului trenul încărcat cu piatră, cu care ne încrucișam : îi părea rău că nu va mai fi dascăl ? Se compromisese, și Gălătioan găsea că e mai bine să-l și aducă din Pătîrlagele în Cîmpuleț ? Încercam zadarnic să-l înveselesc povestindu-i de gazda mea și de călătoria ei pe muntele Plopilor (care devenise centrul și buricul și temelia pămîntului), pe fața lui nu se clintea un mușchi, de parcă-l dureau măselele și nu voia să aflăm și să-l căinăm. „Ce mai face băiatul tău, Ilarion ?“ „Bine, crește“. „Mîine poimîine te văd bunic“, a zis Gălătioan și i-a pus mîna pe umeri și așa au stat cîteva minute privindu-se în ochi cu acea nostalgie a atîtor ani care-i legase ca pe niște soldați din același regiment, dar și c-o neîncredere surîzătoare (și eu sînt sigură că-n acele clipe cît ei au stat ca îmbrățișați, s-a destrămat și-a murit totul între ei). Cine să mă mai asculte pe mine rîzînd de apa raiului, care este și apa vieții, și de munții, ce sînt stîlpii pămîntului ? Moise poate nu putea să-nțeleagă un singur lucru : de ce era nevoie ca Gălătioan să-l fi invitat la o plimbare cu personalul ? De ce nu-i spune : „Bă, trebuie să tragi pe dreapta.“ De ce nu-i cere și lui consimțămîntul ? Vrei ? Crezi c-ai dat în bară ? Și dacă-i așa, te dai bătut, ești de-acord să lucrezi la turism ? Bă, înțelege, e mai bine așa... Care sînt motivele ? Le cunoști, astea, astea. Bun, le cunoști, acuma înțelegi necesitatea tragerii tale pe dreapta ? Cel mai mare ajutor ce mi-l poți face, și ni-l poți nouă face, și Anișoarei, și ți-l poți și ție, este să tragi cărioara pe dreapta...“ Dar Gălătioan îl ținea de umeri și-i spunea că mîine poimîine o să-l vadă bunic.“

30

„E urît să-ți schimbi părerea despre cineva după ce moare și să spui c-a fost mai bun, dar e și mai urît să nu recunoști, de-a fost bun, c-a fost. Să ne gîndim la Florescu : a murit sub roțile unui camion chiar în ziua cînd mergea să-și petreacă ziua de naștere cu Bindea, de la învățămînt. La înmormîntare, Bindea nu s-a apropiat de sicriu, nu ca să nu-l observe

pe Florescu de aproape, de durere, era capacul doar pus, ci ca să nu fie el luat în seamă și să nu se spună c-a fost prea prieten cu un ins ce fusese scos de la cooperația meșteșugărească din Cîmpuleț cu cîteva luni înainte ca plin de bube. Lepra am auzit că azi nu mai este la fel de violentă ca altă dată, sînt și medicamente, și carnea nu mai pică și bolnavul nu mai rămîne ciung și orb, dar de bube e bine să te ferești. În acel camion care s-a izbit de un bolovan se afla și grasul de Uleu, Dumnezeu să-l ierte : se ducea la înmormîntarea socrului său, cu care nu se înțelesese toată viața. Plecase, să nu se spună că nici la înmormîntare nu l-a iertat și nu s-au împăcat : și iată că s-au întîlnit în aceeași zi dincolo, în moarte, împăcați. Între acești oameni s-a băgat un fel de zgură ce nu poate fi dată în lături și după care se judecă totul — și ne judecă și pe noi. Recunoaștem că Bindea s-a ascuns ca un porc printre puieții de brad de la căpătîiele mormintelor, dar cine ar fi făcut altfel în locul lui, tu ? Poate nici nu te-ai fi dus să-ți vezi intrînd în pămînt prietenul cu care ai făcut războiul pînă în Ungaria. Să-l disprețuim pe Bindea ? Da, așa ar face și el, și ne-am scuipa pe noi în ochi de nu l-am înjura acuma : așa se face că sîntem împăcați cu noi înșine și nu ne aruncăm sub tren. Tu vrei să te împaci cu tine însuți, Moise, fără bineînțeles să recunoști c-ai mîncat vreodată usturoi : nu, n-ai mîncat, dar îți pute gura, și asta din cauza altora. „Ai descoperit că ți-a venit vremea să-ți trăiești viața cum vrei și lumea te arată cu degetul și zice că ești curvar de n-o iei pe Lilica de muiere și ești închinat dracului de te-ai încurcat chiar cu muierea lui Calagherovici, că n-ai pic de rușine în obraz : te judecă după acest ceva despre care eu zic că seamănă ca o zgură ce stă între oameni și peste care nu se poate trece... Nu vor să te-nțeleagă nici că ți-ai descoperit bărbăția, asta care o mai ai, și că nu mai poți trăi fără carnea și oasele tale : și că de nici acum nu-ți asculți bietul tău sînge și așa cam hodorogit, o să devină și el și întregul tău corp de mușchi și unghii și muci dușmanii tăi cei mai grozavi și-o să te simți străin și neputincios chiar în propria ta piele. Asta ți-a mai rămas, în care să te ascunzi și să fii, vorba vine, fericit, propria ta piele : și ei nu te lasă, Moise, și nu te cred... Dar parcă

noi îi credem pe alţii ? Pe broasca aia de om, prietenul lui socru-tău şi al lui Francisc, îl ia cineva în seamă cînd zice că citeşte gîndurile altora şi presimte ca şobolanii şi cutremurele de pămînt de la dracu-n praznic ? Creşte pui de lup, un zurliu, zicem, el zîmbeşte cu gura pînă la urechi cînd îi aduce cineva un pui de lup, asta e fericirea lui : în mintea lui nu mai încape şi altceva, atîta este ea, să cuprindă un pui de animal sălbatic. Dăm noi doi lei pe el ? E mai uşor să respingem ca neadevărate lucruri ce nu ne convin sau pentru care n-avem timp să le înţelegem... În nopţile tale de nesomn, cu mîinile strînse sub ceafă, privind cu ochi deschişi prin întuneric, tu ţi-ai găsit un răspuns la toate întrebările puse de tine şi puse de alţii, dar uite că nici în faţa mea nu eşti în stare să laşti gura şi să... Dimineaţa nu se mai potrivesc gîndurile, ziua te ia prin surprindere parcă, nu mai eşti întins pe pat, în linişte, uruie maşinile, aleargă copiii după o minge de fotbal, trece peste drum o pisică, viaţa e altfel decît în gînd : şi nimeni nici nu te-ntreabă de nimic, şi nici tu măcar... Cum să scapi tu de nopţile tale ? Doar încurcîndu-te cu Lilica şi zicîndu-ţi că nu e nici o încurcătură şi nici un calcul măcar, nu e nimic altceva decît viaţa adevărată, fără acel ceva la care vezi că eu îi zic talaş, e mai bine zis aşa decît zgură... Tu îi mîngîi genunchii şi o săruţi pe sfîrcurile ţiţelor şi ea doarme în braţele tale uitînd că există şi nu-i şopteşti la ureche „Lilica mea“ şi nu-ţi vine să rîzi cum ţi-ar veni de l-ai vedea pe altul prostindu-se ca un cîrlan... Nu rîzi, căldura ei trece prin tine şi în întuneric tu nu te mai vezi şi te simţi rupt de anii tăi şi de toate ale tale, tînăr : şi de cînd nu te-ai mai simţit tînăr, doamne ! Şi-aşa noaptea se duce dracului şi nu mai ai vreme să stai cu pumnii sub cap şi să te perpeleşti, viaţa e mereu o lungă şi nesfîrşită zi, he, he, este, băiatule ? Vezi, mă gîndeam privindu-te că pedepsele popeşti sînt proaste : ei te trimit în ţărînă, să-ţi putrezească oasele şi gîndurile şi să ajungi ţărînă. Moartea de popi e o linişte fără margini şi iadul lor, pentru cei ce-ajung acolo, e o smoală încinsă care te fierbe... Pielea te ustură şi te arde, mai ieşi afară din cazan şi mai răsufli şi mai ce ? He, he, e nimic, băiatule, sînt depăşiţi,

depăşiţi... Ia să nu fie moartea altceva decît să stai întins pe pat în întuneric cu mîinile sub cap şi să n-ai linişte, nesilit de nimeni să n-ai linişte, nu pielea să te doară şi să te frigă, gîndurile să nu-ţi dea pace : ei da, asta ar fi o tortură adevărată, fratele meu, he, he, mai, cum zice Don Iliuţă, modernă, mai la zi cu ultimele descoperiri... De moartea asta ai vrut tu să fugi dormind cu fruntea pe gîtul Lilicăi, cu degetele în părul ei, ca dus... Păi să ne gîndim : lumea zice că i-ai pus cruce lui Horia şi că pe Calagherovici... Dar de dormi sub umărul ei sau cum se nimereşte, şi doarme şi ea lipită de tine şi-n braţele tale, sau cum se nimereşte, nu înseamnă că nu ştiţi nici unul ce s-a-ntîmplat ? Şi nici nu vă interesează, fiindcă nu v-a-mpins unul în braţele celuilalt nici dorinţa ei de a-l scăpa pe Calagherovici sau de a se răzbuna pe el şi pe nopţile lui lipsite de-acasă şi nici ambiţia ta de-a o vedea a ta, nici sîngele tău cam copt şi nici sîngele ei aprins şi nerusinat... a, nu, ea nu din preacurvie şi tu nu din cîinoşenie, nu, voi v-aţi trezit în pat sub pătură fără nici un motiv, sau dintr-un motiv pe care nu-l ştiaţi, aşa cum nu ştiu cînd sînt în călduri nici alte animale ale domnului, he, he... voi numai din dragoste, Moise, adică din nevinovăţie v-aţi legat... De cînd căutai tu, băiatule, asemenea cuvînt : nevinovăţia înseamnă că nu numai trupul îţi este curat, ci şi amărîtul tău de suflet este dalb ca o floare de cais (lui Calagherovici îi plăceau romanţele), şi de-i aşa, şi aşa şi este de poţi dormi cu ferestrele deschise lîngă ţiţele ei, atunci eşti nevinovat şi de tot ce se spune c-ai făcut cu Horia şi Cala... Dar e o minciună, Moise, ţi-o spun eu, cauţi să te-mpaci cu tine şi să dai vina pe alţii degeaba. E o metodă tîmpită, Moise : şi eu n-am putut să dorm şi-am privit noaptea prin întuneric tavanul, cu pumnii sub ceafă : tu semeni cu mine, băiatule, d-aia te ştiu. Semeni, pînă la un loc, fiindcă ţi-ai pierdut încrederea în tine şi în ce-ai făcut : ai început să te trădezi singur. Eu sînt sigur că n-am greşit niciodată nici un pas, asta mă face să nu te iert pe tine nici acuma... O să rîzi, he, he, că trăiesc într-o singură credinţă, ca orbii, şi că orbirea asta mă face neiertător şi fără scrupule... Băiatule, cînd începi să ai milă de alţii şi înţelegere te abaţi

de la drumul tău și asta-nseamnă că drumul tău o fi fost de la început greșit : și eu n-am nici un chef să cred că mi-am trăit viața de pomană. Tu nu te-ntorci deloc cu fața spre cine-ai fost, zilele tale trecute îți put, vezi doar cei douăzeci de metri pătrați de rai ai camerei unde aștepți cu Lilica noaptea și unde ziua fluieri și-o ajuți să gătească gomboți cu prune și tocăniță de vițel cu găluște. Dar astea erau mîncările ce-i plăceau lui Calagherovici și proasta de Lilica a uitat și crede că-i plac ei și-ți lasă gura apă și ție după ele : și în mirosul din raiul vostru stă, bagă de seamă, printre sîmburi și aluat fiert, stă impresia că te afli în altă lume, că ți-ai pierdut locul ce-l ocupai tu, băiatule, în spațiu — și că ești altul : că nu mai ești bătrîn și păcătos : fals ! căci Calagherovici a mers lîngă tine fără să știi și să știți, în aerul trăsnind a tocană. Don Iliuță zice că e un donquijotism legătura ta cu Lilica, e un fel de libertate de a ține împreună mîța cu șoarecele sau cu cîinele, e împreunare ce nu ține cont de nimic, dar care nu poate duce nicăieri : așa că degeaba speri că ți-a sunat ceasul libertății și că nu mai ai nici o datorie și nu-ți mai pasă decît de încîntările sîngelui din tine și că altfel de ceasuri le dai la closet și tragi apa pe ele și nu te importă... Ba să te importe, he, he, băiatule, dacă te faci de rîs, nu mă poți face și pe mine și n-am să te las. Gîndește-te bine : ai fost învățător acum o mie de ani, cînd erai tînăr ca Peralta și Horia : dar de-atunci nu te-ai mai ocupat de copii și de clase, de cretă și cerneală, ai avut alte sarcini și ți-ai pierdut cu desăvîrșire (zic eu) ce-ai știut, așa că n-ai nici o profesiune azi... De ieși pe liber, fluieri în vînt, nu prin bucătărie. O să muncești în administrație, Moise, o să te ocupi de turism, de cabana din muntele Plopilor... N-ai fost niciodată un adevărat revoluționar, ci un învățătoraș ambițios și diletant, și cu ambiții și cu diletantisme nu poți ajunge decît unde-ai ajuns, într-un pat plin de rușine pe care-l crezi tot ce ai mai sfînt : și raiul ăsta o să te ducă la pierire, eu îmi iau mîna de pe tine, cu diletanți nu mă mai încurc, ca să nu dau ortul popii odată cu ei. Chiar mă despart de ei ca de rîie, cum o fac acum numindu-te directorul trustului, he, he, de turism din Cîmpuleț. Îți dau o pîine, Moise, dar nu te

mai cunosc. Ce crezi că dragostea cu Lilica n-are nici o legătură cu munca ta și cu poziția ta, că e doar un fel al tău de a te mai răcori și fi mai liber, că nu înseamnă nimic altceva ? A, nu, nu vrei doar să-ți îndulcești zilele, e și un fel de-a da cu copita ca vaca ce răstoarnă găleata cu lapte, scuză-mă pentru că-ți zic vacă, cînd de fapt ești bou : vrei să scapi de sarcinile tale, de munca ta, să te faci nebun, sau oricum nedemn de a te mai trimite să rezolvi... De-i așa, te trimit la dracu de tot. Un soldat care o ia razna și trage prost nu că nu-l doboară pe inamic, asta știi din război, dar își zboară și lui creierașii, ba mai rău, te atinge la cap și pe tine. Degeaba vrei tu să-l desparți pe Moise cel cu Horia în circă de Moise cel cu Lilica în brațe, ei sînt același aluat și se confundă. N-a pierit ăla vechiul, băiete, încălecînd pe-o nuia. Ăla ura, ăsta iubește, altă mîncare de pește — crezi tu asta ? Ai să dai bonuri de masă turiștilor și celor veniți prin sindicat să stea cu burta la soare, Moise, ca administrator o să rîdă toți de tine ca de-un căzut de pe cal și n-o să pari nimănui cu stea în frunte : n-o să-ți meargă escrocheria ce-o faci împotriva mea în primul rînd, tăvălindu-te c-o zănatică, n-o să-ți ia nimeni în serios ruptura ta de mine : căci asta vrei să arăți, nu pe față încă azi, că nu mai vezi nici o cale s-ajungi cu mine la liman : deci gîndurile și convingerile și viața mea și-a ta și tot ce-a fost au fost niște tîmpenii și tu nu mai vrei să te lupți cu morile de vînt, scuipi pe mine și pe tot și nu-ți mai trebuie nici o credință care nu duce la nimic decît la moarte și că ți-e mai bine și mai sigur pe o saltea cu cearșaf decît cu mine, nebunul cel mai nebun, bătîndu-mă fără speranță cu cai verzi pe pereți... Te-am ghicit, băiatule, renunți la orice convingere în afară de raiul tău de zece metri pătrați și ești și delicat, nu urli în gura mare, ci pe tăcute : ba chiar lăudîndu-mă pe mine peste măsură, că tot o țin ca Ieremia, cu oiștea în gard, fără să-mi pese, ca într-un vis grozav ce nu poate să nu mă scoată la mal !... Ești un ticălos, Moise, mai ticălos decît Anișoara, care vrea să se împace cu Dumnezeu și aprinde lumînări prin biserici, tu vrei să te împaci cu tine, trădîndu-mă pe mine și trădînd și ceva mai scump decît mine și decît

tine, credința noastră... Aici e drumul tău fără întoarcere, Moise : e ca și cum ți-ai pune singur streangul la gît ! Nu mai vrei să te bați să schimbi lumea, să semene nu mai vrei nimic cu mine și nici cu tine, nu : drept pentru care băiatul își și schimbă mănătăluța într-o cămașă de noapte : pentru el asta înseamnă să fie libertate și să fie liber și fericit, să dea din buric ! Să-ți fie țărîna ușoară !"

31 „Ce vrei, băiatule, să-ți dau în scris că nimeni nu te va mai urî și vei primi în fiecare lună prime și copiii tăi vor învăța la Moscova și Paris, vrei o poliță de asigurare pentru ce-ai făcut, asta-mi ceri ca să te lepezi de drumul pe care l-ai apucat ? Ei, n-o să-ți dau nici măcar un chibrit să-ți dai foc și nici o cană cu lapte, eu nu dau milogilor nimic, nici nu merită, mai mult ne-ncurcă. Ce vrei, galoane, locuri la Sovata și la băile Felix, vrei o perspectivă plină de lumină, luminoasă, he, he... adică, băiețică, tu în loc să-ți bagi capul în țărînă de rușine stai la tîrguială cu mine ca un negustoraș de cai... Nu, n-o să-ți salveze nimeni pielea ta păcătoasă, de nu ți-o scapi singur, geambașlîcurile nu mă interesează... A, vrei să spui că nu mai am nevoie de tine și că altă dată nu m-am dat în lături de-a-l beli chiar pe omul ce era atunci lîngă mine, pe Calagherovici. N-ai martori, n-ai putea susține asta, însă între noi nu e nevoie de martori, știm amîndoi că e adevărat, dar la fel știm că nu l-am trădat atunci punîndu-i în gură ce nu zisese, nu, am scăpat de el, ne încurca. Mă mir că nu ți-e teamă, și că nici nu-ți mai pasă de tine, doar știi că eu îți voi mînca ficații și-ți voi reteza capul de nu-ți intră mințile la loc în el... Căci eu știu și cine ești și ce-ai făcut. M-am săturat de nebuni, de Sevastița care aude cai vorbind și umblă pe pămînt și pe sub pămînt pe unde e și iadul și raiul, mielul domnului și șerpi cu aripi, care se uită în sus și zice că cerul e doar o părere, că totul e una, morții trăiesc cu viii (dar nu se văd între ei decît cei care trebuie să se vadă), m-am săturat și de bolboroselile Anișoarei, care ori își bate joc de mine, ori într-adevăr e căzută în cap de-mi zice să nu

mă ating de tine că ai nume mare și că trebuie să citesc biblia și să văd cum Dumnezeu văzînd poporul său asuprit s-a coborît într-un rug de foc și i-a spus lui Moise cel care păștea turma socrului său că vrea să-i izbăvească de mîna egiptenilor pe copiii lui Israel și să-i ducă într-o altă țară, bună și întinsă, unde curge lapte și miere... și vor sluji pe Dumnezeu pe muntele acesta... Eu nu sînt Dumnezeul tău, cum rîde Anișoara, și peste mine este altcineva și pe urmă nimic de capul nostru nu este de fiecare facem ce ne trece prin cap..." „Eu n-am spus așa ceva, nu m-ai înțeles, eu vreau doar să-ți citesc ceva, din biblie... Cele din urmă cuvinte ale lui Moise... Moise s-a dus și a mai spus următoarele cuvinte întregului Israel : „Astăzi, le-a zis el, eu sînt în vîrstă de o sută douăzeci de ani : nu voi mai putea merge în fruntea voastră și Domnul mi-a zis : „Tu să nu treci Iordanul". Domnul, Dumnezeul tău, va merge el însuși înaintea ta, și vei pune stăpînire pe ele... Iosua va merge înaintea ta, cum a spus Domnul. Domnul va face neamurilor acestora cum a făcut lui Sihon și Og, împărații Amoriților (și țării lor) pe cari i-a nimicit... Moise a chemat pe Iosua și i-a zis în fața întregului Israel : „Întărește-te și îmbărbătează-te. Căci tu vei intra cu poporul acesta în țara pe care domnul a jurat părinților lor că le-o va da, și tu îi vei pune în stăpînirea ei..." Asta înseamnă, zic cu Anișoara Caramalis, de care cu multă plăcere rîdeți dumneavoastră, că Moise cel din biblie, după ce a îndurat patruzeci de ani în pustie conducîndu-și neamul spre pămîntul promis de Dumnezeu, a rămas pe dinafara acestui pămînt, lui nu i-a fost dat să intre în el... Și poate că bătrînul nostru Moise, he, he, rîd și eu ca domnia voastră și ca alte domnii, prietenul nostru, care s-a zbătut cum a putut, o fi dat cu ochii de cartea sfîntă și s-o fi cutremurat : dacă nici el n-ajunge nicăieri, nu e mai bine după o viață pierdută să nu mai o țină ca zăludul tot în fruntea altora și să se bucure și el mai puțin de cele promise în pămîntul promis și să-și vadă de grădinița lui cu zambile și viorele și de cărnița dragei noastre Lilicuța ?... Mai face și el o pauză, ho, ho, se mai hodinește, cum fac ardelenii la deal, mai bea o horincă lîngă o bucată de carne. „Nu-i asta,

Anișoara Caramalis, el nu stă să mai răsufle, el dă ca vaca cu copita, supărat, el nu mai crede în pentru ce s-a zbătut... El se simte ca sub un clopot fără aer, apăsat, și nu vede nici o scăpare : decît de nu cumva Francisc face vreun hocus-pocus, un miracol... Se teme de orice, și de ce este dincolo de apa Iordanului, și de drumul pe care a mers, și de morții care au murit, ce mai, dumnealui, domnișoară, crede într-o fatalitate din care nu poate ieși nicicum... decît, am mai zis, poate scos de mînă de Francisc... A, nu sînt invidios pe un circar... Nu sufăr c-a trecut Moise de partea unui panglicar, asta-l privește. Nu e nici măcar țicnit, să aibă o scuză și să nu rîdă nici alții de el. El nu m-a părăsit pe mine din cauza dragostei pentru Lilica, asta s-ar mai înțelege cumva, nu, și nu s-a lepădat de mine nici pentru că s-a împrietenit cu Francisc, și asta s-ar mai înțelege cumva, deși el cu prietenii s-a purtat întotdeauna cum se știe... nu, el nu mă mai cunoaște nu fiindcă nu mai dă doi lei pe mine (lucru ce iarăși se poate înțelege cînd nu-ți mai plac ochii cuiva) și nici pentru că vrea să-și păstreze libertatea sa de-a face ce vrea : e mai rău, toate astea au o cauză, pacea asta a lui în care s-a-nfundat vine nu că m-a trădat pe mine : el a trădat tot ce-a fost el, a trădat chiar o idee, s-a-mburghezit și... Da, poți spune că merită să fie ras un ins ce trădează revoluția... nu, nu pe mine, eu nu contez... dar de bărbierit am să-l bărbieresc pentru ideea... Sînt eu ranchiunos, o fac din supărare sau din dreptate, judecă și tu... zici că-și vede omul de grădinița cu viorele și trandafiri... adună și timbre... s-a dus la Vatra Dornei să bea ape și să tragă în piept aer cu ozon... și-a cumpărat un pardesiu din pachet și și-a comandat mobilă de bucătărie... și cearșafuri, vreo douăsprezece... Toate se știu... și două pijamale... foarte bine, face omul ce vrea cu banii lui... Dar nu-i asta, da, e mai grav... s-a dus la Francisc să-l învețe să danseze d-astea... și-a luat și cravate colorate, două, una din lînă, groasă... Și Lilicăi i-a comandat o pălărie de la o babă care are o verișoară la Budapesta... Și douăzeci de perechi de ciorapi, pentru el... Și pastă de bărbierit „Bourbon", tot din Ungaria... Și duminica la amiază, cînd se-așază la masă cu Lilica, își pune cămașă curată și se bărbierește.

E normal, poți zice tu... Nu e, zic eu... pentru că nu e vorba de creșterea nivelului de civilizație, draga mea Anișoara... e altceva : el s-a hotărît să se bărbierească duminica pentru el, și să-și pună ciorapi noi ca să se simtă bine el... și să danseze d-astea, și să bea ape la Vatra Dornei și Căciulata... toate le face pentru burta și pielea lui, fiindcă, Anișoara Caramalis, aici e buba, el s-a hotărît să trăiască numai pentru el ! El nu-și pune nici o speranță în viața viitoare, o, nu, nu e mistic, dumnealui, nu așteaptă de la Dumnezeu vreo pomană... și nici n-ar avea prea mult ce s-aștepte... și nici nu s-ar fi mînjit cu atîtea rahaturi de așteptat ceva de la cer, ori se temea de el... De-asta, Anișoara Caramalis, lui îi e groază de moarte ! Vrea să trăiască bine cît mai poate, moartea îl îmbolnăvește numai cînd se gîndește la ea... Și morții îl îngrozesc... Cred că s-a-mprietenit cu Francisc ca să-l scape de moroi... N-are somn băiatul... Și moroii vin noaptea, pot să-ți sugă sîngele și să crapi... He, he, te înverzești văzînd cu ochișorii și nu știi ce ai și de fapt îți sug vampirii sîngele... Vampirii sug sîngele poporului, cum zice... Chiar, cine zice ? A, da... Caragiale. Dar el n-are pace de gîndurile lui, he, he, ăștia sînt vampirii... Și vrea să-l scape Francisc cu hocus-pocus-preparatus și cu... cu ce ? Cînd vede un mort pe drum, începe să tremure... Și caraghioșii își zic : uite, domnule, ce-nseamnă urmele războiului, au trecut atîția ani și pe Moise tot îl mai cuprind spaimele și-l trec sudorile cînd stă dumnealui prin preajma unui mort... Prezența morții îl zguduie, vezi doamne, din cauza ororilor războiului. A, nu, el tremură din cauza lui Horia... știu și ziua cînd a-nghețat pielea pe el pentru prima oară... De ce crezi că i-a căutat el mormîntul ? Să-l dezgroape și să vadă de nu-i neputrezit și cu fața roșie și să-i bage un cui în inimă, să nu-i mai tulbure nopțile dumnealui... Se apără de moarte petrecîndu-și nopțile în chef cu Lilica și dormind ziua... Se apără de duhul lui Horia, he, este, fratele meu ? De ce taci tu ca un mut ? Nu știu eu ce-ai făcut cu cadavrul care s-a găsit primăvara undeva pe malurile Blahniței înghețat ? Ai crezut că-i al lui Horia și-ai zis că-l duci la morgă în Turnuvechi să-l recunoască...

Dar l-ai lăsat o noapte în cîmp, lîngă baltă și lîngă pădurea de plute... doar doar l-or mînca lupii și vulpile... Ai zis că n-ai avut mașină și n-ai avut ordin scris să-l ridici de pe locul unde fusese găsit, ceea ce era și adevărat, dar adevărul adevărat e c-ai vrut să-l rupă în bucăți fiarele, să-i mănînce carnea încă neputrezită din cauza gheții în care stătuse ca într-un tron și să-i împrăștie oasele peste cîmpuri... L-ai dus apoi întreg la Turnuvechi, nemîncat de sălbăticiuni, însă nu era Horia... altcineva... Sufletul lui Horia e dușmanul tău cel mai periculos, moroiul îți poate distruge viața, he, he... Cine a fost Dunărințu ? Un fiu de țăran care a terminat școala normală, a făcut războiul și-a ajuns apoi învățător la el în sat... Om însurat, cu copii, la casa lui, la locul lui... intrat de tînăr la comuniști, prin Calistrat, înainte de război, cînd nu se știa că vor ajunge la putere... și nu se gîndea că se va îmbogăți, nu ?... era un visător, un ins curat, așa-l știe lumea... Și-așa-l știi și tu, Moise... Ce viață simplă... Însă de-a murit un asemenea om bun și drept, să n-aibă el nici o putere după moarte, numai spînii și șchiopii să se facă moroi ? Dacă s-a făcut și el ? Atunci el trebuia în primul rînd de capul tău să se țină... să-ți distrugă masa și casa și nenorocitul tău de suflet... noaptea... un liliac să-ți intre pe fereastră cînd dormi și să-ți sugă sîngele... Deci tu ai umblat cu calul Mișu după el prin sate întrebînd peste tot, nu ca să-i ridici statuie : ca să-i fărîmi țeasta și să-i îngropi oasele în cavou de ciment, cu ușă de fier, să-i iei orice putere... Și să te poți odihni, să te liniștești, de el nu mai e moroi, în inimă cu un cui bătut pe furiș și lăsat neputincios !... Și cum nu i-ai aflat nici oasele, nici cadavrul, nici locul, nici numele, nimic, el rătăcește nopțile și oricînd poate să-ți bată în fereastră, și uneori chiar ți s-arată, recunoaște... ai mai recunoscut, mie, mie... Și, negăsindu-l, te-ai împrietenit cu Francisc, omul dracului... venit pe lume într-o casă de tîrfe la Deva, diavolul în persoană... Oricum, cu puteri miraculoase... Citește în palmă... vede prin zid, aude la zeci de kilometri și vede ce nu se vede... El putea să te apere de acele forțe obscure, este, he, he, de forțele ce vin din necunoscut, el e... În lupta cu moroiul de Horia... Dar te întreb, dacă moroiul

e în tine, să zicem, dacă s-a băgat în căpușorul tău... Te-ai izolat acum cu Lilica în casa ta ca într-un deșert... Crezi că Francisc o să te scape de ce e în tine, de gîndurile tale ? Băiețică, un om care trădează o idee și crede în moroi și-și umple nopțile c-o muiere și nu-i mai pasă de lume, ca și cum ar trăi în pustie, este un om mort : așa că nu-mi bag nici cît negru sub unghie vreo vină atunci, adică acum cînd te voi bărbieri și-ți voi tăia cu mîna mea căpșorul : nu fac altceva decît să las fără căpățînă un om care deja e mort de mult..."

32 „Îți este mult mai ușor acum să te uiți înapoi spre prietenia ta cu Horia și să fii trist : aducerile aminte sînt duioase, nu doar că e vorba de ele, de el, e acolo și tinerețea ta trecută și care nu se va mai repeta : ce frumoși sînt anii noștri tineri ! Ce plini de planuri !... Și tu nu l-ai cunoscut deloc de n-ai vrut să-l asculți și să-i dai dreptate, și parcă timpul n-a ținut cu tine : și ai toate motivele să te disprețuiești. În prietenie nu există compromis și jumătăți de măsură, ca și în politică și în dragoste, îți ziceai, trebuie să te dăruiești în întregime... Cu Lilica ai și trecut la fapte, ce gîndește omul asta să și facă, și-ți pare bine ; dar de felul cum te-ai purtat cu Horia, că v-ați rupt prietenia, îți pare rău. Acum, ți-e și mai lesne... Ești mărinimos cu el, ca să poți fi și cu tine. De fapt, cine te-a obligat să-l înlături, sau, așa cum se spune, să-l omori, eu, altcineva ? Ești un cretin dacă-ți închipui că te poți scuza în fața ta și a altora dînd vina pe altcineva decît pe tine. Te deranja, era mai cu cap ca tine, te enerva, îți stătea în cale, nu puteai ajunge ce doreai, l-ai distrus din interes personal, nici o sarcină politică nu ți-a cerut așa ceva, ce-ar fi cîștigat raionul sau partidul din Cîmpuleț dacă el nu mai era, ce, se termina mai ușor colectivizarea, creștea producția de lapte și de cîlți ? Cîștigam eu sau altcineva ceva de nu mai era el, cîștiga partidul ? Și pun această întrebare, fiindcă tu ai impresia că ne-ai salvat pe noi și ai salvat linia noastră, sacrificîndu-te... Dar uiți că întîi e sacrifi-

cat cel care nu mai este după o întîmplare între doi și nu cel care dintre ei doi rămîne în viață. Au crăpat mulți inși în secetă și în război, fără nici un folos au murit astă iarnă de gripă cîteva zeci de bătrîni din împrejurimi și tot fără nici un folos pentru lume mor zilnic atîția inși loviți de bătrînețe sau de boli : dacă Horia ar fi pierit ca să se miște spre bine toate în Pătîrlagele, era și el mare acum, măcar cu placă pusă pe casă, de s-a făcut o greșeală cu el, ori erai tu fără gînduri, tot mare, c-ai împlinit o sfîntă cale curățînd drumul chiar de cineva la care țineai... Ce frumos ar fi fost : Moise a trecut și peste prietenie ca pătîrlăgenilor să le meargă mai bine, el a sacrificat pe altarul omenirii, măi frate, chiar tinerețea sa, prietenia... Bîntuit de un mare ideal, he, he, este c-ar fi fost mișto ? Și-ai ține-o și-acuma tot pe muzica de-atunci și n-ai fi trist și nu te-ai văicări și nu ți-ai căuta o fugă între fustele Lilicăi și n-ai face nici un compromis cu propria ta conștiință, aia pe care o ai, cît o ai... Cum adică, unele se pot măsura cu un cîntar și altele cu altul, și cu alte greutăți ? Fără jumătăți de măsură, bine... nu poți zice : muiere, ne iubim, dar nu împărțim și noaptea în două... bun, dragostea ori este în toate, și în vorbe și în nevorbe, ori nu este... Așa-ți spune ție o păsărică la ureche, din tine vine un ciripit de păsăruică și nu poți să-ți astupi urechile cu ceară, n-ai cum, nu vine dintr-afară, să te poți feri cumva... Bine, aici nu poți face nici un compromis cu tine și cu conștiința ta, aia pe care o ai... bine, dar de nu vrei nici cu Horia să... atunci nu fi trist, băiatule, nu e nici un compromis aici, e mai rău, e o minciună gogonată : recunoaște pe șleau ce s-a-ntîmplat între voi ! Căci tu chiar înainte de-a-l lichida, de-ai făcut asta cu adevărat, l-ai distrus ca om, și asta știu eu, am fost și martor... L-ai persecutat la școală și l-ai cărat pe drumuri și nu l-ai lăsat să facă ce vrea și i-ai închis toate căile chiar spre mine ca să se plîngă, zicîndu-i că e un bandit : dar mai mult decît că l-ai ras în ce încerca să facă, l-ai ras în ce gîndea el că e bine... Văd că zîmbești și-ți zici că ai învățat asta de la mine și că eu și acum nu fac altceva decît să te oblig să crezi că tot ce-ți zic eu este adevărul adevărat și

că o mai grozavă persecutare a unui ins decît să-l persecuți și în ce gîndește tu nu cunoști... zîmbești, da, semeni cu mine, deci se poate că ai dreptate, mă cunoști, ești ca mine... da, dar atunci și eu am dreptate : te-ai purtat cu Horia ca un criminal, și înainte de a-l omorî (de l-ai omorît cumva, nu știi precis) i-ai otrăvit gîndurile, știu precis, l-ai persecutat ca pe un bandit, ca s-arați altora, și lui, și ție, că tu ai dreptate... În toate ciocnirile cu el tu vedeai nu o rîcă împotriva lui, ci o mare dragoste care te cuprinsese din unghie în păr pentru comunism și care-ți lua toate zilele și toate nopțile, tot timpul, adică toată viața : deci nu mai era nimic întîmplător că voi vă izbeați unul de altul, cineva n-avea dreptate, și era el, nimic întîmplător nu exista în această neînțelegere dintre voi, așa trebuia să fie, tu erai plin de dragoste, și el neapărat de ură față de linia partidului : și el și trebuia dat în lături ca să triumfe linia, îți ziceai, linia, nu tu, linia, îți ziceai tu convins că faci un bine comunismului și nu c-ai făcut din comunism o afacere personală și-o avere personală... Tu erai buricul pămîntului, cu tine-ncepea și se termina revoluția... Și-acum zici că nimic nu mai are nici un rost pentru tine și că... Te-ai îngrășat, băiatule, a dat și-n tine burghezia, he, he... Te-a apucat mila, de tine, tu care n-aveai milă nici față de-un purice ! Mila e o băutură scumpă, se plătește cu capul, chiar de te-apucă față de tine, și mai ales atunci... Eu strig la tine, bagă-ți în cap, fiindcă văd că mergi cu gîtul spre laț. Vrei să te omori ? Va să zică tu ți-ai făcut datoria : ai fost revoluționar pînă ai prins ceva slănină și acuma te-au cuprins și te ard alte sentimente, vezi, doamne, mai omenești, dragostea, he, he, spaima de moarte, rușinea de prin ce-ai călcat și de ce-ai dres... În căpușul tău și-au făcut cuibușor niște idei personale, he, vezi cum ești ?... Și lui Horia nu-i dădeai voie să aibă nici una : nimic, tovarăși, nimic personal, totul este al colectivului, să terminăm în toate cu proprietatea privată care pute ca o privată ! Parc-așa-ți gîlgîiau din gît vorbulițele, he, da... Revoluția nu poate fi privită dinafară, ca pe o nuntă, sau ca pe o horă, ca pe o mireasă, ca pe ceva al altcuiva pe care-l cîntărești și judeci, revoluția trebuie s-o trăiești, să fii

trup și suflet cu ea. Horia avea păreri, păi... Și așa nu mai mergea. O revoluție trebuie să răstoarne totul ca să învingă și ea trebuie să treacă și peste niște amintiri din tinerețe sau din război și peste duioase, he, he, și plîngăcioase sentimente... particulare... prietenii de cîrciumioare, cu lăutari la ureche oftînd, of, of, Lino-Leano... Ordinea nouă nu e o domnișoară, a, nu, ca să se afirme o lume nouă trebuie bărbăție ! Și cine-mi face mie acuma pe surdul ? Tu... Ba ai mai vrea să te și scot cu tam-tam de pe unde ești băgat și să fac din tine un erou : uite că n-o fac ! Tu l-ai ras pe Horia pînă și din comitetul de „Crucea roșie"... și tot nu ți-a fost de-ajuns... L-ai făcut și de rîs, c-a furat niște slănină în școală din dulapuri, la internat, cu Peralta... Că ți-a spus Calistrat, rîzînd... dar nemai trăind Peralta să recunoască ori nu gluma, Horia a rămas un *găinar,* nici măcar un hoț... Și tot nu ți-a fost de-ajuns. Trebuia discreditat pe plan ideologic și politic : și-ai găsit chestia cu cuiele de la fabrica din Cîmpuleț. Și tot degeaba... El mai avea prieteni, inși care-l credeau... Și-ai făcut, sau n-ai făcut tu... oricum, el n-a mai suflat... Eu n-o să te discreditez : ești o treanță... Înainte, chiar de mai călcai în strîchini, cum ai și călcat, măcar voiai ceva : te interesa revoluția, păreai că-ți ard și urechile pentru ea, pentru comunism, pentru, vorba lui Don Iliuță, idee, ceea ce era ceva !... Chiar de în tine era și-un fel de chiabur, ei, da, he, he, un chiabur al... cum să zic, al revoluției... Se potrivește, nu se potrivește, îți zic așa, și tu le ziceai altora chiaburi, încă împuțiți, și de se potrivea și de nu... O idee are alt preț decît un fund de muiere, altă valoare... dar ce să-i faci, valorile se schimbă pentru tine... Dracu mai știe ce e în sinea oamenilor, zici tu, sau în sinea sinelui, acolo unde e negură și nimic conștient... Uite ce descoperire mare ai făcut, bravo ! Ca să te-ascunzi după ea... Așa-l înțelegi și pe Francisc : ce miracole sînt în puterile omului, ce lucruri neînchipuite poate el împlini ! Și de-i așa, și Horia avea dreptul să gîndească altfel atunci... Sînt în noi atîtea necunoscute gînduri, trebuie să le dăm voie să fie libere. Și-i dai lui Dunărințu libertatea de a fi putut spune ce gîndea și ce voia, de ce, nu ca să-ți dai și ție același drept ?

Mă crezi pe mine vită încălțată să nu înțeleg că tu prin șmecheria asta și fără să te coste nimic vrei să-ți cîștigi dreptul pentru tine de a face ce vrei, de a nu mai răspunde în fața nimănui de cum te porți și vorbești și de-a avea adică libertatea care o vrei tu și care n-are margini și în care încape și fundul Lilicăi și circul lui Francisc și orice... Dar atunci de ce nu-ți iei și dreptul de a răspunde pentru viața lui Horia ? Dacă tot îți pui cenușă în cap și spui c-ai fost păcătos că nu l-ai lăsat pe Dunărințu să vorbească pe limba lui, de ce te oprești la jumătatea drumului în drumul tău spre curățenie sufletească și spre sfîntă libertate și nu te lepezi de toate rahaturile ca să poți striga : eu sînt !... He, he, tu trebuie să spui cine ești, de ce aștepți să zic eu, vrei să greșesc ? Căci de nu recunoști totul, intri și într-un mai mare rahat, față de tine... da, te obligi singur *să faci tot ce nu-ți convine :* și ce chin mai mare vrei decît să plîngi că ești năpăstuit și nimeni să nu te creadă... să-l omori pe Horia, pentru a salva lumea de crime, așa cum ai mai făcut... și-așa cum o să mai faci... Sau poate nici eu nu te cunosc ? Suferi cu adevărat, faci pe nebunul ? Nu, Moise, he, he, te știu."

33

„Eu, Francisc, împăratul norilor, am să te fac, Moise, acum să rîzi mai puțin, ca să mă poți asculta mai cu atenție și să nu mă mai vezi ca pe-un imbecil cu capul în nori. Superioritatea ta față de mine a fost că ți-ai zis c-ai trăit mereu cu picioarele pe pămînt și numai un astfel de ins poate învinge, căci tălpile lui simt căldura țărînii sau răceala ei și el se bazează pe niște fapte și nu se desprinde ca mine de oameni și de adevărurile lor. Însă eu am să-ți demonstrez că un aiurit ca mine, cum mă consideri, te-a și înspăimîntat : eu am văzut ce tu nu puteai să vezi, fiindcă nu îndrăzneai și nu voiai și-ți ziceai că e imposibil... Numai un dobitoc ca mine poate să povestească liniștit cum noaptea doarme pe nori iluminat și cînd vrea ghicește viitorul în palmă sau în ghioc, sau în cărți... Eu am pre-

văzut că războiul se va termina în ziua de 8 Mai 1945, am și martori, care pentru tine sînt la fel de mincinoși ca și prevestirea mea de-atunci, fiindcă tu nu poți înțelege trăind cu tălpile pe pămînt că pentru mine trecutul, prezentul și viitorul sînt din aceeași singură esență eternă în care citesc cînd vreau ca dintr-o carte. Ai auzit de împăratul Caligula, ei bine, n-o să mă-nțelegi că eu l-am și văzut din împărăția mea de nori cum a domnit patru ani în orgii și crime și cum la 29 de ani a fost ucis de doi cetățeni romani care l-au ars, ține minte, și l-au îngropat în grădina palatului. Un rege al mincinoșilor ca mine, îți zici tu, poate să povestească din istorie orice întîmplare și să spună c-a și fost martorul ei, ăsta e farmecul mincinoșilor, să distreze oamenii, ori să-i înspăimînte pe cei slabi de înger. Soția lui Caligula, Cesonia, a fost în aceeași zi cu nebunul ei soț asasinată, iar fiica lor în aceeași zi a fost strivită de zid... Tu nu poți crede că eu în același timp pot fi peste tot ca un Dumnezeu, ori ca diavolul, ubicuitatea aceasta însă mi-o lași totuși, ca să te amuze, mincinoșii fiind și ei ca sfinții sau ca Sarsăilă peste tot, ca să poată tăia mai bine la piroane... Că n-am fost la omorîrea lui Caligula ești sigur, dar atunci de ce nu crezi c-am fost de față cînd a murit Anița ? La început, n-ai crezut c-aș putea fi eu vinovatul : de ce, din dragoste față de mine sau din dorința ca să nu se fi-ntîmplat așa ceva ? Cînd s-a aflat că în seara crimei eu călătoream de la Deva spre Cîmpuleț cu trenul împreună cu logodnica mea, ce-ai simțit văzînd că toate bănuielile îndreptate împotriva mea cad ? Nu-ți cer un răspuns, îl știu. Cu o zi înainte vizitasem muzeul din Deva și semnasem în registrul de impresii : deci, nu puteam fi eu asasinul. Și nici martorul : deci, nu pot fi mereu peste tot, e o gargară de-a mea pretenția aceasta, ca și tinerețea mea eternă, cu care mă laud. Aceste probe, trenul și registrul, dovedeau neputința mea de a vedea totul : și ele te-au bucurat. Dar te întreb : de ce aveai tu nevoie de neputința mea ? De ce erai fericit că eu fusesem departe de Cîmpuleț ? Și de ce te-ai întristat cînd Manoilescu, mergînd la Deva să cerceteze registrul, a constatat că semnătura mea era cam înghesuită între altele două, din acea

zi, deci era falsă ?... Sau nu falsă, ea era a mea, dar eu semnasem în altă zi, mult după aceea, între cele două semnături ale vizitatorilor din data ce preceda cu o zi crima... Alibiul era aruncat la coș de Manoilescu și el strălucea de încîntare... Iar tu te-ai posomorît, ca și atunci cînd, în grajdul viitorului meu socru, Manoilescu (săpînd) a descoperit nu un cadavru, ci un fleac, o bucată de ziar, dar care pentru el a fost o probă decisivă : căci era ruptă din ziarul în care fusese învelit ce mai rămăsese din trupul Anitei. Și apoi de ce-ai acceptat că sînt vinovat ? „Ca să mă scap pe mine, Francisc, așa ești mulțumit ? Lilica așa mi-a spus, c-am lăsat vina pe tine fiindcă ai o viață plină de semne de întrebare, adică o biografie îngrozitoare, tocmai foarte bună și pentru o asemenea faptă." „Exact, Moise, și pentru încă ceva : eu am scris un roman, un fel de roman, despre un pervers care ucide o fetiță ce leșinase la el în cameră, — și-o taie în bucăți, să scape de urmări. Dar cine știa de acest roman pe care ți l-am povestit ție, Moise ? Și pe care poate nici nu l-am scris, he, he... dar aș putea să-l scriu, de-aș vrea, ori doar l-am însăilat pe hîrtie... Manoilescu e convins... cum am ucis-o eu pe Anita, pas cu pas... căci romanul meu descrie propria mea crimă, deși l-am scris înainte. Adică eu mi-am găsit înainte de a comite o oroare ca asta calea prin care aș putea rămîne nedescoperit. Și tu te-ai consolat acum : și Tică îl crede pe Manoilescu, deci ce spune și dovedește ăsta despre mine, că sînt vinovat. Însă nu te grăbi, Moise : pe Tică îl interesează mai puțin să mă-nfunde pe mine sau pe altcineva, el vrea să afle cum a fost posibil așa ceva... Vezi, el zice că adevărul nu este ceva unic, cum să mă-nțelegi, ca o baniță sau o greutate de cîntar cu care să stabilești exact fenomenul acesta extraordinar care este existența noastră... și nu numai, al existenței !... Fiecare om se vede în oglindă pe el, el e propriul său adevăr și poate propria sa oglindă. Dar e posibil să vezi ce vrei să vezi și e posibil ca fiecare să vadă ce vrea el. Uite, Anișoara, în ultima vreme, se uită la tine și la viața ta prin ochiul lui Dumnezeu și prin el te înțelege și adevărul ei despre tine este adevărul lui Dumnezeu, ceea ce nu s-ar putea

spune despre ce crede Don Iliuță despre tine și despre tot ce s-a-ntîmplat cu tine. Și și Lilica te vede altfel, adevărul dragostei ei sau al plăcerilor ei (căci au fost și asemenea nopți) nu este același, ba din contră, este total altul cu al rațiunii ei, ca să-i zic astfel suspiciunilor ei și urii ei ce te văd ca pe singurul vinovat de moartea Anitei..." „Ți-a spus ea ție, Francisc, asemenea măgării ?" „Ți-a spus ție." „Aha, he, he, înțeleg... tu ne-ai auzit vorbele, tu ești peste tot. Bravo ! Dacă Anișoara mă vede prin nerozia ei în care a căzut, tu mă vezi din împărăția norilor tăi în care trăiești de cînd te știu. Cum să mă neliniștești, Francisc ? Ești mereu simpatic, numai un caraghios s-ar putea supăra pe un om plin de imaginație ca tine (vezi că nu-ți zic mincinos !). Eu te înțeleg și de ce te deranjează cumva (fiindcă nu te mai amuză prea tare) tîmpeniile lui Manoilescu : ăsta se vrea pînă în gît intrat în pămînt, el nu e doar cu tălpile, ca mine, pe pămînt, el e... și adevărul lui despre tine și despre mine e o tîmpenie ! Așa crezi. Și atunci te-ntreb : dacă Tică ascultă și ce spune Anișoara, sau Don Iliuță, sau Sevastița, de ce-i dă dreptate lui Manoilescu ? Sau el le dă la toți dreptate ? De ce Manoilescu să fie mulțumit ?"... „Foarte simplu, Moise. Ca Manoilescu să nu mai bănuiască o clipă că nu e crezut de Tică și că Tică-l ia drept un mincinos și și e convins că toate probele lui sînt false... Și ca nici tu, Moise, să nu bănuiești altceva și să fii convins de ce-ai și început să fii : că-i dă dreptate lui Manoilescu. Și astfel nu te bănuiește pe tine..." „Nu-nțeleg, Francisc". „Să presupunem că Manoilescu a vrut să se răzbune pe tine și ți-a omorît fata și ca să scape a dat vina pe mine, care am un dosar cel puțin neclar și o viață tulbure și plină de semne de întrebare, cum chiar el a spus, nu Lilica. A dat vina și-a adunat probe." „Am mai auzit de povestea asta". „De-ar fi așa...." „Înțeleg, Tică-l lasă în pace s-adune mărturii și astfel să nu poată fi el bănuit că-l bănuiește pe Manoilescu de crimă." „Exact". „Și în momentul cînd Manoilescu o să aibă tolba plină de dovezi și-o să vrea să pună mîna pe tine..." „Exact, în momentul cînd Manoilescu, liniștit, mă

va aresta sub învinuire de crimă și va crede c-a ieșit învingător, da, chiar atunci Tică îl va prinde în laț". „Asta, dacă Manoilescu e vinovat. Și, de nu e, cui îi pune lațul de gît ?" „Ție, Moise".

34

„Te-ai plimbat cu trenul pe muntele Plopilor și te-am văzut din împărăția mea, care începe deasupra munților". „Ce ți-a povestit Anișoara ?" „Nimic, și ea nici n-ar fi putut să priceapă că dîndu-vă jos în stația Buna și urcînd pe jos pînă spre cele șapte pietre zise Adormitele, voi, tu și cu Gălătioan, căutați un loc unde să stați de vorbă pe îndelete... Și n-ați găsit nici cînd din marfar v-ați dat jos la capătul liniei. Din munți izvorăsc apele, ei unesc lumea de deasupra cu lumea de dedesupt, împărăția mea începe acolo unde ei se termină și unde tu n-o să ajungi niciodată... Ești curios : de ce-ți vorbesc eu de plimbarea cu Gălătioan ? Pentru a-ți arăta ție cît de mult se-nșală Manoilescu atunci cînd în logica lui de care e orbit nu poate pricepe că nu toate faptele tale au o cauză precisă și că asta nu înseamnă că ele sînt niște basme sau simple ciudățenii neverosimile... El respinge tot ce nu intră în pătratul logicii sale din căpățîna sa pătrată. Tot ce ți-a cerut Gălătioan tu ai împlinit, zice el, și atunci e nefiresc și melodramatic ca tocmai el să se lapede liniștit de tine și tu să cazi într-o indiferență de babalîc senil care nu mai vrea altceva decît să colecteze acțibilduri cu mașini străine sau să adune cîrpe vechi. Nu-i adevărat, tu erai și pînă atunci nepăsător și Gălătioan, știind asta și că-ți era indiferent de-l rădeai chiar pe Horia Dunărințu, te-a și pus să-l razi nu cu guma !, ca să-nțeleagă și Calagherovici ce-l poate aștepta pe el... (Nu e firesc acest mecanism pentru logica lui Manoilescu ce vrea cauze limpezi care să se-mpletească și să ducă spre...). Și cum atunci pe tine care ai făcut un rău să te dea de pămînt și să te... Nu te-a dat Gălătioan pe mîna procuraturii, să te-aresteze, e drept, nu te-a băgat în pușcărie, ți-a făcut altceva care să te distrugă, te-a lăsat liber. Ca să te aibă lumea mereu în față și să știe că de la

tine a plecat răul și nu de la mai mulți (și deci și de la el) : a fost o tîmpenie a ta și te privește strict și personal... Ți-a oferit și post de inspector, să te cunoască și cei ce doar auziseră de tine... și chestia asta cu turismul e la fel : să fii văzut... El a dat vina pe tine, știind că și de asta nu-ți pasă. Aici te-a înțeles cel mai bine Lilica". „Ce ți-a spus ea ?" „Așteaptă. Gălătioan a fost deci primul care te-a arătat cu degetul și te-a umflat și te-a plimbat cu el ca lumea să aibă cît mai multă ură față de tine că nu plătești pentru ce-ai săvîrșit și să găsească și alte probe că ești ucigaș... Ca lumea singură să-și aibă argumentele ei ca să te creadă vinovat". „Ce ți-a spus Lilica ?" „Ce ți-a spus și ție : că te simți nevinovat". „Fiindcă am fost cel mult o unealtă a lui Gălătioan ? He, he, pentru asta ?" „Nu, pentru că te crezi deasupra tuturor cu șapte capete și orice vină nu te-atinge și-ți este indiferentă, ca și ce ți-a zis Lilica sau îți spun eu acuma". „Spune mai pe șleau, ca ea, că sînt un șarpe ce se simte nevinovat de veninul ce-l are... Măi băieți, aveți un creieraș cît un greieraș, și tu, și Manoilescu. Și Lilica. Și Anișoara. Manoilescu încearcă să obțină niște probe materiale, verosimile, despre ce s-a-ntîmplat cu Anita, și legat de ea, cu mine... Tu mă plimbi pe muntele Plopilor, iar Anișoara mă tăvălește prin biblie și vrea să afle *părerea* lui Dumnezeu despre mine, a ei nu-i mai ajunge, fiindcă nici n-o are, și n-a avut-o niciodată. Și Lilica își dă și ea cu presupusul, vezi doamne ! Și tu, la fel, și Eftimie la fel, toți nenorociții nu mai au somn din pricina mea. Ei, mormolocul ăsta de carne ce forțe necunoscute și aflate deasupra firii noastre zice că m-au împins, sau m-au legat de ce-am făcut ?... Dacă nu sînt ale lui Dumnezeu și sînt ale stelelor, eu ce vină am că între mine și drumul meu... he, he, unde nu mai găsești nici o explicație, îi dați cu destinul, cu acele taine obscure ce intră în aluatul secret din care sîntem croiți și în șurubăria secretă a zilelor și nopților și faptelor noastre..." „Vezi, Moise, aiurelile noastre nici nu te enervează, nici nu te fac să rîzi, doar să behăi disprețuitor, nu-ți pasă adică... Adică tot are dreptate Lilica. Dar să mă-ntorc la plimbarea de pe munte... Îți amintești ce ți-a zis Gălătioan ? C-ar trebui să te predai singur și să mărturisești ce-ai făcut". „Ce-am făcut ?" „Asta l-ai întrebat și pe el. Și-ai mai zis : „dacă spun totul ?" Adică aveai ce spune, de voiai. Și el ți-a răspuns că nimeni n-o să creadă decît ce ai făcut tu, faptele rămîn, nu vorbele. Și martorii n-o să recunoască nimic. Și eu zic că nu te-a supărat îndemnul lui de a te preda (doar și el știa că n-o să te duci la postul de miliție sau la procuratură și să recunoști ceva), ci faptul că te consideră compromis și bun de lepădat la gunoi : nu mai reprezentai interesele celor din Pătîrlagele și nici ale învățătorilor și deci nici ale Revoluției în care el se angajase... Și el n-avea să mai lucreze cu tine. Era vremea să plătești. Cine nu se rupe de cei care cad, cade cu ei, și Gălătioan nu voia să piardă nici un pai pentru tine... Cînd scăunelul său putea fi amenințat, scăunelul, nu viața, reține, ar fi fost o prostie să te mai țină în brațe. Aici începe scutirea lui de orice morală, ca să zic așa, lîngă scăunaș, hî, hî... deci trebuia să te sacrifice pentru interesul său, zicînd că și pentru al altora."

35

„De ce-am rămas eu cu tine, ce-am vrut să mai protejez și să nu mai pierd cînd și Calagherovici dispăruse și nu mai aveam pentru ce accepta o rușine, ce ? Poate o singură dorință mai pîlpîia în mine, ascunsă, oarbă, să trăiesc oricum, ca un măr, ca o plantă de apă, măcar soarele și apa să mă bucure. În seara cînd te-a găsit tata la mine sleit ca seul te primisem cu o nepăsare aproape desăvîrșită, ca pe o rudă de care nu-mi era frică, între mine și tine exista un zid nevăzut, nu de silă și nu de curiozitate, zid care fiind nevăzut era și greu și imposibil de distrus, o detașare, o lipsă elementară de ură sau de cinism, sau de răzbunare, cum te-ai și așteptat (mirosind vinul înainte de-a-l pune pe limbă, de nu e otrăvit, precauție ridicolă, fiindcă otrava n-ar fi putut fi decît în lichid ; aproape uitîndu-te pe sub paturi, să nu apară fotografi, ori ciomăgari)... Vrei să spui că această nepăsare nu era firească, ci mai degrabă o nebunie, sau un calcul drăcesc pentru o răfuială amînată pen-

tru o clipă îndepărtată cînd tu aveai să intri în laț cu gîtul fără putința de a mai scăpa și fără martori și nu la mîine în casă ?... Nici lingușitoare, nici isterică, de spaimă, calmă, nefiresc și neomenesc de calmă te-am primit, și nefiresc și cel puțin nefemeiesc de sigură de mine, ceea ce exclude orice calcul drăcesc... Abandonarea asta nu era mai degrabă ce putea și fi ? nici o altă iluzie într-o înviere din morți sau într-o sfîntă dreptate, într-un adevăr absolut ce-ar fi putut fi adus cu sabia din cer de vreun arhanghel sau cu legea sau cu pistolul în mînă de vreun erou sau haiduc de cine știe unde ? în bunătatea zîmbetului tău ?... Și de voiam doar să trăiesc ca o tîrfă, de ce nu mi-am găsit un alt neisprăvit, dar tînăr, și cu dinții albi, frumos ca un salvamarist din filmele de operetă, de ce, nu pentru că nu mă mai interesa decît contrariul a ce visasem pînă atunci și se dovedise cu neputință... nu pentru că voiam în sinea mea o altă dacă nu frumusețe, cale... nu un tînăr sănătos și strălucitor, un ins pe care șuncile începuseră să se așeze și părul să i se rărească și... Și nu era această lipsă a mea de ironie și de răutate, nu neapărat un calcul de ființă sîngeroasă care-și amîna ceasul cînd trebuia să ia satîrul în mînă și să lovească peste ceafă ca un călău, ci altceva, care putea fi și asta, dar și mai mult decît atît, un semn al unei ore în care libertatea a fost din rădăcini, și nu doar a mea, amenințată, libertatea mea de femeie și de om, nu era acesta semnul : deschiderea porții de la stradă, seara, și vinul adus pe masă și becul stins pe scări ? Cînd te-ntrebam mai demult ce te-a făcut să te apropii atît de mult de Guguștiuc, îl găseai un om hotărît și necesar și de neînlocuit, iar în ultima vreme, fără să te mai întreb, și din ce în ce mai des, îmi spui, poate nu pentru a mă convinge pe mine, ci pe tine, că acesta, cu toate părțile lui ce se pot critica, a fost mai mult decît un ins : o etapă a luptei între forțele revoluționare și reacționari și șovăielnici, o forță contra burghezilor și moșierilor... Acum te ocupi de turism și cumva te-ai retras din ce se punea la cale în Cîmpuleț și nu știu dacă e chiar un refuz al tău de a mai lua parte la aceste treburi, sau o punere de-o parte, fără tam-tam, dar categorică... făcută chiar de Gălătioan și cam de un timp destul de... Nu mai participi la toate și la toate ședințele, îți vezi de aprovizionarea cu bere a cabanelor și găsești prin ce-mi spui cine a fost Guguștiuc că tu nici pe vremea lui n-ai luat parte din suflet la ce făcea el, dar nu puteai să zici nu și nici n-ar fi fost bine, mai pe șleau adică : ai acceptat acest compromis de a fi alături de el și nu cu el, ca Gălătioan, pentru a-ți găsi pînă la urmă adevăratul drum, pentru a trece dincolo de acel moment cînd adevărul nu erai atît de sigur că era adevărat și cînd nesiguranța asta și starea asta cețoasă și relativă, da, da, așa zici, starea trebuia să *fie* ca să poată trece și să se limpezească... Eu nu te cred, Moise, dar n-am voie să nu te cred, Horia ar avea, eu doar în numele altora care nu mai pot să te creadă nemaifiind ca să te poată crede nu te cred... dar hai să zicem c-așa a fost c-ai acceptat acest compromis : ei, și-așa e ceva, ai avut posibilitatea să te tîrguiești, cu ei, dar în primul rînd cu tine, să alegi... Eu cînd ți-am deschis poarta nu mai aveam nici o putere, nu mai credeam în nici un fel de tîrg cu tine, sau cu mine, ultima mea libertate, ce-mi mai rămăsese și care mai era posibilă, era să desfac patul și să sting lumina ca să te țin încolăcit și să te simt în mine și... și în acest întuneric din cameră și în această beție de pe cearșafuri și de sub ele se mai găsea această ascunsă și supremă libertate a mea care nu mai putea să se teamă de nimeni și nici chiar de tine, Moise."

36

„În clipele de strîmtorare, fără ieșire, chiar în somn cînd te gonește un cîine dolofan și negru și c-o limbă roșie de un cot și cu colți ca de mistreț strigi ce-ai mai strigat de-atîtea ori în vise, ori cînd te-ai aflat înghesuit și fără speranță, strigi : Mamă ! Atît : Mamă, ca în ziua cînd ai văzut venind spre tine din grajd vaca enormă și cu ochi blînzi și cu coarne și ai crezut c-o să te strivească, ori o să te arunce peste gard dintr-o izbitură cu îngrozitoarele ei oase albe și încovoiate ce-i ieșeau din frunte... Mamă, mamă, strigi cum ai mai strigat și cum o să mai strigi și e de reținut acest cuvînt plin de speranță și izbăvitor crezi tu... căci îți amintești cum mama a ieșit din magazie și-a înțeles ce te speriase

și-a strigat la vacă : vacăă ! deci fără să-i zică pe nume, vacă, de ea te speriase, și ea s-a oprit, nu era bine de nu-și auzea numele !... Așa-mi amintesc eu cum am strigat-o pe mama întîi, sau asta e doar prima amintire a strigării mele disperate... Fiecare strigă ce știe mai bine și face ce se pricepe mai bine atunci cînd e încolțit, zice și face astfel deoarece și altă dată a scăpat zicînd și făcînd astfel și va mai scăpa... unul fluieră, să se-ncurajeze, cel care s-a-ncurajat și altă dată fluierînd, Brînzaș înjură în gînd, să nu-l audă nimeni, să se audă doar el, de nu e sigur de omul de lîngă el, sau își spune singur, Brînzașe, nu ești tu cel mai prost om din lume, din contră, intri printre primii zece din Cîmpuleț, zicem zece ca să fim democratici, Brînzașe, he, he, ești deștept și ai dreptul să te respecte mîrlanii și ratații și să stea drepți în fața ta și să fie fericiți de le întinzi mîna, nu te lăsa golit de sentimente de imbecilii ăștia din neolitic, de nevertebrații ăștia, nu-ți risipi celula nervoasă cu banditii care dau pe la spate cu șișul și trăiesc în haită și atacă în haită, treci prin fața lor cu fruntea sus și de-ți spun c-o să plătești neobrăzarea asta, cum o consideră ei, zi-le să te pună s-o plătești, să te bată, ori să-ți pună piedică, ori să te bage la pîrnaie prin cine știe ce șmecherii, înfruntă-i, Brînzașe, și-o să-i vezi cum se dau pe coadă îndărăt și nu mai mîrîie și te lasă în pace și în libertate să te plimbi și să zici ce vrei, nedorind un scandal cu tine care să-i înfunde și să-i compromită și să te facă erou... Mai bine mai cedează din ale lor, sînt șmecheri, chiar de le dai peste bot și văd că amenințîndu-te nu leșini și nu-ți ceri scuze și-ți susții dreptatea ta, ei înghit gălușca și tac mîlc, să nu te provoace mai tare și să urli mai tare și să devii erou... De asta se tem : să nu ajungi erou și ei să se vadă că sînt cîrpe, mai bine să se termine orice conflict la egalitate, toți să aibă aceeași medie, și tu, Brînzașe, și ei, primitivii ăștia fără materie cenușie în bilă... nu trebuie să aștepți milă de la ei, Brînzașe, își zice el, trebuie să te bați și să riști ca să cîștigi... Și după această lungă teorie cu care se-mbărbătează singur și pe care o și mărturisește atunci cînd vrea să-i dea cuiva un semn că-i este prieten și-i spune secretul vieții sale, unul dintre ele. Și-și numără și victoriile, ca totul să aibă o bază și o justificare... Sînt o

valoare, își zice Brînzaș cu voce tare, de e singur, și cu o ușoară modestie de nu cu un fel de semn de întrebare ce nu suportă decît o acceptare, de ți-o zice ție... nu sînt și eu totuși o valoare ? cam așa te întreabă și așteaptă să-l scoți tu pe totuși din discuție și pe nu și să fii mai răspicat... ba da, Brînzașe, ești o valoare... păi nu ? zice el și-ți servește în continuare exemplul strivitor : cum a vrut el să cumpere meciul cu „Vulturii Textila“ Lugoj... nu meciul, punctele puse în joc, două, cu arbitrul... Nelu Baroană, prietenul său din armată. „Nelule, ajută-mă, ai șapte mii, uite plicul, bagă-l în buzunar, salvează-ne de la retrogradare.“ Și Nelu i-a răspuns : „Bă, eu trag de meci, vi-l dau, dar să nu fie băieții voștri muhaiele și să nu s-arunce pe jos în careul ălora, că nu le pot da unsprezece metri... Și să nu se lase... Fac ce pot, numai s-aveți și-un pic de noroc... Eu sînt cinstit...“ „Lasă, bă Nelule“... „Bă, frate, frate, dar brînza-i pe bani, așa că de nu cîștigați punctele, eu nu-ți iau chiar ție marafeții, îi ai după meci înapoi...“ Jucam pe terenul nostru, zice Brînzaș, dar tactica cea mai grozavă e să cumperi meciurile ce le ai acasă, că e mai sigur și nimeni nu te bănuiește, de cumperi în deplasare bate la ochi, mai sar ziariștii, de au vreun interes, mai mîrîie lumea... Acasă dai pitacul și e-n regulă ! Și „Vulturii Textila“ erau în găleată, și ei aveau ca de aer nevoie de puncte, cine cîștiga dormea liniștit, cine-o sfeclea trebuia să plătească alte meciuri, alți arbitri... I-am dat banii lui Nelu, după ce pusesem o pilă să fie el delegat ca arbitru, începe poarca, dăm noi o boabă, mai dăm una din unsprezece metri, doi zero, dau și ei o boabă, la un contraatac, se termină repriza pe bine... Pe urmă dau ei un gol la o înghesuială, doi doi, dăm noi unul iar din unsprezece metri... și vine minutul optzeci, dorm fundașii noștri de două ori... și bat „Vulturii Textila“ în ultimele minute... Nimic de zis, Nelu ne dăduse două unsprezece... mă duc la el, zice : „Brînzașe, asta fu !“ Era îmbrăcat cu paltonul, de mers la gară... se uită-n jur, eram pe la cabine, nimeni... Bagă mîna în buzunar și-mi dă plicul. Îl bag în buzunar și ne despărțim și el îmi spune că ne-ajută altă dată... Vin în oraș, mă-ntîlnesc cu antrenorul... Asta fu, zic și scot plicul și număr banii... Nu știu ce m-a apucat, să nu zică antrenorul și președintele că m-am înfipt în ei,

că de Nelu puteam să jur că n-a luat o sută din ei... Și număr, număr, și ce să vezi ? În loc de șapte mii, erau paisprezece. Adică Nelu umblase la două oi, care dă mai mult... la pauză luase de la ăia... Și cînd mi-a dat înapoi banii, a uitat... și-a schimbat plicurile.“ Și de-aici se vedea cît era el de deștept, Brînzaș, că nu putea pierde niciodată și că Nelu... prieten, prieten, dar cam nevertebrat, se păcălise singur. Brînzaș cînd vorbea despre fotbal avea și limbajul celor care trăiesc din fotbal sau se-nvîrt în jurul lui... Ești o valoare, Brînzașe, își zicea el și-i ziceai și tu dacă el așa se simțea bine, el nu striga niciodată mamă ! cînd era la ananghie, el trebuia să rezolve singur... nu cineva să-l salveze, era o valoare... Și-i ieșea mica lui pasiență, îmbărbătîndu-se așa... nu îmbărbătîndu-se, era altceva, era o aducere aminte : că el e cineva, nu că nu este și de se umflă în pene este, nu : el era, și nu trebuia să uite ce este ! Așa crede Don Iliuță și tot el crede că tu la o adică de n-ai mai știi pe unde să scoți cămașa într-o situație fără ieșire ai face exact lucrul... nu, n-ai striga, „mamă“, n-ai zice că ești o valoare, ai ucide... cum l-ai omorît și pe Horia, noaptea, neștiut de nimeni, doar de el, sau poate nici de el.. E ceva ce te poate scoate din sărite, părerea altora... Știu, tu juri că n-a fost așa, dar eu mereu mă-ntreb pornind de la această situație : cum mama dracului își formează oamenii părerile despre oameni, pe ce se bazează ei cînd n-au nici o dovadă ?... Uite, acuma, în cazul Anitei, c-a murit... Francisc e vinovatul ? Da, așa se pare, așa încep să fie probele, și să recunoască și el : s-a aflat într-o situație din care n-a mai putut ieși altfel... Dar Anita cînd a simțit că ar putea să moară ce-a strigat, ce-a simțit, a zis ea : mamă ?! Și ea s-a aflat într-o situație fără scăpare, și Francisc, amîndoi, fiecare în felul său... Dacă a fost cumva Francisc și n-a fost altcineva... Cine, Moise ?!“ „De ce mă-ntrebi, nu știu, bănuiești tu ceva ?...“ „Nu... Vezi ce slabi sîntem, avem noi haine mai bune, ne-am luat și mobilă făcută la comandă, cu intarsii, dulapuri cu uși curbate, nu atît de frumoase, cît destul de scumpe... am băgat banii în ceva ca să nu-i ținem la ciorap și să se devalorizeze și să ne trezim într-o zi că n-avem nimic în casă și valoarea lor s-a dus... Avem și mașină, și

frigider, mergem vara și la „Sovata“ sau la „Herculane“, sau la Mangalia... dar sîntem noi mai fericiți, Moise ? Trențele astea mai scumpe, paharele de cristal luate de la „Consignația“ și care se odihnesc în vitrină... biblioteca asta pe care-am umplut-o cu cărți legate... petrecerile noastre cu bere poloneză la motelul de pe muntele Plopilor ne fac mai fericiți ?... glumele cu... Și tot așa, rîzînd, bînd bere, cumpărîndu-ne covoare... sau umblînd după icoane... așa, cu lustre noi, cu aragaz cu trei ochiuri, sîntem noi mai fericiți, Moise ? Ce înțeleg eu prin noi ?... Păi... nu doar noi doi, cunoaștem noi ceva mai mult despre... să zicem despre Horia, decît s-a cunoscut atunci ?... sau despre Anita, decît ce nu se știe ?... sau despre sufletul nostru, Moise... cu hainele astea am cîștigat ceva, nu s-a pierdut nimic în drumul ăsta al nostru, în timpul de cînd ?... De cînd stăm noi împreună, Moise, sîntem mai frumoși, ha, ha... sau am pierdut și ce mai aveam... sau și rușinea s-a dus dracului, am pierdut și rușinea ? te-ntreb... Nu ne-am golit ca niște... cum zice Brînzaș, mai au pitecantropii sentimente ?... Nici n-au avut, ei au trăit din ce le-a dat burta și patul, din frecarea cărnii pe carne... Dar și asta e o fericire, Moise, zău... sînt lucruri care se petrec între un bărbat și o muiere cînd sînt singuri și e întuneric și le arde sîngele... se petrec atunci între ei niște... arde sîngele, ceva dumnezeiesc se întîmplă, că tot ce urmează apoi, mizeria sau ura, mobile și haine urîte sau frumoase, înjurături sau bătăi, nu mai contează !... Acele clipe, Moise, merită orice... chiar și o crimă... chiar și ea nu mai contează, o uiți... Întrebarea e cît poți să uiți ? Și cît țin acele dumnezeiești ?... Dar între noi a fost așa ceva încît s-o uităm pe Anita ? Cum adică s-o uităm ? Foarte bine, foarte bine... Dacă eu aș fi omorît-o, tu ai uita, ai putea să uiți ? Sau dacă tu ?... Sigur, e o tîmpenie de-a mea, mereu o aud strigînd : Mamă ! Mamă ! Îmi amintesc cum acum cîțiva ani cînd a venit popa cu crucea : a sunat și i-a deschis Anita... „Am venit cu crucea“, i-a zis. „Mamă, m-a strigat Anita, a venit părintele cu crucea !“ Și eu am ieșit din baie, unde spălam niște ciorapi de-ai tăi în lighean, și i-am spus preotului, ștergîndu-mă cu un prosop pe mîini : „Părinte, noi sîntem atei“. Omul a rămas cu gura căscată, n-a mai scos o vorbă, a ieșit cu spatele înainte din sălița unde

intrase, era să-i cadă pe scări căldărușa cu busuioc în ea... Am închis ușa în urma lui și m-am îndreptat spre baie... „Mamă !“ am auzit. Nu era chiar un strigăt de ajutor, era o chemare, o întrebare în el... „Mamă, a zis Anita, noi nu sîntem români ?“ „Ba da, i-am zis eu, ba da, mamă, dar sîntem atei“. N-a înțeles, fiindcă nu era sigură că eu am înțeles ce mă întrebase... pentru ea cine nu se închina preotului... și prin străzile vecine umblase preotul de cîteva zile și toți copiii de seama ei sărutaseră crucea... dacă nu fuseseră... dar ce erau acești atei ? Pe tata îl știa, om de la țară... dar tu cine erai ? Și dincolo de părinții lor care pot fi și ei niște oameni obișnuiți, cine sînt acești atei, de ce sînge, de ce neam ? Am încercat să-i explic... doar tu mi-ai spus mai demult că nu e cazul să primim popa cu crucea, cînd nu era Anita... Dar se schimbase preotul, și acesta, cel nou, nu știa că nu trebuie să ne sune la ușă. Cel vechi te știa pe tine, erai cunoscut, un om puternic și cunoscut, puteai cu o vorbă să-l angajezi pe unul din Pătîrlagele la fabrica de cuie, să-l pui pe un profesor de română să vorbească de 8 Martie, să-l chemi pe directorul de la pivnițe... Și-i spuneai și șoferului : „Bazile, adă niște bere !“ Și el se căra imediat și tu de erai cu alții de față, sau chiar numai cu mine, trăiai o clipă de liniște : erai adică plin de alte gînduri și nu mai aveai timp să-ți pierzi timpul cu niște sticle în plasă după bere... Puteai să-i dai unuia, nu un ordin, o dispoziție, puteai să dai o dispoziție și mai măruntă, pentru niște bere... Erai un cineva, știa popa, și știam și eu, chiar din clipa cînd pe bicicletă mă întrebasei de poți veni la mine și întrebarea fusese tot ca o dispoziție, binevoitoare, la care eu trebuia să zic da, ca să am și eu o mîndrie, că am decis eu... și că aș fi putut zice nu, cînd de fapt... Te-ai jucat atunci cu acest da și nu, care erau mai mult decît niște vorbe, erau niște sentimente, nu, Moise ?... Te jucai stînd pe bicicletă cu ele, zîmbind, cu mine te jucai, sigur că poți dispune la o adică... erai prea tare, dar te distrai, mergeai cu bicicleta, cînd ai fi putut să umbli în mașină și să mă chemi, sau să vii direct, fără să mă-ntrebi... Cine te putea opri, nu-ți păsa de nimeni, nici de mine sau de așa-zisele mele, posibilele mele sentimente... Și-așa, într-o seară

albastră, tra, la, la, a început iubirea noastră, tra, la, la... fără să-ți pese cum și fără să-ți pese ce consecințe avea să aibă... Nu te-ai gîndit la Anita, recunoaște, nu la numele ei, ce nume putea să aibă, nu te-ai gîndit c-ar putea să se nască, Moise, și nu te-ai gîndit c-ar putea să moară... și c-ar putea să moară.. ha, ha, la asta nu te-ai gîndit, deși... de te cunoșteai, sau voiai să te cunoști...“

37

„O, doamne, Moise, nu-l pot uita pe bătrînul din Lăzăreni, mort de cîteva zile și lăsat să-l umple viermii ca pe un burduf de armonică aerul și ajuns dintr-un biet om un ins care nu mai încăpea în propria sa piele : și nu mai încăpea, în clipa cînd nu mai avea nevoie nici de el și nici de propria sa piele, cînd viermii din măruntaiele lui trăiau și el nu mai era decît această viermuială într-o piele care fusese a lui și mai era în acte a lui... Și din vina cui nu-l acoperise pămîntul la timp ? Fusese el uitat de rude și de sat, batjocorit de cineva, își meritase el acest drum spre groapă plin de duhoare și lătrat de cîini și ocolit de copii — și cu lăutarii cîntîndu-i în urmă la zeci de pași, mult mai în urmă decît la cel din urmă găinar — își merita el această osîndă, să umble femeile cu batistele la nas și bărbații să se-mbete (atîți puțini cîți l-au condus spre ultimul său loc de pe pămînt), cui să se facă să nu simtă nimic din dîra ce-o lăsa în aer ca o uriașă vește peste toți și peste toate, vinovați și nevinovați, și peste el însuși, de parcă toți meritau acest rămas bun al lui de la ei, și chiar și el, ce era acum, de la el ce fusese și nu făcuse ce probabil ar fi trebuit ca să nu umple aerul cu duhoarea lui de bălegar, de om ce nu mai era decît un bălegar acoperit de-o piele ce se mișca din înăuntru de istețimea acelor mărunte vietăți ce intraseră în el cu mult înainte de a intra el în pămînt, cînd le venea rîndul să-și desăvîrșească temeinica lor lucrare, cu mult înainte ca el să fie acolo, dar poate chiar în același timp ar fi intrat în el de-ar fi fost el acolo : deci nu era vina lor că veniseră să-l toace, era vina lui că nu mersese la timp în locul său de pe deal. Bătrînul era de vină, sau cine era de vină?

Se umflase și ieșea din sicriu cu pieptul și cu picioarele : și pieptul îi ridica și capul, și picioarele îi săltau peste lături și bocancii. Parcă nu voia să rămînă în hainele lui de brad, mai avea ceva de spus și n-avea gura deschisă, îi fusese închisă cu o fîșie de pînză albă petrecută pe sub bărbie și dusă pe lîngă urechi pînă peste frunte. Sigur, ca să nu-i iasă printre buze din gură acele vietăți ce se foiau în el, și pe urechi (nasul îi fusese astupat cu bumbac, iar peste pleoape se așternuse un strat de ceară), sigur, nimeni nu se gîndise că el mai voia să spună ceva și nici că acele vorbe ar fi fost mai înspăimîntătoare ca orice vierme... Nu încăpea în tron umflat cum era și atunci au pus peste el capacul, și l-au apăsat cu capacul, să rămînă între scînduri ; dar el ridica și capacul de pe el, de parcă nu voia să stea acolo ! Au bătut capacul în cuie : și după o vreme s-a auzit un fel de hirșcîit și au văzut lucind mijlocul cuielor, lucind în acel spațiu care creștea văzînd cu ochiul și care era locul dintre capac și ladă... A sărit la picioare întîi capacul, scos cu cuie cu tot ca lovit cu bocancii de bătrînul care nu încăpea înăuntru și nici nu voia să încapă. O, doamne, și alții abia așteaptă să intre în tron și să se ascundă acolo și să-i plîngă cineva și să-i ierte, de-abia așteaptă să se facă mici și fața să nu mai poată fi decît galbenă ca ceara. Asta nu. De ce-mi aduc aminte de el ? Pentru că treceam pe lîngă casa lui spre școală cu săcuiul la gît și de era vară el îmi arunca peste gard mere sau prune, pentru că îi plăcea să aibă în grădina casei gutui și nuci și caiși, lilieci și chiar doi smochini și, mai ales, desigur, mai ales pentru încrederea lui fără margini în mine... De la școala din Cîmpuleț venind mai tîrziu în vacanțe tot pe lîngă casa lui, mă întreba : „Ce note ai, mă ?“ „Bune“, ziceam. „Păi așa și trebuie, bă, tu ești deșteaptă, tu ai fost miruită cu mir dintîi“. Îmi zicea : „mă“, ca la băieți, la primară, ca la bărbați, mai apoi. El mă dusese la biserică în brațe și popa la botez se întîmplase să aibă mir neînceput, și cu el, cu cel dintîi, mă unsese pe frunte : trebuia deci să fiu deșteaptă și... și... Și eu la moartea lui ce-am făcut ? Ce-am știut, ce n-am știut ? Cînd nu mai ai nimic de făcut, te-ntrebi, măcar atîta, și-ți găsești și-o acoperire, slavă domnului ! Dar cu Calagherovici ? Da, l-am cunoscut la un miting pentru pace, strigînd lozinci : „Jos războiul !“. „Noi, tineretul, mereu treji“, „Băgăm spaimă în burgheji !“ — asta la altă adunare a fost, în curtea fabricii de cuie. „Măi oameni, ce vreți voi ? Noi vrem pace nu război !“ Duceam lozinci uriașe scrise pe pînză roșie, în fiecare zi se-ntîmpla ceva în Cîmpuleț sau în lume, noi trebuia să ieșim în stradă și să ne spunem cuvîntul, să defilăm cu steagurile fîlfîind, să vadă cumva capitaliștii și să tremure, să știe că au de-aface cu noi... Fete, fete, dar și băieți, la fel, elevi, meseriași, muncitori... și femeile, și bărbații, cu copii în brațe, toată suflarea... Atunci l-am văzut pe Calagherovici printre acele uriașe lozinci, atunci ne-am cunoscut, întîi în trecere, din priviri... apoi am știut că ne vom zări și a doua zi... de-abia așteptam o grevă a poștașilor în Franța, a docherilor care nu voiau să descarce armament nu știu pe unde, de-abia așteptam un avion capitalist să violeze spațiul aerian al unei țări din lagărul nostru ca să ieșim în stradă și să ne manifestăm indignarea, și să ne vedem... Eram încrezători în vocea noastră și în defilarea noastră și în visul nostru că vom băga în sperieți pe burjui și vom clădi o nouă lume... Nu, nu-mi reproșez nimic, n-am folosit nimic pentru mine din toate acele zile, n-am ocupat nici un alt post mai mare și nici la cantină nu mi s-a dat altfel de mîncare decît supă de chimen și mămăligă cu marmeladă. Era însă ceva curat și adevărat în mine, o mare încredere... Și tot ce ne spunea partidul și organizația de tineret era sfînt și pînă la capătul capătului ne-am fi bătut pentru... Între mine și vorbele ce mi se spuneau și pe care trebuia să le spun nu exista nici o ușoară măcar urmă de neîncredere sau de... Strigătele noastre erau voluntare, din tot sufletul. Eram indignată la începutul fiecărui miting și la sfîrșit mai veselă, mîndră, ca în fața unei victorii. De ce-ți spun ție astea, Moise ? Fiindcă ți le-am mai spus, la fel... Da, așa l-am cunoscut pe Calagherovici, sau de-acolo ne-am cunoscut... îl știam și mă știa atunci cînd ne-am vorbit, da... Însă tu, Moise, n-ai reținut acest fapt, ci numai ce ți-am povestit că s-a-ntîmplat nu după multă vreme de la data cînd ne-am zis pe nume (eu : „Tovarășe Calagherovici !“ El : „Tovarășă Lilica !“ Și mai tîrziu, înșurați, eu : „Calagherovici“ ; el : „Lilico“)... Ți-am povestit că (și tu ai ținut minte și-ai spus, da, da, ai spus cui trebuia ce

cu nu știam că e ceva foarte grav, și nici măcar grav : eu ți-am vorbit la fel de sincer, și crezînd cu sinceritate că așa și era) într-o duminică nu se întîmplase nimic deosebit în Cîmpuleț și nici în lumea capitalistă nu mai făcuseră nici o boacănă : și totuși am ieșit, am fost trimiși în stradă să strigăm niște lozinci pe care le mai strigasem și altă dată din toți bojocii și cu toată speranța, dar care pînă atunci nu fuseseră obligatorii : și nu ne privise nimeni cum le zicem. Ce se-ntîmplase nu mi-am dat seama, dar ceva se-ntîmplase, fiindcă chiar eu fiind pusă responsabilă (din marginea rîndului, de toate fetele din rîndul meu) cu aceste vorbe care trebuiau strigate n-am mai găsit în mine acea încordare care nu mă făcea să gîndesc, acea credință... De fapt, cine era insul acesta ? Nu-l văzusem niciodată la față și și în Dumnezeu a cărui față n-o văzusem fusesem învățată să nu cred. Nu era vorba de nici o criză de misticism, dar ce era ? L-am întrebat pe Calagherovici : „Tovarășe Calagherovici ce e cu ?“ Și el m-a ascultat pînă la capăt, parcă așteptînd această întrebare, fiind sigur de cînd am deschis gura că nu poate fi vorba de altceva, și mi-a zis ce ți-am mai spus, Moise : că o revoluție este a oamenilor, a tuturor și pentru toți și că a-l pune pe acesta în locul lui Dumnezeu nu înseamnă că cineva te minte pe tine, care ai fost învățat să nu crezi în icoane și sfinți, nu-nseamnă și nu e o minciună, o, nu, nu înseamnă că revoluția a făcut o concesie, sau a revenit, constatînd că greșise și că pe lîngă materie există și Dumnezeu și există și materie și Dumnezeu împreună, în unii oameni plini de har ceresc, o, nu, nimeni nu crede în Dumnezeu, nu-i vorba de o concesie aici, ci de o trădare : a noastră ; lupta noastră nu mai vrea să dărîme o lume și să transforme oamenii, nu : totul să rămînă pe loc, în mod ordonat, controlat, să nu mai credem în noi, și că am putea mișca un pai fără Dumnezeul cel nou, cel pe care nu l-am văzut niciodată la față, nu, fără sfaturile lui sîntem neputincioși ca orbii și ca sluții, nu sîntem nimic... nimic, de el depinde pîinea noastră, somnul nostru, fără el sîntem pleava pămîntului...“ De ce-ți repet acestea, Moise, după atîția ani, ca să arăt că nu le-am uitat și că nu l-am uitat pe Calagherovici cel din acea zi, sau că am ținut minte că ți le-am spus ?..

Fiindcă el nu bănuia poate atunci exact ce adevăr îmi spunea și cum descoperirea lui avea să-i mănînce capul. De ce nu fusese și el orb, de ce simțise că unora le place mai mult să nu gîndească deloc, sau cît de puțin cu propria lor minte ? Dar acest adevăr de rămînea doar o părere și nu găsea oameni care să-l împlinească, devenea o părere greșită, o minciună. Și-a găsit însă oamenii... Da, Calagherovici, în marea lui sinceritate (care s-a dovedit o gogomănie, nu ?), ți-a spus și ție chestia asta cu Guguștiuc... Dar tu, deștept, n-ai spus-o mai departe, nu, să nu pară că vine de la tine, și să nu pară că totuși n-ai protestat prea tare cînd ai auzit-o, și să nu pară că ești complice... De-o spuneai ca auzită de la mine, se schimba calimera. M-ai și dus cu vorba spre acele timpuri pline de romantism revoluționar... cînd Calagherovici striga lozinci la ședințe... cînd noi toți... Și eu am continuat, exact cu ce-a urmat, și exact cu ce-ai vrut. Doamne, Moise, Calagherovici îți spunea deschis toate părerile lui voind să vedeți împreună ce e de făcut, ca oamenii să nu înceapă să se îndoiască de toate, n-ar fi fost drept și n-ar fi fost bine ! Cu tine și cu Horia Dunărințu a discutat... mi-a spus el, și ți-am spus și eu... crezînd că nu greșesc cu nimic, că e normal să vorbim... Mă credeam o deșteaptă, miruită fiind cu mirul dintîi, nu vedeam că zilele bătrînului din Lăzăreni trecuseră... El vorbea cu tine și nu știa că tu nu-l crezi și că din ură față de Horia îl pîrăști... și nu știa că tu mai aveai un spion la el în casă, pe mine, care, la început, fără să-mi dau seama, îți spuneam ce voiai, dar mai tîrziu, voind să-l scap de ceva ce-l amenința și nu știam ce este acest ceva, îți spuneam tot ce voiai tu... Și Calagherovici nici nu bănuia măcar că omul care-l turna eram chiar eu... Și astfel s-a dovedit că s-au găsit și oameni care să împlinească acel adevăr de care mi-a vorbit el în duminica fără boacăne în lagărul capitalist, cei care nu voiau să se schimbe nimic, decît lor să le fie bine, Moise, adică tu, într-un fel, și eu, în altfel, dar tot din același gunoi. Da, da. De ce nu i-am suflat eu lui o vorbă despre tine ? De ce l-am lăsat eu să aibă încredere în tine, ca în Horia, de ce n-am încercat să-i spun : stai, omule ! Pînă nu și-a dat el seama... și nici atunci nu i-am zis : da, așa e cum vezi !“

„Dar, Lilico, eu nu puteam să fiu altfel decît ticălos, eu nu

puteam să cred că el a trădat revoluția de care vorbești atît de pompos ? N-au mai fost cazuri ? Să-l fi făcut atent : stai, omule, că dai în gropi ? Să mă bage și pe mine în ?... Să mă apuce mila și să-l fac atent c-o pățește de ?... Dar asta nu însemna trădare a revoluției de care vorbești atît de plîngăcios ? Nu eram eu atunci o ființă neputincioasă, care nu avea ce să mai caute în lupta cea ?... Nu trebuiam eu dat afară... chiar și de mine, chiar mai bine, nu ?..."

„Da, ar fi fost ca un fel de sinucidere de-l făceai atent că el poate să crape... și n-ai vrut să te omori : credeai !... Dar de erai atît de sigur de adevărul tău, de ce mai aveai nevoie de o capră ca mine ? Nu să-l trădez pe el voiai, nu, voiai să mă culc cu tine. Și atunci cine mănîncă rahat ? De ce și acuma mai ai nevoie să mănînci, Moise, nu te-ai săturat ?... Mîine, poimîne o să dai și tu ortul popii, nu mai trăiești o mie de ani, vrei să le dai viermilor numai rahat ? Ai milă de ei, dragul meu, și pe ei vrei să-i tragi pe sfoară ? He, he, drăguțule..."

38

„Ce a fost între noi, ce credință, ce adevăr, ce dragoste, ce bucată de pămînt, un stînjen măcar, doi ari, o apă curgătoare, un lac, ce-a fost și pe ce-am ridicat noi casa noastră unde s-a născut Anita, ce lumină a fost, de-a fost, și ce lumină ne-a legat, sau întuneric, sau ce ? Nimic nu e sigur, totul e ca o ceață care se îngroașă. De ce m-ai ales pe mine ca să-i numeri lui Calagherovici fiecare pas, păream atît de proastă ca să accept sau să-ți dau orice răspuns fără să-mi dau seama ? De unde ai avut siguranța că nu te spun ? A, te-ai fi apărat : nu i-am cerut, domnule, nimic, aiurează ! Ce mai face Calagherovici, e pe teren, pe teren, unde, cu vreo mîndruță, he, he, la Turnuvechi, he, he ? Ce ședință, așa le zice acuma la femei ? Și ce mai zice el de viața asta, ce bancuri mai știe ? A băut ceva ieri, singur ? Întrebări nevinovate, domnule, cine-a vrut să-i țină seama ce-i trece prin cap și cum se poartă ? Fiecare doarme cum își așterne, ce-mi pasă mie de el, de ce să am eu mîine inima sărată de calcă pe bec, nu știu nimic, întrebam așa, să nu stau ca mutu cînd mă-ntîlneam cu nevastă-sa...

Adică nu te interesa ce gîndește și ce face fiindcă știai dinainte ce gîndește și ce face — și fiindcă nici nu-ți păsa ce gîndește el și ce face, crucea lui îi fusese pusă, mai trebuia băgat sub pămînt și sădite peste el florile, să se odihnească și să-nflorească peste el florile... De ce nu-l înghiți tu pe Țică ? Deoarece el între ce s-a-ntîmplat atunci și între ce spune că s-a-ntîmplat, sau mai bine zis nu spune, gîndește, între faptele pe care le-a aflat reale, între, deci, realitatea acelor fapte și ziua de azi, între realitatea acelor zile și cei care-l ascultă sau îl vor asculta el pune viața lui și conștiința lui : și chiar dacă el nu este un martor care a văzut și a știut ce s-a-ntîmplat atunci și-și spune doar o părere, noi sîntem cum ne întreabă și se-ntreabă și Don Iliuță, mai obiectivi ca el, mai drepți ? El vrea să-și spună părerea lui care poate nu, sigur nu este la fel cu acele fapte, așa cum s-au petrecut ele pe dinafara lor, ca fapte : el le construiește, încearcă o altă față a lor, de dinăuntru, necunoscută poate nici nouă, posibilă și cred că și sigură după ce atîția ani am descoperit și eu alte noi gînduri legate de o întîmplare, și la care nici n-am visat... Așa și cred acuma că venind să mă descoși atunci despre Calagherovici nu te-ai gîndit să bați palma cu mine și să facem un tîrg, ce să-mi dai ca eu să bodogănesc fleacuri de care să te folosești, nu, domnule, nici n-ai primit vreo indicație în acest sens (și de ți-ar fi dat-o cineva ai fi aruncat-o la coș ca pe un ziar citit și care nu ți-a spus nimic nou și folositor) și nici nu era nevoie, cu o capră nu se duc tratative la Geneva cînd ești sigur că poți să-i tai beregata cînd vrei și poți s-o bagi în coteț ca pe-o găină cînd vrei sau... Eu eram deci dinainte făcută chifteluță pentru burta domniei tale, deci aș putea spune că eram o victimă a burții dumitale înainte de Calagherovici, și indiferent dacă și el putea fi sau nu pînă la urmă, *el* era mai dificil ! Vă putea da peste cap orice plan. Pe cînd eu, nu. Și nu costam nici cît un ban șters, pe care mai poți cumpăra ceva, pe care să-l dai într-un tîrg pentru altceva de care ai nevoie : deci, zic eu, nefiind vorba de nici o afacere ce trebuia pusă la cale și parafată cu mine, eu nu valoram o ceapă degerată. Și cine are prețul cepei degerate e clar că n-are nici o pu-

tere, totul e stors de ger și puhab. Mai pe șleau : de-l iubeam eu sau ba pe Calagherovici, era un moft fără importanță, calitatea mea de muiere era așa de proastă încît orice-aș fi simțit eu față de bărbatul cu care trăiam nu conta, cît timp atît de măruntă și de jegoasă era așa-zisa mea calitate sufletească... Tu știai ce-o să i se-ntîmple lui Calagherovici, și dacă el pierdea partida pînă la urmă, ce mai conta o muierușcă ? Cine nu mergea cu tine și cu Gălătioan mergea în altă parte și cum erați amîndoi grandomani și cum în toate adunările vă obișnuiseră să folosiți pentru munca voastră și țelul vostru și drumul vostru spre acest țel un singur cuvînt, istoria... ei, bine, atunci istoria era cu voi, ea nu putea fi în două părți deodată, decît altfel, și acest altfel n-avea cum să mai fie... Istoria ziceai tu în sinea ta că e cu tine și cu viitorul tău și deci cu istoria ta viitoare, în care Calagherovici nu încăpea, el nu mai era demn... Și siguranța aceasta a ta n-avea cum să te pună în situația penibilă de a mai face chiar și o tranzacție cu mine, să-l dau pe el, ca să rămîn eu... De ce să mai pierzi timpul cu o ceremonie inutilă, cu o discuție în care la o cafea să-mi propui... Și-ai avut și dreptate, totul ți-a ieșit cum ai vrut, și chiar eu am intrat cu tine în pat fără nici un tîrg, fără să-mi promiți nici măcar o înghețată ca la servitoarele ce ies joia în piață și se plimbă cu plutonierii și mănîncă înghețată pînă le dor gîlcile... Calagherovici a ajuns acum demult pe steaua lui, de unde-a și venit aici, și ne privește și ne aude cum îi pomenim numele, dar nu înțelege nimic din ce s-a-ntîmplat, cei ce-ajung în stelele lor nu mai știu ce s-a petrecut după ce și-au luat calabalîcul (și chiar de-ar ști, n-ar însemna nimic, ei despre noi, ca și noi despre morți, n-avem decît cuvinte bune : despre morți, despre vii, numai bine !). Și crezi că eu dacă reușesc să te văd pe tine mai exact cine ești fac asta ca să-mi simt conștiința mai ușoară ? Nu, amîndoi sîntem în aceeași barcă și-n același loc, nici dincolo, nici dincoace, stînd pe loc, pe acest loc unde nimic n-are sfîrșit, nu trece, nu se termină... He, he, da, vorba lui Don Iliuță, nu e prea simpatică viața pe apa asta neagră, duci cu tine și propriul tău gunoi, n-ai unde să-l arunci..." „Da, îți place ție să-ți pui cenușă în cap și

să te vaieți, vai, doamne, trăiesc pe apa blestemată (ah !) a infernului (ah !)... Stau pe Stix (ah !), dar vedeți cît mă perpelesc, dar (ah !) vedeți cît sînt de tare și recunosc că viața mea e macademaca... Ah ! observați casa mea, luntrea mea, zilele mele care nu se mai termină, ah, viața mea e un Stix (bravo ! bravo ! zic îngerii în cor), viața mea... (urale prelungi din cer), lumea e un Stix (îngerii aplaudă și strigă ura !)... Din clipă în clipă, Dumnezeu se va trezi din somnul său și-ți va lua de pe inimă... Lăsînd, cum era și normal, asupra mea tot rahatul. Ești mulțumită, scumpa mea ? Moise păcătosul, care e obișnuit cu apele infernului (huo !), va fi... un moment, ai uitat toată schema lui Don Iliuță : nenorocitul m-a și pictat într-o barcă, în zale și platoșă, invulnerabil ca bravul Achile care și el... adică el a fost scăldat în Stix, și cine face băiță în acest fluviu mocirlos devine invulnerabil... Ca și mine, he, he... Achile n-a avut noroc, din prostie cei (un grup de greci) care l-au băgat în apa asta... da, cineva l-a ținut de călcîi, și locul acela de care a fost ținut a rămas vulnerabil și viteazul Achile fu înfrînt... Sigur, tu mai îți aduci aminte și de minunata zicală din tinerețea ta : cine se rupe de pămînt, ca Achile, o sfeclește. Cine se rupe de mase o pune de mămăligă ! Eu nu mă rup de pămînt, dar nici n-am nevoie... n-am călcîi... He, he, rîzi tu, punctul meu slab, călcîiul meu e conștiința mea, he, he, ești deșteaptă !... M-ai dat gata ! Da, dacă nu dragostea, atunci faptul c-am făcut împreună un copil îți dă dreptul să-mi spui ce crezi despre mine. Tu tragi nădejdea că, de-o să-mi spui niște banalități (pe care lumea le înțelege mai ușor), o să mă turtești... Spune : eu sînt o capră, tu ești un porc ! Tulburătoare descoperire, bravo ! Tu ești un criminal odios ! Tu ești un om fără conștiință ! (Nu uita năzbîtia cu Stixul !) Conștiința ta... (Hop așa și tot așa !) Ah, ce frumusețe de gîndire ! Ah ! cum tu înțelegi lumea și dramele ei ! Ah ! cum tu înțelegi timpul (și istoria ! sigur, neapărat Istoria) și... vai ! (să zic și eu cum ar zice un grec, din rărunchi) vai ! scumpo, cum te fascinează pe tine vorbele goale ! vorbele mari !... crimă ! conștiință ! adevăr !... Ca și Tică, nu te mulțumești cu o realitate dată în plic ca la șah mutarea

secretă, vrei și tu să dai alta : poftiți, domnilor, asta este ! Poftiți, domnilor, ideea mea este... Adică ai idei. Ai intrat la idei. Bravo ! Comunici idei, cu care vrei să te schimbi și pe tine și să schimbi și lumea... în părerile ei proaste... Deci vrei să transformi lumea, deci ești o revoluționară ! Păi de ce nu spui pe guriță că ești o revoluționară, dragă ? Tu vrei să mă faci pulbere ca lumea să respire ușurată. Demască-mă, scumpo, ce mai aștepți ? Scuză-mi tonul, cam băscălios, dar ce să mă mai ierți pentru ton, strivește-i șarpelui capul cu călcîiul tău revoluționar ! N-o să-ți fie greu, nimeni n-o să mă plîngă și n-o să-ți găsească vreo vină... Vai, sărmana, cît a suferit ! Mă mir că n-a ajuns la ospiciu ! Să-mparți patul cu un drac !... Mă rog, merge și drac. Hai, fă lumină, să rămînă Tică Dunărințu cu gura căscată și negru de invidie, sau bucuros nevoie mare... cine mai știe cotloanele întortocheate ale sufletului omenesc, cine ? ! Fă, draga mea, lumină, fă ca să zic așa vizibilă partea invizibilă a (nu, nu a lunii, că nu ești la institutul de astronomie și nici cu sateliții... în sfîrșit !), da, a lumii, dă în vileag (sau pune pe tapet, cum vrei) idei noi, concepții noi... Hei, ce-a fost cu Horia ? Numele lui nu putea fi spus cu voce tare multă vreme, ca să nu te-ntrebe cineva de el, era de ocară, și nu-l puteai spune decît ca să-l faci de ocară. Și al lui Calagherovici... Spune cum chiar eu te-am rugat să nu-l mai pronunți, nu că m-ar fi supărat, ca bărbat, dar era un nume de rușine. Da, eu te-am rugat, ești mulțumită că te ajut să mă distrugi ? Fac și eu ce pot, ca să ai și tu o plăcere : am să-ți ofer cît mai multe date cu care să mă faci țăndări ! Am să te-ajut...“ „Crezi că n-aș avea destule, de-aș voi să te fac țăndări ?“ „Atunci îți ofer un ajutor dezinteresat.“ „Din păcate, dezinteresații ca și interesații au tot doi ochi și două mîini și nu se deosebesc cu nimic... Și nici tu nu se știe cînd ești interesat de ceva și cînd nu... N-aș avea deci nevoie de ajutorul tău ca să te distrug, și nici nu vreau asta...“ „Da, înțeleg, vrei să discutăm și să mă conving eu că m-am înșelat, calitatea ta sufletească este mare și tare ! Și că nu te-ai legat de mine pentru că eram frumos sau tînăr, sau că mă iubeai, nu, ce ți-a plăcut la mine a fost pielea mea scofîlcită și uscată ca

o iască, buzele mele searbede și reci, burta mea moale ca o meduză moartă, hai, spune că te-a entuziasmat părul meu năclăit mereu de sudoare și de mătreață, tălpile mele care seara în ciorapi răspîndeau o putoare cît un internat al școlii de tractoriști. Hai, spune, Calagherovici era un om de caracter, un bun comunist, un erou, un ins care se spăla pe picioare seara și te săruta noaptea în somn, un bărbat perfect, pe cînd eu, un porc, un criminal, un mincinos, care nici la subțiori dimineața nu se spală... Și de ce m-ai luat totuși tu pe mine (recunoaște !) ? Ca s-arăți cît ești tu de grozavă și de bună, cît te poți tu sacrifica pentru omenire... A, nu, pardon, nu-i asta melodia... Care e ? Greșeala mea veche este c-am crezut că în ritm cu dezvoltarea economico-socială se dezvoltă și conștiința omului... Și nici vorbă, uite, mă uit la mine, sînt la fel, un !... Dar tu oare te-ai schimbat, nu-mi dau seama ? ! Trebuie să te impresionez sinceritatea mea... Nu ? E prefăcută ? Vezi ce fine observații faci, ești măcar în stare să constați cît de bun psiholog ești ? Păcat că nu ai diplomă în învățămînt, zău. Ți-e greață de mine, nu-mi mai răspunzi, sufletul tău e încărcat de hidoșenia mea, ce mai vreau de la tine ? A, da, înțeleg, taci, fiindcă orice ți-aș mai spune nimic n-ar mai fi nou : m-aș repeta, memoria ta sfîntă mă știe pe de rost. Și totuși, ce ne-a legat pe noi, ce pămînt, ce a fost între noi, ce ne ține împreună și-acuma ?“ „Poate că disprețul, Moise.“ „Vezi ce înțeleaptă ești ? Disprețul și jegul, astea ne fac să mîncăm la o masă și să ne înțelegem și să ne scoatem ochii și să ne culcăm pe o pernă și să ne scuipăm... da, astea ne apropie, și zilele prin care am trecut ca doi... spune tu... Șobolani e bine ? Nu e... Ne-am urît, ne-am iubit (cum să-i spun la chestia asta cînd faci copii ?), ne-am mințit, ne-am bătut (tu mi-ai dat și c-o tigaie în spinare — norocul meu că nu m-ai nimerit în scăfîrlie !), am gustat și din fiere și din miere (am băut și vin !), nu ne-a ocolit nici grindina (și în vara aia la Lăzăreni !), am gustat din pomul vieții, he, he, al binelui și al răului (din partea mai puțuroasă), în sfîrșit asta a fost viața noastră, o bătaie nu cu floricele, o luare de gît, cînd pe pat, cînd sub pat, o strîngere de gît, cînd cu dragoste, cînd cu...“ „Oricît ai rîde,

Moise, și oricîtă voință ai avea tu de a trăi fără ce-a fost, fără trecut, poftim, fără istorie, este cu neputință. La ce e bună această povară, această reamintire a unor zile și luni ?... n-ar fi mai bine fără nici o poveste, fără nici o istorie, poftim ! N-ar fi mai bine să nu mai ținem nici o legătură cu tot ce-am fost și ce-a fost, nici o legătură cu propriul nostru trecut, de ce mereu să ne sărbătorim ziua de naștere numărînd anii de cînd am venit pe lume ? N-ar fi mai lesne fără origini, fără acea parcă lumină care ne urmărește din locurile unde ne-am dat seama întîi că există lumină, stele, ape, oameni, n-ar fi mai bine să închidem ochii și să nu credem și să cîntărim cine sîntem la lumina acelei lumini și a trecutului care oricum nu se mai întoarce, anii se duc, ce să-i mai numărăm ?... De ce să-mi mai pese mie de ce am zis da cînd tu pe bicicletă în fața fabricii de cuie m-ai întrebat de poți veni să mă vezi ? Nu străluceai de deștept și nici nu plesnea cămașa pe tine de mușchi, ca să-mi fie ușor să-ți răspund că te-aștept, nici nu-mi scăpasei pe mama sau pe tata de la înec ca salvatorul ce erai să trezească în mine dorința de a-ți mulțumi și neștiind altfel cum mai bine să fac decît să fiu a ta, ei, da, neștiind — te-am chemat... Ori poate văzind că albești, să m-apuce mila, să vreau să mai simți că mai ești bărbat și că eu pot să te fac să mai simți că n-ai murit ca bărbat, pentru asta ?... Sau c-ai făcut și tu ce-ai putut ca să crape Calagherovici, și pe un animal atît de murdar și fără onoare și beat de sînge și mincinos și imperfect voiam eu să-l ridic pînă la suferința mea atît de omenească și să-l fac alături de mine să fie și el om, să-i pun în față o oglindă, care eram eu, și care era și el, și să-l îndrept ? Nici vorbă !" „Ce minune ar fi fost să faci dintr-un monstru ca mine un suflet iubit, poate asta era... De ambiție și de mîndrie nu duci dorul... Nu ești sigură, dar tot te întrebi și tot nu găsești un răspuns acelui răspuns... Pe mine nu mă importă, vorba ardeleanului, n-am o ținere de minte a originii tuturor lucrurilor, n-am talent de istoric, asta e ! Și fără o conștiință... istorică, uite că totuși mănînc, mă cert cu tine, trăiesc. Fără o conștiință a începuturilor, și a acelei istorii cu bicicleta, trăiesc și te enervez, nu ?" „Trăiești, cine zice că nu..." „Că trăiesc așa și salcîmii și popîndăii, și vitele ?, he, he..." „Fără ea... e vorba

de conștiința acelor ani (nu mai behăi !), nu poți să ai o conștiință de ce ești și cine... Ceea ce nici nu vrei ! Bun ! Atunci de ce m-ai întrebat și tu ce ne-a ținut legați, ca să rizi ? Nu, și tu vrei să afli, ca să te ascunzi și mai bine de ce cred eu că ne-a apropiat... Nu disprețul, sau nu el în primul rînd, ci faptul c-am simțit, fiecare în felul său, c-am pierdut trenul și că sîntem cu siguranță și pentru întotdeauna niște învinși, da, da, dar pe care în primul rînd nu ne-a învins altcineva decît noi înșine cu propria noastră... Noi am avut frică, sau neîncredere de a vedea în noi, eu măcar în mine și tu în tine, în oameni, în om, da, ceva fără egal (absolut, cum zice Don Iliuță, care-și privește vacile din tablourile sale plin de convingerea că ele sînt o valoare fără egal, absolută), deasupra tuturor chestiunilor de pe pămînt și din cer, sociale, de religie, de orice religie, de ambiție, de putere... Nu, noi le-am pus pe-astea pe toate deasupra noastră și a bietului animal care e... deci și noi, care tot oameni sîntem, vrem nu vrem... Și-am pierdut, Moise, partida... Asta ne-a unit încă înainte de acea zi cînd tu pe bicicletă..."

39

„Dar oare există bătrîni fericiți ? Nu să ne-aruncăm pe fereastră ca să scăpăm de aceste haine grele, bătrînețe haine grele... Și nici nu sîntem atît de bătrîni la ani. Pedeapsa cea mare a noastră este să trăim așa cum sîntem și cum ne-am străduit să fim, eu rămînînd lîngă tine cu o dragoste întreținută cu frica, mereu aprinsă cu spaima că din vîrful turnului pompierilor în care te aflai tu puteai să vezi cel mai bine unde se poate da foc fără să ajungă la timp nici o mașină cu tulumbe și să astîmpere focul pus de mîna celui ce ar fi trebuit să-l stingă, să vezi cu ochiul tău deschis peste mine ca noaptea privirile strălucitoare și fixe ale unei păsări ciudate, cucuvea aducătoare de nenoroc, buhă ascunsă ziua de lumină în coșuri de case părăsite, de orice lumină pierdută ca să nu i se stingă în lumină misterul ochilor ei ; eu, da, sculîndu-mă dimineața și mergînd la serviciu să-mi cîștig sutele de la chenzină, tăcînd în dru-

mul meu și în lucrul meu în fața atîtor fețe întrebătoare și a atîtor vorbe cu întrebarea ascunsă în ele ca o scuză a mea sau ca un blestem aruncat peste capul meu, mută la acestea și lașă, ca o umbră, fără limbă și fără grai, lașă față de ei și față mai întîi față de mine, așteptînd să se deschidă cerurile și să pogoare asupra mea o izbăvire, ori să mă ia, așteptînd fricoasă un semn al lui Dumnezeu în care nu credeam muncind pentru o rochie și o pîine și un bilet la cinematograf care să-mi dea impresia că totuși am și eu o valoare a mea, pot scoate din serviciul meu un ban care să nu mă țină lîngă tine ca o cerșetoare, care să-mi dea libertatea de a fi dacă nu în întregime ce voiam, cel puțin în întregime c-aș fi putut fi ce nu eram... Și glasul tău seara la cină întreținînd în mine acea spaimă care la alții se numea credință în ce spuneai tu, acea spaimă care pînă la urmă s-a numit și în mine credință în adevărul tău, măcar o vreme, o secundă, dar destul, chiar și prea mult, o secundă fiind tot timp... și ea a rămas în mine ca un cerc într-un prun, strîmb cum fusese acel an de secetă și cu fluturi albi ieșiți din găocile lor atîrnate pe frunze, hrăniți cu puterea verde din frunzele rămase ciuruite și arse de foamea lor. un cerc ca o părere dar peste care nu se poate trece și peste care vine apoi alt cerc fără fluturi în el sau cum o fi anul următor... Și cînd mă-ntîlnesc cu un ins ca Solomon Pexa, văd în privirea lui absentă că el chiar prin faptul că nu mă vede și nu-mi dă bună ziua și nu-mi răspunde la bună ziua (ascunzîndu-se în vîrsta lui ca într-o binecuvîntată stare de ramolire, ascunzîndu-se sau fiind pe drept ramolit) mă tolerează, mă lasă în pace să trăiesc așa cum sînt și cum merit, respectîndu-mi libertatea de a trăi, dar respectîndu-mi atît de tare această libertate încît ar fi de acord și să m-arunc sub un tren, el admițîndu-mi senin și tăcut acest drept și această libertate, și le-ar chiar și înțelege (el care multe nu le pricepe și nici nu vrea), din moment ce înțelege și cum trăiesc eu și cu cine... sau poate asta ar fi pentru el o pedeapsă mai mare decît a te arunca pe fereastră, să înduri în fiecare zi rușinea, să ai dorința să termini și să n-ai curajul să duci pînă la capăt propria ta dorință, și prin asta să dovedești că ai un curaj mai

mare, acela de a nu termina cu tine fără o împăcare, fără o plată, față de tine întîi... Despre Horia cînd a fost vorba că și-a pus singur șireangul la gît într-un loc unde să nu-l afle nimeni, poate pe muntele Țebea, în pădure neumblată, unde să putrezească în vînt și să nu-l mănînce viermii pămîntului și furnicile și jivinele, ci să-l despoaie de carne păsările cu cioc tare și să-l ducă peste văi în bucăți spre cuiburile lor la puii lor, să umble prin văzduh cu carnea lui în burtă și în plisc, purtînd-o peste verdele pădurii și sub cerul de zi albastru și sub cel de noapte luminat de stele, carnea lui să nu devină țărînă, ci carne și viață de păsări ce zboară în înălțimi — și numai oasele lui să rămînă albe în șireang, măcar o vreme, ca un schelet spălat de ploi și alb atîrnînd sub un brad poate, numai ele apoi căzînd pe cetină să fie năpădite de furnici și roase încet de vreme și împrăștiate... ei, și despre Horia cînd a fost vorba că și-a pus singur capăt zilelor, Solomon Pexa a zis că el nu judecă pe nimeni, nimeni să nu judece pe nimeni, el nu-l judecă nici pe Horia pentru asta, dar nu-l înțelege..."

40

„Ai îmbătrînit și tu, nu pe dinafară, asta se observă mai greu... Despre doctorul Bokor Cristoloveanu zice că a devenit un moralist fiindcă i-a venit vremea să fie : cît timp hormonii îi funcționau normal, nu găsea la orice gest o explicație și o morală, acuma însă e mai rău ca un popă. Și în ce calitate și cu ce drept mă judeci tu pe mine, ești tu făcută din alt aluat decît alții, ai tu o viață de-o altă calitate ca alții de faci pe Pilat din Pont care-și spală mîinile și zice că n-are nici un amestec și găsește vina în alții... Cine ești tu, nu te-ntrebi, de faci pe victima acelor ani și-ți și găsești tot sosul și saramura care să-ți justifice propria ta purtare... Dar Calagherovici era un miel sfînt, înjunghiat pe altar de niște ticăloși care acum cînd nu mai au cum da îndărăt că nu l-au tăiat la gît zic că era necesar să fie sacrificat și un miel, sînt și victime nevinovate, însă fără de care nu e posibil, există ca în orice

luptă o cotă de nevinovăție care piere, există desigur o distrugere și a mielului nevinovat, altfel n-ar mai fi altar, n-ar mai fi jertfă, nu s-ar mai salva de la înec vasele trimise pe mare, luptele... Adă-ți aminte de bătrînii greci, și acolo, și dinainte de ei, și după ei, de cînd e lumea a murit și cineva nevinovat într-o bătălie, altfel n-ar mai fi fost durere și n-ar mai fi fost nici victorii și nici bucurii. Cine sînt ticăloșii, să vedem, și cine sînt mielușeii : adă-ți aminte de noaptea de iarnă cînd am plecat cu sania din Lăzăreni spre Cîmpuleț prin pădure, ca să scurtăm drumul și să trecem și pe la locurile unde taică-tău plecase să pună sare pentru cerbi. Era și Calagherovici, învelit în cojoc, și Eftimie, pe care trebuia să-l lăsăm la biserica sau mănăstirea pe care Paisie și-o cioplise din lemne și exact ca în vremea lui Ștefan cel Mare, cînd preoții duceau pe butuci dintr-o parte în alta biserici, să se-nchine lumea, trase de cai sau de boi, locuri de închinare puse pe roți, ca niște uriașe căruțe cu coviltir și cruce... Sau cam așa ceva, sau în acest fel, și Paisie se gîndise să trăiască în pădure într-o chilie aproape ca o covercă și să se închine unei biserici pe care și-o făcuse singur cu mîna lui și pe care o putea lua cu el ca pe vremea lui Ștefan (din fața turcilor sau a tătarilor, a păgînătății), preoții lui pentru care, și nu numai pentru ei, desigur, a ridicat atîtea zeci de biserici în timpul vieții lui atît de plină de războaie și de jertfe... L-am lăsat acolo pe Eftimie, în ușa bisericii în care ardeau lumînări și se auzea vocea călugărului citind din cărțile sfinte... Nici eu, nici Calagherovici nu ne-am dat jos din sanie să-l vedem pe Paisie și să-i vorbim, că i-am adus prietenul, deși fiecare dintre noi pentru asta și ne hotărîsem să scurtăm drumul spre Cîmpuleț prin pădure, ca să-l vedem pe pustnicul cu barbă și păr lung pe umeri despre care se zvonise c-ar fi Horia Dunărințu... Dar nici eu n-am avut curajul să deschid ușa acelei biserici și să dau ochii cu omul care în sutană sta în fața icoanelor, și nici Calagherovici care poate acceptase drumul cu sania pe-aici ca să mă vadă pe mine ce voi face de Paisie îmi va vorbi sau mă va privi... sau în fața crucii mă va pune să jur cine știe ce... Nimic din ce spera el nu s-a-ntîmplat, Paisie a

fost mai înțelept, nici n-a ieșit să ne vadă, a venit alt călugăr să-l ducă la căldură pe Eftimie, în brațe, ca pe un sac, el a rămas lîngă lumînări, să-și termine rugăciunile... Se temuse, de-ar fi fost Horia, că de ne recunoștea, îl recunoșteam și noi și-atunci el își pierdea liniștea și pacea și izolarea pentru care venise aici și se călugărise ? Ori nu era încă vremea să ne iasă în cale și să ne vorbească ? Ce ascundea, de era el ? ne întrebam, fiecare în sinea lui, pîndindu-ne din cojoace... Căci Calagherovici, zicînd să mergem să-l luăm și pe socru-său, pe taică-tău de la locurile unde ieșeau cerbii la sare, se gîndise că cu n-o să vin cu voi, o să-mi fie frică de-o întîlnire cu Paisie — și un refuz de-al meu era mai mult decît o recunoaștere, a ceea ce se spunea, și voi credeați, că eu încercasem să-i vin de hac lui Horia... Atîta să fi zis, că nu vin — și eram și condamnat de Calagherovici... Dar eu am venit, nu m-am temut de întîlnirea cu Paisie : și tot eu n-am ieșit bine, Calagherovici a zis că eu am riscat, am avut o intuiție salvatoare : de nu era acolo călugărul, ori era bolnav, ori murise de friguri, ori din altă cauză n-aveam să mă întîlnesc cu el nimeni n-ar mai fi putut să mă-nvinuiască, da, că m-am temut să-l întîlnesc... Pădurea era plină de zăpadă, ardeau pe sus stele albe, înalte, reci de atîta frig și noi în cojoace tăceam în drum spre Paisie, indiferenți, ca adormiți, nepăsători la strălucirea zăpezii și la aburii ce ieșeau pe nările cailor, la ce vorbeam destul de rar... dar pîndindu-ne unul pe altul, în gînd, fiecare pîndindu-i cu gîndul gîndurile celuilalt, într-o tăcere ce părea într-adevăr plină de pace sub cerul încărcat de stele, cu lună... Pe dinafară eram ca pădurea, plini de liniște, indiferenți la ger și la zăpadă, frumoși, aș zice eu, oameni buni, dar dincolo, înăuntru, acolo unde nu se putea vedea ce este, acolo unde și în pădure nu se vedea nimic... ce gînduri, ce jivine, he, he, ce gînduri mai sălbatice ca orice jivine și mai necruțătoare pîndeau în acel întuneric ?... Și ce frumos lumina luna, ca în povești, cum licăreau stelele, cum lumina lor lumina zăpada și drumul și copacii grei de nea, ce liniște și pace în noaptea de iarnă, gerul era pur, totul părea neschimbat de-o mie de ani, de la începutul lumii... Cum zici și tu uneori, da,

totul ar fi fost așa, de n-am fi fost noi care împuțeam totul cu duhoarea cojoacelor și cu neîncrederea și pînda... Tîmpenia acestei veșnicii a luminii, a pădurii și a nopții, a aceleiași lumini de lună și a zăpezii albe e că această materie care pare că nu s-a schimbat niciodată și nu se schimbă și că astfel trăiește în afara timpului și neținînd deci seamă de el nu seamănă cu noi, tîmpenia e că eu cel puțin nu mă simt făcut să trăiesc fără să țin seamă de drumul din acea iarnă spre Cîmpuleț și de ce-a fost înaintea lui, cînd Calagherovici mi-a zis să vin cu voi în sanie, și ce-a fost în fața bisericii de lemn ce mirosea a tămîie ca o cădelniță și ce-a urmat apoi cînd ne-am rătăcit căutîndu-l pe taică-tău și negăsindu-l și cînd am văzut ochi de lupi sticlind în urma noastră și înaintea noastră în pădure și cînd caii sforăiau și băteau din copite și nu voiau să meargă... Calagherovici, în mîndria lui, se socotea băgat pînă în gît în toate, implicat, vezi doamne, în istoria asta nouă și eu zic că și era, dar fusese și în cea mai de demult, cum s-a văzut și a recunoscut și el. Adă-ți aminte, lupii nu urlau, nu voiau să ne atace, se goneau între ei într-o joacă, presimțind poate primăvara, erau superbi, vînjoși, ageri, luna-i bătea de sus, n-aveau nici umbre, sau doar niște umbre mici, firave sub ei, ca niște alte ființe ciudate, ca niște mici vietăți ușoare ce alunecau pe zăpadă... Și caii s-au potolit, ba mai mult, poate nici nu se speriaseră, poate voiseră și ei să alerge mai iute și să nu fie ținuți în frîu de teama ce intrase în noi cînd înțelesesem că pierdusem drumul spre Cîmpuleț și cu toate că stelele erau pe cer toate, și carul mare, și cel mic, și steaua polară nu ne puteau fi de nici un folos... Cerul era înalt, aproape albastru, aerul proaspăt, noaptea plină de liniște, pădurea largă, fără sfîrșit, stejarii și fagii plini de omăt dormind în iarna bogată drepți ca niște soldați ai unei armate stranii... Și noi mergeam mai departe în sanie fără să ne oprească din drum nici o jivină și nici o groapă, alunecam lin, dar n-ajungeam spre nici o margine de pădure, ca și cum ne-am fi învîrtit într-un cerc sau într-un labirint plin de stele și de lumina lunii, mergeam înainte fără să ne împiedice nimic sau să ne oprească vreo rădăcină de copac, pe-același drum care

și el se arăta superb și care putea fi în toate părțile la fel prin luminișurile pădurii : sub cerul senin mergeam înainte fără teamă și fără nici o opreliște și habar n-aveam dacă înainte nu era cumva înapoi și dacă dimineața n-avea să ne găsească de unde plecasem seara : dar nu ne mai interesa, totul era frumos și caii trăgeau la pas sania fără spaime de lupi sau de nălucile lupilor care dispăruseră ca și cum nici n-ar fi fost niciodată... Nu-l deranjasem nici pe Paisie din rugăciunile lui, sau poate nici el nu ne băgase în seamă... puteam să ne vedem fericiți de drum prin noaptea senină și fără sfîrșit și ca de vis... Eram toți trei în sanie, tăcuți, nu mai speram să-l întîlnim pe taică-tău, demult ajunsese el acasă, ori la schitul lui Paisie. Te întreb : Calagherovici a acceptat să mergem pe acest drum ca să mă vadă tresărind sau încurcat sau pierdut cînd o să dau ochii cu călugărul, voia să vadă un criminal ce nu reușise să fie (din moment ce omul lovit de el trăia) nici măcar atît, un neisprăvit ce-avea să stea față în față cu fapta sa nedesăvîrșită, cu neputința sa ? Căci Paisie era acum întruchiparea nemernicici mele, singurul ei martor, și a lipsei mele de orice putere, din moment ce nici un rău monstruos nu putusem să împlinesc, după ce-l gîndisem și-l începusem... Așa să fie oare, așa mă vedea Calagherovici, m-am întrebat atunci și adevăratul răspuns mi-a venit după mult timp, peste răspunsul păgubos și fals de-atunci : Calagherovici ar fi vrut să stau față în față cu Paisie și eu să mă cutremur de nu era Horia, și de era să mă pierd cu firea și... I-ar fi plăcut să ne spintecăm burțile și să cădem amîndoi lați cu mațele fierbinți, pe zăpadă. Asta a și mărturisit : v-am urît pe amîndoi de cînd v-am cunoscut, pentru fanatismul vostru și pentru credința voastră în comunism. Calagherovici a fost omul siguranței de cînd avea optsprezece ani. Așa că, Lilico, mai vino-ți în fire și nu mai căuta orice pretext ca să mă izbești la mir și să mă faci pulberi. Moartea Anitei, în loc să te întristeze și să vezi în ea un fel de năpastă ce ne urmărește și pe care va trebui s-o ducem împreună, te-a înverșunat împotriva mea și-ai găsit în ea un nou prilej de-a mă strivi : dar te-ntreb : cu ca un tiran sîngeros te-am obligat să ajungi în patul

meu și tu n-ai putut altfel, ca să-ți poți păstra măcar jumătate din libertatea ta și din pacea ta... Deși eu zic că pacea și libertatea ori sînt, ori nu sînt, ele nu sînt, cum zice și dragul de Don Iliuță, în care crezi, și pentru care-ți reproduc și cuvintele : ele nu sînt divizibile, sînt indivizibile, — așa că te-nșeli cînd dai vina pe mine... Insă se pare că-ți place să te și minți, nu să te-nșeli doar fără să-ți dai seama, cu bună știință te minți, ca să mă poți zdrobi pe mine... Bine, dar de eram un monstru, nu trebuia să stau cu tine în aceeași casă și să-ți fac un copil. O să spui că n-am vrut și-am fost forțat. Bine, accept ce vrei tu, cu o condiție, sau chiar fără nici o condiție, fiindcă tot nu se mai poate schimba nimic acum... da, condiția ar fi fost : să-mi răspunzi de ce eu de pe bicicletă voiam ce susții tu, cînd s-ar fi putut ca să fie și altceva : și iată ce : Calagherovici se dovedise c-a fost omul siguranței încă înainte de război (a recunoscut cu gurița lui) și că s-a opus prin tot ce-a putut după război să împiedice instaurarea unei noi puteri, a comuniștilor (a recunoscut cu gurița lui)... deci : nemaifiind el, și tu nemaifiind astfel decît fosta muiere a unui bandit, eu am fost un ticălos atunci cînd am vrut să fac din tine (iubindu-te, recunosc ca un ticălos ce sînt) nevasta mea, neținînd eu astfel seama de nimic ce mi s-ar fi putut întîmpla și care m-ar fi putut distruge, neținînd seama că dorind (în ticălosia mea) să fiu și eu fericit se putea ca această fericire a mea să mă zdrobească...“

41 „Domnule Dunărințu, să mă iertați că intru tam nesam în vorbă cu dumneavoastră, nu pe mine mă așteptați aici în cofetărie.. Îndrăznesc să viu la masa dumneavoastră, deși nu se cade, sînt femeie și — hm ! hm ! nițel mai în vîrstă decît sînteți... Desigur, nu vin cu intenții, he, he... dar am ceva neapărat să vă comunic... Vă interesează de ce-l apără Moise pe circar ? E împotriva lui Dumnezeu, s-ar zice, de necrezut, după atîtea probe... Gîndiți-vă, nu-l clatină nimic, e ca de fier... Desigur, și eu mă mir. Mă cutremur

numai închipuindu-mi, după cele auzite, cum el a învelit corpul fetei într-o hartă ce se afla în pivniță și l-a pus în valiza adusă de Dorina... Și pînza de bombaier, foarfecele de tăiat ghips și bisturiul, toate murdare de sînge, le-a dus în cameră și le-a spălat și le-a uns. Și Dorina, auziți, i-a curățat lui ghetele ! Le-a dat cu cremă să nu mai rămînă strop de sînge. La masă nu s-au mai dus, nu le era foame, și să nu fie văzut el, să se creadă că e bolnav... Dorina i-a adus mîncarea în sufertaș de la pensiunea unde prînzeau... Eu spun adevărul așa cum este, gol goluț, și mi se face părul măciucă, și Moise dă din umeri și nu crede o boabă... Desigur, se poate bănui că e atît de zdrobit încît nu mai e în stare să simtă nici o durere ! E normal, un tată care-și pierde copilul cel mai mic în așa hal, poate să rămînă toată viața într-o dungă și să prindă muște... Ce-i mai pasă lui care e adevărul ? Și cum s-a întîmplat povestea cu Anita, și cine e de vină ?!... Orice amănunt nou îl lasă rece, și că Francisc a curățat soba a doua oară, după ce arsese hainele fetei, ca la o eventuală percheziție să nu se afle nimic... Și că în acel moment a venit Marcu Adalbert pe la el, cu ochii bulbucați... Orice-i spui, privește pe deasupra ta și pare surd. Părerea mea este că Moise toată viața s-a zbătut să ajungă la o înțelepciune, dar niciodată n-a fost un înțelept, i-a scăpat ceva foarte mic, acel secret care.. Și el a văzut în Francisc un om căruia toate i se împlinesc, poate pentru că nu se ține legat de mîini și de picioare de nici o regulă... Francisc sărea (ca o pasăre sigură de ea din creangă în creangă, nu rîde) din scamatorie în scamatorie, acum i se umfla burta cît o butie, c-a înghițit o cămilă, acum zbura peste oraș călare pe o mătură, acum fabrica bani falși din ziare și-i mesteca între măsele și-i scotea pe urechi plini de clei și de panglici verzi ca să-i arunce lumii și ei să piară căzînd din aer, ca niște năluci, și să rămînă doar mirosul lor proaspăt de bancnote scoase din bancă noi... Acum vorbea în șase limbi cu dracul și-l punea să mestece într-o oală de pămînt fasolea pusă la fiert, acum lua în brațe o femeie și-o făcea să dispară sub halatul său, trecea, vreau să spun, surîzînd și stăpîn pe el de la o scamatorie la alta, de la bărbat la diavol și de la muieri la maimuțe ca un

prăvăliaș de la o marfă la alta, sigur că le găsește la locul lor și le știe prețul, ca un (ce mai calea valea !) burghez liniștit și plin de încredere în ale lui... El, să ne-nțelegem, trecea ca vrabia din par în par, rămînînd, he, he, vrabie, pițigoi, cum vrei să-i zici, fără să se lege de nimic, ca Moise... Aici e deosebirea : Moise n-a rupt niciodată lanțurile cu care s-a legat de-o muiere sau de un om, sau de o zi, sau de un fapt... El își cară în spinare totul, ca un prost, nu se poate rupe de nimic... Eu știu că-l bănuiești că l-a omorît pe Horia Dunărințu și sperî să-i dai de capăt acestei... Și te bazezi tocmai pe prostia lui, că rămîne ca un prizonier... legat de toate zilele prin care a trecut și de toți oamenii... și de diverse alte fleacuri legat, ca o slugă a acestor diverse fleacuri... Nu e înțelept ca Francisc ! Cînd a intrat la el Marcu Adalbert și el curăța soba de cenușa hainelor fetei, zîmbea și se schimba în oglindă, cănindu-se cu funingine... Sînt caraghios ? l-a întrebat pe Marcu... Am să mă spăl pe față, dar ce ești așa de constipat, domnule Marcu ? Vrei să te dau cu funingine ? Sau te dor măselele de ești încruntat ? l-a întrebat rîzînd. Marcu a zis : „A dispărut fata lui Moise". „Unde, în aer ? A trecut granița, hă hă ?" „Nu glumesc, părinții ei sînt disperați : n-a mai apărut de ieri". „S-o fi dus la bunici... la neamuri... la vreo prietenă..." „Au căutat-o peste tot : nu e !" „Ce glume... doar nu e pasăre să-și piardă urma prin aer... Hai, lasă, o să vină ea acasă, speriosi mai sînteți toți, domnule !" „Și după ce a plecat Adalbert, la fel de stăpîn pe el ca altă dată, a plecat cu Dorina la locuința părinților ei, ea ducînd valiza în mînă, el la subțioară lădița de struguri. Au săpat în grajdul caprei o groapă și le-au îngropat... Și s-au despărțit, ea a dormit în „Giordano Bruno", el în „Einstein"... Scamatorul parcă a tăiat orice legătură între el și fapta lui îngrozitoare, a dormit liniștit toată noaptea... Ori Moise n-ar fi avut asemenea putere, el se perpelește după orice fleac..." „Crezi că Moise a dormit în acele nopți ?" „Nu, domnule Dunărințu, desigur că nici nu putea, Anita era fata lui. Moise, ca orice om, a greșit de multe ori, cu voie sau fără, dar te rog să mă crezi că spre deosebire de Francisc el era conștient de greșeala sa, și n-o uita, și nu se putea rupe de ea, îl frămînta, nu-l

lăsa noaptea să pună geană pe geană, și era conștient de ea, o să rîzi, nu numai după ce-o făcea, ci și înainte de-a o face... Deci, mi-ați putea zice, el nu făcea nimic întîmplător. Da. Avea o credință, o convingere, și cînd greșea, greșea știind că nu e bine, omenește poate, dar trebuie să... Nu vreau să-l apăr, toți greșim, și proverbul spune că doar cine nu muncește nu greșește. Ei, eu cred că pe el l-a umplut admirația față de Francisc văzînd că se poate trăi și ca Francisc, fără probleme, la întîmplare, nelegat de nimic, nici de oameni, nici de zile, de obiecte, de trecut, de nimic... Liber ca pasărea cerului, așa i se părea Francisc, nelegat de nimic, fără nici o răspundere ! Ei, mi-ați putea spune că voia să învețe de la Francisc să trăiască și el ca Francisc ! Poate, totul se poate, dar un măgar bătrîn cu greu se mai dezvață de drumurile pe care le știe. Dumneata vrei să-i afli aceste drumuri ? Crezi că voia să fie ca Francisc ca să nu-i mai poți cunoaște aceste drumuri ? Desigur, dumneata nu trebuie să-mi răspunzi la nici o întrebare, eu însă înțeleg că ești sigur că orice-ar face tot o să-ți cadă în mînă, ca măgar bătrîn ce e... Ți-a intrat în cap că trebuie să afli adevărul și să spui lumii totul, să nu mai existe nici un secret și nici un mister, să răzbată tot ce e omenesc în om și să se termine... De e așa, în ce-l privește pe Moise, de ce povestea cu Francisc te interesează mai puțin, sau o privești ca un ins cu salariu, fără să pui suflet ?... În șase și șapte ianuarie, Francisc și Dorina au făcut curățenie ! E nemaipomenit ! Și mă privești și pe mine... Înțeleg, nu te interesează Francisc. Nu e ce-ți trebuie..." „Și ce-mi trebuie mie, domnișoară Caramalis ?" „Domnule Dunărințu, ai nevoie tot de Moise... Dumneata ești sigur, și ai și probe, dar nu destule, ca să nu greșești, ori să te faci de rîs și să strici totul... ești sigur că Horia Dunărințu a fost omorît de Moise, însă ești tot atît de sigur că nu-l poți pedepsi pentru asta, a trecut vreme lungă, martorii s-au mai pierdut, au mai uitat... Și atunci ce faci ? Aștepți ! Moise trebuie să mai greșească... Și să-l prinzi și să plătească acum, cu greșeala asta, pentru Horia !... Dumneata mă asculți, te văd, dar nu-ți pasă de-ți spun că Francisc, ca să încurce firele cercetărilor, a scris o scrisoare... și că a cumpărat o valiză de la magazinul de jucării, și-a burdușit-o cu

boarfe și i-a rupt un colțar ca să-i schimbe fasonul... și că s-a hotărît să hipnotizeze o proastă care să răspundă ce dorea el... și că în 16 ianuarie a dezgropat-o pe Anita... și într-un sac de hîrtie, în valiză, a lăsat-o în stradă... Dorina s-a internat în spital, o lună... Și prin august i-a spus mamei sale că de-ar povesti ce știe despre Francisc, l-ar închide pe toată viața... Nu-ți pasă de ce-ți povestesc, desigur și pentru că le cunoști... Dar de ce le asculți, de nu te interesează ? Pentru că vrei să afli de ce Moise ține la Francisc, este ? Altfel mă lăsai cu înghețata mea cu frișcă și-ți luai pălăria și bastonul ! A, nebuna asta, adică eu, nu se va lăsa pînă nu-mi va spune de ce crede ea că Moise e fermecat de Francisc... Ceva tot ți-am mai zis, nu ești mulțumit, taci... Pentru că, domnule, Moise cît a fost în putere a fost înconjurat ca o tîrfă de tot felul de barbugii, profesorași, vînzători de iaurt, circărese, preotese, bucătărese, șoferași, crîșmari, cizmari, lozîmplicișți, țărani săraci, mijlocași, chiaburi, ceferiști, pescari... Era dus pe la chefuri, ei îi dădeau întîi bună ziua, erau plini de dragoste față de el, se interesau de-l strîng pantofii, rîdeau cînd el începea un banc, îl purtau pe brațe cînd se pilea, ușurel, ușurel, să nu se scuture vinul în tovarășul Moise, îi aduceau flori în camera de oaspeți, cîte-un șold cald... și el se simțea fericit ! Și acuma cînd a pierdut trenul se uită la el cu fundul și el trebuie să se îngroape în casa lui pentru cîte zile o mai avea, cît mai la întuneric, ca un gunoi, în jurul lui e gol pămîntul... Și-atunci a apărut Francisc, care n-a ținut cont de nimic, l-a făcut să rîdă, să se simtă întreg, s-a certat cu el cînd alții nici măcar nu-l mai înjurau ! S-a pilit cu el, i-a scos nasturi din nas și l-a făcut să rîdă, să simtă că e și el om și că nu s-a pus iarna peste el pe vecie ca peste un bălegar... Francisc l-a trezit din mormînt, l-a înviat ca pe Lazăr, dracul ăsta de Francisc, cu scamatoriile lui, cu neobrăzarea lui... Și acum i se pune în circă lui Francisc că i-a omorît fata... Cineva a născocit năzbîtia asta ca să-i despartă, să i-l ia pe Francisc și el să rămînă singur ca-ntr-un pustiu — vezi de ce nu crede nimic din ce se pune în circa circarului ? Și e trist că n-o află pe Anita, și că Francisc va fi dus și el va rămîne..." „Domnișoară Caramalis, această tristețe a lui mă bucură, pentru el :

că-și dă seama de vidul, de golul, cum îi spui, din jurul lui... El e un ins conștient și de greșelile lui, ai zis, cu atît mai bine e pentru el că e conștient și cînd simte acest, da, vid, n-am alt cuvînt mai bun... E uman, e omenesc, tristețea asta îl ridică în ochii mei... Dar ce mă enervează este că și tristețea asta a lui e meschină, măruntă... Că-l pierde pe Francisc, că nu mai are cine să-l gîdile să se simtă cineva... Aici îl recunosc, nu-i pasă de nimeni, și mă-ngrozesc gîndindu-mă că nu crede că Anita nu mai este, ca să nu-l piardă pe Francisc !... Nu-i pasă decît de el ".

42

„Don Iliuță, o cunoști pe domnișoara Caramalis ?" „O cunosc de cînd era doamnă, acum a decăzut, doamne, doamne, ceresc tată, în domnișoară..." „Nu mă supăr că face bancuri proaste, fiecare nu poate decît ce-l poate mintea" „A, mă scuzați, dumneavoastră într-adevăr vă considerați un banc prost ? Atunci să rîdem, cînd vă vedem... hă, hă... Dar uite că nu-mi vine să rîd cînd te privesc, domnișoară, și nici să plîng, simt că mă ard palmele, ai un obrăjor care cere palme... Nu-mi fă semne, Tică, nu se ridică să plece, n-o cunoști... Crapă de curiozitate : de ce ne-am întîlnit noi aici ? Și l-am văzut și pe Moise dînd tîrcoale pe-afară, și l-a văzut și ea prin perdele... Oare ce punem la cale ?" „Ce mai pictezi, Don Iliuță, tot vaci, tot vaci ?" „Nu-ți fie teamă, nu te iau ca model, tu nu ești o vacă". „Nu sînt un animal sfînt, ce sînt ?" „O domnișoară perfectă: care știe tot, dar n-are acte, care a mîncat murături, și usturoi, desigur, dar nu-i pute gura. Cînd mă uit la tine, nu te supăra, îmi vine să pictez o găleată cu muci. Hai, rîzi, știu că te-au distrat de o mie de ani prostiile mele... Noi ne cunoaștem de-o mie de ani, de cînd era Moise Moise..." „Pe Moise l-ai făcut atunci mămăligă..." „A, nu, să spunem exact... am zis ce știu de la mama : mămăliga cînd prinde coajă, se crede cozonac. Moise prinsese coajă și se și credea viță nobilă, ca și dumneata, ha, ha... Nu rîzi ? Cășunase pe voi, fiind cu frînele în labe, că aveți

sînge albastru ! Păi de nu rîzi, uite că rîd eu, ho, ho, și te și ciup să văd curge sînge albastru ? Tot maică-mea, săraca, zicea că omul sărac e drac. Aștia erau săraci cu duhul, draci de-amniază ! Draci de ziuă, înțelegi ce grozav le-au zis ăi bătrîni : draci de-amniază ! Domnișoara se umfla în pene și-și pieptăna părul tăiat scurt și lăsat să-i acopere urechile, ca și cum le-ar fi avut tăiate în lagăre și ținea niște conferințe scurte și niște cursuri scurte de-ți strica urechile cu glăsciorul ei. Și eu m-am dus la ea la masă, de unde vorbea, chiar cînd vorbea, și i-am dat în lături părul de peste urechi, și-am văzut că nu le are lipsă, și chiar am prins-o de-o ureche, nu i le tăiase nimeni, doar nu călcase prin lagăre, nu era evreică, cum nu e nici acuma...“ „Ești un caraghios, Don Iliuță, un neisprăvit ; n-am rîs niciodată de bancurile tale...“ „Sînt sărac cu duhul, domnișoară. Ferice de mine, căci a mea este împărăția cerurilor ! Tică, nu ți-a ținut la o cafea, aici, ea mîncînd înghețată, predica de pe Munte, ca să ajungi fericit ? Mă mir. În zadar încercăm să trăim fără Dumnezeu, am păcătuit împotriva creatorului nostru, trebuie să recunoaștem că am călcat legile sfinte ca să fim mîntuiți... Domnișoară, eu tot tîmpit am rămas, de ce numai legile sfinte trebuie să recunoaștem că le-am călcat, astea, ale oamenilor, dintre oameni, nu e voie ?... Despre Haralamb nu e voie să vorbim, pe nume, de ce să vorbim doar în general despre păcate ? Parcă aveai o vorbă : să fim concreți, tovarăși ! Nu, ai dreptate, doar Dumnezeu știe despre cine e vorba... Și nu ne dedăm nici la năravul beției, nici la desfrînări ale cărnii ca să ne potolim setea sufletului nostru, numai Cel de sus ne poate satisface această sete, pentru că sufletul a fost făcut pentru el și fără el va fi mereu tulburat... Ai dreptate, domnișoară, cînd spui ca în biblie : „Ne-am îmbogățit, și nu ducem lipsă de nimic“. Chiar te-ai îmbogățit, ca și Moise, dar astea lumești nu vă mai ajung... Acuma ai descoperit că sufletul este etern, domnișoară, și că am venit pe lume goi, n-am adus nimic, și-o să plecăm în pămînt fără să luăm nimic... Ai nevoie de liniște, ești pensionară, ți s-a luat pita și brișca, e bun pe lîngă casa omului un Dumnezeu... Am păcătuit, da, recunoaștem ! El nu îngăduie păcatul în prezența sa și ne-a îndepărtat de el, păcatul a fost pus între Dum-

nezeu și om, adică între el și dumneata, dar dacă vrem să fim fericiți, recunoaștem... Vrei să fii fericită, domnișoară Caramalis ! Perfect ! Dar nu ne obliga și pe noi să fim fericiți, cum ne-ai mai obligat, vezi-ți de dumnezeii dumitale !“ „Don Iliuță, ai, n-ai treabă, te bagi ca musca-n lapte. Discutam cu dumneata despre Francisc. Nu mai am voie să-mi spun părerea despre ce vorbește toată lumea ? De ce-l apreciază Moise ? Eu am...“ „Cunosc, mi-ai zis și mie... Poate, uite că-s gata să-ți dau și dreptate, sînt generos. Ar fi prea puțin, cred... Altceva nu-i convine. Idolul său să fi fost un pervers banal ? Și se agață de o întrebare : totul e o minciună fiindcă în cabinetul dentar al lui Francisc nu pot avea loc orgii ale cărnii, nici măcar întîmplări mai fugare : în realitate, cabinetul, așa zis, este o cameră de trecere pentru familia Leșeanu... O cameră împărțită în două printr-o perdea de pînză și un dulap, într-o parte fiind un soi de coridor spre locuința Leșeanu, în alta, cabinetul de dinți... Cum să se petreacă monstruozități aci, oricît ar declara Dorina și Francisc ?!. Normal, sau mai ales anormal, e nevoie de spațiu, și de ei declară altfel, au fost forțați. Moise nu crede, avînd argumentele lui. Că e sigur că e o scorneală amestecul lui Francisc, îl interesează... Ca tată, el trebuie să respingă asemenea bazaconii, n-o vede el pe Anita ajunsă acolo... E supărat că nu știu cine, ca să se răzbune pe el, a inventat totul, murdărind-o și pe fată, să-l compromită pe el și mai tare !... Ce-au cu fata ? nu înțelege. Mai degrabă cineva i-a furat fetița și-a ascuns-o, și a aranjat minciuna gogonată cu scamatorul plutind prin aer cu limba scoasă ca un cîine și cu femei sufocate de fluidul său din adîncuri, rămase înțepenite cu fața spre ceruri ca strînse în chingi. Și Anita, hipnotizată. cu ochii bolboiați și cu omușorul împins înăuntru, fără aer, și ca să scape trebuind să muște ce găsea ca o căței, urlînd... Cineva fără experiență, strîns ca între hulube și fără aer, putea în nemișcare și spaimă să-și piardă firea, și instinctul de conservare și el să se piardă... Leșeanu Izabela și Adorian Irina, din camerele vecine, auzeau în cabinetul dentar ce voiau ele, degeaba se laudă că zgomote și gemete le împuiau urechile. Ce-și pot ele închipui că se întîmplă cînd un dentist scoate măsele pa-

cientelor și ele urlă ? Și ce declara Bălău Mălioara, Covaci Elena, Ciat Carolina, Dumitrache Viorica, pacientele lui, că se întîmpla cînd le punea dinții, le interesează, dormeza e pentru orice oră a zilei bună să stai pe ea sau să nu... Moise e supărat și pe excesul de zel al Erikăi Leșeanu, prietenă cu Anita, o tîmpită care n-are pic de rușine să spună că Francisc le dădea bomboane și jucării și le chema pe la el și le punea muzică la radio și le povestea minuni din Franța și le săruta la plecare pe frunte și pe obraz. Poți să învinuiești un bărbat care n-are copii că-i plătește unei fete o prăjitură ? Moise, chiar dacă Francisc era un monstru, fără scrupule ca orice monstru, nu poate crede... Din două motive, cel puțin. Francisc era un bărbat enigmatic, e drept, dar viguros, puternic, și Moise la anii lui aflați în cădere spre vîrsta cînd toate cele se împuținează găsea în figura fantasticului scamator o imagine compensatoare pentru virilitatea sa inferioară și pentru temperatura ce scădea în el mocnind, fîs, fîs... E insuportabil pentru el să vadă în inepuizabilul și turbatul scamator Francisc o biată javră lipsită de orice mister, un golan pervers și prost și care îl batjocorește chiar pe el, adoratorul său, în ochii lumii. Deci, maibinele nu se află nici în felul de a fi al lui Francisc ! Atunci cum arată ? Cine e fericit, dacă și Francisc, care pe dinafară arăta strălucitor și plin de reușită și de mulțumire ? și în el există o imensă mizerie ? Gălătioan fusese un alt mit, al puterii sigure și fericite, și ce se alesese din el ? La anii săi de insuficiență hormonală și cînd nici altfel o altă potență, în Turnuvechi sau în împrejurimi, nu-l mai înghesuia, Moise căzuse într-o melancolie și era bucuros că descoperise în Francisc felul de a fi întreg și fericit... Chiar dacă dumneata, domnișoară Caramalis, îl mai tachinai că Francisc și-a vîndut sufletul diavolului și se ocupă de magie neagră și de tot felul de escrocherii, el era de acord și cu aceasta, dacă trebuia plătit un preț ca să ajungi ca maestrul Emyro... Și încercase și el, la început în joacă, apoi din curiozitate, să învețe diverse formule cabalistice și nu se speriase nici de ședințele de hipnoză... Era fericit că avea timp și pentru niște lucruri, ca magia, de care alții rîdeau, și el pînă atunci rîsese... Avea timp, ce n-avusese niciodată, putea să și-l piardă

chiar cu prostii... dar nu erau tîmpenii, îl amuzau, îl umpleau de fiori necunoscuți, și de gheață uneori... Să fi fost totul o simplă escrocherie și el un dobitoc ? Îl întrista (și eu insist că asta e tristețea lui, nu ce susții dumneata, domnișoară) faptul că această teribilă libertate pe care și-o cucerise, de a cunoaște și a face orice, ca să fie mulțumit el în primul rînd, era o iluzie, ba mai mult, el era mai puțin liber ca oricînd... Se luase după un șarlatan, ca o slugă cretină ? Dăduse cu nasul prin magie, atîta cît știa Francisc... Ar fi dat mîna și cu dracul, vorba domnișoarei... și așa-și pierduse orice demnitate, îl arătau cu degetul pe stradă că se prostise, căzuse și în mintea copiilor... căutase cai verzi pe pereți, niște fantasme toate... Și vorba domnișoarei, mai de demult, că cine e cu Francisc nu e cu Dumnezeu și că încetează de a fi un om demn de numele de om... O, asta îl enervează și-l face să nu creadă că Francisc i-a omorît fata, mai speră într-un miracol...“

43

„Ce mi se întîmplă mie cu Manoilescu este o dovadă clară de cum se poate înscena un proces ca să găsești un vinovat cu probe. Dacă eu spun că în 5 ianuarie nu am făcut nici un fel de curățenie și că deci nu putea fi nici un deranj la mine în casă, el zice că dezordinea au văzut-o Bartis Toni Elisabeta și Pintilie Elisabeta. De spun că Pintilie Elisabeta n-a fost la mine din anul ce trecuse în decembrie, el îmi argumentează așa : c-am zis că nu-mi amintesc să fi fost Toni pe la mine, numai Pintilie a fost să-i aplic un pansament dentar. Dacă zic că în 6 ianuarie nu puteam să sap o groapă în grajdul unde era ținută capra lui socru-meu fiindcă era ger, minus șaisprezece grade, iar grajdul e legat de zidul camerei unde locuiesc părinții Dorinei, și ei ar fi auzit săpăturile, și ar fi rămas și pămînt pe care ar fi trebuit să-l scot afară și s-ar fi văzut pe zăpadă, el, Manoilescu, găsește nefondată apărarea mea, fiindcă eu aș fi știut că socrii se aflau la casa de rugăciuni din centrul Cîmpulețului și că grajdul nu este lipit de casă, între

ele fiind o cămară de alimente și că puteam și săpa groapa, gerul nu intra înăuntru, grajdul era izolat și în față de o magazie (mai mult : acolo era singurul loc unde puteam îngropa valiza nevăzut și că pămîntul săpat l-am răsfirat pe paiele și gunoaiele din grajd încît nu s-a observat nimic). Dacă eu zic că în 4 ianuarie, între 17 și un sfert și 19 și un sfert, a fost la mine Picu Nina, el îmi aduce declarația ei în care se vede că ea a fost în acea lună la mine în tratament pentru două măsele și un dinte, dar n-a venit decît de două-trei ori, la început, pentru că eu am încercat s-o trîntesc în pat... De zic că de a venit de două-trei ori, nu putea să vină decît la începutul lunii, el zice că n-are importanță, Nina n-a fost niciodată seara la mine, ci cel mult în amurg, și n-a stat mai mult de zece-cincisprezece minute. Și trage el concluzia : alibiul cu Picu Nina e neîntemeiat și fiindcă în luna ianuarie de la orele 17 este întuneric. Pe mine nu mă supără logica lui și că el pune la punct prin mine o crimă imaginară, dar cu care legal el va săvîrși o nedreptate atît față de mine, cît și de Anita și părinții ei, eu doar mă întreb : de ce Picu Nina n-a spus adevărul și care e mecanismul afurisit care-i face pe oameni să se spele pe mîini cînd te afli la strîmtoare ? De ce simt ei nevoia să se socotească neamstecați și nevinovați, cînd nici nu simt ? De ce Picu Nina, care venea la mine și se dezbrăca de la ușă și n-avea nici un dinte cariat, m-a lăsat baltă cînd a trebuit să recunoască nimic altceva decît c-a fost la mine ? Pe femeia asta am cunoscut-o la Brașov : veneam de la gară spre centru, îmi lăsasem geamantanul la magazia de bagaje, trebuia să pierd vremea pînă seara cînd alt tren avea să mă ducă la Cluj : intram prin magazinele alimentare și mă uitam la conservele de pește și de fasole și la pachetele albe de unt și la sticlele uniforme cu coniac, în librării răsfoiam numai volumele groase ca și cum aș fi fost interesat să descopăr o problemă ce mă obseda, în vitrinele cu mobilă admiram inimaginabila urîțenie cu care erau dichisite pe noptiere flori grosolane de plastic, tăiam frunză la cîini, cum se zice, cînd am observat o pipiță acceptabilă, cum zic bisnițarii ce dau în același cuvînt și calitatea și prețul aproximativ al obiectului, o

femeiușcă ce apărea cînd în fața mea în librării și pantofării, cînd în urma mea în „Consignația“ și în Biserica Neagră : și mîndria mea de om cu cîteva ore libere în buzunar a... he, he, ia să încerc s-o agăț, dacă tot o urmăresc și fără să-mi dau seama c-o urmăresc, dacă mă țin de urmele ei și cînd uit pentru ce intru într-o patiserie... Și chiar în patiseria cu pricina m-am așezat direct la masa ei și i-am zis : „Vreți să bem împreună o pepsicola ?“ și ea a rîs de tonul ce nu se potrivea cu barba și vîrsta mea, și-a rîs întruna pînă am intrat sub același acoperămînt. Am pierdut trenul și m-am lăudat față de ea cît am urmărit-o și ea a rîs și-a zis : „Aiurea, eu m-am ținut după tine, mi-am dat seama că pierzi vremea și cum și eu o pierd, de ce să n-o pierdem împreună, că poate cîștigăm ceva...“. Lucra la o drogherie în Cîmpulețț și venise după marfă și cum la Brașov n-o cunoștea nimeni și-a zis ce-ar fi să mai încerce să vadă cum mai e cînd ești tînără și liberă, ca altă dată cînd nu se măritase și n-avea nici o obligație față de nimeni și timpul era *tot* al ei și putea cu el să facă ce voia... Picu Nina mi-a spus și un banc cu elefantul care era prieten cu un mușuroi plin cu furnici și cum într-o zi din greșeală a dat cu piciorul în mușuroi și furnicile au zburat în aer și una a căzut pe gîtul lui și suratele i-au strigat : sugrumă-l, Veto, sugrumă-l ! Picu Nina a cumpărat și cinci sute de grame de tobă și două franzele și un litru de vin superior de masă cu doisprezece lei și în camera de hotel din Brașovul unde n-o știa nimeni că a vrut să fugă nu doar de bărbatul ei, ci și de vîrsta ei, să iasă din anii ei și din timp și să fie iarăși pentru o noapte tînără și zăpăcită și liberă să spună bancuri răsuflate și să bea o poșircă, ca altă dată, și eram și eu ceva din acel altă dată... Și uite-o acum cînd nu-i cer nimic decît să recunoască o minciună, că se trata de măsele la mine, nu vrea, cinstea ei e mai presus de gîtul meu ce-ar putea să intre în laț, și de ce ? Ca să nu afle soțul ei, care e brutar și și-a deschis o prăvălioară cu franzele și cornuri pe care le vinde mai ales spre seară cînd ies ucenicii de la școli și merg acasă din serviciu coafezele și funcționarele de bancă și profesorii de la seral și toți întîrziații ce n-au mîncat la amiază o ciorbă caldă și vor seara o pîine ca la mama acasă, pufoasă și atunci

ieșită din cuptor ?... Manoilescu poate să vină cu probele pe care le vrea, dar de ce Nina n-a recunoscut, nu adevărul, o simplă minciună, cu măselele ? Și ea îi dă lui Manoilescu prilejul să fie din nou drăgălaș și generos cu mine : el zice că eu m-am încurcat în minciuni fiindcă e sigur că am un cromozom suplimentar, XYY, mi se pare că-i zice, și care e criminal, e predispus la... M-a și întrebat : „Dragă Francisc, cînd erai mic dădeai cu praștia după ciori ?“ „Nu, în Deva nu erau ciori“. „Omorai păsările ?“ „Nu le prindeam“. „Da, dar muște ?“ „Muște omoram !“ Specialiștii lui medici i-au zis că insul ce e crud cu mușteie și cu șoarecii și cu găinile și brabeții, cînd e mic are crima în sînge. „Dar n-ai nici o vină“, m-a asigurat el. Și mi-a vorbit de Tadeus Dobrovici, zis în cronici străine Sfîntul, cel care la Pireu în închisoare prindea șoarecii... Și Sfîntul era și el nevinovat, ar trebui să înțeleg eu. Deci poveștile cu bampirul din Cîmpuleț ar merge spre mine, trebuie eu să înțeleg, și că el știe că eu am omorît-o pe Anita nu pentru ce zic vorbele și cele scornite de mine, totul e simplu : ca să-i beau sîngele. Dar eu n-am nici o vină, așa m-am născut, victimă a hazardului care mi-a dat în plus un cromozom și care e sigur vinovat de viciile mele și eu nu sînt altceva decît un inocent, din marea și nefericita familie a criminalilor inocenți.“

44 „Moise s-a acrit în ultima vreme și seara nici nu știe cînd eu mă culc, stă în camera lui și ascultă „Europa liberă“ și înjură orice și uită să se dezbrace uneori și adoarme încălțat. Anita avea un papagal și-i dădea mîncare și apă și vorbea cu el și Moise se molipsise cumva de la ea și repeta și el „porcule, lașule“, și alte cuvinte stricate de ciocul și de limba afurisită a celui din cușcă. Dar acum își pierduse orice răbdare și nici nu se mai uita la papagal și i se părea o tîmpenie fără margini să te îngîni cu o pasăre vorbitoare : își pierduse orice inocență, poate și ea molipsită de la Anita, și-l enervau strigătele papagalului și tot mormăia că trăiește într-o

casă de nebuni în care el e cel dintîi fiindcă n-are curajul nici să-l vîndă și nici să-l dea la pisică pe afurisitul de... Poate pasărea-i amintea de Anita, mi-am zis și-am dat-o unui vecin și-atunci el s-a supărat și-a zis : „Să-l ia dracul, adă-l înapoi !“ Era sucit și morocănos și nu-l mai încîntau nici întîlnirile cu Anișoara Caramalis („o scrîntită“) și cu lungile ei predici despre Dumnezeu. Strîngea sticle goale în pod și dimineața mătura prin casă și-și făcea pantofii și ghetele cu cremă și-și peria hainele și pălăriile și excesul de ordine și de curățenie îl umplea de mîndrie, ca și cum cine știe ce operă istorică înfăptuia zilnic : dar devenise maniac. Despre Anita începuse să scrie pe foi separate ce auzea prin lume și mai ales de la Manoilescu : și numerota foile și zilnic le răsfoia și le ținea închise într-un cufăr de lemn ca al soldaților : îi plăcea să colecționeze știri și să le țină sub cheie. Și pantofi și rochițe de-ale Anitei și tot ce fusese al ei... O întreagă colecție o ținea tot sub cheie, în dulapuri și ele închise. Lua din cărți cumpărate special capitole sau foi separate și le sublinia cu creioane divers colorate. Baza limbii este o regiune reflexogenă. Sîngele conține fier, hematiile sînt... Colecționa și conserva date și obiecte și știri și era mulțumit. Pe o foaie : a vrut s-o trezească fără să-i facă respirație artificială și n-a reușit. Pe alta : dîndu-și seama că în această situație va fi nevoit să ceară ajutorul altor inși. Pe alta : și fapta sa va fi descoperită. Pe alta : pentru a evita, s-a hotărît... Pe alta : pe sub bărbie cu bisturiul. Pe alta : auzind zgomot afară, s-a speriat și ca să nu fie surprins, a pus-o în pat, acoperind-o. Pe alta : în spălătorie s-a gîndit că e prea mare pentru a fi scoasă din clădire neobservată, și ca să scape... Pe alta : să taie și să facă două pachete. Pe alta : le-a adus în locuință într-un rucsac. El acumula, el nu mai credea nici în Dumnezeu, de mult, nici în Anișoara sau în altcineva, în nici un om, el era dezamăgit și colecționa sticle goale și știri și orice ca un desăvîrșit pensionar sau ca un burghez cumsecade. Și credea în pămîntul din camera de lemne și în geamantanul adus de Francisc din cameră ca în acea noapte să scape de orice povară, lăsîndu-l plin în parc : și în gîndul schimbat al acestuia, că valiza ar fi

putut fi recunoscută ; și în noaptea nedormită a circarului și în dimineața cu covoarele adunate în dezordine lîngă perete și în liniștea pe care voia să și-o păstreze chiar cu prețul acelui bisturiu. Moise muncea în fiecare zi : stătea de vorbă cu oricine, cu milițieni, judecători, trecători, scria fraze noi pe foi noi : descoperise o valoare care-l putea salva de nebunia altora și de propria sa nebunie, de bîrfe și minciuni și de atîta lașitate și meschinării ale chiar foștilor cunoscuți mai apropiați — muncea fără preget, din zori pînă noaptea tîrziu. Da ! Vorbea singur prin cameră și se minuna că Francisc cu Dorina, după ce-au făcut toată ziua curățenie, au mîncat ce-a adus ea în sufertașe de la pensiunea din colț... Și Marcu Adalbert, care a venit la el să discute despre introducerea gazului în clădire și înainte de-ai vorbi despre gaz i-a povestit despre dispariția Anitei... și ea era acolo... Și Francisc a zis c-o fi răpit-o cineva... sau a lovit-o o mașină ?... și ea era acolo, de mult... Francisc mințea, îi era frică și voia să se asigure de orice risc... Așa că el minținд s-a închis în niște limite și nu mai era și nu mai putea fi circarul fantastic și în toate plin de fantezie și fără măsură... era un biet oarecare, un om sfîrșit, fără nici o altă libertate în afara aceleia de a minți cît mai mult ca să se apere și să-și păstreze casa și femeia și circul și paralele, un biet burghez care nu voia nimic altceva decît să fie tăcere în jurul lui ca să poată trece peste acele zile și peste acea năroadă istorie și trecînd să se cumințească și cu femeile și să se adune și de pe drumuri, lăsînd dracului circul, să-și poată petrece în liniște bătrînețea care avea și ea să vină... Moise, care nu observa că în fiecare zi devenea mai morocănos și mai tipicar și mai burghez, descoperea cu stupoare că Francisc cel plin de lumină și de libertate și de nebunie ajunsese un burghez nenorocit care nu mai credea nici în Dumnezeul circului și nici în puterea ochilor săi de a adormi și hipnotiza o sală și nici în iuțeala degetelor sale care din piatră seacă scoteau iepuri și monezi sunătoare... Francisc refuzase să trăiască propria sa viață, plină de aventuri și de neprevăzut, de nopți pierdute prin cîrciumi sau la jocuri de cărți, sau în trenuri mîncînd salam cu franzelă, el care fusese pentru Moise în ultimul timp

singurul om demn de invidiat și de urmat, fiindcă nu-i era teamă să fie ce este, un circar ambulant și un dentist de ocazie, cînd n-avea spectacole, el, Francisc, ajunsese un om cuminte, un gospodar al propriilor sale greșeli... O, Francisc era acum pentru Moise mult mai puțin decît zănatica Anișoara Caramalis, care, după ce-și pierduse viața în ședințe și în fum și în vorbe lungi și sunătoare, refuzase dintr-o dată aproape această aventură printre oameni și probleme pe care nu le înțelesese niciodată bine și nu-și refuzase... adică intrase într-o nouă aventură unde nu era nimic de înțeles, decît să crezi, într-o nouă și tainică aventură, a credinței în Dumnezeu... Dar Francisc se înfundase în crima pe care încerca s-o facă și mai de nepătruns... La lumina unei lumînări lipite de geamul grajdului, a săpat sub zid o groapă... și vagonul cu oase garat în imediata apropiere a pasarelei din dreapta gării... și craniul dus la fabrica de cleiuri... Și valiza cea nouă și sacul de hîrtie care fusese plin cu zahăr. Și pe o vreme ploioasă, seara pe la șase, el ducînd singur valiza burdușită prin piața Mihai Viteazul, prin curtea blocului Policlinicii nr. 1 și intrînd în strada Bălcescu... Și apoi, în august, el se mută la Vulcan și-și deschide cabinet dentar... Și s-a însurat... Dar vedeți, luînd-o de nevastă pe... și stabilindu-se la Vulcan și Francisc știa ce face și spre ce se îndreaptă... Chiar această cale atît de burgheză și de cuminte era o cale, ca și a Anișoarei, alta, desigur... Ca și a lui Don Iliuță care, neînțelegîndu-se cu profesorii de la liceul din Turnuvechi, a dat dracului școala și învățămîntul și leafa, ca să poată desena ce-i trecea prin cap și să poată vorbi ce-i trecea lui prin cap : și această totală abandonare a toate ce le avea pentru a-și ține sus fruntea și menține cu demnitate ce gîndea era și ea o cale : trăind ca un lup singuratic, mereu zburlit și pus pe harță, în pantaloni scurți ca un scăpat din cămașă de forță, fără avere, stînd printre oameni și nepăsîndu-i de ei, ca exilat pe o insulă, el păstrase în el o credință salvatoare care era felul lui de a vorbi și a gîndi liber și a se îmbrăca cum îi plăcea și... Dar Moise, printre caietele și sticlele lui goale, printre maldărele de știri adunate, privind pantofii și batistele Anitei și toate amintirile rămase de la ea, avea mereu un gust de fiere în gură și o continuă insatis-

facție îl enerva : și înconjurat de această abundență de probe și de certitudini, el părea de fapt ce și era, un rătăcit și un exilat într-o insulă caldă ca un mormînt și unde singurul obiect viu și adevărat era papagalul cu pene galbene și verzi ce se distra nepăsîndu-i de nimic, strigînd din rărunchii săi de pasăre de colivie : porcule !"

45 „Știu că mă deteşti, Tică, și că pentru tine pasionații pînă-n pînzele albe pentru ceva, fanatici ca Moise, și tehnicienii, experții care-și duc la capăt cu sînge rece ce și-au propus sînt din același aluat, vopsiți altfel. Ai rîs de mine cînd ți-am povestit cum ca pedagog la școala hortiviticolă eram singurul ins care-i descoperea pe elevii ce furau mîncare spărgînd dulapurile colegilor din clasele paralele : îi duceam la infirmerie și-i descălțam și le făceam injecții cu nimic, doar să-i ciupă acul în fese și-i ardeam cu o nuia peste pantaloni, culcați pe pat, și-i țineam noaptea acolo fără lumină și cu ușa închisă și dimineața îi luam din nou la întrebări și-i trimiteam la cantină la curățat de cartofi și pînă la urmă își dădeau seama că eu sînt obosit de cît erau ei de tari și de rezistenți și de încăpățînați în a nu recunoaște o iotă și cînd le era lumea mai dragă și credeau c-au scăpat înfruntîndu-mă și cu demnitate, care era o neobrăzare.. îi urcam în ora de sport pînă pe Cetățuie și-i alergam pînă la turnul pompierilor, de-o sută de ori, fără nici un scop, sau ca să le fac pasămite condiție fizică, eu fiind mereu în stînga lor, în pas cu ei : și atunci se floșcăiau, n-avea nici un rost să mai spere că mă duc de nas, ar fi urmat curățarea podului școlii de urme de lilieci, și cine poate să știe care e urmă și care nu e în întunericul de-acolo... Băieți, n-aveți nici o milă de mine, îi întrebam, mă goniți pe coclauri pînă la turnul parașutiștilor, noaptea nu mă lăsați să dorm acasă și mă obligați să împart cu voi infirmeria și să vă rad cînd îmi săriți din pat dimineața la sunetul soneriei ce dă deșteptarea, ce vreți, cu ce v-am greșit de nu recunoașteți, să scăpăm odată unii de alții și directorul să fie liniștit că s-a făcut lumină și vinovații

și-au luat nenorocita aia de notă scăzută la purtare, de ce mă chinuiți și mă obligați să vă duc și în pivniță la cărat de lemne tăiate dintr-o parte în alta, fără rost, de ce voi să mă-njurați de mamă și eu să-mi rup palmele pe voi, de ce nu vă băgați mințile în cap și mă torturați ca pe un netrebnic ? Și pe ei ori îi apuca mila de mine, ori scîrba, ce să mai răspundă cînd eu îi băteam cu lacrimi în ochi, plîngîndu-le de milă ? Recunoșteau. Degeaba rîzi, fără o anumită tenacitate nu scoți nici mîc de la unii. Cu Dorina n-a fost greu să recunoască verde că după ce Francisc a plecat din Cîmpulet la Vulcan ca să rămînă acolo definitiv a primit de la el multe scrisori prin care o ruga să afle de la diverși inși vești ce-l interesau și să i le scrie, ceea ce a și făcut. Iar după ce a părăsit și ea Cîmpulețul în 7 noiembrie, și pînă la data căsătoriei, în 24, la cererea lui, i-a scris mamei sale să se ducă la cutare și cutare și să încerce să afle ce știu despre Francisc și să-i dea de veste printr-o carte poștală măcar : și ce i-a scris maică-sa i-a spus lui Francisc. Deci el, prin viitoarea lui soție și mai apoi prin soacră-sa, a vrut și-a avut mereu informații despre crimă. Ea a început să-l ajute în dimineața cînd găsind pete de sînge pe haine, la cererea lui, le-a spălat și apoi împreună au mers să îngroape valiza în grajdul din curtea părinților ei. Și în 20 august i-a spus mamei sale că miliția îl bănuiește pe Francisc de uciderea fetei lui Moise, dar acest lucru nu e adevărat. La acea dată ei erau la Deva și s-au reîntors numai în 4 ianuarie... Ea a mințit-o și pe maică-sa, ca de nimic să nu poată fi bănuit Francisc. Eu pentru minciunile ei îl învinuiesc pe Francisc și nu fiindcă a îndemnat-o să mintă, amestecînd-o pînă la urmă în toată murdăria acestei întîmplări, ci pentru că el a făcut-o să creadă că de nu-l apără nu-l iubește și vrea să-l trădeze și-n acest caz dezamăgirea lui e mai mare decît închisoarea. Și i-a zis că tocmai se gîndise să se căsătorească și de se află boacăna cu fetișcana, ei n-o să mai fie împreună niciodată : iar cea care nu mai este tot n-o să cîștige nimic din nefericirea lor și din viața lor pierdută. Și numai ea stricase totul, dînd buzna în cabinet. El îi promitea c-o să colinde țara împreună cu circul și-o să-și clădească și-o

casă la Deva sau la Vulcan, unde o să-și petreacă bătrînețile, și-o să circule la Berna și Moscova și Oslo, el trebuind să semneze cît mai curînd niște contracte cu circul de stat din București. El deci îi oferea niște false perspective ca s-o încînte și să-i închidă gura, promitea excursii în Spania și în Sardinia (ce i-o fi venit cu Sardinia ?) și în Venezuela și Cipru, rochii de voal și o mașină din R.F.G. cu motorină, frigidere elvețiene și tot soiul de alte obiecte de care ea avea nevoie și nu prea avea (la ce-i trebuiau șapte candelabre și șapte televizoare în culori și șapte magnetofoane „Grunding“ ?) — tocmai ca ea să renunțe și la slujba ei și la gîndul de a se rupe de el și să plătească prin tăcere aceste false zile de mîine. Francisc dorind să știe cît mai mult de mersul cercetărilor pentru a-și lua măsuri de apărare corespunzătoare, s-a gîndit că posibilitatea de a-l descoperi nu poate porni decît din strada Einstein, de la locatarii de-aici și de la cei cu care ei sînt în legătură... Marcu Vilma, vecina, era prietenă și cu Lilica... și în casa lui Moise trebuia să se știe cel mai bine mersul cercetărilor. Și la Vilma o trimitea, prin scrisori, pe Dorina, apoi pe viitoarea lui soacră... Nu-l caută clienții, n-are note de plată pentru lumină și apă, n-a ars ceva, n-are scrisori ?... Într-o vreme, cînd cercetările se înfundaseră și el n-o mai pisa cu scrisori, ea îi trimite o vedere cu : „Ai trecut peste hop (peste criză, peste acel moment, zic eu) și acuma începi să mă uiți și să mă minți încetul cu încetul...“ El protestează, ea îi expediază pe o altă vedere : „Să nu dai greș, căci așa cum te iubesc eu nu te iubește nimeni“. Este exact ce aștepta el din partea ei. Pentru Dorina deja nu mai conta crima, se alteraseră treptat în ea pînă și spaimele și a ascunde acum adevărul nu mai era un păcat : și nimic rău nu i se mai putea întîmpla decît de spunea adevărul despre Anita. Francisc îi răsucise frumușel și pentru totdeauna gîtul cu dragostea lui și cu viitorul lor și cu tot ce le trebuia pentru acest viitor, liniște în primul rînd, calm, timpul avînd el apoi grijă să îngroape totul în marele său closet... Și prin faptul că Dorina l-a ajutat în ianuarie la ștergerea urmelor crimei și la îngroparea Anitei, și apoi, înainte de căsătoria lor, la culegerea unor informații, ca el să se poată

sustrage urmăririi, și apoi, sau mai înainte, la răspîndirea unor vorbe care să arate c-au fost împreună la Deva cînd s-a-ntîmplat... prin astea nu doar că a fost alături de el, nu, el a făcut un lucru și mai murdar : a rupt în sufletul ei orice rușine și orice adevăr și a făcut să-și piardă orice valoare valoarea ei : și prin asta Dorina a devenit o cîrpă, și ce te mai poți aștepta de la o cîrpă în viață decît să fie ce este, degradarea oricărei puteri și frumuseți și calități, deci și a calității și puterii și frumuseții vieții...“

46

„Încerc să-mi formulez singur apărarea, cît mai simplu : nu e nimic adevărat din cîte declară Marcu Nuți și Bobi și Iudita. Și părinții lor, dacă n-au văzut, și n-au avut cum, fiindcă nici nu s-a întîmplat așa ceva, cum de mint că fetele le-au povestit ce-au pățit și cum de trag (lasă-i pe ei, sînt părinți) alții concluzii atît de stupide ? Sărutam pe frunte în curtea blocului și pe stradă fete și fetițe, sînt întrebat ca și cum a devenit o crimă să mîngîi un copil și să-i oferi o ciocolată, un măr sau un pachet cu bomboane. Cine mai e atît de caraghios încît să ia pe genunchi puștoaice și să le spună povești cu împărați verzi și roșii ? A devenit chiar o perversiune să mergi de mînă cu odrasla unui cunoscut și s-o chemi la tine să-i dai creioane colorate sau o carte, ori s-o chemi la circ să vadă la menajerie lei și tigri, ori să-i oferi în parcul orașului o limonadă de un leu ? Toate acestea de le credeți așa o să vă ducă sigur spre un singur țel, să mă declarați cum doriți, dar pentru mine asta ar însemna că ați ajuns la o lipsă totală de gîndire și că singuri v-ați distrus și ultima urmă de rațiune : și din acest moment începe barbaria, mă puteți nu numai învinui, ci și face pulbere. Sînt eu oare un mic-burghez criminal care-am ajuns aici iubind ce-mi plăcea și nepăsîndu-mi de părinții fetelor și de vecini și de nimeni, am aruncat eu la coș dinainte orice precauție și bun simț zicînd că de-mi place să pun mîna pe ceva, mi se și cuvine acest ceva și trebuie să-l iau și cu forța ? Lipsa mea de rațiune ar veni

din încrederea pe care o am în sîngele și carnea mea și din glorificarea fără nici o rezervă a naturii mele umane plină de instincte și de atîtea necunoscute nici de mine dorințl... Sînt eu chiar ca un cotoi în martie pe acoperișuri mieunînd și plimbîndu-mi pașii pe unde vreau într-o desăvîrșită libertate pe care numai această iresponsabilitate a lipsei de rațiune ți-o dă ca să fii fericit ? Dar chiar arăt eu a motan fericit ? Aș putea fi invidiat atunci pe bună dreptate și ar fi o cale spre fericire... Dar acestui iraționalism al meu care m-a dus pînă acolo încît am devenit un pervers și-am și ucis voi îi opuneți niște feluri de perversiuni ale gîndirii mult mai periculoase... A sta de vorbă cu o fetiță în stația de autobuz, ori într-un magazin unde se vinde marmeladă și orez... Cine sînt iresponsabilii și bolnavii ? Zice Manoilescu că există o rațiune pentru care el mă bănuiește, care, aș întreba eu ? E o rațiune de stat, sînt eu periculos ca o holeră ? Dintr-o rațiune științifică, îmi spune el, vrînd să spună că tot ce medicii îi confirmă prin laboratoare e știință și e adevăr curat și că în baza acestui adevăr științific eu trebuie să fiu ținut în lanț și să nu mai fac cumva o nouă măgărie. Eu put, pentru el, îl văd cum strîmbă din nas cînd se-apropie de mine, de parc-aș fi putred, sau ca un lepros... Dar de put eu, pute și locul unde stau și tot pămîntul și și el, putoarea se ia, se lipește... Și de sînt gol în cap de minte ca un motan, nu pot fi un burghez... El își aduce argumente la tot ce spune, dar eu am mai văzut cum un ins foarte rezonabil, ca să zic așa, a degenerat pe neobservate și-a devenit altceva. Și Moise, într-un fel : nu urăște el ce-a iubit și nu s-a căsătorit el cu femeia pe care se zice c-a vrut s-o omoare după ce n-a putut-o ani de zile vedea în fața ochilor ? Vedeți cu ce ușurință tot ce e pozitiv se transformă în negativ și invers, mai al dracului ca hîrtia de turnesol, care biata hîrtie trece prin băi diferite, de acizi sau baze... Eu văd în trecerea lui Moise, bunăoară, de la ura lui față de nevasta lui Calagherovici la căsătoria cu ea începutul nebuniei lui din el, al acelei surpări... Schimbările bruște nu strică oare și nu rod și firul de in, nu-l storc de putere... Și Moise doar se cunoaște că ani în șir nu și-a permis să calce în strachini cu vreo muiere. Gălătioan s-ar fi făcut

foc și pară, și Moise decît să-și vadă șeful tunînd și fulgerînd mai bine și-a sacrificat orice dragoste posibilă și i-a dat dracului libertatea sa individuală și s-a dus la miezul nopții și oricînd unde a fost trimis, cu mașina sau cu bicicleta sau cu căruța, să facă un proces verbal și să cerceteze și să sesizeze miliția și securitatea și să rezolve ce i s-a spus. Gălătioan a știut să scoată din Moise un funcționar supus și să facă din utopia lui că poate rezolva tot ce e în cer și pe pămînt o putere grozavă și de temut... Și Moise credea în această putere și nebunia lui de-acuma vine din această putere pe care și el a avut-o și despre care Cristoloveanu zice că e și ea ca toate cele de seama ei o forță alienantă... Lui Moise îi băgase în cap Gălătioan că ei trebuie să făurească o nouă istorie, și ei și începuseră să creadă că dacă se desființase exploatarea muncii cuiva de către altcineva, asta era suficient ca revoluția să fie gata terminată. Îmbătrînesc și oamenii, și gîndurile lor, și adevărurile lor, ceva se-ntîmplă, nimic nu stă pe loc. Și cîinii chelesc. Manoilescu mă crede pe mine ucigașul Anitei și pentru alt motiv : că pot fi, dacă m-am ocupat de hipnotism și telepatie și tot felul de vrăjitorii care pentru el sînt suspecte. Și prietenia mea cu Anais, vrăjitoarea cu sînge armenesc din Deva, e un semn sigur că nu mă mulțumesc cu ce îndeobște poate gîndi un om cu capul său și că doresc ca și toți cei ce practică ocultismul să scap de ce se vede și doar se aude și de toată civilizația asta nebună, nebună ca să pot gîndi cu tot corpul și ca să mă simt nu singur și izolat, ci într-o totală și desăvîrșită unitate cu pietrele, cu iarba, cu cerul, cu apele și să simt pe propria mea piele cum e refăcută unitatea omului cu natura mumă... Și cum vrăjitoria presupune o gîndire irațională, Manoilescu leagă și această iresponsabilitate a mea de prima, pomenită înainte, și mă găsește vinovat. Ce ciudat mecanism, totuși : el pleacă de la o ipoteză, că sînt un criminal și un pervers, și-și argumentează această ipoteză cu altă ipoteză, și apoi cu o a treia, uitînd că nici una nu este altceva decît o presupunere. Iar de construit și le construiește foarte simplu : dacă eu cunosc o vrăjitoare în Deva și vrăjitoria e ceva irațional, și eu sînt un vrăjitor și și eu pot face orice, deci și o crimă. Dacă eu spun că toată povestea

cu Anita omorîtă de mine este o invenţie de-a mea, asta nu e decît în defavoarea mea, căci n-am fost îndemnat să spun decît adevărul. Dacă eu spun că Veta Elisabeta, ce-a văzut la mine în cameră în 18—20 decembrie o mare harababură, a greşit data zicînd c-a fost în 5 ianuarie, Manoilescu zice că nu, ea n-a reţinut bine data şi că nu ea caută să decaleze data, ci eu, — dar dorind să schimb data, recunosc neorînduiala din cabinet, petele de pe parchet, crima adică, ce nu se putea întîmpla decît în 5 ianuarie. Ea a bătut la uşă şi n-a mai aşteptat s-o invit să intre, a dat buzna : şi eu i-am ieşit în cale şi aproape n-am lăsat-o să-mi treacă pragul şi-am strigat la ea. Deci, zice el, intenţia mea a fost de a o împiedica să observe vreo urmă : dar n-am putut s-o opresc din drum, fiindcă o înnebunise măseaua şi durerea asta insuportabilă i-a dat curaj să păşească în cabinet... şi să vadă. El şi cu Veta Elisabeta şi cu alţi martori joacă şi rejoacă, povestind şi repovestind, nişte scene tîmpite cu pete de sînge şi cu covoare strînse într-un colţ şi fetiţe batjocorite şi hăcuite ca şi cum tot adevărul ar cădea pe umerii lor şi ca şi cum totul n-ar fi o simplă pălăvrăgeală de-a mea, ci chiar destinul lor de-a fi trăit şi de a depune mărturie despre acea istorie cu fata lui Moise, care este mai mult decît o istorie, este chiar istoria, şi ei nu sînt decît nişte vechi combatanţi şi făuritori voluntari sau întîmplători ai istoriei... Ei chiar îşi amintesc cu o duioasă nostalgie acel trecut, care de fapt n-a existat, el fiind invenţia mea şi proprietatea mea. Aşa că ei, tot apelînd la medici neurologi şi criminologi şi experţi în anatomie patologică şi-n autopsii, vor să înţeleagă actul meu de iresponsabilitate şi să descrie amănunţit acea zi şi acel moment pe care ei îl consideră istoric şi-l consideră şi aberant : dar eu tot ascultîndu-i ce spun şi cum se dau de pămînt şi asudă şi se indignează mi se par nişte dobitoci care trăiesc cu sinceritate o groaznică aberaţie. Şi nu e prima oară cînd văd nişte inşi lipsiţi de memorie cum îşi fac una falsă şi discută de un trecut, şi-l refac din vorbe, cum vor ei, ei care atunci se aflau la dracu-n praznic şi mîncau linte cu praz şi n-au fost capabili să facă nimic. De cînd poate-şi doreşte Veta Elisabeta o zi atît de însorită ! De istorică, boieri dumneavoastră ! Ca şi Moise, care povesteşte cum

l-au bătut într-o noapte în Braniște chiaburii cu pernele miresei, în glumă, la o nuntă, de nu mai avea în plămîni decît puf şi nu mai putea respira şi rămăsese lîngă o claie de paie învelit într-o mare de pene de gîscă : şi dacă n-a murit atunci cînd a şi văzut cum se scufundă într-o albă şi uşoară moarte, n-o să mai piară niciodată... Dar nunta aceea nici n-a avut loc, şi istoria cu acei bandiţi, nici ea, şi nici alte multe istorii... Ca şi Veta şi Manoilescu : ei în iarnă n-au văzut nimic şi nu ştiu nimic despre istoria cu Anita, dar dragii de ei ştiu să profite de istoria asta şi de orice istorie... Manoilescu şi Veta şi ei toţi n-au memorie de doi bani, dar asta înseamnă că n-au nici imaginaţie de-o para chioară să-şi închipuie ce va fi mîine. Ei, ca şi Moise, tot au vrut să schimbe lumea ca să fie mai bine, dar nu s-au schimbat întîi pe ei, revoluţia să o fi început cu ei... Eu nici măcar n-am încercat niciodată să schimb lumea, mi-ar fi fost şi greu de pe talaşul de sub corturile de pînză ale circurilor ambulante, ori de pe estradele de scîndură, unde-mi cîştigam o pîine, eu am încercat doar să trăiesc aşa cum îmi place şi să fac eu ce-mi place, panglicării, să scot fum pe nas în deplină libertate şi să învăţ noi numere pe care să le pot face cum vreau, să schimb numerele de circ şi să mă schimb pe mine ca să pot trăit prin tîrguri şi sate nebătut la cap şi în deplină libertate, cu un vin seara şi c-o femeie, jur că neapărat c-o femeie, nu cum crede Manoilescu, care a văzut şi el două maimuţe în viaţa lui, una bună de speriat şi ciorile şi alta lucie la piele ca o mumie."

47

..Şi acel vals îmi apare în minte cîntat la viori şi la chitare şi contrabas de ţigani cu dinţi de aur şi cu pălării verzi de vînătoare, cu pene de cocoş, nebărbieriţi ca să pară mai munciţi de vreme şi să se asemene cum le ceruse Ioachim, şeful sindicatului, celor care de dimineaţa pînă dimineaţa fierb în cuptoare oţelul pentru cuie şi sînt plini de năduşeală şi fum ; şi îmi apare în minte chiar Ioachim, certîndu-se cu Don Iliuţă, pus de tine să-l tragă la răspundere de ce făcuse cadou Clubului

un tablou cu un melc în mijloc uriaș, un melc ce putea să fie și berbec și dulău și care ducea în spinare o muiere cu basmaua legată sub bărbie, o munteancă frumoasă și tristă ce părea să coboare de la munte pe acest animal ce n-avea o formă precisă, dar putea să aibă una pe care credeai tu sau îți închipuiai că o are... de ce bătuse un cui și agățase melcul acesta pe perete, clubul nu primea cadouri, n-ajunsese sindicatul la pomana lui, și de voia să cumpere un tablou, cum veniseră recomandările de la Turnuvechi, n-avea decît să comande... și-i comandase chiar și lui niște muncitori aplecați lîngă mașinile de tăiat cuie, surîzînd că ies cuie din ce în ce mai multe și mai ascuțite și mai tari pentru gardurile și casele țăranilor noștri cooperatiști — și el venise cu berbecul sau cîinele galben ce trecea printr-o mare albastră cu o muiere în cîrcă, de rîsul lumii... Și Don Iliuță mînca semințe, în pantaloni scurți la bal, și zicea că albastrul nu e o mare, ci e un cer, sau nici atîta, sau mai mult decît atîta, e o stare albastră, adică destul de tîmpită, însă nu atît de tîmpită încît să nu fie învinsă : sau cu cît era mai albastră și mai tîmpită, cu atît era această culoare mai plină de optimism (ce fiind altceva optimismul decît învingerea unei situații groaznice ? nimic altceva, căci un optimism fără luptă e inutil și cretin)... Și cine era melcul ? tot chițcăia Ioachim, și Don Iliuță zicea că nu știe... Păi nu tu l-ai făcut din pensulă ? zicea Ioachim, șugubăț. Eu, eu, dar eu știu precis cine e ? Nu știu ! Ar putea fi o oaie, aia bălăioară cu care vorbește ciobanul cînd moare, sau un cîine, pe care-l cheamă la el cînd simte că se-apropie de el frații lui să-l omoare, ar putea fi un melc care merge încet ca timpul ca să putem vedea cum vin frații să-i ia oile celui mai bun dintre ei, ar putea fi un cal cu un fel de cap de om, mut ca o piatră, putînd spune orice, ca o piatră... Și muierea ? Mama lui, sau muierea lui, sau poate chiar moartea lui, frumoasă ca o mamă, ca o mireasă, sau ca altă mireasă... Ei, da nimeni nu-i așa prost, a zis Ioachim, înțelegem unde bați, dar noi avem nevoie de ceva mai concret, ori e oaie, ori e bălaie, ori e albă, ori e neagră, așa că să-și ia melcul și să-i aducă niște sîrme măcar șerpuind, un laminator... Eu nu pictez mașini, nu mă pricep, și locomotiva cînd o

văd mi se pare că e un brontozaur care pufăie pe mări și vrea să mă calce, eu nu mă pricep la mașinării și cuie, zicea Don Iliuță, și de nu vreți melcul, pe care nici n-am cerut bani, nu v-aduc altceva nici pe bani... Și-a plecat cu melcul la subsuoară și ți-a spus și ție că nu e vorba de bani, bani ar fi putut face foarte ușor, dorința lui, lupta lui... Nu e între mine și Ioachim, Moise, ți-a zis, nu e între mine și voi, lupta e între mine și mine... Și ai rîs și l-ai întrebat cînd a pictat berbecul, sau ?... Și el a răspuns : L-am pictat în timpul vieții mele, și-a plecat, și tu m-ai invitat să dansăm alt vals, care era tot „Valurile Dunării", țiganii cu dinți de aur și cu pălării cu pene și nerași nu știau decît un vals și un tangou, nu erau de meserie lăutari, se ocupau cu adunatul penelor (și fuseseră prinși făcînd speculă cu oglinzi date pe puf, înșelînd la cîntar pe niște întovărășiți : și intraseră la închisoare și acolo Ioachim cel tînăr, fratele lui Ioachim de la fabrica de cuie, avusese ideea să-i învețe o meserie serioasă, și-i dăduse pe mîna unui profesor de muzică să-i facă să știe măcar un vals și un tangou pentru balul de ziua femeii la clubul oțelarilor din Cîmpuleț, unde Ioachim Ioachim, tatăl său și al fratelui său, era director)... Și cînd Don Iliuță, chiar lîngă ușă, unde mai întîrziase cu Calagherovici, arătîndu-i tabloul, a început să rîdă fără ca să înțelegem noi de ce, că i-am priceput arătarea, ori că dansam împreună cu gînd vinovat și el ne ghicise, tu te-ai înfuriat și i-ai zis : „Mai lasă-te, mă, de bancuri !" „Ce bancuri, Moise !" a rîs el și iarăși cred că ai crezut că el se gîndea la noi și nu la tabloul cu arătarea... „Lasă-te de bancuri și de basme, ai fost tu mai clar, nouă nu ne trebuie cai verzi pe pereți, tot felul de plăsmuiri năroade, fă și tu ceva realist," ai zis tu fără glumă, dar cu un glas de împăcare, de bunăvoință. „Moise, bancurile mele nu trebuie să te sperie, fiecare face numai ce poate, el plănuiește ce-l duce mintea... basmele mele sînt și ele ca orice cai verzi pe pereți, niște încercări ale minții mele de a-mi explica lumea... Eu mă ocup acuma de tine ? N-am timp, zău că n-am timp nici să mă bat cu tine și nici să te pun cu botul pe labe... cît timp nu mă zgîndări prea tare..." „Chiar m-ai bate ?" ai rîs tu. „Nu numai te-aș

da cu fundul în țărînă, ciobănește, te-aș și înfrînge... dar n-aș avea timp și chef să te omor, a rîs el. Ar trebui să-mi pierd prea multă vreme cu tine, și n-am...“ „Mulțumesc, Don Iliuță“. „N-ai pentru ce.“ „Du-te și fă melci, tu ești un spirit superior, ai rîs tu, fă berbeci și încearcă misterele, adîncile mistere ale vieții și misterioasele mistere ale existenței ! Amin !“ ai rîs tu și el te-a înjurat de mamă și te-a făcut idiot și-a plecat : îl învinsesei încă o dată : și m-ai invitat să bem o bere. Gălătioan și Calagherovici erau aproape, au auzit totul și-au rîs ; și-am băut berea împreună în sunetele viorilor care cîntau iarăși „Valurile Dunării“ : era pace și veselie. În sala de bal era pace și veselie, dincolo însă... adică nu, dincolo de noi era așa... Te-a cuprins imediat o tuse cumplită, fără sfîrșit, ai ieșit pe coridor și în grădină scuipînd : o tuse groasă te înneca și-ți venea să borăști, te îndoia, fără leac... A fost berea prea rece, a zis Calagherovici. A trebuit să treacă o grămadă de timp ca să te văd la fel cuprins de aceeași tuse neagră : și-am crezut că vine tot de la bere... era în ziua cînd ați băut bere plecînd din fața bufetului unde e gestionar Oprică Mititelu... Cînd Sevastița vorbea cu calul, îți amintești ? Cu Mișu, calul care povestea cine e cutare și ce... Și cînd Sevastita povestea cum fusese ea peste noapte în rai și se-ntîlnise acolo pînă și cu gîscanul ăla de vorbea și el... despre Țeavălungă, despre Dunărințu, despre draci fierți în smoală... Nu era berea, Moise : aceeași ură și neputință te înecau într-o tuse ce-ți bolboia ochii... victoria ta asupra lui Don Iliuță (și a Sevastiției)... era așa, de ochii lumii... În tine erai stins, pus cu botul pe labe și asta întrecea orice putere a minții tale de a suporta : îți intra pînă în bojoci și te scutura o tuse cu sudori reci, ca ajuns lîngă ceasul din urmă, lipit de acel ceas care te înghețа și-ți scotea ochii din cap de groază, simțindu-l... Căci pe Sevastița, cu basmele și raiul ei în care se ducea cînd voia ca la Cîmpuleț, n-aveai cum s-o învingi, cu ce s-arăți că minte sau e nebună, calul Mișu, care vorbea, cu ce putea fi și el dovedit că nu vorbea ?... Drumul Sevastiței în rai n-avea cum fi verificat, nici de tine și nici de nici un fel de priceput, drumul acesta, ca și poveștile ei cu lumea de dincolo

întreceau orice întîmplare trăită de cineva, orice experiență, nu numai a lui Moise, a ta adică, erau mai mult decît o întîmplare sau un adevăr, erau o dorință, o idee, dacă vrei, o nebunie, oricum ceva mai mult decît ceva obișnuit, o năzuință... Și mai e un om pe care simt că de-l vezi tusea e gata să te cuprindă pînă-n rărunchi, e Tică... M-a întrebat de mai multe ori de ce-i zic eu lui Calagherovici Calagherovici, pe numele de familie și nu pe cel de botez și de soț, de fost bărbat al meu... Fiindcă l-am cunoscut într-o situație oficială : el era tovarășul Calagherovici. Apoi, mi-a plăcut să-i zic Calagherovici, mă alintam... Apoi, era și cu cîțiva ani mai mare ca mine... „Apoi, asta mi-a zis el : apoi, poate v-a fost rușine să-i mai ziceți pe numele pe care nu i-ați zis...“ Ce voia, Tică ? Simplu... Dar eu nu m-am gîndit și la acest apoi... Mă obișnuisem cu ale mele, cu certitudinile mele. Omul acesta e îngrozitor, Moise ! Bagă neliniștea în tine... Pentru taică-său îl interesează și Calagherovici, și Anita, orice. Și de ce-i ziceam eu fostului meu bărbat pe numele de nume și nu de prenume“. „El face din orice o problemă, despică firul în patru, problematizează măria sa : e un caraghios !“ „Nu, Moise, nu tu, Gălătioan l-a făcut caraghios, dar puteai și tu... Da, dar acest caraghios nu se mulțumește cu toate variantele despre moartea tatălui său și despre viața celor care l-au cunoscut și și a noastră. el nu se mulțumește cu niște adevăruri verificate, certe, înmormîntate chiar, el pune în fața lor un semn de întrebare și despică firul în patru și problematizează orice nimic, orice fleac e întors pe dos și oricare dintre liniștile și adevărurile și certitudinile noastre sînt întoarse pe dos și puse sub semnul întrebării și Dumnezeu știe cine pînă la urmă va rîde sau va tuși, Moise.“

48

„Am găsit prin podul casei căutînd un cufăr cu care tata și-a făcut milităria și de care avea nevoie acum să plece cu niște ouă la București la un cunoscut din tinerețe să nu meargă la el cu mîna goală, nu pentru altceva, nevoind să-i ceară nimic, decît să-l vadă

și deci să-și revadă împreună acele timpuri cînd ordonanțe fiind amîndoi obișnuiau cînd erau liberi să mănînce o tigaie plină cu ouă și să bea molan și să cînte, am găsit deci printre maldăre de cîrpe și nimicuri — doamne, podul meu e plin de nimicuri, mi-am zis, de Nimicuri, de praf și de paianjeni ! — am găsit o scrisoare aproape înnegrită, nu îngălbenită : era de la Calagherovici, de cînd îmi făcea el curte și-mi trimitea aproape în fiecare zi un plic albastru burdușit de foi burdușite de cuvinte scrise citeț, chinuit, ca să pot deslușì ceva ce altfel din scrisul lui cu greu ar fi putut cineva pricepe ceva... Și colțul acesta de hîrtie m-a speriat, ca și cum l-aș fi văzut pe Calagherovici răsărind din acele maldăre de cîrpe și geamantane vechi și nimicuri pline de praf : și nu era el, nu putea să fie, deși îi auzeam și glasul citind literele ; și nu era el acolo, însă tot era undeva și nu știam unde și pînă la urmă am simțit unde era, într-un loc de unde nu-l mai puteam scoate și unde nu mă gîndisem că mai era atît de viu și de în stare să mă facă să tremur, era unde-l uitasem, poate prin carnea mea care-l cunoscuse ; oricum era, exista nu printre acele fleacuri din întunericul nu prea tare, nu prea des de sub țigle, ci poate chiar în capul meu plin de atîtea nimicuri ca un pod, he, he, ca propriul pod al propriei mele case... Nu rîde : vreau să spun altceva, nu la ce te gîndești, că bat cîmpii cu fleacurile ce mi-au umplut podul și capul și viața de-am ajuns să am o viață și un cap și un pod pline toate de mărunțișuri neînsemnate și fără exact nici o valoare, stînd în acel aer unde nu e niciodată lumină, din moment ce și-au luat drumul acelui loc, ca pe un destin, he, he, ca și cum și podul și cele din pod ar avea un destin, nu rîde, vreau să spun că, ține minte : tatăl meu avea nevoie de un cufăr rablagit, cu mîner de metal, din scînduri, greu ca un mormînt, pe care putea să și stea ca pe un scaun în coridor de n-avea loc în compartiment, cum mai stătuse, avea nevoie de un cufăr pentru ouă, să nu se spargă ele nici în cea mai cumplită înghesuială din trenuri... și atunci, iată, ouăle puteau să ajungă cu el la amicul său, ouăle învelite în hîrtie de ziar, să nu se spargă unele de altele, nu să le facă praf ceva dinafara cufărului, în el ele erau

ca într-o cazemată, de neînvins... stai, stai, n-am ajuns încă la ce vreau să-ți spun... și cufărul e la fel de important ca ouăle, fiindcă fără el ele nu pot să fie mîncate și cinstite cu molan, deci... nu, nu te grăbi, da, și un fleac de cufăr dintr-un pod își poate avea viața lui și poate împlini, sau aduce aminte, exact ca un colț de scrisoare... Dar eu vreau să-ți spun nu asta, Moise, ce poate trezi un nimic în noi... altceva, că : din moment ce eu am găsit această scrisoare, înseamnă că ea n-a mai fost găsită de altcineva, ceea ce înseamnă că nimeni n-a mai fost în acest pod să caute scrisori și că scrisorile lui Gălătioan zise că erau primite de Calagherovici nu putuseră fi găsite în podul nostru ! A, știam asta, însă peste ani iată că un fleac mă face pe mine să văd încă o dată un adevăr, care este același adevăr, de-atunci, că a fost o porcărie fără margini... Miercurea eu mergeam la Turnu-vechi să-i duc mamei lui Calagherovici (care locuia în subsolul muzeului de naturale al orașului, unde era și salariată ca femeie de serviciu) ceva carne și smîntînă și ouă și de la o vreme am început să te-ntîlnesc pe-acolo, ori citind un ziar în curte, ori ieșind din sălile pline de oase însăilate pe sîrme de animale care au fost cînd poate nici oameni nu erau și de animale de-acum, împăiate și cu ochi de sticlă... Ce căutai tu acolo ? Să vezi cine vine pe la mama lui Calagherovici : poate prin ea ținea legături cu acei oameni de care ți-am vorbit eu ? Nu-i adevărat : veneai acolo înainte de-a-ți spune eu de ei. Ce putea o femeie venită de la țară cu mulți ani în urmă și rămasă tot țărancă... Cu cine-l făcuse pe Calagherovici ? Cu un funcționar de la muzeu, cu administratorul care era evreu, cu cineva din neamul sîrbului ce era fochist la cazanele de încălzit camerele și aerul unde stăteau acele fiare și animale ce-au fost sau n-au fost niciodată, cu cine ?... Te-am întrebat, îți amintești : „Cu ce drumuri pe-aici ?“ Atunci nu mă gîndeam ce mă gîndesc azi. Ai zis că trebuia cu un fotograf făcut un album despre fosile și animale preistorice, pentru școli... Și fotograful ne-a și tras în poză și pe noi doi : acolo sîntem pentru prima oară într-o fotografie, zîmbind, noi doi, dar și mama

lui Calagherovici. Ce minunat va fi cînd și elevii din satele cele mai îndepărtate vor putea să vadă măcar într-un album acele animale preistorice... toate au rostul lor în educația școlară, chiar niște fosile ne pot vorbi despre o lume dispărută, o lume de la începuturile lumii și din care n-au mai rămas decît aceste amintiri, niște oase desperecheate, ciuntite... Nu, nu te interesa albumul, care nici n-a mai apucat... din motive financiare, zici... Și nici ce-i aduceam eu bătrînei, un pui tăiat, zece ouă și-o cană cu smîntînă... și pe care i le aduceam mai mult ca s-o văd și să vorbesc cu ea, fiindcă era bolnavă, foarte bolnavă, plină de reumatisme pînă în inimă, însă ducîndu-și nenorocirea din încheieturi și din oase cu mîndrie și cu fruntea sus și cu un soi de zîmbet ciudat cu care își dusese și singurătatea de țărancă trăind într-un subsol (ca să-și crească băiatul în școli) și de văduvă și de... Tu mă urmăreai pe mine, Moise, de nu țin eu legătura bărbatului meu, prin femeia bătrînă ce era mama lui, cu cine știe ce drăcovenii... Te-am mai întrebat o dată : ce-i cu albumul ?.. A, era un fel de a mă întîlni, mi-ai zis, de a-mi vorbi : adică tu de-atunci mă căutai, de-atunci mă iubeai ! Am și crezut, și-ar putea fi chiar și adevărat (de-ar fi încă o dovadă, și este !) că tu în același timp erai și îndrăgostit de mine, dar erai și hingherul meu : erai îndrăgostit ca de o cățea la care vrei să-i iei pielea... Nu, nu-i bine zis, erai îndrăgostit, dormeai cu fotografiile noastre la căpătîi, cum mi-ai zis, dar nu mi-ai zis că mă și urmăreai și erai și hingherul, nu, călăul meu, călăul meu drag... Scrisoarea din pod îmi aduce aminte de zilele de-atunci, de niște zile scufundate, trecute, ca de o poveste, ca de un timp de începuturi de dragoste și de moarte, căci s-a-ntîmplat și moartea lui Calagherovici, ca de o istorie dispărută... și care, a dracului istorie, se mai trezește chiar din niște fleacuri rămase într-un pod și găsite întîmplător, căutînd un cuțăr pentru niște ouă de găină... Mi-ai arătat o fotografie cu un fel de os ce putea să fie un dinte de șarpe, din acel soi de șarpe despre care Solomon Pexa, serios sau în bătaie de joc, nu știu, zicea că a umblat la început în patru picioare și de atîta mers prin ani și prin timp și-a tocit și și-a pierdut

picioarele și-a rămas și el o tîrîtoare... La balul oțelarilor de la fabrica de cuie mi-ai povestit asta, cînd dansam, ca să zici ceva și să nu taci, cînd Calagherovici și Gălățioan beau bere cu muncitorii la bufetul improvizat lîngă orchestra de țigani... Dansam un vals, ție-ți ardeau mîinile, aerul dintre noi era fierbinte, ce dans plin de dragoste, și sinistru, Moise, ce aer plin de sînge ne unea, ce vals — „Valurile Dunării" îți amintești ? — plin de dragoste și nevinovăție dansam și cum mîinile tale... dreapta mă ținea de mijloc, ca o centură ce tremura, și stînga se plimba pe spatele meu, în jos, încet, dar mai ales în sus, spre umeri, și spre gît, ca să-mi cuprindă gîtul cu dragoste, dar nu numai, cum s-a dovedit, nu numai, gîtul e locul cel mai bun de la Dumnezeu pentru lat, pentru o temeinică, he, he, Moise, sugrumare... A, nu a mea, atunci... Dar nu mă întrerupe, te văd cum dansai, ca beat de dragoste, de parcă dansa chiar dragostea în picioare beată de dragoste, he, da, beată de dragoste, și cu ochii arzînd și beți de sînge și de moarte și de..."

49

„Bine, zici să nu mă iau după vorbe, blestemele unei babe (care întîmplător nu e chiar o babă, sau chiar de este, este și mama lui Calagherovici) sînt niște aiureli... N-a putrezit în mine fata, dar carnea ei tocată a fost aruncată în pachete în mai multe closete publice, sau de restaurante... Asta-mi spui chiar tu, înduioșat. Și că în vagonul cu oase ce staționa în gara din Cîmpuleț în 13 ianuarie i-au fost aruncate oasele mîinilor și picioarelor ei... Și chiar tu-mi spui că există un proces-verbal care spune că în 13 ianuarie a început încărcarea cu oase a unui vagon, care a fost trimis apoi la Mărășești la fabrica de clei de oase... E și un număr al vagonului, mi l-ai spus : 620561... Și la Mărășești, deoarece fabrica nu lucra cu toți muncitorii, ori aveau surplus de oase, vagonul a fost descărcat și rîndul acelor oase venea peste trei luni să ajungă clei... Așa c-au putut găsi printre ele și oseminte omenești. Se confirmă ce-a mărturisit Francisc, c-a

aruncat oasele... oasele membrelor, spui, și craniul într-un vagon... Dar ce cîștig eu dacă acesta este adevărul ? Îmi mai dă fabrica din Mărășești fata înapoi, o mai învie Francisc ? Să nu cred în blesteme, bine, dar în ce să cred ? În tine ?“ „Lumea este plină de nebunie.“ „Și cu ce mă-ncălzește asta ?“ „Lumea pe care o vedem și-o auzim își iese din pepeni...“ „Taci, o să spui ca Francisc că lumea e plină de întîmplări irațională, ține el mult la acest cuvînt... îi și dă mîna, din asta trăiește... Dar poate el să-mi răspundă, sau tu ?... că fata mea dacă nu mai este... o, ce proastă sînt, întîmplarea aceasta îngrozitoare și fără nici o minte... irațională... nu înseamnă că voi mai vorbi cu fata mea și nu înseamnă, înțelege, că fapta nu s-a-ntîmplat și că oasele ei, dacă fapta e nebunească, o să se lege la loc și-o să învieze... Deci viața ei, viața mea și-a ta, Moise, existența noastră ar putea fi și ceva lipsit de minte (nu zic, de nu vrei, atinsă de blestemele unei babe, dar fără minte da, asta-ți place), irațional — cuvîntul ăsta îi place lui Francisc, și ție... Deci dacă legătura noastră obișnuită și viața noastră obișnuită pot fi lovite de fapte neobișnuite și îngrozitoare, înseamnă că nu tot ce paște se mănîncă și nu tot ce se vede este așa și că dacă doi și cu doi fac patru, nu este totul... rațiunea... zice tot Francisc, nu este totul, mai sînt și fapte care n-au nici o lege, deci viața noastră, existența noastră nu stă doar pe tabla înmulțirii și pe rațiune, of, of... stă și pe nici o lege, care e legea nebunilor, of, of... Și atunci de ce să nu fiu și eu nebună și să cred în blestemele mamei fostului meu bărbat ? Dacă Francisc crede în hocus-pocus, că are și de ce : chiar de par niște tîmpenii ce face, lipsite de orice minte, hai, zi-le iraționale, să mă scutești... tot sînt adevărate... da, din moment ce se petrec,... și din moment ce și alte lucruri groaznice sînt adevărate și se petrec, cum e și vagonul cu oase... Numai unui nebun ca Francisc putea să-i treacă prin cap să-i arunce oasele într-un vagon pe care trenuri de marfă să-l tot plimbe prin țară, să-l acopere zăpada și el să pară un mormînt pe roate, învelit în alb, un mormînt care nu-și găsea locul, un mort care nu-și găsea locul în pămînt și avea să devină clei de oase, fără urme... Dar vezi că și în lipsa lui de rațiune, of, of, ce

porci ! era ceva foarte bine gîndit... Și în partea necunoscută din om, acolo unde zace întunericul și de unde pleacă fapte la care nici nu te aștepți, este o fărîmă de minte... sau de spaimă... ca la animalele care nu știu de ce mușcă întotdeauna, dar știu, ca să nu piară... Ca să nu li se stîrpească vița... Gălătioan are dreptate : ție ți-e frică de moarte, de morți, de tot ce nu vezi și nu ți-e cunosut ca în palmă, da,... de-asta și crezi în hocus-pocus și în Francisc... și-l apărai și pînă ieri... și azi, cînd îmi spui de vagon... Atunci oare chiar îl aperi, sau vrei să mă abați pe mine cu gîndul de la cine știe ce altă trăsnaie... De crezi în trăsnăi, tu nu poți face ? N-ai făcut ?... Dacă el citește gîndurile oamenilor și face atîtea miracole, ar mai putea s-o învie pe Anita ? Eu cred că nu. El cu jongleriile lui și cu vorbele lui... of, of, proastă mai sînt... vede el și aude ce vorbim acuma, vede el în lume ce alții nu văd și nu cunosc, e el stăpîn pe acel necunoscut din lume, Moise ? Atunci ar putea fi stăpîn și pe necunoscutul din noi, Moise, și-atunci tot ce-a spus el despre mine și tine ar fi adevărat... și de-ar fi adevărat, ar fi groaznic, odată c-a spus niște grozăvii, și a doua oară, fiindcă i le-a spus lui Tică Dunărințu !... Dar de ce trebuie noi să ne temem de Francisc sau de Tică dacă nu ne e frică de noi și sîntem nevinovați ? Sîntem nevinovați, Moise, răspunde ? ! De Anita sîntem ca doi golumbei cu pene, albi și chiar inocenți, ca să zic așa ?...“ „N-am nici o vină...“ „Dar de ce te simți tu vinovat ? Ți-am cerut eu despre Anita să spui că n-ai nici o vină ? Eu aș avea una... nu știu care... aia din partea necunoscută din mine, hă, hă... Dar cu Calagherovici sînt eu la fel de neîntinată și de inocentă ca o porumbiță cu pene albuțe ? Am vrut să-l salvez ? Da. Cînd m-ai întrebat ce știu despre el și cu ce l-am putea salva... băgîndu-te și pe tine ca salvator. Între noi atunci a fost prima legătură păcătoasă : nici nu făcusem un pas împreună să-l scoatem dintr-o măgărie și ne și legasem... Și ce ți-am spus ? C-a primit niște scrisori din străinătate nu prin poștă, de la niște inși... Cine erau acești inși care-i suciseră mințile ? Niște amici din tinerețe, niște spioni, cine ? Trebuiau găsite scrisorile... și ne-am înțeles să le găsim împreună... Eu să scotocesc toată casa, și prin pod... să vedem

întîi despre ce e vorba... Eram și geloasă, dacă veneau de la niște muieri ? Da, da, și niște nenorocite erau amestecate, cu care trăise... Asta-mi dădea și dreptul să-ți spun ție despre scrisori, jelozia, cum zice Jilu... jelozia, bat-o vina, ea m-a apropiat de tine : voiam să-mi salvez căsnicia și voiam să-l scap și pe Calagherovici de la cine știe ce afaceri murdare cu foști proprietari și generali din țară sau din străinătate... N-avusese el în război un colonel la care ținuse ca la un frate ? Unde se afla acuma, trecuse granița, era în munți și făcea pe... ? Eu eram o femeie naivă, nu prea mă interesa politica, voiam să nu rămîn fără bărbat... și fără banii lui, și fără funcția lui... Așa ți-am părut, și apoi, cînd el a chiar dat de dracu, imediat, căci totul s-a întîmplat foarte repede... trebuia oricum să-l scap și să găsim acele scrisori... Dar n-a mai fost nevoie, le-au găsit alții, mi-ai spus. Chiar sub streașina casei noastre ! Ce chestie grozavă, Moise, într-adevăr numai Francisc... Ce hocus-pocus, ce miracol ! Ei au găsit niște scrisori care nici nu existau... într-adevăr, of, iraționalitate în toată regula... căci eu inventasem acele scrisori și pe acei oameni și pe acele destrăbălate... Ca să-l scap cumva, ca să-i găsesc totuși o vină, de tot trebuia să plătească pentru ceva și trebuia aflată una... Niște scrisori ce nu existau s-au aflat totuși legate cu ață albastră, da, albastră, ai spus... Deci tu n-ai mai așteptat să le găsim împreună și eu n-am mai avut cum să-ți arăt că nu existau și că el n-avea nici măcar această vină, tu te-ai dus și-ai spus ce ți-am spus eu, ca și cum nu ne-ar fi legat nici o înțelegere... Atunci m-ai trădat tu pe mine prima oară, Moise, înainte de-a-l trăda pe el pentru scrisori cu spioni... Dar eu (asta da lipsă de minte !) nu mi-am dat seama decît foarte tîrziu, poate chiar ieri, sau azi... Cînd eu am rămas văduvă, fără Calagherovici, lumea m-a plîns : vai, săraca Lilica ! Vai de viața ei ! Ei știau că el fusese nevinovat... e un aer în oameni care îi face să înțeleagă tot ce se-ntîmplă în tot aerul din lume... el fusese o victimă, dar, of, doamne dumnezeule, și eu eram pentru ei o victimă, o biată văduvă nevinovată..." „Gălătioan oricum îl bărbierea..." „Dar eu i-am dat un prețios ajutor, i-am întins o mînă prețioasă : eu am mărturisit că primea scrisori, eu, nevasta lui ! Pe cine mai interesa că eu mințisem ? Nici

pe tine... Avusese Gălătioan nevoie de o probă, și găsise una la care nici nu se așteptase ! Voise un act banditesc, o crimă politică, o crimă, și eu îi dădusem o mărturie despre o crimă perfectă... pe cine mai interesa că era o minciună, o crimă închipuită de mine ? Că era ceva aproape imposibil, caraghios, o, le dădusem chiar ce căutau, ceva imposibil, caraghios... Eram, vezi bine, nu o golumbiță cînd m-a blestemat mama lui Calagherovici, eram vinovată de mult, de cînd s-au găsit acele scrisori, și și mai de demult, de cînd ți-am zis de ele... Prostia mea era de vină ? Ori că m-am încrezut într-un om ? A, n-am crezut nici în tine, dacă te-am mințit cu scrisorile și cu spionii ?... Oricum, față de mama lui n-am nici o ieșire : cum o să creadă ea că nu eu am dat scrisorile pe mîna miliției cînd ele s-au găsit și și eu am recunoscut (înainte de-a mi le arăta Gălătioan !) cu martori că le primea... M-ați jucat cum ați vrut : Gălătioan m-a chemat și m-a-ntrebat de ele și cînd am zis da, crezînd după zîmbetul lui că l-ai convins să stingă totul... atunci a scos din sertar un teanc, legate cu ață albastră ! Și eu ca proasta n-am mai dat înapoi, sperînd, după plicurile colorate... că făcuserăți voi rost de niște prostioare de la muieri... și c-o să-l săpuniți pe el, să-și bage mințile în cap și să-și vadă de nevastă ! Ieșind pe ușă însă, mi-am dat seama că nimeni n-a pomenit de nici o muiere, deci plicurile puteau fi de la oricine ! Totuși : era o minciună, am să strig că e o minciună ! Și-am și strigat : și toți au găsit că era normal să strig și să zic că nimic nu-i adevărat : da, ca să repar ce nu se mai putea, că eu vă vorbisem de ele ! E o minciună ! i-am zis lui Gălătioan într-o dimineață așteptîndu-l chiar în fața casei lui : și el a zîmbit și s-a urcat în mașină și-a plecat : știa că este o minciună, el știa cel mai bine, de ce voiam eu să-l lămuresc ? Dar el nu avusese nevoie de altceva ! Și eu îi pusesem pe tavă această minciună gogonată de care el avea să se folosească liniștit ca de un adevăr cu ochi și cu urechi ! Aici e nebunia, Moise ! Cînd ceva folosește la altceva, orice la ce vrei : așa miracol nici Francisc nu știu să poată face prea bine ! Și acuma mi se spune că Francisc e în stare de orice... dar oare numai el ? I-a aruncat Anitei oasele în vagon... el putea așa ceva... e un... și cu nevas-

tă-sa cum s-a purtat ?... Chiar înainte mi-ai reamintit, Moise : ca o fiară ! Sigur, nu e părerea ta, tu încă mai șovăi, repeți doar spusele lui Manoilescu, cercetările lui... Pe nevastă-sa a cunoscut-o cînd era virgină ! așa a constatat cretinul de Manoilescu. Și mai departe : a pervertit-o și cînd ea a început să-i devină o povară, a încercat să scape de ea... I-a spus să se mărite ! Ba și cu martori, chiar față de tine, Moise, i-a zis : găsește-ți, fetițo, un handralău cu care să te măriți ! Sau : fato, găsește-ți un bărbat să ai și tu o casă, eu umblu cu circul și n-am bani de casă și n-o să te pot lua de nevastă pînă nu cîștig la loto ! Adică : la paștele cailor ! Ba pe unii i-a și rugat să-i zică să renunțe la un circar ca el... „Vilma, zi-i, dragă, să-și ia un responsabil de bufet sau un croitor !“ Însă după comiterea crimei, zice înțeleptul de Manoilescu, după ce ea a luat cunoștință de fapta lui..., a început dumnealui să-i facă aluzii de căsătorie ! Dar fără promisiuni concrete, zici că zice înțeleptul... fiindcă mai spera să n-o ia. Și cînd a văzut că lațul se strînge, ca s-o lege mai strîns de el și de crima lui... cînd i-au luat la Vulcan probe de scris cu ambele mîini, ca să-și construiască, zice înțeleptul, o platformă de apărare, avînd nevoie de întreg atașamentul ei, se hotărăște s-o ia de nevastă ! Aici o întoarce bine Manoilescu : să se lege mai strîns de el și de crima lui ! Asta la mulți se potrivește, chiar dacă nu și lui Francisc ! Căci nu el a omorît-o pe Anita, Moise !“ „Dar cine ?“ „Tu cine crezi ?“ „Nu știu, cine ?“ „Nici eu nu știu precis, Moise, nici ce-am făcut eu, dar alții...“ „Francisc văzînd că e urmărit s-a însurat cu ea ca să aibă un martor care să-i susțină alibiurile, zice Manoilescu. Și-o altă dovadă a vinovăției lui : că s-a mutat la Vulcan. Locuia la Cîmpuleț, între drumuri cu circul... Nu era un apartament prea grozav, a vrut să facă schimb, dar nu s-a gîndit o clipă să plece din Cîmpuleț, unde avea, la priceperea lui, destulă clientelă... N-a găsit un schimb convenabil și și-a băgat gaz metan... Cine vrea să se mute în altă localitate nu intră la cheltuieli. După crimă... a plecat la Vulcan... ca să dispară ca persoană din raza organelor de cercetare... și să fie omis din cercetări...“ „Cîți n-ar vrea ei să fie omiși, Moise... Oare noi de ce stăm împreună, n-avem nevoie unul de altul, spune ? N-avem nimic de ascuns ?“ „Ce ?

Ești obosită și supărată pentru Anita și-ți găsești tot felul de vini care sînt niște închipuiri de-ale tale !...“ „Dar dacă cineva a inventat toată povestea cu Francisc și cu Anita ca să...“ „Ca să ce ?“ „Dacă Manoilescu de-al dracului ți-a zis că Francisc s-a însurat ca să aibă un alibi ?...“ „Unde vrei să ajungi ?“ „Oare nu noi l-am omorît pe Calagherovici ?“ „Eu, în nici un caz“. „Nu, nu, tu ai vrut să-l salvezi. Mi-ai și spus de mai multe ori : dacă luase legătura cu acei oameni periculoși, era mai bine să fie prins mai din timp, cît acei inși nu și veneau chemați de el în țară, ori nu intra direct în legătură cu ei, fără scrisori... Puteau să-i ceară alimente, mașini, colonelul din munții... și poate cei parașutați... De era prins împreună cu ei, putea fi pus la zid. Pentru niște scrisori, ieșea ieftin, nicicum nu murea !... Și el chiar trebuia să-ți pupe tălpile că l-ai scăpat cu viață... c-ai vrut, cînd i-ai spus lui Gălătioan de scrisori, să-l scapi... poate se-alegea c-o mustrare, poate c-o spălătură zdravănă, poate i se spunea așa ca de la om la om să înceteze cu tîrfele...“ „Gălătioan a găsit scrisorile, nu eu...“ „Nu, tu numai i-ai vorbit de ele, ca să ne scoți cît mai ieftin pe mine și pe Calagherovici... Asta a fost primul tău semn de dragoste față de mine : ca să mă salvezi i-ai spus de scrisori... Cum toate se amestecă, Moise, dragostea cu crima...“ „Vorbești prostii, ești obosită...“ „De-ar fi numai oboseala, ce bine-ar fi, Moise, mîine n-aș mai fi obosită și-am fi fericiți... o, ce fericire, Moise !...“

50

„Blestemul să te ajungă pe iarbă, de treci prin cîmp dimineața pe rouă, tălpile tale să se umple cu bube și ca mușcate de șarpe să te doară, canta în care duci apă să-ți ruginească și să curgă, cărpătorul pe care pui pîinea să ia foc, de ai capre să moară în ele iezii și să fete viermi, de te împreuni cu el în burta ta să crească o bufniță turbată, de te vei așeza pe scaun apa să-ți intre în casă pînă la gît plină de broaște, de vei pune mîna pe lingură s-o bagi în ciorbă să învieze sîngele în carnea tocată și să strige cu glas înjunghiat la tine, în casa pe care o ai în stăpînire să te cuprindă frigurile la

încheieturi și să te ardă focul la unghii, grîul să ți-l înnegrească tăciunele și patul sub tine să fie de piatră... carnea ta să fie numai o urdoare și să crapi în răscruce și să te mănînce ciorile și coțofenele ca pe o balegă și nimeni să nu le hușuie... Dar pînă atunci să te bată la gură bubele dulci și rîia în beșitoare, să fluieri cînd vezi ziua și cînd vezi întunericul, buzele să-ți crape de-atîta cîntec ieșit din minți, altcineva să-ți mănînce ceapa și varza pe care le pui în pămînt... fiii și fiicele tale nu vor fi ale tale și ți se vor topi ochii de dor, uitîndu-te toată ziua după ei, și mînia ta va fi fără putere... Să sameni de dimineața pînă seara sămînță de mătură și să nu răsară nici o mătură, numai ochi de mîțe moarte, omizele să-ți umple patul și masa și să-ți mănînce toate frunzele pomilor, în mijlocul foamei să-ți ghiorțăie mațele... zidurile casei să le umple umezeala și lepra și să se surpe cînd o bate vîntul... și-n sminteala care le va cuprinde pe rîmele ce te vor trezi din somn încolăcindu-se pe șoldurile tale îți vei mînca rodul trupului tău, carnea fiilor și fiicelor tale, sămînța ta să se stîrpească sub soare... Ochii pîn-atunci să aibă odihna apelor care cad din piatră-n piatră, inima să ți se usuce ca iasca, să nu fii sigură de viața ta nici cît trece o muscă peste un țînțar, numele să-ți fie șters de sub orice stea, nici sămînță, nici rod să nu mai plece din mîna ta sau din carnea ta, și peste mormîntul tău să nu crească nici pirul și nici șopîrlele să nu se încălzească la soare, să duhnească locul a pucioasă... pentru că te-ai lepădat de bărbatul tău, de băiatul meu, și l-ai luat pe Moise, toate blestemele să te ardă și să se-mplinească...“

51 „Atîtea cuvinte avem în cap și atîtea întîmplări la care nu le cunoaștem tîlcul încît dorința ta de a ști pentru Gălătioan ce e în mintea lui Calagherovici a fost o încercare drăcească, aproape imposibilă, dacă ținem cont că nu-l trăgeai pe el de limbă, ci pe mine, fiindu-ți mai ușor : țeasta lui plină de păr uneori dînd în roșu, dar doar uneori, cînd soarele cădea într-un unghi dinspre asfințit de pe cer, un roșcat ce nu era

atît al pigmenților părului cît mai degrabă culoarea soarelui pe care o reflectau acești pigmenți, țeasta lui era plină de mistere și de semne de întrebări și de colegi morți pe front și de tot felul de planuri și voi (prin tine, și tu prin mine) voiați să știți aceste enigme pe nume și să le băgați în dosare. El gîndea și lucra la Cîmpuleț într-un post politic și era bine că gîndea și lucra, însă devenise cam confuz și circotaș și i se tocise vrerea și uitase sau poate nici nu reținuse niciodată părerea lui Gălătioan că un om politic nu e cel care gîndește și lucrează într-o asemenea muncă, ci acela care este ales și pus să lucreze acolo. Și el o cam ținea pe a lui și părea că este în afara altora și în afara lumii și că ascultă doar de ce e în căpățîna lui și acolo se pare că nu erau decît niște păsărici care începuseră să zboare ca dintr-un cuib și-l luaseră și pe el cu ele desprinzîndu-l cu tălpile de pe pămînt și înălțîndu-l spre cer, ca și cum și-ar fi dus cu ele aceste păsări și propriul lor cuib... E adevărat că într-o seară s-a dus la Anghel, unde trebuia să vină și Petrică Stănescu, și că acesta a venit beat cu Nichi Stoica într-un camion plin cu porci : și că aveau mîinile pline cu flori cînd a oprit camionul din drumul său spre abator să coboare ei : și că porcii guițau și ei îi băteau cu flori ? Și el ce-a zis ? A rîs, mi-am adus eu aminte. În tinerețe fusese prieten cu cei doi nebuni minunați, Petre și Nichi... și-i dusese odată pe toți trei la o grădină de vară noaptea prin Turnuvechi un camion care avea instalat pe platformă un cazan de fiert smoală și făcut asfalt pentru pavajul străzilor : ei s-au urcat pe această mașină drăcească ce scotea fum și scîntei și-i ducea spre talpa iadului care era grădina cu bere „Elefantul“... Unde lucrează ăștia acuma ? În ce oraș ? La ce adresă ? Cine sînt părinții lor și ce avere au avut ? Au rude peste granță ? Mai se țin de chiolhanuri și de unde au ei parale să le-arunce-n vînt să dea pe-un fir de trandafir douăzeci și cinci de lei ? Și de ce au ei obiceiul să spună prin cîrciumi poezii actrițelor pe care le invită să le dea gin și cîte un grătar, ce, ele n-au leafă să-și achite consumația ? Așa începeai, Moise, de departe, cu Nichi și Petrică, și ajungeai la Calagherovici : a mîncat bine la amiază ? A dormit bine astă-noapte ? A citit ceva, ce, ori

a vorbit la telefon, s-a plîns de hîrtoapele din Branişte unde-a fost cu „Gazul", a vorbit ceva prin somn ? Mă întrebai fleacuri, printre alte fleacuri, şi eu îţi răspundeam şi nu-mi închipuiam că tu mă iscodeai cu un scop şi că eu pălăvrăgind îl turnam şi că între noi din nişte nimicuri, între mine şi el se mototolea şi se murdărea o dragoste, şi între mine şi tine se înfiripa o trădare a lui şi o legare a noastră de această măgărie... Eu intrasem fără nici o pregătire în acest joc şi nu ştiam niciodată nici ce-o să mă întrebi şi ce va trebui să răspund şi nici ce va trebui să fac, o curiozitate mă împingea să stăm de vorbă, mai ales în acele miercuri la Turnuvechi, şi o greaţă mă apuca joile, ca pe beţivii care nu mai ştiu ce-au scos din gură turnînd în ei vin sau ţuică şi le e silă de borhotul ce le stă în nas şi de răul din burtă ce le stă în gît ca o broască şi le e groază, şi la unii le trec şi gînduri negre prin cap de nu vor să vadă pe nimeni — ca şi cum ar fi omorît o lume cu vorbe şi cu fapte... Lipsa mea de experienţă de la început a trecut cu vremea... m-am obişnuit... şi am băgat de seamă asta cînd după ce Gălătioan mi-a arătat scrisorile primite de Calagherovici, mi-a strîns mîna : era adică mulţumit de mine ! Făcusem eu adică nişte nazuri ca orice tîrfă care, zic eu, nu ştie să le potrivească bine... şi trupul ei nu e pregătit pentru altceva, dar cu vremea... Acuma ştiam şi eu ca orice beţiv că orice beţie e suportabilă şi din experienţă învăţasem că nici o durere şi nici o ruşine nu te pot face să mori atunci cînd le cunoşti : şi eu am învăţat să le cunosc, Moise... prin tine... şi nu mă mai umpleam de silă, trecuseră : numai ce avea să vină şi era necunoscut mi se părea de nesuportat, fiindcă nu-mi puteam închipui cum o să arate acele zile şi clipe necunoscute de mîine şi de voi putea fi în stare să le ţin piept... Ele au venit cum au vrut şi nici un calcul al meu nu s-a potrivit cu ele, şi chiar primul nu s-a brodit : mă aşteptam ca Gălătioan, după ce mi-a arătat scrisorile a doua zi, să mă facă şi pe mine părtaşă la ele şi amestecată în toată ciorba asta : şi nici vorbă ! M-a chemat la el, erai de faţă, ca şi alţii, şi mi-a zis : tovarăşă Lilica, mă bucur pentru curajul şi atitudinea dumitale, şi hotărîrea dumitale, eşti un om de nădejde, pe care o să ne bazăm şi pe viitor, eşti demnă de toată stima şi drept să-ţi spun m-aş bucura să

ştiu că şi alte tovarăşe ar face ca dumneata, să ne ajute să facem bine, te felicit din toată inima şi te rog şi pe mai departe să fii alături de noi, dreaptă şi cinstită şi spunînd adevărul, adevărul mai presus de orice... bravo şi mă bucur de actul dumitale de devotament, şi încă o dată te felicit şi..." Am rămas năucă : îşi bătea joc de mine, felicitîndu-mă pentru o minciună de care ei se folosiseră ? Nu ştia că era la mijloc o murdărie de mă felicita pentru ea, că era nu un soi, ci chiar o trădare ?... şi mă găsea, doamne, demnă de ea ! Îşi bătea joc, nu ştia, sau credea în toate astea ? Pentru ce eram un om de nădejde, pentru o minciună care era şi o trădare, ori el găsea de cuviinţă că atîta vreme cît acestea îi foloseau nu mai sămănau a minciună şi trădare şi nici nu mai le lua decît drept adevăr şi devotament şi demnitate ?... Ce era atunci adevărul care trebuia să fie mai presus de orice ? Ceva cu care el putea să se scape de Calagherovici, o cheie, o portiţă, o ieşire, o soluţie... indiferent de cine era Calagherovoci, şi eu, şi oricine... ce-i tihnea lui şi-l ajuta să-şi poată aprinde liniştit pipa şi să fumeze pufăind, aşa cum învăţase de la prietenul său. Şi după ce a murit cum a murit Calagherovici, el m-a invitat prin tine în salonul albastru al restaurantului renovat din parc, unde lui Ion Logofet, venit la o şezătoare la clubul fabricii de cuie şi la pompieri, i s-a dat o masă de către conducerea metalurgiştilor şi pompierilor... un banchet început cu coniac şi sfîrşit cu ciorbă de potroace, cu muzică la patefon... Calagherovici fusese mare iubitor de poezie, a zis Gălătioan, dovadă şi prietenia lui veche cu Petre şi Nichifor, doi dintre cei mai mari poeţi români contemporani, traduşi de curînd şi în străinătate, în est şi în vest... Mîncînd cu ei (Gălătioan şi Logofet şi alţii) pulpă de porc la un banchet (şi morun la grătar) mi se făcea o mare onoare, şi ei erau omenoşi... Puteam să nu merg, dar tu ai ţinut foarte mult să fiu acolo... fiecare venind acolo singur... Bunătatea ochilor lor... privindu-mă în timp ce gurile hlăpăiau m-au făcut să înţeleg şi mai bine că sînt văduvă... şi poate că banchetul (la care Ion Logofet, pilit, recita patetic versuri despre campania de primăvară şi despre tulumbele bravilor pompieri civili de la arie, vara) n-avea decît acest rost, să-mi reamintească... fusesem

chemată ca să nu uit că eram singură... și că eram de-a lor, de-a lui Gălătioan... Logofet era cu nevastă-sa, toată numai în dantele galbene, într-o rochie lungă și foarte largă, să-i acopere cărnurile dolofane... și mereu își făcea vînt cu poalele rochiei, să-i mai astîmpere usturimea de transpirație... Era cu zulufi... așa a pictat-o mai tîrziu din imaginație Don Iliuță botezîndu-și tabloul „Monaclisa"... Pe la o oră din noapte doctorul Fieraru, care nu băuse aproape nimic ca să se poată distra privind, îi spune lui Dumitru Pop, de lîngă el, arătînd-o pe nevasta lui Logofet ce se lipise în discuție pulpă în pulpă de șeful pompierilor în civil, Vlad Bâlbăie : „Uite cum îl ține pe Bâlbăie de arcuș !" Se-mbătase madam Logofet și-l asculta pe Bâlbăie (care și el scria poezii) spunînd că : „O portocală satisface nevoile de vitamine ale unui om pentru o zi — poftim asta o idee, plecînd de la o realitate concretă !" Și cînd Bâlbăie a ieșit afară și ea a venit lîngă Logofet, ce se afla în alt colț de masă, poetul i-a zis : „Nu-l lăsa pe Bâlbăie să plece, mergi după el !" „Dar s-a dus la budă". „Mergi după el, că iese el de-acolo..." Și ea s-a dus. Erau niște porci amîndoi, și el, unsuros și lingău, și Ileana, cu zulufi, grasă... Ileana Osînzeana, cum i-a mai zis tot Don Iliuță... Toți erau niște ticăloși, și și eu... Logofet își îndemna proasta, gata s-o sacrifice pentru cariera lui... Bâlbăie avînd un frate care... și fiind și el... Logofet totuși poate avînd o șansă, că pompierul era veștejit de ani... Sau din cinism, vrînd să scape de ea... Își punea Logofet nevasta într-un mare pericol, oare ?... pentru un viitor fericit al lui... făcea el acest sacrificiu, conștient, era vorba de un calcul, de o mîrșăvie, de o tragedie, că nu putea scăpa altfel... intrînd în acel timp și în niște discuții... părinții lui erau chiaburi, de-abia dovediți, și un frate... ceva sabotaj... O sacrifica el pe Osînzeana pentru ziua de mîine ? Ce era ? Ceva tulburător, sau ?... Dar eu, eu ? Pentru ce lume viitoare inventasem scrisorile lui Calagherovici ?... Nici măcar atîta... Ce se-ntîmplase, doamne ? m-am întrebat. „Nu-ți fă griji, Gălătioan tot ar fi pus mîna pe alte scrisori, de la altcineva, sau pe altceva... Nu mai fă pe martira, nu ți-ai vîndut soțul... el era atunci terminat și

niște probe de vinovăție putea găsi Gălătioan foarte repede..." „Dar tu ai știut asta, Moise ?" „Eu n-am știut, eu am împlinit ce mi-a cerut el..." „Să stai de vorbă cu mine ?" „Iar începi ? Nu confunda... sentimentele mele, da, da, nu rîde, cu ce s-a nimerit să fie povestea lui Calagherovici..." „O, doamne, cum se face frig, cu cît îmbătrînim, cu atît seara se apropie mai repede și oasele ne sînt mai friguroase... Noaptea e mai frig și nici n-ai ce face și unde pleca, stai în pat și n-ai ce să vezi, decît întunericul... și n-ai ce să auzi decît sforăitul celui de lîngă tine". „Al meu." „Al tău, Moise... Doar întuneric și un sforăit, și în mine la fel... Și mîine la fel, noapte de noapte, și nici o speranță... Aproape că mă împăcasem cu acest nimic și nu te mai uram și nu mă mai uram, murisem, intrasem într-un ger întunecat și nici rușine nu mai aveam... Anita parcă închisese toate porțile și nu mai puteam, pentru ea, ieși... Acuma, că ea nu mai este..." „Ce vrei să spui ?" „Cred că nu ne mai leagă nimic, Moise". „Fiecare sîntem liberi să murim cum vrem... bravo... și altceva ?" „Taci. nu rîde, stăm amîndoi pe un rahat și el ne leagă, închidem ochii și e liniște și nimic nu ne pute... dar amîndoi sîntem plini de draci, încărcați de... ca înainte de furtună..." „Ca norii, dragă ?... Noi sîntem nori ? Norii nu sînt nimic, decît apă de ploaie, ce vrei ?..." „Să nu rîzi. Anita ne despărțea... dar sîntem încărcați, da, da, de electricitate, dragă... Orice fleac poate să ne facă..." „Bine, o să explodăm ! De ne atingem unul de altul, trosc ! Pleosc ! Tunete și fulgere ! Scurtcircuit ! Bomba atomică !" „Nu rîde, Moise, mai bine încearcă să vezi că noi sîntem făcuți să ne distrugem și să ne facem praf unul pe altul". „Amin !" „Nu rîde !" „Nu rîd, dragă, am zis : Amin ! Ioan, zice Anișoara Caramalis, s-a închinat îngerului care i-a spus însă că e numai *păzitorul* cuvintelor din cartea sfîntă — și să se închine lui Dumnezeu : „Căci vremea este aproape. Cine este nedrept să fie nedrept și mai departe ; cine este întinat să se întineze și mai departe (adică eu, Lilico) ; cine este fără prihană să trăiască și mai departe fără prihană. Și cine este sfînt să se sfințească și mai departe ! (Adică tu, Lilico). Amin ! Așa se sfîrșește, he, he, biblia, cu un cuvînt : Amin".

52 „N-ai impresia că trăim într-o luntre ciudată care nici nu merge înainte și nici nu pleacă înapoi, se leagănă pe loc între niște maluri negre ca de canal de sub oraș prin care zoaiele și împuțiturile și șobolanii morți par să nici nu mai curgă, atît sînt de la fel zilnic, și fără sfîrșit... O luntre cu două persoane, fără lopeți și fără cîrme, parcă prinsă într-un vîrtej ce-o rotește sau o ține aproape în același loc ca spînzurată de o ancoră... Și cineva ne-a legat unul de altul ca pe niște frați gemeni : stăm de-același buric legați, luntrea fiind casa și buricul ce ne ține în viață pe apa asta de sodă și de pucioasă și grea de-atîta noroi ce o îngroașă... Cine ne-a pus aici, cum am visat, a cîntărit cît de mult ne plac aceleași mîncăruri și ce mari asemănări sînt între ochii noștri cu care privim, ce gînduri gemene avem. Cînd Dunărințu n-a mai fost, tu nu te-ai mai întîlnit cu nevastă-sa ca să nu te-ntrebe de cunoști ceva despre el ? Ori să nu-ți spună că lumea zice că l-ai omorît ? Ori să nu-ți dea cu vitriol în albul ochilor și să te lase fără vedere ? De spaimă c-ar trebui să-i ajuți copiii să-și termine în viitor ceva școli ? Aiurea, da, aiurea, cine îndrăznea să te-arate cu degetul, ori să-ți lase ochii orbi, ori să te roage — avea doar mîndrie ! — pentru urmașii lui, să-i ai în grijă ? Mai simplu : tu nu voiai să fii văzut cu ea ca șefii tăi să nu se uite cumva chiorîș la tine, că te-a cuprins mila de muierea unui nătărău ! Cum să-ți compromiți tu cariera mergînd să te interesezi la Dunărințu acasă cum o mai duc ai lui ?! Asemenea purtare te-ar fi arătat cu niște sentimente tare dubioase și ți-ar fi retezat orice viitor, ți-ai zis. Dunărințu fusese un dușman al poporului și poate într-o noapte își pierduse urma fugind peste graniță în străinătate și a te interesa de soarta lui însemna că nu crezi c-a fugit ? Și-atunci n-ar mai fi fost dușman și s-ar fi putut pune întrebarea : unde se afla ? Și de-o puneai, erai ca el. Și tu zisesei despre el că e un dușman al poporului — e drept, nu întotdeauna în gura mare, spusesei doar unde trebuia, și cînd, și la ureche. E formidabil cum putea să-ți strice cariera (de te interesai de el) chiar omul pe care l-ai omorît ! Ar fi fost o catastrofă : să-l omori și să nu cîștigi nimic din asta, decît propria ta ruinare ! Nu mă iau după pălăvrăgelile lui Tică Dunărințu cînd spun că l-ai omorît

pe taică-său, țin cont de glumele lui Gălătioan, la care am fost de față... Iată aici bunăoară cei ce ne țin legați pe luntrea asta se uită numai la asemănările dintre noi, și greșesc : trebuie să ia în seamă și deosebirile ! Viața lui Horia, și mai ales viața lui Calagherovici ne-au apropiat, dar moartea lor ne-a apropiat și mai tare oare ? Ce mai contează ? Totuși, contează, între mine și tine sînt importante zilele ce le petrecem sub același acoperiș, mîncînd aceeași ciorbă și împărțind același pat, sînt importante și-ai putea zice c-am început să ne asemănăm și la pofta de mîncare, și la glas — dar ne deosebește ceva : ce ai tu și ce-mi lipsește mie și ce te face pe tine bărbat și pe mine muiere : deci hotărîtoare între noi sînt lucrurile ce ne despart, nu cele care ne apropie și ne fac asemănători. Tu aduni cîrpe vechi și te-ai retras ca o victimă din toate la care mai erai chemat, ba ai făcut și un memoriu că deputat de stradă nu-ți convine să te pună, de nu te mai lasă ce erai : tu ești bolnav și de te consideră bun doar pentru ca să mergi cu pensionarii să pui primăvara flori în scuaruri și să rogi oamenii toamna să-și ardă gunoaiele și frunzele uscate în grădini și la zile de sărbătoare să scoată drapelele la ferestre — atunci mai bine să pună pe altul ! Moise, tu vrei să faci pe eroul, să-ți plîngă lumea de milă : uite ce-a ajuns, nici deputat de stradă și nici în comitetul de „Crucea Roșie“ ! El care a făcut și-a dres ! Te-nșeli, nimeni nu zice așa ceva, sînt bucuroși c-au scăpat de tine și de ifosele tale. Și ce victimă ești ? Te-ai bucurat de toate ani de zile și numai din cauza ta te-ai dat de pămînt, de ce vrei pentru prostiile tale să tragi lumea la răspundere ? A, n-aștepți nici de la mine un cuvînt de bine, încă te mai urăsc pentru Calagherovici... acuma, în ultima vreme, cînd ți s-au rupt toate ațele, am scos și eu coarnele, ca melcul după ploaie... Și după ce n-a mai fost nici Anita mi-am ascuțit limba, din răutate că n-o mai am pe ea nu mai vreau să am nimic ? Vrei să mori — și-atunci să vină dreptatea : un ins să caute adevărul despre tine și să te scrie cu litere mari ! Adică vrei să te consideri chiar o conștiință politică grozavă, Moise ! Eu zic să te uiți în oglindă mai atent : nu-ți vine să rîzi ? Aici ne deosebim, Moise : nu te-ai trezit acuma că nu ți se face

dreptate și că nefăcîndu-ți ție nici nu mai există dreptate, nu, și nici că Tică umblînd să te mătură ca pe o treanță nu se uită la munca ta și la anii tăi pierduți și la nopțile dormite pe mese prin cancelarii acoperit cu ziare... ura (cum îi zici tu) lui Tică te îmbărbătează, recunoaște. Te face să vezi ce conștiință mare ai avut și cîtă dreptate ai avut și cînd ai... da, revoluția, zici, nu se face fără violență și greșeli, dar nu există greșeli și violență dacă ai învins. Tică te intristează, dar mai mult te îmbărbătează, este ? Mai mult te supără Gălătioan : el te-a lepădat ca pe-o obială și nu te mai cunoaște. Și aici te simți tu foarte puternic : aici ai conștiință, și nu vrei să mai continui cu nimic la nimic : cu un ticălos ca Gălătioan nu poți merge pe-același drum ! Aiureli, Moise ! Singura ta șansă de a fi om este să zici ca mine, să te asemeni cu mine și să recunoști : doamne, dumnezeule ! (căci numai el ne mai poate ierta, nu ca pe Anișoara, care crede, — Dumnezeu fiind nu cel din cer, ci poate acel plăpînd și omenesc fior omenesc ce mai pîlpîie pe undeva în noi), inima mea e putredă și mintea mea e neagră, nu mai sînt în stare nici un pai să ridic, am descoperit în mine o vacă nesătulă cu șapte capete mîncînd și bălegînd totul, un șarpe cu șapte capete doarme în mine, scapă-mă de mine întîi, doamne ! Dar tu taci, Moise, nu vrei să recunoști c-ai avea măcar sub unghie o pată...“ „Nu sînt atît de ticălos, Lilico, să mă vaiet și să nu cred. Da, ne deosebim : eu nu zic : inima mea e putredă, — adică, vezi, conștiința mea e murdară și mă sugrumă și ea mă împiedică să mai stau, măi frate, în front... nu, nici o conștiință nu-mi mănîncă nopțile și zilele și nu vreo vinovăție mă împiedică să mai mă bat pentru ceva și să mă bat chiar pentru o stradă cu cinci case...“ „Atunci care e cauza, Moise ? În ce nu mai crezi ? În nimic ? Da, în nimic. Nici în Dumnezeul Anișoarei... Nici în naivitățile gîștei cu care vorbești... Te simți urît ca un cîine bubos și rămas fără nici o libertate de-a arăta cine ești și ce poți. Starea asta, Moise, e foarte periculoasă ! Înseamnă că n-ai fi în stare să mai suporți nici o vină, că decît să-ți găsească cineva o nouă greșeală... una nouă care să le aducă la vedere pe toate care ți se pun pe cap... înseamnă, Moise, că de eu mi-aș rupe un picior n-ai

chema un medic ca să nu se spună că mi l-ai frînt tu...“ „Nu-ți frîngi tu nici gîtul, cum să-ți frîngi un picior.“ „Dar de mi l-aș frînge, mai bine m-ai arunca noaptea în canalul orașului decît să chemi un medic... sau pe cineva să cerceteze...“ „Adică, Lilico ?“ „Adică, Moise... pe scurt : n-ai nimic nou să-mi spui despre Anita ?“ „Ba da : că mama ei ar trebui dusă la un psihiatru“. „N-o s-o duci, ca să te-ntrebe de ce o duci...“ „Și ca să nu mă-ntrebe și pe mine de ce nu i-am tras mai bine niște palme ?“ „Moise, cu palmele tu n-ai rezolvat niciodată nimic, numai cu mîna strînsă...“ „Ai noroc că-ți înțeleg durerea... pentru Anita... și nu mă supăr...“ „Încă un lucru ce ne deosebește, Moise : dintre noi doi, numai eu am puterea de a simți ce e libertatea... Nu mă oprește nimic... Nu e vorba nici de durere, nici de supărare... Sînt singură, Moise, și singurătatea mea îmi dă dreptul să nu mă tem de nimic, nici de mine... cînd ești singură, fără familie, fără Dumnezeu, ca Anișoara...“ „Mai sînt eu, femeie...“ „Oare chiar crezi că ești, după ce nu mai este Anita ? Sînt singură și liberă, Moise, numai cu moartea mea în față, de care nu-mi pasă, ea o să vină așa cum vine și ziua de mîine și viitorul, chiar de nu vrei, dar nu-mi mai pasă de ea și nici de ziua de mîine...“ „Și nici de mine... mai bine ia o pastilă să dormi... Te măcăi ca o babă...“ „Crezi ?“ „Dacă asta e libertatea ta, să te măcăi ca o babă, cred : ia un dormital ! Știu, nu-ți pasă de părerea mea, ești singură cu singurătatea ta și liberă... totuși, dormitalul face bine ! Dormi chiar fără să te scarpini și mîine poți s-o iei de la început cu miorlăitul... că spui și dregi și faci ce vrei și nu-ți pasă nici de Dumnezeu, nici de mine... Așa e cînd ai nevoie de-o pastilă, îți usti gura cu vorbe proaste și gogonate... Păi nu ți-e rușine, Lilico, să spui că noi stăm într-o barcă și ne legănăm pe niște ape reci în mijlocul întunericului... întunecat... Crezi că e chiar așa de băgat de seamă pe ce fluviu blestemat plutim noi cu casa noastră și cu masa noastră și cu vieţișoara noastră ?... Ai văzut și tu filmul ăla de desene animate la televizor și te-ai și simțit cu barca pe... Hop și Neață !“ „N-am văzut nici un desen...“ „Atunci la „Teleenciclopedie“. „Nici acolo...“ „Că doar n-o fi vorba de Amireș, c-atunci iau eu o pastilă. Uite că și iau, să nu te mai aud vorbind ca Bulă“.

53 „Nu poți fi supărat o mie de ani fără întrerupere, nici nu trăiești atita și chiar de-ai trăi n-ai avea o energie așa de cumplită și de oarbă încît să te țină într-o singură încordare. Și atunci te obișnuiești cu un an de supărare, cu o zi de ură sau de tristețe, restul timpului rămînînd și pentru spălat rufe sau dureri de dinți, care sînt mai violente și împotriva cărora n-ai cui de ce să te plîngi, ele sînt date fără vina cuiva, vin din rădăcină, din propria ta gingie... Moise știa că o supărare de muiere nu ține nici cît durerea lor de dinți, și chiar de n-o vindeci (ca pe o măsea, cu cleștele, smulgîndu-i orice atingere și orice rămășiță de atingere cu locul de unde pleacă durerea, cu locul durerii pe care nu-l poți smulge), ea se domolește singură, răbufnind din cînd în cînd din ce în ce mai firav... N-o să-și pună Lilica sfîrșit zilelor pentru niște dureri de dinți, îi făcuse mai de mult cunoștință cu Francisc, să-i dea ceva zeamă de clește, ori doar s-o sperie cu cleștele... și nici pentru Calagherovici n-o să se arunce în Dunăre, o apucau smiorcăiturile din an în paște s-arate că are și ea suflet și el o asculta pînă la capăt să-i dea impresia că ea într-adevăr are suflet și nu-l uita pe fostul ei bărbat... Dar de la o vreme văicărelile ei se înmulțiseră, moartea lui îi venea mai des în minte și-o enerva pînă acolo încît îl găsea chiar pe Calagherovici vinovat că nu mai este viu și de față să-i poată explica pe șleau că ea n-are nici o vină, sau o prea mică parte de vină... și cum el se-ncăpățîna să rămînă în lumea lui, părea că intenționat o face, ca s-o fiarbă, și intenționat nici nu vrea s-o audă, ca să n-o ierte... Moise surîdea, vedea cum Lilica nu vrea să se obișnuiască deloc cu noua ei fire și haină și cu noul ei trup lipsit de fiorii pe care Calagherovici nu mai avea cum să i-i mai dea și lipsit de emoția revederii lui și a cuvintelor lui și lipsit de acele sentimente pe care ea și le știuse și pe care nu le mai avea și credea că le mai are — și se autoamăgea crezînd că le mai are... Trecuseră chiar niște ani de cînd Calagherovici nu mai era și ea se autoamăgea că nu se întîmplase nimic definitiv, și doar se întîmplase ceva destul de definitiv, absolut definitiv și ireparabil, încît văicărelile ei erau floare la ureche și copilăreli... Aici era ceva care lui

Moise îi scăpa : supărarea ei nu venea dintr-o demență, că nu știa ce ireparabil se întîmplase, știa : enervarea însă o durea mai rău bineînțeles decît o durere de dinți, nu era din cînd în cînd, violentă, nu, se așezase în ea surd și permanent și fără speranță : căci de n-avea cum să-l mai revadă pe Calagherovici, și n-avea cum, atunci de ce mama dracului îl mai înșelase sperînd c-așa o să-l mai vadă ? Însemna că de pomană se culcase cu Moise și ani de zile trăise împreună cu el, și de era de pomană, însemna, mai departe, că nu pentru Calagherovici o făcuse, să-l scape, ci pentru ea... și pentru ea de ce ? Ce să scape ?... Mai ales că el, Cala, și murise ?... Nu dintr-un gînd și cu vreun scop, ci din plăcerea cărnii ei... Se uita în oglindă în ochii ei cu o mare liniște așteptînd un răspuns care să nu însemne tîrfă și cum nu venea nici unul, era clar că atunci și nu acum se autoamăgise și că nici în vis Calagherovici nu mai avea cum să vină să-i spună că n-au fost acești ani de cînd se afla cu Moise de pomană... ba da, fuseseră fără rost, și dacă aveau totuși un rost, era acela că arătau că se încheiaseră fără rost și odată cu ei se încheiase și un drum și o istorie, acela și aceea a credinței că un adevăr se poate afla de unul singur, sacrificîndu-și chiar viața alături de vita pe care o urăști, și o iubești de totuși stai cu ea, se sfîrșise istoria efortului omului singur de a căuta și găsi și răzbuna o taină și de a face lumină și de-a împăca lumea cu această lumină... Era o ambiție muierească, de a răzbate și de a învinge pe cineva care nu fusese învins și care părea de-o mie de ori mai tare, o dorință aprigă de-a arăta că nu greșești trăind împreună cu el umilindu-te — dacă pînă la urmă îl dobori și-l îngropi și-i pui cruce și tu treci mai departe cu adevărul tău și cu taina ta spuse lumii, treci mai departe, ducîndu-le mai departe, supraviețuindu-i : tu și adevărul tău dăinuind dincolo de groapa lui, supraviețuirea fiind semnul victoriei absolute... Și uite că Moise o ia peste picior și cînd ea-i vorbește de viața lor, care i se pare meschină și ca trăită într-o luntre, dincolo de oameni și de lucrurile și prostiile lor și dincoace de moarte, ca pe un rîu blestemat și întunecat și rău, undeva în mijlocul acestui rîu, dincolo de viață și dincoace de moarte... el îi zice să nu

mai vorbească precum Bulă-prorocul, teribilul nostru Bulă, prostovanul, să tacă din gură și să ia o pastilă de dormit... Și doar nu era vorba nici de apele Amiresului și nici de filme cu desene animate de la televizor, mai discutaseră despre acest rîu infernal într-o seară cînd trăia Anita și cînd îi cumpărase o carte de povești cu desene despre bătrîna Grecie, o carte de vulgarizare unde Anita văzuse o barcă pe o apă neagră numită Stix și trebuiseră să-i citească ce se-ntîmplă cu acea luntre care stă pe fluviul ce merge în infern... și i se păruse ei, citindu-i fetei povestea, că luntrea asta e îngrozitoare și că... Și peste noapte o visase și dimineața îi povestise lui Moise visul și el, mîncîndu-și brînza și omleta cu brînză, era într-o duminică, rîsese... Cînd nu voia s-o ia în serios, dar nici s-o facă proastă pe față, rîdea : și ea învățase acest rîs din gît și silit și cu buzele ușor întredeschise și nemișcate... Discuția care se sfîrșise cu Bulă durase două ore, două penibile ore, și se sfîrșise prin acel rîs îngăduitor și prin îndemnul de a se culca... Ia o pastilă să poți dormi liniștită, îi zisese el binevoitor, dar tonul vocii lui, care era binevoitor și el, ca și cuvintele spuse, ar fi vrut să spună să se ducă la dracu-n praznic, dincolo de acest ton, în gît rămas... ori în mintea lui era cu totul altceva decît îi zicea... Și ea nu uitase nici vorbele lui de după înmormîntarea lui Calagherovici, cînd se-ntîlniseră în fața fabricii de cuie, ea în negru și el pe o bicicletă (a lui Oprică Mititelu : i-o luase de la depozitul de vinuri — unde acesta se aproviziona — să se plimbe) : el îi zisese : „Pot să vin pe la dumneata să-ți spun ceva ?“ Ceea ce însemna c-avea să-i comunice un lucru ce nu putea fi discutat față de alții, neapărat despre Calagherovici, sau în legătură cu el, un secret al lui care trebuia să devină și un secret al ei... „Să vin ?“ mai întrebase el, tot de pe bicicletă, în treacăt, ca și cum de-i vedea cineva nici nu trebuia să observe că-și vorbesc. „Să vin ? deci“, mai zisese el, și ea îi răspunsese : „Oricine poate să vină să vorbească cu mine...“ Dincolo de vorbele lui și de tonul vorbelor lui ea înțelesese ce dorea el, ceva în legătură cu Calagherovici (că nu mai era Calagherovici) și răspunsul ei în doi peri (ca și cum

la fel i-ar fi răspuns oricui) era, adică fusese, dincolo de vorbe și de vocea cu care spusese aceste vorbe... fusese un fel de a nu se mai bate, o formă în aparență indiferentă de a zice că se predă și de-a accepta că cedează și se supune ca să poată trăi... Cînd zisese că oricine poate să-i vorbească, nu se gîndise la oricine, ci numai la Moise, dar un pic de mîndrie mai răbufnise din ea, făcîndu-l pe el oricine, oricine, de nu mai era Calagherovici... Era o ultimă formă, a cuvintelor și a vocii, de a ceda, și cu niței humor cam leșinat, de a capitula, o formă tîrzie și neimportantă, căci adevărata capitulare avusese deja loc cu mult sau cu puțin timp (nu contează) înaintea vorbelor și glasului acestor vorbe... Ea cu Moise acum se cunosc destul de bine, chiar și seamănă, după cum spune Sevastița, că toți care se adună între ei pînă la urmă seamănă între ei, și ori mor împreună, ori de gît... Eram cu ea la berăria din parc : într-un colț, Gălătioan bea bere cu halba și mînca alune americane cu Moise. Baba se uită atunci lung la ei, ca și cum nu i-ar fi recunoscut : „Muică, zice, cum se trec oamenii, cum mor... a, ăștia n-au murit, încă nu, dar uită-te ce-a mai rămas din ei... și uită-te cîți au mai rămas din ei... și erau fala și groaza Pătîrlagelor, erau frumoși, grași, deștepți, chiar ziceai că sînt... Ei învîrteau și pămîntul, ei porneau și zăpezile, ei erau... Și ce-a mai rămas din ei ? Niște inși, doi, care beau bere la halbe... nebăgați în seamă nici de nenorocitele alea de chelnerițe, neștiuți decît de noi și de ei... S-au topit așa ca două lumînări de ceară vara în soare, i-a topit căldura și n-au mai rămas din ei decît mucurile și umbrele de la mucuri și berea din halbe...“ Ce sînt ei altceva decît niște consumatori într-o berărie, voia să spună Sevastița, niște păsări călătoare, berze sau cocori, care vin și pleacă, stau în cuiburi o vară și se duc și poate pier (și alții vin în cuiburile și în locurile lor în primăvara viitoare, ei nu se nasc și mor aici, mereu pleacă, doi călători)... Numai alții stau pe-același pămînt, arîndu-l toamna, sădind vie, punînd boabe sub brazdă, ei sînt călători și trecători și trăiesc pe spinarea noastră, lăsa Sevastița să se înțeleagă, a celor care treierăm grîul și punem varză și lubenițe și morcovi în bu-

toaie pentru murături și... Mai trebuia să adauge : că sînt veșnici doar cei ce muncesc pămîntul, nu cei care zboară peste el, — dar n-a mai zis nimic despre ei, l-a luat în primire pe lingăul de Brînzaș care, cu sacoșa lui soioasă, s-a apropiat de ei și s-a invitat la masa lor, dispreţuindu-i cum dispreţuia pe toată lumea și mieros cum era cu toți, mereu să se afle în treabă și să ducă în gură un rahat de la unul la altul și să pară prieten cu cei cu care vorbea și dușman cu cei pe care-i părăsise... El îi găsea pe Gălătioan și Moise buni de pus în frigare, după părerea Sevastiței, dar nu strica să stea de vorbă cu ei și să fie văzut ca să poată spune că i-a pus la punct și le-a reamintit măgăriile pe care le făcuseră... În fond, zic eu, Brînzaș umbla să-și încropească față de sine o autoritate : avea impresia că nu e destul de sus pentru cît cîntărea și că nu este din cauza corectitudinii sale și a muncii sale cinstite și nespectaculoase și că lipsa lui de versatilitate și faptul că nu se putea împăca niciodată cu părerile eronate ale unora ca Gălătioan și fermitatea sa îl ţinuseră pe loc... El n-avea decît o sfîntă lege, să fie docil față de munca sa, își zicea, și-asta îl pierduse... pe cîtă vreme, de făcea ca Gălătioan compromisuri, atunci cînd simțea că i se clatină scaunul, ca să se menţină, ieșind la berărie chiar cu Moise... ori de-ar fi acceptat ca Moise să se împace cu omul ce-l împinsese spre prăpastie, ieșind cu el la o halbă... ori ca Logofet, lăudîndu-i pe cei care-l criticau, ca să le astupe gura cu marea lui preţuire... Brînzaș însă încerca toate căile umblînd cu limba scoasă de la unul la altul, să fie mereu în văzul tuturor și în treabă, înjurîndu-l pe Moise față de Tică și sperînd să ciupă ceva, măcar o vorbă bună, că e aliatul lui și al ideilor lui... răţoindu-se, dar nu prea, la Logofet, la care se și putea strîmba, ca să obţină și el chiar de la Logofet o invitaţie la minunatele sarmale pe care sîmbăta le servea Monaclisa la așa zisa cremă a Turnuvechiului, unde era bine să te afli, ca să se vadă că exiști... Brînzaș, înjurîndu-i pe toți, îi pupa în fund pe toți pe rînd și nesilit de nimeni, făcînd pe băiatul bun și conștiincios și săritor și de fapt nefiind altceva decît un turnător de la unul la altul, un șoptitor voluntar și

uneori involuntar, o rasă de javră care umblă pe la mese și se hrănește cu fărîmituri și e mîndru în sinea lui că mănîncă la restaurant și este cineva, un turnător conștiincios și ros de orgolii și crezînd că nu face decît ce vrea el... Sevastița îl privea cum refuza halba cerută pentru el de Gălătioan, el nu bea ca să nu i se dezlege limba și să spună ce nu trebuia, el era o ureche, el trebuia să asculte, nu să vorbească, ce auzea la o masă trebuia să spună la alta, cele două simţuri ale lui nu trebuiau folosite în același loc și deodată, urechea și limba... „Asta nu-i făcut de tat-său, a zis Sevastița, de ăla din acte, e făcut c-un spîn, numai ăia sînt neîmpliniți, lipsă au și de păr în barbă, și de sămînță în boașe, se culcă c-o muiere ca bătrînii, cînd își aduc aminte, și cum nu-și aduc... e spiță de spîn ; neîmplinit și la suflet... asta-i cea mai bună privată pentru Gălătioan, că-l ţine pe umeri ca să-l poată urî... Asta i-a spus lui Moise că Horia... Pentru că Horia i-a zis lui Brînzaș că Moise e ca o turbare, orb și prost“...

54

„Oare numai alții greșesc, noi nu greșim ? Francisc a avut încredere în Dorina împărtășindu-i ce se întîmplase și rugîndu-o să-i ajute să șteargă toate urmele ? Nu te înșeli, domnule Moise ? După cîte știu eu, Francisc i-a spus că deranjul din cameră se datora unei percheziții ce-o avusese. Ea s-a speriat : „Vai ! ce-au cu tine ?“ În fața unei posibile arestări, ea s-a topit și el și-a atins scopul : să-l asculte orbește. Ea a văzut atunci pete de sînge pe parchet și în locul scuipătoarei dentare care lipsea... „Ce s-a-ntîmplat ?“ a ţipat ea. „Nimic, o extracţie dentară“, a potolit-o el. Căci de-ar fi văzut cei cu percheziția petele de sînge el n-ar mai fi fost la locuința lui, de nu era vorba de un dinte scos cu cleștele... „Nu, nu trebuie să te sperii, a continuat el, aseară venind spre casă am întîlnit în stradă o fată accidentată de o mașină și-am adus-o aici, așa s-a murdărit podeaua cu sînge...“ Francisc i-a cerut să nu mai plece la grădiniță, să rămînă să-i ajute la curățenie,

să spele rufele... Și ea l-a ascultat... El a aruncat o haină bleumarin în sobă... „De ce ?“ a întrebat ea. „Pentru că, să vezi, aseară a venit la mine o... i-am oferit dulceață, apoi... ea s-a sufocat“... și el speriindu-se i-a tăiat gîtul și a ținut-o în brațe ca să i se scurgă sîngele în scuipătoarea dentară, pe care apoi a golit-o în closet... Vezi, domnule Moise, el a pregătit-o foarte bine pe Dorina ca să-l asculte : întîi a speriat-o, pe urmă a vorbit de un accident, el ieșind total din cauză, apoi a ars pardesiul, s-o înspăimînte din nou, și i-a mărturisit crima... N-a avut încredere în ea, a determinat-o să-i fie complice... Și dacă Dorina n-ar fi acceptat, nu te-ntrebi ce-ar fi fost el în stare să-i facă ? Oare ea n-a consimțit să-l ajute de teama că și ei i-ar fi putut el, în disperare, face același lucru, s-o ?... Și acceptarea ei poate fi o murdărie, nu un sentiment sublim... Groaza, nu... Ar fi prea frumos : ea să fi zis da, ca să împartă cu el din dragoste crima lui, păcatul, să-i zicem, sau oroarea... Dar dacă ea din frică a acceptat, o putem invinui ? Ar fi fost mai bine să crape și ea, decît să ascundă adevărul ? Asta parcă văd că vrei să mă întrebi, și dacă numai alții greșesc și dacă noi nu greșim niciodată ? Francisc a asigurat-o că de vor distruge toate urmele, nimeni, absolut nimeni nu va afla nimic. Și ei ar putea trăi mai departe ca și pînă atunci, în dragoste și în liniște. Vrei să-mi spui că Francisc s-a dovedit un mare psiholog : a pus-o la încercare pe Dorina ? I-a cerut să-l ajute să facă în cameră curățenie, să spele cearșafuri, parchetul, să distrugă orice urmă a crimei lui : dar, aici e inteligența lui Francisc, nu i-a arătat nici o secundă victima ! Deci dacă ea nu era de acord să-l ajute și pleca și-l spunea, putea să-și fringă singură gîtul și să rămînă cuc, fără el, pe veci : căci era foarte posibil ca totul să fie o simplă glumă. El o punea la încercare : mă iubești tu, fato, Dorino, cu adevărat, ai fi în stare pentru mine să înfunzi și pușcăria, sau îmi halești banii și ești cu mine fiindcă n-ai pe altcineva ? E o probă prea crudă ? Poate. A fost, zici dumneata, oricum am răsuci totul, un ins cu nas : a pus-o la încercare, și ea din dragoste a zis da. Deci chiar de ai o ușoară îndoială din partea lui, că nu din iubire, ci din calcul a

pus-o pe jeratic, pe ea o găsești sfîntă în iubirea ei : pentru că Dorina, zici, n-a crezut că el e ucigaș, asta în primul rînd, și apoi a acceptat orice... Eu zic : dar dacă ea a consimțit știind că e o probă, că el o încearcă de ține la el sau ba ? E o ticăloasă în acest caz ? Nu mai mult decît el, deși el glumea. Dar cum nici el n-a glumit și ea după ce s-a convins că nu e glumă a tăcut chitic, amîndoi sînt la fel. Dumneata cînd îi găsești demni de stimă, că se iubesc și nu s-au trădat și-au avut încredere unul în altul, te referi la acest moment : cînd Dorina a văzut-o pe moartă... Pînă atunci nu numai el făcea exerciții de psihologie domestică, și ea, așa că sînt chit. Dar de cînd ea a văzut-o pe Anita, sînt complici, amantlîcul, să-i zic, precum Vasile Cristoloveanu, psihologic s-a dus dracului. Ei bine, mă poți întreba, în fața unui fapt împlinit, a morții, ce mai poți face ? Ce era important, viața Anitei, nu mai putea fi... Aici Anișoara găsește următoarea explicație : Dorina a simțit că diavolul l-a împins în păcat pe Francisc și Dumnezeu l-a îndreptat spre ea să-l ajute... „Iată, eu sînt cu voi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului“, spune Cristos în evanghelia lui Matei. În acel moment greu, nu-l putea părăsi pe Francisc, credința ei în Dumnezeu creștea dacă o mărturisea și altora, în primul rînd lui, cel căzut în... numai așa își păstra credința, de împărtea cu el... „Ferice de cei milostivi, căci ei vor avea parte de milă“. Și ea a căzut în genunchi văzînd-o pe fată și a început să se roage tatălui ceresc, care este în ascuns, fiind sigură că el, care vede în ascuns, o va răsplăti. Ar fi cam prea mult să speri în această viață o fericire desăvîrșită, răsplata este în ceruri, și-ar fi zis Dorina, crede Anișoara. Chiar dacă rămînînd cu Francisc și-ar fi distrus viața și ar fi fost o nebunie, cum ar fi zis și zic alții, ea merita să încerce să-l aducă în credință pe acest păgîn care îi fusese scos în cale. Și rugîndu-se ea în pivnița casei cu lacrimi în ochi nu înseamnă doar că îi cerea milă lui Dumnezeu de ea și de Francisc, ci îi asculta poruncile celui din ceruri, așa cum o rugăciune înainte de toate, ca orice dialog cu Cel de sus, este un fel de-a asculta ce ți se spune și poruncește... „Voi sînteți lumina lunii“, scrie în Matei, spune

Anișoara, și Dorina simțea că lumnia ei trebuie să lumineze înaintea oamenilor, ea era *lumina* lui Francisc. Era plină de mîndrie, scroafa, zice Anișoara, și-n nebunia ei a rămas lîngă scamator să-l salveze, așa cum o altă nebună de la Aiud, și ea tot sfîntă crezîndu-se, că el doar de sfinte a avut parte, a încercat să-l ascundă la ea în casă de privirile și de ura celor care nu-l iertau că trădase în timpul războiului... Trebuia să-și poarte și Dorina crucea ei, viața credincioșilor e o cruce. „Cel care nu-și ia crucea lui și nu vine după Mine, nu este demn de Mine", scrie în Matei. Nebunia ei este, zice Anișoara, că încercînd din acea clipă să *ascundă* cu el moartea Anitei, a fost convinsă că-l apropie pe Francisc de Dumnezeu ! Dumneata, Moise, zici că din dragoste a rămas cu el. Anișoara zice că din nebunie curată". „Tică, înainte pentru ea toți oamenii erau reacționari, numai ea era comunistă din tălpi pînă în creștet ; acuma toți sînt vînduți satanei, deci și Dorina, numai ea îl iubește cu adevărat pe Isus și zice că greșeala noastră a tuturor este că vrem să construim o societate bună, fără Dumnezeu, și nu-l pomenim decît cînd sîntem pe patul morții sau ajunși la nebuni". „Pavel, zice ea, domnule Moise, spune : „Voia lui Dumnezeu este sfințirea voastră ; să vă feriți de curvie". Însă Dorina e curvă și degeaba așteaptă ea sfințirea, care e și castitate, dacă ea e în stare să facă numai curățenie în casa lui, de pete de sînge, și nu se gîndește în primul rînd la curățenia ei trupească. „Păstrează-te curat", zice cartea sfîntă, și Dorina, nici vorbă, precurvește mai departe și păcatul ăsta era pedepsit încă de demult cu moartea, în vechea lege iudaică, și la grecii bătrîni, citiți istoria, la fel, și legea lui Dumnezeu, la fel, dar o pedepsește pentru plăcerea trupului și mai rău, cu moartea sufletească... Și atunci, se întreabă Anișoara, ce să mai aștepți de la o moartă ca Dorina ? Nimic. Domnule Moise, încă n-am ajuns în pivniță cu Francisc... Ai puțină răbdare, puțintică... Mă întreb : „Dumneata de unde cunoști atît de amănunțit toate aceste etape ale lor către pivniță ?" „M-ai mai întrebat". „Și tot nu mi-ai răspuns. Le-ai fi putut afla de la Anișoara, și ea le știe la fel... Ați vorbit împreună, poate chiar v-ați

înțeles cum să le povestiți..." „Atunci și noi sîntem complici, cumva... însă ce-am urmări ? Să te convingem pe tine că așa s-a petrecut totul între Francisc și Dorina ? De ce, dacă, cum ai și povestit, Anișoara o crede moartă sufletește pe Dorina ? Ce interes am avea să salvăm doi morți ?" „Stai puțin, e o diferență, ea crede că sînt criminali și complici, dumneata nu, aici e deosebirea — deși povestiți aceiași pași ai lor spre pivniță și aceleași vorbe ! Să reluăm : cînd ea făcea curățenie, a găsit o poșetuță, zice Anișoara, pe la orele zece-unsprezece... Eu mă întreb, de ce așa de tîrziu ? Și de ce n-au ajuns mai repede la subsol ? Doar pentru a mai exista niște martori ? Căci către aceste ore, zece-unsprezece, au intrat în cabinetul dentar soția lui Bartiș Petru și soru-sa... Francisc a țipat la ele c-au dat buzna, însă prima, pacientă mai veche de-a lui, i-a răspuns să nu fie supărat, așa a intrat și altădată, bătînd ușor la ușă... Francisc i-a pus un pansament dentar Elisabetei, soția lui Bartiș Petru, și femeile au plecat. În tot acest timp Dorina a stat ascunsă în camera ce era folosită ca laborator dentar. Abia acum, rămași singuri, Francisc i-a dat ei o valiză și i-a spus să-l urmeze la spălătoria din subsol... Aci ea a văzut moarta, pentru prima oară. Acum a căzut ea în genunchi și-a început să se roage. A, sigur, văzînd trunchiul, a înghețat de spaimă. Anișoara, care crede că ei sînt autorii crimei, și dumneata, care susții că totul e o poveste abominabilă scornită doar pentru a-l compromite și închide pe Francisc, amîndoi pomeniți de lădița de struguri. Acest amănunt mă pune pe gînduri, mă derutează... Anișoara întîi zice că rugăciunea scroafei, iartă-mă că reproduc exact, era sinceră, ca a unei nebune, dar apoi adaugă că sufletul ei fiind murdar și păcătos nu putea să-l scoată pe Francisc din rahat... Bun ! Deci tot ce face ea este o luptă cu imposibilul, trag eu concluzia, sau sînt adus de Anișoara în acest punct. De ce atîta efort ? Pentru că domnișoara Caramalis nu e o cretină să relateze niște fapte abominabile fără să nu le ducă spre un sens. Eu mă pripesc și vorbesc de o luptă cu imposibilul și ea mă corectează : nu, și Francisc și Dorina trecînd prin aceste îngrozitoare momente au vrut să scape cu viață, să nu fie

prinși, dar fiecare dintre ei nu s-a mulțumit să-i zică pe nume acestei încercări meschine, nu, ea l-a adus ca martor pe Dumnezeu, că soarta omului nu este în puterea lui și nici în puterea omului nu stă să-și îndrepte pașii... Adică, mai pe șleau, omul trebuia să se întristeze din cauza imperfecțiunii sale, să plece genunchii și să plîngă înainte de a primi bucuria mîntuirii... Dorina se gîndea să scape basma curată, zice Anișoara, de legile de pe pămînt și vorbea de lumina strălucitoare a sfințeniei lui Dumnezeu, căci „Domnul este aproape de cei cu inima frîntă și mîntuiește pe cei cu duhul zdrobit". Unu ! Domnule Moise, am reținut această cam bășcălioasă zicere a Anișoarei Caramalis despre Dorina și m-am întrebat și eu dacă nu cumva tot ce nu ne place la alții și-l descriem cu lux de amănunte trebuie să-i convingă pe alții că noi sîntem altfel, așa cum alții nu sînt, că Anișoara este credincioasă, așa cum Dorina nu este... Aici e marea întrebare ! Doi. Dumneata spui că în sinea ei Anișoara crede în Dumnezeu, și deci e cinstită, dar pe față nu-și arată credința în Cel de sus, drept pentru care în alte orașe cînd se află intră în biserică, sau la Cozia, la mînăstire, și se roagă să fie iertată că e lașă și... Deci punctele unu cu doi sînt la fel : Anișoara nu minte. Și de ea nu minte, ruga Dorinei în spălătoria de la subsol, nu în pivniță, cum am mai greșit eu, este adevărată... Nebună sau nu, Dorina s-a rugat. Ceea ce înseamnă ce ? Că Dumnezeu iartă păcatele și șterge greșelile și le aruncă în străfundurile mării și le îndepărtează de noi, cum departe este ziua de noapte și îndepărtate stau răsăritul soarelui de apusul soarelui și răsăritul zilei de apusul ei ? Înseamnă și asta, însă în principal ce ?... Că Francisc a ucis. Eu sînt obligat să reținem crima, în orice nebunie religioasă ar fi învăluită ea... Și încă ceva : că eu, fiind om, nu sînt Dumnezeu, cel ce are o însușire pe care oamenii n-o au : el poate uita... Eu nu... Dorina, îngenuncheată în spălătorie, credea în harul Celui de sus : acela de a nu-și mai aduce aminte de păcatele noastre, după ce el le-a șters, și de-a ne privi luminați, ca și cum n-am fi săvîrșit în viața noastră nici un pas greșit... Asta se cheamă neprihănirea noastră, căci prin credință avem pace cu Dumnezeu... Anișoara mi-a vorbit atît de mult despre cele sfinte fiindcă știe că eu nu cred în Dumnezeu, și necrezînd nici în neprihănire și în atîtea altele nu pot să uit. Și atunci e clar că Francisc și Dorina n-au nici o șansă să scape. Și dacă este așa, și așa și este, Anișoara nu vrea să scape cei doi de pedeapsă : atunci Anișoara se bucură că ei vor fi pedepsiți : și cine se bucură de răul în care a căzut altul, crede el cu adevărat în Dumnezeu ? Indiferent ce răspuns o să-mi dai, domnule Moise, nu mă interesează decît ce-ți spun eu, ca să vezi ce egoist sînt : și acuma, cu Dumnezeu, și înainte, cînd îi credea pe alții reacționari, cum ai zis, ea a fost la fel, aceeași : indiferent dacă a crezut sau nu, ea a făcut din credință o, cum să-i zic, monedă nu-i bine, marfă nu sună la fel de bine, o afacere personală, mă-nțelegi ? A folosit-o ca pe o unsoare de pus pe bube cînd o durea, de scăpat de rîie, de aruncat în ochi la alții... Ei bine, domnule Moise, eu cred că din asemenea figuri ies adevărații criminali. Ea vrea acuma să se facă dreptate, să fie pedepsiți vinovații, perfect. Dar de unde este ea atît de sigură că-i cunoaște ? Dacă băgăm la zdup niște nevinovați și mîine se vede că altul e adevărul, ea nu are nici o vină, alții sînt de vină, și eu, printre ei... Strigă că lumea nu va fi fericită decît cînd se va face dreptate, perfect, dar de ce vrea ea să facă dreptatea pe care o crede ea ? De asta te întrebam mai înainte, numai alții greșesc, noi nu greșim ? .."

55 „Am impresia că problema ce te preocupă acum, Tică, nu-l privește pe Francisc, ci pe mine. Îmi dai ață ca la pești, așa pari de sigur că m-ai prins în unghiță, dar că dacă nu e momentul potrivit să mă scoți la suprafață, să nu-ți scap rupînd cîrligul, ori rupîndu-se nailonul... Francisc e încă o momeală pentru mine, una în plus... Ce se mai petrece în capul bătrînului Moise, te întrebi, el a fost tot timpul un ins cu picioarele pe pămînt, poate prea în pămînt,

băgat pînă în gît uneori în pămînt, un materialist, un lucid care nu lasă nimic pe seama întîmplării... Crede el acuma în fantasmagoriile lui Francisc ? Are casă, mașină, reușita în viață i-a fost deplină, dar am impresia, îți zici, că în inima lui e o mizerie imensă... Nu te dezvinovăți, cum încerci tu să citești în mine, dă-mi voie să văd și eu în mintea ta cum mă privești... Ce colcăie în bătrînul drac împielițat, te întrebi, de-l apără pe Francisc, chiar în fața unor probe evidente, și fiind vorba și de Anita... Francisc cu Dorina s-au reîntors în 2 ianuarie de la Deva, unde plecaseră de Crăciun, în 24 decembrie. Seara, friguroși, Francisc a încercat să aprindă focul în sobă, a ieșit fum... A desfăcut partea superioară a sobei, a curățat o parte, apoi s-a lăsat păgubaș, pînă a doua zi... În noaptea de patru spre cinci ianuarie, Dorina a dormit la locuința ei din „Giordano Bruno", dar în dimineața de cinci, plecînd spre grădinița de copii unde era angajată, s-a oprit pe la Francisc. Era ora șapte, bătea ceasul în turnul bisericii... Camera lui, în neorînduială ; el, nervos, a vrut s-o dea afară... De ce era nervos ? Nu se aștepta să-l surprindă chiar ea, îi era frică și de ea... Dorina putea, din gelozie, din... putea să-l denunțe imediat. Nici în ea n-avea încredere ! Dau aceste date concrete, zile, ore, să vezi că nu sînt aiurit, sînt tot cu picioarele pe pămînt : și atunci de ce-i mai țin partea lui Francisc ? Probele sînt evidente. Să reiau : Dorina, dacă avea putere (cînd el i-a zis : rămîi, ajută-mă să fac curățenie), s-ar fi rupt de el și ar fi spus miliției totul... Ce curățenie ? Să ascundă un mort ? A fost slabă, l-a ascultat, l-a iubit, zic eu, dacă a acceptat să împartă cu el o crimă... Adică, zici tu, împielițatul de Moise e în stare să apere niște oameni dacă observă că e vorba între ei de ceva de care el n-a avut parte, de dragoste, ho, ho, ăsta să fie secretul că ține cu Francisc ? Și că el, în loc s-o alunge, cum a și dorit în prima clipă, pe Dorina, a ținut-o lîngă el ca să-i mărturisească (ce ?) o crimă ? A fost disperat și n-a mai găsit altă cale singur de a scăpa de cadavrul fetei, sau a avut încredere în Dorina ? Ce încredere e asta, să ascundă împreună ceva odios, fîs, fîs, e complicitate ?...

Bine, eu îi zic încredere și tu poți să te întrebi : împielițatul de Moise, care n-a avut încredere în nimeni, și nimeni în el, să fie uluit descoperind că asemenea, să-i zicem, sentiment există ?"

56

„Ca și cum intrase într-o umbră, într-un sac de umbră, de care n-avea cum să mai scape, oricum s-ar fi tăvălit, s-ar fi zgîriat pînă la sînge, oricum ar fi alergat ori s-ar fi aruncat într-o apă plină de sare, sau dulce, peste tot, în el, peste el, neagră, umbra aceasta jalnică îl urmărea, fără moarte, și groaznic era că el știa asta, că n-o să se poată desprinde niciodată de ea, oricît ar fi urlat și s-ar fi spovedit, orice-ar fi făcut ea nu putea muri, era nepieritoare, ca un blestem de care nimeni nu era vinovat, decît el, căci el... El știa destul de bine cum se petrecuse totul, jalnica lui faptă cu Dunărințu, într-o noapte de iarnă, pe malul unei ape, îl urmărea acea noapte, amintirea aceea jalnică și lîncedă, venea spre el mereu ca într-un film uzat imaginea ștearsă a feței lui Dunărințu, tremurînd, putrezind, ca de pe alt tărîm, palidă, mai ales vinerea, cînd totul se întîmplase, sau miercurea, sau joia, sau lunea, în orice zi, căci în orice zi se putuse întîmpla, nu mai era sigur în ce zi fusese, nu mai voia să fie sigur, ca să uite, și să fie măcar o zi fără acea față, palidă, la masă, care-i vorbea însă grozav de limpede, mai ales noaptea, cu o precizie grozavă, neuitînd nimic din ce se întîmplase între ei, grozav, fața asta ca dintr-un film descarnat și vechi avea o memorie a tuturor fleacurilor, spunea cum era zăpada atunci, că trecuse o vulpe roșie pe zăpadă și luna era rece ca de gheață și vulpea alerga tîrîndu-și coada pe zăpadă, ca speriată de ce ? De ce presimțea c-o să se întîmple ? De ce scheuna vulpea ?... Era îngrozitor cum venea Dunărințu mai ales noaptea, bătea vîntul în fereastră și el era acolo, afară, în picioare, ca un bolnav de friguri, ca un mîncat de oftică, cu obrazul parcă măcinat de ape, macerat, descărnat — și doar nu se despăr-

ţiseră aşa, era atunci un bărbat frumos, cam obosit, dar nu arăta om sfîrşit, glasul rămăsese însă acelaşi ca atunci, vioi, rău... „Ce faci, măi ?“ îl întrebase şi mereu îl întreba, asta era vorba lui dintîi, „ce faci, măi Moise ?“ şi deşi glasul său era ca de la om la om, de aproape adică, foarte clar, nu părea că vine din gura lui, deşi buzele lui se mişcau odată cu vorbele ce le spunea... Ei, da, vorbele erau vii, nu venite din altă lume, dar el era ca venit din altă lume, palid, cu tot sîngele scurs din vine“.

57 „Te-a durut ?“ m-a întrebat el. „Nu, n-am simţit nici o durere“. „Nu cînd te-a lovit, a zis el, de te-a lovit, că poate nu-ţi mai aminteşti de te-a izbit peste mîini cu pantoful să te-mpingă în Amireş, nici cînd te-ai lovit de apă, intrînd în ea, cît ai intrat, pînă ţi s-au umflat poalele, eu altceva vreau să ştiu : cînd ai murit, căci ai murit măcar un pic, pentru cîteva clipe, de nu-ţi mai aduci aminte nişte amănunte, le-ai uitat de-ai trecut în lumea de dincolo un pic... pe urmă ţi-ai revenit, ai venit înapoi pe lumea asta, şi eu vreau să te întreb, asta e imposibil să fi uitat, te-a durut ceva cînd ai murit, ai simţit că pierzîndu-ţi gîndurile şi nemaivăzînd nimic te doare pierderea asta a vederii şi a gîndurilor, e dureroasă pierderea asta a conştiinţei, sau cum este ?“ „Nu e nici o durere, nu e nicicum, am căzut în Amireş şi parcă mereu cădeam şi mă purta pe valuri o apă dulce şi lină, lunecam pe Amireş în jos şi-mi era cald şi bine, cînd mori e adică bine, toate sînt în tine pline de linişte, lunecam legănată de ape moi şi numai cînd m-am trezit pe nisip, din ameţeala asta sau din începutul ăsta de moarte, cu toate că orice început înseamnă că nu numai începutul este aşa... ei, da, pe nisip, în crengi de salcie oprită, între pietre reci, acolo nu-mi era bine, trezindu-mă ca dintr-un somn, mă durea grozav capul, mă înţepa ca după o beţie grozavă ceva prin cap, între o ureche şi alta, ca un vîrtej, mi-era limba coclită şi-mi era de toate lehamite, aş fi vrut parcă să nu mai fiu, să se fi terminat toate, să nu mă mai trezesc niciodată, să

scap de greaţa din maţe, ca de o ruşine să scap de toate, să nu mai văd şi să nu mai aud... Nu, cînd mori, totul e lin şi dulce, cînd te trezeşti din moarte e îngrozitor, ai o acreală şi un venin pe limbă şi în cap îţi cîntă broaşte bete şi te ling pe mîini şerpi şi te scuturi de spaimă şi-ţi clănţăne dinţii ca şi cum l-ai avea în faţă pe dracu.“

58 „El este fiul proxeniţilor Isac Grigore şi Veturia care din 1921 au avut o casă de toleranţă în Deva. Maestrul Emyro s-a născut în această casă şi moaşe şi ursitoare i-au fost fetele ce erau atunci în rond sau ascultau fumînd pianul în salonul de primire, aşteptînd să se deschidă uşa de la intrare : ele toate au dat dracului lucrul sau aşteptarea şi-au alergat pe scări la etaj, unde în ţipete s-a auzit venind pe lume iluzionistul care avea să fie peste ani maestrul Emyro. A văzut lumina zilei, deci, într-o casă pierdută, şi de pierzanie, blestemată, a diavolului, cum ziceau lăptăresele de la sate, dimineaţa trecînd pe lîngă ea încărcate cu bidoane pline cu lapte de bivoliţă. Fetele, rujate toate şi stînd picior peste picior şi bînd cafele lîngă pianul cu coadă la care cînta un grec sau un armean măsliniu şi cu sprîncenele stufoase şi unite, nu erau chiar fiinţele cele mai pure nici pentru telefonistele oraşului care le ascultau cu gura căscată convorbirile mai ales nocturne cu şefi de gări îndepărtate ce-şi anunţau sosirea cu personalul sau acceleratul de dimineaţa şi cu ofiţeri aflaţi în trecere, cu băcani sau studenţi, ori numai zişi, cu cofetari şi croitori, vînzători de vinuri şi ţuică, de arpagic şi mărar, angrosişti şi bisniţari, bătăuşi, proprietari, calfe, barbugii, inşi cu parale, fraieri, babalîci, viţeluşi cu vocea piţigăiată, de domnişoare, zilieri şi miniştri aflaţi în campanii electorale, hingheri, curăţători de hasnale, curcani, oameni de toate meseriile şi din toate locurile doritori să-şi petreacă timpul în plăcere la casa cu fete parfumate. Anişoara Caramalis în tinereţea ei a fost telefonistă în Deva şi urchile ei, zice, atîtea bălăcăreli şi rîsete au auzit venind şi plecînd spre şi de la casa cu trandafiri

pe balcon încît i-ar trebui șapte vieți să le poată uita pe acele decăzute guri ale regimului burghezo-moșieresc. Emyro s-a născut în camera cu balconul plin cu trandafiri, s-ar putea spune printre trandafiri, căci era vară și era noapte și ușa spre balcon era deschisă larg să-i vină aer femeii gata de soroc. Anișoara zice că dacă un telefon la care nu vorbești, ci numai asculți, te poate înnebuni, ce s-a întîmplat cu băiatul care a trăit într-o asemenea cocină ? Ea are un limbaj cam nepieptănat, cum recunoaște. Zice, indignată : desigur, cele văzute de el și trăite în cocină printre prostituate și-au lăsat stigmatul pe întreaga lui viață, deformîndu-i caracterul și imprimîndu-i o mentalitate potrivit căreia a căutat să trăiască întotdeauna numai din expediente, să înșele, să se lase întreținut, în care scop a utilizat pe scară largă șantajul. Limbajul Anișoarei nu este chiar nepieptănat, se aseamănă mai mult a proces-verbal, a depoziție, dar, mă rog, ea mereu a vorbit cum a și trăit. Zice ea, din cele ascultate la telefon, că prostituatele erau nevoite să suporte cele mai scabroase manifestări ale reprezentanților drojdiei morale a societății trecute și toate acestea una peste alta l-au făcut și pe el un ferment activ al feluritelor denaturări amoroase pe care le desfășura pe o scară foarte largă... Desigur, ca să zic ca Anișoara, ea are un fel personal de-a trage o concluzie : spune ce-a auzit la telefon despre niște pipițe, fapte obiective, deci, cum zice, dar despre Emyro trage o concluzie bazîndu-se nu pe faptele lui, ci pe ce fapte și acte ar fi putut el săvîrși fiind născut și crescut în casa unde un armean sau un grec cu sprîncene stufoase cînta toată noaptea la pian fără întrerupere, ca un drac, fără odihnă, bîndu-și cafeaua cu stînga, în timp ce cu dreapta improviza valsuri și tangouri... Nu vreau să comentez plăcerea Anișoarei de-a asculta în cască niște bălăcăreli și rîsete și glume deocheate. Eu zic că se revolta, desigur, auzind, dar cine o obliga să le asculte ? Nu le invidia, nu zic, le ura, e posibil. M-aș opri o clipă însă asupra grecului : cînd i se aducea grătarul, de cîteva ori pe noapte, le ruga pe fete să i se taie carnea de porc, mărunt, în bucățele : cînta, cu farfuria pe pian, luînd cu scobitori, cînd cu dreapta, cînd cu stînga, printre note, pătrățele de carne și le

înfuleca fericit. Dealtfel el era tot timpul fericit, cu ochii plini de zîmbete, negri distins, destins, glumeț, făcînd cu ochiul noilor veniți, cunoștințelor vechi, cu voce de bas fredonînd romanțele, ca un tenor, ușor parodiind, lălăind tangourile și valsurile, niciodată neieșindu-i din gură vreun cuvînt. Mut nu putea să fie, deși nu vorbea, doar cînta, n-o fi știut limba, deși înțelegea totul și ar fi avut tot timpul s-o învețe de la atîția inși din atîtea meserii. Cînd s-a născut maestrul Emyro, a rîs cu lacrimi de bucurie și a cîntat la pian (pentru prima oară plin de șampanie pe cap) cu degetele de la picioare și fetele au văzut (desigur, și ele cu șampanie în cap) că avea unghii lungi și lăcuite în roșu la degetele lui foarte lungi ca de muiere de la picioare"...

59

„Francisc nu e un șarlatan". „Asta mă bucură, domnule Moise, eu l-am crezut altfel cînd l-am auzit spunîndu-mi niște întîmplări... și n-o să-ți ascund nici că mi-a vorbit de ce s-a întîmplat la Amireș..." „Ce ți-a spus ?" „Nimic deosebit : decît că a prezis c-o să se întîmple acolo ceva cu dumneata..." „Și nu l-ai crezut ?" „Eram obișnuit să rîd cînd auzeam că un ins are viziuni, mai tîrziu m-am obișnuit, am un prieten psihiatru care mi-a arătat zeci de cărți despre viziunile unora..." „Unor nebuni ?" „Cum îi califică el, e altă problemă, principalul este însă că sînt inși ce au viziuni..." „Unii halucinează..." „Orice ins ce are febră patruzeci de grade poate vedea șoareci, oameni care nu sînt de față, vapoare, orice obiecte și ființe inexistente, cu coarne... Febra ! Sper că Francisc nu are tot timpul patruzeci de grade !" „Mîinile îi sînt calde mereu, poate are o temperatură a corpului mai ridicată decît noi ceilalți". „Prost nu e, dovadă că a invitat-o pe nevastă-sa cînd mărturisește ceva sub semnătură, ca în cazul Anitei, să amestece adevărul cu minciuna... ca să se despartă foarte greu sau niciodată adevărul de... Eu cred că el n-a omorît-o pe Anita cînd ea era leșinată, e o ipoteză care nu-mi place... Ar fi avut viziunea, dacă vrei, a prinderii

lui... A fost pur și simplu o moarte prin sufocare, o moarte fulgerătoare, din imprudență. Deci, n-a voit, n-a știut... Că n-a bănuit, se mai întîmplă, chiar dumneata ești convins că el vede lumea și tot ce se petrece ca un proces nelogic, arbitrar..." „Da, i-am spus Anișoarei că Francisc e un mare romantic, lumea pentru el e o minune, nu o creștere în etape a formelor materiei, o dezvoltare, e un miracol, un vis, un basm cu cai verzi pe pereți, cu șerpi umblînd întîi pe șase picioare, apoi dintr-un capriciu, pe două, apoi rămași să se tîrască, fără măcar urme de tălpi, cu fluturi orbi zburînd prin peșteri, cu elefanți mîncînd prin copaci păpădii... În această mare noapte care e timpul, numai fantezia și întîmplarea le-a pus ochi animalelor, unora, pe șarpe l-a lăsat în două picioare o vreme, ca să meargă drept ca omul... Apoi i-au căzut, ca să se tîrască, nemernicul..." „Credeți, domnule Moise, că a fost un omor prin imprudență ?" „Nu cred nimic". „Nici să nu-mi mai susțineți că Francisc e un ins dotat cu însușiri oculte, m-am lămurit, este un fel de om magic și prin visele lui, și prin fantezia sa minunată are viziunea absolutului. !" „Da ?" „De ce nu rîzi, ho, ho ?..." „De ce să rid ? Că nu cred că el e plin de mistere și că este o conștiință suprasensibilă și că tot ce vede și aude îl face să trăiască într-o lume de basm pe care eu, necioplit și cu simțurile blege și uzate și surde ca piatra, n-o înțeleg și n-o văd ? Mă înșel dacă prin scamatoriile lui și prin tot ce mi-a prezis și s-a adeverit, chiar în întîmplarea de lîngă Amireș, nu-l consider un om superior care trăiește zi și noapte, mereu, în mijlocul lumii nevăzute de mine, în esența ei, într-o sfîntă și minunată armonie cu ea ? Ba cred că nu ne este superior... și-am să-ți dau doar cîteva exemple pe care și eu le percep : am să încep cu Dorina. El a știut că ea o să fie interogată, a avut o viziune clară asupra viitorului și-a învățat-o..." „Să amestece minciuna cu..." „Stai, principalul n-ar fi fost de ajuns, s-ar fi încurcat femeia... Așa că ea a negat că l-ar fi ajutat să șteargă urmele de sînge, dar a recunoscut că în timp ce Francisc se găsea la Vulcan, la cererea lui, a mers la diferite persoane indicate de el în scrisori ca să afle cum merg cercetările și i-a comunicat totul... De ce, întreb eu, se interesa el de o biată crimă dacă n-ar fi

vrut să știe mereu totul și să se afle în armonie cu esența lumii, a tuturor întîmplărilor mari și mici, de ce ?..." „Anișoara Caramalis e o dobitoacă, numai slăbiciunea ochilor noștri ne face să nu vedem și noaptea ca pisicile, numai neputința urechii noastre nu ne lasă, ca pe cîini, să auzim, o, da, și nici mirosul... Ce să mai spun de acel simț al melcilor de a se îngropa în pămînt o jumătate de metru toamna ca să nu-i prindă frigul și zăpezile, și un metru, atunci cînd iarna va fi groaznică... E arhicunoscut că șobolanii presimt cutremurele, părăsesc corăbiile în caz de... E o descreierată, telepatia e recunoscută în medicină..." „Înțeleg, ne-am pierdut acele atribute pe care de le-am avea am trăi într-o lume de basm, caleidoscopică, ho, ho... Păi trebuie să rîd, nu e destul de colorată lumea pentru noi ? Francisc nu s-a-ngropat în pămînt ca un melc, a fugit la Vulcan, la cîteva sute de kilometri s-a îndepărtat de frigul care venea... E cam același lucru. Dorina a rămas în Turnuvechi să răspîndească tot felul de minciuni, ca să deruteze cercetările... Pentru ce ? dacă era nevinovată... Vechea placă : a recunoscut împrejurări referitoare la omor, din cauza... Și a revenit asupra lor... Nu, domnule Moise, tot ce-a spus ea referitor la demascarea, iartă-mi cuvîntul, lui Francisc sînt gîndurile ei proprii, nu i le-a băgat nimeni în cap, că n-avea de unde..." „Nu te înțeleg, Tică, acum îl condamni pe Francisc, acum îl aperi. Ce vrei de la mine ? Ce socoteli îți mai faci cu mine ?" „Nici una, deocamdată... Eu la matematică sînt tămîie, nu țin minte din școală decît că două unghiuri care sînt egale între ele sînt egale cu al treilea... Cam așa, nu ?"

60

„De ce să arăt eu că pot greși, Tică ?" „Nu știu, și poate nici dumneata nu știi, doar mare e nu numai grădina lui Dumnezeu în care încap atîtea întîmplări neînțelese, și mare e și regatul, ho, ho, inconștientului nostru în care... Dar să ne înțelegem, eu nu vreau să-l apăr pe Francisc, dumneata vrei, căci dumneata ești sigur că e nevinovat. Omul ăsta, care are în

frunte un cucui sau fibrom, o bubă ascunsă sub piele, sau un corn, te fascinează de mult cu ochii lui albaștri și cu pielea lui albă (atît de albă, că la soare capul său e roșu, mai ales vara) și cu puterile grozave ce le are dispărînd la circ din fața a sute de oameni și rezistînd să i se taie capul, băgat într-un sicriu... Sînt trucuri la îndemîna circarilor, o să cîrtească unii ; dar nu-i așa : după război, o chelneriță pe care a iubit-o și-a părăsit-o, fiindcă mînca tot la ea, la același restaurant, i-a pus de nenumărate ori în felul doi sau în prăjituri otravă, ea s-a jurat, și animalul ăsta cu unicorn magic a stins cu puterile sale minunate toate tăriile otrăvitoare, murind de rîs cînd înfuleca hălcile de carne și... De nu l-ai apăra, ar însemna că te-ai înșelat în el, ceea ce nu-i adevărat, sau că... Ei, ar mai fi o variantă, însă dumneata nu ești ca acei sălbatici care își halesc totemul tribal, să zicem un struț sau un bou, ceva, în orice caz, sfînt pentru ei, ca să-l poată apoi plînge în hohote... El nu e nici superiorul dumitale, funcționărește, deși... altfel e ca un vrăjitor pe care de ani îl admiri... E șeful unui clan de circari, și dumneata te simți de-ai lor prin cîte-ai dorit să faci ca ei, și-ai mai făcut poate... Primitivii de care-ți vorbeam obișnuiesc uneori să-și asasineze șeful, nu ca să-i ia locul, nu, ca să-l înmormînteze cu mare alai și să-l plîngă pînă la nebunie...“ „Crezi că eu mi-am omorît superiorii, nu doar pe cei de pe lista de salarii, ca să scap de ei, și să-i plîng apoi, să vadă lumea și să simt chiar și eu că n-am nici o vină, așa trebuia, altfel n-aș fi trăit eu, ori n-aș fi mai fost liber, da ? A, știu, poți să-l distrugi pe cineva și sufletește, nu e obligatoriu să-i dai cu sapa în cap, se poate muri în mai multe feluri... Nu sînt chiar așa de sălbatic, ha, ha, Tică, și pentru Francisc am să mă bat pînă în pînzele albe să dovedesc că e nevinovat... A, văd pe ochii tăi că o să-mi spui : mersi, te zbați pentru un circar cu o biografie cel puțin dubioasă, pentru o lepră simpatică, și cum nu te-ai fi dat atunci peste cap în apărarea unui om integru ca ? ! nu dau nume, spun doar principiul... este ?“ „Domnule Moise, cofetăria în care ne aflăm se numea, cînd eram copil, „Victoria noastră“, acuma-i zice simplu, „Victoria“. E plină de lume doar în pauzele orelor de la școala hortiviticolă, atunci vin elevele să-și cumpere biscuiți, elevii să...

încolo, e goală, ca acuma, pustie.“ „Așa că noi ne aflăm într-un mic pustiu, la o cafea...“ „Vreau să-ți spun că o să-ți fie foarte greu să mă convingi pe mine, în acest mic pustiu, cum i-ai zis, că Francisc... Iată ce povestește Dorina, soția lui... În cinci ianuarie, a venit dimineața pe la el, nu erau căsătoriți, și a văzut în cameră neorînduială, sînge...“ „De unde sînge, dacă el, ho, ho, pusese șireangul la gîtul... Sînt niște baliverne, să-i ducă de nas pe cine-i ascultă“... „Le semnează... Trunchiul era în spălătorie, mă urmărești ? Francisc i-a spus ce se întîmplase și a rugat-o să-l ajute să se scape de cadavru. Era ora șapte, șapte și jumătate...“ „Știu toată minciuna.“ „Niște oribilități care nu pot să-i facă decît pe tîmpiți să le creadă. Și ciulamaua că au îngropat oasele în grajdul caprei, la părinții Dorinei, pocăiții de la marginea Turnu-vechiului...“ „Exact, cadavrul, învelit într-o hartă a orașului, a fost dus într-o valiză pînă în grajd... Hainele ei le arseseră în sobă...“ „Da, și au cumpărat o valiză din magazinul numărul 32 din piața Libertății, în ziua de 9 ianuarie... ca în 16 ianuarie să dezgroape... și în valiză s-o aducă pînă pe strada Bălcescu și s-o abandoneze în dreptul școlii de fete...“ „Cunoașteți totul, dar de unde ?“

61

„Două viori dacă sînt acordate la același ton sînt acordate între ele, două cantități de zahăr egale între ele sînt egale cu a treia, doi oameni care cred în Dumnezeu au încredere unul în altul, noi doi care amîndoi credem în Francisc ar trebui să credem unul în altul, și așa la infinit, două ouă egale între ele sînt egale cu al treilea, două crime egale între ele sînt egale cu a treia, doi inși care trăiesc în armonie cu diavolul se înțeleg de minune între ei... Eu, după cîte știu, n-am avut plăcerea să mă vînd nimănui, nici măcar satanei, ha, ha... O să zici că nici dumneata, și-atunci am fi egali... Dar ce matematică imbecilă e asta de cîteva ore și parc-am sta unul la apusul soarelui și altul la răsăritul soarelui... Ce ne desparte, o zi, o noapte ?“

62 „Domnule Moise, aș vrea să vă reamintesc cîteva păreri ale dumneavoastră despre Francisc. Unde greșesc, vreau să fiu corectat. Francisc e un scamator, maestru al telepatiei, un diavol al prestidigitației, un escroc, dar nu un criminal. Într-adevăr, zic eu, un telepat ar fi știut cînd Anita se îndrepta spre casa lui, de lăsăm această variantă ca valabilă, putea chiar el s-o cheme, dar de ce s-o omoare ? A, după primele declarații scrise în întregime cu mîna lui, s-a întîmplat un accident în acea seară : el fiind culcat sub plapumă pe la șase și jumătate cînd a sosit Anita, ea s-ar fi sufocat și atunci el și-a pierdut cumpătul văzînd-o leșinată și pentru a-și păstra liniștea față de eventualele divulgări ale ei s-a hotărît s-o ucidă. Aici, zic eu, ar fi momentul cheie : Francisc s-a temut că fata ar mai putea trăi și vorbi și s-a apărat. Asta înseamnă că telepatia lui și toate trucurile ce le știa nu valorau doi bani dacă el nu era sigur c-ar fi putut s-o determine pe Anita să tacă. Și de ce ar fi vorbit ea trezindu-se ? De frică ? Ar fi fost ea sigură că fusese aproape de moarte ? Și oare fusese ? Și oare nici o altă apărare n-ar fi putut el găsi împotriva spaimei și a eventualelor ei vorbe ? Și oare nu era mai simplu să se apere de niște vorbe și de o faptă ordinară chiar, decît de o crimă ? Înseamnă că nu-i pasă de crimă ! Că e un nebun ! Dar dumneata recunoști că nu e nebun. Mai rămîne : să-l fi apucat atunci pe loc nebunia, să fi trecut printr-o clipă de nebunie ! Fata s-a dezbrăcat, cum declară el și semnează, și ce se mai întîmplase s-a întîmplat din nou, pînă ce ea și-a pierdut firea și n-a mai avut aer. Și în continuare numai un nebun putea săvîrși ce a fost el în stare să facă : a luat bisturiul și ținînd-o pe ea deasupra scuipătoarei dentare i-a tăiat gîtul și pentru a nu stropi în jur cu sînge, i-a legat un ștergar în jurul grumazului. Aici intervine, zic eu, prima fisură : un nebun cuprins de panică era într-adevăr atent să-i atîrne prosopul, ca să nu fie pete de sînge ? De e cum declară el, nu putem zice că și-a pierdut mințile, din contră, c-a fost calm și-a procedat cu o mare precauție. Ori de-i așa, putea fi din capul locului precaut, să nu pună mîna pe bisturiu. A, da, se mai poate zice că s-a gîndit și că ea ar fi putut muri sufocată ! Și i-ar fi

fost mai ușor s-o îndepărteze tăiată în bucăți decît întreagă. Drept pentru care a dus cadavrul în bucătărie și a făcut depesajul, reține acest termen, și a constatat că sîngele se scursese așa de bine că la tăierea membrelor abia s-a mai prelins ceva din răni. În împrejurări deosebite, cum ar fi aceasta, indivizii dereglați își iau niște măsuri extrem de precise ca să se salveze, sînt și asemenea inși, dar ei prezintă un interes pur clinic. În acest caz, Francisc n-ar trebui să ne mai intereseze : un nebun e un nebun și pe el nici măcar n-are rost să-l condamni, n-are nici o vină. De e nebun, eu trebuie să-mi văd de alte treburi, să vină medicii ! Și nici dumneata, și nimeni nu are ce să-i reproșeze lui Francisc, ce vină are el, decît că trăiește ? Trebuia internat demult, nu ? Ori un asemenea măcelar nu este Francisc, în care dumneata întotdeauna ai admirat darul vizionar de a vedea pînă în străfundurile lucrurilor. El te-a convins de nenumărate ori, precizînd fel de fel de întîmplări, aproape că vedea prin timp... Și cum de a fost atunci atît de orb încît în acea seară să nu întrezărească unde va ajunge de va face ce a făcut ? Sau cum de înainte n-a văzut acea seară și de ce n-a ocolit-o ? Lumea are taine ascunse, dar nu pentru el, erai convins, și acum, în fața faptelor, vei fi silit să accepți că toți oamenii sînt egali și supuși acelorași legi și că darurile fantastice ale lui Francisc erau doar niște simple escrocherii sau coincidențe ? Astfel trebuie să recunoști că te-ai înșelat amarnic și că ești și dumneata un biet ins care poate pierde totul, înșelîndu-se, ori dînd prea mare credit cuiva... Adică, ești vulnerabil".

63 „Și totuși, Tică, Francisc e nevinovat !" „Vrei să-ți demonstrez eu, domnule Moise, că este, ca să te contrazic ?" „Nu vreau nimic". „Chiar nimic, nu cred, e vorba de Anita. Dacă n-ați dori nimic, ar însemna că vreți să se treacă peste această poveste... Nu vreți asta, nu ? Mie mi se pare că Francisc este o

burtă, un pretext de a îndepărta de adevăr cercetările... Și de se găsește el vinovat, foarte bine, se închide povestea... Pe un timp, sau pentru totdeauna... Adevărul se poate pierde, s-a mai pierdut și în biblie, dar în viață ?...“ „Și la judecătorie nu ?“ „Aș fi un tîmpit să zic că nu. E foarte greu să demonstrezi un adevăr, cam tot atît de greu cît o minciună. Uite, chiar în cazul pomenit mai înainte... Afirmațiile făcute de el atît înainte de a recunoaște crima, cît și apoi, negînd-o, dovedesc că el a fost lăsat să spună tot ce a voit... Și atunci cînd au fost verificate spusele sale și găsite neadevărate, el să recunoască singur că a afirmat lucruri neadevărate...“ „Și dacă a fost strîns cu ușa ?“ „Putea să dea cîteva declarații, dar nu atît de multe, sau putea să se eschiveze, că nu-și amintește, că suferă de amnezie... E calea clasică : foarte mulți zic că suferă de amnezie“. „Și eu ?“ „Nu, cred că ai o memorie de fier, ca să zic așa“. „Și mă pot apăra foarte bine, nu ?“ „Exact. Deci iată cît de greu e să dovedești un adevăr... Ești dus pe alte căi, ca acuma, cu Francisc... Dar află că el tot ce-a declarat la anchetă și-a retractat ulterior sînt numai gîndurile lui... și urmează să fie verificate prin ce numim noi material probator, dacă mărturisirile lui, înțelegi, domnule ?, se coroborează sau nu cu fapte și împrejurări care să poată convinge instanța de, reține, domnule Moise, expresiunea adevărului material în cauză“. „Sper să-l salvați pe Francisc“. „Vreți să mă verificați de sînt în stare să salvez un nevinovat pe capul căruia e pusă o crimă, ha, ha, da ?“ „Să fie pedepsit vinovatul, asta vreau“. „Asta nu e ușor, și uneori nu duce la nimic, nu-l schimbă pe vinovat și nici vinovăția... nu șterge murdăria din mașinăria care îl... Vezi, pedepsirea vinovatului are o valoare mai mult pedagogică, ea este necesară pentru liniștirea oamenilor, dar foarte rar îl schimbă pe vinovat cu adevărat. Dumneata să zicem c-ai plăti acum pentru un păcat mai vechi, ai mai putea fi schimbat ?“ „De-aș fi vinovat, tu nu m-ai ierta ? !“... „Nu ocoli întrebarea : eu pot să te iert sau nu, dar dumneata, iertat sau ba, ai fi altul ? Nu răspunzi“. „Nu mă simt vinovat...“ „Chiar așa, n-ai omorît nici o găină, nici o muscă ?“ „Ei, muște...“

„Cum, ei, muște ?, doar erai așa de tare, că toate erau niște muște, ha, ha... Vezi, să revenim la Francisc : pe mine, cel puțin acum, nu mă interesează să-l pedepsesc pe vinovat (pe care nici nu-l știu precis !), ci să pătrund cît mai adînc în această zoaie care a dus la moartea unui copil“. „Vrei, ho, ho, să pătrunzi în adîncul păcatului ?...“ „Spune-i cum vrei... rămîne totuși întrebarea : cum s-a ajuns aici, din frică, din lașitate, din imprudență, și ca să acopere alte măgării mai vechi... ? De ce s-a pierdut acest copil ? Ce zăpăceală s-a întîmplat (și cui), de i-a luat mințile, și Anita nu mai este ?“ „Poate chiar noi, părinții, sîntem de vină... nu trebuia trimisă după zahăr, s-o fi rătăcit, poate a călcat-o vreun bețiv cu mașina, în atîta lume ce nu se poate întîmpla ?“ „Înainte de a veni dumneata aici, cînd Anișoara Caramalis mînca, cred, a treia înghețată cu frișcă pîndindu-mă de plec și așteptîndu-te să intri și să ne vadă alături, m-am ridicat de la masă și m-am așezat lîngă ea pe un scaun și i-am zis : ce crezi despre Anita ?“ „Și ți-a răspuns cu versetul din Ieremia despre inima nespus de înșelătoare...“ „Exact“. „Așa face, se ascunde după un citat din biblie, ca să nu-și spună părerea și să pară tîmpită... Înainte se ascundea tot după citate, ca să pară deșteaptă.“ „Nu e tîmpită. Mi-a zis că în evanghelia după Luca se povestește cum într-o zi Iosif și Maria l-au pierdut pe Isus.“ „Isus e adevărul, nevinovăția, dar ce-are Anita cu povestea asta, eu nu sînt nici Iosif și Lilica nu e Maria“. „N-am terminat... Dar poate că Anișoara se gîndea că într-o vreme nu erai sigur că Anita e fata dumitale...“ „Nu se leagă deloc cu Iosif, ho, ho, ce prostie...“ „N-am terminat. Iosif și Maria l-au pierdut pe Isus unde ? În templu.“ „Nu-nțeleg“. „Din cauza unor, să zicem, neînțelegeri, e simplu, și Isus a fost pierdut, *chiar* în biserică...“ „Și eu care n-am nici o biserică și nici un Dumnezeu și cu Lilica mă înțeleg ca mîța cu șoarecele puteam s-o pierd pe fetiță oricînd, da ? Asta a lăsat să se înțeleagă Anișoara, sau asta crezi tu ?“ „Asta crezi dumneata, fiecare crede ce vrea...“

64

„Au fost trimiși în judecată Francisc și Dorina, el pentru crima de omor prevăzută și pedepsită de articolele cutare (463, 464, combinate cu art. 421), și ea pentru delictul de favorizare de infractori prevăzut de art. 484... el a ucis-o pentru a nu se putea descoperi raporturile ce le-a avut cu ea...

Dorina, născută Tăciunaș, luînd cunoștință în dimineața lui 5 ianuarie de crima săvîrșită în seara precedentă, i-a dat ajutor lui Francisc (nu erau înțeleși, de omor, și nu erau căsătoriți) să șteargă urmele petelor de sînge din camera... Cu el a îngropat cadavrul, a cumpărat valiza... A ascultat ce se vorbește prin oraș, a răspîndit tot felul de minciuni pentru... și pentru a deruta cercetările... și pentru... Ei bine, eu nu cred că Moise a dat vreo importanță acestor fapte... Ele erau interesante pentru Anișoara, Ghenadie putea să raporteze un caz încheiat... Dar, Moise, dumneata nu crezi nimic din aceste orori. Francisc nu este pentru dumneata un măcelar și cine a inventat asemenea fapte abominabile trebuie să le demonstreze... Dacă Ghenadie, ce s-a ocupat de acest caz, nu le demonstrează, se face de rîs... Însă dumneata crezi că pot exista și erori... Ar fi posibil ca maestrul Emyro să recunoască... sigur, n-ar fi o probă capitală, s-au mai văzut cazuri cînd cineva a recunoscut o crimă pe care n-a comis-o... Ca să scape de o altă învinuire, să abată atenția asupra unui fals... ce în timp putea fi dovedit fals... Judecătorii puteau și ei greși... Uneori din convingere poți greși, nu ? Se mai întîmplă că și din dorința de a închide un caz grav... mai bine să nu existe probleme, de ce să se raporteze forurilor superioare că aici sînt niște incapabili ce nu pot da de capăt unei... Mai bine o soluție falsă decît nici una, e omenește chiar să te înșeli, cine-o să-ți taie capul pentru o eroare ? Decît să te declare incapabil... Sau dumneata vrei să-mi dovedești mie, Tică Dunărințu, că sînt un incapabil ? Și apoi să se adeverească... a, nu, cu fetița lui Moise a fost altă poveste... Niște incapabili... Și dacă și eu sînt printre ei, e foarte bine... Nu pot dovedi ce se întîmplă sub ochii mei, acum, atunci de ce mă mai leg de fapte petrecute cu ani în urmă ? Asta e socoteala dumitale : dacă eu dau un verdict greșit în cazul

de față, de ce nu m-aș putea înșela și cu... ?“ „De ce crezi că eu vreau să arăt că ești un incapabil ? Eu nu spun că Francisc a omorît-o pe Anita... Eu îl apreciez pe Francisc...“. „Tocmai aici e un punct interesant : Francisc are toate datele unui criminal... însă dumneata îl apreciezi... și lumea o știe, și eu, mi-o chiar confirmi... Deci n-ai putea nicicum să-l învinuiești pe Francisc că a ucis-o pe Anita... și mai ales în acel mod barbar... Și totuși...“ „Și totuși ce ?...“ „Și totuși chiar acest punct imposibil să fie adevărat...“ „Că Francisc a... ? Mă faceți să rîd...“ „Nu trebuie să-mi vorbiți la plural, sînt mai tînăr, și altădată m-ați tutuit...“ „Altădată și tu m-ai tutuit...“ „Nu eram într-un cadru oficial, ca să zic așa... Și nici acuma nu sînt...“ „M-ai convocat...“ „A, nu, v-am dat o întîlnire, aici, la cofetăria „Victoria“, nu la procuratură... Și n-am zis «și totuși» gîndindu-mă la Francisc...“ „La cine atunci ?“ „La dumneata...“ „Nu-nțeleg, mi-am ucis singur fetița ?“ „Am spus eu așa ceva ?“ „Așteptați să spun eu așa ceva ? Mă descoși ca să mă duci spre un fir imposibil care să fie posibil... cu un simplu «și totuși» ?“ „Domnule Moise, am zis «și totuși» gîndindu-mă c-ar fi posibil ca dumneavoastră, care-l apreciați pe Francisc...“ „Să-l bănuiesc pe Francisc ?“ „A, nu... nu-l bănuiți, dar ar fi posibil ca de la dumneavoastră să plece presupunerea că el a omorît-o pe Anita...“ „De ce, nu-nțeleg ? !“ „E o simplă presupunere, nu o certitudine... Nu știu de ce...“ „E ideea ta, Tică ?“ „Mă tutuiți, vi se pare copilărească ?“ „Mi se pare o aberație !“ „Pe asta mă și bazez : fiindcă dumneata întotdeauna te-ai folosit de niște... de niște aberații, lucruri ce păreau aberații...“ „Tot crezi că eu l-am omorît pe prietenul meu Horia Dunărințu ?“ „O să discutăm altă dată mai pe îndelete această problemă“. „Cînd vrei“. „Încă nu vreau...“ „Încă n-ai destule probe ca să demonstrezi că... a, era o aberație ca eu să-l omor pe Horia ?... Și e alta, ca eu să-l denunț pe Francisc...“ „Nu l-ați denunțat“. „Nu, calea mea, zici tu, nu e a adevărului spus direct... Eu am sugerat prin alții că el e vinovat... Dar de ce ?“ „Asta mă întreb și eu, v-am mai spus“. „Află că Francisc e un băiat de aur. Numai Anișoara crede că e un obsedat sexual, un criminal... Să nu

mă confunzi pe mine cu ea... Sau poate eu i-am sugerat ei să răspîndească acest zvon ?...“ „Nu, ea e sigură că Francisc e un pervers...“ „Și eu nu sînt sigur ? Mulțumesc, într-adevăr nu sînt... Recunoscîndu-mi acest merit, mă faci un ins deștept, nu un dobitoc... Cine persistă la infinit să-l judece pe Francisc ca pe un animal infernal bolnav de sex este el un psihopat... Deci eu sînt responsabil de ce gîndesc, nu ca Anișoara, care nu-i găsește lui Francisc și o altă față... A unei posibile purificări, a unei căințe, ca să nu-l fac chiar aflat pe calea unei posibile mîntuiri. Însă, Tică Dunărințu, eu nu cred în Dumnezeu, îl cred pe Francisc nevinovat, dar nu-l văd, de va fi găsit așa, capabil să calce pragul vreunei biserici... Și chiar de-ar deveni papă la Roma, ar fi zero pentru mine, Dumnezeu nu există, și nu-ți spun că nu există, ori că-i învechit, ca Anișoara, ca să se știe că nu cred, iar eu pe ascuns, tot ca ea, cînd mă aflu în alte orașe unde nu sînt cunoscut, bunăoară la Călimănești la băi, să intru în biserică să aprind lumînări, ori spre seară, cu autostopul, să ajung la mînăstirea Cozia și cînd călugării cîntă să cumpăr zeci de lumînări și să le aprind și cînd nu sînt nici turiști înăuntru (sînt turiști și turiști) să mă închin pînă la pămînt și să mă rog lui Dumnezeu să mă ierte că pe furiș mă rog de frică...“ „Anișoara e o domnișoară care... în sfîrșit, pînă la maici nu ajunge ea, sau...“ „Eu de ce ?... A, nici tu nu știi... Voiai să afli de la mine, așa, printre vorbe ? Dar spunîndu-mi că sînt deștept, he, he, și rîd... nu crezi c-aș putea să nu-ți spun ? Sau o să-ți spun adevărul, ca să te fac cumva să nu-l crezi și astfel să scap ?“ „Eu vreau să bem pur și simplu o cafea... domnișoara Caramalis mănîncă aici înghețate... Și înainte a înfulecat — mă scuzați ! — două, cu frișcă... Știa că am întîlnire aici cu dumneata ?“ „Nu i-am spus nimic...“ „Atunci a bănuit, cînd m-a văzut... Ați rămas afară, și puteați s-o întovărășiți, și altă dată... ea, o înghețată...“ „Eu o cafea...“ „Da... M-a văzut și-a înțeles că nu vreți să vă vadă ea că vă întîlniți cu mine... Atenție ! și-a zis, se ferește de mine !... Și-a mai cerut două înghețate, crezînd că plimbîndu-vă pe afară v-ați gîndit că ea a ieșit, cînd priveați un afiș, doar trecuseră atîtea minute...

Atenție ! vă zic eu, o să vă urască...“ „Pentru o înghețată ?“ „Știți că nici noi nu ne-am întîlnit doar pentru o cafea...“ „Ai altceva să-mi spui ?“ „Nu... voiam să precizez că nu e nici un secret pentru mine că mă...“ „Eu nu te urăsc, tu mă urăști...“ „Eu nu, mă stăpînesc, zău... Ha, ha, ar fi prea simplu, ura...“ „Ura te-ar face să nu fii crezut... că eu...“ „Domnule Moise... în instanță inculpatul a negat ce i se impută... Și cînd i s-a pus în vedere că la ancheta penală a recunoscut faptele, și-a semnat și declarații... și atunci de ce revine și tăgăduiește ?... A zis că acele declarații sînt doar niște bîiguieli, că el a semnat ce i s-a dictat în stare de inconștiență...“ „De cine vorbești ? Francisc n-a fost adus în instanță, după cîte știu. Ai găsit un martor care declară... ceva cu tatăl tău, pentru care ar merita să mă urăști ? Despre cine vorbești ?“ „Domnule Moise, motivele invocate de inculpat pentru a justifica revenirea asupra declarațiilor de recunoaștere de la anchetă nu sînt plauzibile deoarece dacă inculpatul ar fi făcut declarațiile acelea numai pentru că a fost maltratat, nimic nu explică faptul că după ce a fost lăsat să revină asupra recunoașterii... a mai dat o serie de declarații în care neagă săvîrșirea infracțiunii...“ „Nu-nțeleg acești termeni...“ „E foarte clar ; dacă prin bătaie i s-a stors recunoașterea... atunci e logic ca tot prin bătaie să i se fi menținut această recunoaștere pînă la capăt... Ori numeroasele reveniri de la anchetă pledează împotriva celor afirmate de inculpat...“ „Ai găsit un dosar vechi și citezi din el ?“ „După ce după prima revenire a recunoscut iarăși faptele, a revenit din nou... și întrebat de ce, a zis că le-a recunoscut fiindcă s-a speriat și n-a mai avut putere morală și voință...“ „Am impresia că te joci cu mine... ca și cum aș fi într-o anchetă și-aș recunoaște, și pe urmă aș nega, și iarăși... Dar nu sînt într-o anchetă, sînt liber, Tică...“ „Știu...“ „Știu că știi... Vrei să-mi arăți că ar fi greu cu mine, de n-ai avea probe grozave...“ „Nu, vreau să arăt că și eu citesc biblia. Spune Ieremia, mi se pare, că : «Inima este nespus de înșelătoare și de deznădăjduit de rea ; cine poate s-o cunoască ?»“

65

„Pentru Moise, care la înmormîntări și de cunoscuți se ascundea ca să nu ajungă lîngă cel întins pe pat sau pe năsălie sau în groapă, galben și cu mîinile în veci împreunate (ca legate, și chiar legate sub cămașă, să nu se vadă, cu o sfoară, să nu se despreune din încleștarea moartă în care erau înțepenite), Francisc zis Emyro era o binecuvîntare, el era omul care părea că nu va fi niciodată de ceară, dat cu pudră pe obrajii palizi și reci ; el va avea ca baba Sevastița zile fără de sfîrșit. Moise era într-adevăr cuprins de panică în prezența unui mort, dar și a unei povești despre cei duși, deci s-ar putea spune că acest sentiment de groază în prezența morții îl împingea spre Francisc și spre nebuniile lui și escrocheriile lui care toate trebuiau să aibă o taină ca apa vie ce nu te lasă niciodată să treci în pămînt de pe pămînt, ca o nălucă ce poate nici n-a existat vreodată. De cînd cu Mișu, calul, Sevastița îi tot zicea să stea împreună în seara de sfîntul Vasile, cînd boii vorbesc, să audă că animalele nu sînt mute și că povestea cu Mișu nu era o simplă poveste, numai că nu oricui îi este dat să înțeleagă limba necuvîntătoarelor, și nu aflîndu-se oriunde. La sfîntul Vasile, el ar fi trebuit în grajd să se culce, lîngă ea, în iesle, să audă boii, dar el nici nu voia să audă de așa ceva, nu c-ar fi rîs lumea de el că se ia după o babă țîcnită, sau care-și bate joc de el (deci, e și el lovit cu leuca, de ea poate să-l facă să doarmă în miros de balegă și pe paie), nu, și nici că, oricum, să dormi lîngă o babă nu te duce la nici un folos, nu, ci pentru că se zicea că e primejdie de moarte să-i auzi : ți-ai putea auzi moartea cînd vine, și să intre groaza în tine de-atunci, s-ar putea să-i auzi pe boi vorbindu-și cum i-a auzit Romulus Pirșu din Peclean ; ziceau boii : „hai, frate, să ne culcăm, că mîine avem treabă, trebuie să-l ducem pe stăpînul nostru la groapă“. Ce era la Francisc decădere morală și ce era felul său de a nu ține seama decît de ce zicea el că : trebuie să ne bucurăm de noi ? ! El, Moise, fusese curat ? El crezuse că atîta timp cît împlinește litera legii și nu iese din ea e destul pentru neprihănirea lui. Altădată poate nu se întrebase de ce se întîmplă înlăuntrul lui și cu el, acum, cu bătrînețea ce se apropia și-n care și intrase, seara aerul era mai rece și noaptea devenea negru și se

băga în oase nevăzut și-l făcea să tremure. Ajunsese pînă acolo încît într-o zi o întrebase pe Anișoara dacă nu-i vai de cei care pe dinafară se arată ca mormintele văruite, iar pe dinăuntru sînt plini de oasele morților și de orice fel de necurățenie. „La mine te gîndești, sau la tine, sau la cine, de-ai dat în mintea ălora de citesc biblia ? Află c-am cunoscut la Călimănești astă-toamnă un pocăit din Bihor, vorbea de farisei, și anul ăsta cînd m-am dus să-mi fac iar cura de ficat — sînt ape grozave la Căciulata ! pentru tot felul de boli —, am aflat că murise, cu toate că dormea sub cap aleșdanul (era, da, din Aleșd, din comuna Subpiatră, fost perceptor, sau colector, cred că de lapte) cu Dumnezeu, cu biblia lui Dumnezeu. S-a dus, l-a chemat la el în cer, să-l scape de ficat, avea nisip, sau pietre, ceva nesfînt, ca oricine, ei... El a crezut că s-a dus în cer, nefericitul, dar a ajuns pur și simplu în pămînt, ca orice cal...“, „Ce-ai tu cu caii ?“ „Am zis așa, puteam să zic și : ca tine, mîine poimîine, de-mi vorbești de morminte văruite... Nu-mi pomeni mie de sfinți, Dumnezeu e un lucru învechit, hi, hi. Nu sînt nici Lupu, să fiu... Ce să-ți povestesc, o cunoști... O nenorocită crescută într-o familie de pocăiți, aproape analfabetă, femeie de serviciu la grădinița de copii a fabricii de marmeladă. Frumușică, slabă de minte, adică sensibilă, cum se zice cînd își pierde cineva capul pentru o rochiță și un grătar, cam ca puștoaica aia din Arad ce era deosebit de sensibilă cu italienii ce veniseră să cumpere viței și umblau în antena de radio de la mașină cu ciorapi... Francisc a fost primul bărbat din viața ei, a...“ „A pervertit-o...“ „Ce e de rîs aici, Moise ? A trecut de la zăpăceala ei mistică de pocăită cu biblie la o, he, he, pasiune amoroasă. N-aveai ce să te aștepți de la ea la vreo demnitate, dar să ajungă chiar o cîrpă... Chiar de-a luat-o de nevastă, a luat-o, e clar, ca să aibă un martor pentru toate potlogăriile lui, un cum i-am spus lui Tică, alibi, da... să-l ajute în toate, ca să — vezi la ce e bun misticismul ? — să înșele adevărul, să-l, he, he, mistifice... Pentru el nu era greu să ducă de nas o pocăită, avea o ușurință la circ în fața a sute de oameni de-a scoate pe nas bani, și iepuri din pălărie, că a falsificat un adevăr... nu era o problemă... mai ales că primise ca spion și niște instrucțiuni... cum să omori, cum

să îndepărtezi un cadavru, he... Înainte de-a ajunge ancheta în preajma lui, cine a umplut orașul cu scrisori cu nenumărate versiuni, exact, versiuni ale dispariției Anitei ? Mie mi-a spus lîngă stadion (îmi cumpăram niște sticle cu bere neagră, asta-mi place, îmi dă diaree și scap de constipație) că pe Anita sigur a călcat-o vreun hipist cu mașina și-a pus-o în portbagaj și-a aruncat-o în munți în cine știe ce prăpastie, ori... Dar varianta cu tine ? C-ai fi bătut-o, mă rog, o mică punere la punct, o corecție de tată... a, dar cu sfîrșit nenorocit... Și la prima înfățișare în fața judecătorului, ce-a răspuns Francisc ? c-a inventat, ține minte ! a inventat toate afirmațiile lui... Pe ăsta trebuie să-l verifici și supraverifici, n-o să scoți ușor de la el că e vinovat... Și o are și pe proasta de pocăită martoră, și ea jură pe Dumnezeu că el e nevinovat... Cum să nu jure pe ceva ce și-a trăit traiul și și-a mîncat mălaiul... Și tu mă mai iei cu morminte vopsite, Moise ?“ „Am zis și eu așa o vorbă proastă, n-am avut alta... Dar pentru că aduseși vorba de Dorina... de ce-l apără ea pe Francisc ?“ „Că-i e nevastă“. „Și ?“ „Și e tîrfă...“ „Ai spus că el i-a sucit capul, înainte citea numai biblia...“ „Cînd a fost mai tînără... știu eu exact... Pe urmă, un vopsitor de firme a lăsat-o, era însurat, și ea a căzut în biblie, în... Nevasta vopsitorului a prins-o într-o noapte cu el, beți amîndoi, pe el l-a închis în casă cu lacătul, că dormea buștean, și pe ea a tras-o pe pătură pînă în bucătărie, unde a vopsit-o în roșu, cum era goală pușcă, pînă și părul i l-a dat cu vopsea de-asta care nu iese, e de vopsit porți de fier, firme de tablă, să țină la ploi și la ierni ani la rînd... A legat-o cît a pictat-o (ce pictat ? a turnat bidonul peste ea și cu o pensulă mare a mînjit-o pe toate buzele și unghiile și urechile) și pe urmă a scos-o la poartă și-a împins-o în stradă... Îți închipui ce plăcere... A, nu c-a văzut-o cine-a văzut-o (nevasta a strigat : hoții, lume ! hoții ! — să fie lume sculată din somn pe la ferești), asta-i nimic... Însă nu ieșea vopseaua la spălat ! Pe urmă, e ușor să iei biblia în brațe... Tîrfă, ascultă-mă pe mine, că mă pricep... A devenit dumneaei cuvioasă, cocota cuvioasă. Se ruga ore în șir și cred că s-a și rupt

de pocăiții ei dacă a fost văzută și pe la o mînăstire în fața icoanelor închinîndu-se, a revenit la credința veche a părinților ei, înainte de a deveni sectari, ținea posturi miercurea și vinerea... După atîta carne, nu mai voia să vadă carnea de porc în farfurie... Făcea pe Magdalena, domnișoara Lupu. Și i-au reușit rugăciunile și căința, Dumnezeu i l-a adus pe Francisc ca ea să aibă din nou parte, și mai nemăsurat, ne neînfrînta pace plină de război, he, he, de veselia plină de chinuri a acestei, he, he, grozave dureri pline de dulceață... Francisc i-a pătruns puterile cu vrăjile lui și acuma după păcatul lung prin care ea zice c-a trecut a conceput din nou să spună pe de rost psalmi și părți din biblie și să se căiască plină de spaime și în genunchi... Căci e dată dracului bestia (așa-i zice, cu ș, Naghi Micloș, fotbalistul, portar și în poarta fabricii de marmeladă (pe schemă) și pe teren), plînge și jură pe Dumnezeu, pentru Francisc, și se-nchină și postește de două ori pe săptămînă și-și recunoaște toate păcatele ei de carne, față de Dumnezeu, în gînd le recunoaște, și pe cel cu vopsitorul de porți și de garduri de fier și de firme de magazine alimentare și farmacii, toate păcatele și le recunoaște plină de înfrigurare și toate aceste zile ale ei de rugă și penitență sînt tot atît de grozave ca acelea în care a păcătuit, nu știu dacă pentru că trăiește din nou ce-a mai trăit, adică cred că nu pentru asta, sau și pentru asta, dar în primul rînd, în primul rînd ea gîndindu-se la ce o să fie, la dulceața care o s-o cutremure în friguri, cînd va fi din nou liberă, cu Francisc, sau chiar cu altcineva... Bestia, îi zic ca Micloș, trăiește niște zile și nopți pline de duhul sfințeniei și poate să le ia ochii la cretini cît o vrea, pe mine nu mă înșală... Se roagă cu plăcere, înfiorată suferă de foame, plină de bucurie, bestia, nopțile cu vopsitorul și cu portarul și cu Francisc sînt va să zică egale cu astea de închinăciune și pocăință, păcatul cu sfințenia, toate trăite la fel, în flăcări, ca la orice isterică... Iată de ce-l apără pe circar și jură pentru el și vreun procuror ca Tică Dunărințu poate s-o și creadă...“ „Și eu aș fi în stare s-o cred“, a zis Moise. „Fiindcă te lasă praf o tîrfă care nu-și ascunde murdăriile... Dar tu nu ești Cristos, soro, și bestia

asta nu e Magdalena, tu o crezi acuma, mîine nici vorbă, ești schimbător, nu ca Isus (apropo, am auzit pe unul că Isus ar fi venit pe pămînt într-adevăr, acum două mii de ani, dar nu din cer... din cer, însă din altă galaxie, de pe alt pămînt, adus de o farfurie zburătoare, hi, hi, ce... ce ți-e și cu farfuriile astea, hm !) Și tu cauți... hi, ai căutat și mai cauți putorile... Și pe Lilica, nu numai că te-ai ținut de fusta ei și-ai căutat-o și-n piatră seacă, pînă la taică-său în sat, dar ai și ridicat-o în slăvi..." „Nu te lega de ea..." „Ascultă, Moise, nici eu nu mai am păr pe cap, vorba aia, am lînă, nu fă pe cuviosul cu mine... Toți sînteți de-o teapă, vă amețesc putorile... N-ai decît să-i ridici Dorinei o statuie, Lilicăi, altă statuie... N-ai vrut să te-nsori cu mine, nici nu ți-am cerut... Vorbe, nu sînt supărată, n-am de ce... Dar bestia de Dorina o să-l convingă pe Tică Dunărințu, fii atent ce-ți spun, o să-l, deși pe tine zici că... Eh ! mă duc să mănînc o înghețată cu frișcă, a venit frișcă la cofetăria «Victoria»..." Și Anișoara a plecat ca o furtună călcînd lat cu pantofii ei cu tocuri late și cu plachiuri bătute special, să țină, să nu se tocească talpa de talpă nici în spate și nici la bot. Și sigur a mîncat înghețată pe nerăsuflate (printre fetițele de la școala hortiviticolă ieșite în pauza mare peste drum să bea sucuri și limonadă rece la „Victoria") și s-a gîndit cine mîine dintre cele cu uniformă și cu număr și cu cîrlionți și cu coșuri, pudrate ușor, vor ajunge niște bestii și vor răsturna Cîmpulețul și Turnuvechiul și vor găsi și idioți ca Moise (e în anul morții !) gata să le cînte în strune (noroc că n-are chitară, c-ar fi în stare să-i zică o romanță), să le apere... Ei, da, se gîndea Moise, cunoscînd-o pe Anișoara, ei, da, își zicea Anișoara în cofetărie, e normal să se întîmple așa, bestiile au avut mereu cîntăreții lor care... Ei, da, și-a zis Moise, din mine asta a mai rămas, crede Anișoara, un ramolit care altceva nu mai poate decît să-i cînte romanțe unei... și să o creadă și s-o privească plin de smerenie pe Dorina, pe bestia asta aflată în pușcărie, în apoteoza ei de tîrfă și de criminală, de tăinuitoare de omor... Căci da, ei, da, Francisc o omorise pe Anita, fata ramolitului de Moise, așa zicea mîncînd înghețată cu frișcă..."

66

„Ce îi plăcea lui Moise la Emyro era că nu făcea din credința sa o teorie și nu ținea mereu prelegeri despre ea și nu voia s-o bage și altora pe gît ca să arate cît este de grozavă. Nu s-a lăudat (nici cînd i s-au interzis spectacolele de circ în 1951 și a trebuit la Turnuvechi printr-o falsificare de acte ușoară pentru el să obțină o autorizație pentru deschiderea unui cabinet și laborator dentar) că ar putea îndeplini orice profesiune, după cîte știa, pur și simplu, și-a văzut de meseria de tehnician dentist și nici bolnavii n-au observat că el îi ducea în eroare, descoperindu-le alte boli și scoțîndu-le fără milă dinții stricați (dar nu atît de atinși încît să nu poată fi recuperați). A continuat să ducă o viață fără muncă serioasă, a zis Anișoara, și să practice acele relații dubioase cu orice pacientă care-l accepta. În acest timp a ademenit o serie de... printre care se găsea și victima. Asupra acestei ultime supoziții trebuie să insistăm puțin. Emyro nu scotea o vorbă despre ce făcea, învinuirea Anișoarei e o presupunere, deși s-ar putea să fie și o realitate : circarul era într-adevăr un animal plin de pofte, și Moise e sigur că el nu s-ar fi stăpînit nici de-ar fi rămas chiar și acum singur cu Anișoara. Și recunoscuse, indirect, înjurînd-o pe Caramalis, care-l blagoslovea că nu-și pune frîne, că e o nebunie să crezi că ține de voința ta acea forță aventuroasă din tine care doarme și se trezește după vrerea ei, ca orice bestie fără minte și fără Dumnezeu și care nu-și urăște nici dușmanii și nu vrea să știe nici de prieteni și face exact ce-i trece prin cap. Secretul reușitei lui Emyro și în dentistică nu era doar, cum credea Anișoara, că el n-avea nici un scrupul. Mai sînt și alți inși fără scrupule, slavă domnului, și rămîn niște neisprăviți. Anișoara aflase atunci (era era bombelor atomice) că secretul puterii atomului stă în dezintegrarea sa și respectîndu-și felul de a trage concluzii despre ce voia ea, cum voia, a zis că taina puterii fără limite a scamatorului se baza pe lipsa lui de orice obraz (adică pe dezintegrarea sa morală, soro, o completase zîmbind Moise). Nu era chiar așa, surîdea Moise, Emyro credea în ce se putea întîmpla între un bărbat și o femeie, în acea clipă dulce și de spaimă, de

aici venea forța lui cu care-i hipnotiza pe gură cască de la circ și pe zăpăcitele ce veneau la el zicînd că le dor dinții : puterea lui de a stăpîni lumea venea din acea parte proastă din el și oarbă și la care nu-i putea nici porunci, nici pune frîne. Puterea sa asupra oamenilor era ca un soi de instinct (independentă aproape de el !) — și de-aici venea siguranța cu care el se apuca de orice și nu se da în lături de la nimic. Nu fiindcă era superficial nu-i păsa de alții, ci pentru că el nu putea să fie decît așa fericit, îndrăznind, ca să-i reușească orice. Și Moise, care o bună bucată de vreme nu mai ieșise în lume cu o femeie și nu mai bătuse noaptea pe la porți ca să nu-i zică cineva ceva, Gălătioan, poate, învățase de la Emyro să îndrăznească și oricît l-ar fi spurcat Anișoara pe iluzionist el în sinea sa îl admira ca pe un Dumnezeu : însul acesta venit pe lume într-un bordel și trăit printre putori și hamali și vînzători de bragă și impiegați și studenți în vacanță și croitori și avocați și gunoieri învățase în acest paradis infernal că de un singur lucru nu trebuie să-ți fie frică : de tine însuți, în toate. Și Moise știa că toată zăpăceala, în care se năclăise pînă în gît și de unde nu putea ieși ca un vierme roșu prins în carne de cal putredă, venea din frica ce-o avea în primul rînd față de sine și de tot ce făcea sau ar fi vrut să încerce".

67

„Moise nu e atît de naiv ca să creadă toate presupunerile Anișoarei despre Emyro, întîi pentru că ea e domnișoară bătrînă și nu poate suporta ideea că un bărbat ce schimbă mai multe femei nu e neapărat pervers, și apoi pentru că dacă dorești să-l lichidezi pe cineva îi atîrni de gît un viciu ce nu se poate controla exact, spui că e pervers și-l așezi astfel în rîndul acelor animale lipicioase ca melcii sau reci și pline de diavol și de otravă ca reptilele, de care ți-e greață și spaimă să le atingi. Emyro devine astfel, după felul Anișoarei de a trage concluzii, un tip lipsit de onoare, ca și cum un viciu sau o boală țin numai de voința lui... Omul nu e ca vinul, dacă nu umbli la ale lui, învechindu-se, nu mai sînt bune de nimic. Scăpînd

după război de pușcărie, Emyro s-a căsătorit cu Viorica Barabaș din Aiud și în loc de recunoștință că l-a ținut în casă cu haine și mîncare și că l-a luat de bărbat cînd altele fugeau de el ca de un excroc și-l blestemau pentru trădare și tot așteptau să se facă dreptate și să-l înhațe poliția din nou, în loc măcar de o purtare onorabilă față de ea, el a început s-o bată și s-o umilească în văzul lumii și noaptea s-o facă să urle pînă se strîngeau trecătorii la fereastra lor și le bătea în geam crezînd că vrea s-o omoare. Și tot pe ea atunci o trimitea cu părul despletit să-i alunge pe la casele lor și să spună că a mîncat gras și a țipat în somn. Să fi fost plin de candoare, zice Anișoara, să-i fi lustruit și pantofii Vioricăi Barabaș, s-o fi purtat pe brațe, să nu se atingă de-un ac și de-o ață, nu s-o bată și s-o învețe prostii noaptea și s-o facă de rîsul tîrgului. Emyro era însă bărbat în puterea cuvîntului și candoarea de care vorbea Anișoara ar fi fost o prostie pe care nici Viorica n-ar fi dat două cepe degerate, nu pentru asta îl luase ea în casă și ca să-i facă pantofii. A fost lipsit de obraz, zice Anișoara, mai ales cînd s-a încurcat c-o elevă ce locuia în aceeași curte cu ei și nu s-a sfiit să și recunoască deschis că mucoasa îi plăcea mai mult și că nopțile trecea de lîngă nevastă-sa, lăsînd-o dormind, în vecini, îmbrăcat doar cu un pardesiu și desculț, să nu piardă timp între o căldură și alta cu atîtea rufe de luat și dat jos de pe el. Să ne bucurăm de viață, mai și zicea afurisitul, spune Anișoara. Să iubim ! — auzi ce măgării scotea pe gură afurisitul în loc să crape de rușine. Parcă se temea de viitor, nu-i mai rămîneau zile, așa se grăbea în toate, ceea ce înseamnă că el nu cunoștea taina dumnezeiască care să-l ducă prin viață senin și plin de siguranță, deasupra oricăror întîmplări, fie ele chiar grele, sau poate nedrepte (cum a fost, zice el, în închisoarea unde a fost băgat fără nici o vină, dintr-o turnătorie a unui șef de gară la care dormise într-o noapte), el nu era un om fericit, cu toate perversiunile și escrocheriile lui, cum le numește Anișoara, el se temea de ce-o să fie mîine, nu avea o încredere în el, o credință a sa care să-l facă să trăiască deasupra oricăror împrejurări ale vieții, era un biet ins bolnav de priapism,

și fără scrupule, scamator și panglicar. Cînd Viorica Barabaș a încercat să divorțeze ca să scape de el, a șantajat-o c-o spune organelor fiscale c-a furat, e drept, pentru el, bani din casieria depozitului de cherestea unde lucra. Iar după ce-au divorțat, totuși, a denunțat-o la poliție pentru crimă de război. C-ar fi omorît un soldat în secuime cînd se afla la părinții ei (Viorica e numele ei, e unguroaică, Barabaș) și l-a luat pe el de bărbat crezînd că el într-adevăr a trădat. Și chiar i-a povestit lui într-o noapte cum pe mort l-a aruncat într-o groapă cu var și a stins var peste el să-i topească toată carnea și să nu mai miroase, să-l simtă ciinii putred. Și l-a luat de bărbat să-l urască lumea pe el și să-i fie milă de ea că se chinuia cu un neisprăvit. Și că noaptea, cînd urla, urla într-adevăr în somn, visa cum iese alb din var soldatul și vine spre ea rîzînd și c-o urzică în mînă s-o bată peste păr. Era un ins groaznic dacă el pe toate știa să le întoarcă, repede, ca la Ploiești, n-avea pic de cinste în el și de onoare. Anișoara pleca de la nopțile lui destrăbălate și ajungea la lipsa lui de onoare, uita că pentru el noaptea era un loc al dragostei (cînd orice plăcere era posibilă), și trăgea concluzia că-i pute gura și-i put ciorapii și și-a vîndut și nevasta (ca să scape el, că e cinstit !) — și-și vinde orice, minținд, se-nțelege, ca să-i fie lui cald. Prin asta e el puternic, zice Anișoara, că n-are nimic sfînt și nu-i pasă de nimic. Nu-mi pasă de ce crezi dumneata, i-a zis el Anișoarei, și asta ar fi atitudinea lui fundamentală față de viață, nepăsarea. Cînd are ce bea și ce mînca, și cu cine se distra, ce e în sufletul lui n-are nici o însemnătate. Asta mă face, zice Anișoara, să cred că e un om gol, superficial, o lepră care rîde în hohote de orice (și cînd Barabaș a fost arestată, a rîs, doar el știa că e o calomnie povestea cu soldatul, ca să scape de Viorica : dar probabil atunci a rîs văzînd că o minciună e *luată* în serios și e posibil să distrugi un om fără să cauți adevărul). Rîde mereu și-i face și pe alții să rîdă, nu numai la circ, și la cîrciumi, peste tot, cu bancuri stupide, seci, rîde ca proasta tîrgului. „Asta nu-i rău, zice Sevastița, poate să rîdă mereu, ca aia iepii, oamenii rîd împreună unii cu alții, tîmpenia

e că atunci cînd plîng, fiecare plînge singur". „Dar la înmormîntări ?" nu se lasă Anișoara. „De ce să vorbim de morminte, fato ! Mai bine ai mai rîde și tu cu vreun om, că-ți trece viața și te usuci ca o papură. Nu te mai uita în unde-i omul mai negru, lîngă coada lui, că n-o să faci niciodată locul ăla să nu se mai miște cum vrea el". „Eu vorbeam cu Emyro". „Și el e tot om". „N-are pic de omenie și de onoare..." Baba Sevastița a început să rîdă și Moise, care era de față, și-a dat seama că ea ar fi vrut să spună, sau poate el a gîndit ca ea, că omenește este să faci tot ce pretinde omul din tine și că în afară de asta onoarea de care bate cîmpii Anișoara nu e decît o gogoriță de fată bătrînă. Sau poate că Sevastița a rîs știind că Anișoara una mînca și alta pipa, că vedea negru cînd vorbea de Emyro, dar ei nu-i crescuseră niciodată paianjeni între încheieturi".

68

„Baba Sevastița zice că ea știe precis de ce mama maestrului Emyro s-a chinuit atît de groaznic înainte de a-l aduce pe lume. În bordelul pe care-l ținea cu banii ei cînta la pian grecul cu sprîncene groase și ea nu știa că el era de vină de chinurile ei : diavolul stăpînea la ea în casă, și cînd pruncul trebuia să vină pe pămînt și a cerut din acest pămînt ceva ca să aibă ce munci și din ce să se hrănească, afurisitul i-a zis : întîi trebuie să mi te vinzi mie, să-mi dai întăritură la mînă cu iscălitura ta și apoi eu îți voi da pămînt cît vei voi. Și pruncul nenăscut a zis că bucuros dă iscălitură, dar vezi că el nu știe carte... Și afurisitul cu mutră de armean sau de grec a rîs : „Ei, nu știi carte ! Uite lucrul ăsta nu e greu. Am să fac o cărămidă de lut, tu ai să apeși cu mîna pe dînsa și zapisul e gata". Și afurisitul ce-a zis, a și făcut. Emyro s-a născut nu mult după aceea și pe masa pe care a fost așezat de moașă se afla o cărămidă pe care i-o puseseră mamei lui la picioare să-i dea căldură și cărămida asta el a atins-o cu mîna și semnul a rămas pe ea ca o pecete. Armeanul a pus mîna prin moașă pe cărămidă zicînd că-i trebuie

lui să-și încălzească noaptea tălpile și-a ascuns-o... Așa i-a dat el băiatului pămînt, că atunci omul ca să trăiască avea nevoie întîi de pămînt, prin el avînd ce-și dorea. Dar vorba e că Emyro cu toți urmașii lui au rămas dăruiți Necuratului. Și Anișoara, care știa astea de la baba Sevastița, zice că pe la doisprezece ani băiatul a avut prima dragoste de om cu o fată din bordelul părinților săi, după care nu la mult timp a părăsit școala pentru a trăi din destrăbălări și escrocherii. Anișoara bineînțeles că nu crede o iotă din așa-zisul contract dintre om și diavol, basmele babei Sevastița n-au nici o valoare pentru ea ; iar la motivul legendei lui Faust nu că n-o duce mintea, dar chiar de-o ar duce, presupunînd c-a auzit, nu c-a citit ceva despre bătrînul învățat nemulțumit de tot ce i-a oferit viața — pentru ea tot basm băbesc ar fi : ea nu crede decît ce vede și pe ce pune mîna, și ce aude, așa a fost obișnuită la telefoane : vezi telefonul, pui mîna pe receptor, îl ridici, și auzi, asta e ! Anișoara știe că de mic Emyro și-a luat acest nume și de mic a fost învățat de armean telepatia și hipnotismul, grafologia, și de mic înșela prin orășele naivitatea și credulitatea celor care, zice ea, și-au pierdut încrederea în forțele proprii, oferindu-se astfel drept victime acestui mistificator, scamator și prestidigitator. El îi făcea pe oameni să rîdă, cum îl învățase grecul, care mereu se hlizea și se dădea peste cap în fața fetișcanelor să le facă să chicotească, zice Sevastița : grecul era Cornea cel lipsit de rai, afurisitul, numai el căuta petrecerile și vinul și muierile și nopțile cu cîntec și cu lampa mică. Adică, vrea să spună Sevastița, că numai el avea nevoie de alții și de băutură și muieri ca să poată rîde și ca să poată adică să fie fericit. Căci tot ea zice : pe Isus nimeni nu l-a văzut vreodată *rîzînd* și nici într-o foaie din biblie nu se arăta că el a rîs cîndva sau undeva. Fericirea lui adică, vrea să zică Sevastița, nu depinde de alții și de cine știe ce împrejurare. Emyro, zice Anișoara, știind ce crede Sevastița, și continuînd-o fără să creadă ca ea, a învățat de la armean să le ia oamenilor mințile și să-i facă să rîdă scoțînd francul și plătindu-l... Și, zice Anișoara, în 1938, nu l-a mai încăput pămîntul la noi, s-a dus cu circul pînă în Franța,

dar acolo nu s-a mulțumit să scoată panglici pe nas, s-a apucat de furturi și-a fost prins și băgat la închisoarea Santé din Paris, după care a fost expulzat peste granită. Ne vine greu s-o credem pe Anișoara că el la Paris n-a găsit altceva mai bun decît să se țină de furtișaguri, mai ales că în 1939, reîntorcîndu-se acasă, este condamnat de Tribunalul Militar al Corpului VI din Sibiu la muncă silnică pentru înalta trădare ce a săvîrșit furnizînd serviciului de spionaj al Ungariei hortiste, de care era plătit, date privitoare la situația unităților militare din Transilvania."

69

„Nașterea unui prunc într-o casă de cocote n-a trecut neobservată în tot orașul și în împrejurimi și a rămas de pomină peste timp. Armeanul sau grecul cu sprîncene împreunate nu era altul decît diavolul, zice Anișoara c-ar fi vorbit atunci babele aprinzînd lumînări în biserici și în cimitire. Cîntărețul la pian sau cîntătorul dormea nevăzut de nimeni toată ziua într-o mansardă închisă pe dinăuntru cu cheia (chiar în casa unde era angajat și unde sosise într-o noapte îmbrăcat în frac) și la subțioară cu un tablou învelit în ziar și care nu era altceva decît o copie ordinară realizată de un pictor de gang după „Plimbarea lui Priap" de Rafael, înfățișînd fecioare pline de exuberanță înhămate la o troică ce aluneca pe alb și roșii petale de trandafiri în uralele unui alai de pițipoance nude ieșite din mare. Desigur, zice Anișoara, Rafael n-a pictat niciodată asemenea țipete de carne și asemenea monstru cu cap roșu lăfăindu-se într-o sanie, totul era un fals grosolan, în blînda Italie cum să fie atîta belșug de zăpadă încît blîndului pictor să-i vină ideea unei sănii și unui apocalips al simțurilor. Emyro nu s-a născut într-o iesle, să fie sfînt, și nici măcar într-o casă de oameni, să fie cumsecade, lui i-au cîntat la naștere în cor fetele cu ciorapi negri „Mulți ani trăiască", acompaniate la pian de-un ins cu limba parcă tăiată. Se zice că maică-sa cîteva zile s-a chinuit să-l nască, ploaia bătea cu grindină pe acoperișuri de tablă ca o tobă de

tinichea și fulgera orbitor și crengile pline de poame se rupeau rămînînd agățate în cozi ca niște brațe frînte, vîntul gemea prin cer, numai armeanul continua să cînte fericit la pian, pentru el furtuna trebuia să aducă mai mulți clienți, pe asemenea vijelie nimic nu era mai bun de făcut decît să dormi într-un pat în dragoste : drept pentru care degetele-i alunecau pe clape în nesfîrșite tangouri lăcrămoase și-i privea cu ochi, să zicem, galeși pe dansatorii ce plecau îmbrățișați să se spele de transpirație și de parfumuri dulcege și tari. Sus, în camera ei, proprietăreasa palidă și istovită se chinuia să nască, vijelia de ape izbea ferestrele făcîndu-le să zdrăngăne ca la cutremur, jos, în salon, armeanul la pian cînta nesfîrșite ritmuri ale iubirii, surîzător, cu papion, și mîncînd friptură de porc tăiată în pătrățele mărunțele. Nu e de mirare că mai tîrziu, zice Anișoara Caramalis, trăsătura fundamentală a tuturor pornirilor și perversiunilor maestrului Emyro era aceea de a umili pe cale sexuală femeia. Și aici întîlnim din nou procedeul drag Anișoarei de a trage o concluzie ce n-are aproape nici o legătură directă cu expunerea prealabilă a unor fapte, dar urmînd exemplul ei putem spune că pe noi nu ne interesează acele fapte, ci părerea Anișoarei despre Emyro, indiferent cum și-o expune, și părerea ei e clară : iluzionistul umilea femeile. Desigur, am putea s-o întrebăm pe dînsa : de unde știți așa de bine ? Cunoașteți personal cumva pe maestrul Emyro ? Ar fi niște nedelicatețuri, și renunțăm, ca să putem afla și alte amănunte de la domnișoara Caramalis. Ea nu împărtășește ideea babelor că Emyro venind pe lume s-ar fi închinat către diavol, ea e darwinistă, cum se și mîndrește : numai un mediu corupt și murdar putea să-l ducă pe un bărbat să fluiere pe mîinile femeilor și pe fața lor, disprețuindu-le, cu acel zăcut... în febră și simțind astfel adevărata dragoste, cea care pe toate le prăbușește și le adună și le dă suflare vie și le înnoiește. Înghițind ca pe o cuminecătură totul, nu numai drăcuituri desigur, în beția care-l făcea să o și bată, pe Dorina, bunăoară, ea, femeia își pierdea capul, zice Anișoara c-ar fi spus Moise, și dragostea asta ucidea orice frînă și orice rațiune și era cea mai

grozavă și singura și cu adevărat stăpînitoare forță peste tot ce este, adică peste lume. Și de fapt aici vrem să ajungem : la Moise și la ultima lui credință : că nimic nu e adevărat, decît dragostea, și-n afara ei nu există o altă putere mai mare a omului, pentru el și peste el și și peste alții : puterea puterilor, dulceața dulceților, care pe pămînt este una, aceasta. Așa că mărturia ca un referat a domnișoarei Caramalis precum că Emyro, fiind fără scrupule sub toate raporturile, a infectat cu acest viciu fete și femei căsătorite, producîndu-le o infirmitate ce le va urmări poate toată viața, rămîne un protest, desigur, dacă nu o denigrare, lipsită fiind de probe, o atitudine ce o caracterizează pe Anișoara, nimic nou deci, și oricum sub teribila revelație a lui Moise."

70

„Boieri dumneavoastră, privindu-l atunci Adrian pe Moise cum da mîncare la viermi în crescătoria lui din butoaiele aflate sub șopronul acoperit cu carton gudronat, s-a gîndit că soră-sa cînd îi dăduse paharul cu apă în bucătărie își pusese mîna pe burta ce-i ajungea pînă la gură : adică ea nu peste mult timp avea să nască. Vedeți, boieri dumneavoastră, cu o noapte înainte crăpase spart ca un lemn Dolîngă, care nu voise în Lăzăreni să mai vină pe lume nici un copil și să nu mai existe nici un viitor : și acum iată că Lilica avea să nască. Și chiar dacă era vorba de o jalnică aventură cu cel care chiar cînd pe ea o cuprindeau durerile facerii da mîncare la vietățile acelea roșii, și chiar dacă în mod mizerabil se împlinea ce refuzase și-i făcuse și pe alții Dolîngă să refuze, și chiar nimeni nu mai voise să descurce iețele din noaptea de sîmbătă de la Amireș, și chiar dacă Tică găsise că pentru Moise cea mai îngrozitoare pedeapsă ce putea să i-o dea atunci era să-l lase să trăiască *în libertate*, și chiar dacă, boieri dumneavoastră, mai existau o mie de dacă, Adrian privea ploaia cum curgea de sus, la nesfîrșit, privea ploaia, uitînd o clipă totul, atît cît îi trebuia unui om ca să fie el însuși

și să se bucure de ploaia care cădea, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, sau ar fi putut să nu se-ntîmple : privea ploaia și cu mîinile întinse lua apa ei în palme și se spăla pe față."

71 „Și Moise, mai apoi, privindu-se în oglindă, i se părea că nu e nici bătrîn și nici tînăr, boieri dumneavoastră, nu mai era nicicum, era fără vîrstă, nici cal, nici măgar, nici iubit de ea și nici vîndut lui Tică pentru cele întîmplate cu ea, privit cruciș de cei din Branițte și întîmpinat la fel și de cei din Cîmpuleț, adică respins, nu privit, și de unii și de alții, și de Sevastița, și de bătrînii ei, și de Celce, cu care fusese împreună, și de Don Iliuță, cu care nu fusese, și de Tică, și de cei mai tineri ca Tică, singur și în fața ei și și în casa sa și nesimțind acum nici o plăcere nici sub teii din Teiș, pe unde păscuse oile copil fiind, și nici prin curtea școlii din Turnuvechi, unde-și trăise adolescența, peste tot privit din dungă, ca un străin ce poate voia să vîndă fîșuri sau să se-ncurce cu fetișcane pentru ciorapi, sau să fure, sau dracu mai știe ce să facă, căci la un străin te poți aștepta să facă orice... Și ea, nenorocita, o uitase lumea, își cîștiga o pîine ca secretară și cei mai tineri n-o cunoșteau, părea o oarecare, nu era nici mai urîtă, nici mai frumoasă decît alte femei de vîrsta ei : dar a venit Moise și-a scos-o în lumină, ca pe un fluture ce-l tragi spre lumină, a rupt-o din uitarea în care căzuse și ea, trezită, a început parcă să se întrebe cine este și cine a fost și ce s-a întîmplat cu Calagherovici și ce rost are ea, și căutarea asta nebună a cine este ea și ce este ea și cît valorează a făcut-o s-o arate lumea cu degetul, să-și aducă aminte de ea și s-o știe și iată că ea fiind mai ales după cele de la podul de peste Amireș în atenția gurilor (da, gurilor și ochilor din Cîmpuleț) a fost pusă pe urmă să se întrebe ce caută ea acolo și care fusese și mai era și mai trebuia să fie sensul drumului ei acolo

și al vieții ei cu Moise și fără Moise și să-și găsească un răspuns la întrebarea asta și la altele, un răspuns și o izbăvire, boieri dumneavoastră. Căci după cele întîmplate cu fie-sa..."

72 „Să-l luăm pe Brînzaș : unsuros, mereu oftînd ca ieșit din șut, deși vine cotropit de somn în lume, încercănat, plîngăcios, ca să i se dea importanță, mereu suferind, socotindu-se față de sine un geniu, avînd nu ca Moscovici un dispreț față de propria sa pricepere în muzică (Moscovici : „eu fac, dirijez, dar știu eu cît fac de bine ? Știu că fac bine, dar am eu un cîntar exact ?"), ci, din contră, o convingere uluitoare în ce face. Perfect. Dar atunci de ce caută să convingă și femeile de serviciu în lungi colocvii pe culoare, cît mai ascuns, de cît este el de obstrucționat și de ce valoare excepțională reprezintă el în ochii altora, nu ai celor cu care lucrează, care sînt niște tîmpiți, ai altora care au zis și zic despre el... Ce nevoie era dacă e convins ce reprezintă de aprobarea secretarelor și curierelor și portarilor ? Pentru că trebuie să-i facă cineva popularitate și „jos, în mase", zice Moscovici, și pentru că vrea să se spună despre el că e democratic și bun și blînd, și pentru că niciodată nu e sătul de laude și le acceptă pe-ale oricui cînd nu le primește pe-ale cui le-ar fi dorit. El nu-i ca Logofet, să dea bună ziua din vîrful buzelor celor care nu-l interesează și de la care n-are ce aștepta, el știe că atmosfera e totul și atmosfera se creează oriunde, la toate etajele, începînd cu portarii și femeile de serviciu. Logofet își coase hainele la Tobă, un croitor cu mutră de cîntăreț italian de muzică ușoară, împerciunat și lins pe cap, cu mustață. Tobă are o fată actriță și cînd Cristea a scris despre ea într-o cronicuță că nu prea dă dovadă de talent într-un Goldoni, unde juca un personaj de mîna a treia, Logofet i-a schimbat fraza plină de negații și juna copilă a apărut cu încă cîteva fraze în plus pline de elogii și cu un semn de întrebare la sfîrșitul paragrafului : de ce nu joacă mai des și în roluri mai substanțiale Ana Tobă ?

(de fapt, Ana Bobescu, pe afiș, nu mai era Tobă)? Aceste cazuri vor să spună că deși Brînzaș și Logofet luați fiecare separat sînt niște hahalere total deosebite, niște otrăvuri, cum s-ar zice în chimie, împreună se înțeleg de minune, chiar se suplinesc și pot fi folositori. Ei sînt niște martori excelenți, căci sînt amîndoi niște nemulțumiți de propria lor scară pe care se află și le place să se lapede cu plăcere de oricine, deci să-l toarne pe oricine dacă prin asta orgoliul lor măcar pentru o clipă primește o apreciere... Eu am mai spus că doi sau mai mulți inși pot să-ți fie de ajutor sau nu în funcție nu neapărat de valoarea lor, ci de sistemul de relații în care se află între ei. Comportamentul martorilor în cazul de față este imprevizibil dacă ne gîndim la fiecare ins luat în parte. Logofet poate să spună că deși l-a cunoscut pe Moise n-a putut niciodată să se pronunțe despre el fiindcă nu l-a putut niciodată influența cu nimic și deci : (pe) un om pe care măcar o dată nu-l poți determina să meargă măcar pînă la un colț de stradă cu tine sau să bea o cafea este un om pe care nu-l poți cunoaște... și deci el nici nu-l cunoaște pe Moise... Atunci ce să mai afli de la el despre Moise și nevasta lui Calagherovici ? Despre Mitashe, omul cu care lucrează de aproape cincisprezece ani, întrebat fiind de ce nu discută cu el să nu mai umble cu cravate negre și să nu se mai bată prin barurile din Turnuvechi, a răspuns că Mitashe e matur și el n-are nici o putere asupra unui ins ce răspunde singur de ce face. Și i-a spus lui Mitashe : uite, m-au întrebat despre tine și le-am zis că ești matur și că eu n-o să te moralizez și n-o să te trag de mînecă, și Mitashe a fost fericit și i-a mulțumit. Mitashe s-a crezut chiar apărat, în independența sa, căci asta vrea el, să fie independent și nimeni să nu-l tulbure din singurătatea lui, pentru asta nici nu s-a căsătorit, ca să nu-i facă nimeni nici un plan ce nu i-ar conveni. Dar plasa lui Mitashe este asta (căci a luat-o, mulțumindu-i din inimă lui Logofet) : Logofet a zis : e matur, adică dă-l dracului, nu pot nimic să fac din el, e un neisprăvit, scăpați-mă de el ! Cînd a zis că e matur, și-a și luat mîinile de pe Mitashe, l-a și vîndut. Drept care Mitashe a și pățit-o. Dar și pățind-o i-a mulțumit lui Logofet : domnule, ești singurul bărbat care m-ai apărat ! Iarăși mă reîntorc și spun, ca ăla din

poveste : oamenii se comportă imprevizibil, depinde însă în ce interese intră și ce grupuri formează. Acesta e totul, grupul, asta e părerea mea, insul luat separat nu-mi spune nimic. Adevărul nu-l pot scoate de la el, doamne ferește, dar nici măcar minciuna, sînt tras pe sfoară... De-aceea eu văd întîi oamenii în ce raporturi se află unii cu alții, astea dau tonul, astea spun adevărul. Acest mic adevăr îl știu de la chimie. Uite, în tabloul lui Mendeleev sînt diverse elemente care în starea lor pură sub care sînt cunoscute sînt niștre otrăvuri. Cele mai simple : clorul și sodiul. Te ia dracul de-ncapi pe mîna clorului, nu ? Sau a sodiului. Mamă, ce sode, ce... Dar clorul și cu sodiul amestecate, aceste două otrăvuri amestecate dau nici mai mult nici mai puțin : draga de ea, sarea de bucătărie, fără de care nici o ciorbă nu face o para chioară. Clorul, nebunul ăsta care e mortal pentru om, combinat cu ce trebuie, e bun și trebuitor ca mărarul. Așa că asta e regula : grupul se comportă altfel decît fiecare din componenții lui, și chiar mai mult : total deosebit de fiecare element ce intră în componența lui. Bine, o să spui că oamenii nu sînt niște elemente chimice. Cu atît mai mult, zic eu, cu atît mai mult, repet eu. Să luăm bunăoară pe martorul... Calagherovici... Unii care nu mai sînt, ca Horia și Calagherovici... Calagherovici mi-a zis odată, și n-am uitat :

„M-am urcat într-un personal de după-amiază, să merg la pescuit în Belareca unde și mai cădea ceva în unghiță, în locurile din jur gunoaiele de la îngrășătoriile de porci și chimicalele aruncate stinseseră orice urmă de pește. Vagoanele erau ticsite de inși ieșiți de la lucru cu șepci pe cap sau băști albastre, nici unul cu pălărie, într-un fel de haine de dimie industrializată, murdare, pătate, foste la început negre și acum decolorîndu-se de vreme și de purtare și de uleiuri, sclipind prin locuri spre verde sau chiar în galben maroniu, în bocanci cu talpă de cauciuc, sau în pantofi, jucînd cărți și bînd un fel de poșircă albă cu mult spirt, ce-i făcea să închidă cîte-un ochi și să-și aplece bărbia în piept și să zică : Ah ! pînă le ajungea în burtă alcoolul, cu fețele vesele însă, cănite și albite de nesomn, dar vesele : rîdeau cu hohote de cîte-un banc, probabil cunoscut de ieri, de alaltăieri, fiindcă nici nu trebuiau să-l asculte toți, ci numai cineva să li-l spună care este

(ăla cu împărăteasa șchioapă !), ca să rîdă ca și cum atunci l-ar fi auzit întîi : erau fericiți ! Mă uitam la ei și nu-mi venea să cred : dacă le-aș fi spus, măi oameni, priviți-vă în oglindă, sînteți niște nenorociți, storși de oboseală, vai de capul vostru ! ei, da, atunci s-ar fi uitat la mine ca la un nebun și la o adică mi-ar fi făcut și vînt pe scări ca să se poată distra și mai bine între două stații... Cine eram eu și cu ce drept, ducîndu-mă la pescuit să mă liniștesc, îi deranjam din plăcerea lor, din fericirea lor ?... Acești țărani ce nu mai purtau opinci și nici cămăși țesute în casă și nu mai erau agricultori și totuși nu ajunseseră să fie muncitori cu salopetă și stînd în blocuri sau în căsuțe cu flori în ferestre (singura nostalgie a unei lumi pierdute de părinții lor ce veniseră de la țară), acești inși ce n-aveau să se mai întoarcă la coarnele plugului, dar mai aveau mult pînă să se rupă de pogoanele lor și de mîndria că le au, mă priveau cu indiferență, ca și cum n-aș fi existat în vagon lîngă ei, strigîndu-se pe nume cînd unul cobora într-o haltă („Să-mi aduci niște usturoi, mîine, Vasile"), într-o veselie ca de tren de vacanță... Nu mă cunoșteau deloc, mi-am zis, și doar fusesem de atîtea ori la ședințele lor și le vorbisem de la tribună despre plan și despre lupta pentru progres, mă confundau cu altcineva, nu, nici atît... Nu le venea să creadă că eu aș putea călători cu ei într-un personal din care pe ferestre ieșea un fum poate mult mai grozav decît de la locomotivă, eu de-aș fi fost eu m-aș fi putut duce cu o mașină la pescuit, de ce în înghesuială ?... Da, uitasem să mai călătoresc în personale, nu mai avusesem timp, nu-mi mai găsisem, și ei nici nu mai bănuiau c-aș putea să-mi mai găsesc și să fiu eu între ei... Sau mă știau și în tăcerea și nepăsarea lor față de mine voiau să-mi arate cît eram de departe de ei și ei de mine ? Aș fi fost caraghios să le spun cine sînt, aici toți erau egali și nu voiau să-și cedeze locul de pe banchetă unde jucau cărți și n-aveau chef să nu pălăvrăgească și să nu tragă din sticle și drumul lor cu mine să devină o ședință în care ei să m-asculte vorbindu-le acuma despre cum se prinde peștele cu unghița, mai bine mă ignorau cu desăvîrșire... Însă nu era nici atît, că mă ignorau, nu mă cunoșteau, nu mă reținuseră, eram străini și așa și voiau să rămînem, eu plecînd la pescuit, un funcționar

oarecare, și ei mergînd acasă cu pîini în plase de ață, jucînd șaizeci și șase, teribila invenție de înghițit timp a navetiștilor, jocul diabolic ce trebuia să le mănînce acest timp care nu le folosea la nimic și nu era al lor, cum nici eu intrat în acest timp nu eram de-al lor..." Iar Horia mi-a zis, și-l mai aud, din cerul meu : A zis : „Să-l fi văzut pe Moise lîngă mine cum își freca genunchii ca podidit de nevoi, precum copiii ce uită să-și facă la timp treburile, luați cu joaca, în pauza dintre ore, cum înghițea în sec speriat de cîte ne spusese Gălătioan și nu îndeajuns de încîntat de cuvîntările celorlalți colegi care după ce fuseserăm porcăiți că nu ajutăm la recensămîntul animalelor, al porcilor și oilor și ciinilor nici de echipele de dansuri și de coruri nu ne mai ocupăm și în loc să fim niște ajutoare de nădejde ale partidului în epoca aceasta de transformare a satelor stăm numai în clase cu creta în mînă învățînd copiii abecedarul și tabla înmulțirii, uitînd... Dar cine uitase și cine putea să uite și cine nu voia ? Toți eram o apă și-un pămînt, bieți reacționari cărora li se făcea un favor că nu erau dați afară de la ore... Dar era chiar așa ? l-am întrebat pe Moise și-am ridicat mîna să cer cuvîntul și Moise m-a călcat pe picior și mi-a șoptit să-mi văd de treabă, erau destui care-și făceau autocritica, sfînta autocritică din care ieși mai vinovat ca dintr-o critică atunci cînd minți de frică și ca să-i faci plăcere cuiva, acum lui Gălătioan, furios și ironic ca orice semidoct care-i urăște pe cei ce știu (și el știe că știu) mai multă carte și care dă înapoi și se sperie și nu vrea să greșească și să-și aprindă paie în cap atunci cînd strigi și tu la el și-i arăți care e adevărul... Vreau să-i spun că toți învățătorii sînt fii de țărani și că ei... i-am zis lui Moise cînd m-a întrebat pe șoptite ce problemă vreau să ridic... Nici o problemă, să afle ce nu știe sau nu vrea să știe, și să nu mai facă din niște oameni care vor să muncească niște... Taci, taci, mi-a zis el și mi-au zis și alții de lîngă mine, colegi de-ai mei și ei... mă știau și nu voiau să vorbesc, le-aș fi făcut un rău... Lasă, Gălătioan dăduse cu noi de pămînt, rîsese de noi, nu-i nimic, toate se aranjau, de ce să stric eu liniștea ce avea să vină ? Bun, ne înghe-

suise ca pe niște derbedei la colț, ei și ?... Era și el supărat, nu peste tot rezultatele corurilor... Lasă falsele probleme, domnule, demnitatea noastră și a meseriei noastre, se-aranjează... Și ce de-a fi altfel ? Dar era ca și cum ne-ar fi scos din sălile de clase și ne-ar fi băgat în pivnițele școlii, unde erau pivnițe, sau în magaziile de lemne, acolo să ne ținem cursurile și să trăim, asta meritam, era, cel puțin simțeam eu... Lasă, mă, îmi spuneau ochii colegilor mei... da, și vedeam cum atunci cel mai mare dușman al meu erau colegii mei pe care-i deranjam cu ce voiam să spun și chiar cu prezența mea acolo, da, eu eram atunci cel mai mare dușman al lor, și de vorbele mele ei n-aveau nevoie, și de-ar fi putut să mi le astupe în git ar fi făcut-o cu plăcere, și de-ar fi putut să-mi frîngă gîtul ar fi fost mai bine și pentru alte ocazii... Moise mă călca mai des pe picior și-mi dădea coate și el era ca o antenă a lor, ca o dorință a lor... Da, de-ar fi putut, mi-ar fi rupt limba, da, ei vedeau în mine pe insul care voia să-i distrugă, pe dușmanul lor... Mai bine liniște, liniște, și-n pivniță e loc și e aer, ne împărțim și acolo leafa, se-aranjează... Și-atunci m-am ridicat în picioare, fiindcă degeaba țineam mîna în sus ca un elev, nu mi se dădea cuvîntul, m-am ridicat în groaza din ochii lor în două picioare și-am început să vorbesc..." Dar Anișoara, boieri dumneavoastră, mi-a povestit... hi... hi...

„Și-au venit niște inși la fata lui Gălătioan să-i vadă casa, au zis, s-ar fi putut face în ea un dispensar, era de stat... Avea o mulțime de camere, parter și etaj, o grădină cu meri și trandafiri... Și ea mi s-a plîns, la o cafea... Da, avea de vînzare o mobilă, o cumpărase de la cineva ce-o avea de la un boier sau cerealist. ...Putea să vîndă orice, și mobilă, și bijuterii, chiar și tablouri... Cine să i le ia ? Se auzise că ar dori cineva să i le ia, dar de ce ? Nu avea și ea atîta drept, nu muncise și tatăl ei și nu putuse și el să-i facă fetei lui niște cadouri ? „Anișoaro, se uită că Gălătioan a muncit o viață pentru cauza poporului, și-ncă în ce condiții ! A avut și el un salar, nu putea pe el să-mi ia și mie mobilă și ceva tablouri ? Altele își pierd prețul... să am și eu ceva de valoare din care să trăiesc la o adică... De ce să-mi numere ei cu coada ochiului tablourile, de ce să

se prefacă, da, că vor să repare casa... au și uitat de dispensar... Nu, nu, nu-i vorba să vă mutați, doamne ferește, poate vreți s-o cumpărați, mi-au zis... Așa erau de proști, că nu știau că tata-mi cumpărase de mult casa... Și i-am lăsat să intre ca să-i văd pînă unde merg cu obrăznicia... Ce să-mi repare ei în casa mea ? Le-am și spus și-au făcut fețe-fețe și s-au scuzat... Au zis că sînt de la electricitate și de la canalizare, bancuri pe care le-am fumat și... Nu mi-am ascuns nici o bijuterie, nu le-am ascuns niciodată, fiindcă nu mi-a fost teamă c-o să mi le ia cineva, și n-ar avea nici un rost acum să le dosesc, tot se știu... Și e mai bine să se vadă și să se știe, de mi le iau, cîte mi-au luat și cu ce drept, sînt eu o moșiereasă, sînt eu os de bancher, am exploatat eu pe cineva ? Tatăl meu pe leafa lui și pe munca lui pentru binele Cîmpuleților n-avea dreptul fetei lui să-i ia nimic ? Cine vrea să uite cine a fost Gălătioan, s-ar putea să-i..."

73

„N-am să uit acea dimineață cînd mă spălam în lighean pe față și mă gîndeam la ziua de naștere a bătrînului Bogrean : trecuse de două zile (îi trimisesem o scrisoare), deci și el putea îmbătrîni, pentru nimeni calendarul nu se oprea și era bine așa, numai o zi neagră poate țintui pe loc un calendar, dar numai al aceluia cuprins deja între nașterea și moartea sa... Mă gîndeam la el ca la un patriarh la care nu-i cerusem nimic (și nici n-aveam de gînd) și care te ajuta fără să-ți dea nimic, trăind. De el putea să-ți fie rușine și în fața lui te puteai mîndri că ți-ai păstrat obrazul curat. Nu-l cunoșteam prea bine de aproape și nu știu acuma dacă el era atît de sfînt în realitate cum îl vedeam eu, ca măsură a lucrurilor, sau eu făceam din el ce doream el să fie pentru el și pentru alții și cred că în special pentru mine. Mă gîndeam la ziua luminoasă în care el venise pe lume, cînd a sunat telefonul în hol : cu prosopul pe umeri, ștergîndu-mă cu o mînă de apă, am ridicat receptorul : era vocea lui. M-am speriat ușor, ea deci venea pe fir cînd eu vorbeam în gînd cu el, ea zicea „Alo" cînd

eu încă nu mă desprinsesem de vorbele ce i le spuneam în gînd și i le mai spuneam... „Alo", a zis. „Da", am răspuns. Și el și-a spus numele și fără să mă lase o clipă să mă bucur a început pe un ton ca venit din ceruri să-mi spună că în viața lui n-a primit o scrisoare atît de teribilă de la cineva... N-am mai avut cuvinte : va să zică primise rîndurile în care îl felicitam pentru ziua sa de naștere. Dar nu, imediat am pălit : scrisoarea era teribilă prin obrăznicia ei, mi-a zis. Nu este exact, nu obrăznicie, altceva : nimeni nu-i făcuse o propunere care să-l îndurereze atît ! „Vă rog să mă scuzați că v-am supărat !" „Nu m-ai supărat, m-ai îndurerat". Era vorba de o altă scrisoare expediată cu o săptămînă înainte, ca răspuns la o... ce să mă mai explic : glumisem, făcînd pe tiranul, spunîndu-i cu un aer marțial că am hotărît să le dezvălui cunoscuților despre care el îmi scrisese frumoasele lui gînduri despre ei... Nu era nimic în tonul meu decît un orgoliu ce-și zicea că săvîrșește o nedreptate față de el, spunîndu-le separat celor doi... era un ton însă plin de dragoste și de respect față de el. Evident, ușor... prin hotărîrea neînduplecată, cum ziceam... ușor caraghios : doar nu puteam prin asta să-i fac lui nici o nedreptate și nu puteam celor doi să le produc decît bucurie. Atunci de unde venea neînțelegerea ? De unde tonul său categoric ? Pînă la urmă, ne-am împăcat, ne-am lămurit la telefon... i-am explicat că nu voiam decît să fac un bine, o plăcere... M-a întrebat dacă în Cîmpuleț e soare, da, era... și mi-a urat... între noi să fie numai lumină, să se reverse peste mine și peste ai mei, peste familia mea numai lumină, soarele să... Și de unde telefona era soare, deci același soare să ne lumineze... Bun, foarte frumos, dar ce se-ntîmplase ? Desigur : mă bănuia de ceva. De o ticăloșie ? Sau îi băgase cineva în cap că urmăream ceva cu acea scrisoare ?... Ce ?... Devenise un lucru nemaipomenit de grav, dintr-o pornire curată de-a mea... Ce modificase în el această intenție a mea ? Niște rînduri spuse totuși cu autoironie („m-am hotărît ca un tiran să...", cam așa) le luase drept ce ? M-a întristat acel telefon și m-am gîndit cu stupoare că primisem niște vorbe grele, ca să nu le zic înjurături, tocmai de la omul pe care-l iubeam. Apoi

m-am gîndit că poate primise și scrisoarea de ziua numelui său și poate se gîndise că urma să-i cer ceva : căci altfel de unde atîta dezinteres la mine în două epistole, de unde atîta timp liber pentru fostul meu profesor de istorie ? Nu-l iubisem niciodată ca pe un bărbat, nici nu putea fi vorba de asta, era cărunt și distins și bătrîn de cînd îl știam. De ce mă repezise ? De fapt, nici nu-mi fusese mie profesor, predase la alte clase și pentru puțin timp, suplinise orele unei domnișoare ce intrase în concediu de naștere. Da, omul acesta ori ne credea și pe mine și pe Calagherovici niște ticăloși, ori aflase că soțul meu are încurcături și nu mai voia să primească scrisori, de nici un fel, de la mine, să rupă orice... Ori, da : credea c-o să-i cer un ajutor și se supărase (nu, fusese cuprins de durere) pe mine... ca nu cumva să-i cer acest ajutor ? Vezi, îl bănuiam de orice, fiindcă nu-mi puteam explica telefonul său... sau poate fiindcă și el mă bănuia de orice și nu-și explica scrisoarea mea, îmi dăduse acel ciudat telefon ? Tristețea mea era una singură : dintr-un gînd bun al meu ieșise o catastrofă. Ce taine pot produce o asemenea transformare ? Cu tine cum a fost, Moise ? Crezi că nu dormeam noaptea visîndu-mă în brațele tale calde, fulgerată de marea ta forță, posedată pînă la nebunie ca de un diavol (ce și erai față de oameni), beată de plăcere ? Mai degrabă era altceva, o întrebare : ce voi face eu mîine (cînd oasele o să-mi fie grele și sîngele uscat și-o să trăiesc numai cu un aparat de radio la ureche, străină de toate, vorbindu-mi lumea numai dintr-o cutie de lemn, ce vrea ea și la ce oră vrea ea, și în limbi diferite, mai mult pentru ea, nu ca s-o-nțeleg eu), mîine, la bătrînețe, în afară de nesfîrșite bodogăneli prin odaie de una singură, mîine ?... Deci am căutat să fiu cu tine ca să găsesc în tine acea stare liniștitoare care e uitarea, acea puternică liniște, de care tu aveai nevoie în primul rînd pentru tine, ca să nu crăpi... Trebuia să existe în tine un adevăr în numele căruia nu ți-a păsat de nimic atunci cînd... Nu, în tine trebuia să fie acea liniște ce vine dintr-o convingere, neînțeleasă pentru mine convingere... Altfel, streangul ! Căci altfel prelungirea vieții (cu toate dichisurile și băile și curele de ape minerale și medicamente gratuite și atîtea alte mijloace artificiale, din afara ta venite, excursii în

țară și-n Turcia și Bulgaria) putea fi în sine un rău și mai îngrozitor. Ce convingere ascunsă pentru mine, dar uriașă te făcea pe tine atît de zîmbitor și de odihnit, mulțumit de gîndurile tale și de simțurile tale toate cele șapte și toate cele care or mai fi fiind, și rămîn necunoscute, într-o desfătare a privirilor aruncate, cum se zice, peste oameni și zile și copaci și străzi și lume, în urechi cu muzică de îngeri cîntînd duios, cu gura niciodată acră și niciodată de fiere, mirosind a mentă, ce rai era în tine și în întrebările și răspunsurile tale ce nu puteau să te mai doară, ce siguranță te ridica ușor, ca într-un vis, peste ce se-ntîmpla și se-ntîmplase, peste trecut și peste viitor, privind ca dintr-un leagăn atîrnat, și legănîndu-se, peste trecut și peste viitor, sigur că tot ce lăsasei în urmă și ce avea să vină erau numai crini, pogoane de crini, în toate părțile la fel, egal, o nesfîrșită și odihnitoare lumină de crini ?... Ce mă voi face eu fără tine la bătrînețe, să mă rog în fiecare zi lui Dumnezeu, în care nu cred, să se-ndure de mine ? Ce voi zice atunci, ce voi face ? Deja noi doi eram legați prin niște amintiri comune, prin balurile celor de la fabrica de cuie (și ale cofetarilor), prin scrisorile zise primite de Calagherovici : ele, amintirile, începeau într-o zi și se terminau în ziua cînd te-am întîlnit plimbîndu-te pe bicicletă, între două zile erau prinse, ca o viață, ca o smerită și ciudată viață cuprinsă într-o viață ce fusese și avea să fie cum fusese, altfel ca aceasta... Dacă n-aveam să ne mai purtăm ca în această scurtă viață, ca în aceste amintiri, de rămîneau doar ca amintiri, ce avea să se întîmple cu mine ?... Totuși, vrînd nevrînd, îl trădasem pe Calagherovici, tocmai cu tine (crucea lui e pe mormîntul lui, în cimitir, pe oasele lui, așa cum este și a lui Dunărințu în Pătîrlagele, dar nu la căpătîiul lui, el nu este acolo și nici nu se știe unde este, numai ea este și-l așteaptă, îmbătrînind ca orice cruce, cu data nașterii și a morții pe ea pusă ca la o înmormîntare, cu pomană, cu bocete de babe, cu lumînări, doar fără cel care nu trebuia să lipsească, mortul) : ce avea să se-ntîmple cu mine, care n-aveam nici mormînt și nici cruce și trăiam, dar mă simțeam arsă și moartă ? Însă ce puteam eu să fiu altceva în carne și oase decît o muiere groaznică și decît

carnea și oasele în care zăceau minciuna și trădarea bărbatului meu, o arătare boită pe buze și pe unghii, nimic altceva decît consecința în carne și oase a propriilor mele gînduri... Toate disperările mele, din clipa cînd întrezărisem că tot ce se-ntîmplase cu Calagherovici era ceva real, și chiar moartea lui era un act real (dădusem chiar și eu o mînă de ajutor să se împlinească) ce nu se mai putea modifica, sau să revină ce fusese, toate spaimele mele (cînd descoperisem că totul era definitiv și pentru totdeauna încheiat cu Calagherovici) trebuiau să-mi dea curajul să mă prind în laț, și lumea eventual să regrete acest curaj al meu și să mă ierte ? Sau ele să-mi dea puterea să-mi trăiesc bătrînețea oricum (chiar infirmă și putrezită și fluierată în degete, pe la colțuri de stradă și printre garduri, de copii), de-o mie de ori oricum, fericirea și bucuria nefiind altceva decît a exista, decît a exista oricum... Viitorul meu nu mi se mai părea necunoscut, mă aștepta lîngă tine o bătrînețe lungă, plină de bunăstare și de liniște, cu salam de Sibiu la cafeaua cu lapte dimineața, cu o căciulă de nurci ca nevasta ginecologului Pantelimon Marcu, o dragoste fericită ca orice dragoste a bătrînilor, care sînt fericiți pentru că pentru ei nu mai există nici un viitor. După cum vezi, toate aceste clipe ale mele sînt legate de tine. Aveai un secret, o credință care să mă izbăvească și pe mine ? Sau erai un escroc ? Eu îți pomeneam mereu numele, să mă dezvinovățesc. Și și acuma nu-mi tace gura și mereu te văd ori pe bicicletă, ori cu jupuitul de Carastan, ori bînd bere cu Gălătioan, mereu te văd surîzător și sigur în raiul tău de crini și totul mi se pare că pute și urlu la tine ca o tîmpită, da, urlu, căci de-aș tăcea ar însemna... da, tăcerea ar însemna o mărturisire, că sînt vinovată..."

74

„Ce facem noi cu libertatea noastră, Moise ? Cu credința noastră ? Mi-am pus această întrebare cînd fratele meu Adrian s-a-mbătat în noaptea de sfînta Maria cu vin în Pătîrlagele și-a venit peste dealuri acasă și peste izlaz, tăind drumul, pe nici un

drum bătut de sănii și căruțe, pe unul al lui, prin porumbul încă necules, prin vii, peste mirişti : era adică beat destul de s-a uitat el peste zare și și-a zis că acolo e Lăzărenii, satul nostru, unde nu se vedea nu din cauza nopții, ci a depărtării, acolo este și acolo voi ajunge... Mai era cu Marin, băiatul lui Dolîngă, cu Temistocle Puțurache : o ceată de băieți beți, călări, veniți în Pătîrlagele la rugă pe la neamuri. Au plecat toți, dar unul n-a mai ajuns în Lăzăreni și partea asta de viață a lor a rămas numai a lor, și nici măcar a lor, fiindcă piliți fiind și fiind și noapte nici ei nu știu precis cum s-a-ntîmplat și din ce vorbe și din ce încăierare Sabin ciobanul a rămas fără zile. Cine a dat primul și de ce și cine a desăvîrșit moartea în Sabin cu un cuțit rămas fără urme ? În învălmășeală s-au despărțit, fiecare în altă parte a luat-o din pîlc și unii numai a doua zi cînd s-au trezit mahmuri au aflat că Sabin sta cu pînza peste ochi fără suflare. I-au dus pe toți să-l vadă, pe rînd : și cînd s-a apropiat Adrian de el și a văzut încet ridicîndu-se cu mîna celor din Cîmpuleț tifonul de pe fața lui Sabin, cînd i-a văzut ochii deschiși privindu-l ca îngînduraţi și gura căscată în colțul buzelor cu un licăr de sînge, a strigat : Sabine ! Și-a căzut în genunchi ca un juncan lovit cu securea în creștet și cei din Cîmpuleț au fost siguri că el avusese custura. Și el a și zis : eu am dat în el. Și l-au și dus cu mașina. Dar i-au dus și pe cei care n-au recunoscut nimic, pe toți adică, să-i cerceteze : și iată cum dintr-o prostie libertatea lor se sfîrșise, cel puțin pentru un timp, pînă-l găseau pe cel care dintre ei... sau pe cei care... pînă se limpezeau apele... Eu n-am dat în nimeni, mă gîndesc, nici cu aracul de vie (ei într-o vie începuseră să se bată, după ce descălecaseră să se ușureze ; se ciuciseră să mănînce struguri de la butuci ; și unul îl stropise pe altul peste mîini cum alegea boabe dintr-un ciorchine, și nu se știe, voise, ori se-ntîmplase, în bătaie de joc, ori din nebăgare de seamă... Care-ai fost, mă, care ? Tu ! Ba tu ! Ba nu eu ! Tu ! Și căzuse cățeaua pe Sabin, care tăcea. Cine tace ăla este, și-uite-așa...), nici cu o nenorocită de furculiță... Dar ce e ciudat : după moartea lui Calagherovici, eu am rămas în libertate, n-avea nimeni ce să-mi reproșeze, ba mai mult, eram plînsă și

compătimită ca o văduvă, eram liberă să fac ce vreau, dar am simțit că nu pot să fac nimic, că nu știam ce să fac cu libertatea mea, la ce să-mi folosească. Și cînd l-am băgat pe Calagherovici în pămînt și lăutarii din Pătîrlagele și Branişte cîntau cîntecul lui cel din urmă și babele se jeleau, cînd bulgări de pămînt au început să se audă izbindu-se de sicriul lui de lemn, cînd toți cei din jur își luau rămas bun de la el aruncînd peste el un bulgăre negru sau un pumn de țărînă, atunci am simțit că mă aflu la propria mea înmormîntare, că mie-mi bat tobele și peste mine se ridică pămîntul și mie-mi potrivesc crucea la căpătîi și mie-mi ard lumînările în lumina zilei. Și atunci de ce m-au luat femeile de braț, de ce mi-au vorbit, de ce trebuia eu să mai supraviețuiesc propriei mele morți ? Ce libertate și ce viață mă așteptau, cînd eu văzusem cu amîndoi ochii cum coboram sprijinită în frînghii în groapă, cînd mă văzusem acolo stînd cu mîinile pe piept și pudrată ? De ce mai trebuia eu altă dată să mai mor încă o dată ? Acum măcar știam și fusesem de față pînă se golise cimitirul de oameni, pînă rămăseseră acolo, pe dedesubt, și sub rădăcini de pruni și meri morții muriți mai demult, cei bătrîni, cei tineri... Bine, babele mă ținuseră de braț și-mi vorbiseră pînă mă duseseră acasă, pînă deci se încheiase înmormîntarea : dar ce-avea să se-ntîmple cu mine de-acum încolo, ce viață mă aștepta pe mine după moartea mea, după această moarte a mea ? La ce-o să mai fiu bună, o să fiu ca un moroi, o să beau sîngele altora ? Prostii, totul a reintrat cumva în normal : te-am întîlnit pe tine pe bicicletă și parcă te așteptam să te văd și să mă chemi în Lăzăreni să-ți dau o mînă de ajutor, sau să vii la mine acasă... Oare n-a fost un blestem ca după moartea asta a mea carnea mea să se împreune în nopți nenumărate cu a ta și să vină pe lume Anita ? m-am întrebat asta cînd a murit Anita, Moise. Cînd s-a născut ea, am fost fericită : uite, aveam pentru cine să trăiesc (viața mea care nu mai avea nici o importanță pentru mine, și mi se putea întîmpla orice, orice măgărie, orice insultă, orice murdărie, chiar încurcătura cu tine nefiind altceva decît un lucru fără importanță pentru o muiere și pentru o viață de muiere care n-aveau nici o impor-

tanță), ei, uite că acuma venise Anita, aveam pentru cine să muncesc și să rabd orice rușine, viața mea, așa păcătoasă cum era, era a ei, îi aparținea ei în întregime, de-acum încolo ei... Vezi, era și o minciună, și o bucurie adevărată : îmi găseam un rost, nu mai puteam fi nepăsătoare la ce se petrece cu mine și la ce se zice despre mine, aveam o datorie, îmi căpătasem cumva din nou libertatea care murise atunci, odată cu Anita se născuse și... Asta poate n-ai dorit tu, Moise, ca eu să mă trezesc, ție întotdeauna ți-a plăcut să poruncești peste morți și să trăiești... În ce crezi tu, te-ntreb, și ce faci tu cu libertatea ta, cu puterea ta ? Taci și mă privești ca pe o proastă înnebunită că i-a murit fata și c-a rămas în vînt ca o... Dar eu te-ntreb pe tine și aștept un răspuns, cînd ar trebui să n-am nici o speranță și nici să-mi mișc limba în gură : tu semeni cu Cristofor Paicu ! El e cu pantalonii călcați, dichisit, dat cu parfum, ras, cu părul alb tuns scurt, cu pălărie neagră și cravată neagră, palid și semănînd cu un mort ce se mișcă pe stradă încet, să nu se spargă, livid încă de dimineața cînd pleacă la slujbă. Pare scăpat noaptea din cimitir, venit să răsufle, un mort plimbîndu-se prin magazine alimentare, făcînd coadă la conserve cu ciuperci și la brînză puturoasă, bîndu-și cafeaua în restaurante, mai săltînd și cîte-un coniac mic, de ochii lumii, cu ochelari de soare ca orbii și iarna și vara, cu o cîrjă neagră, groasă, cu toc de aluminiu, să izbească asfaltul și lumea să se desfacă în două și să-i facă loc, mort fără să știe, așa cum și tu ești, dar nu pe dinafară ca el, pudrat și elegant și cu pălărie neagră, nu, tu ești îmbrăcat normal și nu te supără un pantalon fără dungă, pari ca oricare altul și treci neobservat, dar... fie-ți țărîna ușoară ! Dar poate că această stare îți dă ție puterea care te face de neînvins, că nu ești ce arăți și te afli dincolo de ce ești, în afara propriului tău destin... Toți sînt ce și arată, mai mult sau mai puțin, Brînzaș tîrîndu-și sacoșa prin cîrciumi și cofetării și săli de sport, obosit de prostia lumii și de lupta în care se află de dimineața pînă seara cu tîmpiții și cu cei fără șira spinării și fără creier, cu găgăuți ce văd lumea și o cîntăresc cu burta lor și cu plăcerile lor instinctuale, animale pe două picioare, funcționari ușor de cumpărat și de manevrat, sensibil la toate suferințele omenirii, fără bineînțeles să miște un deget, scuzîndu-se că nu poate schimba lumea, neavînd putere, nefiind decît un slujbaș ce-și cîștigă și el o pită, nebăgat în seamă de cei ce taie și spînzură... ducînd Brînzaș, în vorbe, niște lupte grozave pentru binele umanității, sacrificîndu-și viața, dar neputînd totuși mai mult, singur e și greu... Cu Gălătioan vorbind despre etică și democrație, ca un teoretician, nu îndeajuns însă de prețuit, iar cu deșteptul de Carastan despre faptul că nu-l consultă nici un for și nu poate ajunge la nici o autoritate să-și spună gîndurile și că și Gălătioan și alții... Așa că pînă la urmă toți îl știu că el îi vinde pe toți unul la altul și-i linge în fund, asta fiind boala lui, să meargă cocoșat în urma celui cu care se află, zicînd da și aprobîndu-l mieros și înjurîndu-l în gînd... Pe Gălătioan, pe care în spate îi zice că e un subcortical, de ce o singură dată nu l-a băgat în mă-sa pe față și de ce măcar o singură dată nu l-a ocolit pe stradă ? Orgolios, bolnav că e invidiat și persecutat, violent și necruțător cînd nu-l aude nimeni, și resemnat ca o rîmă, tîrîndu-se după cei care ar putea să-i facă un bine, zîmbindu-le umil cu toată gura, făcînd pînă la urmă poate fără să vrea ca acești zișî de el ignoranți... Amenințînd ca acei băieți că vor cutremura lumea de-o să aibă prilejul și ștergînd-o pe furiș și definitiv în fața primului prilej de... Eu sînt un om liber ! striga el, și dacă toți ar fi ca mine n-ar mai exista nedreptate și corupție, și dreptatea !... Știu că acest gigă care face pe filozoful prin cîrciumi te amuză cel mai mult atunci cînd îl inviți la o ciorbă și cînd vine spart de foame și de dorința de-a-ți spune tot ce-a aflat în ultimul timp în Cîmpuleț... că poetul Ion Logofet la școala de tractoriști le-a citit elevilor și profesorilor un ciclu despre campania de primăvară, pe care altă dată și-ar fi putut cumpăra un Grigorescu (cum își și luase unul pe un grupaj despre mineri) și... astăzi, de-abia un Piliuță putuse să... Venise cu soția la șezătoare și ea rămăsese în fundul sălii și elevii se tot întorceau cu privirile spre ea, dolofană și cu blana pe genunchi, ea arăta pentru interni

destul de... destul de... Și unul îl întrebase pe Logofet : „Tovarășe poet, mie mi-au plăcut versurile... cele cu brazdele întoarse de șapte brăzdare... și cu motorul care duduia... dar aș dori să-mi spuneți... poeții au muze, cine e muza dumneavoastră pentru versurile astea despre tractoriști, tovarășa ?“ Logofet rîsese, he, he... Da, Brînzaș te ține la curent cu toate fleacurile, să-ți facă plăcere și să-i facă pe alții de rîs. Așa este el, cum și arată, dar tu ?... Tu ești foarte ciudat, cel puțin ciudat : după ce l-ai băgat pe Horia în pămînt, te-a cuprins mila de el și-ai încercat călare pe-un cal să bați toate satele și coclaurile ca să-l afli și să-i ridici un monument... Și cu mine, după ce l-ai nenorocit și cu ajutorul meu pe Calagherovici și-am rămas neputincioasă și zdrobită ca o iască, ai căutat să-mi vorbești cu dulceață și să mă-ntrebi de taică-meu, ce mai face el, dar Eftimie ?... Și într-o seară (cînd nu te vedea nimeni), mi-ai bătut în geam și pe fereastră mi-ai întins un buchet de trandafiri și mi-ai vorbit despre sateliți... „Auzi, domnule, omul mîine poimîine o să ajungă pe Venus ! Oare pe alte stele o fi viață ?“ m-ai întrebat și știai că numai de alte stele nu-mi păsa mie... „Scuză-mă că ți-am adus flori, să nu crezi că sînt... dar... Și mîine o să aducă portocale și banane la «Autoservirea» din centru...“ Îmi vorbeai despre lucruri mărunte, omenești, ce mai știu din Lăzăreni, am auzit despre hoții care-au spart un tren cu coniac și ?... Erai adică și tu un ins obișnuit, cu picioarele pe pămînt, un om de omenie și între noi trebuia să fie numai gînduri curate și... Dar pînă atunci de ce nu fuseseși așa, Moise ? Acuma erai pus pe vorbă, nu te mai grăbea nimeni și nu-ți mai cerea scrisori false și mărturii, acum veneai cu trandafiri și erai om de omenie și-mi vorbeai despre banane și băile de la Pucioasa și voiai ca discuția noastră să nu se mai schimbe și să rămînă mereu plină de portocale și de hoți de trenuri prinși a doua zi și de viața de pe Venus, și seara să nu se mai termine, secundele să se dilate și noi să trăim în omenie în imensitatea și necuprinderea lor de secunde dilatate ca într-o sfîntă eternitate... Dar cu cît tu erai mai

blînd și mai de omenie, cu atît eu vedeam în tine, vie, toată disperarea mea, pe care aveam să o port ca pe cămașa de moarte și care avea să mă doară și sece cu atît mai mult cu cît n-aveam nici o scăpare din ea și nimic să mă vindece...“

75

„În fața fabricii de cuie au aranjat pe trotuar două barăci de lemn cu țuici și șliboviță și rom și coniac, și cei care-au ieșit din schimb s-au oprit și-au început să cumpere cîte patru o sticlă, apoi cîte doi, să se înghesuie și să strige și să nu mai aibă loc în fața tărăbilor, și cei ajunși lîngă vînzători să fie strigați pe nume și să li se trimită banii peste capetele celorlalți, aflați într-o coadă uriașă, să le ia și lor... și gălăgia creștea după fiecare înghițitură, un fel de nemulțumire surdă îi întreba din mai multe guri deodată pe cei doi cîrciumari de ocazie de ce nu veniseră mai mulți ? Și strada se bloca, unii se așezau pe marginea trotuarului, alții dădeau noroc rezemați de biciclete, obrajii li se colorau, își aduceau aminte de bancurile cu Bulă cîrciumar și cum erau nemîncați băutura îi ardea la stomac : și ca să nu mai simtă nimic, mai luau o sticlă și erau din ce în ce mai voioși în această zi de salar și din ce în ce mai puși pe cîntec și mai fericiți... Și de la o vreme, se vedeau cam lîngă calea ferată niște femei care se foiau, întîi zece și în secunda următoare douăzeci, în fiece clipă înmulțindu-se ca ieșite din pămînt, bolborosind ceva și neîndrăznind decît să privească spre barăcile ieșite și ele ca din pămînt și dovedindu-se fără fund în sticle cu țuică și tării... Erau nevestele și fetele și surorile lor, mai mult nevestele scăpate și ele de la lucru, strînse acolo să-i ducă acasă, neîndrăznind nici una singură să se apropie de bărbatul ei ca să nu fie fluierată de toți ceilalți și luată în glumă și trimisă acasă, ori chiar împinsă sau lovită de chiar propriul ei bărbat, ce trebuia să dea un exemplu că nu ascultă de-o găină și că el cîș-

tigă banul și el... Așteptau să se adune cît mai multe, cît mai toate, ha, ha, și-atunci dintr-o dată, cu un curaj nemaipomenit și încruntate, se îndreptau spre bărbații lor și strigînd ca la meci, nemaiștiind care la care... și-i luau de-o aripă, îi despărțeau, încurcau totul, vorbeau de ciorba de fasole care-i aștepta acasă, de copii... Și se spărgea tămbălăul ca o bubă și rămîneau cei doi birtași să-și numere banii, obosiți și transpirați, cu creioane chimice la ureche, cum le stă mai bine oamenilor cu importanță... Și atunci se observa lîngă un stîlp de telegraf și o grămadă de hîrtie, lozuri în plic rupte și dintre ele răsărind cu borcanul în mînă Brînzaș, adunîndu-le cu piciorul la un loc ca să le ia și să nu facă murdărie... El era mereu la datorie cu cei doi bufetieri, mergeau la salar în fața tuturor porților, la fabrica de marmeladă, la... Într-o vreme, lucraseră și în turele de noaptea, cînd ieșeau de la cuie dimineața cei... Ei aduceau norocul, ziceau, și bucuria, aveau și ei rostul lor, erau întreprinderi de stat, făceau ore suplimentare, muncă în plus, ca să fie bărbații fericiți, se luptau și ei adică pentru fericirea oamenilor, în zile de chenzină măgarii... Vezi, oamenii munceau, și Brînzaș sta cu mîinile în buzunare și cu borcanul de biletele pe-o laviță și-i aștepta... și uite așa ei mai plăteau un impozit, îl mai țineau cu salar și pe Brînzaș, mai rămîneau fără niște parale, dar acestea li se lua într-un fel mult mai ticălos, făcîndu-li-se adică și lor o plăcere, aceea de a-i da de bună voie, de a-i juca, sperînd o mașină, un frigider, un „mai trageți o dată..."

76 „După cîteva zile, au venit din Cîmpuleț mai mulți să ancheteze cele întîmplate. Era și Brînzaș cu ei în mașină și el a venit la tata și i-a spus : „Adrian nu e vinovat, el a recunoscut fiindcă a fost cel mai sensibil, n-a putut suporta să vadă pe cineva care a fost și nu mai este, moartea acelui băiat l-a zguduit peste măsură... M-au luat și pe mine din întîmplare în mașină și i-am auzit vorbind... e și părerea mea că ei au dreptate... Pe la amiază o s-ajungă să discute

și cu dumneata, au luat-o de la cei mai bănuiți... Vezi, poate pui o țuică la rece și-ai vreun pui, că le-o fi foame... Vine și șoferul, și ăstuia de-i dai un țol, se-aranjează..." „Ce țol ?" a întrebat tata. „De lînă, o pătură, acolo... să pună pe scaun ca o husă..." „Ca o ce ?... Dar cine te-a trimis la mine ?..." „Nimeni, am venit eu singur, am simțit că Adrian e nevinovatul cel mai nevinovat... și ca să-l scoată cît mai repede... le-o fi și lor sete și foame și un țol... da, de asta am vorbit și cu șoferul." „Uite care-i situația, a zis tata, eu nu tai nici un pui și nu dau nici un țol, să fie clar..." „Ce-ar zice lumea d-asta ?..." „Nu lumea, nu-mi pasă mie de ea... Și nici țuică nu scot. Și țolul nu-l dau, n-am de ce, dacă Adrian nu e vinovat, de ce să dau eu de pomană un țol ? Iar de e vinovat Adrian, să plătească, și țolul tot n-am de ce să-l dau." Brînzaș a dat din cap și-a ieșit pe poartă și dus a fost și-n acea zi nimeni n-a mai dat pe la tata să-l întrebe de Adrian. Cine l-a trimis pe Brînzaș, sau de-a venit el singur, nu mai contează : refuzul tatei de-a accepta propunerile lui sînt importante, fiindcă părerea lui despre Adrian era mai importantă decît a celor veniți din Cîmpuleț, oricine ar fi fost ei. Cine știe ce le-a și spus Brînzaș ? Descoperiseră vinovatul, de n-au mai dat pe la tata, l-au găsit zgîrcit și cîrcotaș ? Astea îi priveau... Tata nu s-a dus nici la proces, nu era treaba lui : dacă Adrian ucisese, trebuia să-și ia răsplata, de nu, dreptatea și legea aveau să-l trimită acasă, el, ca tată, n-avea nimic de făcut, decît să creadă orbește, cum și credea, în lege și în adevăr și în dreptate. Și cînd Adrian a primit doisprezece ani, el n-a scos o lacrimă și nu s-a dus să-l vadă nici la recurs, cînd deja se știa că tot nu va cîștiga, dar cînd trebuia măcar să se mai privească o dată lung pentru cei doisprezece ani ce-aveau să-i despartă... Tribunalul nu putuse greși, își zicea el, și nici prin cap o singură clipă nu se-ndoise că s-ar fi putut strecura o greșeală... Tata credea în lege cum alții cred în Dumnezeu, nu era un exemplu de conformism, cum mi-ai zis tu, el n-a fost de-acord din frică și din lașitate cu judecata și nici n-a primit-o cu tristețe și resemnare și nici cu : „așa a fost să fie..." Nici nu fo-

losea cuvîntul destin și nici nu lăsa adică în voia lui ce se-ntîmplase, că toate curg într-o ordine fără greșeală și imposibil de schimbat, nu, nu, el credea în legi și-n adevărul lor. Așa cum Peralta și Mare Ștefan n-au dat doi bani găuriți pe tribunale burghezo-moșierești și judecători și legi și n-au crezut decît într-un singur adevăr, care pentru ei se numea partid. Opt ani, cît Adrian a stat la închisoare, tata n-a trecut o singură dată pe la vorbitor, măcar să se privească : și nu era nici cruzime și nici nepăsare în purtarea lui : fiul lui era un criminal și el nu-l învățase să scoată cuțitul la nimeni... Și tata o clipă n-a tresărit încolțit de acel frig care-ar fi putut să-i strecoare în gît (în gît, unde se opresc întîi cele pe care nu vrei să le înghiți, he, he) că s-ar putea înșela... Și că s-ar putea și un om neînvățat să ridice custura și să dea, să fie scos din starea lui și din neputința lui de a ridica mîna și a da și pus să ridice cuțitul și să izbească, să scape de-o pacoste mai grea decît pedeapsa ce el ar fi putut s-o primească, el, și alții să scape... Opt ani de zile nici nu i-a zis pe nume lui Adrian Adrian, ca și cum nici n-ar mai fi fost, și, repet, nu chiar din nepăsare... așa i-ar mai fi rostit numele, întîmplător. Nu voia s-audă de el : nedreptatea ce i-o făcuse el părinților acelui băiat, omorîndu-l, era de neiertat. Și mutenia lui de opt ani nu l-a dus cu gîndul că el... da, că el refuzînd un nenorocit de țol refuzase să se facă lumină într-o întîmplare ce nu era atît de clară și că aproape dîndu-l afară pe Brînzaș ca pe un trepăduș nimerit acolo să mai vîndă și acolo niște lozuri în plic (și în acel loc unde se întîmplase o tragedie) nu-i primise în curte pe cei care veniseră să înțeleagă și să dezlege ce se putuse petrece în acea noapte... și el, astfel, prin credința lui în dreptate, împiedicase chiar să se facă dreptate, și Adrian... Nu, legea era deasupra lui, și fără el, Dinache, dreptatea tot... Așa era el, și-așa a și rămas opt ani fără să știe că purtarea lui l-a făcut să intre într-o apă fără fund, în tragedie, într-o tragedie unde nu murea un om sub cuțit, se-ntîmpla o moarte și mai îngrozitoare... și între el și

Adrian, și mai ales în el, da, mai ales în el avea să moară o credință și o... Cînd l-a văzut pe Adrian intrînd într-o dimineață pe poartă și spunîndu-i că s-a constatat că fusese o greșeală și el era nevinovat... da, de-abia atunci și-a adus aminte că parcă în ultima vreme auzise ceva... ceva ce păreau niște bîrfe, vorbe să-l liniștească pe un părinte... De-abia văzîndu-l intrînd pe poartă într-un costum strîmt și scurt în mîneci... cel poate de-acum opt ani, a zis : „Cine ți-a dus hainele astea, soră-ta ?“ Și n-a așteptat un răspuns, nici nu-l interesa, întrebase ca să poată zice ce-a și zis : „Ai mai crescut, mă“. Nu i-a zis pe nume, mă Adriane, încă nu-l iertase, încă nu voia să recunoască față de el că greșise și că în el se făcuse praf... nu, nu i-a pomenit numele, încă nu i l-a pomenit. cînd fără s-o poată numi pe nume și nepăsîndu-i de acest nume, el știa că intrase într-o apă fără fund, într-o tragedie, în ceva fără scăpare, în ceva care, da, avea un nume... Mie, nu lui Adrian, mi l-a spus, zicînd : „Fato, am intrat pînă peste cap în rahat“. S-ar putea întreba : dacă Eftimie citește gîndurile oamenilor și știe adevărul, de ce nu i-a spus el tatei prin ce trecuse Adrian în noaptea de sfînta Maria, doar erau cei mai buni prieteni ? Nu e asta cea mai bună dovadă că poveștile cu Eftimie sînt niște aiureli ? „Ba da“ a zis Dolîngă. „Ba nu, a zis Don Iliuță : dacă Eftimie știa adevărul și nu i l-a spus lui Dinache, e pentru că știa și ce gîndea Dinache, că nu crede decît în lege, întîi în lege și apoi în oameni, în prieteni... deci pentru Dinache legea era deasupra chiar a prieteniei, chiar a sentimentelor, care mai pot greși și greșind ar putea schimba sensul unei întîmplări și, prin asta, întîmplarea... pe cînd legea nu poate greși deloc și așa se dă stabilitate și forță unei lumi... Și Eftimie, dacă voia să-l schimbe pe Dinache, nu putea cu vorbe, era prea tare Dinache ca să fie schimbat cu niște vorbe, era nevoie de un preț greu, de fapte... Și-au fost cei opt ani ai lui Adrian care l-au întors pe dos pe Dinache“. „Așa zice Don Iliuță despre tata, și de-i așa, atunci tata n-o să se împace nici cu legea care i-a dat dreptate lui Dolîngă în procesul cu Eftimie, cînd i-a cîștigat pușca de vînătoare, și nici cu

povestea cu motorașul de tăiat lemne : și-o să-ncerce să-ndrepte el ce e stricat și nu se știe de-o să găsească drumul cel mai bun..." Dolîngă trage în iepuri în sezon închis și în vulpi și n-are milă nici de puii de lupi și de fazanii tineri... și nu se știe cît e aici setea lui de sînge și cît e plăcerea lui de a încălca nu legea, ci puterea celui care apără legea în pădure, a lui Dinache... El, mai mult decît cu niște biete animale, are cu pădurarul și cu prietenul pădurarului, Eftimie, și cu prietenul prietenului pădurarului, călugărul Paisie... De ce dă el foc la pădure, de nebun, ori ca să-l sperie pe călugăr că s-ar putea într-o zi cînd vine în sat să-i ia foc în pădure și biserica lui de lemn și să piară odată cu ea și puterea care-l ține pe el departe de lume și aproape de Dumnezeul din biserica lui ?... Dar s-ar putea ca din focul ce tot îl pune el prin pădure și din animalele împușcate și lăsate moarte acolo și din toată nebunia lui, din nerespectarea pădurii și a puterii lui Dinache peste ea și din violarea acestei puteri și din violarea prin aceasta a naturii și a legilor ei să se ivească pînă la urmă o tragedie, care chiar de încă nu s-a ivit există din moment ce faptele lui Dolîngă există... și atunci, atunci, zice Don Iliuță, nu mai garantez că n-o să se petreacă tot fără martori, așa cum nevăzut de nimeni pune și Dolîngă foc în pădure și trage cu pușca... Și cine nesocotește pădurea și iepurii, în marea lui nesocotință nesocotește și omul ce păzește pădurea, sau numai trece prin ea sau trăiește în ea și nesocotirea asta a omeniei celui care păzește și animalele pădurii duce sau a dus (sau a fost așa de la început) și la nesocotirea omului... Și buba aici e, zice Don Iliuță. Și eu te-ntreb, Moise, nu are dreptate și-n ce-i privește pe alții, în afara lui Dolîngă ? Care acum e mort... M-ai socotit tu pe mine om ? Sau ceva ca o măturăde care să te folosești pentru a-ți face un colț curat și al tău într-o ?... Tata nu nesocotea legile, tribunalul era ca o biserică, sfînt : bună sau proastă, avea o credință. Era un ins cu spinarea puternică, îl căra pe Eftimie noaptea în gîrgele ca pe un fulg pînă la el acasă și înapoi, cîntînd ei doi, beți turtă... el, mai tare ca piatra, părînd cu Eftimie în circă (cum Eftimie n-avea decît

niște lăbuțe în loc de mîini și picioare, ca fiind fără ele adică) un om cu două capete, o ființă ciudată, cîntînd pe două voci de răsuna sub stele tot satul... Dar cînd a intrat Adrian în curte după opt ani de lipsă de-acasă, s-a muiat ca o luminare pusă vara în mijlocul curții la soare : nu legile, dar poate și ele, însă mai mult decît ele, credința lui în ele l-a topit, l-a umilit... „Am intrat în rahat", mi-a zis, și asta era cel mai grav ce putea spune... În rahat erau cei ce nu semănau cu el, codoșii, putorile, Dolîngă și neamurile lui, toți cei de care se deosebise prin munca lui și credința lui și bețiile și prieteniile lui, toți cei cu care nu voia să fie egal și cu care prin intrarea lui Adrian pe poartă devenise. Aia dăduseră țolul și puseseră vinul la rece și pîinea la copt în tăst pentru copiii lor și pentru ei, crezînd în țol, și în vin și în niște pui fripți pe cărbuni, cu mujdei... El se socotea vinovat și era vinovat, dar mă întreb : oare era vinovat chiar de ce se simțea el vinovat ?... Dar cu această întrebare tulburătoare și de tortură ne putem și noi doi uita în oglindă : cine sîntem, ce amestec am eu în povestea cu Calagherovici, cu anii lui din urmă, de scrisorile ălea false sînt eu de vină, sau de altceva mult mai puturos și de care nu știu sau nu vreau să știu ?... Și cu Anita ? Sînt vinovată că nu m-am dus eu în locul ei la magazin să cumpăr zahăr... sau tu... ești vinovat că te-ai împrietenit cu Francisc, și Francisc a omorît-o... Ca să scape de-o faptă rușinoasă, nu de-o prietenie cu tine care i se părea rușinoasă... Sîntem noi vinovați de ce ne spunem singuri că sîntem, sau noi am omorît-o pe Anita... altfel... și asta nu vrem să recunoaștem...sau chiar nu ne cunoaștem chiar această vină... Oare nu din nesocotirea noastră mai veche a... Nu a altora, sau și a lor, dar și a noastră... Nesocotirea asta a ce e omenesc în om, Moise, chestia asta... Nu în asta ai crezut tu, ca taică-meu în legi și în tribunale, și nu asta m-ai învățat și pe mine încet, încet, mai bînd o cafea, mai dansînd un vals, „Valurile Dunării" la balul fabricii de cuie, „Valurile Dunării" la balul cofetarilor, mai bînd o bere, mai plimbîndu-ne cu bicicleta, ieșind seara fiecare pe bicicleta lui spre Muntele Plopilor, acolo unde liniștea ?..."

77 „Cînd se naște un copil, moașa îi taie buricul pe un ban de argint. Argintul e semnul curățeniei. Trei zile moașa îngrijește de mamă și de copil. La trei zile, îi pune turta copilului și tot atunci se scoală și mama din pat. Turta de ursători e o asmă subțire pe care se pun trei cruci : cine n-o face cu socoteală, nu rămîne copilul bun, zice Sevastița. Spală postava, spală cărpătorul, arde țăstul. Crucile, toate trele, le face însemnate : întîia e zîna mare, a doua e zîna mijlocie, a treia e zîna mică. Bagă asma în țăst, care nu trebuie să fie prea ars, să nu facă asma din nou... Cînd o pui pe cărpător, să ai un rînd de haine curate pe tine, cînd lași asma pe vatra încinsă și cînd o iei de sub țăst, tot cu hainele alea să fii... Și sara, cînd pui turta de ursători, cu alt rînd de haine curate să te-mbraci. Unde e copilul, totul trebuie să fie curat, zice Sevastița. Și cînd a venit pe lume Anita, în Lăzăreni, așa am și făcut. Dar vezi, ciudat, odată cu ea mi s-a părut că mă nasc și eu din nou, că vin dintr-o moarte de unde murisem, sau dintr-o zi trecută și înțepenită în acea zi și-n acel timp și-n acea istorie a acelei zile și a acelui timp mort, că vin împreună cu Anita, mă nasc odată cu fata mea, ea pentru prima oară și eu din nou, rupîndu-mă de acea zi, eliberîndu-mă, simțind aer proaspăt în piept, necunoscut : vezi, ciudat, mi se părea chiar că nu ea se naște din carnea mea, ci ea este ființa fără de care eu n-aș fi putut să văd iarăși lumina și să și am pentru ce să o văd, una din alta născîndu-ne, trup din trup, ca două gemene surori, mamă și fiică în același timp fiecare... Eram ca moartă de mult, Moise, mă obișnuisem cu tine și cu vorbele și purtările oamenilor și nu-mi mai păsa, o pace grea și surdă și fără nici un gust mă copleșise, stinsese și ura și ascunsa sete de răzbunare și de dreptate, căci totul mi se părea imposibil... N-aveam cum să mai ies din zilele ce erau la fel : și uite că totuși imposibilul se ivi, veni pe lume ființa pe care o purtasem în pîntec nouă luni, totuși veni chiar împotriva neîncrederii mele că ar mai putea veni, se născu, și cu ea trecui și eu dincoace de acel ceas negru în care zăcusem și iată că viața mea se împărți dintr-o dată în două, cea de dincolo de Anita, care era și cea de dincolo de moartea mea și cea... Să nu behăi, sau fă ce vrei, te

interesează, dar așa este : dincolo de ziua cînd s-a născut Anita e moartea mea, ea e deci în urma mea, și nu în fața mea, și cred că de-aici vine și curajul meu de a-ți vorbi de nepăsarea mea de ceea ce ar putea să mi se mai întîmple : de murit, oricum nu voi mai muri, decît sugrumată sau bătută de mîna cuiva, lucru care nu contează, acel cineva, și nu eu, va da socoteală... Cînd am auzit-o întîi pe Anita scîncind, am uitat să mă mai șterg de sudoare pe frunte și cerul parcă s-a deschis : aud, mi-am zis, o aud, este, mi-am zis și am privit lumina blîndă ce tremura din zăpezi peste case, lumina zilei ce venea din zăpezi peste case și salcîmi și pruni și lilieci... Simțurile mele parcă s-au deșteptat, lîngă fereastră vedeam smochinul dat în rod verde, adus de tata de la Eftimie să umple odaia de verdeață... Cerul era tot de sticlă, înghețat bocnă, lupii urlau îndepărtat în păduri gonind în haite, flămînizi : și, totuși, o vrajă ciudată deschisese cerul și eu auzeam și fuga haitei noaptea peste zăpada lucie sub lună și încremenită de ger, auzeam și goana șoarecilor printre nuci în pod... și-l vedeam pe tata urcat în spinare cu Eftimie pe șoprul pătulului privind spre Dunăre și numărînd lupii ce treceau pe gheața Dunării în Ostrovul Corbului, rămas peste iarnă pustiu... Și i-am văzut pe tata și pe Eftimie intrînd apoi roșii de frig în cameră, veseli... Și tata s-a dus în beci să aducă vin și Eftimie a zis : „O să vină lupii înapoi, n-au gheață să treacă și dincolo de Ostrov, se încură și ei ca vara cîrlanii...“ Pe Eftimie îl pusese tata pe masă, ca de obicei. Stătea în fund pe un căpătîi umplut cu paie, spunîndu-i Sevastiței, care băga gloduri de porumb pe foc, sau mie, sau lui însuși, încet, aproape șoptit : „Se joacă, asta e, dar vin ei înapoi“. Ca și cum altceva nu era mai important pe pămînt decît de vin ei sau ba înapoi. „De stă gerul, vin, i-a zis Sevastița, n-au cum să treacă prin apă, nu-i gheață decît pînă la Ostrov, că e Dunărea mai mică, dar dincolo... Cînd eram eu fată a fost o iarnă sălbatică de tot, a înghețat și apa-n fîntîni și Dunărea s-a făcut drum de sanie, veneau sîrbii la noi pe ea călări să cumpere sare și treceau ai noștri la ei pe la neamuri și cînd se-ntîlneau pe unde vara era sforul apei, fiind ei și cu țuică fiartă în cap, ciocneau ulcioarele cu băutură și-i

apucau cîntecele și Dunărea parcă-i aţiţa să tropăie pe ea și să joace beți ca la horă... și unii mai afurisiți strigau de-acolo spre sat la ai lor să le mai aducă de băut... Și într-o zi i-a prins noaptea pe gheață, și ori li s-a făcut frig, ori foame..., au adus coceni cu săniile și-au pus pirostriile pe gheață și-au făcut focuri și-au fiert țuică cu zahăr și să vezi... ardeau pe Dunăre focuri și era un chiot... și-atunci au văzut și ei haite de lupi ieșind din păduri de la noi speriați și trecînd pe gheață în Serbia...“ „He, he, rîdea Eftimie cu gîndul nu știu dacă la lupi, la acei lupi, sau la vremea cînd fusese Sevastița fată, dacă ea fusese cumva vreodată fată... sau de fusese, acum cîte sute de ani fusese ?... he, he asta părea că-l face pe Eftimie să hăhăie... Eu ascultam, Anita dormea, ei vorbeau verzi și uscate, de parcă nimic nou nu s-ar fi întîmplat, sau poate așa trebuia să fie ? Ce era neobișnuit că se născuse o fată ? Nimic, nimic, numai faptul că lupii trecuseră în Ostrov pe gheață era ceva... Sau ei trăncăneau verzi și uscate ca eu să uit patimile în care mă zbătusem și să adorm în vorbele lor verzi și uscate ca în niște povești... Totuși, mi se părea ciudat că la nașterea Anitei (o botezasem în gînd) ei sporovăiau despre lupi și ierni cu ger : iată deci ce se vorbește cînd se naște un om, numai prostii... Cînd se naște un om, dar și în ziua cînd înviază morții va fi la fel, era la fel, nici o deosebire... Și poate și atunci cînd trecuseră Dunărea lupii, în Lăzăreni venise pe lume o fată, și atunci lumina luna deacum, nu se-ntîmplase nimic între timp, era același lucru, aceeași secundă parcă, nesfîrșită... Tata a venit din beci cu o cantă plină cu gheață roșie, cu bucăți mari de gheață roșie ca sîngele... „Pune o căldare la foc“, i-a zis Sevastiței... „Tu n-ai mîini să-ți pui ?“ „Mi-au înghețat în butie... ha, de-abia am scos ce-am putut... Pe slăvină, nimic... Am scos vrana... Domnule, a înghețat vinul în butie... L-am tăiat cu toporul, ce-am putut... uite-l, gheață, să-l mănînci... De-l bagi așa în burtă, crăpi, trebuie fiert, pune căldarea...“ „Pune-o tu, eu umblu cu fata“. „Eftimie, cît bem, mă ?“ „Să zicem, deocamdată, cinci.“ „Și cum știu eu să iau din cantă cinci kile ?“ „Du-te în pod și ia cîntarul“. „E pe prispă, c-am măsurat niște lînă pentru Cîmpuleț“. „Așază un ziar pe talger, cum ai cîntări brînza, și pune gheața pe el... deocamdată cinci kile... e bine să bem cu măsură, să nu ne fure vinul...“ „Tata a ieșit afară și-a venit cu cîntarul, a mai tăiat gheața în bucățele cu toporul, în cantă, să nu ude pe jos... Și-a pus-o la fiert în căldarea de mămăligă și dintr-o dată camera s-a umplut cu miros de vin și ei doi au început să ciocnească cestile pline și să cînte, tata de bucurie că avea o nepoată, cu lacrimi în ochi pînă la urmă că stirpea lui nu se stinsese, cum crezuse după ce Adrian intrase în pușcărie, Eftimie... pentru că prietenul lui avea o nepoată... Motive, cînd e vinul bun, vin ele... „Să ne trăiești, fato !“ „Să ai noroc !“ „Noroc, noroc !“ Sevastița i-a scos la bucătărie și se auzea prin perete cum lălăiau și-și petreceau... Am adormit în cîntecele lor de oameni beți și mi s-a părut că văd Dunărea cum își leagă malul de mal cu gheață, și cum ard focuri pe ea, și cum lupii trec ca într-o joacă dintr-o țară în alta, pămîntul fiind peste tot al lor, țara lor...“

78

„Cînd a venit vremea să vină pe lume Anita tu nici n-ai știut că-i venise vremea și nu ți-am spus nici eu, m-am dus în Lăzăreni să fiu cît mai departe de tine. Dorisei tu un copil ? Dar eu ? Pentru el am venit eu spre tine ? Nu, atunci cînd te aflai pe bicicletă, nu m-am gîndit cînd ți-am răspuns la întrebare că vom avea un copil : deci eu am acceptat să fiu tîrfa ta, sau poate nevasta, nu pentru ca împreună să ridicăm o casă și să avem urmași, ci ca să nu te refuz, căci de ți-aș fi zis ba mi-ai fi putut imediat pune gîtul în laț. Erai un bărbat de care m-am apropiat din frică și nu topită de dragoste. Cînd eram mică, în sat cel mai mare om era boierul, pe care nici nu-l vedeam, el trăind prin Turnu-vechi sau la București. El era cel mai puternic, fiindcă avea pămînt și era de neam vechi. Nu i-am văzut fața, cred, niciodată, dar știam că de el depinde totul, să ai pogoane în parte, să ai unde munci. Cei mai bătrîni îl

cunoșteau, vorbiseră cu el, noi nu-l văzusem, era ca o umbră care trecea prin sat fără să-i știm stăpînul, omul din carne și oase care ținea în mînă tot Lăzăreniul și avea această putere fiindcă era bogat... Cînd tu ai venit spre așternutul meu și eu ți-am deschis ușa, n-am făcut-o ca o fetișcană zăpăcită de dragoste sau de curiozitate sau neștiind ce avea să se întîmple, am știut exact ce avea să se întîmple și am acceptat să-ți deschid ușa știind că-ți deschid ușa, calculînd fiecare pas spre clanță, și cum o să-ți pui pălăria în cuier, de-o să ai pălărie, sau șapcă, și cum o să-ți ofer o cafea sau o țuică, nu pentru că voiai cafea sau băutură... Te-am primit liniștită și-am înțeles că nici nu trebuie să-ți spun că te iubesc și că nici tu n-o să-mi vorbești de sentimentele tale căzîndu-mi în genunchi ca un fante : și așa s-a și-ntîmplat, n-a existat nici o vorbă, nici o explicație, totul a fost ca de cînd lumea, și apoi mereu la fel... Eu m-am supus din calcul, ca o tîrfă dacă vrei, dar necerîndu-ți nimic, nici un ban, știind că n-aveai să-mi dai nimic, necerînd nimic m-am supus plăcerii tale ca să-mi pot păstra totuși întreagă ura față de tine pentru moartea lui Calagherovici și greața față de carnea ta rece ca de șarpe, m-am lăsat în voia ta ca să te pot privi cu dispreț cum te zbați să ai o plăcere și cum îți put picioarele și cum dimineața îți pute gura ca lui Ion Logofet toată ziua... Am înțeles de ce erai tu puternic, pentru că puteai să-i faci pe alții și să mă faci și pe mine să ne fie frică... Tata crede că te-am iubit de m-am legat cu tine, altfel nu-și poate explica de ce stăm noi împreună. Și pentru el dragostea asta ar fi destul, nimeni n-ar putea să-mi găsească vreo vină... Tu taci, ca și cum și tu ai crezut că-i vorba de dragoste și că neînțelegerile noastre din ultima vreme vin dintr-o oboseală și dintr-un fel de uzură... Te-nșeli, Moise. Am fost complici, aș putea spune, de la început, nu-i vorba de o oboseală, care acum ne face indiferenți unul față de altul de ne și vorbim deschis, căci din indiferență avem, sau cel puțin am eu tăria de-a-ți vorbi așa... Nu s-a stins nici un amor și nu s-a transformat stingîndu-se, he, he, ca o luminare în ură, în... ura a fost de la început, cel puțin din partea mea. Am fost complici, Moise, în acea zi, și mai apoi... și

chiar și pe malul Amiresului... și-am trăit într-un compromis, asta era forma cea mai adevărată a legăturii noastre... și n-am ajuns la ea din oboseală și cu trecerea timpului, nu, oboseala și trecerea timpului au arătat și mai bine acest compromis, care uneori părea ce nu era, uneori dragoste, alteori... Pentru alții, și poate și pentru noi, legătura asta, ce-a-nceput pe la balurile cofetarilor sau mai știu eu pe unde, nu putea să se sfîrșească cu noi sub același acoperiș, mai ales după moartea lui Calagherovici, ar fi fost o nebunie... Da, dar toți uită, și eu, că nebunia e un lucru posibil... Ne-am cumpărat mobilă, am început să ieșim în lume, la cinema, la motelul de pe muntele Plopilor... și paltoane să ne luăm în aceeași zi de la magazinul universal, și pantofi, să avem fiecare ceas petrecut împreună... Dar de fapt împărțeam împreună aceste ceasuri fără de plăcere, acest coșmar bine pus la punct și bine sulemenit, căci, Moise, căsătoria noastră este o minciună... Și ce vină avea Anita că s-a născut din ea, mi-am zis în Lăzăreni. Am plecat în sat ca ea să vină pe lume cît mai departe de casa noastră, de minciuna care... Și-am chemat moașă pe o femeie care nu era rudă cu mine, pe Sevastița. Și-am auzit-o cum a pus turta de ursitori seara și cum s-a închinat de douăsprezece ori la fiecare zînă, cum le zicea ursitorilor, ursătorilor... Mă închin pe numele dumitale, zînă mare, să iertați și pruncul bine să-l ursați... La cîteșitrele le-a zis la fel, la fiecare punîndu-le pe turtă un semn o cruce... La fiecare cruce, un pahar cu apă... la una, o legătură albă de la moașă, de la ea... la alta, busuioc legat cu borangic alb... Dimineața, cînd a ridicat turta, a făcut douăsprezece închinăciuni... Întîi mi-a dat mie, mamei, să mușc din pîine și pe urmă a dat-o pe apă mergătoare... Și eu am sărutat-o pe moașă pe spinare... Apa din pahare a aruncat-o Sevastița peste cap... A, nu, nu eram o proastă, nu m-am lăsat în voia ei, necrezînd în toate astea, și doar ca să-i fac ei plăcere și alor mei, am vrut să pot crede în ceva, în ce credeau ei de nu puteau fi schimbați cu nimic și înfricoșați cu nimic"...

79 „Cînd eram mică, vara, de eram pe cîmp și cădea soarele greu cu căldură peste capetele noastre, ale copiilor ce păzeam oile sau porcii pe lîngă sat, sau caii împiedicați lîngă pogoanele cu porumb să nu intre în vie, părinții dar și vecinii ne trimiteau cu ulcioarele după apă și lenea era așa de mare și umbra de salcîm sau de vișin așa de dulce... dar mergeam, nu se discuta, nu puteam zice nu, era și o rugăminte a lor, și o hotărîre... Dar nu era cine știe ce mare brînză, te duceai și veneai, totul trecea, de strîmbai din nas tot n-ai fi scăpat, te-ai fi ales cu niște spîrnele făcute în creștet, dar tot ai fi umplut ulcioarele cu apă rece. Cu cît te-ai fi încăpățînat, cu atît n-ai fi cîștigat decît niște luări de urechi sau drăcuituri sau bătăi la fund, ei erau mai tari și aveau și dreptul să te trimită, ei munceau și tu trăgeai mîța de coadă și de te duceai n-avea cine să te sîciie că ești prost sau laș, era firesc să cari apă... Însă căldura îți lega picioarele, moleșeala te bosumfla și nici o plăcere n-aveai... Da, dar cu cît mergeai mai repede pînă la fîntîna dintre pogoane sau pînă la vreun izvor, cu atît scăpai mai repede de această corvoadă, care nu era nici cine știe cît de grea și nici cine știe ce de serioasă. La asta m-am gîndit cînd te-am văzut pe bicicletă : că o legătură cu tine nu poate să dureze (tu ai destule fufe ce te-așteaptă cu plăcere cînd vrei), dar nici să fie ocolită, și-atunci e mai bine să se-ntîmple cît mai repede, ca să nu te zăpăcească și ca să n-o iei în serios, nici unul să n-o ia în serios și să-și facă o ambiție... era ceva neserios, o tîmpenie mai bine să fie și să se ducă dracului și să scăpăm... Dar iată c-au trecut cîțiva ani și sîntem alături și încă nu mi-este clar de ce și dacă adevărul e chiar cel zis de mine... Nu e nici un joc de-a șoarecele și pisica, sau poate este, sau poate este vorba de doi ticăloși, de doi monștri care se înfruntă într-o luptă pe viață și pe moarte din care nu e posibil să iasă nici unul învingător... Nu zîmbi, hai, pot să spun că monstru e un cuvînt cam caraghios, bine, nici nu l-am spus, uită-l, dar adevărul tot ăla rămîne... În ziua cînd ți-am spus de scrisorile primite de Calagherovici, erai numai zîmbete și miere, mi-ai oferit o ciocolată (aveai un

porthart militar mereu cu tine), mi-ai strîns mîna prietenește la plecare, surîzător : da, adică voiai să mă ajuți, omenește, da, asta voiai ! Și de fapt erai un biet cîine de vînătoare, Moise, domesticit de Gălătioan, care avea nevoie de-un asemenea animal în expedițiile lui, în planurile lui... Doamne, parcă te văd cum umblai în palton de piele prin Lăzăreni, și apoi prin Cîmpuleț, veșnic cu un ziar în mînă, privind, fără să vezi nimic, copacii sau vitrinele, nepăsător parcă, așteptînd pe cineva ce întîrzia, o muiere, sau pierzînd timpul... da, dar tu trăgeai cu urechea, aveai un auz grozav, și-un nas grozav, adulmecai, erai pentru Gălătioan un colaborator, miroseai prada și, la o adică, surîzător, scoțînd un pachet cu biscuiți din porthart (ce minune erau biscuiții ! îmi plăceau), sau o ciocolată, atacai, he, he... Și mai tîrziu, cînd Gălătioan a fost încolțit, întrebat din ce bani își făcuse conacul din pădurea lăzărenilor și bijuteriile alea care trebuiau păzite, tu l-ai apărat, ca un paznic, fără somn, ca un cîine, Moise... Niciodată nu ți-am zis cîine, da, ai dreptate, dar asta îmi dă și mie dreptul să zic că am trăit cu tine tot timpul cu o... de ce să nu spun, conștiință dublă... Te-am visat la ursători, în Lăzăreni, în noaptea cînd tata cu Eftimie au băut vinul dezghețat în căldare, tăiat întîi în bucăți, roșu... în noaptea aceea cînd am auzit lupii, urlînd în haită spre Dunăre, și cînd Sevastița povestea de cum în tinerețea ei trecuseră Dunărea în Serbia, în noaptea aceea și în următoarele... parcă în același vis... Sevastița mi-a zis cînd am chemat-o de moașă că visele... „Vise însemnate ca la ursători nu există ! Una din Pătîrlagele a visat c-a scăpat ulciorul de trei ori în Dunăre și l-a prins... și de trei ori l-a precestuit pe copil și l-a scăpat". Eu te-am visat pe tine cu bot de cîine, Moise, și nu ți-am spus, m-am obișnuit să trăiesc, cum zice Don Iliuță, cu două fețe, cu limbă dublă, cu dublă conștiință, he, he, să trăiesc așa, ruptă în două, măcar așa... măcar așa să am și eu o libertate, măcar o jumătate de libertate... Cu bot de cîine, da, și-am fost atentă apoi... Cînd Gălătioan a mai picat din jeț și rostul tău s-a mai dus, te-a ținut încă pe lîngă el, îți zîmbea, te invita la table, la o bere pe muntele Plopilor, duminica, ieșea cu tine seara la plim-

bare, cum te-ai plimba cu un cîine, avea și el nevoie de un prieten fidel... De ce-ți povestesc toate astea acuma, Moise ? Pentru că mi se pare toată ciulamaua noastră o poveste stranie, a doi oameni care pot să-și povestească orice, căci au murit de mult... He, he, mai ales tu îmi pari un ins cu bot de cîine care a murit de mult. Eu încă, încă parcă nu... Dar pe tine te urmăresc de la acel vis cum te stingi... ca o haită de lupi care piere într-un vis, ca o haită de cîini care fuge după ei să-i ajungă, știind că nu le mai pot face nimic, și nici mînca nici fărămituri și oase lăsate de ei... Un vis care moare, Moise, care a murit, o lume care... Și doar erai un dulău prețios, cînd te-au întrebat de la Turnuvechi dacă știi că Gălătioan... Orice te-au întrebat, ai zis nu, nimic n-au scos de la tine, nici cu amenințări, nici cu vorba bună, nimeni, niciodată, atît ai fost de... de ce ? de nedecumpărat ? de incompatibil ? de neîncrezător în nimeni ? în curse, în vorbe ? Oare nu chiar Gălătioan îi pusese, de probă, să te-ntrebe ? Erai un animal de soi, Gălătioan te ducea seara la plimbare de umăr, ca pe un copil, ca pe un adevărat prieten... da, prietenia e un sentiment sfînt, nu-ți folosește la nimic, e gratuită, dovadă și prietenia oamenilor de la oraș cu tot felul de căţeluși.. și ăștia ce să le mai apere ? Stau în case, în blocuri, nu tu hoți să le fure porcii, nu tu lupi să le ia oile, nu tu vulpi... Vă plimbați în cămăși, de umeri, singuri, prieteni, nu mai aveați nici o putere, Moise, ca doi morți, vedeam cum mori în fiecare seară un pic, vesel, zîmbitor, și cum moartea ta n-are nici o importanță, doi morcovi nu face... Doamne, cîinii la oraș mai pot folosi la ceva, ei pot fi niște foarte buni cîini polițiști, mi-ai zis... Mda, mda, secase sîngele în tine, mureai văzînd cu ochii și nu conta, ba nu, ceva tot conta... moartea ta avea totuși o nenorocită de valoare, ce se petrecea deodată cu a lui Gălătioan și cu a unei lumi care crăpa și se ducea pe Dunăre ca un vis de iarnă cu ger care-ngheață și vinul în butoaie și buții și pe care nu poți să-l bei decît dacă-l tai cu securea și nu te lași pînă nu-l fierbi în căldare..."

80 „Și-n seara cînd ai venit, n-am închis ușa după tine și ai băgat de seamă că nici la poarta de la stradă n-am tras zăvorul, întîi la poartă ai observat că n-am de gînd să trag obloanele și să sting luminile și să mă predau, și-ai avut o ușoară sclipire în ochi, de nesiguranță, te temeai cumva și de o cursă ? Becul de pe scări a rămas aprins, putea să intre cine voia în grădina din fața casei și să fie văzut și deci și tu să fii văzut, ieșind. Trebuia să te decizi să rămîi pînă dimineața, ori să nu-ți pese de te zărea cineva, ori să mă rogi să răsucesc comutatorul și întunericul să înece ușa de la intrare, ori să ai curajul tu să-l răsucești... Nu l-ai avut, ai zîmbit, n-aveai nevoie de asemenea curaj, tot eram în mîinile tale, în casa mea, degeaba mă mai fandoseam cu niște fleacuri... Te-am poftit înăuntru, perdelele erau trase, însă nici n-ar fi trebuit să fie, era camera dinspre curte, n-avea cine să ne vadă și să ne audă. A fost un moment de liniște, nu-ți găseai rostul, cuvintele, zîmbeai acum ușor stînjenit și eu nu-ți dădeam nici o mînă de ajutor, eram curioasă ce-ai să faci, cum ai să-ncepi să-ți împlinești gîndul pentru care venisei, era vorba doar de a-l împlini, de cîștigat nu mai aveai ce cîștiga acum, totul se cîștigase cînd îmi vorbisei de pe bicicletă... Te-am servit cu niște țuică, am adus și vin, nu mai erai așa de sigur ca atunci cînd trăia Calagherovici și veneai pe la noi să mă-ntrebi de el, dorindu-mă ca un elev ce nu știe să-și stăpînească privirile și și le ține ațintite mereu spre coapse și spre locuri dorite, erai mai stingherit acum cînd totul era cîștigat și nimeni nu ne mai putea deranja... Am mers spre ușa de la ieșire și-am tras yala : clac ! Și-am stins becul de pe scări, să par că m-am culcat și nu mai am chef de musafiri întîmplători. Era încă un semn, abandonul meu sigur, ce mai voiai, să-ți și vorbesc, să sting și lumina în cameră, să aștern patul, să te prind de gît ca florăresele și să mă așez pe genunchii tăi ? Tăceai lung. E drept, nu venisei să discuți cu mine — nu mai era ce —, și totuși înțepenisei pe scaun... Ascultai ce e în dulap ? Am deschis ușa dulapului și-am căutat ceva, de fapt nimic, să vezi că nu e nimeni acolo... „Nu ți-e cald ?“ te-am întrebat și mi-ai răspuns că nu și astfel n-am mai avut cum să te invit

să-ți dai jos haina. Ești un ins ciudat, cînd ai ce ți-ai dorit, nu știi ce să faci... Te-aș fi putut invita să pleci, să te enervezi și să devii bărbat și plin de tine, aș fi putut căsca, sau să mă uit la ceas... Nu conta, nu voiam să pleci, nici nu te-ai fi urnit de pe scaun și-ai fi rîs, așa că am rîs eu, am pus muzică la radio, am ciocnit cu tine, dar tu tot împiedicat ai rămas, suspicios, nu, mai degrabă neștiind ce să faci... Nu mai mi-era frică de tine, mă resemnasem și iată că nu păreai atît de grozav cînd trebuia să treci la fapte ca atunci cînd te grozăveai cum ai să faci și să dregi, erai mai curajos înainte... Și totuși, pînă la urmă... N-am să mai povestesc totul, nici nu contează, am să-ți reamintesc doar clipa cînd stăteai întins pe pat în cămașă, fără cravată, mototolit, transpirat... și cînd s-au auzit bătăi în ușa de la stradă : cioc ! cioc ! N-ai vrut să crezi... Cioc ! cioc ! din nou : acum era sigur. O vecină, un amant, o cursă ? Privirile tale m-au întrebat despre toate astea, glumind sau mai de oțel — și te-ai dus spre baie și eu ți-am spus : „Stai să văd cine este". „Lilico, dormi ?" s-a auzit la ușă. Era tata. „Nu, nu dorm", am zis și m-am dus să-i deschid. „Ce faci ?" m-ai întrebat. „E tata, am zis, trebuie să-i deschid". Te-ai îngrozit, nu voiai să te afle aici și pe fereastră n-aveai cum să sări, îți era și rușine, nu era nici demn să te ia vreun cîine de pantaloni, să te-ascunzi sub pat era ridicol, în baie n-avea rost. Ai aranjat în grabă o pătură pe pat și-ai încercat să-ți pui cravata și să-l înfrunți pe bătrîn, de era pus pe harță, de eram vorbită cu el, să-ți bați joc de el că ne-am înțeles să-l prindem și cine știe ce să stoarcem de la tine... „Să intre", ai zis furios și sigur, dar în același moment te-ai așezat pe scaun fleșcăit și ți-ai aruncat cravata pe dunga patului : te-ai gîndit : dacă nu era singur ? Și cu cine era și cu cîți ? Și cîți mai rămîneau pe afară ? Ai fi fost zdrobit, și nu voiai... și altă soluție n-ai găsit decît să-ți torni un pahar cu apă minerală și să-l dai pe gît... Broboane de sudoare ți-au ieșit în aceeași secundă pe frunte, ca și cum apa n-ar fi luat-o în drumul ei spre stomac... și-ai transpirat la subțiori și-aveai o față palidă de mort de trei zile... „E tata", ți-am zis încurajator, dar tu nu mai credeai în mine și tu, care n-ai crezut niciodată în nimic și asta

te-a salvat de-ai rămas mereu deasupra ca undelemnul, te-ai îngrozit că putusei să faci o prostie atît de neiertat și să crezi în mine cînd am stins becul de pe scări și-am închis ușa cu yala și-am... Te-ai prăbușit, așteptînd fără speranță să se deschidă ușa și să se-ntîmple orice catastrofă... A intrat tata cu o paporniță în mînă și cînd te-a văzut a zis : „Bună seara, tovarășe". N-a mai intrat nimeni după el, însă afară, ți-ai zis... Tata s-a îndreptat spre tine lăsînd papornița la ușă și aruncîndu-și și haina pe un scaun... „Dumneata ești foarte bolnav", a zis și ți-a pus mîna pe frunte. „Lilico, a strigat, adă niște spirt să-l frecăm pe tovarășul Moise..." Și eu am adus din bucătărie o sticlă cu spirt și cînd i l-am întins el te și luase în brațe și te pusese pe pat și-ți desfăcuse cămașa... „E gripă, o fi gripă, a zis, adă și usturoi, Lilico"... „A trecut dumnealui pe la mine să-i dau..." „Adă usturoiul", a zis tata și-a început să te frece pe piept cu spirt. „Și i s-a făcut rău", am zis eu, curățînd niște căței de usturoi. „Cu gripele astea, a zis tata, te lovesc și..." Și te-a întors cu fața spre cearșaf și a turnat spirt mult pe spatele tău și... „Am fost la Turnuvechi să cumpăr niște sodă pentru săpun, a zis tata, m-așteaptă un camion din Pătîrlagele în piață, vrei să-ți aduc ceva de-acasă ?" „Niște mere", i-am răspuns. „Bine, a zis el, eu plec, lasă-l pe tovarășul Moise să se mai odihnească... sau să chem pe cineva de la spital ? Nu, nu..." „Nu, vin și eu, mi-a trecut", ai zis tu și-ați plecat împreună. Era chiar un tontălău, n-a priceput nimic, te-ai întrebat, n-a mirosit nimic, n-a văzut cearșaful ?... Sau e un șmecher la care-i convine, sau ? Te-ai dus pe altă stradă, după ce v-ați despărțit, pînă-n piață, să te convingi de era acolo un camion din Pătîrlagele. Era. Deci fusese totul o întîmplare... Sau el aranjase și cu camionul ca să pară totul o întîmplare ? Dar de ce nu te-ai uitat la tine cum te lăsai frecat de el cu spirt pe ceafă și pe spinare ? El era caraghios, că nu pricepea că nu ești bolnav, sau tu că știai că nu ești și te lăsai frecționat ca un copilaș ?... De te rățoiai la el, s-ar fi putut termina totul cu un cuțit în burta tovarășului Moise, și era tragic : dar cînd tata și-a scos briceagul și și-a curățat unghiile după ce te-a

îmbrăcat la loc cu cămașa, totul era ridicol... calea asta era mai sănătoasă, nu-i așa ? Ridicolul ăsta era în interesul tău, toată această umilire era un semn grozav al dragostei ce ți-o purtai ca unui Dumnezeu, care trebuia să rămînă oricum întreg... Cum știai tu, spre deosebire de Calagherovici, să te servești ca să cazi în picioare și de-o suferință ce te încerca și de-o rușine... Cîtă minciună era în tine care-mi vorbeai că omul trebuie să fie liber să facă ce vrea și că Horia nu-și respectase țelul vieții sale, libertatea, se luase după niște haidamaci, și zăpăciți, și reacționari... Ideea de libertate cu care te băteai în piept îți ținea de cald și te puteai folosi de ea ca să-l înfunzi și să-l distrugi pe Horia și să distrugi chiar ideea de libertate... Iar tu atunci ai mîncat trei căpățîni de usturoi curățate de tata cu mîna lui, după ce s-a spălat pe mîini de spirt și și-a scos de sub unghii negreața cu lama briceagului. Cu un cățel de usturoi te-a frecat și pe frunte și pe după urechi și n-ai fi zis nimic de ți-l băga în nară sau în altă parte, dacă ăsta era prețul, naivitatea lui, sau prostia lui, sau mica lui șmecherie... Nu-ți păsa cum plăteai, să ieși bine... Vezi, asta n-ar fi suportat Calagherovici, și nici Horia. Bine, și ce-au cîștigat, îți zici, doi metri de pămînt și liniștea de lîngă cruce... și Horia poate nici n-are cruce... S-au zbătut, au țipat, s-au luptat, ei și ? și ei nici n-au cîștigat măcar o bătălie... și au și crezut, dinainte, că vor schimba marea cu sarea... Dar, iată, Moise, că dacă ei au pierdut atunci, dacă bărbatul meu... să rămîn doar la el, a fost sacrificat atunci, tot a folosit la ceva, peste ani îmi folosește mie, înțeleg... Nici o moarte nu-i de pomană și dacă el n-a schimbat atunci lumea, lumea se schimbă acum... Dacă el ar fi fugit în străinătate sau ar fi făcut sau ar fi zis ca voi, era ca voi, se distrugea, se rata, era un găinat... Dar oare chiar așa de simplu să fie totul ? Cei care au murit nu s-au ratat și ei, nu sînt și ei decît pulbere și vînt și niște nume pe o piatră în cimitir ? Nu-i așa, moartea e și ea cu folosul ei, moartea doctorului Voicu nu-i o ratare a unui mare medic, deși așa ar părea să fie, muțenia lui Blagoe

nu-i o sinucidere, e mai mult, un refuz de a nu-ți cînta ție în strună, deci pînă la urmă tot o moarte, ca și beția fără sfîrșit a vioristului Băcăoanu Gheorghe... da, dar aceste morți care n-au fost bune pentru ei au fost necesare și pentru ei, că nu i-au transformat în ce nu voiau să fie și nu trebuia și au fost necesare și bune pentru cei care-au venit după ei sau pentru cei care n-au înțeles ca ei, fiind de-o seamă cu ei, ce trebuiau să facă atunci... Din ele a crescut obscur o conștiință... s-a ridicat ceva din aceste ratări, cum le zici, și nici una nu-i pînă la urmă o ratare și nici moartea lui Horia nu e fără rost și dintre cei cu care-ai fost tu într-o clasă, Horia a fost sacrificat în locul altora, sau pentru alții, dat la o parte ca tu să poți merge înainte și să-i iei locul și să profiți de durerea nevestei lui și a copiilor lui și... Mîna ta l-a îngropat în pămînt, și eu trebuie acum peste ani să văd în bucuriile tale cît de mare a fost suferința lui... Tu ai știut însă foarte bine să treci peste frecția cu spirt a tatei și peste slujba ce ți-a dat-o într-o vreme Gălătioan, să te ocupi de motele și de turism și de grădina zoologică pe care-ai construit-o la poalele muntelui Plopilor, unde-ai adus urși, veverițe și lupi, corbi și rîși, lebede și vulpi... dar n-ai observat că aceste animale Gălătioan îți spusese să le aduni nu pentru, sau nu numai pentru copii și gură-cască, sau doar în al doilea rînd pentru ei, și în primul rînd pentru el, din simpatia lui pentru animale și din curiozitatea lui față de ele : dar și aici în al doilea rînd era curiozitatea lui față de ele, în primul rînd era curiozitatea lui față de animalul cel mai de preț al acestei grădini zoologice și pentru care se și hotărîse s-o facă, să-l poată avea cît mai la-ndemînă și mai sub observație pe acest animal care erai tu... Și nici această umilire nu te-a deranjat, era plătită și nu se vedea și poate nici nu era, îți ziceai să-ți vezi liniștit de viață, nici o moarte, nici boală nu te amenința... Pe cînd Horia... Da, tu trebuia să trăiești, și el, el a fost un fel de om de încercare de se poate ceva... nu, așa cum sînt acei șoareci albi ai lui Nicanor : un cobai, un cobai, pentru viața altora și a ta, Moise, un șoarece alb."

81 „Tică Dunărințu stă îndepărtat de noi, ca un străin, deși ne urmărește prin iscoadele lui și prin neprietenii noștri și prin toți flăcăii care neavînd ce spune despre ei își dau cu părerea despre alții : și astfel încearcă el să ne cunoască și să-și atingă scopul vieții sale știut de toți, neascuns nici de el : ce-a pățit Horia ?... Tică a învățat ce tu uiți în fiecare zi și-n fiecare clipă tot mai mult, că adevărul nu este unul singur, al meu sau al tău, sau al altora, el se află ca aerul peste tot și de-aceea e greu de pus mîna pe el : și știind Tică Dunărințu că marginile acestui adevăr sînt greu de tras cu creta și sînt chiar flotante, ca să zic așa, azi mai în dreapta și mîine mai în stînga, știind el asta, nici eu nu sînt prost să nu știu, — și de nu știu să nu învăț de la el dacă el nu se sfiește și și spune deschis ?... Și el spune, ca să nu-l tragă cunoscuții de mînecă și să-l ia de neserios, că știe ceva sigur și nu întreprinde nimic. Poți să iei și ca o justificare a neputinței lui de a mă pune pe mine în lanț această constatare a sa despre adevăr, deși eu zic că e bună, din moment ce și mie-mi folosește, și nu pentru a scăpa de urmărirea lui, ci de prostia ta : căci tu te vrei mai deșteaptă și mai sfîntă decît papa de la Roma și uiți cine-ai fost și nu vrei să admiți că în tot ce-am făcut eu au mai fost și alții amestecați și zbieri ca o zăludă și mă pisezi la cap de cînd a dispărut Anita să mă convingi că tot ce s-a petrecut cu ea nu este urmarea unor întîmplări știute sau care ne scapă, ci este urmarea firească a nevinovăției tale și a ticăloșiei mele, a îngerului din tine ce-a păcătuit o singură dată, cînd mi-a deschis într-o seară poarta, și a veșnicei mele păcătoșenii... Și greșești de mai multe ori, întîi, că astfel tu chiar regreți c-a venit pe lume Anita, fiindcă de nu greșeai, ea nu se năștea. E un păcat, ar zice Anișoara, pe care-l faci chiar fără să judeci, el vine dintr-un gînd ascuns al tău... Doi : uiți că oamenii nu sînt exact ce fac din ei niște împrejurări, ori sînt cel puțin ceva mai mult decît atît. Tu uiți, și uitînd, ca să mă poți învinui numai pe mine de moartea Anitei (că de la blestemele căzute pe capul meu i se trage ei moartea), mă scoți basma curată... Dacă numai niște împrejurări au

făcut din mine o bestie pentru care suferi și tu și pentru care voi plăti și eu și tu și toți urmașii urmașilor mei, atunci eu sînt un nevinovat și numai ticăloasa vreme și numai niște circumstanțe vinovate m-au făcut ce sînt... ori ai intrat pe drumurile Anișoarei Caramalis, că omul se naște și este nevinovat... nu, nici măcar pe-ale ei, atîta biblie a citit și ea acuma ca să știe că omul a fost izgonit din rai și trebuie să plătească păcatul de-a-l fi înfruntat pe Dumnezeu... Cine să cred eu că ești tu cea cu adevărat, furioasa de-acuma sau tăcuta și blînda și frumoasa femeie învelită în cojoc din sania ce ne-a rătăcit într-o iarnă prin pădurea de lîngă Lăzăreni ? Atunci nu erai furioasă, eu te-am făcut astfel și niște împrejurări cumplite ? Poate, totul e posibil, zic eu, dar atunci dă-mi voie să cred că nu neapărat moartea Anitei te-a îndîrjit împotriva mea, ci tu erai mai de mult pornită să mă umpli de zoaie, și moartea fetei ți-a dat prilejul, e drept, cam scump... Și aici Tică e mai cinstit decît tine, el mă urmărește, știu, dar fără să mă muște ca un cîine la tot pasul (el poate vrea să-mi rupă beregata, deodată, cînd va fi sigur că a sosit momentul) și fără să-mi ascundă ura lui rece, distantă, stăpînită... Tu m-ai strîns în brațe ca o tîrfă și m-ai fi putut otrăvi de trei ori pe zi punîndu-mi în ciorbă sau în pîine șoricioaică... n-ai făcut-o, ai așteptat să treacă timpul și să-mbătrînim și să se schimbe tinerii în vîrstnici și copiii în tineri, să se preschimbe lumea și preschimbîndu-se să nu-și mai aducă aminte de cine-ai fost tu și cu cine-ai fost măritată întîi și să nu te bănuiască nimeni cînd o să-mi înfigi noaptea în somn în gît un cuțitaș că din ură veche și ascunsă e totul, nici să nu le treacă prin cap de ce tu poate în loc de cuțit o să iei din baie o lamă de bărbierit și-o să-mi retezi cînd eu o să sforăi arterele și venele de la gît... He, he, ce chestie, o să zică lumea, femeia n-a mai putut să doarmă cu el într-o cameră, îi omora nopțile cu horcăielile lui și și-a pierdut firea și ca să-l facă să nu mai sforăie a luat lama din cutia lui de bărbierit și hîrști ! l-a lăsat fără beregată, să nu mai aibă aerul pe unde... O clipă de nebunie, într-o noapte, biata muiere ! Doar așa s-a-ntîmplat și cu muierea lui Dionisie Mitricică ! Hîrști ! hîrști ! cu briciul de bărbierit... Și

cînd ai și un alt exemplu, ieși mai ușor la liman, nu ? Ei, n-o să mă-ncui noaptea singur într-o cameră, n-ai frică, n-ai tu, încă n-ai acest curaj, și nici n-ai nevoie de asemenea curaj... Tu n-o să mă izbești în față, nici măcar dormind, nu, tu vrei să mă faci întîi de bîlciul tîrgului, și-ai și început-o, încet, întîi cu mine, la ciorbă, înainte de culcare, pe drum... încet încet, îți faci curaj, un soi de curaj... Acum c-a murit Anita și toți au uitat, sau nici n-au știut de Calagherovici, mă poți umple de bale... Dar ce urmărești tot nu înțeleg ! Te pomenești că pînă la urmă în marea ta ură care văd c-a mocnit în tine ani de zile ești în stare de orice tîmpenie, și să spui că eu am dat foc bisericii lui Paisie, ori c-am omorît-o pe Anita... Nu contează pentru ce, să afle lumea singură de ce, să-și dea cu presupusul, și de-o să-și dea, o să afle destule motive... Ce pește gras pentru prostime : era un călugăr în pădurea Lăzărenilor care-și făcuse din lemn o biserică nu prea mare, atît cît să încapă pe o căruță lungită, o bisericuță din bîrne și din scînduri, cu turn de lemn și cu cruce în vîrful turnului, pusă pe patru roate, ca o căruță ce era în același timp și ca un loc de închinare : și se muta din loc în loc cu ea, spre satele din care-i veneau mai cu greu oameni la sărbători, punea doi cai la ea și mergea prin pădure... și uneori iarna de-o viscolea prea tare, o muta în alt loc mai ferit, cîteodată trăgînd-o el, băgat în ham, cu frații lui, fiindcă tot acolo în pădure mai era o veche mănăstire de pe vremea lui Mircea cel Bătrîn, cu călugări... Dar el își făcuse o bisericuță a lui, sau venise la mănăstire cu ea gata : și Moise i-a dat foc, crezînd că acel Paisie este Horia Dunărințu... Ce pește gras, ce indignare poți stoarce din sufletele creștinilor ! Și cu cît de puțin efort, cu o biată minciună ce nu se poate controla și care pusă pe seama unui monstru ca mine... ce sfîntă eroină face din tine, Lilico ! Doamne, cîte o mai fi suferit și muierea asta ! Și cu povești d-astea pentru ologi și domnișoare bătrîne încerci tu ca o nevinovată să strici zidul de cetate în care zici că m-am închis eu ca să devin invulnerabil, cu disperare și nu cu nevinovăție încerci să zvîrli în aer cochilia de beton și aura de invincibilitate în care eu, viermele, m-am ascuns, strigi și zgîrîi și încerci să faci pulbere...

și nu precupețești nici un efort și nu-ți pasă de-atîta risipă de energie, te zbați, asta e datoria ta, chiar dacă ești sigură că n-ai să miști din loc nici un fir de nisip... Ești destul de deșteaptă : nu speri să mă învingi, nici Tică nu poate, dar tu e bine să te rupi de mine... cu Anita e un prilej minunat să te desparți de mine... Deși încă nu știi precis ce-o să cîștigi. Un alt bărbat, la anii tăi, dar, mă rog, s-a mai văzut... Sau ai mirosit că Tică sau altcineva, poate chiar ajutați de Gălătioan, o să mă dea gata și n-ar fi bine să ajungi, nu, nu văduva unui ticălos, ci muierea care a ascuns o ticăloșie sau mai multe ca să trăiască bine... Ai și mîndrie, vrei s-ajungi la pensionare cu fruntea sus ! Ai avut și tu o credință și-ai fost înșelată... Ce victimă, domnule, să-ți dea lacrimile ! Ai vrut să fii fericită ! și cine poate să te condamne că după ce n-a mai fost Calagherovici ți-ai legat viața de mine, cine are îndrăzneală să judece o femeie care trecînd peste durerile ei vrea să fie fericită, cine e lepra ce nu vrea să înțeleagă o aspirație atît de sfîntă ? O femeie își caută fericirea, ce mai mîrîiți ? Bătîndu-se cu necazurile, suportînd umilitoarele priviri ale țaților ce-o pîndeau din spatele ferestrelor închise, sinceră și singură căutînd... Și mlaștina în care intrase o trăgea la fund, acolo unde nici lumina și nici aerul nu mai pătrund și unde putrezesc toate rădăcinile și devin neputincioase și de unde rar mai tulbură suprafața mohorîtă a apei un gîlgîit stins, niște bule de aer împuțit ieșit din ultima degradare a celui ajuns acolo, vultur împușcat în văzduh, sau păianjen sau frunză, ultimul semn al materiei ce fusese pasăre sau altă vieţuitoare, iarbă ori grîu și cu desăvîrșire murise... Drăguța de tine, ai vrut să fii fericită și ai reușit să te rupi la timp din această degradare de ape murdare și stătute, dar fericirea la care ai ajuns și excesul în care ți-a plăcut să trăiești în această fericire, care a fost numai a cărnii și a nopților, te-a adus acum acolo de unde-ai plecat, la aceeași degradare și la aceeași puturoasă și neagră și banală realitate. Spui că mi-ai deschis poarta și te-ai lăsat în întuneric dusă spre acel culcuș care nu este cald oricît ar fi de cald afară sau înăuntru în cameră pînă

nu se încing acele tainice resoarte ale vieţii ce nu ţin cont de întunericul lor de nepătruns cine este însul ce le aţîţă şi a cui este mîna ce trecînd peste umeri şi piept şi şolduri le trezeşte din somnul lor sau din odihna lor fără vise, te-ai lăsat deci dusă lîngă veioza stinsă în voia ultimei libertăţi ce-o mai aveai, aceea de a nu te rupe în întuneric de la ce nici sîngele care e orb nu se rupe (cînd o forţă tainică a altui sînge, din trupul altuia, îl aprinde) şi nu poate să adoarmă, te-ai lăsat deci în voia acelei ultime libertăţi care nu era doar a voinţei tale, ci şi a sîngelui tău, libertate ce era imposibil să ţi-o ia cineva dacă nici tu nu puteai să ţi-o iei şi să ţi-o refuzi cîtă vreme erai vie şi nu voiai întinsă pe pat în întuneric (unde ajunsesei şi de unde nu mai puteai scăpa) să-ţi tai singură gîtul cu lama, sau cu o custură să tai gîtul ce se întindea peste al tău, te-ai lăsat deci în voia acestei supreme libertăţi ce nu putea să ţi-o ia nimeni decît de ţi-ar fi tăiat venele să ţi se scurgă pe podea gîlgîind tot sîngele în care ea era ascunsă de la naşterea ta şi încă dinainte de asta, de cînd exista sîngele primului moştenit fără nici o condiţie de-un şir neîntrerupt de vieţi, te-ai lăsat deci în voia acestei moşteniri asupra căreia nici o putere n-avea nici un drept şi n-o putea jefui (decît de-o golea cu sînge cu tot în ţarină) şi n-o putea vedea, şi nu-i putea dicta nimic, şi n-o putea zări şi înţelege nici un trimis al puterii, chiar unul ca mine n-o putea clinti, şi rămînea pe veci inaccesibilă, da, da, de-o mie de ori da, şi recunoşti, şi aşa a şi fost, te-ai lăsat în voia acestei moşteniri care era ultima (şi prima) ta libertate, şi de care, culmea culmilor, te puteai bucura de ea în acea seară datorită mie şi moştenirii din sîngele meu şi libertăţii ascunse în sîngele meu, care nici ea nu ţinea cont de mine şi de ce făcusem, şi nici nu-i păsa de ce aveam să mai fac : asta înseamnă că în seara aceea şi-n acel întuneric ne-a unit nu o dragoste, care ne-a împins unul spre altul şi ne-a chemat de la mari depărtări unul spre celălalt, şi ea nici n-avea să ne ţină împreună pînă în această clipă, nu, ne-a împins în acelaşi pat şi ne-a lăsat în voia puterii oarbe din sîngele nostru altceva, dorinţa obscură de a rămîne mereu cu lampa

stinsă într-o noapte fără sfîrşit, de a rămîne amîndoi alături, neştiuţi de nimeni, doar cu acea bucurie ciudată că te simţi cu desăvîrşire liber de orice, singur şi stăpîn pe tine, dorinţă obscură care azi se dovedeşte că n-a fost dragoste, dacă mai era nevoie de o dovadă, nici vorbă de dragoste, nu, a fost atunci ce este şi azi, o disperare, un sentiment straniu care ne-a unit şi care ne-a ţinut la aceeaşi masă atîţia ani, mîncînd pe din două pîinea şi sarea şi fasolea şi usturoiul, în doi mergînd la film ca doi adolescenţi sau ca două jucării stricate, din romanţele cu multă ploaie, o disperare nu de unul singur, ci geamănă, în doi, egală : şi tu vrei acuma să te desparţi de mine şi nu găseşti alt mijloc decît de a mă umili şi scuipa, undeva tu zăreşti o mare victorie nu numai asupra mea, nu, ai nevoie de această înfrîngere şi aruncare a mea la gunoi pentru o mare victorie a vieţii tale, prin care-ţi găseşti rostul şi prin care te răzbuni şi pe tot ce-ai suferit (şi să le dovedeşti şi altora şi şi ţie că n-ai făcut fără rost umbră pămîntului) : dar care este această luminoasă victorie, eu n-o văd şi tu mi-o ascunzi, şi poate de-asta eu cred că tu te-nşeli, Lilico, totul e o aparenţă, degeaba te duci ca fluturele spre lampă, nu e nici o victorie, e o iluzie, e o aparenţă a victoriei, ai îmbătrînit şi mai crezi în prostii, uită-l pe Calagherovici încă o dată şi las-o pe Anita, de-a murit, să-i fie ţărîna uşoară, lasă basmele şi iluziile şi nu te lua după ce vezi, e o fata morgana, atîta ştiu şi proştii, că nu tot ce se vede şi este, şi nu tot ce zboară se mănîncă, nu e nimic din ce ţi se pare şi vezi şi crezi c-ai descoperit şi-ai cucerit, nici un muşuroi, nu o cetate, n-ai cucerit, ce vezi, ascultă-mă pe mine, nu e o victorie, e doar, scuză-mă că-ţi spun astfel, e doar deşertul, nisipul şi mlaştina care nici mlaştină nu mai este, a crăpat, e doar pustiul care înghite totul, drăguţo, uită-te în oglindă şi vezi ce pustii îţi sînt ochii şi cum ţi s-au dus anii şi cum înainte nu mai ai ce să aştepţi şi nu mai este altceva decît o victorie care o să te devore ca o căţea, o sete de victorie pînă la urmă, şi nu o victorie, o sete de cămilă cu două cocoaşe, într-un deşert, drăguţo, he, he, atîta tot, atîta tot, adică nu un

nimic, mai puțin, un nimic e totuși ceva sigur, ceva definitiv sigur, care-ți ucide orice speranță și te pune cu picioarele pe pămînt, pe cînd tu, tu visezi ca un general cai verzi...“

82 „Calagherovici este nevinovat? În noaptea cînd ne-am rătăcit în pădurea luminată de lună el tăcea în sanie și liniștea zăpezii părea că-i convine atît de tare încît îi era indiferent dacă ieșim la liman sau ba, ceea ce însemna că nu voia să ieșim și nu spera c-o să putem scăpa : și nepăsarea lui era un fel de a recunoaște neputința noastră de a găsi drumul spre Cîmpuleț, sau înapoi spre Lăzăreni, sau spre Dunăre : și îi plăcea că sîntem sub stelele ce scăpărau niște biete ființe ce nu-și găseau calea pe care o doreau, noi, biete ființe, el nu, fiindcă el nu mai voia nimic, pe el îl încînta noaptea petrecută într-o sanie trasă de cai, el găsea o bucurie și într-o bîjbîială, într-o rătăcire... Ne învîrteam noi în cerc, sau într-un cerc, unde era marginea și unde era mijlocul pădurii, inima pădurii, cum se zice, încotro trebuia s-o luăm ca să ne îndepărtăm de ceva și să ne-apropiem de altceva? Habar n-aveam, peste tot neaua era la fel de înaltă și copacii la fel de goi de frunzele căzute în toamnă, nu vedeam decît cerul, nu vedeam decît în sus, același cer, aceleași stele ; dar oricît știam unde e nordul și încotro poate să fie Cîmpulețul și Lăzărenii, ne trezeam după o vreme trecînd prin același loc unde mai fusesem... Atunci am fi putut să ne oprim, eram departe de lume, puteam discuta ce nu voiam să ne spunem, era iarnă și noapte și liniște și numai noi trei... Nici martori n-aveam, lumina lunii albea pădurea ninsă, dizolva ca printr-un miracol întunericul și era atîta puritate în aerul proaspăt încît am fi putut opri sania din mersul ei fără rost, știind că e fără rost, și să spunem ce țineam ascuns în noi, dar n-am oprit caii : acest drum fără rost era ca o mană cerească, ne salva, încurcătura ne venea în ajutor, ca să tăcem mai departe și fiecare să rămînă cu gîndurile lui... Ce bine era că

exista o problemă pe care n-o puteam rezolva, ce bine, doamne, că puteam amîna, că puteam scăpa de ce am fi vrut să ne spunem... Lașitatea aceasta măruntă ne-a unit, am dat vina pe cai, pe zăpada ce astupase drumurile și-am fost bucuroși că existau destui vinovați pentru că ne-am rătăcit, caii, noaptea, zăpada... Cine era Paisie, voiai tu să întrebi, cine era acest preot ce se ruga într-o căruță în care-și făcuse o casă, ce era de fapt o biserică, a cui era vocea ce-o mai auzeam sau credeam c-o mai auzim? Era Paisie omul care trăise ce tu refuzaseși atît de mult timp să-ți imaginezi că putuse fi posibil, era omul acesta (pe care acum îl văzuseși și de care trebuia să ții seama că există) Horia Dunărințu, cel despre care n-ai vrut să accepți nimic (ca să nu te simți și tu vinovat : căci e mai bine să nu ai noaptea coșmaruri, e mai bine să nu crezi și să poți visa frumos...), cine era?... Oamenii toți fac cumva parte din viața noastră, voiai să spui, și de ei mor sau nu, gîndurile noastre despre ei și despre ce-am făcut noi sau nu legat de ei rămîn cît trăim... Anii nu contează, cîți trec de la un fapt la altul, de la o moarte la alta, anii se numără doar, dar ei nu potolesc și nu sting ce gîndim sau simțim, dovadă cumplita sete care-l arde pe Tică să descopere cine sînt eu și ce s-a-ntîmplat cu Horia, dovadă ura cu care tu mă pîndești, cum și recunoști, din ziua cînd pe bicicletă eu te-am întrebat de pot să trec pe la tine... Dar ar trebui și tu și și Tică să știți că și eu știu ce vreți voi și că în mine este o sete de a nu mă lăsa bușit și de a nu mă lăsa judecat de adevărul care credeți voi că este și cu care mă puteți înghesui și doborî, avînd și dreptul, de intru în limitele lui, în cercul acesta din care n-aș mai putea ieși... nu, n-o să mă băgați în el, căci nimic nu-i așa cum credeți numai voi, căci și voi pînă la urmă nu credeți la fel... Ura voastră și adevărul vostru n-o să mă schimbe cu nimic, fiindcă ce vă trece vouă prin cap nu modifică în mine nimic din ce știu eu și voi n-aveți de unde să știți... Și, după cum observi, nici pînda voastră de fiare, și nici vorbele voastre pline de bale, da, da, de bale și de ură, nu m-au zdrobit, iar de-o fi cîndva să mă fac praf și să cad din ce sînt, căderea asta a mea va veni din

propria mea scîrbă și neîncredere și spaimă — și groapa care-o să mă astupe și-o să mă înghită numai eu pot să mi-o sap, am atîta putere, drăguțo, nu m-ai cunoscut, degeaba am stat atîția ani, atîția nenorociți de ani împreună... Mai bine ai grijă de tine, ai căzut de pe prag și te tot duci ca într-un vis cînd cazi într-un hău fără fund, cazi ca dintr-un cer într-un gol ce se cască mereu, și mai adînc și mai negru, ca o gaură de iad, ai grijă, ura asta a ta fără sfîrșit, monotonă, sigură, te va omorî cu duhoarea ei ce în fiecare zi e aceeași, egală, plictisitoare, o să crapi de plictiseală, he, he, prăbușindu-te ca într-un vis, fără să te mai poți ține de nimic... Calagherovici era inocent ? De ce nu s-a dus să-l întrebe pe Paisie cine este ? El voia doar pe mine să mă vadă îngălbenindu-mă de spaimă și din cojocul lui să se bucure că eu știu că el știe că mă are la mînă... Dar să nu neglijăm contextul istoric, vorba lui, să ținem seama de ce dorise Horia, revizuirea dosarelor celor închiși sau duși pe nedrept în Bărăgan și lăsarea în pace a oamenilor în adunări să vorbească așa cum îi tăia capul și nu după hîrtii pe care unii analfabeți n-aveau nici cum să le citească, dar să le mai înțeleagă... Era prea mult ce voia el ? Noi nu dorim să ne sinucidem, a zis Gălătioan, așa ceva e imposibil (căci acest așa ceva nu era doar o hîrtie scrisă de unul și citită de altul, ci era libertatea dată oamenilor de a spune ce gîndesc, democrația pentru care luptaseră în război și li se promisese și li se mai promitea chiar și atunci cînd el le lua acest drept). Și Horia voia acestea nu pentru boieri și cerealiști și proprietari de fabrici de sîrmă sau de marmeladă, nu, ci pentru țăranii din Pătîrlagele, pentru navetiști și pentru marinarii din sat care urcau și coborau cu șlepurile pe Dunăre și-și lucrau și pămîntul, pentru oamenii noi ai socialismului. Îngăduința asta o să ne mănînce capul, i-a zis Gălătioan. Și Horia a zis că n-are nimic cu îngăduința foștilor burghezi din Turnuvechi și Cîmpuleț care se certau la primărie ca hoții de cai zicînd că așa e democrația parlamentară, liberă, el e de-acord că trebuie terminată o asemenea... dar asta n-are de-a face cu ce se-ntîmpla în Pătîrlagele... El voia adică o democrație socialistă și Gălătioan voia să distrugă orice fel de democrație... Trebuie să recunoști

și tu că Horia nu putea să renunțe la felul său de a fi și să ajungă după ce vremurile se mai liniștiseră un popă care se ruga și noaptea la sfinți... Înseamnă că nici Calagherovici nu l-a cunoscut cu adevărat. Gălătioan voia o revoluție care să schimbe totul pe pămînt imediat, și Horia voia același lucru, însă el nu voia să fie sînge și lacrimi, trebuia să fie o frînă care să protejeze acest mers și să ferească acest mers de cruzime și de nebunia lui... Nu l-a cunoscut oare Calagherovici destul de bine pe Horia ? Doar eram împreună cînd Dunărințu i-a zis lui Gălătioan, dar de fapt mie, ca s-audă și Gălătioan, că nimeni niciodată nu s-a luptat decît pentru progres și înțelegere între oameni și nu pentru intoleranță și triumful fanatismului... A zis : „Moise, de noi nu avem grijă de soarta celor duși noaptea din Pătîrlagele fără vină, noi nu putem vindeca Pătîrlagele de mizerie și de urît și atunci binele care zicem noi că li-l aducem este mai rău decît mizeria și urîtul pe care zicem că le vindecăm cu acest leac, este mai rău și mai periculos fiindcă nu ține cont de ei și-i duce în altă parte, și e mai rău fiindcă nu le dă dreptul să spună cine sînt și fiindcă astfel se suprimă nu democrația socialistă, ci democrația însăși, nu mai rămîne nici urmă din ea, de orice fel ar fi fost ea...“ Calagherovici a auzit aceste cuvinte și el știa că Gălătioan nu poate ierta să nu-i repete cineva ce spune el, dar să audă asemenea cuvinte !... Și a tăcut Calagherovici, ca în noaptea cu lună cînd în sanie stătea învelit în cojoc, nepăsător, dar eu cred că convins că așa era bine : Gălătioan avea să-i plătească lui Horia cu vîrf și îndesat, avea să iasă cu burți spintecate, he, he... he, he, rîdea el în el, în nepăsarea lui : de ei se distrugeau unul pe altul, era foarte bine, foarte bine... N-a recunoscut apoi chiar Calagherovici că scopul vieții lui a fost să distrugă mișcarea comunistă ? Și că, dezertînd din armată și voind să aibă pentru pipițele de la bordelurile din Turnuvechi bani, a semnat, fiind prins... a semnat să fie agent al siguranței, primea un salar bunicel, avea de băut și de jucat nopți la rînd pocher... Și Grecu, fost căpitan sau colonel de siguranță, cînd a fost întrebat de-l cunoaște, a răspuns că da... El, Grecu, a fost special tri

mis în Franța și în Germania să se pregătească, zicea el, pentru lupta anticomunistă. „Dar, domnilor, a mai zis, vreau să vă mărturisesc ceva : am fost foarte bine pregătit, însă fiecare întîlnire cu Calagherovici a fost pentru mine un prilej grozav de a învăța cum trebuie dusă această luptă, o academie...“ Cine-a uitat vorba lui Grecu, nimeni... he, he, domniță dragă, Calagherovici era o academie... Și-l crezi nevinovat, un Cristos... El nu era doar (ca agent de siguranță băgat în partid încă înainte de război) împotriva lui Horia (sau a lui Gălățioan, a tuturor celor ce voiau altceva decît el), contra lui Horia, ce nu voia să creadă că idealul pentru care din școală se bătuse poate să ajungă la niște noi stăpîni (mai cruzi si mai nepăsători decît cei vechi, boiernașii, înfofoliți în blănuri și așteptînd de Anul nou și de Crăciun copiii cu steaua și vicleimul, sau în colindat, să fie generoși, să le dea colaci și bomboane) contra lui Francisc, care se născuse într-o casă de tîrfe la Deva, dar nu voise să se lase niciodată tras de limbă de el, nici cînd îl chema să-i facă cinste cu o bere, el era contra tuturor, mari și mici : și nu-i plăcea decît să aibă parale și să intre noaptea în bordeluri, acolo de unde nu se putea naște un copil (decît din greșeală, ca Francisc, ce era fiul de fapt nu al unei tîrfe, ci al unei patroane de tîrfe), unde exista doar plăcere, fără nici o urmare, fără să se nască o nouă viață... fără să ai apoi vreo responsabilitate... Și-l luase într-o zi de 3 martie pe Francisc la o cîrciumă și-l servise cu coniac și fripturi și vin, și cînd îl întrebase circarul de ce face cinste el răspunsese că nu face cinste, da o masă, în amintirea a ceva... Și ce era acest ceva ? Nu ghicești, îți spun eu, zisese el, astăzi se împlinește un an de cînd s-au închis bordelurile... Și în fiecare an el dădea cuiva o masă, poate ca un parastas, nu ca o victorie, sau cu humor, cum voia să se-nțeleagă... Era o dată însemnată pentru el, care-l durea. Calagherovici era el un nevinovat dacă turna încă de tînăr la siguranță pe toată lumea, urîndu-i pe toți, și mai mult decît pe ei, urînd chiar viața însăși... Și cum să-l intereseze pe el cine era cu adevărat Paisie dacă nu-l iubise pe Horia, și ce spunea Horia și ce voia el, Horia, ca omul să se respecte pe sine și să-i

respecte și pe alții și din acest respect și din acest refuz de a-i lovi pe alții și a-i umili să-ți cîștigi o autonomie, un fel de libertate de a fi tu și de a spune cine ești și de a iubi tot ce trăiește, viața însăși... Și după ce inși ca Horia au ajuns la putere, chiar de mai tîrziu cu unii s-a petrecut ce se spune, Calagherovici n-a mai avut la cine turna, trebuia fără organe de siguranță să se lupte, făcînd pe mielul, pe revoluționarul, pe dreptul, cum era cazul, — și nu se mai simțea în apele lui, era ca peștele pe uscat, zbătîndu-se fără speranță, dar fără să poată crăpa, urînd sîngele din el care nu se sleia și inima care-i bătea împotriva lui, egală, la nesfîrșit, plină de acea dorință obscură și necontrolată de nimeni și nici de el de a trăi, de încăpățînarea vieții de a nu muri... De-aici venea nesomnul lui, sau urletele lui, sau căderile lui într-o muțenie ca aceea din noaptea de iarnă petrecută alături în pădurea Lăzărenilor, din neputința și ura împotriva nu doar a vieții, ci a vieții lui însuși, și a pașilor lui, și a auzului său care nu putea să n-audă bunăoară în acea seară vocea lui Paisie, și a privirilor lui care mai apoi n-au putut să nu-l vadă pe Francisc în cîrciuma unde se dusese cu tine, fără să-ți spună că sărbătorea sau dădea cu praznic, fiind ziua de 3 martie cînd se-mplineau nu știu cîți ani de la închiderea bordelurilor... Toate astea ți le-am spus nu pentru inocența lui, în care crezi, ci ca să-ți reamintesc că la cîrciumă, în acea zi de 3 martie, el a schimbat niște vorbe cu Francisc despre Cristos, nu înjurîndu-se... ci zicînd, Francisc, că Isus nu poartă vina inchiziției, așa citise el, Isus nu, dar biserica da, — însă biserica aici e cinstită, recunoaște că i-a izbit de pereți și i-a ars pe rug pe eretici, biserica recunoaște aceste crime pe care le consideră datorii, ea are această putere de a nu retracta niște dogme și de a nu se preface că nu știe ce s-a-ntîmplat : și nu se preface, ca să nu se mai întîmple !... Tu n-ai înțeles ce-i apucase de vorbeau în cîrciumă și în gura mare de religie, nu era cazul... Mai era cu voi la masă Anișoara Caramalis, care a zis că religia este opiul popoarelor și cu asta basta ! Vreau să-ți amintești de acea zi fiindcă ea arată că Francisc s-a cunoscut bine cu Calagherovici și că între ei se petrecuse

ceva, nu știu precis ce, oricum ceva destul de jignitor și de compromițător pentru Francisc, și de neiertat, dacă, după atîția ani, Francisc, crezînd în sinea lui că nu putea să fie decît copilul lui Calagherovici fata pe care ai adus-o tu pe lume nici la un an de la acea zi de 3 martie, căci nici Calagherovici nu se sfîrșise atunci imediat... el deci crezînd asta, Francisc, oare n-a vrut să se răzbune pe Calagherovici, lăsînd-o pe Anita să crească atît cît trebuia ca lumea să uite cearta sau ce-o fi fost între el și Calagherovici, și să nu-l bănuiască deloc pe el... Dacă numai bordelul avea o valoare, și viața nici una, nu era cazul ca din omul ce spunea această enormitate să nu rămînă nici o spiță vie, ca să i se împlinească această sumbră și caraghioasă credință ?“

83 „Da, eram într-o cîrciumă, cum îi zici, un restaurant nenorocit de la marginea Cîmpulețului, unde se găsea întotdeauna un grătar de porc și o sticlă cu vin bun și unde doar mai apoi am aflat, atunci nu mă interesa, că se găseau numai pentru cîțiva inși. Era și o cameră separată, unde se intra prin spatele clădirii, pe lîngă bucătărie, așa ca inșii aflați în sala de la stradă să nu te observe și să nu știe că ești acolo și să nu te audă ce vorbești. E drept, eram și cu Anișoara Caramalis cînd a intrat pe ușă Francisc. Calagherovici l-a poftit la masa noastră și el ne-a povestit că tocmai sosise de la Bistrița, unde fusese după un pui de urs pentru circ. Mersese într-o comună în munte, Budac, era acolo un paznic de vînătoare, cunoscut vechi, care-i mai vînduse și altă dată pui de urși. S-au dus la cabana de vînătoare, zăpada lucea pe coamele despădurite ale munților, țapinarii cu glasurile lor, nevăzuți, făceau să răsune pădurea... N-au înțeles despre ce era vorba, cîntau cînd munceau ? „Nu, a zis el, cînd împing un trunchi de brad cu țapinele, cînd îl duc spre locul de unde o să-l tragă afară din munte caii, unul dintre ei da comanda, un fel de ăăit pe diverse tonuri, cum să vă spun... Ei, nu, trebuie să vezi munca asta a oamenilor, uite că noi n-o cunoaștem și ne mi-

răm... Nu e cîntec, sau e un fel de cîntec ciudat, e o muncă grea, să știți...“ „Bine, bine, am înțeles aluzia, s-a bosumflat Anișoara, dar pentru fiecare muncă există oameni care s-o facă, eu nu pot fi și-aici și-acolo, și nici tu ziua la țapină și seara la circ“. „Domnișoară...“ „Hai, ce, aveți chef de ceartă ? a rîs Calagherovici. Cum îi cu puiul de urs ?“ „La cabană, ne-am dus într-o verandă, la etaj, să bem o pălincă, era cald, soarele bătea prin ferestre ca într-o seră și muștele se zbăteau între geamuri și perdele albe de tifon, ieșeau din lemnele în care dormiseră peste iarnă, zăpăcite de soare, bîzîind... și acolo, pe verandă, privindu-le, am înțeles că venise primăvara. Zăpadă era pe munți, în părțile din dos, nu dinspre soare, și mușteleee...“ „Dă-le dracului de muște, a zis Anișoara, ce-i cu ursul ?“ „Acolo e o zonă foarte interesantă, plină de urși, trăiesc cei mai mulți urși din țară și poate din lume, pe un teren nu prea mare... Și dincolo, spre Moldova, tot în Călimani, nu sînt atîția urși, de ce ? Pentru că, mi-a spus și mie pădurarul, ei, moldovenii nu lasă pînă spre primăvară fînul pe cîmp, adică nu pe cîmp, propriu-zis, nu-i cîmpie acolo, nu-l lasă în clăi pe locurile de unde l-au cosit... Dar nu asta e important. În partea dinspre Bistrița sînt mulți meri și peri și urșii vara vin pînă în livezi și mănîncă noaptea ca porcii mere pînă se satură... Și numai de foc se sperie și de pușcă, însă nu poți păzi toți merii și atunci mai bine nu-i mai păzești și-i lași pe urși să se sature... Și se duc la mărul cel mai copt, cel cu merele cele mai dulci, îmi spunea pădurarul. Uneori se urcă în meri, uneori fac prăpăd, rup toate crengile ca să se sature de mere... Dar nici asta nu e important. Acolo sînt sași mulți prin sate și ei au obiceiul cînd pleacă în munți să altoiască tot ce găsesc în cale de altoit, merg cu briceagul în buzunar și cu crengi de măr și păr în mîini... Și toți perii pădureți sînt altoiți... Și urșii mănîncă pînă toamna tîrziu poame, întîi pe cele care se coc întîi, apoi...“ „Ai un dar de-a ne duce cu vorba...“ „Stimată domnișoară, eu îmi plătesc friptura și vinul și povestesc cum știu, cine nu vrea să m-asculte, n-are decît“. „Cu povești de-astea lungi stai pe la mesele oamenilor...“ „Pardon, m-ați chemat.“ „Hai, nu vă certați, eu te-am

chemat.“ „Mă jignește domnișoara...“ „N-ai de gînd să și plîngi ?“ „Nu pot, din atîta, deși mi-ar prinde bine, lacrimile, zic medicii, joacă un rol important, înțelegeți, joacă un rol foarte important în eliberarea, în spălarea, sau cum să-i zic... cînd creierul e supus unei tensiuni nervoase, de plîngi, această tensiune se reduce... Dumneata, domnișoară, n-ai plîns niciodată... n-ai motive, ești plină de optimism“. „Vezi să nu te fac să plîngi, he, he...“ „Depinde cu ce fel de lacrimi, domnișoară.“ „Ce-i cu ursulețul ?“ am întrebat eu ca să opresc cearta ce amenința să izbucnească din clipă în clipă. Norocul însă a venit odată cu Ion Logofet : poetul a intrat pe ușă înfășurat la gît într-un fular uriaș de lînă roșie și cum ne-a văzut a zis : „Tovarăși și tovarășe, am onoarea să vă salut și să vă spun că vin din Pătîrlagele, unde trebuia să țin o conferință despre lirica tînără, și n-am ținut-o (i-am spus și tovarășului Gălătioan, am trecut înainte și pe la el, așa că nu e o bîrfă, e adevărul) din cauza lui Horia Dunărințu, care... trebuie să fac o paranteză, sinceră : am întîrziat aproape o oră din cauza unei pene de mașină, hîrtoape, chestii... și dumnealui a dat drumul la elevi și la adulți și cînd eu am intrat în sală și-am zis să-i cheme înapoi, el n-a vrut, că nu poate... I-am spus : partidul poate totul, de ce nu poți și dumneata ? Și el a zis să nu amestec partidul aici, că e... Ce e, domnule, ce e ? Demagogie, a rîs el. Auziți : eu fac niște kilometri cu mașina, și el rîde și mă întreabă de ce n-am dat telefon... De unde, din cîmp ? Bat satele și citesc poezii și țin conferințe, și alții își trec în rapoarte activitatea mea și se laudă cu ea, ca și cum ar fi a lor, trăiesc din munca mea, și mă mai și insultă cînd se sparge un cauciuc și nu sosesc la timp... Îmi spune că m-am și pilit, dar am băut din vinul lui ? Am tras în mașină o dușcă împreună cu șoferul, să nu înghețăm, cît a lipit camera. Toți idioții îți fac morală, domnule, nu te poți mișca de atîta belșug de puritate ! Cum i-am spus c-o să aduc chestiunea la cunoștința partidului, cum pac ! m-a lovit în moalele capului cu alcoolismul, să mă sperie, să mă aducă la nivelul său de tîmpit.“ „Horia nu e alcoolic“, a zis Calagherovici. „Dar eu sînt ? Bun, am băut o gură de vin, eram și nemîncat... și sînt betiv ? E tîmpit, domnule, nu

e alcoolic, i-am raportat și tovarășului Gălătioan.“ „Foarte bine“, a zis Francisc. „De ce e foarte bine ?“ a tresărit Logofet, neînțelegînd de ce era foarte bine, cînd poate și el se îndoia de asta. „E foarte bine, fiindcă așa Horia Dunărințu n-o să mai aibă spor de-o să vrea să spună și el ce-a fost... o să fie al doilea... Dumneata n-ai ascuns adevărul, l-ai raportat.“ „Dumneata îți bați joc de mine ?“ „Doamne ferește, cum aș îndrăzni ?“ „Și ce-ai fi vrut să fac, să tac ?“ „Nu, să plîngi.“ „De ce să plîng ?“ n-a înțeles Logofet. „E bine să plîngem la o mare supărare, sau la o mare durere, ca să micșorăm tensiunea din circuitul cerebral“... „Scuză-mă, domnule, de bășcălia asta.“ „Nu e nici o bășcălie, creierul trebuie lăsat să funcționeze fără presiune...“ Și Francisc a continuat calm, ca un dascăl, nu ca un medic, să-i arate cum lacrimile sînt de două feluri, unele mai sărate, cele normale adică, provocate de vînt, să zicem, și altele mai puțin sărate... „Astea sînt lacrimi psihice, tovarășe Logofet, au doar 0,5 la mie clorură de calciu, spun medicii, ceea ce înseamnă că e vorba de un simplu lichid din sîngele venos secretat din ordinul creierului...“ „He, he, bravo, m-am prins, scuză-mă că n-am avut humor, a rîs Logofet, și dă-mi voie să te sărut, e unu la zero pentru dumneata“... Și l-a țocăit de două ori pe obraz. Pe ușă a intrat Brînzaș, cu nelipsita lui sacoșă în mînă, și o duduie blondă... „Mă iertați, a zis Logofet, aveam o întîlnire cu... nu știam că sînteți aici, dacă v-am deranjat cu lipsa mea de humor, nu doar cu prezența, vina e a mea, m-am înfuriat pentru un tîmpit... Într-adevăr, nu merita, mi-am dat seama de-abia după ce v-am auzit... da, chestia cu lacrimile e grozavă... Ce să faci, mediocritatea pîndește la tot pasul și de n-ai humor destul te afunzi în ea și ea e dulce... n-o mai simți, te complaci în ea, e și rentabilă, he, he, s-o ia dracu ! Trebuia să-l las în plata domnului pe învățător, sau... sau să plîng, hi, hi, să mă eliberez și apoi să pot scoate căpățîna din zoaia asta ce te ține, mediocritatea altora și a ta, de nu te rupi la timp...“ „Hai, i-a zis Brînzaș, poate tovarășii au alte treburi.“ „La revedere și vă salut“, a zis el umil și a plecat în urma blondei și a lui Brînzaș, care ne făcea cu ochiul de la spatele lui Logofet, adică să nu-l luăm în

serios, e pilit și-l așteaptă blonda, care era o cîntăreață de muzică populară din Turnuvechi. „Logofet nu te cunoaște, i-a zis Calagherovici lui Francisc, crede că ești cineva de la centru, se vede că nu umblă pe la circ... Ți-a făcut pe voie, cu lacrimile, dar să fii sigur că a acceptat povestea ta numai ca să te poată înjura în gînd, nu-i idiot să creadă ce nu vrea, chiar de-i adevărat ce aude...“ „E un tip umflat de credință (în bani) și de eroism, l-am auzit recitînd poezia „Sondele patriei“ la ziua pompierilor... Acum e fericit, și-a făcut datoria : l-a turnat pe Horia Dunărințu la mai mulți și poate liniștit să se ducă acasă la Brînzaș și să facă dragoste cu blonda, cu muza cîntăreață de muzică populară... Brînzaș îi dă camera, i-o dă oricui, e băiat bun... Ce minunat e să torni pe cineva și pe urmă să așterni pe hîrtie o poezie luminoasă despre grînele patriei recoltate cu combine și să te culci cu o junǎ blondă... Asta înseamnă o mare încredere în cuvinte, ele răscolesc sufletele, ele ucid dușmanii, ele condamnă tot ce e putred... Iată un ins fericit, Logofet ! Se simte cu adevărat un om ! Am mai auzit de la Brînzaș că nu demult l-a spus tovarășului Gălătioan pe Ismail Bogdaproste, turcul care vindea bragă... că vrea să plece în Turcia să vîndă bragă. Și a doua zi l-au luat băieții pe turc la întrebări : cum de vrea să fugă din țară ?“ „Dar ce-i cu puiul de urs ? a întrebat Anișoara Caramalis. Pe Logofet îl cunoaștem, e simpatic, mai trăncănește el, mai trage un gît de băutură, rar, că-l doare ficatul, nu-i un sfînt, însă nici...“ „Dar eu îl laud, a zis Francisc, e un om dintr-o bucată, chit că-i plac cîntărețele de muzică populară, are o mare calitate, crede în cuvinte, cum eu cred în animale, el scrie și vorbește exact ce crede fiindcă se simte într-o lume unde cuvintele lui trăiesc cu adevărat, răscolesc sufletele, condamnă putregaiul...“ „Dar ai spus că toarnă...“ „M-am exprimat greșit.“ „Turcul Ismail Bogdaproste făcea speculă cu cafea...“ „N-am știut“, a zis Francisc. „N-o să mă iei și pe mine de proastă, ca pe Logofet.“ „Vai de mine ! Chiar de mi-ar fi permis, aș spune că-mi placeți foarte mult... Domnișoară, s-a ridicat el în picioare, îmi permiteți să închin acest pahar în sănătatea celor care se iubesc ?... Dumnealor se iubesc... Dar și eu, de-aș găsi o

înțelegere...“ „Lasă, lasă, a zis ea, să nu întinzi coarda, te-ai îmbătat.“ „Vă iubesc, domnișoară.“ „Ești neserios, zău...“ „Vă iubesc“, a zis Francisc și i-au dat și două lacrimi și într-adevăr era greu de spus de se-ndrăgostise de Anișoara, ori își bătea joc de ea. „Minți, ca să te iert pentru ce-ai zis despre Logofet.“ „Dar l-am lăudat, bată-l norocul...“ „Ești și laș...“ „Dacă vă spun că vă cer în această clipă mîna, sînt laș ?...“ „Te-ai îmbătat, a chicotit Anișoara. Ce-i cu puiul de urs ?“ „Adică : plimbă ursu ! Am înțeles ! Bine, l-am cumpărat ca să-l dresez...“ „Asta-i tot ?“ „Da.“ „Credeam că s-a-ntîmplat cine știe ce minune.“ „Păi chiar că s-a-ntîmplat, întîi pentru el...“ „Și cum faci ?“ „Simplu, ca și pînă acum, exact ca ursarii... Am început să nu-i mai dau mîncare cît-i trebuie, urșii trebuie flămînziți, să n-aibă putere. Și-l pun cu labele pe plită încinsă, ori pe-o vatră de unde-am dat la o parte jarul : și el sare în sus, să nu-l frigă la tălpi, și eu cînt și bat dintr-o tobă, ca toți ursarii. Joacă bine, măi Martine, he, he, simplu... Joacă băiatul, că-l frige la tălpi, de durere, și de spaima durerii. Așa se-mblînzesc urșii... și mai ales, ce e mai puțin cunoscut, însetîndu-i, aproape deloc nedîndu-le apă să bea, să crape de sete, să se moleșească, să te-asculte, pentru o gură de apă să facă orice... omorîndu-i cu setea, să ajungă blegi, neputincioși, ascultători ca niște cățeluși... E bine și noaptea să nu-i lași să doarmă, să-i trezești din somn de-i doboară oboseala, să-i pui să se plimbe prin cușcă pînă totul le este atît de indiferent încît nu le mai pasă nici de-i calcă un tractor... Să-l flămînzești și să nu-i dai apă pînă se topește pe picioare, și să nu-l lași să atipească, asta e și contribuția mea, pînă vede că ești mai tare ca el și că trebuie să facă ce-i zici tu dacă mai vrea, în instinctul lui dacă mai vrea să mai trăiască, pînă acolo să-l duci, pînă dincolo de ce poate mintea lui judeca... Așa se...“ „Și nu ți-e milă de bietul pui de urs ?“ „Cui îi este milă nu se face dresor, domnișoară, și-apoi mai e ceva, eu îi fac un bine, îl scap de pădure și de gerurile iernilor, îi asigur o hrană regulată, îl fac fericit, s-ar putea spune, nu ? Dumneata ai altă părere, domnișoară ? Ce e păcătos în dorința asta a mea de a transforma viața urșilor din pădurile Bistriței în altceva ? E o pasiune care nu trece cu ti-

neretea, uite că nu mai sînt chiar așa de tînăr, și chiar de mi-ar trece mie, s-ar găsi alții să aducă urși la circ pentru ca să-i facă pe copii să rîdă, trăim într-o lume civilizată, domnișoară, nu mai lăcrimăm pentru un ursuleț... Mai bine să fie împușcat de-un vînător oarecare, prins ca un hoț la mere, sau de un neamț, să-i ducă blana în cine știe ce berărie și să i-o pună pe perete, ca un trofeu, cu gura căscată ?... Îi schimb viața, fac și eu acest efort pe care alții îl fac altfel, schimb și eu ceva pe lumea asta... Și noi ne schimbăm, urșii ce cusur ar avea, nu l-ați văzut pe Logofet cum s-a schimbat cînd a vorbit de Horia, sau cînd a intrat cîntăreața pe ușă, și doar nu l-a obligat nimeni să se-nfierbînte... Domnișoară, mă scuzați, vă dau un sfat : să nu vă mai fie milă de urși, zău, asta și-așa nu le schimbă cu nimic soarta, zău. Lumea trebuie schimbată, asta e și credința dumitale, dar ce faci dumneata pentru asta ? Cînd eu îți declar dragoste, spui că sînt beat. Așa o să rămîi o mie de ani pură, mă rog, o să rămîi în limitele condiției dumitale de om și n-o să treci dincolo de aceste limite și n-o să treci fiindcă nici n-o să-ncerci să treci de ele și să le depășești și să trăiești cu adevărat..." „Eu nu trăiesc cu adevărat ?" „Numai cine iubește găsește acel foc, domnișoară (pe care Logofet îl găsește în aceste clipe cu blonda lui), care arde orice limite și ne face să trăim cu adevărat, altfel, numai cine iubește, domnișoară..." „Și ce vrei, să mă mărit cu tine ca să ajung și eu fericită ca o ursoaică, he, he, vrei să ne căsătorim ?" „Vai de mine, ar fi o mare greșeală. Căsătoria în general, după cum știm cu toții, sper, are darul de a rezolva niște probleme dintre un bărbat și o femeie pe care, probleme, de n-ar fi căsătoriți, nu le-ar avea." „Mă faci să rîd." „Rîdeți, domnișoară, rîsul întinerește și liniștește nervii." „Deci nu vrei să faci cu mine nuntă, doar să..." „Doar să, da," a zis Francisc și ea a rîs cu atîta poftă încît a început să strănute de atîta voie bună. „Strănutați, domnișoară, cine strănută măcar o dată pe zi nu moare de infarct, strănutați !" Și toți am rîs cu hohote, a fost o seară minunată : și mi-am amintit de ea în ziua cînd Anișoara a zis : „N-am știut ce fel de om a fost Calagherovici decît în ziua cînd l-am auzit rîzînd într-o cîrciumă cu un bandit ca Francisc."

84

Singurul tău dușman adevărat, de care îți este și teamă, nu e Tică, de el te poți feri și el nu te cunoaște nici cît te știu eu, nu e nici Sevastița, și doar ea citește în tine ca în palmă, nici eu, muiere proastă și slabă și foarte rea uneori ca să mai pot să-ți și plătesc ce și aștepți c-aș putea să-ți plătesc, nu e alt om adevăratul tău dușman, și nu e altcineva decît chiar tu însuți, conștiința ta : și de ea, îmbătrînind, nu mai ai cum să te ascunzi, oricît dai vina pe alții : așa că ai și ce urî de-acum, pe acest dușman ce se trezește dimineața odată cu tine și se uită în oglindă la tine odată cu tine și mănîncă ouă fierte și ceai cu gura ta, pe care-l hrănești ca să-ți mănînce capul pînă la urmă... Și asta ar fi singura ta salvare, în fața lui să recunoști ce altfel tăgăduiești. M-am întrebat cînd Francisc a povestit cum a început să dreseze puiul de urs dacă în viitor oamenii vor mai avea nevoie de animale, de lupi pentru vînat, de iepuri, de cai, de pisici, de animalele din curtea lui, ale lui, și de cele din pădure, o să-i mai trebuiască la ceva cînd fiecare va avea automobilul său, avionul, farfuria lui zburătoare ? Sau o să rămînă numai în grădini zoologice oile și cîinii, caii, pentru copii, ca elefanții și tigrii ? Unele legende spun că albinele vin de pe alte planete, despre oi ce legende o să se mai ivească, despre oile noastre și despre oile domnului, care sîntem cu toții, ce-o să se spună ?... Francisc a zis că urșii nu se dresează în turmă, fiecare este o persoană cu individualitatea sa și cere o îngrijire individuală, mai ușor îi poți împușca pe toți la o vînătoare decît pe toți și deodată să-i faci să țopăie în două picioare cu lanțul în bot și să se plece pînă la pămînt și să facă tumbe de le cînți că de joacă bine le dai pîine și măsline... „Ce bine-ar fi să aibă fiecare ins cîte-o mioară, laie-bucălaie, a zis Anișoara, să-l înștiințeze de ce se urzește împotriva lui, o oiță bîrsană, năzdrăvană, oraculară, așa, un fel de radar, he, he..." „Numai cei care complotează..." „Ce fac ăștia ?" „Se gîndesc c-ar putea fi prinși și văzuți de altcineva, ei la ei nu se gîndesc, c-ar putea fi în ei ochiul acela care să-i privească și să nu-i ierte, sînt așa de ticăloși încît nici pe ei nu se mai respectă și nu mai au o speranță c-ar exista și în ei (sau ar putea să se trezească din somn mai

tîrziu) o conștiință, inși fără nici un Dumnezeu, fără nici o credință...“ „Sînt legi care pedepsesc pe cei ce calcă legea. De sînt prinși, de nu, au ei vreo lege în ei care să-i facă să plătească, n-au... Cine omoară, să zicem...“ „Unii așa se nasc, criminali, întîrziați mintali, de ce să nu recunoaștem ? Ce poți să le faci dacă le lipsește o bilă ? Să-l obligi să umble cu buzunarele pline de legi, ești naiv, zău, așa l-a făcut mumă-sa... sigur, societatea trebuie să ia măsurile necesare...“ „Deci dumneata recunoști că unii așa se nasc cu instinctul crimei în ei, să spunem... da, nu e o noutate, decît că ești de această părere... Deci, legea vine și vrea să-i interzică întîrziatului mintal, criminalului ce acesta vrea să facă înboldit de propriile sale îndemnuri, cu care s-a născut și care i se par normale... Asta mai înseamnă că de facem legi în care se interzice omorul, omul vine pe lume blestemat să omoare, pornirile lui firești sînt să sugrume și să scoată brișca, he, he... Și atunci, ca ursul, credea el, trebuie învățat și ținut din scurt ca să nu mai rupă merii pentru un măr și să nu mai dea cu laba... Părerea mea e c-o să mai avem nevoie de animalele noastre și de pădurile noastre, dar și de oamenii noștri...“ „Precum că ?“... a întrebat Anișoara... „Sînt și niște gînduri în capul nostru, chiar de există și idioți, de ce să facem regula plecînd de la ei și nu de la cei limpezi la cap, mai există și o conștiință, nu, domnișoară ? Unii în Dumnezeu, alții în...“ „Nu te grăbi, să-nțeleg unde bați. Credința în Dumnezeu ?“ „Nu numai“. „Stai nițel : unii au și credința că sînt mari dresori de urși“. „Asta ar fi o meserie întîi...“ „Stai, fiule : credința în Dumnezeu, într-o lege care să vină din afară și să rămînă în noi, știută și clară și atotbiruitoare, he, he... da, înțeleg. Îl cunoști pe Smarandache Pintecan ? Crede în mielul sfînt și în Dumnezeu și în învierea lui Cristos. Dă-mi voie să-ți spun că o credință oarbă este o lașitate, o rupere de oameni și de interesele lor, de pîinea oamenilor care trebuie coaptă, de grîul care trebuie secerat, de social, de vrei, izolarea lui în credința lui, în oaia sfîntă și nevinovată și în candelă, e o nepăsare față de ai lui și față de tot ce se-ntîmplă, mai mult, aș îndrăzni să zic ce și este, o trădare“. „Greșeala noastră este că uneori noi nu mai rămînem la faptele omului, a zis Francisc, le umflăm pînă plesnesc ca să arătăm că gîndim și nu sîntem niște troglodiți ce nu știu să generalizeze și să tragă o linie și să adune și să găsească o concluzie, tragem chiar prea multe concluzii plecînd de la o biată vorbă sau de la o biată faptă, am devenit niște filozofi, ce mai, vedem numai esența, tovarăși, direcții... Din Smarandache Pintecan facem un caz...“ „Dumneata văd că nu faci, îi batjocorești pe cei care ar încerca, da, ca să nu încerce... eu să nu m-ating de credința lui, să nu fac speculații ieftine plecînd de la el, nu ? Eu aș fi o infirmă de-aș încerca să găsesc un sens faptelor lui ? care cred eu că au un sens de sute de ani, n-a inventat Smarandache biserica... Cei tineri cum pot fi educați dacă noi trebuie să-l punem în ramă pe un ins ca Pintecan ? El rîde pe ascuns de mine și nu se sfiește de Dumnezeu să spună c-o să ajung fată bătrînă de mă ocup de el : vezi cum interpretează o părere a mea despre credința în Dumnezeu, ca o rîcă personală ? ! Am ținut la clubul „Flacăra“ o conferință cu... da, caracter ateist, doar am citit textul ce venise din Turnuvechi și el a și aflat și-a și rîs : că nu așa am să-l zdrobesc eu pe el, și adevărul lui... și că mai bine mi-aș găsi un ins să mă tăvălească bine, adevărul meu pe care ar trebui să mi-l caut ăsta ar fi, și să-l găsesc pe el întîi, adevărul, cu un ins, desigur, și pe urmă să mă uit în jur și la al altora... Și că negăsind eu un bic, chiar așa a zis sfinția sa, nu încap de el, dar el n-o să fie bicul meu... înțelegi, preacuviosul Smarandache lăsa să se înțeleagă că eu îl vreau de bărbat de țin conferințe ateiste. El nu trăiește cu picioarele pe pămînt de spune asemenea bazaconii, e cu gîndul la Domnul, trăiește în lumea ideilor sfinte ale mielului, ele îl rup de tîmpenii și-l scapă de toate mizeriile, zice, el e cu cît se află mai lîngă dreapta Celui de sus în credința cu atît mai pur și mai salvat... E un minunat exemplu de egoism, zic eu, și de prostie.“ „Și dumneata vrei să-l ajuți, să-l pui cu propriul său cap pe proprii săi umeri, prea stă cu el în nori... Dumneata cunoști adevărul adevărurilor, ai cheia lumii cheița fermecată, mă bați și pe mine, zău : hocus, pocus, preparatus ! Acesta este inelul care a fost în degetul dumitale, poftim ! a zis el și a pus pe masă inelul de aur al Anișoarei. Hocus, pocus, preparatus ! Poftim, acesta este

cercelul din urechea dumneavoastră stîngă...“ „N-o să mă dezbraci și de...“ „Asta numai dacă doriți“. „A fost o după-amiază minunată, a zis Anișoara, ne-am certat, am rîs, mi-ai scos cerceii... Poate c-am mai bătut cîmpii, poate că n-am avut dreptate în toate, domnule Francisc, n-am cheița fermecată, îmi pare rău, mai am și eu lipsuri, sînt o biată femeie care începe să îmbătrînească fecioară, he, he, sau fată bătrînă, ca să nu fiu prea caraghioasă... În orice caz, nu sînt atît de plină de nepăsare față de mine și față de ce mi-ai spus dumneata și față de alții, n-am cheița lumii, nu sînt dincolo de viață și de moarte. Dă-mi voie să dispreţuiesc un ins ca Smarandache Pintecan nu pentru mutra lui, pentru egoismul lui cretin, care și el este un fel de-a-și arăta el dispreţul față de conferințele mele ateiste poate copilărești și față de tot ce nu-i cîntă lui în strună și nu e ca el și luptă pentru alt adevăr decît cel al lui“. „O femeie, Moise, ca Anișoara Caramalis, poate să-l ducă pe un bărbat pînă să-l scoată din minți, răsucindu-l pe degete, cu atît mai al dracului cu cît ea nu rămîne niciodată aceeași. Ea a rîs de Francisc cînd a fost cerută de nevastă și-a-nceput să discute cu el despre religie nu ca despre o lege sfîntă ce o ar opri de la un păcat, cît nu sînt căsătoriți, ci tocmai ca să-i arate că nici o religie și nici Smarandache Pintecan n-o pot împiedica să se iubească absolut cu cine vrea, de vrea ea, dar cu el nu voia... Și după ce l-a umilit spunîndu-i și în față că nu e un pui de urs s-o vrăjească și s-o dreseze un circar ca el, l-a dus la ea acasă și s-a culcat cu el. Ea nu voia nici o clipă (ce eu n-am înţeles atunci și mai apoi) ca între ei sau în discuțiile ei, sau între ea și faptele ei să se strecoare un sentiment, o tulburare a sufletului : nu, nimic ! — și asta dacă pe un bărbat poate a doua zi de dimineață (cînd ea-i pune hainele pe scaun în hol și-i spune să plece și-i dă peste mînă cînd el încearcă s-o mîngîie măcar ca drăgălășenie pentru ce a fost dacă atunci și în viitor nu mai era nimic posibil să fie) să-l scoată din fire, ori să-l umilească, văzîndu-se el drept obiectul care a fost folosit, ca să zic așa, și nu mai avea acum nici o întrebuinţare, ca un prosop, sau ca un duș înviorător vara, pe cine nu-i bărbat și nu poate fi astfel umilit ar trebui măcar să-l

pună pe gînduri... Altfel poți înnebuni, neînţelegînd nimic, Anișoara în orice clipă putînd să facă orice : sau nu chiar orice, tot ce nu cunoști tu c-ar putea face, fiindu-ți indiferentă sau simpatizînd-o pentru unele plăceri ale ei mai trăsnite cu bărbaţii... Ca s-o cunosc bine, ar fi trebuit s-o urăsc, cum te urăște pe tine (și și tu-mi spui asta) Tică Dunărinţu, cu tenacitate, fără să bată toba, apropiindu-se de tine și de cunoscuții tăi, cum se apropie marea de o insulă, nu, de o peninsulă, iartă-mi exemplul, al lui Don Iliuță, din toate părțile, în fiecare clipă, să o rupă de țărm, să o înghită pentru înfruntarea ei... Tu ai putea să crezi că și eu m-am apropiat de tine și-am făcut și o fată cu tine tot pentru același lucru, ca să te cunosc și să nu ajung la nebuni după cîte s-au întîmplat atunci cînd era și Calagherovici și cînd eu nu te cunoșteam îndeajuns : și ca să ajung să te cunosc și să înţeleg ceva, nu-mi mai rămînea decît să mă încurc cu tine, să ne căsătorim sau ba, să fim împreună și dragostea să mă țină legată de tine ca un scai, sau dușmănia, oricum un sentiment, nu lipsa lui, nu ceea ce te făcea pe tine puternic și de neînvins, pe tine și pe Anișoara Caramalis, nelăsînd nici un sentiment să vă tulbure și să fie în nici o clipă... Nu mai așa am înţeles mai tîrziu de ce Anișoara a zis cînd Calagherovici a recunoscut c-a fost din tinereţe agent al siguranței că dacă și el recunoaște c-a fost un ticălos, ea de ce să mai ezite să-și arate indignarea față de o murdărie și de ce și alții să se dea în lături și să nu sancționeze imediat și din rădăcini o mîrșăvie, dacă el n-a avut scrupule și o clipă n-a șovăit să lovească pe ascuns, și chiar din interior, revoluția și oamenii ce s-au angajat în revoluție, oamenii aceștia de ce să ezite, și ea de ce să nu ceară pe loc și răspicat excluderea lui și pedepsirea lui ?... Era tot atît de sigură și tot atît de hotărîtă ca și atunci cînd bînd bere și vin vorbise despre Smarandache, uitînd acum că fusesem de atîtea ori împreună și că-i plăcea să-l audă pe Calagherovici cînd se pilea recitind stricat „Gruia lui Novac“, ca de un ungur... „Dorme Gruia, dorme dus, sub un copache, palosul lui tîrnă sus, aninat de-un crache...“ Calagherovici e un agent al reacțiunii în sînul partidului, el trebuie nu numai exclus, a zis ea, el... Ani-

șoara avea în ea o credință nemaipomenită, de-o mie de ori mi s-a părut mai puternică decît ar fi putut-o avea Smarandache, care nu și-o și spunea în gura mare, bărbătește : și cred că această credință a făcut-o să nu piardă niciodată și să nu se poticnească, înfailibilitatea ei a ținut-o dreaptă și neabătută și de temut. Sigur, poți spune că nu doar pe ea, și pe Calagherovici nu l-am cunoscut și și el mă putea duce să-mi pierd mințile : era doar ce nu știam că este și mai ales fusese, un om al siguranței în rîndurile partidului, una fuma și alta vorbea, una vorbea și alta gîndea... și eu, sigur, poți spune, am fost căsătorită cu el și l-am iubit : și deci dragostea nu mi-a folosit la nimic ca să-l cunosc, și-atunci cum de spun că voiam să te înțeleg și să te cunosc pe tine căsătorindu-ne, dacă dragostea nu-i bună de nimic ?... Și nici ura, nici ea nu e dreaptă, și ea e un sentiment, he, he, oricum, nu. zici tu și mai zici : „Numai Anișoara avea dreptate, cîștigă doar cei care n-au sentimente, ele se șterg și se uzează ca niște... ca orice, și te uzezi și tu și pierzi partida, în ce faci, între tine și alții e mai bine fără ele"... asta, zic eu, înseamnă și fără credință, căci iat-o pe Anișoara rămînînd aceeași, la fel de infailibilă și de fermă acum cînd crede în Dumnezeu ca și atunci cînd își bătea joc de Francisc bătîndu-și joc de Pintecan și de egoismul lui și de neobrăzarea și izolarea lui de oameni, de trădarea lor, de trădarea lui."

85

„Francisc, am venit să te-ntreb ce se-ntîmplă cînd visezi pești roșii, de acvariu ?" „Altceva vrei să mă-ntrebi, domnișoară Caramalis". „De ce nu-mi spui pe nume, Anișoara ?" „Fiindcă sîntem singuri și n-are cine să m-audă că ne tutuim". „Doresc eu să se știe, Francisc ?" „Nu, și nu e bine să mă-nvăț cu ceva ce nu-ți face plăcere să ți se spună de față cu lumea". „Mă mai iubești ?" „Nu te-am iubit niciodată". „Mi-ai spus că da". „N-ai crezut și pentru asta ai și venit atunci la mine acasă, n-aveam cum să te mai deranjez a doua zi... și un măscărici ce spune într-o cîrciumă că te iubește n-au alții de ce să-l creadă. Eram foarte bun pentru tine, nu credea nimeni ce-ți spun. Ce vrei acum, de-ai venit singură ?" „Aseară m-am plimbat pe sub muntele Plopilor și mi-a ieșit în cale un iepure... și-a luat-o la fugă, îi scăpărau picioarele, așa alerga : și cum se îndepărta, deodată îl văd că începe să zboare ca o pasăre... era diavolul ?" „Desigur, dar ai venit să mă-ntrebi altceva". „Da, despre fata lui Moise : se spune că tu ai omorît-o". „Ce-aveam eu cu ea, sau cu Moise, ce cîștigam din asta ?" „Nimic. Tu ești un artist, Francisc, poți face orice pentru nici un motiv, pentru tine, să arăți că poți... Asta e meseria ta, să scoți bani pe nas și să faci tot ce e imposibil... Ești un bărbat plin de talente, Francisc. Dacă-ți intră în cap să încerci ceva, îți și reușește, nu te lași pînă nu-ți iese lozul cel mare, așa, pentru plăcerea ta. Un băiat inteligent ca tine poate să-ncerce să-i arate lui Moise că și lui i se poate întîmpla ceva ce nu se mai poate repara, recupera, ceva imposibil de îndreptat... Să simtă și el o durere, să devină și el om ! Tu ai ambiția să arăți că Moise e om, nu e diavol, și că și el poate să sufere și să plîngă. Tu vrei să-l ierte oamenii, Francisc, văzînd că și el e tulburat și se chinuie". „N-am nici o datorie față de el". „Tocmai d-asta". „Dumneata glumești cam..." „Francisc, talentele tale sînt atît de grozave... poți orice, orice îți poți permite, și o glumă proastă... Iepurele de-aseară avea ochii ca ai tăi". „Vrei să zbor acuma pe fereastră și să-ți arăt că sînt dracul dracilor, he, he... ești destul de naivă, domnișoară, puteai să-ți găsești un pretext mai bun venind la mine ca la un bărbat... Sau vrei să încerci pe pielea ta de mai sînt bărbat, mergi pînă acolo cu setea dumitale de dreptate ? Te înșeli, n-ar fi nici un sacrificiu, altă dată n-ai avut pentru ce să te sacrifici..." „Mi-ar părea bine să nu te văd după gratii, Francisc". „Nu trebuie să te prefaci îndurerată." „Nu mă prefac, te văd cu tristețe cu lanțuri la mîini tăind sare de dimineața pînă seara, ani de zile. Cînd o să se dovedească omorul, o să ajungi la ocnă, n-ai nici o scăpare. Doar dacă e să zbori într-o seară ca iepurele ce l-am văzut eu ieri". „Doar de sînt dracul, he, he, și cum nu sînt, o să-mi zuruie lanțurile la picioare. Și de n-o să recunosc, o să-mi mai radă

vreo două la fund, ca la școlari. Nu-ți fă probleme, n-o să mă roadă lanțurile și vergelele n-o să mă umple de sînge, cum mă vezi acum, bătut și năpăstuit..." „Așa te văd, Francisc, dar curios : nu simt nici o durere pentru tine, e ceva groaznic : nu simt nici o milă !" „Mă crezi vinovat" „Nu, n-am de ce. E rău cînd un nevinovat ca tine va suferi... dar în orice luptă și în orice război sînt și victime inocente. Și în cazul de față e o luptă pentru ce s-a-ntîmplat cu Anita și e bine că întreg Cîmpulețul duce un război împotriva crimei." „Da, domnișoară, vă înțeleg. o să mă plîngeți, așa a fost soarta mea, să plătesc nevinovat. O să ziceți și-o să fiți împăcată, fiindcă o să descoperiți că nu m-a lovit cutare sau cutare ins și nu sînt chiar atît de mult victima lui Manoilescu și a violenței luptei celor din Cîmpuleț, cît victima unui ghinion, a unei nenorociri, a acelui rău care trebuia stîrpit cu orice preț... Dar Don Iliuță zice că Manoilescu și autoritățile au datoria să sprijine oamenii onești, autoritățile sînt în serviciul legii și nu legea în serviciul lor și al lui Manoilescu. Dorința dumitale de a se afla ce s-a-ntîmplat cu Anita, și a lui Manoilescu, nu justifică tîmpeniile pe care mi le spui, blajină, și nici insultele și grosolăniile lui Manoilescu, lupta contra violenței criminale vă dă dreptul și vă justifică această purtare grosolană și plină de violență ? Nu eu întreb, Don Iliuță, deci lui ar trebui să-i dați un răspuns, nu mie, de veți dori". „Francisc, cunosc un caraghios care avea obiceiul întotdeauna cînd făcea cîte o boacănă să se ridice în ședința de partid și să-și înjure șefii, ca să nu poată fi pedepsit : căci după logica lui nu putea fi dat afară un ins ca el care-și spunea deschis părerile în adunări de partid, asta ar fi însemnat că se calcă în picioare un principiu de partid : oamenii să-și exprime deschis și în public părerile, critic !... Șefii lui trebuiau doar să-și facă autocritica. Și și-o făceau, Francisc. Ani de zile și-au făcut-o, fiindcă și ei erau niște neisprăviți. Într-o zi, insul a intrat în closet, a închis ușa și-a început să se dezbrace, beat cui : să-și arunce cămașa într-un colț, izmenele în altul, crezînd că e acasă. Îi era cald : s-a culcat pe jos și l-a descoperit femeia de serviciu (a auzit pe cineva sforăind acolo)... A doua zi, în ședință, l-a făcut pulbere pe

contabilul șef pentru... nici nu mai contează pentru ce, motive se pot găsi, fleacuri... Pînă a venit un alt șef care nu știa jocul, și cînd l-a aflat, nu i-a păsat de el și l-a dat afară pe ins... Nu vorbi cu vorbele lui Don Iliuță, nu ești el, pe el violența și tîmpenia criminalilor îl umplu de friguri, ca orice frică... dar a lui Manoilescu, zice, e de rușine, întîi îl umplu și pe el de rușine, mai apoi de frică, sau niciodată. Pe tine însă te cheamă Francisc". „Vezi cum te contrazici ? Te-am insultat, că spui tîmpenii, și nu te-ai supărat. Te așteptai. Însă la un lucru nu te aștepți, și nu-ți dai seama, și pentru asta ești curajoasă : nu te aștepți să te tai în bucăți ca pe Anita și nici să te spînzur! Altfel, draga mea, scumpa mea domnișoară, n-ai vorbi de funie în casa spînzuratului... N-ai fi călcat peste pragul odăiței mele de burlac dacă în sinea ta ai fi crezut o clipă că s-ar putea (reține !) în toiul dragostei, hm ! hm ! să... și ca să nu fiu dat de gol să te fac fărămituri. Atunci pentru ce-ai venit la mine ? Nu ca să afli părerea mea despre ce se șușotește c-am făcut eu ? Ba da, recunoaște. S-o luăm pe îndelete, de la început, eu sînt un circar și la mine fiecare program sau număr din program are un început și un sfîrșit. Moise și Lilica au avut o fiică, Anita, născută într-o greșeală, sau dintr-o neglijență, sau dintr-o neîncredere, că s-ar putea naște, ori dintr-o dorință de a nu rămîne fără urmași, sterpi și unul și altul ? Răspunsul nu-l dau, un răspuns nu rezolvă atît de simplu o întrebare cu atîtea semne de nedumerire, și nici nu vreau să încerc să-l dau, nu el e important... Atunci ce este ?... Ai răbdare. Să ne întoarcem din nou la Don Iliuță, chit că nimeni nu spune că e ca el și de spune ce zice el este pentru că-i dă dreptate lui, într-o anumită problemă... Zice el că și neobrăzarea lui Manoilescu e folositoare și orice violență a Cîmpulețului e folositoare nu atît împotriva celui care a omorît-o pe Anita și a crimei, cît mai ales ca mijloc ascuns (știut de inși, dar nebănuind de unde poate să se ivească, în orice clipă) de a menține ordinea și de a conduce un tîrg ca al nostru spre o viață liniștită și... Nu-nțelegi, văd. Bine, mă apropiu mai mult de Moise și de Lilica. Ai stat de vorbă cu ei pe rînd și i-ai și auzit certîndu-se și spunîndu-și marea cu sarea... Fiecare dintre ei a mai vorbit și cu Tică, nu ?... Ei, va să zică, vor să

spună tot ce știu, să se afle adevărul, gol-goluț, ultraadevărul, mai mult ca adevărul, sau cum vrei să-i zici ! Asta înseamnă că amîndoi, unul în fața altuia, ori în fața ta, sau a lui Tică, vor să arate că știu ce spun : că sînt conștienți ! Înțelegi ? Că mărturisirea lor despre cum s-au cunoscut și ce i-a legat cît trăia Calagherovici și mai apoi e fără margini, fără minciună ! Își pun sufletul pe tavă, înțelegi ? Conștienți, reține, te rog, stăpîni pe mintea lor! Aici, nițică atenție, domnișoară Caramalis ! Cea mai eficace formă de exploatare (alt termen n-am), de robire, poftim, a conștiinței și atenției altora este... hai, spune dumneata, care crezi în Dumnezeu ! Este spovedania în fața preotului, nu ? Dumneata nu te duci pe la mînăstiri în excursii O.N.T. și cînd nu te vede nimeni nu te spovedești acolo ?... Ba da, ba da, nu-i frumos să minți, domnul vede... Cine-i preotul unor atei, al unor învrăjbiți cu ei înșiși ?... Urechea noastră binevoitoare, domnișoară. Pe care ei o exploatează, nu la fel, dar într-un fel la fel... o să-ți spun mai tîrziu în ce sens sînt la fel... Da, dintr-o crimă, a Anitei, dintr-o violență, desigur, ce scoate Moise? E foarte rentabil să exploatezi politic o violență oarecare, întîmplătoare și destul de confuză... Să faci un caz politic ! Moise, o victimă ! El știe... dar să-l lăsăm pe Dunărințu în pace, să revenim la ei. Se eliberează dumnealor de taine, și le strigă în gura mare să le auzim și noi, perfect, să nu mai existe nici un mister, perfect ! Moise strigă, ca să nu mai fie crime, perfect ! Dar el, ca un bun și înnăscut cîine polițist ce este, ar trebui să știe, deși știe și se face că nu știe, că adevărata bătălie contra crimei se dă în umbră, zi de zi, pe tăcute... Cine strigă toată ziua ca la tîrlă : lupul ! lupul !, poate să rămînă cu buzele umflate. De ce strigă ei să-i auzim și noi, ca să înțelegem totul ? Care tot ? Moise și Lilica s-au legat și-au trăit ca să zic așa o eternitate (și pentru o eternitate s-au legat) coșmarul, da, da, coșmarul neputinței lor de a trăi și de a se omorî unul pe altul... Și-au spus vorbe acre, încet, sau nu și le-au spus, le-au simțit strigătul, disperarea rece și înceată i-a cuprins ca într-un vîrtej lent de apă tulbure și i-a dus, i-a dus la fund, în adînc, în acel adînc din ei și-n acel frig și adînc din jurul lor, în acel gol, în acea

singurătate, domnișoară... Și acum urlă, să scape de-acolo, se spovedesc, dar această față a lor este ea adevărată ? Ei s-au tocat unul pe altul cu o plăcere meticuloasă, s-au sfîșiat ca niște hiene și s-au bucurat fiecare de amărăciunea celuilalt. Fiecare l-a băgat pe celălalt cu capul în apă și l-a ținut de păr pînă era gata să se sufoce, și l-a scos la aer, ca să trăiască, zilnic unul pe altul s-au înfundat cu botul în lături și s-au salvat în ultima clipă, ca să reînceapă de îndată și deodată această tortură consimțită... Și atunci a venit pe lume Anita, dar cine putea rezista între doi monștri ? Cine venea între ei nu putea să fie decît o victimă, domnișoară Caramalis. Și ei ticăloșii acuma fac ei pe victimele și se plîng și urlă, ca și cum Anita, venind pe lume și murind, i-a distrus pe ei și i-a lăsat ca două obiele, ca doi morți, ea și moartea ei sînt de vină că le-a distrus viața, înțelegi ? Anita e vinovată, înțelegi ? Aici începe demența ! Ei nu așteptau unul de la altul decît niște înjurături surde în fiecare zi care să le-ntrețină ura, o ură atît de grozavă și de binefăcătoare și de indestructibilă încît îi apropia și-i ținea legați mai tare decît orice dragoste. O agonie perfectă, domnișoară, pe care Anita le-a tulburat-o, ei erau așa de fericiți să-și picure în fiecare seară în ureche niște picături de cucută... și acum Anita moare și-i ia pe nepregătite și ei nu vor să moară dintr-o dată, să li se-ntunece mintea de durere și să crape de durere, ei nu și-au încheiat conturile, moartea Anitei i-a surprins nepregătiți : și atunci urlă, devin adică foarte conștienți de cine sînt ei și cine-au fost și spun adevărul în gura mare !... Dar, domnișoară Caramalis, dumneata cunoști de la ultima dumitale spovedanie făcută în genunchi în fața călugărului tînăr de la Cozia că atunci cînd nu te căiești după o faptă rea, și numai o urli, spovedania asta nu ajunge la Dumnezeu, rămîne pe pămînt, în vorbe, n-are nici un rost, e degeaba, fără... Dumneata crezi în Dumnezeu, de mine n-are rost să te mai ascunzi, și știi că înainte cînd îți recunoșteai o vină, așa, ca să fie... Ziceam că Moise și Lilica sînt într-un fel la fel, în nebunia asta zic eu, că se spurcă unul pe altul cum le trece pe la gură, fără frică de Dumnezeu sau de

altceva : și eu cred că vorbăria lor nu e altceva decît un semn c-au înnebunit...“ „Tu ai un horoscop chinezesc, scrie și-n el asta ?“ „Nu m-am uitat“. „Uită-te“ „Crezi și în horoscoape, domnișoară“. „Cred“. „E bine, foarte bine, crezi în Dumnezeu, în horoscoape, în orice, ai nevoie de credință, bine... Dar în ce an sînt ei născuți ?“ „Nu știu precis... Ia să vedem, așa, așa... Cine e născut în ?...“ „Șobolanul“, bun, ia să vedem... Celebrități : William Shakespeare, Lev Tolstoi, Daniel Defoe, Eugen Ionescu, Louis Amstrong, Maurice Chevalier, Marlon Brando, Matta Hari... Armele principale : șarmul și setea de atac. La prima vedere, pare liniștit, retras, cumpătat, dar nu vă înșelați ! În spatele acestor aparențe este o sete de agresivitate, o continuă mișcare internă. Furnizează discuții, încăpățînat pentru nimicuri și îi place să bîrfească : dealtfel îi place societatea femeilor. Pentru că vorbește ușor cu alții, are mai multe cunoștințe decît prieteni. Nu poate fi ușor păcălit ; este un judecător, delicatețe, în artă... Este tot timpul obsedat de teama că ar putea să-i scape ceva important. Cu toate aparențele de nepăsare pentru ziua de mîine, își chivernisește foarte bine rezervele pentru bătrînețe ; femeia-șobolan își umple dulapurile cu lucruri inutile, cheltuind chiar ultimii bani pentru aceasta. Șobolanul are foarte multă fantezie, de cele mai multe ori e inteligent, cu talente de critic. (Hi, hi !) Burghez și cinstit, de obicei duce la bun sfîrșit orice acțiune pe care o întreprinde, chiar dacă este convins că șansele de reușită sînt minime. Nu răzbește prin muncă, ci mai mult prin minte și agerime. Din păcate, nu reușește să-și păstreze totdeauna banii. Este totuși sentimental. (Hi, hi !) Pentru omul iubit este în stare de orice ; dragostea este elementul său. (Hi, hi !) Relații cu alții : Se înțelege cel mai bine cu dragonul, care-i dă putere și-i dă și din echilibrul său, și în schimb ia de la el (de la șobolan) spiritul său critic. Bivolul este liniștitor ; lîngă el, șobolanul se simte în siguranță. Cei născuți între :

14.02.1888 — 1.02.1889 ; 01.02.1900 — 19.02.1901 ;
19.02.1912 — 06.02.1913 ; 06.02.1924 — 25.02.1925 ;
25.01.1936 — 11.02.1937 ; 11.02.1948 — 29.01.1949 ;
29.10.1960 — 15.02.1961

He, he, ce zici, în anii ăștia or fi ei ?“ „Dar dumneata ?“ „Eu nu sînt... ia să vedem „Maimuța...“ „Formidabil, domnișoară, acuma știu de ce-ai venit, nu pentru ei m-am înșelat...“ Într-adevăr, m-am înșelat... se petrecea sub ochii mei ceva absurd, cretin : pe ea n-o interesa nici Anita și nici ce se vorbește despre Moise și Lilica, murea după horoscop, să-și găsească zodia... O auzeam citind și nu-mi venea să cred cît fusesem de prost, de la început, certîndu-mă cu ea, încercînd...“

86

În cartea numită „Inocența ierbii“, pe care o pregătește de ani de zile ziaristul Dumitru Pop (n-o să apară niciodată, e destul de leneș ca s-o termine, bine că i-a găsit un titlu, are cu ce se lăuda ! N-a terminat el nici volumul „Dormind pe un șarpe“, început mai demult!), este un pasaj luat din „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie“ unde se spune că toate scripturile laudă hrana și mirosul cel frumos al raiului, către care toată pohtirea lui Dumnezeu pohtește să ajungă. Despre șarpe spune o pildă : „Fraților și feții mei, am să vă spui ș-alte pilde, care sînt arătate mai aiave ! Și chiar că-mi aduș aminte de cuvîntul Domnului nostru Iisus Hristos, care zice : „Fiți înțelepți ca șărpii și întregi ca porumbeii“. Deci ascultați acum, să știți cum iaste înțelepciunea șarpelui. Șarpele iaste o jiganie mai înțeleaptă și mai cumplită decît toate jigăniile, și totdeauna se roagă lui Dumnezeu, ca să vază chip de om, pentru că omul iaste și poartă podoaba lui Dumnezeu. Și apoi iară să roagă, ca omul să nu-l vadă pe dînsul. Deacii el, deacă véde pre om, fuge să să ascunză undeva, iar deacă mérge omul dupre dînsul și-l ajunge, iar el își acopere capul cu tot trupul și și-l ascunde subt dînsul, ca doar și l-ar putea feri zdravăn. Că știe că, deaca va scăpa capul zdravăn și sănătos, décii măcar de i-ar zdrumica și să-i sfarme tot trupul, iară și-l va vindeca ; iar deacă i să va zdrobi capul, deacii tot trupul lui rămîne cu dînsul zdrobit și sfărîmat. Vedeți această jiganie cum își dă tot trupul spre ucidere și spre zdrobire, iar capul și-l

păzește și și-l ferește. Așijderea și voi, fraților, să vă păziți și să vă feriți sufletele, că capul omului cel adevărat iaste sufletul. Deci, de vor fi sufletele voastre drépte, și trupurile vor fi drépte. Iar dă vă veți piarde sufletele, deacii și trupurile voastre îndoită muncă vor dobîndi și niciodată nu să vor vîndeca". Ș-altă pildă, cu porumbelul. „Porumbul iaste o pasăre mai bună și mai întreagă decît toate păsările. Și cînd merge să să hrănească și apucă grăuntul cu gura și nu-l înghite, ci-l ține în gură și să păzește și caută să nu cumva să iasă la dînsul uliul și să-l prinză. Decii, dacă véde că nu iaste uliul deasupra lui, atuncea el înghite grăuntul. Iată, aceasta fiind o pasăre, vedeți, cum să străjuiește și să păzește ca să nu piiaie cumva far de vreme. Așa și voi, fraților și feții mei, înțelegeți pildă de la acest porumbu și vă învățați și vă deschideți ochii și vedeți că vine uliul, adecă ceasul morții". Pop Dumitru mi-a dat aceste caiete ale lui pline de însemnări despre animale și sînt uimit că nicăieri el nu scrie nimic în plus de la el, nici un comentariu. Despre fapte petrecute sub ochii lui, la fel, nici un rînd. Fiecare să înțeleagă, să zicem, despre șarpe ce vrea : Desigur, cartea proiectată de el nu e terminată, a adunat doar o parte din material, dar eu cred că ea nu va fi sfîrșită niciodată și că el dîndu-mi caietele mi-a întins o cursă : vrea să vadă eu ce înțeleg din aceste răzlețe notații : ce legături voi face, și *cu ce* — asta va fi pentru el puterea de-a-l înțelege, mi se pare. „Măi, i-am spus, Moise a înțeles cînd s-a-mbolnăvit la munte Calagherovici de pneumonie că n-a răcit la vînătoare de urși ziua și nici noaptea în cabană : și de ce atunci a fost slab și-a tăcut ?" „Dacă nu tăcea, era slab, Don Iliuță, cine vede un om transpirînd sub pătură și tușind și aiurind în febră și-i umblă papagalul dă dovadă de slăbiciuni umanitariste mic-burgheze și trebuie să... Ori Moise n-a vrut să se sinucidă, nici măcar romantic, de un brad..." „Toți sînteți niște înțelepți, Populе, dar de ce mama dracului între șerpii ăia nu ți-ai notat tu și măgăria asta despre tăria lui Moise ?". „Fiindcă e simplu, nu era în joc tăria lui, băiatule ; era o lege pe care de o călca se putea-mbolnăvi și el de gripă japoneză". „Dar atunci și-a pierdut fiul din prima căsătorie, pe Ilarion, și prețul e destul de mare". „Ilarion fusese crescut de-o mătușă și ei nu se-nțeleseseră niciodată, așa că Moise

n-avea ce pierde. Ilarion era dintr-o generație care nu cunoscuse războiul decît din povești și avusese ce să mănînce... Ilarion nu știe nimic, a crescut în puf, zicea rîzînd de el Moise, el n-are de ce să se-ngrozească, n-a cunoscut lupta noastră, a mea, și crede că are numai drepturi". „Pneumonia lua forme de tuberculoză galopantă, nu era penicilină, sau era, dar nu se găsea suficientă, nu mai știu, omul putea să dea ortul popii dintr-o răceală, iată un mister al medicinei care azi s-a dezlegat... Nu se mai moare ca în „Dama cu camelii" tușind, dar totuși pneumonia lui Calagherovici era un fel de a rezolva niște neînțelegeri politice, am impresia. Și dacă pneumonia era încarnarea (ca să zic așa) voinței lui Gălătioan de a se îmbolnăvi omul cu care nu-i plăcea să vîneze urși, atunci Gălătioan (ce reprezenta scopul acelei vînători, căci pentru el era organizată) era bolnav, el și toată istoria vînătorilor sale din munții Țebei, departe, sau din pădurile Lăzărenilor... Și ce-a mai rămas din casa lui de vînătoare, o ruină peste care a năpădit iarba, teribila iarbă de munte, și mușchiul verde... Și viața lui s-a terminat pe nesimțite, fără glorie..."

87

„Ești furios că Ilarion nu te cheamă la nuntă, n-are nevoie de tine, doar de banii tăi. Și e singurul tău urmaș, asta te doare. Nici nu te-a-ntrebat de-i dai voie, s-o ia pe Anghelina, nici în pețit nu te-a luat ca și cum nici n-ai fi. Și te mai și judecă, fluștur-atecul, și-ai băgat bani în el să-l ții la școli. Scoate niște marafeți de la ciorap, babacule, ți-a zis rîzînd, de parcă-ți făcea un favor că voia să-ți mănînce paralele. Da, nu mai ai nici cine să-ți pape ce-ai agonisit, n-ai nici măcar o gușată cît o batoză să-ți moștenească numele și casa ca lui Gălătioan, Anita s-a dus și lui Ilarion nu-i pasă că exiști și nu vrea să trăiască lîngă tine, cum nici tu n-ai trăit lîngă el pînă a crescut mare. Îți amintești, ultima dată cînd ne-a sunat la ușă discutam despre Anișoara și el s-a așezat pe scaun ținîndu-și în mîini șapca lui de șmecheraș și ne-a făcut semn să-i dăm înainte cu vorba și să nu ținem cont de el, că nici el nu ne ascultă, respiră, se odihnește : aler-

gase cîțiva metri să nu-l ude ploaia, pînă-i deschisesem ușa... Trăncăniți, trăncăniți, ne îndemna făcîndu-ne semn cu mîna, ca un profesor, să continuăm pălăvrăgeala... Anișoara zisese atunci că pe ascuns Calagherovici a vrut să-l doboare pe Gălătioan și să rămînă el singur... Iar a doua zi tot Anișoara s-a scuzat : mă scuzați, a zis, n-am vorbit bine, dar nu a spus ce n-a vorbit bine... Fiindcă nici nu știa. Gălătioan nu-i spusese decît că vorbise slab, neorientat. Ori ea se orientase, Calagherovici trebuia pus la locul său, fusese împotriva politicii partidului în industrie (la fabrica de cuie nu se zbătuse pentru o nouă linie tehnologică — linie ce se realizase după zece ani, e drept, dar el de-atunci ar fi trebuit să...) și voia să distrugă oameni, nu numai comuniști, ca vechi agent al siguranței, ci și foști legionari ce-l cunoșteau și foști agenți ai siguranței ce-l cunoșteau : ca să nu depună mărturie cumva că-l cunosc ! Pe Carastan, bunăoară : n-a vrut să-l... Noroc, a zis Gălătioan, că de Carastan a avut grija el să rămînă în viață : ca să depună mărturie ! Și Anișoara nu înțelegea acest joc dintre ei, că același om, Carastan, să zicem, era în același timp și ticălos și foarte bun, ticălos pentru matrapazlîcurile în care intrase mai demult și excelent pentru ce servicii putea s-aducă, el fiind unul dintre puținii martori ai ticăloșiei lui Calagherovici. Cu un ticălos se zdrobea alt ticălos mai periculos — și ea, tămîie, Anișoara ! Și Gălătioan ți-a spus ție, tu să zici, nu el : „Tovarăși, să nu confundăm politicianismul cu niște grave greșeli politice ! Calagherovici n-a umblat cu sorcova de colo colo și cu intrigi ca să-l pună deoparte pe tovarășul Gălătioan, nu-i vorba de un politicianism mărunt, de o dorință de șefie, nu : el a greșit la fabrica de cuie susținînd o altă linie decît a partidului, de industrializare, luînd în derîdere Cîmpuleț și cuiele : și a greșit, pentru că...“ Da, aici a înțeles Anișoara și te-a întrerupt și-a continuat ea : „Pentru că a deschis porțile unor legionari să intre în partid și ca agent al siguranței burgheze !... Îmi fac autocritica... el a instaurat o teroare. nu puteai să deschizi gura în fața lui că-ți rîdea în nas să te simți un tîmpit... Și-a vrut s-ajungă cît mai sus ca să pună mîna pe actele care-l legau de siguranță, să le distrugă, să nu mai rămînă urme, acte și oameni să facă

praf...“ Și Ilarion a intrat în bucătărie și-a venit înapoi c-o sticlă umplută cu apă de el de la robinet : și-a început să bea din ea, ca un bețivan vin, lăsîndu-ne pe noi adică să batem cîmpii ! Te-ai înfuriat și i-ai luat sticla (cu eticheta „Borsec“) din mînă și-ai aruncat-o pe fereastră în grădină: „Sîntem niște zăpăciți că tot discutăm ce-a fost, doar tu ești deștept ? De ce ne judeci dacă nu cunoști ce-a fost atunci, să-ți pară bine că n-ai trecut prin ce-am pătimit noi, ai scăpat, erai un mucos, și-acuma te-ndopi cu apă și zîmbești și ne iei peste picior... alaltăieri mi-ai și zis să dau slujbe pentru... pentru ce, Ilarioane ? Te-ai găsit să judeci niște fapte pe care nu le-ai cunoscut decît din vorbele altora și în care ai avut bafta (că erai un mucos) să nu intri și... Dar chiar Calagherovici a recunoscut c-a luat bani de la siguranță, și exista și actul în care a semnat să fie agent, și statele de plată... Și cînd era arestat, vezi doamne drept comunist, el în închisoare era plătit ! El a mărturisit că fiind închis putea mai ușor să afle ce era nou, și să informeze ! El, cu gura lui, uite, e de față și Lilica, el a zis : mă arestau destul de des, ăsta era mijlocul cel mai ușor și mai sigur ca să raportez siguranței ce aflasem despre ultimele intenții ale comuniștilor ! Ce metodă perfectă, ca să distrugi un mecanism, a zis el, și tu, Ilarioane, surîzi ca un aiurit și nu crezi !“ „O fi declarat și el niște minciuni ca să-și salveze pielea,“ a zis Ilarion.. „Dar de unde să fi știut eu atunci că el minte, cînd și nevastă-sa, că-i de față, l-a crezut ! Așa a fost timpul, Ilarioane“. „Nu da vina pe timp, el nu e niciodată decît ce este întotdeauna, o scurgere de secunde, tăticule, eu așa am învățat la școală, el n-are conștiință, este indiferent, nu da vina pe el, ce greșeală are el că tu și doamna Lilica ați crezut că e cutare un ticălos ? Și nu-nțeleg de ce te legi de mine și de sticla cu apă ? Dă-mi niște marafeți și plec, n-am venit să-mi distrug urechile cu niște văicăreli care și-așa nu mai schimbă nimic. Banii, mă grăbesc !“ „Nu-ți dau nici un ban, muncește !“ „Ba ai să dai, nu mai ești așa de tare ca pînă acuma, să mă refuzi... îți miroase a ce ?... a, nu te pocăiești ca domnișoara Caramalis, nici de moarte nu ți se face pielea de găină, dar ceva tot s-a-ntîmplat, tăticule, nu mai ești decît o umbră a omului care a fost și care nici de mine nu-i

păsa... Dacă mă primești în casă și stai și de vorbă cu băiatul, n-am vreme de pierdut. Da, ești ca o umbră, poate că omul care a fost a crăpat și și-a lăsat numai umbra să stea, ho, ho, de vorbă cu subsemnatul, sau poate, cine știe, umbra vajnicului, îndîrjitului, netemutului Moise l-a pierdut pe Moise, și-a pierdut omul și-a rămas singură... he, he, scoate francul ! Hai, nu te mai codi, că-ți și face plăcere să-mi dai bani, te vezi prin asta om bun, te mai liniștești... îți fac un bine, ai și mata un milog pe care să-l ajuți, îți prind bine, îți împac conștiința... Și faci și o afacere, nu dai banii altuia, străin, îi depui tot în familie, îți acoperi și o obligație mai veche... Și ai și martor, pe doamna Lilica. Ești plin de omenie, îți recapeți umanitatea, tăticule, și conștiința : faci un bine și ești conștient că-l faci... Hai, fă-l odată, gata, conștiința care ți-ai vîndut-o atunci... Trebuie să recunoști, ca să ai ce îndrepta, nu ? Ai vîndut-o, ce dracu, dar nu altuia, stai, nu te grăbi, dumneata ești cinstit, n-ai făcut o afacere cu cineva, îți dau asta, îmi dai asta... Pardon, matale nu e... Vă place, Faust ? he, he... Nici vorbă! Nu altuia, întîi te-ai vîndut propriei matale conștiințe, crezului matale, este ? Eu așa cred ! Pe urmă a venit povestea cu Gălătioan... dar putea să fie oricine : erai împăcat cu dumneata, aveai o convingere căreia i te închinasei ca lui Dumnezeu. Și cine se vinde, nu mai are pretenții, aruncă totul la coș, prietenie... Nu dau nume, stai !... dragoste, omenie, adică, pe scurt, umanitatea omului, tovarășul meu drag, înțelegi ? De nu-mi dai parale, întind coarda și le spun pe nume oamenilor care... De unde-i știu ? Păi nu mă-nsor eu cu fata lui Horia Dunărințu ? Aud ? Păi eu n-am urechi ? Hai, destul pentru azi, te-am gîdilat destul ! Ai fost mare ! Acuma ești bun ! Ai nevoie de cineva să te zgîndăre, să-ți arunce în față cu... Văd că doamna Lilica nu prea se pricepe ! Doamnă, tatăl meu, soțul dumneavoastră, care nu sînteți mama mea... el are nevoie să fie sictirit cu seriozitate, nu în glumă ! Făceți-l să simtă în nas și ziua, treaz, mirosul medicamentelor pe care le ținea în mînă în cabana de vînătoare cînd Calagherovici zăcea de pneumonie, și pe care noaptea le visează !... Priviți, eu umblu cu buzunarele pline de aspirine și prafuri, cînd mă vede să și simtă miros de spital și să poată înjura medicii și

farmaciștii că sînt neputincioși, dacă și el a fost atunci neputincios cu pilulele și penicilinele aduse... Doamnă, tatăl meu e un geniu (vorba asta dublează pitacii !) care a vrut să întemeieze un imperiu, sau cam așa ceva, sau măcar o dinastie, și-a ieșit un fîs extraordinar !... Prietenia, nu spun nume... fîs ! Familia, dragostea... he, he... Mă mai are pe mine, care mîine poimîine n-o să mai fiu, mă topesc nu spun unde, însă în nici un caz în mormînt ! Pardon, sînt o pușlama, dar cu ceva școală, și nu un idiot ! Batjocorește-l, doamnă Lilica, fă-l să se simtă neputincios și singur, ca într-un pustiu, într-o singurătate fără nici o nădejde... exasperantă, ia exemplu de la mine, pe care mă ascultă și mă plătește !... Această singurătate, fără copii, nici Anita, nici eu, un întîrziat mintal sau un sifilitic, mai degrabă un sifilitic !... fără dumneata, sfîșietoare, această groază că n-are pe nimeni, înțelegi, doamnă ?... peste tot a răspîndit numai groază, venin, ca un monstru, a pătat cu sînge o întreagă istorie, he, he, de familie, cu frații și cumnații și copiii lui nu s-a-nțeles, numai pacoste și dezastru a rămas în urma lui... spune-i așa, și-o să turbe pocitania de ciudă (ia exemplu de la mine !), fiindcă astfel, înțelegi, el începe să fie și să se simtă nu numai o bestie (să folosesc și eu cuvîntul ăsta, ce contează, cresc pițulele !), ci și (da, mai ales !), ci și o victimă a trupului său și a capului său și a bătrîneții sale, a neputinței sale, un nefericit din cauza ființei sale, înțelegi, și a altora... da, și a altora, de ce nu chiar a pătîrlăgenilor, a lumii, de ce nu ? Îl vezi cum rîde ? L-am făcut să surîdă ! Bravo mie, nu plec cu buzunarele goale ! E un nebun, o să spună, un aiurit ! Și n-are tot el dreptate, doamnă ? Ba da, eu am spus atîtea tîmpenii... și-atîtea... am amestecat niței adevăr cu nițică minciună, pac ! pac ! în mojar, ca ardelenii — și ce-a ieșit ? O bolboroseală, ceva absurd, ceva nici cald, nici rece, cînd să crezi că-i albă... fîs ! nici tu logică, tocmai cînd ceva logică începuse să fie... O nebunie, și eu, un scăpat de la balamuc, adică un viitor scăpat... ho, ho !... Înțelegeți, nu mă incumbă, nu sînt eu în măsură să mă incumbe altceva decît arginții... De-asta mă iubește tăticuțul, că-l amuz și-l întristez, uite-l gata să plîngă, pardon, să rîdă !" Și i-ai dat niște bani, Moise, ca să plece. Și dus a fost... O să te ușureze întruna de lei ? Poate. Eu însă n-am înțeles ce-a vrut

el să spună, mă plictisea. De la o vreme, însă, mă tot întreb, despre ce pete de sînge de rude pomenea el ? Atunci încă mai trăia Anita, n-ar fi putut să te-nvinuiască în aiureala lui de-o asemenea prostie... A ieșit pe ușă fluierînd și-a plecat prin ploaia luminoasă spre gară, unde nu-l aștepta nici un tren să-l ducă și să nu-l mai întoarcă și unde și el știa că nu există un asemenea tren : tocmai de-aceea ne flutura prin ploaie o batistă albă, și se ștergea apoi la ochi cu ea, ca mai apoi s-o stoarcă de lacrimi, tocmai de-aceea era trist... nu fiindcă putea fi un asemenea tren, ar fi fost o speranță deșartă a lui, și a ta... flutura batista prin ploaia luminoasă, deoarece se simțea atît de... în ploaia luminoasă, atît de...“

88

„Să ne-amintim de blocul turn de lîngă piață, cu opt etaje, primul construit în Cîmpuleț. Gălătioan a tăiat panglica din fața ușii la inaugurare și fie-sa a izbit o sticlă de șampanie de scări, ca atunci cînd e lansat în Dunăre un șlep nou, să aibă drum bun, noroc. Cineva avusese această idee, mi se pare tu, Moise, nu pentru norocul viitorilor locatari, pentru plăcerea gușatei mici și grase (care se plîngea iarna că zăpada îi ninge pe stradă ursuleții maro de catifea și nimeni nu oprește zăpada ! O naivitate de fetiță, zici, nu o încăpățînare și o dorință de bezmetică învățată să aibă orice.) Nu s-a mutat nimeni în bloc, sau au locuit în el oamenii doar o săptămînă : o comisie de la Turnuvechi (după ce se prăbușise acolo, lîngă stadion, într-o noapte un căsoi cu patru etaje), a decis și a iscălit un proces verbal că e înclinat... Și-a rămas gol, cu perdeluțe la ferestre, să creadă cine nu știa, străinii din Cîmpuleț, că e locuit. O dată pe săptămînă femeia ce dădea bonuri de-un leu la veceul public din piață, cu o cheie ce se potrivea la toate ușile, intra în camere și uda florile de la ferestre. Nu-l demola nimeni, n-avea curajul, și costa ; rămînea țanțoș în picioare, gol și cu sacsîi pe balcoane și în ferestre, plin de flori ca un mort și uitat. Era și un vinovat, Calagherovici, cînd de fapt nu era nimeni vinovat, decît

lipsa de experiență și graba și făloșenia de-a-l vedea toți mai repede ridicat, și lipsa de imaginație, că se poate înclina și prăbuși o casă (cine-a mai văzut !) ?... De ce era nevoie de un țap ispășitor ? Simplu : se găsise un motiv în plus contra lui Calagherovici, și nu el fusese cauza acestei nenorocite întîmplări. Cine mai credea asemenea bazaconii ? Recunoscuse Calagherovici și această mîrșăvie, c-o pusese la cale printr-un inginer, fost, e drept, liberal sau țărănist... Ei, și ? Eu nu l-am cunoscut, ai zis, și-am zis și eu, deși am împărțit cîțiva ani în aceeași casă, și masă... Cine să-și fi închipuit ? am zis eu și, e adevărat, nu mi-am imaginat că el ar fi fost un ticălos atît de perfect, prieten cu Grecu... Da, îl auzisem zicînd la moartea vărului, că ea n-o să schimbe mult timp nimic, răul ce l-a dezlănțuit el trebuie să-și facă suma, valurile pornite de la o piatră aruncată în baltă se tot lărgesc și pînă nu se sting singure n-ai cum le opri, chiar de-a dat un nebun cu piatra... ca la tusea măgărească, sau la turbare, sau la orice boală, degeaba mai distrugi microbul care a început totul, sau degeaba moare el de moarte bună, pieirea lui nu mai contează, răul e pornit și pînă nu se desăvîrșește, cu greu poate fi... Așa că văru, Dumnezeu cu mila, zisese el. L-am auzit. Eram cu Anișoara și cu Francisc la o cîrciumă, cînd a zis exact ce-a spus Anișoara cînd și-a turnat cenușă în cap : că Gălătioan poate fi cumpărat cu două, trei vorbe, de-l gîdili și-l faci ca Logofet om subțire, intelectual, și-i asculți poeziile ce le scrie și-l asiguri c-o să vie timpul cînd va trebui să le publice, acuma nu e, să nu trăncănească unii că abuzează... Da, zice Anișoara, și e drept, n-a mințit, am fost de față, Calagherovici a spus : „Gălătioan e un neisprăvit, un diletant în toate, plin de complexe, și cînd apare un lingău unsuros și-i toarnă în ureche că e un intelectual, nu mai repetă, crede că e intelectual, un autodidact (Sadoveanu n-a fost ? sau Gorki ? îl asigură Logofet)... fiindcă-i place să fie ce nu este și ce urăște... și Logofet îl prostește cu două șușoteli la un pahar de vin (ei singuri, ei singuri !) și făcîndu-i cadou (niște simple, dar minunate obiecte de artă populară, zice poetul) icoane pe sticlă și canceie din Transilvania... Vedeți, piatra aruncată de el ce forme ciudate

da ? Pe Carastan îl cumperi : poftim un post, spune asta ! Pe-un ticălos ca Brînzaș e și mai simplu : îl lași să te plimbe, să vină în urma ta și să-și deșerte sacoșa cu bîrfe, nici nu trebuie să-i dai ceva ca să-l corupi, e corupt gata, lui îi ajunge că se poate lăuda c-a fost cu tine și-a auzit de la tine asta și asta, îi ajunge, și satisfacția lui e întîi față de sine : se vede și se crede un personaj, domnule, o personalitate ! Să vezi cum îți cumpără apoi și-ți vinde nu un meci, tot ce vrei ! Corupția nu-i ca la Gălătioan, să vină dinafară (niște covoare de rugăciuni, de la Logofet, să zicem), sau tot din afară, ca la Carastan (ai un post și ai casă, bătrîne, e-n regulă ?), ea vine la Brînzaș întîi dinăuntrul lui... Cam la toți pleacă din sufletul lor, pînă la urmă, diferit e felul cum pornește, răul din ei vine, din fudulia lui Gălătioan (pe care dacă o zgîndări, o îndulcești, ca Logofet, multe poți cîștiga), din harababura ce e în inimioara și în mintea lui Moise... Despre Moise cel mai bine a vorbit Eftimie : că învîrte politica și-o sucește ca porcul dovleacul, pînă se-nfige în el, unde-i mai copt... Da, în Moise e o bramburească grozavă, care e și tăria lui : el atîta tot amestecă rahatul și pe toate le întoarce cu fundul în sus încît e greu să le mai dai de capăt și din dezorganizarea și haosul ăsta el își ajunge scopul : cînd totul e vraiște, el pune laba, acaparează totul, puterea, asta e tăria lui !“ Și cred, Moise, c-avea dreptate : nu după ce se-amestecaseră atîtea lături și eu eram zăpăcită mi-ai zis de pe bicicletă c-o să-mi faci o vizită ? Eu, vezi, caut să te-nțeleg pe pielea mea, he, he, n-am să vorbesc de Horia, ca bărbatu-meu, Calagherovici. Dar nu știu ce-ai să cîștigi din moartea Anitei, fiindcă și-acuma totul e vraiște și încîlcit : un lucru nu l-a spus pînă la capăt Anișoara : Calagherovici zicea că ăștia de sînt ticăloși au în adîncul lor ca într-un somn ticăloșia, mîndria ce poate fi foarte bună pentru a-l corupe ziua în amiaza mare și ieftin pe cineva, dorința de a fi vătaf, care și la tine... da, da, toate astea fac din băieții ăștia minunați nu niște ticăloși doar, sau măcar în același timp și niște, să le zic ca el, victime, niște viermi condamnați de starea lor de

viermi să nu fie altfel... Deci, Calagherovici, Moise, vă găsea o scuză ! Asta cred că v-a înfuriat aflînd (e imposibil Anișoara să nu vă fi șoptit chiar a doua zi...) asta : că găsindu-vă o scuză și înțelegîndu-vă, el vă așeza în același timp sub el, mai proști ca el, mai scunzi, niște neterminați ! Și Gălătioan a tras concluzia : ne vede așa fiindcă urăște politica noastră, nu pe noi, nu întîi pe noi, întîi faptele și gîndurile noastre. El avea mereu idei salvatoare : și perdeluțe și flori la ferestrele blocului din piață el zisese să se pună...“

89 „Îmi amintesc ce fericită a fost Anișoara cînd a fost trimisă cu alți inși să asiste la analiza modului în care se preocupă organele și organizațiile de partid din cadrul miliției din Cîmpuleț de îmbunătățirea activității politico-ideologice și de educare marxist-leninistă a personalului și la intensificarea pregătirii de specialitate și militară a acestuia... Întreaga activitate politico-ideologică și de educație comunistă desfășurată de organizațiile de partid și de tineret a contribuit la înarmarea lucrătorilor din miliție cu cunoașterea aprofundată a politicii partidului, la conturarea clară a sarcinilor ce le revin, la educarea în spiritul dragostei și devotamentului față de patrie și partid, a abnegației și spiritului de sacrificiu în apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului. Au fost organizate cu întreg personalul grupe și cercuri de învățămînt politico-ideologic, s-a acordat mai multă atenție formelor participative de pregătire — mese rotunde, simpozioane, dezbateri. Rezultatele bune obținute în activitatea politico-ideologică și de educare marxist-leninistă și în pregătirea de specialitate s-au reflectat pozitiv în activitatea profesională. Aparatul a fost mai bine orientat în muncă, și-a îmbunătățit stilul și metodele de lucru, a acționat mai energic, stăpînește mai bine situația operativă ! A fost intensificată activitatea de prevenire a oricăror forme de încălcare

a legilor, s-au popularizat legile în cămine culturale, în școli... Dar Anișoara n-a fost mulțumită de toate aceste acțiuni pe care le-a enumerat, nu. De ce nu se veghea ? Dumnezeu și biblia cu poveștile ei îndepărtează oamenii de la problemele muncii și ale realității noastre și ale realității însăși și-i duce cu gîndul în cer și la judecata de apoi și la bunătatea lui Cristos și în felul acesta ei se spală pe mîini și nu le mai pasă de viața pe care o trăiesc, dacă ei și-așa n-au nici o putere și toată puterea se află în mîna tatălui ceresc. Religia este opiul popoarelor, îmbată de cap și dezarmează lumea, o face să se simtă neputincioasă și să nu se mai încreadă în forța lor și a muncii lor, ci numai în cel sfînt, care nu se vede și de fapt nici nu este... Să crezi în ce nu este e o mare șarlatanie, a zis Anișoara, datoria noastră e de a ne păzi și păstra ființa noastră, existența noastră pe pămînt... Ei, da, această grijă a ei față de ființa ei explică și trecerea ei acum de partea lui Dumnezeu, și lepădarea de Calagherovici, ce devenise periculos și pentru ființa ei de rămînea alături de el sau măcar o zi lîngă pneumonia lui de la cabana din munți. Aceste lipsuri în combaterea influenței sectanților și baptiștilor sînt și datorită insuficientei pregătiri a unor propagandiști, a zis ea, da : dacă nu ară la timp și nu seceră la timp în Pătîrlagele și nu cîștigă mai bine la fabrica de marmeladă, trebuie să le explici oamenilor că Dumnezeu n-o să le dea nimic în plus, ei pot totul, și revoluția pentru asta s-a făcut, ca pămîntul și uzinele să fie ale lor și ei să devină fruntași și să arate că pot mai mult decît în trecut munci, ei, eroii muncii sînt totul, nu Cristos din ceruri. Lipsa ei de credință în Dumnezeu îi dădea o siguranță în glas și în mișcări și o superioritate de netăgăduit față de toți aceștia care nu-și găseau reazimul în ei, ci într-o aberație, în ce nu exista. Și nu știu ce mama dracului s-a întîmplat între timp de ea a ajuns să aprindă lumînări seara acasă și să se-nverșuneze împotriva inculților ce nici măcar biblia n-o cunosc... Undeva, socoteala e destul, sau aparent destul de simplă : ce i-a adus pasiunea cu care înfierase în zeci de ședințe pe cei ce credeau în cum le zicea ea bazaconii ? Ea nici nu fu-

sese special plătită pentru așa ceva, ca profesoară avea alte îndatoriri : și totuși încercase să distrugă această bazaconie din mintea oamenilor și bătălia înfocată împotriva lui Dumnezeu o adusese pînă la urmă acolo că ea începuse să creadă în el cu aceeași patimă cu care voise să-l distrugă. Și Moise, din cîte-l știu eu, mereu a fost fascinat de lucruri imposibile și uite că pînă la urmă ce părea fără noimă i-a reușit, Calagherovici nu mai este și el este cu Lilica, și-au avut chiar și-un copil, deși pe ea nu era obligat s-o ia de nevastă sau să dea pe față legătura lor : sau poate că această tentație a fost mai irezistibilă la un moment dat decît orice și el n-a mai putut-o controla și n-a mai putut ocoli ce pare să fie dacă ne gîndim bine chiar ceva imposibil de îndreptat... Moartea Anitei cum s-o mai poți îndrepta, ea s-a dus, și odată cu ea poate vor mai pieri și alții, trași de acest bolovan ce nu mai poate fi oprit nici de Moise, care l-a urnit din loc, ca să-și arate sieși că poate ce nu putea nimeni, fascinat de acest bolovan imposibil de urnit, de imposibil... Lilica nu-l lăsa noaptea să doarmă, și cînd adormea, o visa lungită pe malul Dunării, goală, numai în costum de baie, ca în duminica de august cînd fusese cu ea și cu Calagherovici la pescuit în bălțile pătîrlăgenilor : și acest trup în costum de baie din visele lui mereu îl zărea peste zi îmbrăcat în fuste și cu pardesie, sau iarna cu paltoane, era nu pentru el, mai ales seara cînd intra sub duș, și apoi... Ca un elev de liceu, o urmărea cu gîndul în fiecare ceas și ei nu-i păsa și cărnii ei nu-i păsa că el există, era pentru el ceva imposibil, absolut inaccesibil, ca din altă lume, din altă viață, o aberație, o bazaconie... Deosebirea dintre Moise și Anișoarea este că fiecare s-a apropiat de ceva imposibil pe căi diferite, ea prin ură, de Dumnezeu, el prin dorință și vanitate și poate chiar invidie, și dragoste, de Lilica. Anișoara e acum împăcată cu sine, și-a găsit izbăvirea și încrederea în ea iubindu-l tihnită în orele ei de singurătate pe Cristosul pe care cu atîta fanatism îl scosese de prin case cu icoane cu tot și-l făcuse vinovat de toată deznădăjduirea și lașitatea oamenilor."

90 „Ai uitat ceva, sau poate n-ai știut niciodată, ori ai știut și nu ți-a păsat, ca o dovadă că puteai să nu-ți pese, erai mai tare chiar ca o lege, sau credeai că tu poți face orice, că e lege ce faci, în numele a ce gîndeai tu că faci ce făceai, totul devenea lege, era bun, erai deci un ins care nu doar îndeplinea ceva, ci îndeplinindu-l... acel ceva devenea și o lege : și așa încet încet inegalitatea oamenilor și a faptelor în fața legii nu te-a mai nici mirat... Chiar dacă știai că e nevinovat Calagherovici, dacă trebuia scăpat de el, lăsîndu-l pe drumuri sau tăindu-i beregata ca la un borfaș, oricum, el trebuia lichidat. Și dacă Dolîngă îi dăduse în cap, noaptea, cu furca lui Butiseacă ? Nu conta ca o crimă dacă Dolîngă îți putea fi de folos, și prin tine lui Gălătioan, el era nevinovat dacă voi îl găseați util. Și-acum cu mine tu îți cauți tinerețea pierdută, și ce vrei să găsești ? Vrei să uiți de Butiseacă și de Calagherovici și să faci și din asta o lege, dar e mai greu, nu te poate nimeni scăpa de tine. Ai intrat într-un război greu și n-ai certitudinea virgulei, unde trebuie ea pusă, sau unde va fi pusă, înaintea lui „nu“, sau după. Oracolul din Delfi (de care vă reaminteați cu Horia în război, imitîndu-l pe profesorul de istorie) spusese : «te vei duce te vei întoarce nu vei muri în război». Un oracol care te putea umple de bucurie sau de tristețe.“

91 „Ce-i cu pasiunea asta nouă a ta pentru gunoaie, Moise, te-ai țicnit ? Avem prea puțin gunoi, te plîngi mereu, ei și ce dacă n-avem mai mult ? Cîmpulețul nu e un oraș doldora de uzine și de fabrici ca un sac cu pureci, de unde să scoatem atîta gunoi cît îți trebuie ție ? O fabrică de cuie, una de marmeladă și de compoturi, alta de cărămidă, nu ne acoperă deșeurile și nu se întunecă cerul de fum și de zgomote, ce vrei, asta sîntem ! Da, te-nțeleg, jalea ta că nu sînt prea multe lătúri și gunoaie nu e o trăsnaie, o ciudățenie de om la care au început să i se îngroașe și întărească și înțepenească arterele, ci e o atitudine : tu vrei să ne salvezi Cîmpulețul să moară îngropat în deșeuri puturoase, tu vrei din gunoaie să ridici case și să faci pămînt bun de crescut flori. Și tot ce ți-ai pus tu în cap ți s-a-mplinit ! Cine ar fi crezut că Lilica se va încurca cu tine, nimeni, numai tu. Dar cînd știi dinainte că vei obține tot ce-ți dorești, așa cum s-a-ntîmplat întotdeauna, mai e asta o dorință, Moise ? Cînd ești sigur de ce vrei, încrederea asta nu strică chiar de la-nceput dorința și-o poate face să se numească altfel ? Mă-ntreb, ca prostu“. „Eu cînd îmi pun ceva-n cap, mă bat zi și noapte ca să...“ „Merită gunoaiele astea atîta muncă ?“ „Mă gîndeam la Lilica, ea e altceva...“ „Nu e, nu sînt un bou să fac glume proaste, e altceva, bineînțeles... Eu mă gîndeam la tine, că în ce vrei tu să ți se-mplinească pui tot ce ai în tine, la fel... Și pentru alba și pentru neagra tu mergi pînă-n pînzele albe... Dar oare nu te-nșeli niciodată ?“ „Trebuie să-ncerci. Am citit, m-am documentat : gunoiul este o sursă de materii prime. Nu mai stau pe gînduri, trec la fapte : construiesc o mașină cu benzi transportoare și cu concasoare și-o să vezi că nu vor mai fi nici gunoaie și nici mirosul lor nu va mai exista. N-am bani destui, dar am metoda unui afurisit de neamț, care a tăiat mărunt gunoiul (după ce-a separat din el fierul) și l-a amestecat cu un nămol proaspăt și în niște cazane l-a învîrtit în apă și aer pînă l-a lăsat fără duhoare... Am metoda, citește aici : se va face o putrefacție dirijată, adică se vor crea condiții optime pentru microorganismele aerobe care respiră oxigenul conținut în gunoi... Înmulțindu-se în mod exploziv, aceste microorganisme iau locul microorganismelor anaerobe, ostile oxigenului, care sînt factorii mirosului tipic de gunoi... Și după o nouă fază de fermentare se obține un fel de amestec care se aseamănă cu orice pămînt bun de crescut flori... Nu mă crezi, întotdeauna ai zis că sînt lozinci tot ce-ți spun eu... Dar e chiar știință curată. Gunoaiele ar putea fi și arse... Ce mici termocentrale, frate, nici nu visezi tu ! Puterea calorică a gunoiului nu e mai mică deloc ca a lignitului, din contră. Și totuși nu e bine, iese fum și se-mpute aerul ! Alta e calea, gunoaiele trebuie reintegrate în circuitul economic, inginerii caută metode noi cu care aceste gunoaie ale prosperității să poată fi descom-

puse în diferitele lor componente de materii prime. În tine tu rîzi acum : uite-l pe Moise cum vorbește cu mine ca din ziare despre valorificarea gunoaielor, uite cum își bate joc de mine..." „De mine nu, de tine-ți bați joc. Tu crezi că chiar toate ți-au mers din plin ? Lilica era frumoasă și puteai să nu dormi gîndindu-te la ea și punîndu-ți în cap s-o ai lîngă tine, dar de nu era și tîrfă n-o aveai, așa că pînă la urmă nu știu dacă ea este ce-ai gîndit tu, zîna zînelor și mîndra mîndrelor, sau o biată muiere în carne și oase... Tu te gîndeai că e cel mai frumos lucru din viața ta, așa mi-ai și zis odată, și cînd colo, iată, zic eu, e și ea o muiere..." „Vrei să spui că nu merita ? Că nu e ce e mai grozav, ce-am crezut, sau că este, a fost, dar c-a fost și minciună, și înșelătorie, și fleacuri... Da, poate e și soarta mea, că după tot ce fac nu rămîne nimic, decît să încep din nou... Ce-a ieșit, din dragostea mea, din legătura cu ea ? Nimic... Anita nu mai este. Cînd eram mai stăpîn pe mine, a căzut vărul Guguștiuc și m-am trezit cu totul țăndări în mine, cînd eram mai fericit cu Lilica, a murit fata și-am rămas cu mîinile goale. Ce tortură mai grozavă vrei și ce batjocură mai împuțită vrei decît să te trezești cînd te afli în capul mesei și-ți cîntă lăutarii la ureche că totul e doar un vis ! Ce vis, mai rău, că e chiar realitate : și că n-ai nimic din tot pentru ce te-ai zbătut și că în culmea fericirii în care te afli tu ești fără nimic... Și cum să nu rîzi tu de mine că acuma am ajuns să mă gîndesc la o făbricuță care prin ardere să transforme deșeurile în energie ! Ce prostie ! îți zici. Și eu îți mai dau încă un exemplu de care să rîzi : chimiștii cred că din resturile de hîrtie, de lemn și legume — care formează gunoaiele locuințelor —, se poate face alcool ! Îți dau și rețeta, mi-am copiat-o : moleculele de celuloză din aceste gunoaie sînt descompuse de vitriol în molecule de glucoză care dau alcool tot atît de bine ca și cartoful, secara, porumbul... Rîzi : uite, o viață de om ca a lui Moise, plină de atîtea și atîtea, se termină printr-o muncă de gunoier, de ins care vrea să reintegreze deșeurile societății în circuitul nou al vieții, în... Ce prostie, îți zici tu, și de ce-am ajuns, și de ce gîndesc ! Uite care e fericirea lui ! zici tu. Să aibă cît mai mult gunoi ! Ca și cum fără

duhoarea lor lumea va fi mai fericită și pămîntul mai liber și oamenii mai fericiți ! Numai un bou ca Moise, îți zici, își închipuie că lucrînd oamenii la uriașe mașini cu gunoaie vor fi fericiți ! Cînd, de fapt, munca asta nu poate să aline nici o durere și nici să facă vreun suflet mai... Vezi gropile unde sînt aruncate din camioane toate gunoaiele, vezi mormanele acelea cum fumegă încet ? N-o să mai fie, zic eu, și tu rîzi : cum să dispară toate excrementele Cîmpuleţului, cîrpele, unghiile, umbrelele, ziarele, lăturile, ghemurile de vată ale secretarelor, cărțile date cadouri și rămase necitite, ciorapii cu chilot aduși de zidari italieni în mașini colorate, sticlele de bere sparte în capete de amici pe la onomastici, cutiuțele de pudră cumpărate din pachet și umplute mereu cu pudră de-a noastră, măi frate, și date seara fetelor romantice de la cofetăria „Progresul", sutele de dinți scoși de Bubu Sulea-Sighet, cel mai bun dințar, cum o să piară această patrie a murdăriei, clăile de hîrtii bătute la mașină cu plombagină ștearsă ca să aibă dureri de cap inspectorii financiari, oasele de viței aduși dimineața în bidoane pentru lapte, cîrpele și pantofii cui ajunși de casă, unghiile tăiate cucoanelor de manichiurista Minei Bumbac, pălăriile roase de molii și toată această parte a Cîmpuleţului cum să nu mai fie ?... Și cum o să fac eu aici un paradis, he, he, rîzi tu și-ți zici : și Moise pune bărbi ca Manoilescu, e și el, cum zice Nicanor despre Manoilescu, un rahatofag, un..." „Ba nu, ești tot ca Manoilescu, dar altfel, tot cum zice Nicanor, dar altfel, un rahatometru, cu tine vrei să se măsoare toate în lume, pînă și... Ani de zile m-ai dus cu sufletul tău nesăturat niciodată, nici măcar de patul Lilicăi, nici de puterea ce ți-a dat-o Gălătioan, de nimic... Ei, drace, și acuma ești nemulțumit, vrei să faci țuică din gunoaie, foarte bine, nici nu mă mir, și nici nu e ceva nou, am auzit că nemții lui Hitler au făcut margarină din cărbune, și încă ceva mai grozav, unt din rahat ! Tu de ce să nu poți ? Lilica ce ți-a adus, numai bucurii ? Nici vorbă, te-a și perpelit... Brînza s-a cam împuțit, mîine poimîine n-o să mai fiți împreună, parcă văd, și raiul cu ea s-a beșit, ai rămas și de data aceasta cu buzele umflate... Și atunci îți cauți o altă minune de făcut... ca să fii mul-

ţumit...“ „Ce minuni am încercat eu ?... O să spui ceva şi de Horia, c-am vrut să... Că m-am bucurat cînd el...“ „Cînd el ce, Moise ?“ „Nu m-am bucurat niciodată cu adevărat, n-am avut timp, n-am avut noroc... Nu te mint... Nici Lilica...“ „Şi nici gunoiul ăsta, sînt sigur, n-o să te umple de fericire ! Dar ce vrei tu oare cu adevărat, Moise? Ceea ce te mulţumeşte cumva şi-acuma în nebunia asta cu gunoaiele nu sînt maşinile pe care încerci să le încropeşti şi ziarele de unde înveţi atîtea experienţe, nu este plimbarea ta de fiecare zi printre aceste grămezi puturoase şi nici munca ce-o faci ca ele să nu mai fie, ci altceva, Moise, efortul de a te depăşi pe tine însuţi, de a nu mai fi cel de ieri, cel cu Ică, cel legat de Peralta şi Horia, cel ştiut cu Lilica, e grija asta nebună de a fi altul, de-a acţiona, de-a arăta că eşti tu... Moise, aici, între gunoaiele astea pestilenţiale pe care vrei să le redai bune Cîmpuleţului, tu eşti pentru mine cel mai caraghios dobitoc... Cauţi să-ţi justifici existenţa, romantic, e drept, imbecil, e drept... Dacă nici cu Gălătioan n-ai fost mulţumit, nici cu Lilica, nenorocitule, eşti gol ca o troacă, ce putere şi ce dragoste vrei tu să te mai învie, zoaiele astea făcute ţuică o să te mulţumească şi-o să crezi că ai făcut ceva şi ai eliberat gropile astea, pămîntul ăsta, şi eşti liber şi tu şi fericit ca în poveştile pe care ţi le-aminteşti că ţi le spunea Peralta în război cînd vă zăpăcea îngheţul ? Nici măcar Dumnezeu nu te salvează, ca pe Anişoara. Cristos este absent, nu vine el din cer pentru tine. Ai îmbătrînit într-adevăr, Moise, ţi-ai pierdut acel simţ grozav pe care-l aveai, de animal, de a sta cu picioarele pe pămînt : nu mai vezi că viaţa e cum e, ziua albă, noaptea neagră... Totul s-a-ntunecat, şi ţi se pare că e noapte... Şi noaptea toate pisicile sînt negre. Doamne, Moise, nu te mai recunosc ! Erai sănătos, dat dracului, porc, uneori parcă aveai în tine un geniu al porcilor, nemulţumit într-adevăr, mereu dornic să ieşi înainte, la orice — şi-acuma ? Un biet zăbăuc care se felicită c-a găsit un cretin ca mine să-l asculte cum o să recicleze gunoaiele şi ce brînză o să scoată din afacerea asta, un fel de burghez fericit că o să fie de folos Cîmpuleţului şi... Vrei o statuie ? Unde să ţi-o pună ?“ „Nu rîde.“ „Dar ce vezi tu aici de rîs ? Erai

un porc, Moise dar aveai un fel de geniu, şi-acuma văd cum ai ajuns un funcţionar care aşteaptă bătăi pe umăr... Mi-e scîrbă cînd văd un geniu ajuns un biet funcţionar, un linguşitor, un... Ascultă-mă pe mine, avem gunoaie, dar lasă-le aşa, nu le mai reintegra în nici un circuit. Sau nici nu vrei ? Sau e şi asta o altă faţă a ta ?“

92 „Anişoara a avut o căţeluşe albă nu de soi, o corcitură, o fiinţă de care s-a legat şi de la care a simţit cînd i se tăvălea la picioare şi aştepta să fie scărpinată cu talpa pe ceafă sau pe burtă o afecţiune şi o supunere. Cînd a fătat în bucătărie patru pui, Anişoara a privit tremurînd orele ei de chin şi de spaime în faţa clipei necunoscute a maternităţii şi s-ar putea zice că acest mister pe care ea nu-l cunoscuse, rămînînd stearpă ca o iască şi netrecînd prin el, trezise în ea o grijă faţă de căţeluşii orbi şi o bucurie o luminase, că-i poate culca într-un coş în cîrpe şi pune la adăpost de frigul de-afară şi de orice, ca să trăiască. După o vreme, a dat căţeii cui i-a cerut. Şi ghinionul căţelei a fost că într-o seară lungă trecînd strada a fost călcată de un camion. Dar înainte de a muri, ca să aibă lapte şi să-şi hrănească odoarele bine, Anişoara îi aducea mîncare caldă în sufertaş de la cantină. Îi punea şi ceapă tocată în farfurie, auzise că ceapa dă lapte, şi-i dădea şi bere, în loc de apă, auzise ea şi că berea face lapte. Nu fusese acasă cînd Marga nimerise sub roţile hardughiei ce căra gunoaiele strînse în lăzi şi scoase la porţi. Ţiganii aruncaseră căţeaua în lada camionului, şi Anişoara, poate spre norocul ei, n-o mai văzuse moartă şi rămăsese cu imaginea ei de fiinţă vie şi ascultătoare şi încă mai spera prin absurd ca Marga să-i schelălăie într-o dimineaţă la uşă, revenită dintr-o lungă rătăcire prin lume. Şi astfel moartea începea să i se pară ei o lungă rătăcire, o abatere de la cele ştiute şi cu care te obişnuisei. Suferise în tăcere, încă din clipa cînd i se spusese de o vecină că Marga rămăsese lîngă trotuar cu ochii deschişi ca într-o mare mirare şi că şi peste gunoaie, aruncată, între hîrtii şi cîrpe şi oase şi

sticle sparte, ea tot parcă privea nedumerită în jur... Îi aducea mereu de amiază sufertașul cu mîncare de la cantina școlii și această încercare a ei de a continua ce fusese, ca printr-o minune sau întîmplare să se și chiar continue ce fusese, cățeaua să apară, această tulburare a ei și refuzul de a se obișnui cu altceva ce nu-i convenea trezise în vecini la unii milă și la alții un surîs deloc binevoitor. Uite, domnule, animalele sînt și ele făcute să moară, și domnișoara nu vrea asta și suferă mai rău decît după un om, că e cățeaua ei, vezi doamne, suferă și vrea și noi să suspinăm, e îndurerată, sărmana, dar vrea să tragă un ce profit din această durere, da, da, domnule, să profite și de pe urma adevăratei (în sfîrșit!) ei dureri... Da, fiindcă Anișoara se refugiase atunci în durere ca o țestoasă în carapacea ei cornoasă, ca să rămînă în liniște și din liniște să i se limpezească gîndurile și să-și poată continua mersul ei printre acești vecini ce o priveau de după perdele cu batjocură, că nu se măritase, și cu bucurie, că rămăsese singură și nu nenorocise pe nimeni, cum ar fi nenorocit pe orice bărbat ce s-ar fi legat prin căsătorie cu ea, sub același acoperiș blestemat de blestemul ce era în ea. Iar acum, peste ani, se ascunsese în credința față de Dumnezeu ca într-o biserică în care nimeni nu poate fi omorît sau scuipat sau hulit sau privit cu silă, ca păcatul și sila și ura să nu se întoarcă în fața domnului spre sufletul celui ce privește fără iertare pe cel venit spre iertare și primit pînă în ceasul al doisprezecilea, și el ceas sfînt... Dar și acest ascunziș nu era decît tot o liniște pe care și-o căuta (ca și în clipa cînd murise Marga și devenise o imagine vie a tristeții), un răgaz, ca și devotamentul ei pentru Guguștiuc, o încercare de a uita că nici un foc n-o mistuise, cum ar fi vrut sîngele ei și nopțile ei, și cum lucrarea tainică și de neînțeles și obscură a destinului i s-a împotrivit și și-a văzut de calea ei ce nu ținea seama de nimic, ca o cîrtiță nevăzută decît prin lucrarea ei ieșită ca o bubă a pămîntului, mișcătoare în imperceptibila ei frămîntare și stînd pe loc, legată de locul ei de mușuroi în cîmpia verde... Și Moise acum stă închis în suferința lui c-a murit Anita ca o împotrivire față

de Dumnezeu, care i-a luat-o după voia lui, tocmai cînd el vedea prin ea sîngele său dus mai departe și găsise în sfîrșit un rost vieții sale, Ilarion fiind o rușine a sîngelui și numelui... Moise stă ca un împărat, zic eu, în această tristețe... fiindcă moartea fetei lui poate să arate altora că nu-i pornită dintr-un gînd negru, de dușmănie, ea a venit dintr-o întîmplare, dintr-un șir de întîmplări, de la un kilogram de zahăr, de la un tîmpit ca Francisc întîlnit întîmplător, de la un ceas rău, crima e posibilă oricum, omul e o ființă plăpîndă și supusă unui șir de întîmplări... și de ce n-ar fi și în cazul lui Horia vorba de o întîmplare? Ce nu e cu bună știință început și sfîrșit, altfel se... ce premeditare putuse fi cu Anita? Nici una... Da, s-ar fi putut ca destinul să nu țină cont de nimic în tainica sa curgere, he, he, și chiar așa se și întîmplase, asta o știa precis Moise, n-o furaseră niște țigani și n-o călcase o mașină, el știa ce se-ntîmplase cu ea... Aici i se pare el Lilicăi ciudat, că s-a închis în durere, precum Anișoara în credință față de Dumnezeu, ei fiind după cum îi cunoaște altfel... De-aici pleacă o cumplită bănuială... „Vezi, Moise, îi spune ea, cîrtița o fi unealta lui Dumnezeu sau a pămîntului, naturii, he, he, sau a destinului, cum vrei tu... S-o lăsăm în pace, ea nu-și ascunde răbdarea ei și munca ei, ea este ce este și nu trebuie să se prefacă ce nu este, ea există! Bun, sîntem de-acord, nevăzuta asta este cu adevărat, zi-i cum vrei, sau poate nu este și numai ce face ea este, de-acord și-așa. Da, dar tu suferi și-ți convine asta, fiindcă chiar tu ți-ai ales suferința, ca un semn care să și arate disperarea ta". Și Moise nu înțelege, sau nu vrea, sau nu vrea ca ea să creadă că înțelege spre ce o duc gîndurile... suferința lui n-ar exista cu adevărat, precum credința Anișoarei, sau ce?... Lilica nu-i spune verde ce e, fiindcă nici ea nu știe, bîjbîie, dar o bănuială cumplită o împinge să caute... Francisc, elegant, umblat prin lume, hipnotiza mai ales femei și ca dentist avea clientelă îndeosebi feminină, stabilise Manoilescu. Se mai găsise o probă: o domnișoară declarase (și era gata să-l și dea în judecată) că mergînd la el să-i pună o plombă o violase. „De cîte ori ați fost la el în cabinet?" a întrebat-o Manoilescu. „De vreo zece-cincisprezece ori".

„Și cînd s-a-ntîmplat violul ?“ „Păi, să vedeți, de fiecare dată“. Spunîndu-i Lilica această întîmplare lui Moise, a vrut să citească în ochii lui o pîlpăire, însă chipul lui a rămas de nepătruns, fiindcă aventurile amoroase ale lui Francisc nu erau o probă de vinovăție decît pentru Manoilescu, pentru el erau și un alibi, că dentistul punînd o plombă de douăsprezece sau cincisprezece ori era un nepriceput în dentistică, însă el nicicum n-o forțase pe juna copilă să vină să sufere atît de mult pentru o măsea stricată... Francisc se logodise și aventurile lui se răriseră, zicea Manoilescu, luîndu-se după domnișoara bolnavă de dinți, ceea ce era o altă prostie : Lilica așa părea că vede în tăcerea și în suferința bărbatului ei, *prostia* lui Manoilescu. Mîncau ciorbă de fasole în bucătărie. Manoilescu putea să creadă liniștit în probele lui false, era bine să fie lăsat să se bucure de ele, așa legenda despre Anita lua o înfățișare din ce în ce mai vie și mai credibilă și suferința lui Moise avea o justificare mai mare : și totul se baza pe o eroare, a lui Manoilescu, pe eroarea datorată orgoliului său... Lilica îl privea (cum mănîncă) la fiecare lingură de fasole și ceapă : și adevărul era aici, în lipsa oricărei tresăriri din ochii lui, în împietrirea feței sale de sfinx, era în suferința lui în care nimeni nu-l zărise și n-avea cum să-l ghicească măcar, pentru că Moise nu spunea răspicat nici da, nici ba, și nimeni nu se gîndise că tăcerea lui era felul său de a vorbi atunci cînd nu voia să spună nimic... așa cum obrazul lui, în somn, ca și-al altora, arată vîrsta... Și ea învățase să-l cunoască privindu-l cum dormea : cu gura căscată, într-o totală absență și îndepărtare și rupere de lume, și chiar de patul său, ca într-o moarte de-o oră sau de-o noapte... palid, mai ales în vîrful urechilor, acolo unde pielea era mai îmbătrînită și mai lividă și mai aproape de moartea care parcă le și atinsese cu suflarea ei palidă... Da, Manoilescu era un băiat minunat, tenacitatea sa și descoperirile sale umpluseră Cîmpulețul de curiozitate și de spaimă, legenda vampirului se lățise și luase o înfățișare dramatică, răul exista și putea fi văzut, devenise vizibil adică, el care se strecurase pe străzi necunoscut și semănînd cu orice om... Era o sa-

tisfacție în fiecare ins din Cîmpuleț că totul se sfîrșise și apele se despărțiseră, hipnotizorul fusese arătat cu degetul, binele triumfase... Mai rămăsese familia Anitei în suferință, da... tatăl și mama, îndoliați, erau niște martiri... Și cine nu iubește un om în suferință, cine nu-i lîngă el, ce monstru nu e sensibil la tragedia unei familii ? Lilica își privea bărbatul cum mănîncă ciorbă de fasole cu costițe : devenise un martir, nu mai era Moise cel violent în adunări și hotărît, trăgînd concluzii și stabilind planuri de măsuri, dînd indicații în Pătîrlagele cînd să înceapă recoltatul sfeclei de zahăr și prășitul porumbului, inflexibil și cu dreptatea mereu pe buze, criticînd lenea și spertul și triumfător ca un învingător la cursele de cai din Turnuvechi... devenise și el un om oarecare, ce poate fi înfrînt, zdrobit de o prostie, ca a lui Francisc, de o întîmplare... Viața îi dăduse și lui o labă și o lecție, îl coborîse din șaua acelui cal ce rupea întotdeauna primul firul la sosire... era unul dintre ei, sărmanul... Și poate că așa a fost mereu și nu l-am cunoscut bine, cîte nu se mai bîrfesc !... Ori îl pedepsise Dumnezeu pentru ?... Moise mînca fasole ca un erou înfrînt, înfrînt dar iubit, iertat, iubit pentru că și el putuse fi zdrobit, nu de ceva pus la cale. ci de-o întîmplare și de-un descreierat și pervers... Mînca în liniște și ea îl privea cum îi tihnește fasolea și iubirea asta a oamenilor, care venea din somnolența lor și din plăcerea de a nu gîndi și mișca un deget, din vechea obișnuință că nimeni nu poate să nu dea chix și să nu fie supus și să nu sfîrșească în țărînă egal cu toți în moartea ce nu ocolea pe nimeni și era egală pentru toți... Și Moise, mîncînd fasole, se vedea în ochii lor urcînd pe drumul Golgotei cu propria sa cruce în spinare, spre locul unde avea să fie țintuit în cuie și împuns cu sulița : și-i tihnea fasolea cu ceapă și chipul său din ochii lor, îndurerat și plin de suferință și izbăvit de rele, îi tihnea carnea de porc afumată și credința aceasta în care căzuse pînă și Anișoarea Caramalis : că Dumnezeu e sus și el pe toate le știe și nimic din ale oamenilor n-au vreo importanță și că totul este în mîinile lui sfinte și n-are rost un pai să mișcăm, nu depinde nimic de noi, nici propria noastră viață, care e o întîmplare, și și ea o voință a lui ca să fie această întîmplare, nici propria noastră moarte...“.

93 „Cît timp n-am știut cine ești te-am ținut pe lîngă mine ca pe o valoare și...“ „Și m-ai folosit“. „Crezînd că ești o valoare, nu un aventurier și un tercheaberchea“. „N-am fost așa ceva“. „Dar ai ajuns“. „Căutați-mi un doctor“. „Am crezut în capacitatea ta și nu te-am căutat mai adînc să-ți văd adevăratul chip“. „Și-ai făcut politică atunci și... și istorie hm ! hm ! cu un neisprăvit ca mine ? Dați-mi un doctor și scăpați. Decît să mă găsești vinovat și să mă faci pulbere, mai bine găsiți-mi un doctor care, atunci cînd eu îi voi cere, să bage în mine o injecție și eu să răspund de ora pe care mi-o aleg și el doar să m-asigure că nu va exista nici un risc ca să fiu salvat...“ „Hai, Moise, lasă iordanele. Pe mine vrei să mă amenințI cu asemenea jucării ? Vrei să protestez, că n-o să-ți ofer un asemenea medic ? Și că nici nu se află ? Ah, ești un spirit evoluat, îți ceri libertatea de a... Cînd văd cît puroi e în tine... Vrei să-mi demonstrezi că te sinucizi pentru c-ai fost loial și-acuma te dau să te pape furnicile ? Ce loialitate, Moise, bancul ăsta cu sinuciderea e un truc ca să-ți atingi scopul : eu să te las în pace ! Dar nu te las !“ „Foarte bine. Și dacă nu vrei să lași pe umerii medicilor responsabilitatea de a mă rezolva... he, he, și moartea fiind o rezolvare... nu mă poți împiedica să cred măcar că trebuie să fiu lăsat să mor... Tot sînt pentru tine ca un mort și vrei să m-arunci, mai mult te-ncurc... Balonul tău umflat, minunatul tău balon ce te poartă pe sus, se scutură și trebuie să m-arunci, e prea mult lest, he, he... eu sînt lest, bun de azvîrlit, ca să nu cadă sfărîmat pe pămînt minunatul tău balon. Adică să mă predau, da ? Ca să fiu exclus din partid, da ?“ „Da, ți s-a tulburat mintea, e ca o piftie...“ „Am trădat revoluția și numai tu cunoști adevăratul drum... Dar atunci de ce m-ai chemat pe munte să discutăm și nu m-ai pus într-o ședință să fiu judecat ? M-am îmbolnăvit, mi s-a umplut creierul cu muci, nu mai văd limpede, sînt un idiot ! Bun, atunci de ce să-mi mai prelungesc amărîta asta de viață cu prețul atîtor suferințe... O să putrezesc tot, de zici c-am și început, de la cap, ca peștele, și tu vrei întîi să-mi tai capul, apoi să-mi razi mîinile și picioarele... și celelalte membre, pe

rînd, numai să trăiesc și să nu se spună cumva că tu ai săvîrșit o crimă dîndu-mă la porci, ca pe crapi, în deltă... De ce să oprești cu fleacuri și cu medicamente un bolnav să crape ? Sînt ca un babalîc plin de rîie și de tuse măgărească și care nici nu-și mai poate tîrî picioarele : de ce să fii milos cu un semiconștient răblagit a cărui existență nu e decît un geamăt ? Am trădat revoluția, am ucis, de ce să m-arunci ca pe un lest, nu-i mai bine să nu mai fiu deloc și să nu te mai încurc ?“ „Nu, Moise, nu vreau să fac din tine un erou. Destupă-ți creierul și înțelege că e nevoie să plătești ce-ai făcut“. „Crezi că de mă sacrifici pe mine ca pe-un nebun la șah, asta o să te salveze ?“ „Eu n-am greșit cu nimic, Moise, nu există probe...“ „La mine există ? Da, există. Și nu-mi pasă și tu știi că nu-mi pasă și pe asta te bazezi, pe nepăsarea mea : eu sînt bun de plată oricînd...“ „Așa e, Moise, vezi că pricepi ? Cum ți-a fost indiferent cînd l-ai pus pe Horia în dăinăuș și l-ai mătrășit și cum nu ți-a păsat nici de viața băiatului tău Ilarion și nici de Lilica și de nimeni din propria ta familie, n-o să te schimbi cînd e vorba de tine, tot nepăsător o să primești ce-ți spun că e bine să faci, tu mă disprețuiești și pe mine, ca întotdeauna, și acest dispreț față de oameni, oricine ar fi fost ei, și indiferența la ce se-ntîmplă te-au ținut în picioare mereu mîndru și beat de puterea pe care ți-o doreai și care credeai că ți se și cuvine, din moment ce-o simțeai în tine arzînd...“ „Și de ești atît de sigur că eu am făcut atîtea, de ce nu vrei ca eu să mă predau și să mă spun singur ?... De ai probe și ești sigur, ce nevoie mai ai de mărturisirea unui căcănar cu creierul de muci ? Doctorul Cristoloveanu zice că de ni se-nfundă nasul și ne intră mucii în cap, să scoatem batistele, să facem inhalații... De strănuți, zice el, ți se scurge tîmpenia din cap, d-aia se zice și din bătrîni : „noroc, noroc și sănătate !“ De ce vrei tu să vorbesc eu și să-mi destup creierul, și tu să-mi zici noroc ? Mă ajuți pe mine să mă fac sănătos, ori ciripind eu și punîndu-mi lătúri în cap te-nzdrăvenești tu și mai tare ?“ „Înțelege, te-am ținut mult timp pe creditul meu în școală : nu ți-l mai dau, s-a dus baba cu colacii ! Nu te-am cunoscut bine, dar acum te știu și

mă-ngrozesc. Şi-a venit şi Lilica la mine şi mi-a spus..." „Deci din cauza ei mă arunci din minunatul tău balon... ca să nu te pîrască ea că mă aperi, ştiind cine sînt şi ştiind şi ce ea ţi-a spus că sînt. A zis c-am înnebunit, sau că nu mai am mult ? C-o să sfîrşesc lamentabil, înconjurat de ură, pierzîndu-mi minţile de-atîta ură ce-am trezit în jurul meu, de teroarea ce-am dus-o cu mine şi-am... ? Ce mai zice ?" „Că pe Horia nu... pentru niscaiva onoruri, să-i iei glasul şi să nu te mai tulbure şi să-i ocupi toate locurile şi să te salţi în şa ca un rege al Pătîrlagelor şi al pămînturilor satelor toate din împrejurimi, nu, ci din curiozitate : cum n-o să mai fie, ca un pui de găină, ca şi cum nici n-ar fi fost... şi tu să vezi cum se duce, din curiozitate şi fiindcă îl urai nu numai pe el, o, nu numai... îi urai şi-i urăşti pe toţi, disprețuieşti oamenii, Moise..." „Asta e părerea ei ?" „Da." „Atunci de ce nu-mi căutaţi amîndoi un doctor, o soră, o moaşă ? De ce nu mă lăsaţi să mor ? Iată ce vă cer : lăsaţi-mă să crap. Voi vreţi să mă lăsaţi să mor încet, să mă predau, să mă spovedesc, să mă exclud, să mă închid, să-mi putrezească oasele tăind la sare... Vreau o moarte mai activă, dragul meu Gălătioan, nu-mi place moartea înceată şi pasivă... Nu vă temeţi de Dumnezeu, el nu există, şi lăsaţi dracului morala, pentru un ticălos ca mine ce nevoie aveţi voi să fiţi morali ! ? De ce să mă lăsaţi să trăiesc şi să mor la adînci bătrîneţi ? De ce să mor hodorogit şi de moarte bună şi lumea să mă scuipe pînă atunci şi să creadă că tu i-ai făcut dreptate şi eu plătesc ?... Gîndeşte-te, această problemă a mea e nouă şi pentru tine ! Pînă acuma oamenii nu trăiau atît de mult şi ticăloşii nici ei nu ajungeau bătrîni... Şi de ce mi-l porţi pe la nas pe Horia ? Ca să-mi împrospătezi aducerea aminte ? N-are dreptul nimeni pentru o cauză nobilă să comită ceva chiar monstruos ? Îţi dau o mie de exemple, slavă domnului. Bunul nostru şi slăvitul şi genialul nostru Manole nu este un monstru cînd îşi zideşte soţia gravidă în zidurile mănăstirii ca să i se împlinească visul şi gloria sa să devină nemuritoare şi ?... Atîtea batalioane de cavalerie au fost trimise în bătaia tunurilor ca să facă loc armatei de pedestraşi, ho, ho... Cîte lupte celebre nu s-au cîştigat,

generalii lor călcînd pe oasele celor trimişi de ei înainte să moară... Deci, pe scurt, au mai fost sacrificii în istorie. O să zici că Horia n-a fost sacrificat, ci... Problemă de interpretare. Şi greşeală, dragul meu Gălătioan, fiindcă el e mort doar în mintea voastră şi ucis de mine, în mintea prietenilor şi duşmanilor mei, însă el, aşa cum s-a mai spus, a dispărut, şi-ar putea într-o zi să aterizeze la Bucureşti ca regele bumbacului din America de Sud... Dar tu l-ai dat morţii şi după ani de zile (cînd îţi tremură izmana, scuză-mă că sînt obraznic cu dumneata şi-ţi spun ca niciodată tu, nemaiavînd ce pierde) eşti gata să m-arunci şi pe mine în groapa pe care-am săpat-o atunci pentru el, ca proverbul să nu rămînă în vînt şi cine sapă groapă altuia să cadă şi el în ea, după ce-a căzut cel ce trebuia, ori n-a căzut... he, he... Eu nu mai sînt de folos, ca şi Horia, ce trebuia ca pe un lest... Eu am făcut asta, zici tu, şi nu e nici un martor să spună altfel, ori că tu m-ai îndemnat, sau cel puţin mi-ai sugerat... Deci, un zăpăcit ca Horia, care nu trăia cu picioarele pe pămînt ca mine, e dat în lături ca să treacă generalul Gălătioan... Nu exista martor care să spună, repet, că eu din ordinul tău, he, he... cum, formidabil, n-o să fie nici acum cînd tu pe omul care te-a servit îl dai la raţe, he, he... Eu îţi îndeplinesc voinţa, şi cînd pute... pe mine mă pocneşte la mir ca să triumfe această frumuseţe minunată, mănăstirea ta de la Argeş, Dragomirna ta, Gura Humorului, Cozia, Secu, Putna ta... Dă-mi voie să-ţi spun pe cuvînt de onoare că eşti un porc ! Ce vrei tu să faci pe pămînt de eu te-ascult ? Şi cu ce te-ar împiedica de mi-aş găsi un doctor, ori m-aş arunca sub trenul ăsta ce vine de la Sănduleşti ? De eu aş fugi acuma spre calea ferată, ce-ai zice ? Şi ce-ar zice Anişoara, care uite cum culege flori... A trăi nu ţine de nimeni decît de voinţa mea de a nu muri..." „Anişoara cu biserica ei te-ar ierta, zicînd că te-ai aruncat sub roţile marfarului într-un moment de rătăcire... Nu mă lua cu poveşti de fetişcane gravide şi părăsite. Un porc ca tine nu-şi trage un glonţ în cap. Sinuciderea nu-i o greşeală, se mai întîmplă la domnişoare, e o eroare datorată unei slăbiciuni, dar tu nu faci greşeli şi mintea ta o să găsească o mie de căi ca să trăieşti". „Pen-

tru asta sînt și periculos și trebuie să mă denunț singur, ca să nu mă descurc... he, he... Se mai bagă cu capul sub streang și deștepții, în clipa cînd, fii atent, cînd gîndurile lor sînt mai limpezi ca înainte, cînd văd mai bine, cînd sînt mai lucizi ca pînă atunci, în acel moment... haț ! Am eu capul plin de muci ? Da ! Dar de mi se desfundă nările ?“ „Poama rea nu piere. Tot ce poți face tu e să declari ce-ai făcut“. „Nu ți-e teamă c-am să spun vrute și nevrute ?“ „Nu. Ești atît de inteligent încît să înțelegi că de bunăvoința mea depinde, și de mărturia mea, ca tu să primești o pedeapsă mai blîndă... O să fii exclus, dar nimeni n-are probe că pe Horia tu... Doar a dispărut. Poate e o nebunie ce te-a cuprins... În fond, atunci ai fost cu mine și nu pe mine m-ai trădat, ci un mort. N-ai mai fost de-acord cu părerile lui, hai să zicem că l-ai trădat : dar s-a-ntîmplat demult și-atunci erau alte condiții... În fond, înțelege, Moise, acuma nu faci altceva decît să mă servești pe mine (și pe tine) și prin asta să ajuți să se liniștească povestea cu Horia. Lasă mîndria deoparte, Moise, tu ești ce-ai fost, un soldat conștiincios, he, he, nu ?“ „După ce-o să dau totul în scris, cine-o să-mi garanteze mie c-o să mă mai aperi ?“ „Eu“.

94

„Mereu zîmbești și zici ca o scuză : eu te-am iubit, fato ! Ei, nu m-ai iubit și n-o să mă-ndupleci să tac cu leșinături, ce-ai iubit tu în mine a fost încrederea ta în mine, mîndria ta că există în sfîrșit o ființă ce nu-ți iese din cuvînt și care te pune la adăpost de toate zoaiele și și în ochi tăi te face să crești și să-ți zici că viața e un cîntec de sărbătoare și că a auzi chiar și înjurături și blesteme și a vedea cum ți se întoarce spatele și a gusta din halba cu bere în care scuipă ospătarii este tot un fel de bucurie, fiindcă și ura liniștită și rea din privirile altora, și nesomnul și oboseala ce-ți fac mîinile și picioarele mai grele și capul ca de plumb, și invinuirile lui Tică sînt bune, ele toate îți dau certitudinea că viața există și merită trăită și ea e fermecătoare așa cum este... Încrederea ta găsise în mine

un reazim, mi-am zis, și tu iubeai această încredere a ta, nu pe mine, să fie clar. Însă cred că și-aici m-am înșelat, Moise. De era așa, Anita ar fi trebuit să trăiască, familia ți-ar fi întărit mîndria și încrederea... Dar nu ți-a păsat de nimic : cînd fetița a aflat la școală din gura colegilor ei cine sînt părinții ei, ne-a întrebat care-i adevărul... Pe mine, cine-a fost Calagherovici ? Și altele... Și trebuia să te-ntrebe și pe tine... Cînd am trimis-o după zahăr, am avut cu ea această discuție. Voia să vorbească și cu tine și i-am spus s-aștepte pînă seara, cînd te-ntorceai de la biroul de turism ce-l luasei în primire lîngă piața Mihai-Viteazul. Ea nu s-a mai înapoiat... Însă, Moise, fii atent : Anita a venit la tine la noua slujbă ce ți-o dăduse Gălătioan și te-a întrebat calmă și naivă și necrezînd, repet, necrezînd, fiindcă n-a crezut nici că eu... Și asta te-a-ngrozit pe tine : că fetița ta, nu altcineva, plămada ta, visul tău și tot ce-ai făcut tu și realizat mai bun, da, visul tău, Anita, se-ndoiește de tine și te-ntreabă și te privește în ochi, cu un pachet de zahăr în mînă, se-ndoiește și nu-i vine să creadă că ești un monstru... Iar de se va convinge, nu te va ierta... E ca o oglindă, Moise, și tu într-o clipă te-ai văzut în această oglindă și-ai vrut să spargi această oglindă... Spun prostii ? Vezi, niciodată n-ai recunoscut nimic : și cum vrei atunci să se fi putut închega o familie din asemenea oameni ce fiecare rămîne cu gîndurile lui și ce aștepți din relațiile lor să iasă altceva decît un dezastru... Și eu te-am mințit ? Nu l-am cunoscut bine pe Calagherovici, e drept, am zis cînd a fost făcut... Dar între noi a fost o înțelegere ?“ „A fost, și cine-o calcă va plăti“. „Ce înțelegere ?“ „Una pe care-o știi tu foarte bine“. „Care ?“ „Aia care n-are nevoie de vorbe“. „Care ?“ „O s-o vezi cînd n-o s-o mai... Și zici că Anita a venit la mine cu zahărul în mînă ? Și-a văzut pe dracul și s-a-nchinat ? Dar era nebotezată, cum să se-nchine ?“ „Vezi, eu n-am spus că ea și-a făcut cruce în fața ta și te-a rugat ca pe Dumnezeu să-i spui adevărul ca să termine odată cu fetele și băieții din clasa ei ce-o tot necăjeau... N-am spus nici că și-a făcut cruce speriată ca de diavol cînd te-o fi întrebat și-o fi văzut în ochii tăi... Tu ai spus că s-a-nchinat, și deci c-a fost la tine la birou“. „Nu putea să fie, fiindcă nu mai venise niciodată acolo

la mine și, mai ales, da, pentru că nu se-nchina, Anita nu era creștină, he, he, nu-și măsura din creștet pînă la buric sfînta cruce...“ „Atunci cum de s-a-nchinat în fața ta ?“ „Nu s-a-nchinat, că n-a fost“. „Dar putea să fie și putea să se-nchine... de botezat era botezată la biserică“. „Nu cred“. „Îți aduci aminte c-a venit într-o duminică la noi mama lui Calagherovici ? Ea încă mai spera că Anita fusese făcută cu el... Și m-a rugat s-o las să se plimbe cu fetița în cărucior prin oraș și eu am simțit că ea vrea s-o privească mai îndelung și să-i afle vreo asemănare cu fiul ei. Și-am lăsat-o să se plimbe cu fetița și ea s-a dus pînă în capătul Cîmpulețului la biserica unde slujea un preot plecat din Pătîrlagele, cunoscut de-al ei : și-a botezat-o pe Anita și nu mi-a spus pînă acum cîteva zile... Mi-a zis să fiu liniștită, de-a murit, n-a murit ca un păgîn, s-a dus în rai...“ „Dar Anita știa că fusese botezată ?“ „I-a spus nu demult Anișoara Caramalis“. „Ea de unde știa, de la popa din Pătîrlagele ?“ „Nu. Dacă-ți amintești, Anișoara venea destul de des pe la noi și cînd tu erai la școală în Pătîrlagele și eu la slujbă și n-aveam cu cine să lăsăm fetița ea zicea că-i face plăcere să se plimbe cu Anita și să mai scape de colesterol și să aibă și ea măcar cîteva ore sentimentul că e mamă... Și rîdea : mamă cu cărucior... Da, se plimba nu numai cu fata noastră, în fiecare zi o puteai vedea împingînd cărucioarele altor familii... Mai ales ale acelor care nu-și botezaseră copiii... Înțelegi ?“ „Nu“, „Nici eu n-am înțeles pînă nu mi-a spus ea, tîrziu : că a botezat-o pe Anita la un preot de pe strada Călugăreni, acolo unde botezase încă vreo treizeci de copii pe care părinții lor fiind atei sau din frică să nu fie pîrîți îi lăsaseră nebotezați... doctori, ingineri, oameni cu carte adică...“ „Anita era botezată de două ori ?“ „De trei ori. O botezase și Sevastița în Lăzăreni. Întîi ea a botezat-o în casă la tata, după ușă : i s-a părut că fata e slabă și prăpădită și ca să nu moară fără nume și cruce și Dumnezeu, a luat-o în brațe după ușă și i-a pus numele Ioana... Ion, de e băiat, și Ioana, de e fată, înseamnă că se-ntărește. Și cum n-a murit, a dus-o apoi și la biserică“. „Nu știam de ce Anita e în buletin și Ioana... Nu mi-ai spus“. „Nu m-ai întrebat. Am

mai avut un copil, cu Calagherovici. A murit de-o zi, și Sevastiței i-a fost frică și de Anita... C-a murit cel dintîi, la al doilea, Anita, i-a pus toartă în ureche : toartă *după* pierit“. „Da, Anita avea toartă...“ „Toartă se pune și la cei ce dau de-o boală... Cum plîngea fata, Sevastița a dat-o încet cu gura de pămînt și a zis : cum tace pămîntul, așa să tacă și copilul...“ Și tot pentru că murise cel dintîi, pe Anita a dat-o de pomană pe fereastră sorei lui Eftimie, muiere la care nu i-au murit copiii... Eu i-am dat fata pe fereastă și ea mi-a dat un pietroi, ea a zis bogdaproste pe el și s-a rugat să aibă sănătate și a mai zis : „În viața asta să fie al meu copilul ăsta...“ Așa că de-atunci Anita e și nepoata lui Eftimie...“ „Și tu te-ai luat după toate prostiile Sevastiței ?“ „Am vrut să-mi trăiască fata, așa cum și tu ai dorit ca ea să se nască și să nu moară. La botez, cînd au adus-o de la biserică, tata a pus masa în bătătură și am așezat-o pe Anita pe masă, cu fața spre casă : și mi-au dat-o mie în brațe, iar Sevastița, moașa, a luat securea în mînă și-a zis : „cum nu se deoache securea, așa să nu se deoache copilul...“ Erau prostii ? Fetei lui Colae al lui Făniță la turtă în loc de pahar cu apă au pus ceapă cu sare și-a rămas a mică proastă. Cînd unei femei nu-i trăiesc copiii, pe-l de se mai naște îl dă de pomană alteia, care se pune moașă și care-l aruncă la răscruci de drum, pe lîngă o fîntînă. Moașa stă pitulată pe aproape, copilul e îmbrăcat cu tot dichisul pentru botez, cu lumînare, haine... Cine-l găsește îl ia în brațe și se duce cu el la biserică și-l botează și se pune naș. Așa m-au aruncat și pe mine în răscruci, și Sevastița m-a găsit și e nașa mea. Nașul care n-a avut noroc de fini se schimbă... Am făcut și eu ce m-a-nvățat ea ca Anita să trăiască și-a trăit pînă acuma cînd... Și și tu ai voit să ai o fată sau un băiat, un copil care să-ți poarte numele și să nu mai trăiască prin străini și să nu te recunoască și să nu se știe exact de e sămînța ta, ca Ilarion, o odraslă care să fie dusă în brațe de tine la primărie și trecută în văzul lumii în acte, ca a ta, și care să fie partea ta cea mai nevinovată și căreia nimic să nu i se poată pune în cîrcă, nepătată : și în care să-ți pui toate speranțele pentru viața ce-o mai aveai de trăit și pentru ce avea să ră-

mînă din tine și din numele tău cînd n-aveai să mai fii, nădejdile unui crez și ale unei lupte pentru care pînă atunci făcusei totul ca să rămînă din ele decît pulbere și vînt și blesteme. Aveai nevoie de Anita mai mult ca de o fată, ca de un martor și de o poliță în alb pentru ca să nu se spună că sîngele tău a fost blestemat să nu dea rod și să se sfîrșească sterp. Și iată că acum Anita, care era reazimul nevinovăției tale în fața lui Tică și a Sevastiței, se duce fără urme : și în bătălia pe care o începusei de la nașterea ei (și avînd-o chiar pe ea ajutor, fără ca ea să știe că e înrolată ca un soldat în această luptă) totul se duce de rîpă... Neamul tău e blestemat să se stingă sterp, și chiar tu să-l retezi din rădăcini, după ce cîțiva ani te-ai liniștit văzînd-o pe Anita crescînd... Chiar tu, cînd ea s-a-nchinat în fața ta și te-a-ntrebat cine ai fost, ai lovit-o peste față cu două palme și-ai izbit-o cu capul de calorifer și ea a leșinat și-ai crezut că moare și-o să plătești... Sau ce-ai crezut ! Și-așa s-a-mplinit blestemul, Moise, să n-ai urmași. Ți s-a părut de necrezut că tocmai ea să te-ntrebe și să se-ndoiască și să te condamne, de necrezut, absurd, ca după ani, tocmai ea, în care-ți puseseși toate speranțele, să te ia la-ntrebări pentru faptele tale și pentru ce numești tu politica și viața ta puse în slujba semenilor tăi și a consătenilor tăi pentru a făuri o istorie nouă și o față nouă Pătîrlagelor și împrejurimilor și... Și dintr-o dată, în camera unde aveai să lucrezi lîngă piața Mihai Viteazul, ai simțit că fetei ce-i descîntai de muma pădurii cînd se speria în somn n-aveai ce răspuns să-i dai și că între voi încet încet se căsca pămîntul și ca într-un vis rău vă îndepărtați unul de altul, rămînînd pe loc, malurile îndepărtîndu-se și voi devenind tot mai mici și mai necunoscuți la față : și că nu vă mai rămînea decît un singur loc unde să fiți alături, sub o cruce în cimitir în bolta de ciment a familiei tale, un singur loc care să vă-ncapă și unde să mai stați liniștiți și împăcați ca în nopțile ei cînd tresărea în somn și tu din joacă și nu din credință, din joacă și din dragoste și dintr-o amintire de copil îi ziceai mumii pădurii : „Tu, urîta lumii, ce vii cu cîinii hămăind, cu vacile borîscăind, cu boii boncănind, pe Anita încîntînd și spăriind, Du-te la zumbații tăi, la colțații tăi, ce te-așteaptă cu mesele-ntinse, cu făclii aprinse, Beți și

mîncați și vă ospătați, pe Anita s-o lăsați, Dacă voi nu veți pleca, fum de tămîie voi da, cu toporu voi tăia, cu așchii vă voi împușca, de la Anita vă voi îndepărta, din creierii capului, din fața obrazului, din rontul nasului, din fluierele picioarelor, din băierile ficaților...“

95 „După ce-au petrecut patruzeci de ani în pustie, poporul a plîns și copiii lui Israel au cîrtit împotriva lui Moise : «De ce n-om fi murit noi în țara Egiptului, sau de ce n-om fi murit în pustia aceasta ? Pentru ce ne duce domnul în țara aceasta, în care vom cădea uciși de sabie și copilașii noștri și nevestele noastre vor fi de jaf ? Nu este oare mai bine să ne întoarcem în Egipt ?» Sătui de pustie, voiau să-și aleagă o nouă căpetenie și să se-ntoarcă de unde plecaseră, un conducător în locul lui Moise și Aaron ca să ajungă la locul de început. Zadarnic le spuneau că țara ce-au iscodit-o și-au străbătut-o este foarte bună, minunată, și-n ea curge lapte și miere. Cei izgoniți cîndva prin strămoși din rai nu mai aveau încredere c-o să ajungă ei din nou în țara de lapte și de miere și s-au răzvrătit împotriva domnului și-a credinței în el și nu s-au mulțumit cînd li s-a spus că pe oamenii din țara aceea îi vor mînca ei, fiindcă Domnul nu mai este cu ei, și-au vrut să-i ucidă cu pietre pe cei din fruntea lor cînd Cel de sus i-a zis lui Moise : «Pînă cînd mă va nesocoti poporul acesta și nu va crede în mine, cu toate minunile ce le fac în mijlocul lui ? Îl voi lovi cu ciumă și-l voi nimici, dar pe tine te voi face un neam mai mare și mai puternic decît el...» Dar Moise i-a zis Domnului : «Egiptenii vor auzi lucrul acesta, ei, din mijlocul cărora ai scos pe poporul acesta prin puterea ta, și vor spune locuitorilor țării aceleia. Ei știau că tu ești în mijlocul poporului acestuia, că te-arătai în chip văzut, că norul tău stă peste el, că tu mergi înaintea lui într-un stîlp de nor, și noaptea într-un stîlp de foc. Dacă omori pe poporul acesta ca pe un singur om, neamurile, care au auzit de tine, vor zice : „Domnul n-avea *putere* să ducă pe poporul acesta în țara pe care

jurase că i-o va da : de aceea l-a omorît în pustie". Acum, să se arate puterea domnului în mărimea ei, cum ai spus cînd ai zis : «Domnul este încet la mînie și bogat în bunătate, iartă fărădelegea și răzvrătirea, dar nu ține pe cel vinovat drept nevinovat și pedepsește fărădelegea părinților în copii pînă la al treilea și al patrulea neam.» Și domnul a iertat, dar a zis că toți cei ce au văzut cu ochii lor slava sa și minunile ce le-a făcut în Egipt și în pustie și totuși l-au ispitit de zece ori, toți aceia nu vor vedea țara pe care a jurat părinților lor că le-o va da, trupurile lor moarte vor cădea în pustie și copiii lor vor rătăci patruzeci de ani în pustie și vor ispăși astfel păcatele părinților ; și așa s-a și întîmplat, bărbații trimiși de Moise să iscodească țara și care la întoarcere făcuseră toată adunarea să cîrtească, oamenii aceștia ce înnegriseră țara au fost loviți de o moarte năprasnică. Și poporul a fost în mare jale. Domnul vorbea lui Moise, și Moise copiilor lui Israel. Iar pe cel ce strînsese lemne de ziua Sabatului l-au aruncat în temniță și Domnul a zis lui Moise să fie pedepsit cu moartea, toată adunarea să-l ucidă cu pietre. Și așa s-a și-ntîmplat. Iar pe Core, Datan și Abiram, ce s-au răsculat împotriva lui Moise și au zis : „Destul ! căci toată adunarea, toți sînt sfinți, și Domnul este în mijlocul lor. Pentru ce vă ridicați voi mai presus de adunarea domnului ? N-ajunge că ne-ai scos dintr-o țară unde curge lapte și miere ca să ne faci să murim în pustie, mai vrei și să *stăpînești* peste noi ?", domnul i-a pogorît de vii în locuința morților : pămîntul și-a deschis gura și i-a înghițit cu casele lor cu tot și au pierit în mijlocul adunării. Iar pe cei care a doua zi au cîrtit împotriva lui Moise și Aaron zicînd : „Voi ați omorît pe poporul domnului", mînia domnului i-a urgisit și patrusprezece mii șapte sute de inși au pierit. Moise a condus copiii lui Israel spre țara făgăduinței prin pustie și cînd au fost lîngă muntele Amoriților și le-a zis c-au ajuns la muntele pe care li l-a dat domnul, ei au zis să trimită oameni să iscodească țara de dinaintea lor și să le aducă răspuns cu privire la drumul pe care se vor sui în ea... Și dosiprezece oameni s-au dus și-au zis că e bună, dar unii au cîrtit în corturile lor : că domnul îi urăște și i-a adus aci să-i dea pe mîna

amoriților să-i nimicească. N-au avut încredere, și domnul i-a pedepsit să nu vadă țara jurată părinților lor, afară de Caleb, fiul lui Iefune. Dar povestea e că domnul s-a înfuriat și pe Moise din cauza lor și i-a zis : „Nici tu nu vei intra în ea".

96

„Avem noi dreptul, Moise, să ne plimbăm prin cimitire ? Avem, cine poate să ne interzică ? Dar se interpretează. Și atunci ce e de făcut ? Să nu mergem ? Totul ne este interzis nouă, e posibil, m-ai putea întreba. Și eu ți-aș putea răspunde : ne este interzis să trecem peste morminte și să ne plimbăm prin cimitire fiindcă lumea ar putea să ne creadă că ne batem joc de cei din pămînt și de credințele celor de-afară, sau că sîntem nebuni, este ? Și o mică plăcere ne este interzisă, o plimbare printre prunii și merii și nucii din cimitir — da, această plăcere ne este interzisă, degeaba strigi în tine că atunci totul este interzis, degeaba strigi : mai ales că tu nu te-ai plimbat singur, ai fost cu Lilica, și totul se complică și mai mult : ce cauți tu printre morți cu nevasta lui Calagherovici, a unui mort, ești nebun, și e și ea ?... Ori nu vă pasă ? Ori ce ? Sau tu, sau ea, sau amîndoi știți că... și asta e grav, că de trece o femeie însărcinată peste morminte, îi moare copilul ! Voi credeți că alții sînt tîmpiți și nu se gîndesc că măcar unul dintre voi, dacă celălalt nu știa, voia să scape de copilul din burta ei ? Nu se vedea copilul, ei și, cine voia să scape de el, îl știa. Atunci de ce te-ai legat de ea, de n-ai nevoie de ea și de copilul ce ți l-ar putea face ? Ai avut sarcina, ai fost împins cu de-a sila de mine să intri în pat la ea ? Că tot dai vina pe mine : și asta de la mine ți se trage, că te-ai încurcat cu ea ? De-i așa, și plimbatul printre morminte, și că vrei să scapi de plod, tot de la mine pleacă... Ori tu nu mai crezi în mine, Moise, și demult ! Ai pus și tu ceva bani la CEC și ți-ai încropit cîte ceva și deja ai început să te îndoiești de mine, ca să nu ți se scîrbească de tine, fiind și mai ușor și mai la îndemînă. Mica asta

bunăstare te-a făcut să umbli peste morminte și să faci pe tulburatul și pe insul aflat pasămite într-o criză grozavă, cînd e înșelat și nu mai știe deosebi albul de negru, și valorile, măsurătorile... Drept urmare și-așa deci era vorba despre greci. Ca urmare a prosperității, hm, hm, dumnealui, Moise, trece printr-o criză, adică nu trece, este într-o criză a valorilor : bun și gras și nota zece ! Dar care sînt chestiile de care te îndoiești tu, băiatule ? Eu ți-am zis : omoară-l pe cutare de nu vrea să te asculte și ne împiedică în drumul nostru, eu ? Să mergem înainte, tovarăși, am zis eu mereu : asta să însemne că eu nu m-am ocupat de problemele tale individuale, măi frate, ce mănînci dimineața în satul de la mama dracului (și dacă nu halești, n-o să faci ulcer ?), dacă te speli, unde te culci (și eventual cu cine ?), ce... Existența tovarășului nostru Moise nu m-a preocupat, da ? Și atunci dragul nostru tovarăș, adică tu, și-a descoperit singur dimensiunea umană, da ? Hai, c-am auzit de gogorița asta, recunoaște măcar cum cînd te-ai întins cu Lilica la vorbe și iarăși la vorbe, și la fapte și iarăși la fapte... ai descoperit ce pierdusei : dimensiunea și perspectiva umană, lucruri pierdute (dar ce lucruri, ăștea nu sînt lucruri !) datorită mie și acelor ani de căutări și lupte și greșeli și... Uite că nu știam că datorită mie, și numai mie, îți pierdusei tu perspectiva asta... Și cînd i-ai luat nevasta lui Calagherovici, ți-ai regăsit dimensiunea și perspectiva și uite-așa te-ai îndreptat... Mie nu-mi plac cioacele, băiatule, să nu confundăm prefectura cu... Ai descoperit și tu spre bătrînețe că ești un animal și că simți o mare bucurie că ești, foarte bine... Măi băiatule, tu față de mine faci pe rîiosul ? Ți s-a dezumanizat eul psihologic, ai, he, he recunoaște, c-așa ai plîns ca o babă... și în fața cui, a Anișoarei ! Ori i-ai spus ca să-mi spună ? Mi-a spus. Ți-ai descoperit vîrful buricului, bine, și tălpile goale lipite de tălpile goale ale unei muieri, bine, pielea ta, părul... Și te-ai mirat descoperind că ai păr și piele și trup, și te-ai bucurat că ești viu și că e grozav să ai piele și păr și buric și picioare și mîini și să simți că ele trăiesc, și că și tu trăiești... Bine, n-ai găsit pînă atunci femeia care să te

facă să zici că ești și tu din carne și piele făcut, dar de ce amesteci două hoituri care se îngemănează unul cu altul și nu au nimic ce să-și ascundă și de ce să se înfricoșeze ori să le fie rușine cu dezumanizarea vieții sociale, măi fratele meu Moise, de care eu aș fi vinovat ?... Te-am împiedicat eu să pui mîna pe sfîrcuri negre, sau pe gît, pe genunchi, sau să gîdili tălpi ?... Dă-mi voie să spun că de-ai așteptat îndrumări speciale, sau circulare, am greșit : și de-am greșit, îți cer iertareee.... Am voie să și cînt, de ce nu ? Tu ai descoperit ce știe orice flăcăiandru și orice cîine, ce altă brînză ?... Că ești și tu acolo făcut din carne și oase. Pentru asta de ce ai nevoie de sorcove ? Că ai descoperit o stare a omului, cea adevărată : te-ai țîcnit, băiatule, îi zici cum i-ar zice Sevastița, ea vorbește despre rai cum ar vorbi despre chibrite, te-ai sărit și-ai și botezat-o, starea de rai, hi, hi... Păi nu ți-e rușine pe la nas ? Trebuie să mergi în rai ca să umbli gol printre muieri, du-te, mă, la mare, treci și pe la nudiști... La mare, la strand, dacă nu ești în stare acasă, ori la... Ai îmbătrînit, Moise, n mai babalîcii se mai cred în rai și luminați de luminile lui Dumnezeu cînd se mai pot și ei bucura de trupul lor, vai de pielea lor ! Dar atunci, de nu-ți vine să rîzi cum rîd eu acuma, și totul e serios, de ce vrei să te desparți de Lilica ? Tot eu te oblig ? Ori lumea te împinge să vă despărțiți, vă privește cu scîrbă... a, uite-l pe ăla care l-a băgat în pămînt pe Calagherovici cum se giugiulește cu nevastă-sa, cum se plimbă cu ea prin cimitir, cum beau bere la grădina de vară, fără rușine... Acum nu mai puteți îndura privirile oamenilor și dați vina pe altceva... Pe ce, Moise, că sînt curios ? Pe societate ar fi destul de frumos : uite cum se destramă o iubire (păi nu v-ați iubit ?) sub presiunea nemiloasă (merge !) a convențiilor sociale (e cam tras de păr, dar merge !)... Zic iubire, fiindcă nu pot zice căsnicie, nu sînteți trecuți în acte... Și nici n-ar fi fost nevoie, nici în rai nu există notari, numai fericire ! hi, hi, numai... Nu glumesc. Sau vă despărțiți pentru că tu ești trist (aș putea zice : trist și fatalist ca în filme) : descoperi că frumusețea e pieritoare, că Lilica se trece și nu vrei să treacă și să moară iubirea voastră (iu-

bire, iubire, unde te duci ?“ — tango)... mai bine să vă despărțiți ! Sentimentele sînt și ele așa cum sînt, sînt și ele o realitate și o realitate este și ea așa cum este, nu altfel și nu poate fi transformată și să rămînă la fel... Și dacă nu puteți rămîne în starea voastră de rai, mai bine „Adio, Nela !“... E un fel de a recunoaște că nu te mai ajută balamalele, nu te-ntreb, tu trebuie să faci din ruptura voastră o problemă serioasă, care nu e numai a ta, e a societății, deci și a mea, porcul porcilor, tu rămînînd tot un năpăstuit... Dar băiatule, Calagherovici era un fanatic, iartă-mă că-i zic așa, și zicînd așa înseamnă că nu zic așa despre tine : el ce-și punea în cap se zbătea să-l ducă la capăt, muncea de dimineața pînă seara : și această stare a lui a înfricoșat-o pe Lilica, bagă-ți bine în minte ! Asta a rupt-o poate de el, înfricoșarea : că el dădea mai mult pe ce făcea, pe munca lui, pe activitatea lui decît pe averea lui și pe ea... De-aici a venit neîncrederea ei în Calagherovici... tocmai cînd ai apărut și tu, vrînd să-l salvezi, vrînd să-i faci un bine lui... dar și ei, de-l scapi de munca lui, care-l absorbea ca un burete, da, e bine zis burete. Glumeț erai, aveai timp și să discuți cu ea, și el n-avea... Chit că tu discutai despre el... Vrei să spui că eu te-am trimis la ea ! Și în păturile ei, tot eu, ca să rid de Calagherovici... Bine, e mai simplu așa pentru tine. Dar eu mă întreb (socotind și viața ta cu Lilica tot ca pe o căsătorie), care cale a fost mai bună, a lui Calagherovici sau a ta ? Fiindcă ați ajuns la același punct : macademaca. Care e cauza ? El a crezut în căldura căminului („casa noastră, cuibușor de nebunii“), și-a ieșit fum pe coș ! Tu, în carnea și oasele voastre, în pielea voastră, în trupurile voastre în care trăiați numai voi doi, dincolo de lume și fără să vă pese de păcat sau de bine, fericiți ca două turturele, ca două păsărele, he, he... Dar să fim sinceri, băiatule, toate astea au venit după ce v-ați petrecut mai multe luni împreună, nu de la-nceput, căci la-nceput, așa cum îmi și bagi mie de vină, eu te-am trimis s-o descoși pe ea despre Calagherovici... Deci tu te-ai întîlnit cu un scop la început cu ea, era un calcul la mijloc, și al meu, și al altora, și al tău... Un calcul îngrozitor, da, recunoști și îmi bagi de vină, care voia să-l pună cu botul pe labe

pe Calagherovici, și tu nu erai decît o rotiță, o rotișoară din această mașinărie construită dintr-un calcul bine calculat, ca să zic așa... ei, și ce-a ieșit din groaza asta pe care mi-o bagi în ochi : fericirea ta, starea ta, he, he, de rai ! Deci ai putea să-mi zici : vă mulțumesc că m-ați făcut să mă simt om ! Dar nu zici, și greșești, căci eu atunci continui : greșeala ta e că din legătura asta cu Lilica (de cînd Calagherovici e oale și ulcele și nu mai aveți nici de cine vă feri și nici de cine să vă fie rușine) ai făcut un fel de mașinărie îngrozitoare, tot din calcul, tot la rece : ca să n-o pierzi pe Lilica și să fie cu altul și să afle altul cine ești, asta e, mai ales asta ! ai vrut ca ea să nu se mai miște nicăieri, ca o bucătăreasă, ca o... Să nu fie ce-a fost, adică exact cum nici n-ar mai fi deloc, ca o moartă... Ce vreau să spun ? N-am spus c-ai vrut s-o omori cu parul... deși, dragul meu, ești în stare... Pentru asta nici nu mai ești bun de nimic și va trebui să-ți iei catrafusele și să te pensionezi sau să muncești în altă parte... Te-ai compromis cu Dunărințu, lumea te și bănuiește și eu nu mai pot lucra cu un ins care e bănuit de omor... E ca și cum aș ști și-aș permite... sau... Dar să nu uit : nici ca nenorocitul de Calagherovici, să crezi în căldura... Dar nici ca tine, cu tabla înmulțirii. Căsătoria, legătura cu o femie pe altceva trebuie să se... Și m-ai mințit cu Calagherovici ! M-ai indus în eroare ! Nu numai pe mine, asta n-ar conta... Dar și pe Lilica. De ce vrei să scapi de ea ? Fiindcă ea e îngrozită acum de tine și ea vrea să rupă... Credea că ești un năpăstuit (și de mine, nu ?) și un ins curat și cu inimă dumnezeiască, și cînd colo se simte lîngă tine ca o lătură, ca o cîrpă puturoasă... Mi-a și spus : „Acum știu că Moise e o cîrpă puturoasă, mi-e greață de el și de toată porcăria asta în care m-am băgat cu el !“ Și ți-a spus și ție (mi-a mărturisit) același lucru. Și tu... Ei, tu te plimbi de-atunci cu ea prin cimitir, așa, ca în trecere... să se îngrozească într-adevăr cînd își va da seama de ce vrei s-o obișnuiești cu locurile alea de sub pruni și nuci... Vrei să bagi spaima în ea, băiatule, încet, cu dulceață, mîncînd mere căzute pe jos. Să-i moară întîi copilul, îți zici, ca să nu faci deodată două, he, he, glumesc, Moise, dar noi sîntem prieteni vechi și n-o să ne supărăm pentru niște glume proaste.“

97 „Nu-mi place la tine că te plimbi cu fetița : e foarte periculos să vezi un tată împingînd pe străzi un cărucior sau ducîndu-și de mînă odrasla. Vrea să fie simpatic, și mie asemenea inși ce vor prin copiii lor să aibă lumea milă de ei și să-i ierte mi se par neserioși. Singura ta șansă acum este și singura datorie ce-o ai : și singurul serviciu ce-l mai poți face este să recunoști că ești mizerabil și să iei asupra ta propria ta vină, asta ar arăta și că nu te susține nimeni și nici nu poți fi... E mai bine de la tine să-nceapă recunoașterea acestui trecut pe care-l tîrăști după tine ca pe-o coadă de crocodil, he, he... Altora, care n-au trecut și nu vor să te-nțeleagă orice-ai zice, trebuie să le dai posibilitatea să te condamne : ar fi foarte bine ca Tică să te dea și în judecată, tot n-ar avea ce dovedi —, dar s-ar sparge o bubă care altfel va trebui s-o sparg eu... Privește muntele, nu ne aude nimeni, Anișoara culege flori, e liniște și parcă timpul s-a oprit : gîndește-te, nimeni nu te mai simpatizează, deși zici că n-ai ce să-ți reproșezi și ești ca lacrima... Ești nebun de te vezi chiar așa și nu vrei să plătești nici un chior... Ești o ruină, bătrîne, numai ochii tăi mi se par ciudați că au aceeași culoare ca mai demult și mai mă poți privi la fel de calm... Să recunoști această monstruozitate cu Horia : ea e atît de gogonată și de umflată chiar și de mine și de alții că pare imposibilă. Dar lumea vrea o satisfacție, să i-o dăm. Și eu am gîndit-o cît mai împopoțonată și de necrezut, că, de-o s-o recunoști, unii o să se mire și-o să spună că oricît ai fi fost de nebun și orice metode tîmpite ai fi folosit așa de neomenos n-ai fi putut fi... Și-o să spună că Tică ți-a răsucit mîna ca să recunoști ce vrea el. Dacă nu vrei să vorbești, înseamnă că vrei să mori în tăcere, căci de-nhățat tot o să te-nhațe Tică pînă la urmă. E o ambiție prostească să faci pe domnul și să răspunzi cu nu la orice întrebare și la orice fapt recunoscut de martori. E o mîndrie tot atît de caraghioasă ca și de ți-ai cere de la Tică iertare. Din punct de vedere politic, ești un ins sfîrșit, nici un viitor nu te mai așteaptă cu brațele deschise și în prezent toți te ocolesc și te suspectează : ce mai ai e un trecut tulbure și o șansă ca să-ți recunoști măcar ce n-ai săvîrșit... L-ai ras pe Horia, îți zici, și acum ți se cere să te razi singur, să te

sacrifici : da, e mai bine așa. Nu-ți vine să crezi și mă privești senin ca pe-un nebun și te gîndești că poate și tu ți-ai pierdut mințile de înțelegi aiurea ce eu sau oricine n-ar putea zice : te-nșeli, amîndoi stăm cu picioarele pe pămînt și adevărul acesta este și nu altul. Mai bine vei plăti pentru ce n-ai făcut, sau n-ai făcut pînă la capăt, decît pentru ce-ai săvîrșit“...

98 „Oare Gălătioan a vrut să-l încerce ca să-i cunoască pornirile inimii ? Dacă o să păzească sau nu și pe mai departe poruncile lui ? Și ce-i de-l mută în alt post ? Omul nu trăiește numai cu pîine. L-a mustrat cum mustră un om pe copilul său. Atunci de ce s-a răzvrătit și-a tăcut ? De ce i s-a umflat inima de mîndrie și-a uitat că Gălătioan l-a scos din nimic și și-a zis că tăria lui și puterea mîinilor lui i-au cîștigat acest loc ce-l are și casa și onoarea și bogăția ? Nu s-a răzvrătit, a tăcut doar ca un semn că acceptă ce voia Gălătioan, să nu meargă mai departe împreună ? Ani de zile îl ascultase și visase țara ce i se făgăduise, ca lui Moise, dar unde mai era acum acel pămînt promis dacă el trebuia să se predea și astfel să înceteze de a mai fi ce dorise ? Domnul i-a spus lui Moise : „Tu să nu treci Iordanul“. Moise îl chemase cu o zi înainte la el pe Ilarion și-i zisese : „Îți las casa și banii mei, numai să mă asculți și să mergi mai departe pe drumul meu, nu te-ndepărta de mine și nu asculta toate bazaconiile ce mi se pun în cîrcă“. Și Ilarion a dat din umeri nepăsător și i-a răspuns că n-are nevoie nici de casă și nici de parale și nici de sfaturile lui: n-o să ia în stăpînire nimic din averea lui și nici la nunta ce-o s-o aibă n-o să-l cheme, și nici pe Gălătioan. Eu zic că Moise atunci s-a văzut fără nici un rost și s-a gîndit că i-a bătut ceasul să moară. Și el s-a gîndit cu tristețe că nimeni n-o să-l plîngă și n-o să țină doliu că el se va sfîrși, nici fiul său Ilarion. Stătea pe muntele Plopilor cu Gălătioan lîngă calea ferată, așteptînd trenul de Cîmpuleț, și se uita la nori, ca și cum l-ar fi așteptat pe Francisc să treacă pe ceruri cu măreție ca un Dumnezeu, căci pe

Dumnezeu nu-l aștepta, pentru el Cel de sus nu era un loc de adăpost și nu era veșnic. Și sub brațele lui nu găsea o scăpare, ca mine. A zis : „Cine sare din par în par, tot îi dă pînă la urmă unul prin fund. Măcar Francisc plutește cu capul prin nori. Eu m-am crezut tare ca un lup, că fac ordine, că sînt... He, he, ce-o să rîdă nimuricul de Eftimie : el mi-a povestit că lupii se cred și sînt ca niște jandarmi în pădure. Nu vorbea despre mine, cum am bănuit, își vedea de animalele lui : ținea pe umeri un pui de lup. Privește-l, mi-a zis, cînd nu mai e cu picioarele pe pămînt, îl apucă groaza, se zbate, schiaună ca un cățel, urlă și e în stare de orice ! Noroc că ăsta e cățelandru... De-i ridici de pe pămînt, se pierd... Da, a încheiat Moise și a privit iarăși norii, dar sînt sigură că era cu gîndul tot la Eftimie. Departe, se aprindeau luminile în Cîmpuleț și în satele din împrejurimi. Deruta lui atunci a început, cînd Gălătioan și-a luat mîinile de pe el și el a simțit că nu mai are nici o putere și nici o valoare și că asta avea să-i ușureze lui Tică drumul... Marea lui cădere a început cînd el privind norii parcă a amețit de liniștea lor albă și de mișcarea lor nepăsătoare ca și a timpului... Surîdea, însă era ca un lup ținut pe umeri, nu degeaba-și amintise de Eftimie, zăpăcit și gata de orice... Atunci m-am temut de el : surîzînd, mi-am zis, m-ar fi putut sugruma și pe mine cu aceeași nepăsare cu care cu un briceag curăța de coajă o nuia de salcie. (Pe muntele acesta ciudat creșteau și sălcii). „Ai încercat întîi să-l desființezi pe Horia cu invinuiri și cu vorbe, dar asta nu te-a ajutat, i-a zis Gălătioan, și-atunci ai trecut la fapte. Și după asta tot nu ți-ai pus lacăt la gură, și-aici ai greșit, de ce era nevoie de atîta mînie ? Patimile nu trăiesc mult, ți-a spus-o chiar el, toate intră în albia lor și numai *echilibrul* are viață lungă. Și tu, împotriva oricărei logici, ai făcut ca Brînzaș : ăsta cînd nu înțelege pe cineva și nu poate intra în legătură cu el și cu gîndurile și lumea lui, îl face praf, ca pe Carastan, sau ca pe Calagherovici. Ăștia sînt și cei mai buni martori, inșii plini de ambiție și care fac pe modeștii și se poartă ca niște lingăi. Tu nu ești ca Brînzaș, dar cu Horia te-ai purtat cum s-ar fi purtat el, înjurîndu-l și înainte și după moarte și arătînd astfel și celui mai naiv copilandru că ți-ai pierdut firea și-ai re-

nunțat la orice glas cît de plăpînd al nenorocitei tale rațiuni și-ai vrut cu orice chip să-l desființezi : ceea ce arată neputința ta desăvîrșită, Moise, de a face politică și a menține relații și cu tipi ce nu-i înghiți și a comunica într-un fel cu ei, incapacitate ce e o dovadă grozavă că nici pe viitor tu nu te poți lega decît de tipi ce sînt la fel ca tine și vorbesc aceeași limbă ca tine. Nu mai ești bun de nimic dacă e mai tare în tine ce este sub puterea lucidității ce totuși o mai ai... Răbufnirile din tine te orbesc, te-ai ramolit, trebuie să te odihnești, așa că o să te ocupi de turism și pe muntele ăsta o să ridici cabane din bîrne și din ciment, și-o să ne chemi să mai tragem o dușcă...“ „Să mă ia dracu, a zis Moise. Pot să crăp, am și de ce, dar de rîs n-o să mă fac, n-o să zic ce vrei tu. O să mor și n-o să mă plîngă nici Ilarion, dar de ce m-ar jeli cînd nici eu nu aflu în mine pentru ce-am făcut nici o lacrimă cu care să mă plîng ? Ce să mai caut la alții ce nu găsesc nici la mine, mai bine tac și mă duc dracului ca o părere, ca și cum n-aș fi fost. Cine a fost prietenul meu ? Nu mai văd pe nimeni care să zică da. Și cine m-a iubit ? Nu m-a făcut maică-mea prea breaz să se-nghesuie muierile la mine și bătrînețea m-a ajuns devreme, dar ce vină am eu c-am venit pe lume cu carnea asta leșinată și cu urîțenia mea și ce vină am că n-am fost prost și-am avut o minte mai luminată ca a altora, Gălătioane, chiar decît a ta ? Cu astea m-am născut și pe urmă am mai avut fericirea să mă-ntîlnesc cu ticăloși ca tine, cu smintiți, cu lingăi ca Brînzaș și cu banditi ca Toma Carastan. Și-am mai avut parte de legionari în școală, de partide istorice care se schimbau cum își schimbă popa Văcărescu pălăriile, de asasinate politice, de moartea lui Iorga, de-o istorie plină de răsturnări, de război, de luptele ce-au urmat apoi. N-am fost atît de deștept ca tine sau ca Guguștiuc să-i pun pe alții să scoată castanele din foc, m-am aruncat cu capul înainte ca un berbec... Și din astea ce-a ieșit ? Un monstru, Gălătioane, un dobitoc despre care spui că nu se mai poate stăpîni și e dus înainte de ce zace în inconștientul lui murdar... He, he, eu sînt murdarul, da, dar pun punct aici, nu mă predau. Așa mi-e mai ușor să mor, am și eu o

certitudine : că tu ești cine ești și că visul meu, atît cît a fost el, îl văd... Chiar de eu n-o să ajung unde am vrut și chiar de Ilarion nu crede în visul meu și nici la nunta lui n-o să mă cheme". Se-ntunecase și personalul nu mai sosea și pe munte începuse să bată un vînt ascuțit și de jur împrejur întunericul creștea și nu ne mai vedeam unul pe altul. Și cum plecaserăm pe jos spre stația Buna pe lîngă terasamentul liniei ferate, ne auzeam doar pașii prin iarbă, moi, ca printr-un deșert, și simțeam noaptea cum ne apasă cu negura ei de cătran și ne lasă mergînd alături pe fiecare în singurătatea lui fără margini. Și deși nu-l mai vedeam pe Moise deloc, ca și cum nici umbra lui n-ar mai fi fost, îmi plăcea glasul lui, ce venea rar și batjocoritor din pustietatea nopții, și rîsul lui sinistru cu care se invinuia de propria sa viață plină de ticăloșii."

99 „De ce totuși Gălătioan, văzînd că Moise nu se denunță, nu l-a denunțat el ? Cînd se-ntîlneau, îl privea lung și blînd și cu înțelegere ca pe un animal. Nu-l dădeau pe mîna lui Tică, de care se temea Moise, fiindcă încă n-avea absolută nevoie de asta. Îl avertizase doar. Nu-l denunța, ca să-l îngrozească și mai tare : îl ținea pe jăratic să se perpelească, să nu mai afle nici o scăpare decît moartea. Căci gîndul său acesta era : Moise, în disperare, să nu se prezinte și să recunoască ceva, să se dea singur pe apa sîmbetei. Asta l-ar fi scos definitiv și pe Gălătioan din orice... Părerea Anișoarei este că pe Moise nu l-a omorît nici Nicolaie din Pătîrlagele, nici Lilica sau altcineva : s-a aruncat singur sub tren, lîngă stația Buna de pe muntele Plopilor. Era ceață și noapte și marfarele ce aduceau piatră de la cariera din Săndulești și personalul și locomotivele ce se-ncrucișau erau exact ce-și dorise chiar în seara discuției cu Gălătioan pe lîngă terasamentul căii ferate. Și eu aș zice că liniștea lui din vremea cînd Francisc povestea absurdități și începuse chiar să recunoască niște aberații venea din cunoașterea exactă a adevărului despre Anita și din faptul că moartea lui începuse încă înainte de aiurelile lui Francisc : el n-a ucis atunci în biroul său de lîngă piața Mihai-Viteazul, cum zice Lilica, el s-a sinucis... Din sămînța sa blestemată n-a mai rămas nimic, s-ar putea spune, și el cu mîna lui își stinsese orice posibilitate de a supraviețui și cred că n-a făcut-o cu ură sau cu bună știință, ci cu aceeași indiferență cu care Anișoara povestește că pe munte curăța de coajă o nuia de salcie. S-a enervat, desigur, de întrebările fetei, e posibil ce zice Lilica, dar te poți întreba : de ce atîta ură și-atîta patimă pentru nimic ? Căci Anita murise pentru ca el să nu cîștige nimic. Un accident ? Posibil. Dar de ce n-a recunoscut nimic ? Aici e vina lui și crima lui, de a fost un accident : că n-a spus : eu sînt !... Sigur, povestea cu scheletul găsit în piață n-are nici o legătură cu Anita și nici aiurelile lui Manoilescu : dar atunci unde-a ascuns-o Moise pe fie-sa ? Nu, să fie clar, el nu se mai temea de oameni, de nimeni : unii uitaseră ce se-ntîmplase, Anișoara nu mai avea credința de atunci, Gălătioan se lepădase de el, Sevastița bătea cîmpii cu iadul și raiul ei, Tică era prea tînăr ca să fie drept în ochii altora : el se temea însă de cei morți, ăștia rămăseseră neschimbați în credința lor și viața li se oprise și n-aveau ce să mai uite, nemaiîntîmplîndu-li-se nimic apoi, ei aveau aceeași ură și neîmpăcare ce intraseră în el pînă în măduva oaselor (și-i purta cu el cînd se așeza la masă, în pat, peste tot) : îi ducea cu el, și ei parcă înnebuniseră în el, timpul nu le potolea disperarea și învinuirea, din contră... Și peste neliniștea asta a venit și plimbarea cu Gălătioan spre Săndulești cu personalul, și noaptea ce i-a apucat mergînd spre stația Buna... Și ce-a aflat el atunci ? El atunci a murit, zice Anișoara, dar deși nu mai era tînăr puterea nu-i trecuse și auzul nu-l părăsise și vederea nu-i slăbise. Ea zice că Gălătioan nu i-a arătat nimic, decît moartea. Nu pentru că pe lîngă ei în sus și în jos treceau mereu trenuri de marfă, vagoane goale și pline cu piatră... Ea zice că atunci cînd s-a suit din cîmpia Moabului Moise pe muntele Nebo, pe vîrful muntelui Pisga, în fața Ierihonului, domnul i-a arătat toată țara : de la Galaad pînă la Dan, și i-a zis : „O voi da seminției tale. Ți-am arătat-o ca s-o vezi cu ochii

tăi, dar nu vei intra în ea". Și Moise, robul său, a murit acolo, după porunca lui. Era în vîrstă de o sută douăzeci de ani. Și domnul l-a îngropat în vale, în țara Moabului, și nimeni nu i-a cunoscut mormîntul pînă în ziua de azi. zice Anișoara Caramalis."

100 „O legendă spune că la început cînd a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul s-a brodit de a făcut pămîntul mai mare decît cerul și nu încăpea pămîntul sub cortul cerului. Și marginile pămîntului stînd afară de cortul cerului nu mai vedea nici soarele, nici picătură de ploaie sau fulg de zăpadă. Și ce să facă el ca să dreagă lucrurile ? Trimite pe albină la arici să ceară sfat : cum ar putea el să bage tot pămîntul sub cer ? Și ariciul zice : „tocmai la un ghemuit ca mine te-a trimis ? Du-te de-i spune că nu mă pricep la asta". Albina se preface că pleacă, dar se așează pe clanța ușii și-l aude pe arici zicînd : „După ce și-a bătut joc de mine și m-a făcut așa de urît, acum ar pofti să-l învăț cum să micșoreze pămîntul. De ce nu mi-a dat vlagă mai multă să-l strîng cu putere în labe, pînă s-o încreți, să se facă munți și văi și să vezi atunci cum încape"... Iar altă legendă spune că atunci cînd a urzit Dumnezeu pămîntul era cu ariciul lîngă el și cum se văietau amîndoi neștiind cum să-l întindă, i-a auzit năpîrca și a grăit : „Uite ce să faci ca să întinzi pămîntul ; fă dealuri, văi, și așa o să fie bine". Acolo unde apare muntele dintre ape începe creația și harul lui Dumnezeu și se termină haosul și apele nețărmurite, matca vicțuitoarelor și a tuturor posibilităților... Muntele e centrul lumii, buricul, tronul lui Dumnezeu, absolutul și de obicei el este înconjurat de un șarpe, care ar fi întinderea neagră și fără sfîrșit a apelor ce vor să surpe temelia muntelui, tronul pe care stă de la Solomon puterea și inteligența și neîmpăcarea cu oarbele și întunecatele forțe ale haosului lipsit de forme și ale instinctelor... Cam așa zic legendele vechi, dar sînt și întîmplări mai noi despre nașterea munților din cutremure de pămînt și din... Da, povestea ce i-a spus-o Mircea Borcilă despre muntele din Canada apărut într-o regiune

plată străbătută de un firicel de apă îl fascinează. O problemă fundamentală a zilelor noastre, care-l preocupă și pe Moise, este : ce să facem cu gunoaiele ? Cum se poate rezolva problema gunoaielor ? Ele poluează orașele, aerul, apa, reziduurile ne copleșesc cu putorile lor iuți și clocite, praful fabricilor de ciment albește frunzele și iarba și le împietrește, negrul de fum întunecă semănăturile, hîrtiile, cîrpele, alimentele stricate, ambalajele năvălesc... Și ce să faci ? Să le arzi rămîn în aer urme, să le dai drumul pe rîuri distrug pești și otrăvesc apele... Și pe pămînt duhnesc, în pămînt nu e chip să le îngropi ca într-un cimitir... Mircea Borcilă i-a spus desigur rîzînd că în Canada savanții își rod coatele și unghiile și-și storc creierii ocupîndu-se de gunoaie... Matematicieni, sociologi, biologi, chimiști, aventurieri, medici... Cine va găsi cheia va ajunge miliardar. Gunoiul (pentru el) este țara ce trebuie cucerită, ca altă dată pustiurile Americii... Cine va găsi noua mină de aur ? rîde Borcilă. Și un canadian a avut o idee genială : să se facă un munte de gunoaie ! Și s-a făcut, capitaliștii ăștia cum își pun ceva în cap cum scot dolarii și trec la fapte ! Muntele e gata : au pus și iarbă pe el și-au sădit copaci, brazi. Bineînțeles că o minunată șosea șerpuiește pînă în creștetul înzăpezit al muntelui, acolo unde sînt stațiuni de iarnă, pîrtii pentru schiat, patinoare pentru concursuri internaționale de hochei. Se filmează comedii muzicale printre brazi, cu urși, căprioare, veverițe. Restaurantele servesc păstrăvi pescuiți în apele ce saltă la vale... Și muntele crește mereu, parcă e viu, și cei noi nu știu ce e cu el și cum s-a născut și cei vechi au uitat că el e o latrină a celor ce-l stăpînesc și a orașului din apropiere, de unde s-a adus aici materia primă din care s-a înălțat... Au fost făcute și pietre din presarea gunoaielor, pe la ferestrele cabanelor strălucesc lumînări de sărbători, pomi de Crăciun încărcați cu vată și globuri de plastic și sticle de șampanie destupate fac plăcerea... Și muzica : alămuri, chitare, muzicuțe, tobe... Și un grup de geologi străini a început să sape și să caute minereuri necunoscute și aur, neapărat aur... Și în fond totul e un rahat. Și orașul, și civilizația sa au produs acest munte pe care se plimbă școlarii în vacanțe în rînduri și pensionarele stau la soare și

cabanierii mai gospodari cultivă cartofi și roșii și salate minunate și castraveți lungi de-un metru : o recoltă minunată, doar să dai puțin cu sapa... Și în vîrf, dominînd totul, e un turn de televiziune și un bar. Noi restaurante și hoteluri cu piscine și vile se construiesc pe acest munte ce crește mereu : și cu brazi și cu iarbă și cu tot se înalță spre slava cerului albastru, spre noi culmi. Muntele viu crește, și bunăstarea crește și ea, și chitarele cîntă, și roșiile se coc splendide, și totul e minunat, și desigur de-ar mai trăi Moise israelitul și poate Faust sau Heracle ar străbate și acest munte în drumul lor lung în căutarea nemuririi și în iluzia lor ce e ca a lui Ghilgameș și a altor bravi visători urcușul pe masivul canadian i-ar îmbăta de plăcere și de ozonul brazilor argintii și de răcoarea zăpezilor albe...“

101 „Poate n-a existat nici Mircea Borcilă să-i spună de muntele din Canada ; și poate muntele să fie un vis al său, să ajungă pe o culme de unde să vadă ce-și dorea, așa cum nebunul de Francisc, ca împărat al norilor, se plimba peste pămînt și ape și în iluzia sa de stăpîn al înălțimilor nu-i păsa de nimic și se simțea puternic și liber și fericit. Poate că Moise se agățase de reziduurile Cîmpulețului depozitate alături de pămîntul trecut prin concasoare la Căpăuș ca de-o ultimă speranță ce-l mai putea urca pe un munte lîngă norii lui Francisc și renunțase la orice mîndrie și acceptase și această ironie a gunoaielor ca să simtă sub picioare ce-și dorise. Sau poate că această iluzie a sa era doar în închipuirea plină de sfinți și de ispășiri și casne a Anișoarei Caramalis, care în seara cînd se plimbaseră cu Gălătioan pe lîngă terasamentul căii ferate dintre Săndulești și Buna îl și văzuse prin întuneric pe Moise ca pe o pasăre rănită ezitînd între cer și pămînt. Dar ce-i ceruse Gălătioan ca el să se cutremure și să-și simtă sufletul răcindu-se în ei ? Nu se-ntîmpla nici o nedreptate de se preda, atunci de unde atîta durere ? Pentru că tocmai

Gălătioan îi cerea acest pas ce-l umilea înainte de a-l distruge, tocmai el îl împingea în suferința ce n-avea nici un sens și pe care el o știa foarte bine de la alții, ce nu-i putuseră rezista... Gălătioan i-a zis : „Adă-ți aminte de Vasile Frînculescu, gușatul de pe lîngă Bistrița, care se stabilise în Pătîrlagele și vara căra apa de băut cu o saca pe la oameni în cîmp. Atît avea, o mîrțoagă, Aurica, neagră, și un butoi pus pe două roate. N-a vrut să intre în colectiv, ce să facă el acolo ? Dar după ce a intrat și n-a mai avut nimeni nevoie de apa lui și nu și-a mai găsit rostul, bîlbîit cum era și puțintel la minte, a început să vorbească pe cîmp cu Aurica... Sacaua i s-a uscat lîngă grajdurile colectivului, i-au plesnit butoiului cercurile... Și Frînculescu i-a zis într-o zi mîrțoagei, arătîndu-i și roțile ce nu mai erau la sacaua fostă a lui : „Lasă, fato, lasă că se duc dracului ăștia și te iau eu acasă și luăm și butoiul...“ Și tu l-ai auzit și-ai zis că el stînd de vorbă cu mîrțoaga printre oameni și prefăcîndu-se nătîng — el de fapt face în bună regulă agitație anticomunistă. Și cît a primit Frînculescu, îți mai amintești ? Dacă el era sifilitic din naștere și-și țesăla mîrțoaga și o ținea de gît și vorbea cu ea tot ce cu alții nu discuta, fiindcă nu asculta nimeni, tu ce-ai zis ? Asta te-a întrebat Horia. Nebunia blajină a lui Frînculescu era de neocolit și singurătatea vieții lui îți dădea dreptul să-l judeci astfel ? Dar de era pus de altcineva să zică așa, sau de nu era chiar sărit de tot din balamale ? Și-ar fi găsit o muiere sau un prieten pînă atunci, sau după asta. Suferința lui, ce venea din boala părinților lui (de era cumva sifilitic și nu doar cu mințile împuținate din altă neputință a sîngelui împreunat din care se alcătuise) și de care nu putea scăpa decît murind avea în ochii pătîrlăgenilor o scuză și o înțelegere ; dar cînd Frînculescu a trebuit să plătească pentru sărăcia minții lui cu o lungă și nenorocită plecare din sat, suferința lui n-a mai găsit în ei nici o justificare : și chiar de el o simțea cine știe cum, ei au simțit-o așa cum ar fi trebuit s-o îndure el de era întreg... și tu dintr-un exemplu ce-ai vrut să-l dai ca să stingi orice împotrivire la ce ziceai tu ai făcut un rahat cît un munte de mare“.

102 „Dacă n-ar fi fost un monstru, fiul său de sînge Ilarion, chiar după lunga despărțire ce se așezase între ei ca o stare normală, ar fi simțit prin acea voce neauzită care e a celulelor roșii și a fluxului și refluxului din artere și vene că trebuie să se apropie de el ca de tatăl său și să rupă ce devenise firesc, despărțirea, și viitorul să-i găsească dacă nu sub același acoperiș, măcar pe același drum : dar fiul cunoscîndu-l mai de aproape din cîteva întîlniri se îndepărtase și mai tare de el și dintr-un părinte pe care-l ignora Moise ajunsese un ins pe care-l căuta doar să-l jignească și astfel prăpastia dintre ei să fie mai fără nici o punte și nepăsarea să dispară ca o negură și să lase locul unui dispreț reciproc și unei neîncrederi fără nici o tăgadă. Ilarion îi zisese primul Anitei să plece din casa tatălui ei și să se mute în Lăzăreni sau să intre la un cămin și desigur Moise rîsese ca de-o obrăznicie, fiind de față la acest îndemn nepoliticos, și-l trăsese părinteşte de zulufi, iar Anita n-avusese cum să înțeleagă (și era prea mică și firavă ca să înțeleagă) că fratele ei vitreg voia să spună că avea nevoie să stea departe de Moise : ca depărtarea s-o apere de ce el se ferea acum, cu bunăștiință, de monstrul care credea el că e intrat în Moise ca un diavol, sau așa cum în Vasile Frînculescu, gîngavul din Pătîrlagele, intrase într-o după-amiază șarpele, cînd el dormea cu gura căscată sub sacaua lui plină cu apă : și rămăsese în el și crescuse în el mare și i se-nvîrtea în burtă (și se hrănea cu laptele pe care nătîngul îl ținea la el într-o sticlă și-l bea cînd vietății din el îi era foame) și îndepărta de el orice femeie și... Și Lilica i-a spus : „De Frînculescu nici femeile din Lăzăreni, guralive și vinete de nemulțumire (după patru ani cît le ținuseră bărbații lor departe de ei în dorința nebună de a pieri cu toții, de a pieri odată cu moartea lor și urmașii lor care muriseră în ei omorîți de voința lor de a nu mai rămîne urmă de lăzărean pe pămînt), nu se apropiaseră cînd el, ieșit din închisoare, se mutase în Lăzăreni, și nu atît de urîțenia sau de lipsa lui de judecată, cît de spaima șarpelui ce i-ar fi putut lui noaptea ieși în somn pe gură și să intre în ele și... Mai bine să n-aibă urmași, să rămînă sterpe, decît să umble pe drum ca Vasile cu jivina în burtă și

să doarmă cu el în burtă...“ „Avea nebunia lui în burta lui, a zis Moise, l-o fi bătut cineva cînd a fost mic de i s-au clătinat glodurile în cap... Mîine poimîine, ca să omoare balaurul din el, o să-și spintece mațele cu secera și n-o să-l mai căineze nimeni și-o să vadă c-avea în pîntece exact ce-avea și în țeastă, apă chioară. Dar de ce mi-l aduci tu în discuție, Lilico ? Și pe Gălătioan l-a apucat mila de zmintit, ce vreți cu el ?... Sau să-mi spui că mai bine te-ncurcai cu un pierit la minte decît cu mine ? Sau c-ai făcut un copil cu mine ca să facă și altele din Lăzăreni cu oricine, numai să fie și să nu le piară sămînța ? Ce vrei ? Că tu ți-ai dorit un copil întîi, și pe urmă un bărbat, care-ar fi putut fi nu contează cine ?...“ „Da, mi-am dorit ce tu n-ai vrut și ce ai acceptat apoi, neavînd ce mai face, un copil, care e mai mult decît un moștenitor, e o izbîndă a vieții mele și o înfrîngere a nebuniei care mă molipsise și pe mine, odată cu muierile și fetele din Lăzăreni, o ieșire din moartea sau din nebunia ce patru ani stătuse peste sat și nu lăsase să vină pe lume nici un suflet de om... Dar ție tot timpul nu ți-a păsat de Anita este sau nu, și cînd în noul tău birou, cu pachetul de zahăr în mînă, ți s-a părut că ea nu te-nțelege și e neobrăzată și o să fie mai neiertătoare chiar decît Ilarion, ai plesnit-o și-așa te-ai eliberat nu numai de obsesia întrebărilor și ochilor ei și de ea însăși, ci mai mult, de o realitate care te enerva și nu te lăsa nici pe muntele ce l-ai visat să respiri cum vrei și să faci ce vrei și ce meritai după atîția ani de muncă... Dacă Francisc e împăratul norilor și se leagănă și treaz și în vis noaptea în cea mai desăvîrșită iluzie, unde nu-l ajung nici crimele ce i se pun în cîrcă și nici bîrfele cu muieri violate cînd veneau să le scoată măselele dureroase, tu de ce să-ți tot sacrifici viața (înconjurat pînă și de o fiică dușmănoasă) într-o realitate de zi cu zi plină de suspiciuni și de ce să nu scapi odată pentru totdeauna de aceste mizerii și de ce să nu spargi cercul ce pătrunsese ca un laț pînă și în casa ta și la masa ta, de ce să nu ?... Ar fi fost un motiv, însă acum știu că tu n-aveai nevoie de motive ca să faci ce vrei și să nu-ți pese. Doar cînd dormi strigi și-ți pasă de ce vezi în întunericul viselor ce te umplu de sudoare

și te muncesc. Astă-noapte ai vorbit cu Vasile Frînculescu. «Ce-ai, mă, de ești palid, ce sînge verși din tine, cine te-a plesnit și peste ce și de ce ? Cum te uzi sînge, mă, de ce minți ? Ia să văd, hai, aici dă-i drumul», i-ai zis și cum se pare că bîlbîitul te-a ascultat, te-ai mirat... «Doamne, ai zis și te-ai închinat cu mîna, dormind, te uzi sînge, doamne, Vasile», ai zis și te-ai întristat și visînd iarăși ți-ai făcut cruce pe piept, cum nu te-am văzut niciodată". „Vasile nu și-a înfipt o custură sub buric să taie șarpele din el, a murit mult mai simplu, pe calea ferată Săndulești-Cîmpulet, aruncîndu-se în fața trenului, ca să omoare șarpele..." „Ce șarpe ?" zice Lilica. „Nebunia". „Ce nebunie, Moise ? Tu îl visezi exact așa cum a murit : culcat cu gîtul pe șină și ținîndu-se cu amîndouă mîinile de traverse, să nu se sperie și să fugă, cu șarpele încolăcit în el. Și strigi, Moise : «Vasile ! Trenul !» Dar în visul tău, Vasile se ține mai departe strîns cu mîinile de traverse și roata locomotivei trece peste gîtul lui așezat pe șina de fier și capul său sare în iarbă și se rostogolește pe taluz. ...Îl vezi cum roțile îi taie capul de zeci de ori, în fiecare noapte îl visezi cum e decapitat și..." Și Lilica e nedumerită : un monstru cum poate să viseze și să se căiască și să-l plîngă pe un sifilitic tăiat de tren ? Și cum să se-nchine ca un copil în somn ? Și de ce scîncește și e lac de apă de e un porc ?... Și visele lui o fac să se-ndoiască. Norocul ei este că el dimineața se trezește și nu știe nimic și-și vede liniștit de-ale lui..."

103

„Moise, Dumitru Pop zice că fiu-său Traian nu-l crede c-a fost vreodată copil și-l privește ca pe un bătrîn, iar maică-sa îl privește pe el mereu ca pe un copil : și el stă parcă între vîrste, copil și bătrîn, același ins văzut de progenitura lui într-un fel și de matca din care vine altfel : și și el privește vîrstele tot ciudat, niciodată nu și-o închipuie fetiță pe maică-sa și nu și-l poate închipui pe Traian decît puști, deși pe Traian îl judecă (fiind mai mare ca Mihai și Cristi) ca pe un matur... Cristi, zice, mai poate fi iertat, dar pe primul

născut deși-l văd ca pe un copil nu-l judec decît ca pe un ins responsabil și matur..." „Și un asemenea falnic fluture nu mă poate ierta pe mine, nu ? Gazetărașul ăsta face pe cumplitul și, și e ce este : cumplitul fluture ! N-are nici o valoare ce spune și ce scrie, nici o putere. Bate vîntul cu aripioarele lui de purpură, he, he, i-am și spus-o de la obraz, nu ți-a zis ?" „Ba da, mi-a zis așa : porcul (adică tu) o să se culce din nou cu ea și-o s-o strîngă în brațe și-o să-i umble cu buzele pe sîni și-o să suspine plin de dragoste și n-o să-i fie rușine că face asta ca să nu fie singur și nu din dragoste (sau și din dragostea de a se împreuna), n-o să-i *pese* că ea îl crede al ei și numai al ei, cum nu i-a păsat nici înainte cînd a intrat cu ea în așternut doar ca să vadă cum e cu ea (din curiozitate) și cînd era sigur că n-o să rămînă niciodată cu ea... n-o să-i pese că *minte*, doar ăsta e felul său de a fi, aproape e ca un animal, nici nu știe că minte, sau că încalcă legea..." „Despre revoluție nu ți-a bîzîit nimic cumplitul nostru fluture ?" „Așteaptă. După ce Lilica a venit din spital, după povestea cu podul, nu de medici avea nevoie..." „Dar de ce zice fluturele cel cumplit ?" „Ca și cum ea ar fi fost bolnavă de rîie și tu trebuia s-o vindeci cu alifii cu sulf, cu leșie din gloduri de porumb, s-o ții în pat și închisă în cameră, să nu dea în altă boală de piele... Așa o fereai, să nu se scarpine." „Da, însă furiosul fluture zice că ea era bolnavă cu sufletul... hă, hă, cu mintea, n-avea nevoie de doftorii, ci să fie lăsată în plata domnului !" „Exact". „Și eu am vroit s-o sugrum ca să scap de ea, deci înfruntasem legea (și și mai mult, o călcasem) ca să scap de ea și să fiu liber". „Exact". „Doi inși ca noi, închiși în aceeași odaie, nu mai avem aer și de-aici vine, zice cumplitul fluture Dumitru Pop, fenomenul de stress și ca urmare... Apropo, a mai publicat prin ziarul de la Turnuvechi ceva nou despre campania de primăvară ?" „Să nu-ți uiți vorba : un pumn de lăcuste băgate într-o oală distrug tot ce află acolo de păpat și pe urmă crapă și ele de foame, așa e textul lui Dumitru Pop despre stress..." „Asta ar însemna că eu cu ea trebuie să ne sinucidem, ori să... he, he, crezi ? Noi doi într-o oală hlăpăind pînă ne apucă pandaliile, noi doi..." „Voi doi, sau cum a

zis el exact"... „Da, doi sau mai mulţi revoluţionari ca voi, ca voi..." „Nu, mie nu mi-a zis de revoluţionari, c-aţi fi aşa ceva..." „Poate c-am fost". „Nu, mie mi-a zis că sînteţi două lăcuste, ceea ce nu e acelaşi lucru. Mîncaţi ce-au produs alţii. De înghesui mai multe lăcuste pe metru pătrat, le apucă după foame nebunia şi crapă dintre ele atîtea cîte trebuie ca să poată restul trăi, înghesuiala aduce moartea care e o izbăvire, numărul lor prea exagerat se împuţinează şi pot respira. Asta despre lăcuste". „Şi despre revoluţie nu ţi-a ţinut un curs cît de scurt? Despre mine şi revoluţie n-a crezut nimic? Mie mi-a spus în faţă că nu mai am nimic revoluţionar în mine, dacă cumva am avut vreodată... Nu mai eşti revoluţionar, Moise, mi-a zis, în ochii tăi au pălit destule stele şi n-ai ajuns ce-ai vrut (dar ce-am vrut, mă?) şi ţi-e teamă că o să pierzi şi ce ai (dar ce am, Popule?) şi ţi-e teamă că nici n-o să mai ai vreodată, sau să ajungi vreodată unde-ai ţintit. Şi-ai început, Moise, să uiţi necazurile vechi, nu mai ai atîta ură ca să nu le uiţi şi să te răzbuni, dar nici atîta credinţă ca să înfrunţi altele noi... Nu mai sînt nici chiaburi, nici legionari şi moşieri şi pentru ce-ar trebui acuma să te lupţi nu mai ai credinţă... Vrei să fie linişte, e mai bine să faci parte şi tu dintr-o generaţie liniştită, care mănîncă şi bea, îţi convine să fie linişte, Moise, şi uitare şi nici un fel de schimbare: şi asta e burghezia, Moise, mi-a zis cumplitul fluture, şi eu ar fi trebuit, devenit burghez, să..." „Să rîzi, Moise, cum rîzi şi-acuma. Cine rîde trăieşte mult, rîzi". „Păi de ce să nu rîd de prostiile voastre cu generaţia liniştită, că şi tu ţi-ai băgat coada aici... Dar poate aveţi dreptate, faptul că stau şi-ascult toate neroziile voastre, chiar de mă amuză, arată a nepăsare din partea mea. Altă dată aş fi încercat să vă distrug, este, ca pe Horia?" „Acuma ai şi humor, ca şi cum ai fi fost un mieluşel". „Şi-am fost o fiară care am făcut atîtea jertfe..." „Nu le-aş spune jertfe, dar de vrei aşa, fie: ai făcut atîtea jertfe pentru nimic, Moise, nu pentru patrie, nu pentru libertate, ci pentru ambiţia ta, cariera ta, pentru o curvă, pentru ca să poţi pleca liniştit în străinătate, pentru un post mai gras, aşa zice cumplitul fluture Dumitru Pop şi aşa zic şi eu şi culmea e că amîndoi zicem astfel după ce ne-a

dezlegat Lilica ochii... Pe Horia l-ai jertfit pentru nimic — şi-a dat ea seama cînd a înţeles că şi pe Anita ai omorît-o pentru nimic". „Ţi-a spus ea ţie aşa ceva?" „Mai mult, mi-a zis că ţi-a spus şi ţie. Cumplitul fluture n-a adăugat decît că Ifigenia a fost jertfită pentru ca flota de corăbii a tatălui ei..." „Cunosc placa, pentru ţară, pentru ceva sfînt, iar eu pe Anita am... ca să nu-mi distrug micul meu viitor, he, he, mica mea situaţie de burghez... Şi pe Horia, la fel!" „Nu rîde, Moise, să nu rămîi cu gura strîmbă. Nu e chiar de rîs şi nu e chiar acelaşi lucru: cumplitul fluture zice că Ifigenia a aşteptat să fie jertfită, ştia ce soartă o aşteaptă şi-a acceptat să moară pentru victoria tatălui ei şi a ţării ei..." „Pe cînd Anita nu ştia, şi nefiind vorba nici de patrie, e bine spus, nu? e o crimă, da?..." „Aşa zice Lilica despre Anita". „Şi voi, despre Horia". „Noi spunem asta de mult". „Şi-acuma aveţi o confirmare: lupul care a mîncat o oaie o mai mănîncă şi pe-a doua, chit că şi-a schimbat părul şi-a devenit liniştit şi burghez... Da, mi-a spus Lilica, scumpa de ea, că tot ce-am inventat eu (dîndu-i prostului de Manoilescu impresia că el a descoperit) despre Francisc era de fapt ce-am făcut eu, cum am băgat-o în geamantan... Aiureli, aiureli de mamă care şi-a pierdut minţile! Intraţi la mine ca nişte ciini ştirbi, n-aveţi nici o dovadă, doar presupuneri... O aiureală, Lilica, un fluture, he, he... Cumplitul fluture mi-a zis că de era un accident cu Anita, c-am omorît-o (dintr-o palmă, izbind-o cu capul de calorifer) n-ar fi fost atît de grav, cît e faptul că n-am avut tăria să recunosc o greşeală... Asta e placa Lilichii, nu e a fluturelui, i-am şi zis-o! Am ascuns, în loc să recunosc, fiind adică şi mai murdar... şi mi-am băgat propria fiică în murdărie, amintirea ei, în murdărie... şi-am băgat între mine şi Lilica un cadavru, un copil... şi minciună, şi moarte, otravă. Şi mai mult: am făcut şi pe victima! Mi-am construit drumul (cariera, na, de-ţi convine) pe faptul că sînt *victimă:* toţi m-au compătimit şi m-au avansat, ani la rînd... Şi-acuma, cu Anita la fel, o victimă, ca mai demult, victima unor calomnii... Cu Horia, nu? Şi îl distrug pe dentist, acuma, un nevinovat! Şi toate astea: fiindcă nici nu-mi pasă, zici tu, zice cumplitul fluture... Poeţii şi gazetarii înţeleg

că sînt niște fluturi furioși, dar tu ? Dar Lilica ? Și ea zice : „nu-ți pasă, Moise !“ Păi cum să-mi pese de niște tîmpiți ? Și ca să fiu liniștit, și să nu fie nici o schimbare, trebuie în primul rînd să nu-mi pese, Don Iliuță ! Și să rîd.“ „Este exact unde voiam să ajung, Moise. Adevărata revoluție are loc în inima și în căpățîna omului, Moise, în tine ar fi trebuit să aibă loc acele modificări și arderi (arderi e cuvîntul cumplitului fluture) care să te... Dar tu, după aproape o viață de om, unde-ai ajuns ? La ce ți-a servit lupta...“ „Sau crima chiar, de-am ajuns un burghez, un mic-burghez cu soție și cu tabieturi... nu ? Doar mă duc la pescuit ! Și burghezii se duc la pescuit și la vînătoare !“ „Nimic nu s-a schimbat în tine dac-ai ajuns ce-ai fost, revoluția n-a schimbat nimic în tine, zice cumplitul fluture, nimic nu s-a transformat în sufletul tău...“ „Și-atunci de ce a mai fost nevoie să mă zbat și ce rost a mai avut revoluția dacă în sufletul meu nu s-a transformat nimic și-am ajuns tot ce-am fost, un mic-burghez împuțit, ce rost a mai avut revoluția ? Cumplitul fluture ce răspunde ?“ „El vede în tine cum niște orgolii ale puterii pot murdări o revoluție, el vede în tine cum poți deforma o revoluție Moise“. „Și tu cum mă vezi ?“ „Eu zic că tu n-ai fost niciodată un revoluționar, ci numai un pîrlit de borfaș, un asasin. Dar cumplitul fluture mă face pătimaș și superficial : de-ai fi fost așa, plăteai de mult, ai fi ieșit ca șarpele în cărare, nu te-ar fi ținut sub pulpană Gălătioan și... Da, cumplitul fluture zice că puterea e un animal ciudat și că eu sînt un superficial de văd în tine un dobitoc“. „Mulțumesc“. „N-ai pentru ce“. „Dar mai bine să-ți citesc articolul lui Dumitru Pop, îl am la mine“. „Ce zice cumplitul fluture ?“ „Ascultă“ : „Cred că forța labirintului stă în negura din el, în densul întuneric ce nu poate fi surpat : și nu poate fi fiindcă, din ordin regesc, Dedal a construit acest întuneric fără întoarcere pentru burta monstrului jumătate taur și jumătate om, acest labirint de negură în care să fie mereu sacrificați oameni pentru burta neîncăpătoare și de întuneric, pentru burta minotaurului. Șiruri de tinere fete și de tineri bărbați se sălășluiră în secoli întunecați în pîntecele nesătul al minotaurului și cei care

încearcă să taie cu sabia întunericul sfîrșiră trași pe roată și mîncați de corbi și pe frunte purtînd coroană de fier înroșit, pe scaun de foc, mîncați de vii de propriii lor prieteni, prietenii lui Doja special flămînziți, mîncați de propriii lor prieteni cu care au luptat și au suferit, sfîrșiră fluierînd nebuni din trișcă, sfîrșiră înjunghiați pe la spate, regi-țărani, singurii și adevărații și nemuritorii noștri regi. Ei știură să viseze și crezură în visul lor că burta puternicului monstru de putere poate fi spintecată. Istoria Transilvaniei e plină de Horea și de Doja și de atîția mulți Horea și de atîția mulți Doja încît s-ar putea spune că toți care pieiră în marele întuneric, luptînd, aveau chipul și sîngele lui Horea și Doja... Și totuși numai cînd Horea și Doja își dădură mîna prin timp minotaurul se cutremură și țara de păduri și de someșuri și de tîrnave își regăsi chipul în lumină. Marea problemă a istoriei a fost mereu o întrebare : cum să ies din labirint ? Și marele răspuns e un simplu ghem de ață care să te aducă de unde ai plecat, fiindcă eu cred că secretul labirintului stă în întunericul din el și nu în minotaur, minotaurul are și el zilele numărate și poate fi și el învins, numai întunericul n-are zilele numărate și e de neînvins. Cu alte cuvinte, ca să fie mai clar, în umbra și în întunericul puternic și al puterii din labirint poate mulți ajunseseră înaintea lui Tezeu să-l omoare pe minotaur, dar ucigînd monstrul și nevenind înapoi, neștiind drumul către lumină înseamnă că le plăcu întunericul și că și ei deveniră prinți ai întunericului, sau mai pe șleau minotauri, asasini ce doriră la rîndul lor jertfe și tribut de sînge pentru burta lor. Problema e și mai clară : cine uită de unde a plecat își uită rădăcinile și calea spre lumină și prinde gustul puterii — în întuneric e posibil —, altfel nu se explică șirul lung de jertfe al istoriei labirintului. A fost nevoie de un ghem de ață, care e o idee, ca monstrul să fie răpus. A fost nevoie de o idee, dar ideea a venit din mintea unei fecioare, Ariadna, care îl iubea pe Tezeu : deci, s-ar putea spune că ideea a venit din inima ei, adică din dragoste, și că numai dragostea pentru viața lui l-a scăpat și ne-a scăpat de minotaur. Numai dragostea față de semenii cu care împărțim pămîntul, și apa, și pîinea ne poate limpezi viața și face

stăpîni pe propria noastră viață. Asta presupune că puterea minotaurului, și a puterii lui, este ura, și că minotaurul, din labirintul său și de pe tronul său, ca să poată dăinui se baza pe ura și pe nepăsarea și pe lipsa de dragoste a celor din afară. În Transilvania, își dădură mîna în revoluții românii și maghiarii și lumina acestei strîngeri de mînă fu începutul ieșirii de sub jug. Iancu jură în revoluție să nu asuprească niciodată pe frații maghiari și mai jură să lupte pentru creșterea bunăstării și mai jură să facă totul pentru ca binele să înainteze, pentru înaintarea binelui. Dar trebuiră să vină zile mai noi, zile mai apropiate de noi, ca românii și împreună cu ei maghiarii și germanii să trăiască în pace, în sfînta pace și-n libertate, și-mpreună să construiască o țară de lumină și o istorie de lumină. Puterea lor și a patriei stă în construirea acestui edificiu de lumină fără minotauri, puterea lor stă în unirea și în dragostea cu care împreună lucrează pentru propășirea binelui". Această boală, care e rîia, sau scarlatina sau puterea labirintului... Și pentru Moise ce e puterea decît un labirint plin de întuneric în care a intrat fără măcar un opaiț și fără o ață legată de picior sau de mijloc, un labirint întunecos în care chiar terminînd învingător, ca să trăiască (nemaiștiind drumul spre ziua de-afară și spre lumină), a început să cearâ și să mănînce tot ce i s-a dat și nu s-a sfiit să-și înghită dușmanii întîi, apoi prietenii, ca la urmă și pe cei de-un sînge cu el, din familia lui... și chiar să se mănînce singur, ca acel șarpe nebun și în formă de cerc, Uroboros, ce-și rade singur coada..."

104 „Tică, te invit la nunta mea. N-o lua ca pe-o obrăznicie, sau fă cum vrei. N-am nici o datorie să te invit și nici o teamă că de nu te chem o să te superi, supărarea ta m-ar lăsa rece, ca dealtfel și bucuria ta, de-ai veni. Ia toată povestea aceasta ca pe un protocol, de vrei. Eu n-am nimic cu taică-meu și n-am nici un chef să răspund pentru el, cum nici lui nu prea i-a păsat de mine... S-a trezit că mă iubește cînd

a văzut că e singur și că nici Lilica nu-l poate ferici, probabil... M-am dus la el auzind c-a murit soră-mea vitregă și-am întrebat de ea și el m-a privit lung și și-a zis : iată, fiul risipitor s-a întors și mă iubește, îl iert ! Se-nșela, eu nu plecasem de lîngă el, el m-a părăsit cînd eram mic. Și : n-avea de ce să mă ierte, eu l-aș fi putut ierta. Și : nu-l iubeam. M-a mîngîiat pe creștet părinteșe și a tăcut îndelung : deci el era o victimă a unei cruzimi, a bolii lui Francisc. Așa spera el că gîndesc eu, ceea ce nu-i adevărat. Dragostea mea față de el nu venea de-aici, și nici din altă parte : nu exista pur și simplu. Eu mi-am învățat o meserie pe care o știu și din ea pot trăi liniștit și nu vreau să-mi complic viața cu prostiile altora. Crezînd că-l iubesc și că probabil și pînă atunci am ținut la el însă n-am îndrăznit să-i arăt asta ca să nu par un lingușitor, mi-a vorbit ca unui fiu : „Ilarioane, băiatule"... Mă mir că el s-a-ncurcat în ițe, el care e un lucid : de ce mi-a zis pe nume ? Și-a adus aminte că este tată și s-a pierdut, a luat-o razna : „Ilarioane, băiatule, am să-ți dau"... Am rîs și n-a-nțeles de ce rîd. „Fiindcă nu-mi trebuie nimic de la dumneata", i-am zis. I-a plăcut : pesemne și vedea în mine tresărind orgoliul ce venea din sîngele lui, îi semănam deci. Deschiderea lui față de mine și dragostea ce se trezise în el pentru mine se bazau pe o eroare : că eu îl cred victimă și-l iubesc și mai tare în aceste clipe de cumpănă ale sale. Dar nu-l credeam nicicum. Însă chiar de-aș fi zis că suferă și e tatăl meu și trebuie mîngîiat pentru pierderea Anitei, se-nșela dacă se considera el o victimă... A cui, a lui Francisc ? Eroarea lui, că-l iubesc, se întemeia pe suferința sa, care nu exista, deci o eroare se baza pe o altă eroare. Dar el știa că una dintre erori era eroare, de ce se baza cu a doua pe prima ? Mă înșel eu, zicînd că n-a fost zdruncinat de dispariția Anitei ? Dar el mi-a zis : „ea trăiește !" Deci degeaba îl credeam eu ca pe un martir, fata trăia : și eu rămînînd mai departe lîngă el îl iubeam ca pe un părinte, nu ca pe o victimă, asta-l făcea să mă mîngîie pe ceafă, pe tîmple... Fii atent, Tică : din aceste erori, pe care el le folosea cum îi convenea, nu putea să iasă pînă la urmă cu mintea limpede : eu cred că el de va muri vreodată îi va plesni inima sau se va arunca de la un etaj sau sub un tren în

clipa cînd jocul său de-a folosi niște erori îl va pune ca în fața unei oglinzi și el se va privi cu stupoare cum nu s-a uitat niciodată într-o oglindă și va descoperi că e singur și și că așa a și fost mereu și va înnebuni... Căci l-am văzut atunci o secundă sau zece privindu-se în ochii mei și încercînd să găsească dragoste (deși bănuia că e puțin probabil să afle) și negăsind decît un surîs și o nepăsare : și totuși i-a făcut plăcere ! A fost o secundă de nebunie, căci plăcerea lui mergea pînă acolo încît voia să găsească în ochii mei, pe chipul său, semnele propriei sale murdării : și o întrebare l-a lovit ca o scînteie : ce-ar fi de nu m-aș mai minți singur ? Apoi și-a revenit, ca trezit brusc dintr-un vis. A surîs. „Acum cînd și Gălătioan m-a părăsit și cînd nu mai sînt aproape nimic, ai venit tu, Ilarioane", a zis. Dar pentru mine Gălătioan nu-i Dumnezeu, care să-și fi luat harul și să-l fi lăsat baltă, și nici măcar dracul în persoană nu era. De ce trebuia eu să-l iubesc dacă-l părăsise Gălătioan ? N-avea nici o logică, mi-am zis, și-ai să spui și tu la fel. Ei, dacă vrei, cheia lui aceasta este, întunericul acesta ce n-are nici o logică. Ai citit articolul lui Dumitru Pop despre labirint ? Să-l cauți. Are o idee măcar : că puterea labirintului stă în întunericul din el, în lipsa oricărei logici. Puterea lui, și i-am și spus-o, stă în bezna din el. Mi-a răspuns : nu te-am iubit destul, ai dreptul să-mi spui orice. Deci, Tică, nici nu s-a supărat, cum ar fi fost normal. Tu vrei să-l înțelegi și să afli adevărul despre... Mă faci să rîd, zău. Te crezi șarpele fermecat din poveste ? Ai uitat ? Într-o țară undeva departe, se-adunau în fiecare an șerpii și se frecau între ei, se pare inutil, căci din viermuiala lor unul de altul nu ieșea decît o spumă... Și apare nu se știe de unde alt șarpe. poate căpetenia lor, și spune ceva, de nimeni știut, o vrajă doar de el cunoscută și apare o perlă din spumă și el o ascunde, doar el știe unde... Ca un alchimist, el a transformat truda atîtor șerpi într-o piatră prețioasă, într-un adevăr... Tu m-asculți și pe mine, vrei să afli adevărul și să-l spui. Așa cum pe mine nu mă interesează să-l aflu și nu-l spun de-l știu, fiindcă vreau să trăiesc liniștit și fiindcă de acel timp și de acel adevăr nu mă leagă nimic. Fiindcă nu vreau să mă aseamăn cu nimeni, nici cu taică-meu, ce pare închis într-un labirint de întuneric și se hrănește cu acel

întuneric. Nici o ieșire, lumina l-ar omorî. Si totuși face pe victima și m-a lăsat chiar și pe mine să înțeleg că el n-a putut să fie altfel, dacă așa a fost timpul : trebuia să fie ca acea vreme... Eu nu vreau să mă aseamăn cu nimic, ca să nu dau vina pe capriciile meteorologiei, Tică. Francisc l-a hipnotizat pe Eftimie la circ într-o seară și ca să fie numărul educativ a ținut o predică explicînd că hipnoza este o stare de somn în care voința celui hipnotizat este înlocuită cu a hipnotizorului. „Cine ești tu ?" l-a întrebat pe Eftimie. „Napoleon !" Și lumea a rîs că un infirm din naștere poate să se dea drept împăratul împăraților și războinicul războinicilor. Personalitatea circarului a înlocuit-o pe-a lui Eftimie, care părea o jucărie. „Cîntă «Mărioară de la Gorj»". Și el cînta. Eram cu taică-meu la circ, pentru prima oară ieșiți împreună în lume, bătrîni amîndoi, eu gata de însurătoare : dar parcă îndeplineam ce uitasem amîndoi, să rîdem la circ, eu să fiu copilul și el părintele care-mi cumpără bomboane și covrigi. A cîntat și el „Mărioară de la Gorj" total iresponsabil ? A fost sub stare de hipnoză, dar cine era leul-paraleul ? Un om ? Gălătioan ? O vreme ? O idee ? O sugestie a cui ? Sugestia fiind, după Francisc, o acțiune prin care o idee venind din afară de la un ins este impusă creierului altui ins. El n-a avut nici o putere și nici un privilegiu, n-a fost între cei care fac vreo lege, zice ; însă, zic eu, legile sînt nu numai cele date în scris, poți face o lege și pentru o cameră de trei metri pătrați, pentru un sat, pentru cinci zile sau un an. Și el, știu ce zici tu, c-a preferat să trăiască în nedreptate decît să piardă acele mici nu mari privilegii. Iată, i-ai zis și lui Don Iliuță, un fel de a trăi sinucigaș, o morală sinucigașă, bazată pe represiunea bunului simț, a instinctelor. Să nu miște un pas, de nu-i acoperit, împins, pasămite la sugestia altora. Minciuni, desigur. Morala lui a fost violența, dar nu cum crede Lilica, o violență îndreptată numai împotriva altora, ci în primul rînd împotriva lui însuși, fiindcă el este în conflict, în cel mai mare război cu el însuși. Îi găsesc o scuză că e tatăl meu ? Nu. Și sînt atît de egoist încît vorbesc despre el doar ca să-ți arăt de ce nu vreau să fiu nici ca el, nici ca tine, nici ca nebunul de Adrian, ca nimeni... Voi sînteți, fiecare, cu adevărurile voastre,

optimiști sau disperați, zăpăciți sau posaci. Anișoara Caramalis, cu mesianismul ei, cu setea ei de Dumnezeu, după ani de zile cît a fost o zdreanță, Sevastița, cu lumea ei de basme, cu iadul și raiul în care se duce să vadă ce mai fac cei plecați din Pătîrlagele acolo, cu utopia ei, Francisc, împăratul norilor, dentistul circar, mincinos și parcă nu, spunînd adevărul ca pe o minciună și minciuna ca pe un adevăr, Ghenadie Manoilescu, cel care a trecut prin atîtea ca să facă azi pe polițistul voluntar — iată doar patru feluri de a transforma disperarea în speranță. Și tatăl meu cine este ? Tu ai toate motivele să cauți un asasin al tatălui tău și să-l bănuiești și pe el. Asta știe și el, și eu. Ambițiile tale, i-am zis, te-au făcut să accepți toate ilegalitățile de-atunci. Mi-a răspuns fără ironie : e ușor să judeci o bătălie atunci cînd te afli de ea foarte departe, și nici în ea n-ai fost. Ce numești tu ilegalități, mi-a zis, e un cuvînt prea dur și e al dușmanilor noștri. Era o lume ce se desprindea de-o altă lume și-n acea învălmășeală, cînd trebuia să decizi în fiecare clipă, se-ntîmpla să n-ai mereu dreptate, dar erau interese superioare care... „Nu, tată, i-am zis, interesele superioare te-au obligat și de mine să uiți ? Te chema patria și partidul și nu mai aveai timp de-un fel de bastard ? Nu ascunde niște matrapazlîcuri sub interese cică superioare, nu deghiza mata propria dumitale lașitate în datorie, nu fă pe eroul“... „Eu am apărat legea și linia partidului“, mi-a zis, și-aici i-am răspuns că atunci nu trebuie să dea vina pe Gălătioan sau pe vreme. „Ai apărat legea, și-acuma o trădezi, i-am zis, rupîndu-te de Gălătioan și el de tine, dar asta nu era cumva propria voastră linie, sau era și el hipnotizat de vărul ?...“ S-a enervat că i-am zis de fapt că e un trădător, însă e prea tare ca să-mi fi ras o palmă : a rîs, ca de un aiurit ce sînt... „N-am trădat nici o linie și nici o lege“, mi-a zis. „Atunci te servești de ele ca de un alibi“, i-am răspuns. „Ai trecut de partea dușmanilor mei, mi-a zis, o să vezi și tu în mine ce cred Don Iliuță și cumplitul fluture Pop că sînt, un vierme care se zbate să supraviețuiască, o trădare a revoluției (ce cuvinte umflate cu pompa de cumplitul fluture !). Dar dacă degradarea ei e posibilă, Ilarioane, și și deformarea ei

este posibilă, și eu sînt ce cred Don Iliuță și fluturele, atunci tu ce mai vrei de la mine, la ce-ai venit ? Să vezi ce nu vrei să ajungi ? Dar nu poți ajunge aici dacă n-ai nici un gînd, nici un vis“. „N-am“, i-am zis. „Păcat, a zis el, orice s-ar întîmpla și oricum aș arăta eu în fața ta, nu trebuie să nu ai un vis, nu trebuie să n-ai în tine un vis care să fie al revoluției, al“... „Revoluția mea, i-am spus, e să fiu liniștit“. „Și să profiți de ce-am făcut noi, chiar cu greșelile noastre ?“ m-a întrebat. „Să trăiesc din munca mea“, i-am zis. Și-ți spun și ție la fel. Tică. Eu am curajul să spun acest gînd al meu, despre care o să zici că e burghez. Numește-l cum vrei. Eu nu visez ca tine să adun mărturii despre un adevăr și nici nu-ți spun să te lași păgubaș și să nu-ți mai pierzi toată energia și tinerețea ca să construiești o utopie pe care o știi de la început efemeră... Nu ești singurul, o să-mi spui, trebuie să mai fie și alții, fenomenul ce se întîlnește cel mai des trece întotdeauna aproape nebăgat în seamă. Utopia asta este pentru tine speranța ce te ține viu, ea e revoluția ta. Dar de ce speri tu că a spune adevărul e ceva minunat ? Cui, unor aiuriți, unor mînjiți, unor nepăsători ca mine ? A, mai ai o rezervă : viitorul. Dar dacă el va avea treburile lui ? Tu trăiești acum, bea, du-te la muieri, fii ca mine cu picioarele pe pămînt. Ți-e imposibil, știu. Dar și mie să fiu ca tine. Ar trebui să ajung un fanatic, un nebun. Cine trage după el un șoșon și-i zice cuțu cuțu ca un nebun, e și el... Ce mărgăritar, ce piatră prețioasă vrei să afli ? Eu n-am nici în clin, nici în mînecă, zău, cu adevărul ăsta... E un fel de fata morgana, Tică, cu cît de apropii de ea, se duce mai departe, o părere... Ca orice vis, cînd te trezești din el, în jur e gol, nu-i nimic... La nuntă la mine măcar o să bei un pahar cu vin.“

105

„Poate că singurul lucru pe care l-a iubit Moise a fost acel geamantan scorojit în care se aflase ce se mai putuse din Anita și-l iubise tocmai fiindcă în el descoperise ceva legat de singura ființă pe care o iubise în viața lui. Și nu atît mucavaua scorojită și îmboțită și prinsă de umezeală și ușor înne-

grită și cu un miros searbăd și greţos, cît ideea că în ea încăpuse ce pierduse el cu desăvîrșire : și ce poţi pierde pînă la urmă definitiv nu are nevoie nici măcar de un sicriu din scînduri, încape într-o valiză de carton pe care o poţi plimba cu tine cum ai duce nimic în mînă. Tot mîngîia hîrtia lipită înăuntru ei, fără picătură de sînge, semn că moartea se întîmplase demult și irevocabil și nici o minune nu mai putea pune sîngele în mișcare, cît el și nu exista deloc, și că pedeapsa nici ea nu mai putea fi amînată pentru cel vinovat, nici o minune n-o mai putea îndepărta de capul ce gîndise sau lăsase să se întîmple crima. Lazăr înviase din morţi întîi de toate fiindcă rămăsese întreg și cu sîngele în el, Anita nu mai putea să vină pe urmele lui pe pămînt, întîi pentru că nu mai avea picioare și apoi de-abia pentru că n-avea să vină nici un Cristos să-i zică să se ridice și să umble. Așa că înainte chiar de a iubi geamantanul învechit și zgîriat și murdărit de Francisc (care era o probă a crimei desăvîrșite cu desăvîrșire, încît nici măcar Dumnezeu, de-ar fi vrut și Anișoara, n-ar fi putut aduna la un loc trupul răspîndit cine știe prin ce locuri și sîngele fecioarei demult dus în canalele tîrgurilor și amestecat și pierdut între cojile de ceapă și lăturile gospodinelor fără porci și cîini) el iubea acel iad care avea să-l ardă pe monstrul ce ucisese un suflet nevinovat și el iubea acele cazane cu smoală fierbinte de care nu se mai putea fugi : și el le iubea cu atît mai mult, cu cît știa că dacă Dumnezeu nu există să facă o minune și s-o învieze, ca pe Lazăr, pe Anita, nici lăcașul său de pedeapsă, iadul, nu putea să fie. Dar era bine să vorbească de acele vîlvătăi de păcură cu care e pardosit iadul ca să se vadă că el cu ură privește spre cel vinovat... Vasile Chiș povestea cum a găsit lîngă școala de fete valiza lipită lîngă perete și cum a plecat cu ea pe strada Paris la secţia de miliţie... Zidul era în linie dreaptă, a zis el, și a trebuit să vină ziua de 17 mai ca Francisc să spună că el a lăsat valiza într-un intrînd al zidului... intrînd pe care l-a recunoscut și arătat și Chiș Vasile în 18 mai... Deci, exact locul indicat de Francisc... Deci, Francisc, din camera de anchetă, a spus unde e locul și... și anchetatorii și-au revizuit schiţele... deci, ei n-au putut

să-i dicteze lui Francisc cele spuse de el : căci în acest caz i-ar fi spus că zidul școlii e în linie dreaptă și nu din una care formează un intrînd... asta spune că insul care a depus valiza acolo e Francisc. Și victima sa îi venea acum de hac, asta era culmea, fără să mai poată vorbi, asta era culmea se gîndea Moise, că fără un cuvînt victima poate să-și dea peste cap asasinul... Și nici măcar ea, ci o parte din ea, și mai mult decît ea, un geamantan scorojit, un obiect de cîţiva lei... ! Și el acum nu-l mai apăra pe Francisc, tăcea, doar iubea acel geamantan și dragostea asta faţă de un obiect de carton însemna că acceptase că prietenul său, sau fostul său prieten, e pierdut și, mai ales, ce era și mai îngrozitor... că Francisc nici nu mai trebuia apărat, căci nu se mai apăra nici el, nu mai avea ce apăra... Această liniște din privirile lor cînd te întîlneai cu ei separat era asemănătoare, fapt destul de straniu... fiindcă Moise n-avea nimic de cîștigat din această certitudine... și Francisc nimic de pierdut, doar fiecare din ei știau că adevărul nu e acesta, în cazul de faţă nu era acesta și că certitudinea aceasta era falsă, nu în amănuntele ei, cu zidul în linie dreaptă sau cu intrînd, ci în esenţa ei... Deci, s-ar putea zice că și Moise iubea geamantanul fiindcă era proba cea mai sigură a unei certitudini false și că lui îi convenea această... Dar de ce atunci nu-l mai apăra pe Francisc ? Simplu, nici Francisc nu mai încerca să se dezvinovăţească... ba chiar recunoștea din nou cum în 6 ianuarie s-a dus la locuinţa părinţilor Dorinei și a îngropat, învelit într-o hartă... Și de ce-au ales ziua de 16 ianuarie pentru dezgropare... Sîmbăta, de cînd se știu bătrînii Tăciunaș, părinţii ei, merg, din strada Cibinului unde locuiesc, la periferia orașului, la casa de rugăciuni din strada Cuza Vodă, în centru. Francisc a fost sigur că bătrînii vor fi departe de casă, mult timp... Și cultul adventist de ziua 7-a (comunitatea Cîmpuleţ) arată printr-o adresă fără număr că zilele lor de rugăciuni sînt miercuri, vineri, sîmbătă și duminică seara. Ziua de 6 cădea într-o miercuri. Dar însemna că și aceste... în esenţa lor erau... Pentru Moise exista o explicaţie, în afara alteia... Dacă Anișoara Caramalis avea scris într-un carneţel ca o deviză

a vieții ei din ultima vreme dedicația către un prieten al regelui George al V-lea al Angliei, pe prima pagină a bibliei, că : „Secretul fericirii este nu să faci ceea ce îți place, ci să înveți să-ți placă ceea ce trebuie să faci". Moise de mult se știa că învățase de la Gălătioan (ceea ce nici Gălătioan nu știa de la cine știe, și în nici un caz că ar fi putut fi vorba de un ins din timpul inchiziției) că e bine să crezi ce ți se spune de către cei mai sus decît tine, să crezi însă cu sinceritate, nu oricum, cu sfîntă sinceritate de ți se spune de șeful superior că așa este, chiar dacă albul e negru și negrul e alb tu să fii convins că e așa cum ți se spune și nu cum vezi, cu sinceritate să... Dar acum nu avea superiori și nu-i spunea nimeni să creadă așa ceva, numai de nu-și spunea singur..."

106 „Horia cunoștea principiile luptei de clasă din școală și credea că se poate elibera prin muncă din situația în care se afla ca atîția alți copii veniți de prin sate și că în conflictul cu societatea, omul ce stă deoparte e înghițit de moară și nu poate sfîrși decît în moarte sau într-un compromis. După război, Gălătioan și Moise au văzut în Guguștiuc un om al Destinului, care a schimbat fața Cîmpuleților și a Pătîrlagelor și Braniștei și a multor alte cătune și a schimbat soarta atîtor plugari și vînzători de lemne și de arpagic și de viței și găini și legume, de apicultori și salariați la fabrica de cuie și la gatere și a decis prin experiența și legăturile sale și vocea sa și munca sa neobosită de zi și de noapte soarta întregului raion și chiar a Turnuvechiului (și poate cumva și pe a lumii o cîrmea altfel de nu murea). Vărul nu era un sfînt venit din cer ca să miște altfel treburile lumii, cum îl vede Anișoara acum pe Dumnezeu și-l așteaptă, el era omul cu mintea luminată și curajoasă care vorbea și acționa și dicta și schimba lumea în numele unor mari forțe sociale (forțe ce făureau prin el transformările istorice din Cîmpuleț și împrejurimi). Și e ciudat că Moise acum e atît de total de acord cu Manoilescu că Francisc a ucis ca să evite în viitor să se cunoască raporturile sale

necurate cu victima : ucigînd, a vrut să ascundă o faptă anterioară, de raporturi, și să nu fie expus la pedepse pentru acest fapt. Pentru crimă nu s-a gîndit c-ar putea fi pedepsit, ca orice criminal. Eu zic că e ciudat că Moise e sigur că astfel Francisc a vrut să înlăture frica de urmările unei divulgări a fetei... și că omorînd își păstra liniștea... și e ciudat nu fiindcă și el poate cu Horia a procedat din aceleași motive, nu, de altceva : că înțelege că Francisc, nesilit de nimeni și în numele nici unei forțe din afară, a ucis : deci e posibilă și o crimă pornită dintr-o stare de negură a lui Francisc și care chiar descoperită nu putea în pedepsirea ei să aibă nimic ce să condamne politic pe cineva și în nici un caz pe circar... Deci : pedepsindu-l pe Francisc, zis maestro Emyro, născut în Deva, fiul lui Gheorghe și Valeria, iluzionist, la muncă silnică pe viață, îl băgai la temniță grea pe omul care toată viața nu făcuse nici un fel de politică, de ștergem cu buretele minciunile despre el din timpul războiului... Moise, ciudat, condamna astfel chiar insul nelegat de nimeni, singuratic și ca meserie și ca fel de a fi... da, omul acesta era vinovat : înseamnă că se născuse așa : și aici e ciudat Moise, nu că e convins că Francisc e criminalul. Cînd Horia a spus pe vremea lui Guguștiuc că fabrica de cuie din Cîmpuleț dă în magazine niște sîrme cu măciulie care nu intră în parii din gard oricît le-ai bate în cap, se-ndoaie și la prima ploaie le prinde rugina și devin roșii ca sîngele, Gălătioan și Moise au zis că așa vorbesc numai reacționarii și cei care-i așteaptă pe anglo-americani, trădătorii de țară și vînduții capitalismului monopolist. „Tu vorbești în numele forțelor apusului". „Ba nu, eu zic ce zic pătîrlăgenii". „Chiaburii". „Ba nu, *eu* am vrut să-mi fac un gard..." Nimeni n-a convins pe nimeni și-au ajuns la Calagherovici. „Un membru de partid poate să vorbească așa ?" a întrebat Moise. „Poate, a zis Calagherovici. „Sigur, în numele anglo-americanilor..." „De ce nu în numele meu ?" „Fii sincer, ce dracu ?..." „Eu n-am nici o îndoială că nu e sincer", a zis Calagherovici. „Să se facă o anchetă, tovarășe Calagherovici", a zis Gălătioan. „Ca să vedeți ce forțe străine mă plătesc ?" „Nu rîde". „Nu rîd". „Ne crezi tîmpiți ?" „Eu ?" „Ne suspectezi că sîntem

tîmpiți ?“ a repetat Moise. „Nimeni nu suspectează pe nimeni, a vrut să-i împace Calagherovici. Și nici voi pe el... Un membru de partid nu poate fi bănuit de nimic de spune ceva, chiar de spune o prostie. Voi n-ați spus nici o prostie ?“ „Dar asta e propagandă burgheză curată“ a zis Moise. „De-ar fi așa, și de el n-ar fi fost atît de sigur de buna sa credință că niște nenorocite de cuie sînt slabe, Horia ar fi fost mult mai prudent... Și înainte de război, cînd el (împreună cu Peralta, lucrau la fabrica de cuie vara să mai cîștige o para) a zis că patronul dă pe piață macaroane... Și proprietarul, Banițiu, care mai avea la Brașov o fabrică de petarde (niște cutii de carton umplute cu praf de pușcă ce pocneau în draci, dar în afară de zgomotul lor ce te asurzea nu puteau face alt rău), ca să-i astîmpere pe puștanii ce lucrau numai o vară și puteau clănțăni fără teamă că-și pierd pîinea, i-a dat afară... și pe Horia și Peralta a pus oamenii lui să-i facă trădători de patrie...“ „Noi sîntem oamenii partidului și nu ne-a pus nimeni să...“ „Și el e, Gălătioane. El vrea să zică ce zice, că nu sînt bune cuiele și că n-am schimbat nimic de-am schimbat doar proprietarul și nu facem mai mult...“ „O să facem“. „Bine, asta vrea și el.“ „Dar el vorbește în gura mare că...“ „Dar putem noi să facem politică, Moise, dacă nu îndrăznim să vorbim în gura mare ?“ „Depinde ce vorbim.“ „Depinde de ce nu vorbim de ce ne doare.“ „După cîte văd chestia asta cu cuiele nu e numai părerea lui, a surîs Gălătioan. Avem acum probleme mai majore de rezolvat decît cele de la fabrica de cuie“. „Întotdeauna vor fi altele și mai majore... Dar crezi că unele sînt majore și altele minore, Gălătioane ? Îmi pare rău c-ați venit cu Horia pînă la mine și că dintr-o discuție despre cuie ați făcut un scandal politic. Eu nu știu cît sînt de rele sau de bune acum cuiele astea, dar poate o să trec să le văd și s-ar putea să am și eu tot o părere proastă...“ „Eu nu-i bag nici o vină lui Horia că are părerea lui, a zis Gălătioan, dar de ce și-o spune, și în gura mare, acum cînd ?...“ „Crezi că o să fie vreo zi cînd n-o să fie un acum cînd ?“ „De așteaptă, o să vină o zi ?“ „Viitorul îmi va da mie dreptate“, a zis Gălătioan. „S-ar putea, a zis Calagherovici, dar deocamdată

viitorul nu aparține nimănui, nu e proprietatea personală a nimănui.“ „Viitorul este al nostru“, a zis Moise. „Chestia asta o știu și eu, dar nu-mi veni c-o lozincă atunci cînd nu mai poți discuta despre ceva... E al nostru, depinde cum o să-l facem, și depinde acum.“ „Oricum, n-o să-l facem bine de ne batem joc de țară“, a surîs Gălătioan. „De ce ridici așa de sus lucrurile ?“ „Așa trebuie.“ „Vrei să faci o afacere pe spinarea lui Horia ?“ „Ce afacere?“ „Să-l reclami mai sus ?“ „Țara n-are nevoie, și nici partidul, de...“ „E foarte ușor să faci afaceri în numele țării și al partidului acuzîndu-l pe Horia de vîndut capitaliștilor putrezi, acuzîndu-l de trădare pe el care nu zice altceva decît să *vedem* ce este în Cîmpuleț sub nasul nostru, niște cuie.“ S-au despărțit trîntind ușile. Era, cum zice Don Iliuță, fosta fabrică de cuie a lui Banițiu din Cîmpuleț o vacă sacră, ce nu putea fi atinsă nici c-o vorbă ? Erau în Cîmpuleț vaci sfinte ce nu puteau fi atinse nici c-o floare ? Moise a îmbătrînit și s-a schimbat și nu mai poate răspunde... Dacă Moise credea cu adevărat că Horia n-are dreptate și vorbește în numele unora care ne urau și voiau să distrugă țara și că în Cîmpuleț fabrica de cuie mergea bine, atunci și prin astea înseamnă că el nu trăia într-o lume reală : și în beția lui sinceră erau și limitele lui, și eșecul lui. Trecuseră atîtea și n-aveau să mai revină niciodată, asta era bătrînețea pentru Moise : Calagherovici. Acum cîți ani fusese cu el de ziua minerilor la Rodna-Nouă și băuseră bere stînd pe iarbă ? Spre seară, fusese pusă pe malul apei o pînză albă lipită de o stîncă și dintr-un camion cu prelată dăduseră drumul filmului „Balada Siberiei“. Ce muzică, ce zăpadă albă, ce mesteceni ! Și pe prima leafă și-a cumpărat un porc de rasă. Mangaliță ? În ultima clasă de școală, de paști, și-a luat din Turnuvechi prima pălărie, neagră, ca de ginere. În trecut, anii treceau foarte repede. Caietele învelite cu hîrtie albastră, cu etichete, șepcile cu cozoroc. Horia, Peralta, jucînd bîza lîngă soba de teracotă, la internat. Și acele de siguranță pentru numerele de pe mîneca vestonului. Lucruri mărunte, dar acum *îngrozitoare* : muriseră și lucrurile, nu numai oamenii... Și el ce făcuse ? Și cît timp mai avea să facă ceva pînă n-o să mai fie ?

Îmbătrînise, de se-ntreba ? Dar la Cîmpuleț, cînd cu... acele cuie ? Nici spusele lui Horia și nici gîndurile lui Calagherovici n-au avut vreo greutate... ce avea valoare omenească să aibă ?... Totul s-a schimbat cu o vorbă a lui Guguștiuc, dintr-o clipă în alta a fost altfel... Poate de-atunci i-a plăcut lui Moise circul, unde cu o singură bătaie de picior în pămînt lumina se stinge și se aprinde și apar trapeziștii pe scări sub cupolă și leii rag în cuști și porumbeii ies din mîneci guruind. Și totul merge înainte, clovnii se dau peste cap și maimuțele se uită în oglindă, vin punct după punct balerinele care înghit flăcări, și piticul ce cîntă din vioară în vîrful unei prăjini ținută pe frunte de o frumoasă doamnă de o sută treizeci și șase de kilograme, intră ursii polari, totul e lumină și rîsete și fericire și nimic nu e ireversibil. Spectatorii mănîncă semințe de floarea-soarelui și alune prăjite. În arena cu talaș, sub reflectoarele multicolore, se întîmplă tot ce vrei și ce-ți place și nu trebuie decît să rîzi și să te bucuri și să bați din palme cînd girafele defilează în trap și urangutanii se dau peste cap și papagalii se ceartă în cuști. Francisc l-a fascinat cu hipnotismul și pasele sale magnetice și cu șerpii cu clopoței care dansau prin aer ca în povești și cu acel *timp* de două ore al spectacolului cînd te simțeai rupt de pe pămînt și dus într-o lume fericită și fără nici o responsabilitate, ca orice lume fantasmagorică. Și cum de putuse acest om minunat s-o taie la beregată pe Anita ? Fără să-l forțeze nimeni, singur, cum ? Vorbise și Horia despre cuie din capul lui, singur ? „Da, Moise, își amintește (ca de un răspuns dat acum) vorbele de-atunci ale lui Calagherovici. O, dar nu-i vorba de niște cuie, Moise, e de cu totul altceva, dacă lui Horia n-ar trebui să i se mai scurteze din limbă și dacă lui Horia libertatea asta, libertății ăsteia de a vorbi ce vede și ce gîndește n-ar trebui să i se mai pună o limită. O, Moise, nu te lua după Gălătioan, unui membru de partid, ca Horia, de-i limitezi libertatea de vorbire... sau cum îi spune Don Iliuță, și alții, de expresie, nu poate să ducă asta la un abuz, nu-i nici un risc aici ?... nici un pericol, Moise, să ne gîndim ?...“ E ciudat cum vorbe și zile pe care le-ai crezut moarte trăiesc în tine și apar așa... nechemate, își zice Moise. Dar

mai ciudat e că el e total de acord cu Ghenadie că Francisc a ucis ca să evite în viitor să se cunoască raporturile sale cu victima... Ce e cu Moise de e plin în ultima vreme de atîtea lucruri de neînțeles ? Să fie ciudățeniile lui... sau acea lipsă de justificare pe care o dăm omului și naturii sale și care...? Sau să fi îmbătrînit ? O, doamne, toate îmbătrînesc, zice Don Iliuță, și lemnele, și caprele, și șoarecii... cîinele îmbătrînește ca omul, chelește, i se albește părul, își pierde vederea, nu mai aude nimic, nici de-l strigi, nici de bate vîntul, nici de tragi cu pușca în el, cum a tras Celce în cîinele lui, în General... Cîinele îmbătrînește ca stăpînul, nu-i mai miroase nimic, nici o putoare, îl lasă picioarele și mintea, merge unde-l duci, nu-și mai cunoaște casa și paiele, dezorientat ca un căzut din stele... Asta e ciudat, zice Don Iliuță, cîinii bătrîni par căzuți din stele, merg unde-i duci și mănîncă ce le dai și nu te mai iubesc nici pe tine stăpîn și nu-i mai latră și nu-i mai urăsc nici pe vecini, totul le e indiferent“...

107

„Moise în ultimul timp se legase mai mult de Francisc, și poate nu atît de el cît de horoscoapele și ședințele sale de spiritism, care erau, într-un fel, altceva decît rugăciunile pioase ale Anișoarei, și totuși cam același lucru, o stație de parcare și de refugiu, o ieșire dintr-o realitate atît de monotonă și de drastică și cu care nu se mai putea negocia și ajunge la nici o înțelegere cînd nenorocul te împingea să-ți ieși din pepeni și să calci legile ei mai fixe ca ale matematicii, fiindcă nu erau abstracte și te izbeai cu capul de pereții ei și de zidurile ei... Dentistul îl chema în ajutorul său și pe Pasteur, care zisese că există o influență cosmică, deci un rău și un bine cosmic, și în mod natural și constant această influență condiționează organizarea moleculară și principiile esențiale ale vieții... Cîinii latră noaptea la lună fascinați de lumina ei și atrași (fără voia lor și cu voia doar a elementelor din care sînt compuși, săruri minerale și tot felul de elemente chimice) de magnetismul ei, apele se mișcă neîmpinse de vînt, și chiar împotriva vîntului, de la țărm

sau spre țărm, după cum le luminează și vrea sora soarelui și regina blîndă a nopții, cum îi zic poeții : și atunci ca de ce n-ar avea o influență și asupra omului, care în alcătuirea sa are șaizeci și cinci la sută apă și niște săruri ?... He, he, rîde Francisc dentistul și circarul, influența dintre cele patru faze ale lunii și cele patru temperamente clasice este recunoscută științific... El ia în rîs știința, o aduce drept argument doar pentru proști, zice și face pe bufonul și lasă ușor să se priceapă că nu-i bine să rîzi de măscărici, ei sînt (face el pe omul dus la teatru) și în Shakespeare aproape singurii care spun adevărul, ei, caraghioși, nebuni, circari ca el și îmbrăcați ca niște paiațe colorat țipător și cu fes turcesc... Să-și fi căutat Moise în horoscoape o înțelegere a firii sale și o justificare ? Dacă toți cei născuți într-o anumită zi din calendar sînt supuși rotației soarelui și capriciilor lumilor ce ne-nconjoară, vină atunci n-ar mai exista... Să luăm de exemplu „Cîinele"... Cei născuți între 26.01.1898-12.02.1899 — 11.02.1910-31.01.1911 — 29.01.1922-16.02.1923 — 15.02.1934-04.02.1935 — 03.02.1946-22.01.1947 — 17.02.1958-07.02.1959... Celebrități : Voltaire, Churchil, Molière, Rasputin, Marcel Proust, Brecht, E.M. Remarque... Închis în sine, prudent, atent și foarte încăpățînat. Cinic, este de temut pentru observațiile sale deosebit de aspre și critice. Pesimist, convins că nu așteaptă nimic de la viață, puțin blazat, dar spiritual și critic. Nu se pierde, cercetează cele mai mici detalii, căutînd eșecul. Tendința de a rîde de toți și faptul că este un suflet ales, cinstit, îl scutesc de multe rele. Pare că ar avea mult sînge rece, dar nu este defel așa. Este loial, cinstit și foarte îndatoritor, ca și femeia — cîinele — credința personificată... În societate este banal și pare neajutorat. Rareori se afirmă, dar este excelent ascultător, plin de inteligență. Face orice pentru altul, chiar pînă la jertfirea sa. Împarte dreptatea și este un apărător în toate privințele... Foarte culant, se pare că nu-i pasă de bani. Poate fi un excelent preot, pedagog și, indiferent de meserie, i se dedică cu toată ființa. Și în dragoste este loial și cinstit. Tot timpul vieții suferă din dragoste, dar vina o poartă el, din cauza identității sale... Relații cu alții. Este fericit cu calul. Cu tigrul poate înfăptui lucruri mărețe uluitoare, pentru a lupta cot la cot pentru dreptate... O viață liniștită, tihnită poate duce numai cu pisica. Dragonul este prea mîndru ca să fie de acord cu cinismul și spiritul critic al cîinelui. Capra îl consideră curios, iar el nu-i poate suporta toanele și capriciile". Don Iliuță (despre care din horoscop, fără să-i știe data nașterii însă, Moise crede c-ar fi un cîine) rîde citind cu voce tare această zodie pe care o găsește însă plină de greșeli gramaticale... Putea Moise, după acest horoscop, afla cine sînt oamenii, ca să se ferească de ei ? Ar fi o nerozie ca pentru atît să se fi împrietenit cu dentistul, putea și prin altcineva să obțină hîrtiile unde erau scrise cele douăsprezece animale și destinele lor și să afle tot prin altcineva de la Francisc tainele citirii vieții acestor lighioane. Voia să-și afle firea și mai ales sfîrșitul ? Și de unde va veni el, din relație cu ce animal, de care să se ferească ? Inutil, tot nu exista scăpare de soarta ce-i era pecetluită, atunci ?... Voia să știe... poate, să nu moară amăgindu-se, acea nevoie de o certitudine venită dinafară, ridicolă poate, dar fermă... Și, totuși, exista o salvare, uite, bunăoară cîinele era fericit cu calul, deci de el trebuia să se apropie, și nu cu dragonul sau capra... Se putea ajunge la o învoială, tocmi... Moise fusese toată viața un șiret sau un înțelept și ieșise din toate bine, ceea ce nu se poate spune de alții, ce avuseseră o mai mare putere decît el și sfîrșiseră ca vai de lume. Știa în ce să se ascundă, acuma, după moartea fetei (aici începuse să-l ghicească Lilica), în suferință, în acest cal de lemn din pîntecele căruia trebuia să iasă la timp ca să deschidă porțile cetății și să audă uralele victoriei, acum astfel, cum mai demult, cînd Lilica nici nu bănuise, el se închisese în burta frumosului cal troian care fusese dragostea lui pentru ea..."

108

„Dumnezeu și Satanail sînt frați în legendele noastre și ei se hotărăsc într-o zi să facă pămîntul. În numele lui Dumnezeu și după sfatul său, Satanail avea să se coboare de trei ori în fundul mării s-aducă nisip ; însă el n-aduce decît a treia oară nisip în mîini, cînd ia nisip și în gură. Dumnezeu împrăștie în

toate părţile nisipul adus în mîini de fratele său şi acesta cînd vede începe să rîdă, bucuros că ziditorul şi l-a pierdut pe al său, cîtă vreme el pe al lui şi-l ţine în gură. Iar Dumnezeu a zis : Acum să blagoslovim pămîntul, ca să crească ! Şi a început, blagoslovit cu mîna sa sfîntă, nisipul să crească, dar tot aşa a început să crească şi cel din gura lui Satanail. Şi cînd a văzut Satanail că nu-i încape în gură, a scuipat în toate părţile şi unde a căzut scuipat au crescut munţi. Îţi aminteşti de povestea asta ce i-ai citit-o de mai multe ori Anitei seara să adoarmă ? Ea închidea ochii ca orice copil şi eu te ascultam înmărmurită : citeai poveşti tu care atunci cînd se ivise între tine şi Horia o deosebire de păreri şi o invidie nu găsisei altă cale de împăcare, ori de rezolvare a acestei neînţelegeri ce vă despărţea decît despărţirea desăvîrşită, adică moartea. Şi el a crezut în dreptatea lui şi în onoarea acestei dreptăţi şi n-a bănuit că va pierde, ori că tu poţi duce ruptura dintre voi pînă la o despărţire stupidă şi desăvîrşită : de-aceea nu s-a apărat în noaptea cînd pe malul apei între voi... Nu poţi minţi, pe mine nu, Moise, te-am auzit povestind în vis aceste întîmplări, şi nu o dată, deşi poate eu m-am măritat cu tine s-aud alt vis cum o să-l povesteşti odată şi odată, spre bătrîneţe măcar, cu bărbatul meu. E imposibil să nu visezi şi ce nu doreşti, este ? Şi Horia, în prostia lui, că între voi mai poate exista o cale de împăcare, nu s-a apărat, sau poate nici n-a avut timp ? Oricum, mai bine să moară, decît să-şi piardă onoarea şi să fie ca tine un mincinos şi o cîrpă a lui Gălătioan... Îi povesteai Anitei despre cum a făcut Dumnezeu pămîntul şi niciodată nu-l visai pe Dumnezeu şi nu vorbeai cu el". „Vorbeam în somn cu dracu, nu ?" „Vorbeai cu Horia, îl minţeai". „De unde ai tras concluzia că sînt un mincinos fără pereche, dacă mint şi în vis... cînd nu mă pot controla... Dar de cine mă mai apărau aceste minciuni ?" „Moise, ţi-am pomenit de Anita şi ca să-ţi amintesc că Ilarion în faţa ei ţi-a zis într-o duminică la circ ce auzise el despre tine şi Horia. Ai zis că sînt nişte minciuni gogonate, şi el a răspuns că nişte minciuni gogonate pot să aibă o importanţă grozavă într-o

judecată, în condamnarea cuiva fie şi la moarte... Iarăşi ai zis : tu n-ai fost niciodată judecător şi nici prin tribunale n-ai prea călcat. Erai totuşi furios că băiatul tău, cu care te întîlneai destul de rar şi numai ca să-l duci la un spectacol de circ ori la un film, ori în parc de Unu Mai, îţi pune nişte întrebări nelalocul lor şi se ia şi el după gura duşmanilor tăi. Şi că probabil face aşa ca să stoarcă bani în plus, şi dintr-o răutate ascunsă, că fusese crescut departe de tine. Nu te-ai mai întîlnit cu el apoi cîteva luni la rînd, îi trimiteai doar bani, şi el a simţit că războiul cu tine pe care-l pornise sau la care fusese împins era prea greu pentru el şi n-avea să-i aducă nici o victorie (şi chiar de i-o aducea, n-avea ce să facă el cu ea, nu-l interesa) şi-a renunţat la orice discuţie de orice fel, nu-ţi răspundea decît la ce-l întrebai şi indiferenţa lui tu ai luat-o drept cumînţenie şi ea de fapt era ceva mult mai grav, o despărţire, o moarte ce se aşeza între voi, pe care azi o simţi şi o vezi... L-ai minţit pe Ilarion la circ, ca şi Anita să nu treacă de partea lui şi să vadă în tine altceva decît un tată bun ce-o adormea citindu-i despre feţi frumoşi... L-ai minţit frumos, rîzînd, cum ai minţit şi cînd ai zis despre Calagherovici că e un prefăcut şi un..." „Şi el a recunoscut". „Dar tu ştiai că minte, de ce-ai minţit şi tu ?" „Ca să-mi salvez pielea, fiecare ins trăieşte cu pielea lui. Dacă el voia să crape, n-avea decît". „Deci ai minţit, Moise". „Aş fi fost un dobitoc să fiu sincer cînd el nu mai era". „Poate nu mai putea să fie, sau îşi bătea joc de voi, ştiind că nu puteaţi crede aşa ceva..." „Dar şi tu ai zis că nu l-ai cunoscut îndeajuns, şi tu te-ai mirat că el a fost ce spunea c-a fost..." „Eu n-am fost chemată de voi pentru a lămuri ce era cu el, n-aţi avut nevoie de mine ca martoră, el cînd m-aţi întrebat ce ştiu despre el nu mai era un om acuzat de nişte fapte, nu mai trebuia nici să se apere ca orice învinuit, în acel moment era deja condamnat de voi, cu asta aţi şi început totul şi de mine aţi avut nevoie doar ca să văd un condamnat şi el să mă vadă şi să-şi mai pună o dată lături pe cap, ca eu să nu mai am nici o speranţă... Şi tu erai verde la faţă de supărare că nu

avusesei curajul mai devreme să-l dai de gol, din ziua cînd el cu Horia mîncau miere de stup pe pragul școlii din Pătîrlagele și se uitau la cer tăcuți și nu voiau să vină cu tine în sat s-adunați lumea să-nceapă seceratul grîului : tu vorbeai, și ei căscau ochii la cer și nu te băgau în seamă, își lingeau degetele și plescăiau din limbă... Și tu le-ai zis : de ce vă uitați pe cer, n-o să plouă ? ! Ori îl căutați pe Dumnezeu ?“ „Da, să vadă cît ești de prost, a zis, ce, nu știu oamenii cînd să-și secere grîul ?“ „Nu după Dumnezeu ne uităm, a zis Calagherovici, după lună, oare cînd răsare ? După lună și după americani să vedem vin ei cu avioanele ?“ „Da, ai zis tu, ei se uitau după americani și și ascultau la galene posturile lor de radio, cum i-ai și văzut... Da, ți-ai zis, ei se distrează, așteaptă sau n-așteaptă... însă nicicum nu vin cu tine să scoată sătenii la muncă... Și te chinuise cu nepăsarea lor și tu îți pierzi vremea cu niște scursori care au trădat revoluția, niște lepre, cam la fel cu borfașul de Carastan și cu homosexualul de Brînzaș..., inși ieșiți din ordinea firii, căci firea omenească era viața și politica ta, și ei nu erau ca tine... Moise, să ne gîndim puțin la noaptea de pe malul Amireșului. Eram alături, om lîngă om, cînd m-ai strîns de gît, dar în acel moment am fost dintr-o dată foarte departe unul de altul, ai pus între noi o depărtare, ne despărțea un perete nevăzut, o clipă neagră, o noapte de netrecut, un zid îngrozitor, al morții. Adă-ți aminte : și de Horia, și de Anita te-a despărțit același întuneric greu, aceeași secundă nenorocită... Horia se angajase într-o bătălie contra ta, care te simțeai ca Gălătioan (și Gălătioan ca Guguștiuc) un atotștiutor și deci un Dumnezeu ce privea de sus Pătîrlagele și realitatea i se părea cea pe care o dorea el, fără putință de a se înșela... El a pierdut această bătălie, și ca să nu piardă ar fi trebuit să fie ca tine, ori să stea în afara luptei : însă stînd în afară, el n-ar mai fi avut ce să ceară de la viața lui... În noaptea de pe lîngă podul Amireșului... totul se putea întîmpla în acel loc pustiu și uitat de lume, unde nici pescari nu dormeau pe malul apei și unde în casele (două și) nu prea apropiate luminile erau stinse : întunericul și liniștea, depărtarea de sate... amintește-ți, părea că sîntem

în afara timpului, ieșiți din el, și în afara spațiului, undeva nicăieri, unde se putea petrece orice, fără... Dar așa a fost să fie, eu am scăpat, dintr-o întîmplare (cum Horia n-a scăpat), și această întîmplare (hainele s-au înfoiat în apă și m-au făcut să plutesc ca o barcă prin întuneric) i-a dat vieții mele, scăpării mele, un, cum să-i spun, caracter ciudat, de, he, he, destin... Și neputînd muri în valuri, înecată (fiind prea sănătoasă, ori răceala și apa fiind o floare la ureche), te-am iertat... Am ajuns mamă, simțeam de-atunci c-o să fiu, ieșind pe mal, nimic nu mă mai putea împiedica... Și-am crezut că asta e menirea mea, să te iert, să am un tată pentru copil... Eu eram mamă... ca pămîntul pe care în acea dimineață strălucea în iarbă roua, trebuia să fiu ca pămîntul, tăcută, să dau viață copilului, cum el... Și te-am iertat, cum iartă atîtea pămînturi cîte vede și se-ntîmplă pe el, cum am păsit pe malul Amireșului am știut că te-am iertat... Înfloriseră niște buruieni galbene și era așa de multă fericire în frunzele lor pline de rouă... Pentru copil am făcut totul, am iertat : dar tu și pe acest copil l-ai... Horia s-a stins cînd și bruma lui de noroc s-a dus și cînd bătălia în care el intrase avea nevoie de moartea lui. Dar Anita în ce luptă intrase și ce luptă avea nevoie ca ea să nu mai existe ? Asta e ce mă interesează, Moise. Horia am înțeles ce voia, dar ea ? De ce taci ?“ „Mă gîndesc la muntele pe care gazda Anișoarei a zis c-a stat cu picioarele. Era o nebună, dar muntele este un loc sacru, acolo se află adevăratul tron pe care domnește stăpînul universului... Muntele este lumea, casa hotărîrilor, oracolelor, centrul lumii, buricul, he, he... De ce rîd ? de tine : îți zici : ăsta se gîndește la munți, nu la ce-i spun eu, ascultă ce-i zic, dar e cu mințile duse aiurea... Are nervii slăbiți, nu se mai poate concentra, nu se mai poate feri, îl pot plesni ! Îmi fluieră mintea, hai ? Asta oare să însemne dacă n-ascult balivernele tale ? Ai dat în mintea copiilor, muiere, mai bine ți-aș citi o poveste ca s-adormi. Aia cu Dumnezeu și cu satana, cum au făcut ei pămîntul, din nisip. Satanail ținea ascuns nisipul în gură și cînd fratele său a binecuvîntat pămîntul, a început să-i crească în gură pămîntul... Dormi ?...“

109 „Anișoara știa pe de rost cum s-a făcut raiul : domnul Dumnezeu a sădit o grădină în Eden, spre răsărit, și a pus acolo pe omul pe care-l întocmise. Domnul Dumnezeu a făcut să răsară din pământ tot felul de pomi, plăcuți la vedere și buni la mîncare, și pomul vieții în mijlocul grădinii, și pomul cunoștinței binelui și răului. Un rîu ieșea din Eden și uda grădina ; și de acolo se împărțea și se făceau patru brațe. Numele celui dintîi este Pison ; el înconjoară toată țara Havila, unde se găsește aur. Al patrulea rîu este Eufratul. Domnul Dumnezeu l-a luat pe om și l-a așezat în grădina Edenului, ca s-o lucreze și s-o păzească. Domnul a dat omului porunca aceasta : poți să mănînci după plăcere din orice pom din grădină, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănînci, căci în ziua cînd vei mînca din el vei muri negreșit". Curios e că învățînd acestea de la gazda ei, ce le citea cu voce tare în bucătărie stînd în poală cu găina ei iubită, Anișoara nu s-a apropiat de Dumnezeu, dar de schimbat s-a schimbat. În dimineața ei cea de pe urmă, venind de pe muntele Plopilor, baba văzuse izvorînd din acel munte un rîu ce se-mpărțise în patru, ca și fluviul ce străbătea și înconjura raiul și care avea și el patru guri : și pe unde trecea torentul acesta de apă vie, florile înfloreau și gîngăniile se trezeau și totul prindea viață și trăia în liniște și pace. Dar de-abia peste mulți ani Anișoara a început să creadă în Dumnezeu, și asta a fost după dispariția lui Horia și după îmbolnăvirea lui Calagherovici și s-ar putea spune că viețile acestor oameni o despărțiseră de felul ei de-a fi de pînă atunci și-o apropiaseră de Dumnezeu. Aceasta rămîne de văzut, principalul e că domnișoara s-a schimbat a doua oară la față, cum tu, Moise, ai rămas toată viața la fel. A văzut felul de-a fi al lui Gălătioan și al tău și s-a dat un pas înapoi : era gazda ei trăsnită cînd vedea la gurile fluviului ce ieșeau din rai locul pe unde ea avea să pășească și să intre în grădina nemuritoare a lui Dumnezeu, dar aiurelile ei nu voia să le creadă și altcineva și ea nu izbea cu ele pe nimeni în moalele capului și în numele lor nu băga pe nimeni în groapă, așa că ele n-aveau gust sărat și nu miroseau a crimă și nimeni

n-o putea bănui c-a ucis măcar un puric, nu ca pe tine, Moise... De tine și fiul tău Ilarion se îndoiește și eu cred că Anita a dispărut fiindcă și ea a fost cuprinsă de îndoială. Moartea lui Horia a lăsat toate întrebările lui fără nici un răspuns, așa că n-o putem lua ca o sinucidere, cum o vrei tu și alții, așa cel puțin crede Don Iliuță. Și Anita n-ar fi avut nici un rost să-și ia zilele, chiar de se-ndoia de ceva, ea era foarte tînără și voia să cunoască pînă la capăt acele fapte ale neliniștei sale și cineva n-a lăsat-o și astfel moartea ei nu poate fi luată ca un răspuns al ei la descoperirile ei îngrozitoare, să zicem, despre familia ei, adică despre noi doi, fiindcă la aceste descoperiri n-ajunsese, decît la niște întrebări și îndoieli... Deci, ca să-i aflăm cumva cauza pentru care nu mai există, lăsînd la o parte un accident stupid sau o poveste sîngeroasă și pe gustul lui Manoilescu, să încercăm să găsim cauza pentru care dacă ea continua să existe și să descopere un adevăr ce deranja pe cineva, acest cineva i-ar fi retezat cu bună știință, sau dintr-o neghiobie, sau chiar din nepăsare, zilele, să nu-l mai încurce... Să fie și mai clar, Moise : să ne gîndim la Horia : dacă el n-ar fi dispărut, cum s-ar fi purtat el mai departe cu tine și cu alții, și cu mine, cu Anișoara, care ar fi fost drumul vieții lui ? Ori unde-l privești, el s-ar fi ciocnit de Gălătioan, să-l luăm doar pe acesta... Așa cum Anita avea, ca și Ilarion acum, să pună din ce în ce mai multe întrebări. Așa că moartea lui Horia n-a venit dintr-o dorință a lui, crede Don Iliuță, fiindcă de nu considerăm viața lui încheiată atunci și o continuăm pînă azi în ceea ce ea s-ar fi putut continua, prin gîndurile lui și dorințele lui și deci prin crezul ce și-l alesese el și-l urma... înțelegi, Moise ? El s-ar fi dus pînă la capăt pe drumul pe care și-l alesese. Dar tocmai aici zice Don Iliuță că e posibilă pieirea lui, fiindcă Horia a vrut să facă totul pornind de la propria lui viață, băgîndu-se ca un soldat naiv în prima linie ca să dea cu propria sa înaintare un sens victoriei în care credea. Tu ți-ai pus mereu zilele la adăpost și asta voia să și te-ntrebe Anita, nu din răutate, ci ca să îndepărteze o suspiciune venită în joacă și printre surîsuri de la colegele ei : ea mai credea în

frumusețea ta, Moise ! Ea te-ntreba ca să-i dai o certitudine, nu din dușmănie : de ce ai văzut și în întrebările ei nevinovate ceva îngrozitor ? Tot mă întreb dacă nu-i bolnavă conștiința noastră, cum zice spurcatul de Don Iliuță, care nu-i nici chiar așa de negru în cerul gurii cum sînt propriile noastre îndoieli, sau cel puțin ale mele, ca să nu vorbesc pentru alții". „Vorbești vorbe mari, du-te la un doctor". „O să mă duc, Moise. Dar mai înainte vreau să te-ntreb : de ce n-ar putea fi adevărat ce e scris în acele anonime că Anita a fost furată sau răpită, cum vrei, de niște inși care voiau să se răzbune pe tine, sau pe mine ? Așa, fetița ar mai avea o șansă că este în viață și că poate fi salvată. Dar tu taci, nu spui nici procuraturii și nici poliției și nici mie nici un ins care ți-ar putea face un rău. Ca să dovedești că în viața ta n-ai făcut nici un rău. Și eu încep să te-nțeleg, așa și crezi, că ești nevinovat, deoarece te crezi cu cinci capete, sau cu șapte : și te simți astfel fiindcă ești nebun. N-ar avea nici un motiv Tică să se răzbune pe tine ? Bine, el vrea să te prindă în laț, dar soru-sa ? Ea e prietenă cu Ilarion și-o cunoaște pe Anita și foarte ușor putea să plece cu ea într-o plimbare și s-o ducă să zicem într-o casă chiar din Cîmpuleț și s-o închidă în pivniță sau în pod... Nu vrei să dai nici un nume de ins ce-ar putea să se răzbune pe tine, oare ești într-adevăr atît de curat cum vrei să te arăți ? A, taci, ca răpitorii să nu se sperie și să-i facă Anitei vreun rău ? Și lași să se creadă ce vrea Manoilescu, povestea cu Francisc, ca naivii ce-au furat-o pe Anita să fie liniștiți și să fie luați prin surprindere și ca din oală" ? Ori taci ca să ascunzi o zi neagră din viața ta și să nu le dai prilejul acestor inși ce vor să se răzbune să o dea în vileag ? Ori taci ca să mă pui și pe mine pe gînduri și să mă-ndepărtez de ce în ce mai mult sînt sigură : că nu ești nici acum sincer și că nici n-ai cum să fii din moment ce Anita..." „Ce-i cu ea ? Ce tot vrei și nu-ndrăznești să-mi spui că s-a-ntîmplat cu ea ? Ori vrei să mă fierbi ca să-ți spun eu ce cred că-i cu ea ? Nu știu". „Sînt sigură că n-o să te schimbi, Moise. Și, totuși, am și eu nebunia mea, nu degeaba m-ai trimis la doctor... Da, da, he, he, bărbate, ești într-adevăr ca un

sfinx, îți mai lipsește nisipul în jur și pustiul nemărginit și singurătatea, eu tot te sîcîi și nu vreau să pricep c-așa ești și așa este și adevărul tău, cu atîtea fețe și cu nici una, cu una singură, de nepătruns... Și poate așa sînt și eu, ca orice om de azi, o biată nenorocită neputincioasă pînă în măduva oaselor și incapabilă să ghicesc măcar cine sînt eu și ce-am făcut și de ce, darmite cine ești tu și cine sînt alții... Și totuși eu sînt mai dată dracului, Moise, cel puțin acum, cu Anita... Zvonurile despre vampirul care i-a supt sîngele au fost neroade pînă în ziua cînd s-a stabilit cum a murit... atunci Manoilescu, singurul care crezuse în zvonuri, a strigat : „Extraordinar !" Și ce era extraordinar ? „Era, a zis el fericit, da, era faptul că insul care a lansat zvonurile știa cum murise fata, știa multe și, mai ales, mai ales : știa toate acestea înainte ca ele să fie confirmate de medici, deci prea devreme ! Deci, insul cu zvonurile era criminalul !" El trebuia căutat, dar unde ? „Dacă de el nu putem da, putem da și trebuie să dăm de locul de unde au pornit zvonurile, să căutăm originea lor," a zis îmbujorat și fericit Manoilescu, încît m-am și mirat cît de ușor pot fi unii oameni fericiți și ce lucru ușor e fericirea. Un lucru pentru mine însă e foarte clar, Moise : chiar dacă Francisc se dovedește vinovat, fata pe care a omorît-o el e altă fată"... „Cum alta ?" „Nu e Anita". „Manoilescu are probe" „Să vedem de se și confirmă, și de nu-i o fantezie de-a lui, sau o glumă sinistră de-a lui Francisc, ca să-și bată joc de el și să se răzbune pe el că înainte cu mulți ani Manoilescu l-a găsit spion și trădător de patrie... Dacă e scheletul unui copil luat de la morgă, sau de la facultatea de medicină din Turnuvechi ? Oricum, nu e Anita ! Oare noi, Moise, nu trebuie să cunoaștem ce facem și cum trăim și pentru ce trăim ? Oare doar trebuie să nu ne pese de ce se-ntîmplă cu noi și să ne lăsăm duși de zile ca de o apă și să fim fericiți în această dulce nepăsare, oare nu trebuie să ne-ntrebăm nimic și să ne vedem de somnul nostru și să credem că orice facem facem bine ?" „Ce vrei să spui ?" „O să-nțelegi dacă o să vrei, dar n-o să vrei". „Atunci de ce tot mă pisezi la cap ?" „Pentru că

tot nu te interesează. Însă trebuie să afli că eu am înțeles". „Ce ?" „Destule, și printre ele și de ce a trecut lîngă Dumnezeu domnișoara Caramalis". „O smucită". „E simplu așa, nu-ți convine ceva : e o tîmpenie ! zici". „De cînd a murit Anita, nici nu se mai ferește să intre în biserică : dă slujbe în fiecare zi. Moartea ei a zăpăcit-o de tot. Chiar ieri a plătit slujbe la toate șapte bisericile din Cîmpuleț și din satele ce țin acum de Cîmpuleț". „Ține minte, ți-am mai spus, nu pentru Horia sau altcineva crede ea în Dumnezeu și acum nu pentru Anita crede pe față în el, fără să se mai ferească, nu, drumul ei spre Dumnezeu a plecat de la Marga..." „Găina babei ? A mîncat-o atunci cu Francisc, și-a puiat în ea smerenia și ?..." „Nu găina, iepuroaica". „Are o iepuroaică pe care-a botezat-o Marga ?" „A avut". „Hai, că mor de rîs... E țîcnită, dragă..." „Crezi ?" „E mai șireată de cum arată, mintea ei e mai vioaie decît trupul pe care i l-a dat Dumnezeu, he, he, sau mumă-sa..." „Văd că ți-a vorbit și ție de ispitirea femeii". „Mi-a trăncănit de-o mie de ori, dar cine-a luat-o în seamă". „Să ne-aducem amîndoi aminte de ce zice ea, vrei ? Ea zice ce știa pe de rost, că omul și nevasta lui erau amîndoi goi, și nu le era rușine. Și că șarpele era mai șiret decît toate fiarele cîmpului pe cari le făcuse domnul Dumnezeu. Și el a zis femeii : „Oare a zis Dumnezeu cu adevărat : «Să nu mîncați din toți pomii din grădină ?»" Femeia a răspuns șarpelui : „Putem să mîncăm din rodul tuturor pomilor din grădină. Dar despre rodul pomului din mijlocul grădinii, Dumnezeu a zis : «Să nu mîncați din el, ca să nu muriți.» Atunci șarpele a zis femeii : «Hotărît că nu veți muri : dar Dumnezeu știe că, în ziua cînd veți mînca din el, vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscînd binele și răul.»" După cum vezi, șarpele strecoară o îndoială în sufletul ei : oare ce este binele și răul, oare ce este raiul ăsta de nu cunoști binele și răul și ce faci și pentru ce, oare de ce Dumnezeu ține ascuns acest secret, oare cine sînt ei și de ce trăiesc ?" „Sînt întrebări de muiere nemăritată, ca Anișoara cu vioara, prostioare de-ale domnișoarei Caramalis

care vrea să-și găsească în biblie o scuză c-a dat-o pe tîrfit..." „Numai atîta ?" „Păi acuma mușcă din fructul oprit pe unde apucă și pe urmă-i trage o rugăciune, ce mai vrea ?... De ce se mai îndoiește ea, sărmana ? Ori nu-i vorba numai de ea ? Ce vrei să spui cu șarpele ăsta ? Anișoarei îi place să se joace cu șarpele, și e fericită, s-o ia dracu !" „Ascultă toată povestea : femeia a văzut că pomul era bun de mîncat și plăcut de privit, și că pomul murea de dorit ca să deschidă cuiva mintea... A luat deci din rodul lui și a mîncat". „Cunosc, cunosc : «A dat și bărbatului ei, care era lîngă ea, și bărbatul a mîncat și el !» Numai că Anișoara, neavînd un bărbat, a dat la mai mulți bărbați să mănînce din mărul oprit, și cum e ea harnică și darnică, o să mai dea !..." „Bine, Moise, ea a ales calea asta, dar mai e una : să dormi în pace și să n-asculți ce zice cel care vrea să te-ndoiești și să te-ntrebi. Și mai e o cale și mai sigură ca să fii fericit"... „Care, iubita mea ?" „Să-i zdrobești șarpelui capul cu călcîiul..." „Da, asta e, vorba lui Ilarion, destul de mîștoacă, he, he... Bună, deși n-am mai auzit de ea. Cum zice crainicul de fotbal Victor Tudor Popa ? A fost o partidă suficient de bună. Da, e suficient de bună, he, he, hai să te pup !" „Moise, tu ai omorît-o pe Anita". „Ce legătură are una cu alta ? Anita nu era nici șarpe, era o puștoaică... Nu, nu era și nu putea fi nici conștiința mea... he, he, conștiința mea bolnavă, parcă ai spus ! De-ar fi fost, ar fi trebuit să aibă vîrsta mea, nu ? Ori doar acuma am început și eu să mă-ndoiesc ?... Nevastă, ești surmenată și bați cîmpii cu povești bisericești, o s-ajungi ca Anișoara să aprinzi lumînări la altare".

110

„Am ajuns la convingerea că tu ai omorît-o pe Anita, fiindcă n-aveai nici un motiv s-o faci, așa cum te-ai purtat întotdeauna în asemenea situații... Motivele le-au găsit alții și erau bune pentru ei și întîmplător ți s-ar fi potrivit și ție, însă nu erau ale tale, tu niciodată n-ai știut ce e suferința și ți-a fost în-

diferent pentru ce... Uneori tot din nepăsare ai zis și tu ca ei și-ai vorbit cu vorbele lor : puteai și asta, te simțeai deasupra zbuciumului lor și al lumii lor, rupt de ei și liber să faci ce dorești. Unde începe despicarea firului în patru și căutarea cauzelor sociale, mă rog, și psihologice, mă rog, care te-au împins spre ceva, rîzi : cine își caută o mie de motive și o bază pe care să-și construiască o casă ori (de ce nu ?) o crimă, acela n-are siguranța tăierii dintr-o singură tăietură a unui nod, nu-i un om de acțiune, e un limbut. Nimic nu e mai trecător și mai neimportant decît să te tot moșmonești să găsești o mie de soluții în spatele cărora să te pui la adăpost. Pînă și Anișoara și-a găsit o soluție singurătății sale, o iepuroaică pe care a cumpărat-o de la un pădurar și a botezat-o Marga. Și urechiatei crescîndu-i dinții (a luat-o de pui încă), a început să-i roadă picioarele scaunelor și ale mesei și într-o zi a găsit-o pe scrinul ce i-l dăduse Gălătioan în dar de ziua femeii, cu mulți ani înainte. Fusese luat din casa unui funcționar de bancă ce-o ștersese în Elveția după război, cu amanta, o boieroaică de șaptezeci și trei de ani. Noaptea iepuroaica își încerca dinții în picioarele patului, dimineața o privea de pe pianul boieroaicei negru și cu coadă, la amiază o aștepta în prag și se lăsa luată în brațe de-i aducea frunze proaspete și iarbă și varză și morcovi. Cînd se ducea Anișoara prin vecini, lua și animalul cu ea, cum zicea Don Iliuță, și înspăimîntase mahalaua : nimeni n-avea voie să-i dea un picior în fund de începea să rontăie ce găsea, ori de se urca în pat sau pe masă. Urlau potăile la gard văzînd-o stînd la fereastră și privindu-le cu nepăsare. I-au pus niște copii gînd rău, însă n-au avut curajul să treacă peste teama părinților lor de a se certa cu domnișoara profesoară Caramalis. Dar cînd scrinul a fost desfigurat și pianul scrijelat și cînd vecinii au început să plece în oraș la treburi, de Anișoara venea pînă la ei după un chibrit, și cînd n-a mai călcat picior de om pe la ea prin odaie, din cauza iepuroaicei obraznice care teroriza pe toată lumea rozîndu-le și pantofii și urcîndu-li-se pe genunchi, atunci Anișoara s-a

decis să se scape de ea... Și-a chemat portarul de la școală : „Vino să ți-o dau pe Marga !“ Și omul a venit, dar cînd a intrat pe poartă, domnișoara i-a strigat : „Stai ! Să te ia dracu ! Pleacă, nu ți-o dau ! Tu o mănînci !“ Și portarul a plecat și ea din ușă a tot strigat : „Buzatule, mai bine ți-ai cumpăra niște sandale noi și ți-ai călca nădragii, ardelean veșinos, numai slană ai pe creier. și-ți pute gura a pălincă ! Nu dai nici sărumîna, mormăi, spală-te mai bine pe ochii ăia verzi ca...“ A bodogănit singură ca o babă prin casă toată ziua. I-a dat-o pe Marga poștașului. E foarte curios acest amănunt : Anișoara s-a hotărît să se despartă de Marga și asta însemna c-o dă să fie mîncată, o dă morții : dar a făcut nazuri, a strigat și l-a-njurat pe portarul școlii : adică ei nu i-a convenit călăul acesta, nu-i plăceau ochii lui verzi ca mărarul și gura ce-i puțea a țuică răsfiartă, și că n-avea sandale curate ! Cu astea adică nu era ea de acord (că nu-i dădea el sărutmîna și că mînca slănină cu ceapă), cu astea adică, nu *cu* moartea iepuroaicei ! (moarte ce era decisă), înțelegi ?... „Dumnezeu să mă ierte“, a zis ea rămînînd fără Marga în singurătatea camerei ce se lățea, în singurătatea și liniștea amiezii... Atunci a zis : „Dumnezeu să mă ierte“, și a tresărit, căci numai el mai putea veni în liniștea îngrozitoare a amiezii... Vezi, asta a scos-o din starea ei și-a adus-o spre Dumnezeu, iepuroaica, Marga, nu Horia, și nici baba, și nici cutremurul de pămînt, ce-a spart geamurile berăriei din centru, și nici o altă durere a altcuiva din neamul ei. Dintr-o dată s-a simțit ca un fulg plutind fără rost între pămînt și cer în singurătatea amiezii și a vîrstei sale ajunsă dincolo de cumpăna cînd mai poți spera ca totul să se limpezească într-un echilibru și într-un rost, ca un fulg caraghios : nici Marga nu mai exista să-i roadă mobila desperecheată, nici cine s-o enerveze, dacă nu s-o țină cu picioarele pe pămînt : un gol în jurul și înaintea ei. Marga a făcut-o să zică s-o ierte Dumnezeu și să creadă în el și nimic altceva... o iepuroaică ce nu fătase niciodată și nici nu mai avea cînd, nu un om.“

111 „El știa din orice situație să-și facă un adăpost în care să se piardă și să nu mai fie zărit și numai acel buncăr să iasă în lumină și să rămînă drept țintă, cu atît mai mult cu cît nimeni nu e interesat să-l distrugă. Și în spatele morții Anitei (dacă moartea ar avea două fețe și nu una singură) el ar sta umilit — și stă, știind ce pavăză grozavă este o durere și cum dincolo de moartea unei rude apropiate și a unei copile poți dormi în liniște și la adăpost de orice suspiciune. Și timpul trecînd întotdeauna aduce argumente care să-l acopere și mai bine : Francisc dentistul e vecin cu el, unu ; doi, cel hipnotizat de el a spus cam tot ce era scris în anonime și cam tot ce se desprindea și din zvonurile lansate prin Cîmpuleț. În asemenea situații, fantezia oamenilor întotdeauna lucrează pentru a găsi posibile soluțiile cele mai imposibile : Francisc a luat chipul vampirului, și setea lui de sînge l-a dus orbește spre crimă... Dar cum din construirea momentelor ce-au dus la săvîrșirea omorului nu reieșea că Francisc avea nevoie de sîngele ei ca să trăiască asemeni vampirilor și că nu s-a folosit de el și l-a vărsat în chiuvetă, s-a descoperit că mobilul odioasei fapte era degradarea acestui ins ce făcea pe dentistul și care în sălbăticia sa n-ar putea fi prins și pedepsit decît tot cu ajutorul unei copile în floare, în fața neprihănirii căreia el se cutremură întîi și se pierde... Deci Anita apărea și ca o nadă întinsă, fără voia ei, de cineva ce voia să scape Cîmpulețul de tirania acestui animal fermecat ce înnebunise suplele, și dolofanele, și mironosițele, și nedusele la biserică, și focoasele noastre cîmpulețene... Dar cine voise aceasta nu se mai știa și gura lumii trebuia să caute și căutînd Moise tot în afara acestor căutări rămînea. Anita era acum o pavăză minunată pentru el, cum fusese și Lilica înainte de căsătorie și după... Însă de-aici ar putea să-i vină și lui sfîrșitul, deoarece și Lilica găsise în legătura cu el nu o plăcere, sau nu numai atît, ci un adăpost de unde-l putea privi pe el în liniște. Și chiar de soacră-sa o blestemase și multe femei o ocoleau, și chiar și el o mai lua în rîs, ea, în nemulțumirea aceasta, nu se văicărea și nici către taică-său

nu se căina și nu se arăta batjocorită și nici nu se simțea, căci de la început își închipuise că n-o să fie altfel : și cînd îi răspunsese lui, ce era pe bicicletă, că poate să treacă pe la ea, cum dorea el, ea acceptase și această stare, sau în primul rînd o acceptase și apoi îi spusese lui : da, vino... Și nu crîcnise și nu-l reclamase nici după întîmplarea de lîngă podul de peste Amireș, ba chiar se arătase ea vinovată, plină de capricii și de minciuni, și toată mizeria ce-o umplea de rușine o acceptase în liniște și aproape cu bucurie : fiindcă acum n-avea cine să i-l mai ponegrească pe Moise și nici nu mai era nevoie, acum îl cunoștea. Dar s-a înșelat și-atunci, și numai acum și-a dat seama că nu l-a cunoscut nici atunci. Mi-a zis : „El n-avea atunci nici un motiv să scape de mine lîngă Amireș : doar îmi cîntase în mașină și oprind lîngă pod mă dezbrăcase și mă iubise pe banchetă ca un copilandru nerăbdător și fericit că sîntem singuri și că greierii cîntă în iarbă. Și eu, ca și alții, găsisem că el voise să mă omoare ca să scape de mine și să nu se căsătorească obligat cu mine și să nu aibă copil, și să nu fie forțat, de aveam copil, să mă ia totuși, ori să fie dat afară din slujbă. Găsisem cauze și credeam că-l cunoscusem și mă înșelam : doar pe banchetă părea fericit și nici un semn nu spunea că vrea să nu mai fiu... Și n-a vrut asta, fiindcă întîlnindu-mă apoi cu el și mîncînd împreună acasă ce gătise el nu și-a cerut nici scuze și n-a avut nici o remușcare pentru cele întîmplate... și nici n-a fost supărat pe mine și nici nu m-a urît pentru cele de cîte fusese întrebat. Mă privea mai degrabă cu o mare milă, ca pe o copilă nenorocită, și mă mîngîia pe mîini cu dragoste. Vezi, pentru asta sînt sigură c-a omorît-o pe Anita, fiindcă n-avea nici un motiv. Motivele o să le găsesc eu și le-am și găsit, dar el n-a avut un motiv precis... Cum n-a avut nici pentru Horia Dunărințu... Ce s-a spus erau bănuielile familiei și ale pătîrlăgenilor, argumentele tale sau ale altora, nu ale lui, și pentru asta se simte Moise nevinovat". Dracu să-l pieptene. Poate că noi găsim cauzele unor întîmplări de-atunci în lipsa de discernămînt politic a oamenilor și în secetă și în sărăcia de după război, și în lipsa de în-

văţătură şi în absenţa din Cîmpuleţ a unui proletariat care să ştie ce e democraţia şi pentru ce trebuie să lupte, şi în atîtea alte cauze generale, şi nu vedem că acele lucruri au fost înfăptuite de oameni şi că oamenii sînt nişte fiinţe individuale care pe lîngă mari calităţi pot să aibă şi orgolii şi oameni fiind pot fi împinşi în ce fac şi de nişte impulsuri întunecate izvorîte din mama dracului ştie ce abisuri ce zac necunoscute în ce numeşte Cristoloveanu zestre necontrolabilă şi mîl şi inconştient (şi Anişoara Caramalis, păcatele Evei) şi aşa mai departe. Da, Horia (sînt mărturii că nu o dată) i-a spus lui Moise că (Moise) se bazează pe Carastan şi pe Cicerone Stoica şi pe alţi jandarmi sau notari sau funcţionari moşteniţi dinainte de război şi că o ţară socialistă şi un sat ca Pătîrlagele trebuie să-şi schimbe mai bine din temelie această funcţionărime şi administraţie decît s-o menţină printr-o suspiciune permanentă şi o inchiziţie, fiindcă acest fel de schimbat n-o s-o schimbe la faţă imediat şi lumea şi pătîrlăgenii o să confunde purtarea lui Cicerone Stoica şi a lui Carastan cu ce ei nu sînt... Dar lui Moise nu i-a păsat : „fîs, a zis, nu-ţi plac ţie ochii lui Cicerone !“ „Ceva totuşi l-a enervat : cînd Horia, după o inspecţie la şcoală urmată de nişte vin băut lîngă un miel fript pe cărbune, i-a zis în glumă că e bine ca inspectorii să-şi mai petreacă şi ei, dar de ce nu se aduc şi nişte femei şi nişte lăutari ?... Şi că gluma cu inspectorii n-ar fi fost altceva decît un exemplu ieşit din ce-i spusese Calagherovici lui Gălătioan (cînd acesta se mutase în casa unui funcţionar de bancă fugit la Viena ascuns într-un şlep) : că : de-o ţinem aşa, frate, şi de ne place vinişorul şi să nu ne sculăm decît la prînz n-o să facem altceva decît să construim, adică nu să construim, să reconstituim în Cîmpuleţ un cal de lemn, în interiorul socialismului o lene şi nişte obiceiuri burgheze şi o bunăstare burgheză şi un...“ Şi Gălătioan ţipase : „Noi construim un cal, socialismul e un cal de lemn ?“ „Nu te pripi, n-ai înţeles, nu socialismul, calul e lenea asta, şi vinişorul, şi bijuteriile boieroaicei, şi...“ Vezi, Calagherovici era obişnuit să-şi spună pe faţă ce gîndea şi ce auzea că vorbesc alţii şi au dreptate. Gălătioan s-a făcut alb : „Am înţeles“, însă n-a spus ce-a înţeles şi doar mai tîrziu s-a văzut ce-a înţeles. Acestea ar putea fi nişte motive cu care să explici ce-a fost, dar Lilica zice că Moise n-avea nevoie de motive... el se credea în nepăsarea şi grandomania lui mai presus de toţi şi de toate şi îndreptăţit să facă orice. În faţa unui singur ins simte o uşoară jenă şi o neputinţă de a fi ca el... Francisc ghiceşte cu o săptămînă înainte numerele ce vor ieşi cîştigătoare la loterie. Le scrie pe o hîrtie pe care o pune cu martori într-un sertar ce-l închide cu trei lacăte, trei inşi păstrînd cîte o cheie. Şi el face la circ să se ridice în aer în mijlocul arenei o femeie întinsă. Toţi zic că sînt trucuri. Dar într-o zi a adormit-o la ea acasă pe Anişoara şi zice că a ridicat-o din pat şi-a scos-o pe fereastră şi-a înălţat-o pînă peste antenele de radio : era spre seară şi domnişoara a luat-o spre cer plutind ca un aerostat sau ca un sfînt... Ea zice că Francisc a glumit, a adormit-o doar şi ea a visat că se ridică din pat şi pleacă în zbor prin aer spre lună ca o pasăre. Şi Francisc zice că poate să facă să-i moară duşmanii dacă toarnă sînge de copil în caliciul unei flori. Şi că uneori noaptea el pluteşte deasupra pămîntului privind oraşele şi cum dorm oamenii şi cum fac copii şi se odihneşte spre zori închizînd ochii şi plutind mai departe extaziat şi plin de lumină ca o stea călătoare... Şi cînd ai crede că Francisc minte mai grozav, el parcă te simte şi de eşti în cîrciumă îţi arată o sticlă cu vin pe masa vecină şi-ţi zice : „Uită-te cum se sparge !“ Şi sticla se sparge şi el rîde şi e greu de-nţeles ce e truc şi ce e adevăr... Francisc se laudă că el trece şi prin zid. În ultima vreme însă, Moise e mai liniştit : circarului i s-a-nfundat cu Manoilescu şi deci nu este nici el ce voia să fie şi nu-i în stare să-l ridice cu scaunul pe care stă pe omul ce-l tot descoase : şi nici el nu mai zboară noaptea prin cer, s-ajungă undeva unde să nu poată fi ajuns. Rămîne pe loc, un panglicar lăudăros. Şi Moise surîde amintindu-şi de el. „Lilico, nu-mi mai vorbi de el, ăsta e neserios. Ştii ce mi-a spus ultima dată cînd ne-am văzut ? Că dia-

volul a venit la el : și avea chipul unei călugărițe : și călugărița avea o cruce de aur la gît și cînd s-a apropiat de el i-a zis : Bonjur, dobriideni, iounopot, domnule Francisc. Ce mai faceți, domnule Francisc ? i-a zis călugărița și i-a întins un buchet de trandafiri albi. He, he, eu cred că-i fluieră o bujie, rîde Moise și se simte mai în siguranță, neputința și lăudăroșenia dentistului fiind ca o pavăză și...“

112 „Era o spaimă în el dacă ajunse și la Anghelina să-i citească viitorul în palmă. Ea nu vru, zise c-o încearcă, s-o dea pe mîna miliției, și el zise că nu, și de crede c-o încearcă nu vede nimic și el pleacă, e o neputincioasă. Și Anghelina i-a zis, bine, văd, dar am vrut să crezi că nu văd, ca să pleci, căci ce ți-oi spune nu e de bine și tu ești învățat numai cu binele. Mîndria ei de văzătoare prin zile înainte și înapoi era mai grozavă decît ce-ar fi putut ei să-i facă, și ea știa totuși că nu putea să-i facă el rău cu nimic dacă ajunsese la ea. Și așa și era, chiar de nu era Anghelina vrăjitoare, de el avea nevoie de prorociri era cu sufletul la pămînt. I-a zis Anghelina : o să te ajungă moartea pe cîmp plin cu zăpadă, lîngă tren șuierînd, fugind de toți și părăsit și bătut în toate ca un cîine bolnav și bătrîn la care-i curg urechile. O să ți se întîmple moartea cînd o să i se întîmple moarte și altcuiva, de care ești legat și în ziua aia o să ardă clopotnița din Pătîrlagele ca o lumînare, mînia din ceruri o să pustiască locul unde-ai fost dus la botez și-ai văzut lumina botezului, și de nu mă crezi privește în strachina asta cu apă și spune-mi ce vezi, nu vezi fața ta ? „Ba o văd, a zis Moise, o văd, cum să n-o văd, de mă uit într-o apă liniștită mă văd, de mic, și toată lumea-și vede fața de și-o privește, îmi văd chipul, ei și ?“ „Privește mai bine, că nu mă crezi, i-a zis Anghelina, cască ochii mai bine și vezi-ți chipul în apa asta neîncepută și spune-mi cum e, cum e, nu e cu ochii

închiși, privindu-te pe tine cu ochii deschiși nu-ți vezi fața ta cu ochii închiși, semn de moarte, nu vezi asta. Moise ?“ „Ba da, a zis Moise, se zice c-a zis Moise și-a plecat ca beat de-acolo, sau poate chiar se-mbătase, acolo, ori acolo îl ajunsese vinul de avusese tăria să intre în casa Anghelinei. Oricum, chiar de se îndoi atunci sau mai tîrziu de ce văzu, nu uită ce văzu.“ Lilica zice că acum Moise nu e vinovat, a omorît din întîmplare, n-a voit, s-a enervat și s-a-ntîmplat... dar vina lui e că n-a recunoscut. Ca să nu plătească și pentru cele pe care de fapt le-a făcut, de frică, a ascuns : asta înseamnă sigur că în ce-l privește cel puțin pe Horia Dunărințu — ești vinovat ! — îi spune în față“.

113 „Domnișoară Caramalis, poftă bună la cafea... he, he... nu te uita la mine ca la un diavol... Hai să-ți citesc din horoscop, poate așa mai întinerești, he, he... Ascultă : Ce zici de șarpe ? *Celebrități :* Copernic. Indira Ghandi, Picasso, Frank Sinatra, Ingrid Bergman, Greta Garbo și Jaqueline Onassis. În țările creștine șarpele are o anumită semnificație rea. În Asia este prețuit și apreciat pentru inteligența și simțul lui. ascuțit. Bărbatul-șarpe este dotat cu mult simț și umor. Femeia-șarpe este frumoasă și nu rare sînt cazurile cînd își croiește drum cu ajutorul acestei frumuseți. Cînd în Japonia cineva vrea să-i facă un compliment unei femei, spune : — Draga mea doamnă, ești un șarpe ! Femeia-șarpe este foarte profundă, gîndește mult și adînc. Este dotată cu o inteligență deosebită, uneori filozofică. Poate fi un bun om de știință. Este încrezătoare și are alte măsuri și impresii decît ale sfaturilor și întîmplărilor altora... Are un puternic instinct care o conduce cu mult tact și bun simț. Este foarte decisă, casnică și supusă. Nu suportă situații confuze. Ajută totdeauna prietenii nu cu bani și cu sfaturi și fapte. Uneori depășește limitele, devenind stăpînă de spiritul ei de posesiune și drumeție... Pe

oamenii care-i sînt obligați îi îmblînzești pînă cînd aceștia nu mai pot mișca. Cînd iubește, o face cu toată ființa și continuă să fie geloasă chiar cînd dragostea a încetat de mult. Se prinde atît de mult de partener, încît împiedică orice posibilitate de mișcare doar din capriciu... Șarpele este doar un vînător, în special bărbatul, care exercită o mare putere de seducție asupra femeilor. Șarpele își complică viața cu tot felul de minciuni, apoi își concentrează asupra familiei toată dragostea. Dorește și prețuiește o familie numeroasă. Dorește și prețuiește și metodele de subjugare a oricărui partener. *Relații cu alții:* Poate fi fericit cu bivolul, cu condiția să-l recunoască drept șef. De asemenea, se înțelege bine cu cocoșul, dar vai de porcul care se lasă încolăcit de șarpe ; încet, dar sigur va fi sufocat. De tigru să se ferească, îl va distruge. De ce zîmbești auzind glasul meu oracolicesc, Anișoara Caramalis ? E agramat, pare că n-are virgulele puse la punct horoscopul ce ți-l citesc ? Și ăia bătrîni aveau probleme cu virgulele, de ce n-aș avea și eu... mai ales că nu sînt un savant cu doctorate... Totul e cum interpretezi, o virgulă schimbă lumea cu susul în jos... he, he, de-mi convine mie, da ? Desigur. Dar să-ți dau și datele șarpelui, știu că le notezi... ca să mă combați... 18. 02. 1893 — 06. 02. 1894 Marii ticăloși, după mine, sînt cei ce se prefac în ochii lumii că nu dau doi lei pe o prostie cu un horoscop și totuși acasă îl studiază cu atenție... Tu nu faci parte dintre ei, tu îl notezi ca să te cultivi. Ca să-mi facă plăcere, unii îmi cer horoscopul și se prefac că cred ceea ce nu cred... Pe mine mă mai pot arunca la gunoi, cred ei, eu nu-i pot lovi nici c-o floare, doar gura e de mine... Că eu sînt tîmpit, zic ei, și asta ar fi suficient ca ei să fie mai inteligenți ca mine. Dar cu Tică Dunărințu e altceva : nu vezi că nu pot face doi pași fără să se gîndească la el ? Simplu fapt că el se trezește dimineața și deschide fereastra și respiră îi îngrozește și-i paralizează și cu timpul o să ajungă să vină în fața lui nechemați de el și să zică : da, da, da... Ca să scape de ce e în ei... 11. 02. 1929— 30. 01. 1930. El e mereu pregătit, mereu echipat ca la plecarea pe munte, mereu gata să-și împlinească misiunea...

gata să dea socoteală în fața oricărei judecătorii nu de voi, de noi sau de alții, în primul rînd de el : dacă și-a îndeplinit sau nu măsura pentru care a fost născut și făcut, el e gata să zică mereu : prezent ! Sînt aici ! Asta îi îngrozește pe cine știu eu... Că e treaz și pregătit să răspundă... 15. 02. 1953 — 03. 02. 1954. Eu, care știu toate gîndurile oamenilor (care mă interesează, bineînțeles), ale celor vii și ale celor morți, am să-ți aduc aminte (și de nu-i așa, să mă întrerupi și să mă scuipi) că Horia i-a zis lui Moise : bă, eu nu-ți spun să te-nchini în fața lui Calagherovici, că nu-i biserică, dar de-ai avea încredere în el, cum am eu, ca într-un frate, ca în mine, l-ai prețui mai mult decît paralele ce le iei și mai mult decît bătăile pe umăr ale lui Gălătioan... Și Cala ar fi mai presus decît orice bogăție, așa cum îți este un frate, așa cum îmi este mie, ca un frate... Și prin el te-ai prețui și pe tine, ai fi mai presus în ochii tăi decît orice minciună și orice posibilă avuție sau onoare... 05. 02. 1917 — 11. 02. 1918. Îți amintești ce i-a mai spus ? „Cum poate fi ridicată muncitorimea (și el prin muncitorime îi înțelegea și pe toți aliații ei) la înălțimea rolului ei de factor activ și conducător al revoluției sociale ? Prin organizarea unui partid comunist puternic și autohton, printr-o educație comunistă... Comuniștii nu au interese care se deosebesc de interesele întregii clase muncitoare, Moise, așa că nu-i drept despre Calagherovici să se spună că are altceva în cap... Și de el va plăti, din prostia ta sau a lui Gălătioan, el, care e un om cinstit și deștept, tu, care ești o vită încălțată pe lîngă el, vei fi atunci mai fericit ? Aceasta e întrebarea, a surîs Horia, tu atunci vei fi mai fericit numai pentru faptul că ești un dobitoc ?“ 28. 01. 1941 — 15. 02. 1942. Deci, draga mea Anișoara, scuză-mă că sînt atît de franc cu tine, și cald, bineînțeles... Dreptatea trebuie să fie pe tot locul, și în dreapta, și în stînga, nu numai în gura unora... A, nu te uita așa de urît la gura mea, eu nu fac dreptate pe pămînt, nu am gradele astea, eu doar vorbesc ce știu... Nu sînt chiar un caraghios, știi tu asta, hoțomano, degeaba te prefaci că bat cîmpii... Ticăloșii sînt cel mai mult înspăimîntați de inteligența cuiva,

că-i pune la colț, pe boabe de porumb, în genunchi... De-ar fi cît de cît inteligenți, ticăloșii s-ar teme să mai rîme... Moise a inventat măgăria cu mine și Anita, ca să-și arate în primul rînd că-i mai umblă mintea ca o sfîrlează... Eu merg pînă acolo și spun : ce-mi pune el în circă nu e ce-a făcut el (și dă vina pe mine), nu, n-a putut fi atît de odios... El doar a făcut să dispară Anita, că e maestru în asta... Și ce s-a găsit sînt alte... e altă mîncare de pește. Nu intru în detalii, ca să nu te plictisesc... Evident, eu știu totul... Da, nu mă privi așa, îl apăr, de data asta îl apăr pe ticălos : n-a făcut ce zice c-am făcut eu... Dar el gîndește monstruos, domnișoară dragă... Și el nu-și folosește mintea și toate calitățile ce i le-a dat dracu sau Dumnezeu decît pentru a-și satisface propriile sale vicii... 03. 02. 1955 — 12. 02. 1956. De ce nu-l bleștе Tică ? Nu știu dacă o să mă înțelegi. El urăște tot ce e tulbure, ce e confuzie, întuneric, tot ce e infidelitate în dragoste, tot ce e trădare în dragoste, în prietenie... Confuzia, asta e otrava ce l-a băgat pe taică-său în mormînt, infidelitatea, asta e crima, sau cea care stă la baza ei... Necredința, confuzia... Adă-ți aminte și de Horia : nu i-a zis el lui Moise cînd cu icoanele (și cînd cu boala lui Cala) că trebuie să ferească organizațiile de partid de confuzie... Îți amintești ?... Că trebuie să domnească spiritul de egalitate între membrii partidului, să fie relații bune între organele superioare și inferioare, cele dintîi îndrumînd, dar dîndu-le celor de mai jos posibilitatea de a acționa din proprie inițiativă... Trebuie păstrată democrația în interiorul partidului, amintește-ți, domnișoară... Ei nu vrea să fie confuzii... Din proletariatul român a ieșit un partid care a organizat pregătirea clasei sale pentru cucerirea puterii, pentru a conduce... Asta e ce vrea să înțeleagă Tică, și ce-a gîndit taică-său, ori Cala... Tică vrea să fie sigur, auzind totul și văzînd tot ce se poate, pe pielea lui vrea să fie sigur de ce s-a petrecut atunci... De aceea stă de vorbă cu toți... și intră pînă în gît în toate, el, și nu-i mulțumit cu ce-i cînți tu la ureche, ori Moise, ori chiar Don Iliuță sau Solomon Pexa, sau Sevastița... Dacă năzbîtiile mele de împărat al norilor le crede ? Nu rîde, he

he... Eu oricum i le spun... he, he... Fiindcă eu știu că el nu-l bleștе pe Moise nu din slăbiciune, sau din calcule... Da, e scrupulos, asta recunoști și tu, mulțumesc. Domnișoară, el nu e un orb care ascultă de porunca lui Horia de-a-i face dreptate... În primul rînd, Horia n-a avut cum să-i dea această poruncă... A, glasul sîngelui ! Da, posibil... Dar nu asta e măsura pentru care se simte el făcut, domnișoară, să-și răzbune tatăl... El vrea întîi să-și înțeleagă tatăl și să se înțeleagă pe sine... Zicea Horia, adă-ți aminte : partidul trebuie să fie în stare să realizeze revoluția victorioasă, la sate și la orașe, propria revoluție. Pentru asta s-a luptat, nu ? Și de-i așa, și așa este, Tică ezită fiindcă simte o sete grozavă, o nevoie grozavă de certitudine... Asta e măsura lui, răspunderea ce-o are și-o va avea față de aceste certitudini... Dacă Moise a intrat atunci cu bila într-o noapte tulbure și și-a trădat prietenul (căci trădarea a fost înaintea crimei), a deraiat, umanitatea a luat-o razna : și trebuie adusă și pusă la loc ! Nu Moise, neapărat, ci lumea, domnișoară, lumea să revină în matca ei, toată... Tică nu e un papă lapte fără tăria de-a-l arăta cu degetul pe Moise... E vorba de ceva mai mult aici, de propria conștiință, a lui Tică, de răspunderea ce simte că o are... Să te ferești, domnișoară, de credința celui care crede, ea e sfîntă și ea nu e ca a dumitale, în sfinți, nesfîntă, nesfîntă, fiindcă dumneata (vezi că sînt politicos și nu-ți zic acuma tu) crezi în Dumnezeu acuma deoarece n-ai curajul și nu-ți mai dă nici mîna să nu i-te închini lui, cum te închinai altădată lui... he, he...“

114

„Boieri dumneavoastră, viața este un fluviu misterios și necontenit care trece prin secole nebuloase și ea nu trebuie legată nici o clipă de moarte, ci de acel început fără sfîrșit care este eternitatea. Cum mă vezi și cum te văd eu, după această discuție cu tine, o să mă ridic cu un nor plin de trăsnete și fulgere care o să întunece Cîmpulețul și pe această fur-

tună, nevăzut de nimeni și nici de tine, mă voi duce în Mexic la piramide și voi trăi acolo o sută de ani ca să mă mai odihnesc după tot tămbălăul de-aici. N-am să mor, puteți s-o întrebați și pe Sevastița, ea numără pe cei ce vin și pe cei plecați de-aici și care nu sînt morți, fiindcă ea știe că nu există moarte (oamenii doar dispar din ochii noștri, ne părăsesc scîrbiți de *gloria* abjectă a unui ins ca Moise, ce și-o și merită). Chiar cînd sînt duși unii la groapă și cetiți și jeliți, Sevastița știe că ei dacă devin pămînt și-i mănîncă viermii și se zice că mor, moartea lor e doar ca un ochi de lanț într-un lanț, ca un belciug, ca o dîră neluminată în acest fluviu misterios, care este viața. Doctorul Cristoloveanu, nemulțumit doar cu ce-a citit și auzit c-au experimentat alții, a cîntărit și el o babă înainte și după moarte și n-a găsit nici o graniță în greutate... și ai mai putut afla și de la el că și după ce într-un om s-a coborît moartea unele organe din el își mai păstrează vitalitatea și ar fi greu deci de tras o linie sigură între viață și moarte. De ce-ți spun toate aceste povești ? Fiindcă știu că ele îți sînt cunoscute și nu te *interesează*. Tu vrei să afli doar cam pe unde este acea graniță, labilă desigur, dintre adevăr și minciună. Nici umbra omului nu e toată ziua la fel, și după ea nu-l poți judeca : dimineața, cînd răsare sfîntul soare, umbrele sînt mai lungi, ca și cînd apune : umbrele se preling pe pămînt *departe*, atunci, ale aceluiași ins. Minciuna are și ea picioare lungi. Baba a bolit cîteva săptămîni, și Vasile a văzut cum în fiecare zi se făcea mai pămîntie și cum moartea intra în ea lent, trăind, de vrei, destul de pașnic cu toate procesele vitale... Dar adevărul ? mă întrebi tu mereu. Aici zici tu că ai o datorie și încerci să afli granița mișcătoare și nesigură, care totuși e graniță !... Ce pas există între viața vie și viața moartă mai puțin te interesează. (Și ca să fiu sincer, tu nu mă iei întotdeauna în serios.) Briceagul e mort, șarpele e viu și umblă. Dar mai sînt tot felul de fluturi și de lemne și de măgari, e plină grădina lui Dumnezeu de felurite creaturi. Și mai sînt, după Cristoloveanu, și microbii, și virusurile, aceste misterioase firi-

mituri unde pragul dintre viu și mort nu există. Dar noi oamenii nu sîntem niște asemenea, hai să le zicem, atomi, mîrîi tu și vrei să arăți că ai o datorie și că și omul are o misie pe pămînt, nu cum crede Ghenadie, că n-are nimic de făcut în lume... Eu spun că pămîntul și stelele își văd de drumul lor, după legile lor preferate și pe care puțini le știu și într-o foarte mică măsură. Mașina asta a lumii funcționează bine și atîta timp cît și viitorul este ca și trecutul o continuă mișcare și rotire, nimic nu se pierde și nimic nu se creează, totul (cum au și decretat un francuz și un rus) se transformă : și, deci, zic eu, universul este *etern*. Eu îmi permit să fac această afirmație fiindcă eu cunosc și realitatea ce se găsește dincolo de realitatea pe care tu și alții o știți. Să ne coborîm nițel pe pămînt : Moise n-o iubea pe Anita și nu se juca decît rar sau deloc cu ea : considera că nu e a lui, că e făcută cu altul. Din clipa morții ei, a început să se uite la fotografiile ei și să-i pună la masă farfuria cînd mînca el cu Lilica, ca și cum o aștepta să sune la ușă și să intre în fugă lihnită de foame. O iubea, îi pomenea numele la telefon, își amintea seara de ea înainte de culcare : cum nu se spăla pe dinți cînd era mică... Și această purtare l-a emoționat pe Ghenadie Manoilescu : uite, zicea, așa sînt inșii mai duri, nu-i arătase că ținea la ea, o iubea în ascuns. Rahat. El o iubea acum ca să arate că nu el a ucis-o. Și Lilica l-a dibuit, tîrziu, e drept... Și să revin la prostul de Manoilescu : ce-a înțeles el din ce-am spus eu că nu se pierde nici o picătură de energie în universul acesta perfect (care totuși se transformă mereu și se naște, nu, se autogenerează mereu) ? Că omul (și el se gîndea la Moise) n-are atunci nici o vină ! Dacă așa se brodesc să fie stelele deasupra și dedesubtul lui și să-l pună să facă și ce nu vrea, ce vină are ?... E drept, în nesfîrșitele mele rostiri am vorbit și de așezarea stelelor și despre faptele unora : dar de ce ia el doar ce vrea din lunga mea limbuție ? Dacă totul se trage din întîmplătoarea așezare a stelelor și Anita de-aici s-a născut și a pierit și nimeni n-o să-l poată vreodată *explica* pe Moise și de ce el la moartea fetei sale s-a comportat așa și nu altfel... Așa s-a-n-

tîmplat să se poarte, așa au dat bobii, bobii ăia de sus ! El vrea să-l scape astfel pe Moise de orice răspundere, fiindcă nimeni n-are vreo răspundere sau vreun rost în lume, dacă mașina asta a lumii de care vorbeam eu își vede în continuare de legile ei perfecte. Punct. Dar legea aceasta minunată pentru el, el o folosește doar în ce-l privește pe Moise. Aici sînt de vină stelele și e bine ca nimeni să nu caute să explice nici ce s-a petrecut la podul de peste Amireș cu ani de zile în urmă și nici cu Anita. Dar cînd e vorba de mine, el e foarte concret și decis și cu picioarele pe pămînt ! Ei, vezi, Tică, pentru asta țin eu la tine și vorbesc cu tine : pentru că prin dovezile precise ce le-a adus el despre mine și Anita tu ai văzut un lucru extraordinar : cît de mult putea un om ca Ghenadie să mistifice adevărul și să ofere probe *valabile* (ce erau false) care puteau fi luate de miliție și de procuratură drept de netăgăduit... Ai *descoperit* un lucru teribil : *mecanismul* minciunii, care și în cazul lui Horia a dat niște roade minunate. Și ce energie grozavă a cheltuit băiatul ăsta (ca să-și ia niște bătăi pe umăr și niște examene, și încă ceva, he, he), cum le-a *ticluit*, cu ce fantezie !... Și toate vin din *frica* lui de a se atinge de Moise. Eu aș zice că ăsta e verișorismul, dar tu n-o să-mi dai voie să fac considerații personale despre politică, așa că mă opresc aici. Gîndește-te la *precizia* minciunii : cum am coborît eu din tren, cum am ademenit-o pe fată cu jucării și bomboane, ce *culoare* avea geamantanul de mucava. Și *martorii*, ce minunat i-a găsit ! El e zăpăcit de libertatea cu care Moise întotdeauna a făcut ce-a dorit : căci întotdeauna și el a vrut să fie liber, să fugă de sărăcie, să aibă o haină fără petece la coate, a visat și el de pe cînd trăia Butiseacă să se scape de orice mizerie, să se elibereze de orice mizerie, a visat și el, înțelegi ? ! Și nu vede că Moise și-a împlinit acest vis dînd cu barda și că el și-a cîștigat această libertate făcînd numai măgării, numai rău... Lui Moise nu-i pretinde nici o *justificare* pentru ce face ori a făcut, numai mie, aici e măgar și prost ! Cum să măsori lumea cu două cîntare ? Pe ageamii îi mai duci de

nas, dar odată și-odată tot înțarcă bălaia ! Eu știam că el descoperă probe mincinoase, însă n-avea nici o greutate părerea mea, eu sînt pentru mulți un mincinos și un nebun care trăiește cu capul în nori. Și e bine că tu ai înțeles acest mic mecanism (scuză-mă că folosesc un cuvînt tehnic, e însă și ceva tehnică aici), și că n-o să taci, și că o să vorbești nu doar în numele tău, ci și în al lui Dunărințu, care nu mai poate vorbi și care și el l-a descoperit și pentru că l-a descoperit i s-a închis gura cu pămînt. Cînd Ghenadie descoperea de zor ce măsele am mai scos eu la niște tîrfe, m-am dus într-o zi la Sevastița și-am găsit-o punînd într-o strachină lapte la rădăcina dudului pentru șarpele casei ei și-am întrebat-o privind luna ce rămăsese pe cer : oare ziua de ieri nu s-a terminat ? N-aveam vreo teamă pentru mine, oricînd mă pot face nevăzut, nu-i o problemă ! Și știu și viitorul. Însă tocmai și această nepăsare a mea putea să mai încurce mințile oamenilor, și dovezile lui Ghenadie că eu am ciopîrțit cadavrul ei puteau să-l scoată pe Moise de sub lege și să-l scoată ca pe-un sfînt, curat și luminat, infailibil... Asta e guguștiuceală, dar tac. Pe Moise, care a născocit o etică, he, he, un fel de a fi ce nu se dă în lături, din contră, de la tromboane și anonime și memorii și folosește orice ca să-i meargă bine și să scape de mizerie, și nu se dă la o parte nici de la crimă, ca să scape de orice răspundere și să fie *liber*, pe un asemenea guguștiuc împuțit el era gata să-l scoată ca lacrima, infailibil ca papa și intangibil ca Dumnezeul Anișoarei : fiindcă vede în el ce n-a reușit el să fie, insul cel mai liber și mai fericit ce-a existat vreodată... Și Ghenadie e un guguștiuc, însă ce folos dacă numai eu știam ce pasăre este ? El trebuia dibuit cu ochiul și cu urechea și pe căile pe care se poate deosebi o pasăre de alta, altfel rămînea necunoscut, lumea nu recunoaște decît doar ce poate și ea înțelege și cunoaște, și de mine ar fi rîs de le-aș fi spus (cum au mai și rîs în ignoranța lor) că pentru mine imposibil nu există și eu știu... Spune și tu, chiar par neserios ? A, desigur, asta și vreau uneori, să mă mai distrez, însă... Tică, e

importat ce-ți spun : Lilica a descoperit singură, cu ochii și urechile și mintea ei simplă de muiere, că Moise și-a ucis fata, ca un fel de Irod ce și-a omorît propriul copil vrînd să-l ucidă pe Cristos. Anita știa totul... Nu mă privi așa, m-aș simți jignit să mă consideri un simplu muritor care se mai pricepe la suflete, unul mai răsărit în ale psihologiei, unul care observă și... nu, zău, psihologia e o roabă care are roata din dovleac, eu sînt altceva, nu te-ndoi !"

115 „Și dacă te uiți bine, sau mai bine, observi că Moise n-a putut niciodată să se ducă mai departe de Turnuvechi, s-a tot învîrtit între Turnuvechi și Malovăț și Branițe și Cîmpuleț, dar n-a putut ieși din raionul ăsta, ca un cal ce nu poate sări dincolo de pătratele șahului pe care sare mîncînd pioni și regi și ofițeri în dreapta și în stînga, în sus și în jos, fără să aibă libertatea de a sări afară din acest joc pătrat și în pătrățele decît în clipa cînd crapă și el mîncat de alt cal sau de un pion sau nemîncat de nimeni, cînd regele e mîncat. Era ca într-un ceas din care nu putea ieși, Moise, și tot ce încîlcise el cu Lilica și Horia și Don Iliuță nu putea să mai desfacă. Și de-abia acum, fugind prin zăpada albă spre trenul care voia să-l ducă oriunde și să-l scoată de-aici și să nu se mai întoarcă aici, își dă el seama că nici cu ea nu reușise să se înțeleagă și să se destăinuie și să nu fie străin de ea, dacă îi făcuse și un copil, sau putuse să-i facă după atîtea zile și nopți de stat împreună... Fugea prin zăpadă spre tren și-și amintea că numai înainte de război mai fugise cu adevărat prin zăpadă și simțise în ghete umezeala iernii și numai atunci și în război plecase din aceste locuri, căci de-atunci chiar de plecase în altă parte, la munte, într-un concediu sau la băi, el tot nu ieșise cu gîndurile din cercul ăsta dintre Cîmpuleț și Turnuvechi și Branițe — și acum voia să rupă acest hotar și să se ducă dracului oriunde, chiar

de-ar muri, cît mai departe, dincolo de iarna asta care-l înfunda în zăpadă ca pe-un om de zăpadă de nu se mai recunoștea în albul ce cădea ca un potop pe cîmpia ce n-avea margini."

116 „Cînd se apropiase bicicleta de ea prin fața fabricii de cuie, auzise claxonul de departe și văzuse roțile cum se învîrteau fără grabă și închisese ochii de teama obscură că ultima dorință pe care desigur Calagherovici nu i-o ceruse (dar ar fi avut tot dreptul, de-ar fi avut și puterea pe care i-o luase boala și depărtarea dintre ei, în metri, distanța dintre cabana de vînătoare și Cîmpuleț, și neștiința ei că se afla acolo) putea să n-o împlinească, de Moise nu se oprea și-și vedea de drum : dar bicicleta își încetinise mersul, și ea simțise atunci că soarta care poate era chiar în roțile și spițele și ghidonul acelui cal de metal își încetinise mersul ei nepăsător și orb și-i oferise șansa de a fi otrava sau trenul sau securea care să-i vină vinovăției ca o plată meritată și astfel somnul bărbatului ei să fie lin și să nu mai rătăcească noaptea nedormit nici Horia și nici altcineva, ea fiind mîna care să picure vitriolul în ochii vinovați și sterpi și să apese pe trăgaci și să îndrepte glonțul spre inima sau spre țeasta plină de muci a vînzătorului, să fie ea deci mîna și cheia răzbunării."

117 „Eu, Francisc, care am patru țîțe pe piept ca o vacă și pot de vreau să curgă din ele lapte și să țin la piept copiii și să le potolesc foamea, îți spun că pentru Moise nu exista nici un motiv să-și omoare fata și nu exista nici un pretext pentru un om normal să întindă mîna și să facă o faptă atît de îngrozitoare, însă trebuie să-l cunoști pe acest ins cu corn în

creștet ascuns sub păr ca să înțelegi că el într-adevăr atunci n-a știut de ce-și plesnește peste față și omoară singura sa fiică, n-a știut și a făcut totul fără să realizeze *vinovăția* faptei sale : el s-a învățat cu ideea spusă de Anișoara Caramalis că trebuie să ducă lumea în țara unde curge lapte și miere și nimeni n-are voie să ridice glasul și să cîrtească. Patruzeci de ani a durat drumul în deșert al lui Moise, plecat din Egipt, și cînd adunarea odată a început să țipe și poporul a plîns în noaptea aceea, Domnul i-a vorbit celui ales că trupurile lor vor cădea în pustie și de moarte năprasnică vor fi loviți cîrtitorii. El avea nevoie de o mulțime tăcută și supusă și fără voință ca să-și execute puterea ce i se dăduse și voința ce-o avea de la naștere. Toți trebuiau să împlinească poruncile date și să-și aducă aminte că Domnul de i-a lăsat să sufere de foame și de sete a vrut doar să-i încerce și să le cunoască pornirile inimii și să vadă de păzesc sau nu cuvintele sale. Îi aștepta o țară bună, cu lună, cu pîraie cu apă, cu izvoare și cu lacuri, cu grîu și orz și vii și smochini, cu măslini și cu miere, unde vor mînca din belșug și nu vor duce lipsă de nimic. Dar să ia mereu seama să nu li se umfle inima de mîndrie și să uite cine i-a scos din țara Egiptului, din casa robiei și să nu zică fiecare în inima lui că tăria lui și puterea mîinilor lui au cîștigat aceste bogății, căci vor pieri. Din bolboroselile Anișoarei trebuia reținut un sîmbure de adevăr, că Moise n-avea nici o justificare a faptei sale și că nici o cauză și nici un interes al nici unei persoane sau al revoluției nu i-o cerea, sau al poporului, sau al țării : dar aici e și explicația : el se socotea îndreptățit să dispună de viața celor din jurul său și să nu dea socoteală, căci și pînă atunci tot așa se și comportase, după bunul său plac. Povestea lui Horia e prea îndepărtată pentru mulți și nesigură, dar să ne-amintim de cum se-nchisese el în casă cînd aflase că Lilica se-necase în Amireș și cum asculta plăci de-ale Mariei Tănase cu cîntece de jale și *suferea*... Și voia să se și știe că suferea ascultînd bocete și colinzi în fața patului unde ea dormea de obicei la el. Ori era cabotin că stătea acolo umflat și cu ochii împăienjeniți de nesomn, ca să-l vadă vecinii

și Vînturache, ori nebun, inconștient... Altul ar fi fugit la mama dracului și n-ar mai fi ținut ochii beliți pe fotografia ei : și el rămînea nemișcat, să se pătrundă parcă de durerea *absenței* și morții ei (moarte care era prezentă acolo prin fotografia și cîteva țoale de-ale ei). Și uitase că pînă atunci obișnuia s-o lase pe la cabane dimineața singură și să plece fără să plătească, știind că ea n-are bani, să se descurce și poate să-și găsească un bărbat s-o întrețină și s-o rupă cu el... O umilea și-i chiar și zicea : „Poate se-ndură vreun turist și te-agață ! Pune-ți rochița aia cu buline, că-ți stă mai gigea, he, schimbă-ți și combinezonul să miroși mai tînără...“ Tot spera s-o apuce disperarea și să-l lase. Însă ea s-a ținut de el, începuse să-l învețe : și cînd el n-a plîns aflînd de moartea Anitei, ea nu s-a mirat, Moise era un om care nu știa ce-i aia *suferință*, durerile lui erau întotdeauna numai de burtă și de șale, cînd ploua și-l strîngea de oase reumatismul. Plînsese și pe scările casei ei cînd cu Amireșul, și Anișoara întîmplător îl și pozase și existau fotografiile ca o dovadă ? Pentru ea nu, el n-avea sentimente nici cît o babă, el nu cunoștea suferința și de-aici venea și teribila sa siguranță : că nu se simțea *vinovat* niciodată. Dar orice lucru perfect are o hibă și Lilica pornise de la această siguranță a lui să-l bănuiască de... Fiindcă el era atît de plin de el încît era surd și la cicălelile Anișoarei că îmbătrînise și n-avea să treacă Iordanul și că după atîta drum nu i-a mai rămas nimic decît pustiul din inima lui, și că după ce-și pierduse prietenii și la unul îi luase și nevasta, de se uita în jur nu găsea decît disprețul ei și scîrba ei și o singură privire mirată și încă neștiutoare, Anita... El rîdea ca de niște bancuri ieșite din gura unei scrîntite întru cel de sus și într-adevăr nu vedea în ochii fetei singura privire limpede și de dragoste, pentru că nu-l interesa nici măcar nevinovăția ei. El se mulțumea cu propriile sale păreri. Era încîntat și se tot lăuda la beție cum o plînsese el pe Lilica ascultînd colinzi și bocete pe plăci, lăcrimase și-i curseseră mucii de durere : adică, vezi doamne, suferința sa fusese și era ceva *extraordinar*, nu ca a oricărui terchea berchea, un lucru excepțional, nu

un macademaca. Și tot povestea de fachirul (Costică Brezoi) care bea lapte și-l excomunica nedigerat într-un lighean. El nu era adică precum Costică Brezoi. Și-i plăcea grozav de acest prieten al meu și mă invita deseori cu Costică la cabana de pe muntele Plopilor și ne dădea să mîncăm bine și-l ruga pe el să facă acel număr celebru al său pe care nu-l putea în public să-l execute, oricît de fachir ar fi fost el (ca și pe cel cu laptele) : și Brezoi cînta imnul regal din fîsîituri și Moise leșina de rîs. E un ins care mai greu se dă de gol cînd trece printr-o întîmplare ce pe alții i-ar umple de spaime și de jale și de lacrimi : la veselie însă nu se stăpînește și de fachirul din Lăzăreni ce învățase de mic mîncînd fasole să distreze prostimea se zguduia de rîs. Dar în hohotele lui și în veselia lui era o furie turbată și o disperare nu doar pentru că nu-i mai rămăsese altceva după o viață de om de făcut decît să se bucure de năzbîtiile unui fachir și nici pentru că în ciinoșenia sa i se fîlfîia de orice altceva (și chiar de muntele cu care-l bătea la cap Anișoara), cît datorită valului nou de oameni ce nu-l mai știau și singurătății ce se căsca în jurul său ca o mlaștină duhnitoare și acestui timp nou ce nu-l mai recunoștea, avînd alt chip decît el, avînd o înfățișare omenească : și împotriva acestei ponderi (ce se și recunoștea) cu chip uman el nu mai avea decît să rîdă pînă i se uda cămașa în spinare, fiindcă nu mai găsea nici o mînă care să-l apere și nici o iluzie care să-l mîngîie. Pînă și Lilica nu mai era oaia blîndă și sluga care-l ierta pentru orice înjurătură și se trezise în ea un fel de arțag că nu e doar burta în care el să-și verse vigoarea și nici un obiect al egoismului său de bărbat : și tocami ea începuse cu un curaj nesăbuit să-i spună în față că e vinovat de moartea Anitei, și ea îl trădase, ea în care avusese totuși încredere și uneori ca să nu fie singur și străin în casă împărțise cu ea o nedumerire. Era totuși un tip puternic dacă vedea cum piere și desfrînarea care-l mai fascinase cu obiceiurile sîngelui și nu se prăbușea și mai avea gîlgîitul acela de rîs rînjit și furios ; dacă nu se lăsa înfrînt, cu toate că nici o iluzie nu-l mai cutremura

și își cunoștea minciuna și boala bătrîneții și neputinței sale ; dacă-și cunoștea și degradarea morală și crima și inima de cenușă și fără nici o speranță și apa Iordanului pe care n-avea s-o treacă. Toate acestea parcă nici nu-l atingeau, ca laptele mațele lui Costică Brezoi : era formidabil cum nu se clintea sub ele și nu-și pierdea mințile și-și păstra luciditatea drăcească, să rîdă și să meargă mai departe... Dar unde ? Anișoara îi spusese, pe muntele Plopilor, cu Gălătioan de față, să privească țara Canaanului, fiindcă el va muri și va fi adăugat la poporul său : „Tu vei vedea doar de departe țara dinaintea ta, dar nu vei intra în ea, pentru că ai păcătuit în pustia Țin, lîngă apele Meriba..." Spre ce viitor să meargă dacă și viitorul plăsmuit într-o noapte din bucuria și sudoarea lui și a ei venise spre el întîi blînd și gîngăvit și apoi cu cît creștea și treceau anii, mai plin de întrebări și mai tăios ?... și atunci nu putea întreba : pentru ce să ai copii, sau să mai încerci să ai, pentru ce să încerci să dai viață dacă viața vine spre tine oarbă și străină și neiertătoare, dacă ea n-are sens sau singurul ei sens este să intre în matca ei și să nu-i pese de tine ? Sevastița i-a și prorocit că va avea un copil și că astfel chiar din sămînța lui va veni cineva și-i va spune senin cine crede lumea că este și-l va întreba care-i adevărul și el altă cale nu va mai avea decît să răspundă încercînd în ceasul din urmă să recunoască o vină, ori ca Irod să taie cu sabia gîtul vlăstarului ieșit din acea negură a nopților sale și a sîngelui său. Nu putea să ia în seamă o babă ca Sevastița și să nu behăie, așa că Lilica e mai sigură că el, înainte de-a-i pune Anita vreo întrebare, a fost văzut, măcar cu o clipă mai devreme, cu cineva ce nu dorea să fie văzut, probabil cu o muiere, dezbrăcat, așa cum nu-i stă bine unui părinte să apară în fața odraslei sale. Anita a plecat după zahăr și a trecut pe la biroul oficiului de turism al tatălui ei, din piața Mihai Viteazul, și fără să bată la ușă a trecut prin toate încăperile de la poartă pînă la etaj să-l întrebe ce era adevărat în ce o tot cicăleau la școală colegele ei și l-a găsit desculț și cu ființa care a mai avut timp să fugă în camera alăturată cu hainele în brațe...

Era spre seară și birourile erau închise pentru lume, și nici Anita nu obișnuia să treacă pe la tatăl ei : dar nu-i ajungeau banii rămași de la zahăr să-și cumpere biscuiți, sau... Și intrase să ceară de la el... Și din neglijență și din supărare, c-a fost surprins (nu încuiase ușa), i-a tras o palmă... Și-apoi a ascuns-o, să nu plătească, și să nu-și piardă galoanele, și să nu-l știe Lilica, ultimul său sprijin, zice Lilica... „Asta ajunsesem, i-a spus ea, niște ticăloși care aveau o convenție, să rămînă împreună : și tu ai trădat și această legătură, nu omorînd fata, ci ascunzîndu-mi ce-ai făcut... Fiindcă, Doamne dumnezeule, ce se-ntîmpla dacă-mi recunoșteai ?... și erai *cinstit* cu mine ? Și arătai că mă iubești, dar ai făcut o prostie ? Aveam eu curajul să te denunț ?“ Pînă și Anișoara găsise o cale de ispășire a ce făcuse, închinîndu-se lui Dumnezeu. Credința ei în Cel de sus venise din această zăpăceală și învălmășeală în care și din care nu se mai putea descîlci, din pierderea pînă și a ultimului animal (ca un blestem), din neîncredere și absența de la toate și din dorința ce urla în ea de a se mărturisi la cineva fără *probe* adevărate și fără martori : din dorința de a se spovedi și a fi crezută fără probe... Și Dumnezeu era mare și bun și rugîndu-se lui se scăpa de păcatele care altfel ar fi trebuit s-o înfrîngă și de-avea puțin obraz s-o... Ori așa, după orice vină, se ruga și moartea ce-ar fi trebuit să-și fi adunat și vechile ei argumente și s-o ducă în laț, mai era încă o dată învinsă : și din înfrîngere în înfrîngere, ea nici nu mai exista, moartea, și Anișoara, prin Dumnezeu, se vedea trăind veșnic... Era o soluție, cum și Lilica își găsise una, să ispășească prin jalnica ei aventură clipa cînd zisese da și n-avusese tăria să termine atunci, și apoi tot amînase ce voia... Înfrîngerea omului cu corn ar fi fost o salvare nu doar pentru ea și pentru cei duși și pentru memoria lor, ci mai ales pentru adormiții ca Ghenadie, sau nepăsătorii, sau fricoșii, pieirea lui era necesară ca o apă ce cară și curăță zoaiele, ca un triumf al onoarei lui Horia și Calagherovici și ca o dovadă că omenia nu e o pasăre singură și săracă între alice și hăitași plătiți. Și

mai mult decît că se-ncurcase cu acest ciot becisnic, văzuse cum chiar ea îi înmulțea neamul, cum i se umflase burta ca o bășică din care putea ieși un om, dar și un paianjen... Numai un împăiat ca Ghenadie poate să spună cum ar bea apă că viața nu are în vedere nici un scop și că ea apare cum dau bobii și că ea se reproduce tot cum dau bobii și este în așa fel alcătuită că nimeni n-o poate opri sau modifica, e ca și lumina care nici ea n-are nici un rost, un joc de întîmplări... Ori Lilica știa că nu dintr-o întîmplare ajunsese borțoasă și nici din vînt. Dar ce să spună și cui și de ce că ea își alesese această cale și că pusese de la început între ei ura ascunsă în toate îmbrățișările și în aventura ei cu un monstru pe care din șosea, cînd a zis da, a și început să-l vadă ca dat cu parfum (și apoi să-l parfumeze mereu ca pe-un closet), ce să spună ?... Și el, ca un ghiuj singuratic, trăind dus de inerție că mai este cine era (și într-adevăr dovedindu-se că de nu era ce fusese putea fi), părăsit și respins de prieteni și de propriile sale balamale și deci de propria sa biologie, intrase în această aventură, pe care el o stîrnise, încercînd cu disperare să mai realizeze măcar așa *ceva*, și nu-i reușise nimic, decît să-i pună capăt ultimei speranțe născute chiar din stirpea sa blestemată... Și ea trecuse peste noaptea de la Amireș și se căsătorise cu el ca să nu-i secе ura și să nu uite, însă căzuse în propria ei cursă, fiindcă el se folosise de ea ca de-o mărturie vie a oricărei sale nevinovății și se folosise, e bine zis așa, și de trupul ei ca să aibă moștenitori și nu bastarzi nerecunoscători și chiar ostili, ca Ilarion : și cu ea, ca o pavăză, încercase încă o dată să-și împlinească visul său pentru care trecuse peste orice și sfidase orice legi ca să... ei, da, ca să ce ?... Eu i-am spus de acum cîțiva ani lui Moise, cînd am venit din pădurea Teișului, unde șerpii se urcaseră în tufani să-și clocească ouăle în cuiburi de păsări și în scorburi, că șerpii cu care am vorbit erau îngrijorați de ploile mari ce aveau să vină și să spargă digurile rîului și să scoată în case prin closete apa puturoasă a canalelor ce nu vor mai avea unde să se scurgă, și el și de un asemenea fenomen al naturii a rîs (ca să-mi dea peste

„nas" cu șerpii mei vorbitori) : că fusese obișnuit să rîdă de tot ce era omenesc și de tot ce voia, și nimeni (și nici Lilica, ce-ar fi avut motive) nu făcuse altceva decît să rîdă cu el... Așa că ea n-avea de ce să se mai plîngă nimănui, ea trecuse și peste viața lui Calagherovici și peste noaptea de vară de lîngă Amireș, dintr-o disperare, că nu avea altă soluție să-și atingă țelul ce-l dorise, nu putea alege... de nu era cu el și nu rămînea cu el ar fi scăpat el la nesfîrșit și nu i-ar fi știut nimeni mersul de șarpe niciodată același, și prin iarbă și prin apă *niciodată* lăsînd urme... *Apa* era salvarea lui, ea spală, și ploile, și zăpada : și de nu se lega de el și nu afla, pierind poate odată cu el, ea tot pierea, așa că n-avea o cale mai bună. Măcar așa rămînea ea ca o urmă a lui, sigură, și astfel ea tot avea o mulțumire, că nu lăsase căpcăunul să-și vadă de mersul său sigur și neoprit... Așa că ea, undeva, Tică, seamnă cu tine în această luptă dusă cu omul ce se credea cu cornul puterii în cap : căci vrînd să afle adevărul despre ce s-a-ntîmplat cu bărbatul ei (ca și tu despre Horia), ea a dorit cu prețul nefericirii ei și al scîrbei lumii pentru ea să descopere și dacă acest adevăr există, și dacă există un adevăr al adevărurilor, absolut, un Dumnezeu altfel decît al Anișoarei, dacă el poate fi atins și pipăit, și chiar trecut dincolo de el... Așa că lupta ei cu omul însemnat cu corn a fost de la început o luptă chiar cu moartea, chiar din clipa cînd a zis da și el a venit în patul ei, o luptă și o încleștare nu numai cu un om ca Moise, ci și cu ce era dincolo de el, cu un Dumnezeu altfel ca al Anișoarei, repet... Era un fel de tîmpenie în ce se băgase ea, însă vezi că nouă uneori ne plac și tîmpeniile altora și morile de vînt, ne dau și nouă o altă față, chit că n-am vrea să fim în pielea celui de care rîdem că și-a irosit zilele astfel... N-ai nici o teamă, burghezii ăștia de medici de azi, care iau curcani și plocoane și tablouri de pictori celebri pentru o măsea scoasă, ori pentru un post aranjat de asistent sau profesor, nu se zbat pentru nici un absolut, se mulțumesc cu chefurile la cabane și cu călătoriile vara de studii în Spania și în Italia, de unde vin încărcați de ciorapi și de cîrpe (magnetofoane iau din Germania). pen-

tru ei eternitatea și așa-zisul adevăr absolut sînt cei cîțiva dolari primiți la oficiul de turism cu care, minunea minunilor (mai mare decît discuțiile mele cu șerpii), ei își plătesc benzina și hotelul și masa pentru toată familia din mașină timp de două luni prin Europa, egalînd și chiar depășind dumnezeiasca faptă a lui Cristos, care din cinci pîini și trei pești a săturat o mulțime de oameni... Și nici alți îmburgheziți și împăiați ca Ilarion și Ghenadie, care n-au averi... Dă-i dracului ! Vreau să n-o urăști pe Lilica. Uneori omul ajunge o păpușă stupidă a propriilor sale dorințe ascunse în sîngele său și pierde ușor din vedere scopul ce și l-a voit : și împotrivirea ei nu a slăbit și cînd a simțit împietrîndu-i sînii de laptele ce trebuia să-l sugă ființa ce bătea cu călcîiele în burta ei și care dintr-un vrej adormit și leșinat și pus pe uscare ce era ea făcuse (smulgînd-o pustiei și sterilității, ca pe o insulă plutitoare și în derivă și deșartă) o femeie vie (fiindcă dădea viață) ?... și nu de la hîrbul de Moise venise această împlinire a ei ca matcă purtătoare în ea de viață ?... Să ne amintim de șarpele de foc, de acea roată uriașă de foc ce se rotește nebună din vremea minunatului meu prieten indian și în care și el a văzut arzînd și și urmașii lui văd topindu-se în vîlvătăi iluzii și dorințe, arzînd în propriul lor foc sălbatic de iluzii și dureri, în vîlvătaia roșie și fără iertare a nașterii și a resentimentelor, a supărării și a dragostei și a morții, o neîncetată roată imensă de foc ce nu e decît un șarpe de scîntei... Ghenadie atît se pregătește și se-ntreabă de cum o să fie în viitor, încît nu îndrăznește nici să privească înainte și ține pe palme și linge în gur toate scîrnele ce s-au petrecut, și umblă zilnic cu geanta lui burdușită spre locul unde a fost slujbaș și unde mai speră în nebunia lui să fie, și amestecîndu-se cu navetiștii, ce coboară din trenuri și autobuze și cu cei din Cîmpuleț ce se-ndreaptă spre fabrica de marmeladă și spre cea de cuie, calcă ușor și vrea să se obișnuiască în fiecare dimineață cu viitorul, să nu se sperie cînd o veni, și tăria lui să nu-l ia pe nepregătite și să-l izbească, vrea să reziste... Face și gimnatiscă, idiotul, și se pregătește adică și fizic să-l ia în coarne și să nu i se îndoaie ceafa... dar de ce nu se sperie el, ah, drace ! Și de ce e mulțumit de

prezentul său, de ce se preocupă doar de ziua ce va veni ? Moise a vrut să schimbe Pătîrlagele și oamenii și a dat chix fiindcă a uitat că și el e din Pătîrlagele și că și el e om. Dimineața vezi și tu inși cu genți grăbindu-se prin gări și prin stații de autobuze să-i prindă cu un picior înăuntru ceasul ce bate fix la poarta unde intră la lucru, navetiști cu ceapă și cu slănină și pîine în geantă... țanțoși, să pară că n-au mîncare acolo, că au altceva, orice altceva, hîrtii de rezolvat la vreo întreprindere, fiecare dorind să fie altceva, în ochii altora să pară altceva, să nu se creadă că au ceapă, sau usturoi și ouă fierte... Și, de fapt, toți cu genți în mîini, plecînd de la sate spre oraș, din Pătîrlagele spre Cîmpuleț, ducînd aceeași ceapă... Și Ghenadie, eh, îmi împut gura cu el !... Un roi de albine este, și poți să-l întrebi și pe Eftimie, care crește stupi (și *după* ce aiuritul de Dolîngă i-a răsturnat cu motorașul pus pe patru roți și i-a despicat cu fierăstrăul de tăiat lemne, roata aceea cu dinți trecînd prin scînduri și prin faguri și prin albinele prinse înăuntru făcînd miere), un singur trup, un organism unic... (Adrian, văzînd atunci albinele scăpate de măcelul inutil și caraghios zburînd sălbăticite și oarbe, și-a dat seama de ce dezastru putea să fie în bătătura și grădina prietenului tatălui său.) Regina este matca, partea fermecată ce le dă viață, alergătoarele după polen sînt burta și mațele ce dau vigoare... Cunoști și tu trîntorii, toate aceste părți pe care niște instincte puternice le unesc într-o singură ființă ce nu depinde absolut decît de ea singură și în care ființă interesele părților se supun celor de ansamblu... Dar cînd nu se leagă nimic în viața ta, nu te-apucă disperarea, ca pe Lilica ? Nu încerci atunci și ce nu se poate și nu dai mîna și cu dracul ca să treci podul ? În odaia ei cînd l-a primit pe Moise, timid și tăcut, n-a încheiat cu el o înțelegere ? Și oare el nu bănuia că ea vrea să-l distrugă ? Ba știa fiecare ce voia cellalt : și totuși au rămas împreună, legați de o înțelegere, de o lege a lor. Și cine va călca această convenție va plăti cu viața, crede Don Iliuță și tot el întreabă : cine încercase dintre ei la pod ?... Și cînd au plecat de la nunta lui Ilarion din Pătîrlagele nu s-au despărțit ? El s-a urcat în tren din Cîmpuleț spre Săndulești, voia să fugă, unde ?... Să mai privească o dată luminile tîrgului de pe muntele Plopilor ? Și beat, prin zăpadă, nu s-a-ntîlnit cu ea, care-l căuta ? Să-l aducă acasă, ori să-l împingă sub tren ? mă întreabă Don Iliuță. În prima lor noapte, rămînînd împreună, ea n-a știut că el e poate nebun de nu-i pasă de nimic, ori sifilitic, de n-a știut ea de la-nceput c-ar putea să ia această boală ? Ori de bună voie a luat această boală pentru a învăța și ea ce știa el și pentru ca această boală să-i lumineze mintea și astfel să descopere o cale fericită ?... Don Iliuță se-ntreabă dacă apoi ei doi, încarcerați (să zicem) în propria lor pasiune și nebunie, n-au trăit zile fericite ca niște tineri zei (să zicem) ? Dar pînă la urmă această fericire n-a fost o soluție a ce dorea ea și nici a problemelor ei sentimentale și sexuale, ci o altă formă de (cum ar spune Don Iliuță) înțelegere burgheză... Și l-a împins sub tren cînd el nu se aștepta și cînd nu exista nici un martor decît zăpada. Ea se umilise de bunăvoie și intrase de bunăvoie în tot ce e mai murdar, în locurile unde stă ascuns diavolul, în întunericul zilelor ei și al existenței ei, ca acel cîntăreț care nemaiaflînd pe pămînt dragostea inimii sale s-a dus s-o caute în iad... A venit Anita pe lume, și în inocența ei de copil se mira de orice, și în inocența ei din biroul oficiului de turism s-a mirat încă o dată, înainte de-a pune o întrebare, și chiar punînd-o, și s-a mirat chiar de lumina tulbure din ochii lui și de cruzimea acelei clipe... Și Lilica nu putea să mai aștepte, aflînd singură și ce nu-i închipuire... A fost o tresărire a ei, după o atît de lungă și plină de somn trecere de vreme. Îi murise bărbatul și în disperarea ce-o cuprinsese l-a întîlnit pe bicicletă ca oarbă pe Moise și a zis da ; și tot din disperare, prima oară în bucătărie, în picioare, cînd ea luase niște pahare în mîini din dulap să le umple cu coniac, s-au legat, în fața oglinzii pătrate de sub icoana lui Cristos, pe care i-o adusese în dar de la mînăstirea Cozia Anișoara, necrezînd nici în Dumnezeu, și ca să rîdă de orice fel de dragoste, paharele făcîndu-se cioburi pe podea... Și ca să rîdă de orice fel de

a fi îl frecase cu spirt sanitar pe picioare în sus să-l scoată din amorțeală, și-i băgase degetele în urechi ca la bebeluși, și-i prăjise în tigaie lîngă ciupercile proaspete și șapte goange negre de bucătărie, rămase cu burta în sus de cu o noapte înainte sub dormeză, otrăvite de praful alb și puturos de D.T.T... Și și-a turnat vin spumos în cap și i-a turnat și lui și l-a bătut cu urzici peste piept, și el, pilit repede, n-a observat că această muiere insuportabilă își pierduse în disperarea ei orice credință și pentru ea totul era un băsat. Și el, ca să-i facă plăcere și să-și facă zilele norocoase, o tot întreba de copilăria ei, de-a fost premiantă cu coroniță și de și-a dorit să aibă nepoți și să-i ducă de mînă la școală (băsat, zicea ea și despre bătrînețe)... Și el căzuse parcă fleașcă, amorezat ca un sublocotenent de vînători de munte de acest monstru care-i arunca pantofii pe foc la cabane și-i scuipa în cafele, turtă... mîncau ciuperci fripte pe sobă, cu sare, și nuci cu vin, băgau în ei de dimineața pînă spre dimineață, de parcă toate se sfîrșiseră, gîndurile și visele, toate se fîsîiseră, și Calagherovici nici nu existase, și situația lor și a lumii era una singură, bunăstarea burții și a mațelor... he, he, îmburghezirea burdihanului, zile și nopți umplut și golit, frenezia burții... mîncăruri cu piper și ardei, ardei copți în oțet, să aibă strat vinul, ca la sfîrșit de lume, în rîgîieli pe care nici nu le mai auzeau dormind unul peste altul, unul pe picioarele sau peste pieptul altuia, trezindu-se dimineața înecați în propriile lor sudori, reci și puturoase, ca și cum din tot ce crezuse ea nu mai rămăsese decît această disperare de care Anișoara se crucea cînd dădea peste ei și se-nchina cu fața spre perete, mărunt, și-și zicea că ei sînt pierduți fiindcă nu se roagă lui Dumnezeu să-i ierte, cum o iartă pe ea, el, unul, unul din unu, care este ieri, care este azi, care este mîine... Dar lui Moise cînd i s-au mai potolit poftele... a încercat să se-ndepărteze de ea și tot rîdea de balivernele ei că nimeni nu-și poate alege un om pînă nu-i cunoaște singurătatea, de este cum este, și nu cunoaște moartea și... și vrînd s-o părăsească, plictisit întîi și apoi îngrozit de purtările ei cu șerpi puși în ciorbă la fiert și haine date de

pomană la țigani pe la cabane (în timp ce el dormea, lăsîndu-l în vîrful muntelui în pijama), și vrînd să se însoare cu Valeria, sau... a venit și Amireșul și-apoi a trecut, și-a venit și Anita și a trecut și Anita, și el a început să-și dea seama că o iubește, că nu mai are nimic pe lume altceva... Și-o asculta cum ea descoperă ce se petrecuse în piața Mihai Viteazul și nu-i venea să creadă... și cu cît orice sentiment al ei se ducea dracului (întreabă-l pe Don Iliuță, el zice astfel), el se umplea, poate pentru prima oară, de dragoste, ca să nu-i zic teamă (cum îi mai zice Don Iliuță)... Și la nunta lui Ilarion, cînd ea stătea rece ca de sticlă și parcă se vedeau prin ea gîndurile ei, el s-a-mbătat cui și-a luat-o de picioare și-a tras-o pe dușumea printre nuntași pînă afară în zăpadă unde a învelit-o, rostogolind-o, în nea, ca pe un om de zăpadă : și așa învelită în zăpadă a luat-o în brațe și a pus-o în picioare și cu degetul i-a făcut o gură omului de nea (pînă i-a găsit ei buzele, să respire) și ochi, și nas... și i-a pus o furcă de tors în brîu : și o oală de noapte pe cap și a jucat în jurul ei tontoroiul, dîndu-se și peste cap și urlînd de-a întărîtat ciinii... uitînd unde este și îngrozind lumea și îngrozind-o și pe ea, ce rămăsese în omul de zăpadă așteptînd, așteptînd... dar de fapt el acum iubind-o, zice Don Iliuță, ce era de față, acum dîndu-și seama că ea era ultima *lui salvare,* și dragoste, și cu ea ar mai fi putut avea totuși copii, și trăi, poate pe malul Dunării, în casa moștenită de la... Dar Lilica a ieșit din omul de zăpadă și-a luat-o la fugă și el a plecat după ea s-o ajungă și s-au pierdut unul de altul... Și el, cu mașina, a ajuns beat la Cîmpuleț și de-abia acolo și-a adus aminte că ea putea să plece din Pătîrlagele spre trenul ce din Săndulești trecea prin Buna spre Cîmpuleț... Și s-a urcat în alt tren, să-i iasă înainte... Și cînd s-au întîlnit prin zăpadă și prin întunericul acelei... doar vorbindu-și, el ca un dement, sau ca un sifilitic țipînd c-o iubește, vrînd s-o ia în brațe, ea, ca să scape de el, l-a împins sub roțile locomotivei ce venea pe linie cu felinarele aprinse... Don Iliuță numai unele le-a văzut,

pe altele doar le bănuiește, eu sînt singurul care știu totul, norii de zăpadă erau... Nu mai insist, e clar. Dar vezi, Tică, Moise era atît de ticălos, încît nu putea să se lase pus cu botul pe labe nici mort. El făcuse o înțelegere cu Lilica, fără vorbe, trăiau mai bine sau mai rău în această lege a lor, și cine o călca trebuia să plătească ! Plecînd la nuntă, el a bănuit că s-ar putea cine știe ce întîmpla între ei și... și... Toată lumea zice că Lilica, de rușine, a băut otravă. De voia să moară, o făcea după ce Calagherovici... A, că-și atinsese scopul și nu mai avea rost să răspundă la tot felul de întrebări ? Fals, nimeni nu știa, decît eu, că ea l-a împins sub locomotivă, nimeni nu i-a văzut și nu există nici o urmă... A nins, he, he, atît cît trebuie, înainte puțin, și după... Ea de-abia acum ar fi mărturisit totul despre el, ce-i spusese și lui... Și ce el nu voia, și pentru care... își luase măsuri de precauție, Tică. Cine călca înțelegerea, ea adică, de venea acasă fără el... Avea paharul ei din care bea apă, în dulapul din bucătărie, cu dungi roșii, și cu o floare, cumpărat odată cu paharul Anitei... Un strat, nevăzut, o picătură ucigătoare de otravă era de-ajuns, nu ? Dacă ei veneau împreună, spărgea paharul, ori îl spăla bine bine, așa însă... Și Lilica n-a înțeles decît văzînd că lîngă pahar el își pusese fotografia lui făcută în fața circului, zîmbind... A văzut fotografia cînd a început să-i fie rău : și a înțeles. Asta e tot ce voiam să-ți spun și pentru care te-am chemat aici în Lăzăreni, acasă la prietenul meu Eftimie. El stă afară pe tronul lui de pămînt și vorbește cu Adrian și cu Dinache despre macii ce înfloresc roșii ca sîngele în grîu. Mii de maci pe malul Dunării, în grîu, ca un covor roșu. Du-te și-i întreabă. Eu o să rămîn singur în cameră și după ce tu o să-i întrebi despre maci, să-l trimiți pe Adrian să mă caute : n-o să mai fiu aici, mă duc pe nori în Mexic să mă odihnesc cîteva zile, o mie de ani. Să nu se sperie băiatul lui Dinache și nici să nu mă caute pe horn sau în grădină (de-altfel ferestrele au giurgiuvele de fier, pentru hoți). Să mîncați mai departe semințe de floarea-soarelui și să vorbiți despre maci, și despre mine, ca un vis al vostru, adormiți de macii înfloriți... Și priviți spre Dunăre și fiți liniștiți, ziua de mîine o să vă prindă aici, în tindă, povestind despre mine, ziua de mîine, care vă aparține la toți, atît pentru meritele voastre cît și pentru durerile voastre. Uite-l prin geam pe Dinache cum stă pe scaunul său și așteaptă timpul să vină și să se ducă, mă așteaptă pe mine care chiar acum plec să mă odihnesc în Mexic cîteva zile, cam o mie de ani...